Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tanzer SÜLKER Yılmaz

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Doç. Dr. Orhan Yavuz Dizisi - 1

Türkiye'de Gençlik Hareketleri

Tanzer SÜLKER Yılmaz

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Doç. Dr.
ORHAN YAVUZ

1942 yılında Kars'ın Sarıkamış ilçesine bağlı Yeniköy'de doğdu. İlköğrenimini de burada tamamladı.
Cılavuz İlköğretmen Okulu'nu (1960), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü'nü bitirdi (1965).
Bir süre Erzurum Atatürk Erkek Lisesi'nde kimya öğretmenliği yapan Yavuz asistan olarak girdiği Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde 1969 yılına dek görev aldı. Doktora çalışmaları için iki yıl ABD'nde bulundu.
Dönüşünde Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi'nde görev aldı. 1974'te doçent oldu.
15 Haziran 1977 tarihinde fakülteye giderken iki kişinin bıçaklı saldırısına uğrayan Yavuz hastaneye kaldırılarak ameliyata alınmasına rağmen kurtarılamadı. Evli ve iki çocuk babasıydı.

Toplumsal Dönüşüm Yayınları
Narlıbahçe Sok. No. 6/3
Cağaloğlu - İST. Tel: 527 98 25
Hocapaşa VD. 170 002 68 44

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI

© Tanzer SÜLKER Yılmaz / Türkiye'de Gençlik Hareketleri

• Doç. Dr. Orhan Yavuz Araştırma ve İnceleme Dizisinin % 50 geliri siyasi hükümlülerin çocuklarının eğitimine katkı için bağışlanmıştır.

Tanzer SÜLKER Yılmaz

TÜRKİYE'DE GENÇLİK HAREKETLERİ

(Araştırma)

Toplumsal Dönüşüm Yayınları: 40
Doç. Dr. Orhan Yavuz Dizisi: 1
Tanzer SÜLKER Yılmaz / Türkiye'de Gençlik Hareketleri
1. Baskı: 2000 Adet
Mart 1997 İstanbul
ISBN 975-7244-59-7

Yayın Yönetmeni: Hayri Bildik
Kapak Tasarımı: Mehmet Akıncı
Düzelti: Tanzer SÜLKER Yılmaz
Reprodüksiyon: Göksu
Baskı Hazırlığı: Mart Sanat Evi
Baskı: Zafer Matbaası (0212) 512 16 68
Mart 1997

Narlıbahçe Sk. No: 6/3
34420 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 98 25

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM - 2B Bilgi Birikim
Kardak Uluslararası Basın-Yayın Ticaret'in bir kuruluşudur.

1. KİTAP

İÇİNDEKİLER

1 .KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM (1919-1938)
I.1) BAĞIMSIZLIĞIN KAZANILMASINDA GENÇLİK
I.2) YENİ REJİM YENİ BİR İNSAN YARATIYOR
a) Meslek sahibi, yararlı bir genç
b) Laik eğitim, çağdaş birey·
c) Devrimlerin, Cumhuriyet'in güvencesi gençler
I.3) HALKEVLERİ
I.4) "ÜNİVERSİTE"

İKİNCİ BÖLÜM (1938-1950)
II.1) KÖY ENSTİTÜLERİ
II.2) FAŞİZMİN ESİNTİLERİ
II.3) GENÇLER İLK DEVLET TERÖRÜNE ALET EDİLİYOR
II.4) MİLLİYETÇİ GENÇLİK ÖRGÜTLERİ SAHNEDE
II.5) HUKUKSAL BİR HATANIN GİDERİLMESİNDE GENÇLERİN KATKISI
II.6) GENEL OLUMSUZLUK İÇİNDE BİRKAÇ OLUMLU GELİŞME
II.7) SİYASAL PARTİLERİN DİN SÖMÜRÜSÜ YARIŞI HIZLANIYOR
II.8) ELVEDA TAM BAĞIMSIZLIK, HOŞGELDİN AMERİKA!..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (1950-1960)
III.1)LAİKLİK AYAKLAR ALTINDA
III.2) "BENİ, ÜNİVERSİTELİ YEDEK SUBAYI KORE'DE HARCADINIZ, ADNAN BEY..."
III.3) HALKEVLERİ KAPATILIYOR
III.4) ÜNİVERSİTELER BASKI ALTINDA
III.5) MECLİS KÜRSÜSÜNDEN HAYKIRILIYOR: "KOMÜNİSTLERE ÖLÜM!..."
III.6) DP YİNE İKTİDARDA
III.7) EĞİTİM SİSTEMİ HIZLA AMERİKANLAŞIYOR

III.8) 1957 SEÇİMLERİ: SON'UN BAŞLANGICI
III.9) "BİNDOKUZYÜZATMIŞ YILI NİSANINDA, İSTANBUL'DA BEYAZIT MEYDANI'NDA..."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (27 Mayıs 1960-12 Mart 1971)

IV.1) "ORDU-MİLLET ELELE..."
IV.2) 147'LER OLAYI: YÖNETİM ÜNİVERSİTEYİ YİTİRİYOR
IV.3) YASSIADA DURUŞMALARI
IV.4) 27 MAYIS'IN HAKLI GURURU: YENİ ANAYASA
IV.5) GENÇLİK CHP'DEN KOPUYOR
IV.6) SAĞIN SLOGANI AYNI:"EY KAHBE KIZIL; SEN ÖLECEKSİN!.."
IV.7) İKTİDARDA SAĞ VAR
IV.8) SOL'DA KIPIRDANMALAR
IV.9) 1968
a) Güçlenen sol'a karşı sağ "şahlanıyor"!..
b) Üniversitede kitlesel eylemler başlıyor
c) Faşist çeteler, ajan provakatörler görev başında
IV.10) CAN GÜVENLİĞİNİN KALMAMASI SONUCU SOL'DA SİLAHLANMA ZORUNLULUĞU
IV.11) GENÇLİK İÇERİSİNDE YENİ YAPILANMALAR
IV.12) EYLEMLER YÖN DEĞİŞTİRİYOR
IV.13) LİDER VE TEZ FURYASI
IV.14) '60'LI YILLARDA GENÇLİĞİN ANTİ-EMPERYALİST SAVAŞIMI
a) "Öfkeye benzerlerdi biraz; aceleci, sert, katı..."
b) "Ölürken kardeşim sen kollarımda..."
c) "Biz o çocukları hiç anlamadık"
d) "Yumruğu, göğsü ve altın başıyla ne güzeldir ayakta dimdik insan"
e) "Ve hiç yorulmadık; savaşanlar yorulmaz!..."
f) "Özgürlük için akıtılan kanlar boyarken heryeri kırmızıya..."
g) "En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de devrim..."
IV. 15) VE MUHTIRA...

2. KİTAP

BEŞİNCİ BÖLÜM (12 Mart 1971 -12 Eylül 1980)
V.1) "YENİ BİR UMUT"
V.2) "MUHTIRA'NIN GERÇEK YÜZÜ ANLAŞILIYOR"
V.3) KURULAN HER YENİ HÜKÜMET
DEMOKRATİK HAKLARI DAHA DA BUDUYOR
V.4) 12 MART'TAKİ AMERİKA
V.5) 12 MART'IN GENÇLİK CEPHESİ
a- "Öyle geçti ki onlar...Geri gelmez bir daha"
b- THKO'nun yargılanması
c- Meclis'te idam tartışmaları
d- "En hızlısıydı hepimizin en önce göğüsledi ipi..."
e- " Zulüm utanıyor.."
f- Büyük firar ve sonrası
g- "Vurulmuşum hiç sorgusuz yargısız..."
h- Bir büyük yılgınlık
ı- Özeleştiri
V.6) SAĞLANAMAYAN İŞÇİ-GENÇLİK İTTİFAKI
V.7) SİYASAL YAŞAMDA ÖNEMLİ GELİŞMELER
V.8) KOMÜNİZM PARANOYASI
V.9) BAŞARISIZ HÜKÜMETLER,
KURULAMAYAN KABİNELER
V.10) "GÜNLER ÖLÜM HABERLERİYLE GELİYOR"
V.11) SOL'DA BÖLÜNME: BİR DAHA... BİR DAHA...
V.12) SOL'A YENİ BİR DARBE: MC ..
V.13) FAŞİST ZORBALIK VE ANA NEDEN
V.14) "ÖLÜYOR İNSANLARIMIZ, NE KADAR ÇOK.."
V.15) "VURULDUK EY HALKIM UNUTMA BİZİ..."
V.16) EGEMEN GÜÇLERİN BASKIYI ARTIRMA
GİRİŞİMLERİ
V.17) GENÇLİK ÖRGÜTLERİNİN YORUMLARI
V.18) KOMANDOLARA TANINAN AYRICALIKLAR
VE ORTAYA ÇIKAN ACI TABLO
V.19) O ÜLKÜ OCAKLARI Kİ...

V20) UMUT VERİCİ BAZI GÖSTERGELER
V.21) "BİZİ BİR PARÇA HAZİN VE DİMDİK BIRAKIP GİTTİLER"
V.22) "ÖLÜMÜ BİLE KİRLETTİLER..."
V.23) MC'NİN BASKICI UYGULAMALARI KARŞISINDA ODTÜ ÖRNEĞİ
V.24) EGEMEN GÜÇLERİN KANLI TERTİBİ: '77 1 MAYIS"
V.25) "ÖLÜM KUSAN NAMLULAR YENİ HEDEFLERE YÖNELİYOR"
V.26) "EĞİTİM YAPILAMIYOR, GENÇLER YAŞATILMIYOR..."
V.27) 70 CENT'E MUHTAÇ MC
V.28) FRAKSİYON PATLAMASI
V.29) "KANLA YAZILAN..."
V.30) "BURJUVAZİNİN BOŞA ÇIKAN BEKLENTİSİ: 1 MAYIS 78
V.31) "ÖLÜM ADIN KALLEŞ OLSUN"
V.32) " 1979'DA TÜRKİYE"
a-Terörün önlenemeyen yükselişi
b-Kördüğüm haline gelen sorunlar yumağı
c-Yasaklanan 1 mayıs
d-Sol'a getirilen eleştiriler ve terör hakkında yorumlar
e-"Umudumuz Ecevit" değil artık
f-Demirel'in başbakanlık dönemi
V.33) YENİ YILA YENİ MUHTIRA
V.34) ÖZAL DİYE BİR "UZMAN"
V.35) SENARYONUN SONUNA YAKLAŞILIRKEN...
V.36) "NE İYİ ETTİN DE GELDİN" (!)
V.37) "SON SÖZ" YERİNE

- SUNUŞ -

Bugün'ü gereği gibi değerlendirebilmek, yarın hakkında sağlam, tutarlı görüşler ileri sürebilmek ve hepsinden öte, doğru zamanda doğru davranış biçimleri ortaya koyabilmek için dün'ün çok iyi bilinmesi gerek.

Türkiye Cumhuriyeti var oldu olalı son derece önemli toplumsal gelişmeler yaşanmış, çalkantılı dönemlerden geçilmiş, kanlar ve gözyaşları akıtılmış. Her zaman gururlanacağımız kişilere ve olaylara tanık olunduğu gibi, yüreğimizi sızlatan, öğrendiğimiz veya anımsadığımız zaman acıyla dolduğumuz tertiplere de rastlanılmış.

Ve gençlik -sosyal bir sınıf olmamasına karşın- zaman zaman belirleyici bir rol oynamış. Kimi zaman umulmayanı gerçekleştirip onurlu bir utku kazanmış, kimi zaman da Türkiye üzerinde senaryolar düzenleyen birtakım güçlerin ve ajan provakatörlerin oyununa gelmiş. Bazı gençler ve liderleri sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan organizasyonlara, hatta ölümlere sürüklenmiş. Kişi temel hak ve özgürlüklerini ayaklar altına alan, demokrasiyi rafa kaldıran baskıcı uygulamaların hazırlayıcıları aldatıcı bir gerekçe olarak onların daha yaşanası bir düzen uğruna savaşımlarını ileri sürmüşler. Askeri müdahaleleri "haklı" kılmak için gençlik eylemleri ucuz bir malzeme haline getirilmiş.

Egemen güçler, aydınlık bir gelecek uğruna yaşamlarını hiçe sayan delikanlıların, genç kızların onurlarını ve cesetlerini çiğneyerek, belli dönemlerde, kendi çıkarlarının sözcüsü durumunda bulunan kişileri iş başına geçirmişler. Böylece anti-demokratik uygulamalara girişebilmişler.

Türkiye "genç bir ülke"...Milyonlarca genç insanın bilgilenip bilinçlendiği, kültürel ve insancıl değerler edindiği, serilip geliştiği bir yeryüzü parçası... O yeryüzü parçası ki, ilk anti-emperyalist halk savaşı bu topraklar üzerinde başarıyla sonuçlanmış. Ve ne acıdır ki, bugünün gençliğinin hiç de azımsanmayacak bir bölümü kurtuluş savaşımızın önemini, anlamını bile gereğince kavramış değil. Aynı

şekilde, yakın geçmişimizde yaşanan yığınla acı olayı da değerlendiremiyor. Çünkü bilmiyor! . .

Kuşkusuz çeşitli gelişmeler, olaylar ve kişilerle ilgili pek çok yeterli veya yetersiz- kitap yayınlandı, yazı kaleme alındı. Ama tüm bu olayları bir bütün içerisinde, kronojik sırayla sunan kapsamlı bir çalışmaya tam anlamıyla gidilemedi. Eğer bu yapılabilseydi, sosyal mücadeleler tarihinde gençlerin rolüne ilişkin yığınla bilgi, deneyim ve hatta özeleştiri bugünün gençliğinin değerlendirmesine çoktan sunulmuş olacaktı. Kimi gençlik eylemlerinin hangilerinin doğrudan gençlerden kaynaklandığı, hangilerinin egemen sınıflarca perde arkasında tezgahlandığı anlaşıldığı gibi, ağzı kalabalık bazı kişilerin foyası da daha kolayca anlaşılabilecekti.

Biz, Ulusal Kurtuluş Savaşımızın hazırlık dönemlerinden başlayarak gençlerin bağımsızlığımızın kazanılmasına olan katkılarını, T.C. devletinin ilk yıllarda gençliğe bakış açısını ve nasıl bir gençlik oluşturmak istediğini, bu yoldaki girişimlerini, buna karşın ileriki yıllarda gençlerin devletten beklentilerini, demokrasi savaşımına verdikleri desteği, yöneticilere yönelttikleri eleştirileri, giriştikleri mücadeleleri ve eylemleri derli toplu bir biçimde sunmayı hedefledik.

Gerici-şoven kesimin ilkel zihniyeti, toplumdaki ilerici gelişmeleri baltalama çabaları, kanlı tertipleri ile onların sözcülüğünü üstlenen kimi iktidarların Atatürk ilkelerine ve demokrasiye taban tabana zıt, yıkıcı tutumu da araştırmamız kapsamında yer aldı. Her dönemin siyasal atmosferini de en kaba hatlarıyla sunmaya çalıştık.

Kitap, bugünün gençliğine toplumsal mücadeleler ve gençlik hareketleriyle ilgili bilgi verip, zaman zaman içine düşülen hataları ve provokasyonları da anımsatıp, egemen güçlerin sinsi plânlarını boşa çıkarmalarına yardımcı olabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Güzel, daha yaşanası günlere olan inancımızı ve bilinçli gençlere duyduğumuz güveni yineleyerek...

28.3.1990
Bostancı.

BİRİNCİ BÖLÜM (1919-1938)

I.1. BAĞIMSIZLIĞIN KAZANILMASINDA GENÇLİK

I. Dünya savaşı sona erdiğinde Osmanlı İmparatorluğu yenilen devletler arasındaydı. Ekonomik alanda yıllarca sömürülen ülke, emperyalist devletlerce şimdi de paylaşılmak, bölge bölge nüfuz altına alınmak isteniyordu.

Bağımsızlığını yitirmenin acısını ve ezikliğini Türk ulusu tarihinde ilk kez yaşıyordu ve herkes bir suçlu aramaktaydı. Sırtını İngilizler'e dayayan Hürriyet ve İtilaf Fırkası önderleri yıkılışın sorumlusu olarak İttihatçılar'ı gösteriyor; Alman militarizmine el vererek Osmanlı İmparatorluğu'nu savaşa sürükleyen İttihatçılar'ın bir kısmı ise, suçu Enver Paşa'ya yüklüyordu.

İçinde bulunulan durumun korkunçluğu karşısında her yöre kendi kurtuluşunu düşünür olmuş, bu amaçla çeşitli bölgesel örgütler kurulmuştu. Ayrıca, bir kurtuluş yolu olarak İngiliz Muhipler Cemiyeti dış politikanın İngiltere'ye dayanmasını önerirken, Wilson Cemiyetini savunanlar da Amerikan mandasından medet umuyorlardı. Onlara göre Amerika emperyalist değildi ve ülkeye uygarlığı, demokrasiyi getirecekti... Bazıları ise, Türkiye topraklarından ödün vererek bağımsızlığın korunabileceğini iddia ediyorlardı.

Genel olarak ülkede tam bir güvensizlik, bitkinlik ve ümitsizlik egemendi. Yüzyılların ezikliğini, ezilmişliğini içinde taşıyan Anadolu köylüsü yeni bir savaşı kuşkuyla karşılıyor; durumunda bir iyileşme olacağına inanmıyordu. Hatta birçok köylü "ittihatçı gavur" propagandalarının etkisiyle milliyetçi subay ve aydınlara düşmanlık besliyordu.

Tüm bunlara karşın, ulusal savaşımın gerekliliğini savunanlar da kuşkusuz vardı ve Mustafa Kemal'in girişimlerini destekleyenlerin başını çekenler gençlerdi. Örneğin Zekeriya Sertel'in imtiyazı altında yayın hayatına atılan "Büyük Mecmua", 6 Mart 1919 tarihli ilk

sayısında şu çağrıyı yapıyordu: "Ümitsizliğe düşüp, etrafa zehir saçacağımıza yahut herkese milletin geleceğinden ümit kalmadığını yayacağınıza, oturup elbirliğiyle çalışmak ve milletin kültür bakımından yükselmesini ve gerçek bir millet olmasını sağlamaya çalışmak gerekir."

Emperyalizme karşı yazıların da yer aldığı dergi, para almadan emek veren genç yazarların birliğiyle çıkmaktaydı (-ki, o zaman Faruk Nafiz 21, Yusuf Ziya 24, Falih Rıfkı 25, Orhan Seyfi ile Köprülüzade Fuat 29 yaşındaydı.) İşgal devletleri temsilcilerinin baskılarına, tehditlerine ve çok sıkı sansüre karşın Büyük Mecmua'da yazan gençler 1920 yılında dergi kapatılıncaya dek halkı "uyanmaya" ve bağımsızlık savaşına çağırmaya devam ettiler.

Aynı dönemlerde, o zaman genç bir öğretmen olan Nafi Atuf tarafından yönetilen "Hakimiyet-i Milliye" gazetesi de ulusal savaşımı tutkuyla savunuyordu. Bir hukuk öğrencisi olan Faik Ahmet'in teşvik ve telkiniyle, Kemal Ahmet adlı bir genç tarafından çıkarılan "İstikbal" gazetesi de Trabzon'dan destek vermekteydi.

Gençlere yöneltilen her tutum, o tutum sahibinin konumunu belirlediğine ve Mustafa Kemal de ilerlemeden yana olduğuna göre, gençliği kazanmak zorundaydı. Nitekim 1919'da, henüz Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık aşamasındayken şunları söylüyordu: "Gençler! Vatanın bütün umut ve geleceği size, genç kuşakların anlayış ve enerjisine bağlanmıştır... Bütün ümidim gençliktedir."

Bu arada, İstanbul'un işgal edilip, Meclisi Mebusan'ın dağıtılması Mustafa Kemal'in düşündüklerini yapma fırsatını daha elverişli biçime getirmişti ve 23 Nisan 1920'de TBMM açıldı. Ankara hükümeti 2 Mayıs 1920 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nı kurmuş, hatta Milli Eğitim programını da hazırlamıştı. Ama TBMM'ne karşı yürütülen ayaklanmaların bastırılması ve iç huzursuzluğun giderilmesi çalışmaları nedeniyle, ilk Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur Bey 3 Mayıs 1920'de Meclis'te programı okuduktan sonra şunları eklemek gereğini duyuyordu: "Tabii şimdilik hiç bir şey yapmayacağız. Bu vartadan kurtulana dek eldekileri korumak için, iyi idare için çalışacağız..."

Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevres Barış Anlaşması hükümlerini Ankara hükümeti ile yandaşlarının kabul etmemesi üzerine düzenli ordu

kurulmaya başlandı. Mustafa Kemal o günlerde şöyle diyordu: "Başımıza neler örülmek istenildiği ve nasıl direndiğimiz, daha doğrusu ulusun arzu ve emellerine uyarak ve onun yardımıyla nasıl çalıştığımız görülmeli, gelecek kuşaklar için ibret ve uyanıklığı gerektirmelidir. Zaten her şey unutulur. Fakat biz her şeyi gençliğe bırakacağız. O gençlik ki, hiç bir şeyi unutmayacaktır. Geleceğin ışık saçan çiçekleri onlardır."

Feodal Osmanlı İmparatorluğu'nun kalıntılarına ve de Türk ordusundan çok daha güçlü emperyalist devletler ordularına karşı sürdürülen savaş çok zor koşullar altında yürütülmekteydi. Ama Mustafa Kemal kesinlikle umut doluydu. Bunun nedenini şöyle açıklıyordu: " Her şeye karşın muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet yalnız aziz ülke ve ulusum hakkındaki sonsuz sevgim değil. Bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde salt vatan ve gerçek aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdür."

Evet, yarı sömürge bir ülke halkının, tam sömürgeleştirmeye karşı vermiş olduğu, yeryüzünün bu ilk anti-emperyalist bağımsızlık savaşında önderin en büyük dayanağı gençlerdi. Ceyhun Atuf Kansu'nun anlatımıyla; "Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ordusu bir-iki paşa dışında genç subaylarla örgütlenmişti. Sakarya Meydan Savaşı'nın utkulu komutanları genç subaylardı. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın savaşçıları İstanbul'dan kaçıp gelmiş genç Harp Okulu öğrencileri ve çocuk denecek yaştaki Anadolu köylüleriydi. Savaşını gençlikle birlik olup vermişti Atatürk..."

Ve Kurtuluş Savaşı döneminde gençler, salt cephede değil; buna koşut olarak, sosyal yaşamda ve eğitim alanında da önemli başarılar elde etmişlerdi. Örneğin Darülfünun ve hükümet, öğrencilerin 3-4 Nisan 1922 günü aldıkları boykot kararına dört buçuk ay direnebilmiş, sonunda onların istediklerine boyun eğmek zorunda kalarak, milliyetçi olmayan beş öğretim üyesinin görevine son vermişti. (X I)

I.2) YENİ REJİM YENİ BİR İNSAN YARATIYOR

Sonunda zafer kazanılmış, vatan dış düşmanlardan temizlenmişti. Ne var ki, ülkeyi harabeye çeviren I. Dünya Savaşı'ndan hemen

sonra girişilen Ulusal Kurtuluş Savaşını nedeniyle ekonomik durum daha da bozulmuştu. Halk büyük bir yoksulluk içerisindeydi. Yeni, bağımsız bir Türkiye'nin temellerinin atıldığı Ankara'nın 1923'lerde ne durumda olduğunu Sabiha Sertel'in anılarından öğrenelim: "Ankara başlı başına bir köydü. Ne ağaç, ne su, ne barınacak ev vardı. (...) Sıska bacaklı, karınları şiş çocuklar birer iskelet gibi kaldırımlar üzerinde seğirtiyor, on para dileniyorlardı. Köylü kadınlar birer parça yama istiyorlardı. Yama... Elbise veya kundura değil !... " (X 2)

11 Ağustos 1923'te TBMM ikinci kez açıldığında, içinde bulunulan yaşam koşulları işte buydu...

Mustafa Kemal, 9 Ağustos 1923 tarihinde yeni devletin ilk siyasal partisi olan Halk Fırkası'nı kurmuştu. Yeni bir kadro ile oluşturulan İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) programında eğitim çok önemli bir yer tutmaktaydı. Ve genel bütçede en büyük ödenek Milli Savunma ile İçişleri'nden sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılmıştı.

Toplumsal yaşamda gerçekleştirilecek büyük değişiklikler, doğal olarak, öngörülen eğitim politikasına da yansımıştı. Örneğin, yeni rejimin kadın hakları konusunda titiz davranacağı ve her iki cinse gerek eğitim alanında, gerekse toplumsal yaşamda eşit haklar verileceği daha 1923 yılında Eğitim Bakanı'nın şu sözlerinde dile getirilmişti: "Kızlarla erkekler arasında gençlik noktasından, eğitim noktasından Eğitim Bakanlığı hiç bir fark düşünmemiştir ve düşünmeyecektir. Genç kızlarımızla genç erkeklerimiz aynı sistem içinde yetişeceklerdir."

Mustafa Kemal nasıl bir eğtimsel yöntem izlenmesi gerektiğini daha 1 Mart 1922'de dile getirmişti, şu görüşü savunuyordu: "Bir taraftan bilgisizliği yok etmeye uğraşırken, bir taraftan da ülke evladını sosyal ve iktisadi yaşamda fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gerekli olan basit bilgileri pratik bir şekilde vermek eğitim yöntemimizin özünü oluşturmalıdır."

Nitekim yeni devletin 14 Ağustos 1923 tarihini taşıyan programında eğitim ilke ve amaçlarından bazıları şunlardı:

- Eğitim politikası, genel ve ortak terbiyede birlik ve meslek eğitiminde uzmanlaşma ilkelerine dayanacaktır.

-Halkın eğitim ve öğretimi için gece dersleri, çırak okulları ku-

rulacak, halkın diliyle ve halkın gereksinimine uygun kitaplar yazdırılarak bastırılacak, çoğaltılacak ve ülkenin her yönüne dağıtılacaktır. Ulusal seçkinler yetiştirilmesi için yetenek ve eğilimleri beliren ve ailenin parasal gücü elverişli olmayan gençler, orta ve yüksek okullarda özellikle korunacak ve yardıma kavuşacakları gibi, uzmanlaşabilmeleri için Avrupa'daki kültür kurumlarına da gönderileceklerdir.

-Elverişli merkezlerde altı yıllık ilköğretimden sonra yavaş yavaş tarım, endüstri ve ticarete yönelik iki yıllık bitirme sınıfları açılacak, yüksek öğrenim yapmayan gençlerin bu sınıflara devamları zorunlu tutulacaktır.

-Kadınların eğitilmesine de erkeklerinki kadar önem verilecektir. Bu amaçla değişik merkezlerde kız öğretmen okulları ve kız liseleri açılmaya başlanmıştır. Yavaş yavaş kız sanayii liseleri de açılacaktır.

a) Meslek sahibi, yararlı bir genç

Hükümet programında mesleki ve teknik eğitim konusu üzerinde önemle durulmuş olması o günkü koşulların doğal sonucuydu ve son derece yerinde bir tutumdu. Çünkü I. Dünya Savaşı, ülkenin özellikle teknik alanda çok geri bulunduğunu kanıtlamıştı. 1911'den 1922 yılına dek süregelen savaşlar da teknik alandaki gelişmeyi olanaksız duruma sokmuştu. Genç Türkiye'nin ise ilerleme kaydedilebilmesi için sanayileşmeye, dolayısıyla özelikle teknik alanda çağın gerektirdiği bilgilerle donanımlı kılınmış elemana gereksinimi vardı. Çünkü Cumhuriyet'in ana hedefi gelişmek ve kalkınmak yolunda büyük adımlar atmaktı. Bunu gerçekleştirmenin ise eğitimle olası kılınabileceği gerçeği kavranmıştı. (X 3) Gerçi ülkede Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan beş-on Sanayi Mektebi bulunmaktaydı ama, vilayet ve belediyelerin meslek okulu açma yetkileri bulunduğundan, bu okullar yönetim ve öğretim bakımından her vilayetin görüş ve düşünüşüne göre örgütlenmişti. Dolayısıyla; program, yönetmelik, öğrenim süresi, öğretim düzeyi ve öğretmenlerin nitelikleri bakımından aralarında bir birlik yoktu. Bu durumun meydana getirdiği aksaklıkların giderilmesi amacıyla 1927'de 1502 sayılı yasa çıkartıldı ve böylece kız ve erkek sanat okulları Milli

Eğitim Bakanlığı'na devredildi. Ayrıca, ileriki yıllarda, meslekî eğitim görmeleri için yurt dışına öğrenci gönderildi. Öğretmen açığını gidermek amacıyla da yabancı ülkelerden mesleki eğitim alanında uzmanlaşmış öğretmenler davet edildi.

Meslek okulları yalnızca teknik alanda ara eleman yetiştirmek amacına yönelik değildi. Örneğin Güzel Sanatlar Akademisi'nin kuruluşundan üç yıl sonra, yani 1930'da Tiyatro Meslek Okulu açılmıştı.

Bu alandaki çalışmalar sonucunda gerek meslek okullarının, gerekse öğrencilerinin sayısında özellikle 1938'e kadar önemli bir artış oldu. Zaten amaçlanan da buydu. 1937 tarihini taşıyan hükümet programında şu saptamada bulunulmaktaydı: "İlköğrenimi bitirenlerin hepsini, yetenekleri neden ibaret olursa olsun üniversiteye dayanan bir mekanizma karşısında bırakmak istemiyoruz. Çünkü bunun sonucu, bir taraftan kurmak ve kuvvetlendirmek istediğimiz yeni ve ileri Türkiye yaşamını en gerekli elemanlarından yoksun bırakmak ve diğer taraftan yavaş yavaş, ülkede bir uzmanlığa varmadan sönmüş veya yarı öğrenimle kalmış ya da bizzat ekmeğini kazanmaktan aciz, yalnızca diplomasına dayanan bir sinirsel yorgunlar kafilesi ile karşılaşmak olur."

Rejimin kadın haklarına verdiği öneme koşut olarak, kız öğrencilerin meslek eğitimlerinde de belirgin bir ilerleme sağlandı. 1927'de bütün Türkiye'de yalnızca iki kız sanat okulu vardı ve bunların ikisi de İstanbul'da bulunuyordu. Bunlar ilkokul üzerine beş yıl eğitim veren sanat enstitüleri haline getirildiler. Öte yandan, İstanbul dışında da sanat okulları açılması işine girişildi. (1938 yılına gelindiğinde kız sanat okulları sayısı 14'e ulaşmış ve de ülkenin dört bir yanına dağılmıştı.) Bu okullar için hazırlanan ders programı hem meslek eğitimi vermek, hem de kızları daha bilgili ev kadını olarak yetiştirmek amacını güdüyordu. Çocuk bakımı, yemek pişirmek, erkek ve kadın çamaşırı dikimi, ev idaresi gibi derslerin yanı sıra, yapay çiçek yapımı, moda, dikiş-nakış, pastacılık gibi sanata hazırlayan dersler de okutuluyordu. Diğer orta öğretim kurumlarındaki genel kültür dersleri de biraz hafifletilerek ders programına alınmıştı.

Cumhuriyet'in kadın hakları konusundaki ileri ilkeleri 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile de yasa halini almıştı. Böyle-

ce Harp Okulları dışındaki bütün eğitim kurumları kadınlara kapılarını açtı. Hakim, doktor, mühendis, öğretmen, kimyager okulları ile Darülfünun'un bütün fakülteleri kız öğrenci kabulüne başladılar. (X 4)

Mesleki eğitim konusuna bir nokta koyalım ve bir parça geriye dönerek, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen önemli bir atılıma daha değinelim.

b) Laik eğitim, çağdaş birey

Bilindiği gibi, Osmanlı döneminde İslâm kültürü egemendi. Oysa artık imparatorluk yıkılmış, yerine yönetim biçimi Cumhuriyet olan yeni bir devlet kurulmuştu. Kurulan her yeni rejim gibi genç Türkiye de yaşayabilmek, sürekli olabilmek, tutunabilmek için yeni temeller yapılandırmak, yeni kurumlar meydana getirmek ve kendi insanını yaratmak zorundaydı. Diğer bir deyişler: rejim siyasal kültürünü oluşturmalıydı.

Bu aşamada ilk amaçlanan Türk kültürüne ulusal nitelikler kazandırılıp, evrensel boyutlara eriştirilmesi ve de hem eğitimin, hem de sosyal yaşamın şeriat düzeninin etkilerinden, hurafelerden arındırılmasıydı.

3 Mart 1924 tarihinde çıkartılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu ile tüm eğitim Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetkisi altına alındı ve okullar dinin etkilerinden arındırıldı. Osmanlı İmparatorluğu'nun, padişahlığın, hilafetin övgüleri ders programlarından çıkartıldı. Onların yerine Cumhuriyet'in savunduğu ilkeler işlendi. Öğrencilere çok ağır gelen Malumat-ı Hukukiye, Usul-u Defter gibi dersler yerini atölye, labaratuvar, iş idaresi... derslerine bıraktılar. İslamî ilimlerin bir kısmı okul programlarından tamamen kaldırıldı, bir kısmı ise iyice azaltıldı. Çağın gereklerini uygun bir eğitim politikası izlenmesi için atılan bu önemli adımla öğrenciler ortaçağın akıl ve bilim dışı ezberci otomatlığından kurtarılmış oluyorlardı. Öğretim Birliği Kanunu'nun en önemli sonuçlarından biri de Medreseler'in kapatılması oldu. Böylece teolojik kurumları besleyen eğitim kuruluşları tarihe karıştı. Dinsel etkilerin eğitim sisteminden uzaklaştırılması, rejimin laiklik anlayışının en önemli göstergesiydi.

Bu yasanın çıkartılmasının nedenlerini Mustafa Kemal şöyle dile getiriyordu: "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin gereği, Türkiye Cumhuriyeti halkını tümüyle çağa uygun ve bütün anlam ve şekilleriyle uygar bir toplum durumuna eriştirmektir. Bu gerçeği kabul etmeyen anlayışları yıkmak zorunludur. Şimdiye kadar ulusun dimağını paslandıran, uyuşturan anlayışta bulunanlar olmuştur. (...) Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar ülkesi olamaz. En doğru, en gerçek tarikat uygarlık tarikatıdır..."

Gerçi aynı yıl İlahiyat Fakültesi ile ülkenin çeşitli yörelerinde 26 İmam ve Hatip Okulu kuruldu ama, Cumhuriyet'in laik politikası karşısında dinsel eğitim etkinliği hiç bir gelişme gösteremedi. Nitekim, açıldığı yıl 224 öğrencisi olan İlahiyat Fakültesi'nin öğrenci sayısı 1934 'te 20'ye düştü ve o yıl gerçekleştirilen üniversite reformu ile de bu fakülte kapatıldı. 1928'de laikliğin kabulü üzerine devlet, İmam ve Hatip Okullarına sağladığı maddi desteğe son verdi. 1930-31 yıllarında bu okulların tümü kapandı. Devletin bir dini olduğu maddesi Anayasa'dan çıkartıldıktan sonra okul programlarından da zorunlu din derslerinin kaldırılmasına karar verilmişti. 1930'da şehir okullarında, 1933'te ise köy okullarında bunun uygulamasına geçildi.

Sonuçta; Cumhuriyet'in ilk on yılı içerisinde Türkiye'de devlet tarafından desteklenen hiç bir dinsel eğitim kurumu kalmamış oldu. İngiliz yazar Philips Price'ın yorumuyla; "Dinin, yetişen genç kuşak üzerinde etki yapmasına engel olunmuştu."

Genç Türkiye'nin yöneticileri kendi okulları için kabul ettikleri laik esasların azınlık okullarında da aynen uygulanması için büyük titizlik gösterdiler. Hükümet, ülkedeki tüm yabancı okullara yolladığı bir emirle, buralarda da dinsel esaslara daynan eğitimi ve din propagandası yapılmasını yasakladı. Peygamberlerin resimleri kaldırılacak, kiliseden başka yerde haç takılmayacaktı. Emre uymayan okullar derhal kapatıldı. İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinin araya girmesi, hatta işin politik ilişkiler alanına dökülmesi bile hükümeti aldığı karardan döndüremedi.

1927'de Bursa'daki bir Amerikan okulunda üç Türk kızının Hıristiyan olması, yabancı okullardaki din propagandası sorunu yeniden alevlendirdi.

Amerikalı misyonerler de, diğer ülkelerin misyonerleri gibi "Türkiye'ye kültür ve uygarlık getirmek" savıyla gelmişlerdi. Amerikan kapitalistlerinin bu işe ayırdıkları paradan yararlanarak İstanbul'daki Robert College başta olmak üzere, ülkenin çeşitli şehirlerinde kolejler açmışlardı. Halka şirin görünmek için okullar, hastaneler yaparken asıl erekleri kendi dinlerinin propagandasını yapmak ve ideolojilerini yaymaktı. Örneğin İstanbul'da kurdukları "İncil Cemiyeti"nde İncil'i Türkçe'ye çevirtiyor ve gençlere, halka bedava dağıtıyorlardı. Okullarda da Türk gençlerini Amerikanlaştırmaya, Hıristiyanlaştırmaya yönelik çaba harcamaktaydılar. Amerika'nın yüksek bir uygarlığa sahip bulunduğunu, Türkiye'nin ise geri bir ülke olduğunu işleyerek, öğrencilerde aşağılık duygusu geliştirdikleri bile söylenebilirdi. Halk arasında din ve ulus kinleri aşılıyor, Türkiye sınırları içerisindeki azınlık unsurlarını devlete ve halka karşı kışkırtıyorlardı. Asıl istedikleri Cumhuriyet'i zayıflatmak, böylece yabancı sermayenin sömürüsüne yol açmaktı.

Hükümet tüm bu olumsuz gelişmeler üzerine yeni bir tüzük daha hazırladı. Şunlar isteniyordu: "Hiç bir okul kitabında Türkler'in aleyhine bir kelime ve ifade (...) hiç bir yabancı devletin propagandası bulunmayacaktır. (...) Okullarda her türlü dinsel propaganda yasaktır. Okul kitaplarının hiçbirisinde dinsel telkinler yapan semboller yer almayacaktır."

Cumhuriyet ülkede yabancı okulların varlığını itiraz etmemekteydi. Bununla birlikte, -Mustafa Kemal'in 1924'te belirttiği gibi- "Türk okullarının bile elde edemediği ayrıcalıklara yabancı okulların sahip olması da kabul edilemezdi."

Aynı fikirler Cumhuriyet'in resmi görüşü olarak da korunmaktaydı. O dönemde devrin sözcülerinden biri sayılabilecek Cumhuriyet gazetesi 5 Şubat 1933 tarihli sayısında şöyle yazıyordu: "Biz yabancı okulların varlığına ve yenilerinin açılmasına karşı çıkmıyoruz. Ancak, onların da Cumhuriyet'in laiklik prensibine uymasını istiyoruz. (...) Yeni rejimimiz laikliğin modern bir ilke olduğuna inanıyor. Rejimin bu ilkesini bozacak bir harekete izin veremeyiz. Bu okullara yapacak iki iş kalıyor: Ya din dersleri okutmamak, ya da ülkeyi terk etmek!.."

Kısaca; ilk yıllarda görünen, Atatürk ve arkadaşlarının bir yandan ekonomik kalkınmayı hızlandırıp, teknolojik gelişmeyi sağla-

yarak kültürün maddi yönünü oluşturmaya çalıştıkları, öte yandan da bilimsel bir düşünce ve yeni bir ideoloji oluşturmaya çaba harcadıklarıydı. En çok inanç beslenen ve "Yarının güvencesi" olarak kabul edilen kesim ise doğal olarak gençlikti. Örneğin Atatürk 30 Ağustos 1924 günü şunları söylüyordu: "Ey yükselen yeni nesil. Gelecek sizsiniz. Cumhuriyet'i biz kurduk, O'nu yükseltecek ve sürdürecek sizsiniz...."

c) Devrimlerin, Cumhuriyet'in güvencesi gençler

15 Ekim 1927'den başlayarak, altı günde okuduğu ve "Ulusal varlığı sona ermiş sayılan büyük bir ulusun bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin son verilerine dayanan çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu" anlattığı Söylev'inin son bölümünde Atatürk, büyük bir sorumluluk vermekteydi gençlere. Diyordu ki;"... Bugün ulaştığınız sonuç, yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların bedelidir. Bu sonucu Türk gençliğinin koruyuculuğuna bırakıyorum. Ey Türk gençliği! Birinci görevin Türk bağımsızlığını, Türk cumhuriyetini sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır. Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. (...) Bir gün bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan, ödeve almak için, içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin. Bu olanaklar ve koşullar çok elverişsiz olabilir. (...) Yurdunda işbaşında bulunan kişiler aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler, üstelik hayınlık da yapabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler kendi çıkarlarını yurduna girmiş olan düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler. Ulus yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir. Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlık ve cumhuriyetini kurtarmaktır."

Atatürk emperyalist güçleri bozguna uğratarak elde edilen bağımsızlığa, ülkeyi aydınlık yarınlara ulaştırmak amacıyla gerçekleştirilen devrimlere yönelebilecek saldırılara karşı polis, ordu ve adliye mekanizmasından daha çok gençlere güvendiğini de açık yüreklilikle dile getirmekten kaçınmamıştı. 6 Şubat 1933'te söylediği şu sözlere kulak verelim: "Türk genci devrimlerin, rejimin sahibi ve

bekçisidir. Bunların gerekliliğine, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve devrimleri benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek bir kıpırtı, bir hareket duyduğu zaman bu ulusun ordusu vardır, polisi vardır, jandarması vardır, adliyesi vardır' demeyecektir. Hemen müdahale edecek, elle, taşla, sopayla ve silahla, nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçlulukları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, " polis henüz devrim ve cumhuriyet'in polisi değildir' diye düşünecek ve asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkum edecektir. (..) Diyecek ki, 'Ben inanç ve kanaatimin gereğini yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren nedenleri düzeltmek de benim görevimdir." İşte benim anladığım Türk genci!.."(X 5)

Bu denli önemli görevleri verirken kuşkusuz, gençlerin dinamizminin yanı sıra, bilinçlendirilmelerine ve eğitilmelerine güveniyordu Atatürk...

I.3) HALKEVLERI

"Ülkenin ve Cumhuriyet'in koruyucuların" yetiştirileceği bir dönemde yeni rejimin, bütün kültür ve eğitim kurumlarını kontrol altına alma isteği bir zorunluluk sayılabilirdi. Bu isteğin sonucu olarak, Pantürkist ve Panturanist fikir akımlarından Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da ayrılmayan Türk Ocakları gönüllü bir şekilde olmasa da etkinliklerini durdurma kararı aldılar. (X 6) Böylece Halkevleri'nin kurulması için gerekli ortam hazırlanmış oldu.

Halkevleri ile "İslâm kavimlerinin başlıcası olan Türkler'in millî terbiyesinin ve ilmî, iktisadî ve içtimaî seviyesinin terakki ve itilâ eylemesine ve Türk dilinin kemal bulmasına çalışmak" amacıyla 12 Mart 1922'de kurulan, Kurtuluş Savaşı yıllarında etkinliklerine son veren, 23 Nisan 1924'te ise yeniden açılan Türk Ocakları arasındaki temel ayrım ulusculuk alayışında yatıyordu. Şöyle ki; Mustafa Kemal Cumhuriyet'i sınır ötesi hayal ve serüvenlerden uzak tutmak için büyük bir titizlik göstermekteydi. Halkevlerinin ulusçuluk anlayışı da bu nedenle halkçılık çerçevesi ile sınırlandırılmış, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların refahı amaç edinilmişti.

19 Şubat 1932 tarihinde "Halkın eğitimine ve kültürel gelişme-

sine yardımcı olmak için" Halkevleri açıldı. Atatürk bu girişimin gereğini şöyle dile getiriyordu: "Gençlik gelişen ve yetişen bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır. Ulus, bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde örgütlendirilmelidir. (...) Silahlı kuvvetlerden, her türlü zorlama ve madde kuvvetlerinden daha etkili olan fikir kuvvetidir. Ulusumuzu bu alanda yetiştireceğiz."

Bu kurumlarda her ne kadar katı bir doktrin eğitimi verilmemişse de, Cumhuriyet'in laik karakteri başka olmak üzere, rejimin siyasal dayanakları titizlikle işlenmişti. Mustafa Kemal milliyetçi ve cumhuriyetçi güçlerin hepsinin Halk Partisi çevresinde toplanmasını istemekteydi. Halk Partisi de halkevlerini örgütlemiş, yönetmiş ve gerekli malî olarakları sağlamıştı. Ama bu kurumların bir siyaset odağı durumuna gelmemesi için de oldukça dikkatli davranılmıştı. Parti Genel Sekreteri Recep Peker, 9 Temmuz 1935'te Halk Partisi Kongresi'nin açılış konuşmasını yaparken şu noktaya değinmeyi zorunlu görmüştü: "Halkevleri siyasal kurumlar değildir. CHP'nin bünyesinden büsbütün ayrı, siyasal çalışmalarından büsbütün uzak, fakat yönetim bakımından partiye bitişiktir."

Halkevlerinin etkinlikleri dokuz grupta toplanmıştı: 1)Dil, Yazın, Tarih 2) Güzel Sanatlar 3) Temsil 4) Spor 5) Sosyal yardım 6) Halk dersaneleri ve kurslar 7)Kütüphane ve Yayın 8) Köycülük 9) Müze ve Tarih idi. Bu kapsamlı çalışmaların amacı gerek öğrenci gençliği, gerekse çalışan gençliği devrimci bir görüşle her alanda geliştirmekti.

Kuruluşunun ana gereği "Kitleyi yetiştirmek ve özellikle gençliği ülke işlerinde yararlı olabilecek bir niteliğe ulaştırmak" olan bu kurumların açılışından bir yıl sonra Darülfünun'un lağvedilmesi kararı alındı. Çünkü Darülfünun beklenen gelişmeyi gösterememişti. Ayrıca Cumhuriyet ilkelerine de ayak uyduramamıyordu. Millî Eğitim Bakanlığı 1 Ağustos 1933'te "Üniversite"yi kurmakla görevlendirildi.

I.4) "ÜNİVERSİTE"

18 Kasım 1933 günü Edebiyat, Fen, Tıp, Hukuk ve İlahiyat olmak üzere beş fakültesi bulunan İstanbul Üniversitesi öğretime

açıldı. O yıl ülkede sekiz tane de yüksek okul bulunmaktaydı. Bunlar; İ.Ü.'ne bağlı olan Yüksek Öğretmen Okulu ile Dişçilik ve Eczacılık okulları, ayrıca Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Yüksek Denizcilik Okulu, Yüksek Ticaret Okulu, Yıldız Yüksek Teknik Okulu ve Ankara'daki Gazi Eğitim Enstitüsü idi. Aynı yıl Ankara'da yabancı ülkelerden çağırılan öğretim görevlilerinin öncülüğünde Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu. Bunu 1934'te Orman Fakültesi, 1935'te de Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi izledi. İleriki yıllarda ülkedeki üniversite sayısı çoğaldı (X 7). Bir süre sonra ise yüksek öğrenim yapmak isteyen gençlerin üç büyük ilde toplanması,dolayısıya metropol kentlerde öğrencilerin büyük sayısal güce ulaşması "sakıncalı" bulunacaktı. Çünkü -Murat Belge ile Ömer Lâçiner'in ortaklaşa hazırladıkları bir yazı dizisinde de belirttikleri gibi (Türkiye'de Eğitim ve Öğrenci Hareketleri, 20.11.1976, Cumhuriyet)- "Metropol kentlerin yaşantısı ve buralarda daha somut ve kesin çizgilerle görülen genel toplumsal çelişkiler, özellikle geleneksel taşra hayatından gelen öğrencileri hızla uyarıyor ve onların alıştıkları geleneksel yargıları kolayca atarak radikalleşmelerine yol açıyordu. Toplumsal sorunlara karşı ilgi kendiliğinden artıyor ve kısa bir süre sonra bu radikalleşme sola açılmayla tamamlanıyordu."

Bu durumda üniversite ve yüksek okulların yurdun çeşitli yörelerine dağıtılması uygun görüldü. Ayrıca yeni açılan yüksek öğrenim kurumlarında ABD'den uyarlanan kampüs sistemi uygulamasına gidilecekti. Bunun nedeni (Gene Belge ve Lâçiner'in ifadesiyle) "Üniversite kampüsleri uygulamasının bölge halkı ile öğrencileri birbirinden ayırmasıydı. Kampüs, öğrenciler ile mahalli halk arasındaki bağı gevşetmekte (...), halk öğrencileri yadırgamakta, öğrencilerde halkla bütünleşmek ile onlardan ayrı olma arasında bocalamaktaydı. Daha da önemlisi, çıkabilecek öğrenci olaylarını bastırmak, yerleşim merkezinin uzağındaki kampüslerde çok daha kolaydı ve hareket rahatça izole edilebilirdi."

Açtığımız bu ufak parantezi kapatarak gene kaldığımız yere dönelim.

1933'lerin dünya tarihi açısından da ayrı bir önemi vardı. Bu dönem Hitler'in Almanya'ya egemen olduğu ve başını çektiği Naziler'in karşıtlarına, özellikle de Museviler'e kan kusturmaya başladığı yıllardı. Çalışma olanaklarını, kürsülerini ellerinden alan faşist

uygulamalardan, Nazi zulmünden kaçan 50 kadar dünyaca ünlü bilim adamı Türkiye'ye konuk edildi. Bu gerçekten değerli öğretim üyelerinin de büyük katkılarıyla -Prof. Dr. Muvaffak Seyhan'ın deyişiyle (1.8.1983, Cumhuriyet) - "1933 reformundan İkinci Dünya Savaşı'nın patladığı 1939 yılına kadar geçen süre İstanbul Üniversitesi için hiç kuşkusuz bir altın çağ idi ve bu üniversite, tarihinde hiçbir zaman bu kadar yüksek bir düzeye ulaşmamıştı."

Eğitim alanındaki gelişmeler hızla süredursun, gençlere ilişkin olarak gerçekleştirilenlerin belki de en anlamlısı, 19 Mayıs'ın "Gençlik ve Spor Bayramı"n ilân edilmesiydi. 20 Haziran 1938 tarihli kararla yeryüzünde ilk kez bir ulus bir günün kendi gençliğinin bayramı olmasını kabul etmiş oluyordu. Atatürk sömürgeleştirmeye karşı yürüttüğü haklı davasında ve kurduğu yeni rejimin kökleşmesi aşamasında büyük desteğini ve yardımını gördüğü gençleri onurlandırıyordu böylece... Ama onlardan beklentileri de vardı elbette... Ve bunu her keresinde son derece net bir biçimde ifade etmişti. Örneğin 1 Nisan 1937'de diyordu ki; "Siz genç arkadaşlar, yorulmadan beni izlemeye söz vermişsiniz. (...) Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman bile durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni izlemektir."

Bu ve benzeri dileklerine karşı Türk gençleri de O'nun arkasından 13 Kasım 1938 günü Taksim Alanı'nda hep bir ağızdan şöyle sesleniyorlardı: "Biz Türk gençliği! Atamızın bıraktığı mirasa, Atamızın Cumhuriyetine, Atamızın kuvvetli ve kudretli rejimine daima sadık kalacağımıza, yurdumuzun toprağına canımızı, yurdumuzun bağımsızlığına kanımızı vereceğimize şerefimiz, namusumuz ve Türklüğümüz namına bu yüce abidenin altında söz veriyor, and içiyoruz!.."

İKİNCİ BÖLÜM (1938-1950)

II.1) KÖY ENSTİTÜLERİ

Atatürk'ün ölümünden bir ay sonra 1. Köy ve Ziraat Kongresi toplandı. Kongrede Başbakan Celal Bayar şu noktayı ısrarla vurguluyordu: "Türkiye genel bir köy ve tarım kalkınma davasını başarıyla hızlandırmak ve planlaştırmak zorundadır."

Aslında köyün kalkındırılması, köylünün eğitilmesi konusu daha önceki yıllarda da ortaya atılmıştı. (X 8) Bu amaçla, 1936 yılında Atatürk'ün isteği ve geçerli köy eğitimi kurma direktifi ile Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Saffet Arıkan döneminde köy eğitmen kursları açılmış, bunu dört Köy Öğretmen Okulu'nun öğrenime geçmesi izlemişti.

Kemalistlerin köye yönelik yatırıma girişmeleri, Türkiye nüfusunun özellikle o yıllarda büyük oranda köye bulunuyor olmasından kaynaklanıyordu. Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda öncelikle şehirlerde gerçekleştirilen atılımlar köylerde yaşayan insanlara yönelik olarak da yaygınlaştırılmaktaydı. "Çünkü köyler ele alınıp, oradaki insanlar da kültürün ve modern uygarlığın nimetlerine kavuşturulmayınca, Cumhuriyet'in yarattığı, yaymak istediği ülkü ve prensipler sadece birer tatlı rüya etkisi yapıyor, günden güne değer yitiriyorlardı."(X 9)

Tabii ki konunun önemli bir başka yönü daha vardı. "Bir ulus yaratma, ulusal bilinci uyandırma, ulusal bağımsızlığı koruma, kültür değiştirme ve uygarlığa erişme, bilinçli vatandaşlar olarak kendi kendini yönetme, devrimci yeni yöntemler, ilkeler bulma gibi amaçlar Kemalistler'e göre herşeyden önce öğrenim, eğitim görmüş vatandaşlar topluluğunun anlıyacağı yapacağı, işlerdi. Yoksa, bütün inanç ve ilkeler, bunlara dayanan rejim havada kalırdı. O hal-

de Kemalistler için halkın eğitimi ve öğretimi sorunu, doktrinleri ve kurdukları devlet açısından hayatsal bir sorundu, bir ölüm-kalım sorunuydu..."(X 10)

1935 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine getirilen ve de Anadolu'yu, Anadolu köylüsünü yakından tanıyan İsmail Hakkı Tonguç, gözlemleri sonucunda şunu saptamıştı: "Köylü iş gereksinimine hizmet etmeyen hiçbir şeye değer vermiyordu ve herşeyi işine bir katkıda bulunup bulunmamasıya ölçmekteydi."

Aslında Tonguç, köy sorunlarına yanıt aramanın içerisinde değil, fakat toplumun ekonomik temeline eğitim yoluyla etki edecek bir aracın araştırması içindeydi. O'nun için söz konusu olan, köylünün "mihaniki olarak" (Kafa ile değil de, alışkanlığın verdiği kolaylıkla yapılan iş) yoksulluktan kurtarılması değil; bilinçlenerek, sınıf bilincine vararak bunu kendisinin yapmasıydı. Canlandırılacak Köy adlı kitabında şu ereği dile getirmekteydi: "Köylü insanı öylesine canlandırmalı ve bilinçlendirmeli ki, onu hiçbir kuvvet yalnız kendi hesabına ve insafsızca sömüremesin. Köyün sakinlerine köle ve uşak işlemi yapılmasın. Köylüler bilinçsiz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy sorunu, köyde eğitim problemleri de içinde olmak üzere bu demektir."

Uzun tartışmalardan sonra, 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı yasayla Köy Enstitüleri kuruldu. Yasa Meclis'in 426 üyesinden 278'inin oyları ile kabul edilmişti. Çekimser oy yoktu ama, içlerinde Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Yahya Kemal Beyatlı'nın da bulunduğu 148 üye gelmemiş, oy vermek istememişlerdi.

Önce eğitmen kurslarıyla işe başlayan 14 yerde, 4 köy öğretmen okulunun da adları değiştirilerek enstitüler kuruldu ve sayıları kısa zamanda 21'e çıkarıldı. Bu arada Ankara Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü de açıldı.

Bu kurumlar ile ülkemizde ilk kez, imece temeline dayanan ve üretici bir örgüt kuruldu. Köy okulu yalnızca derslik değil, aynı zamanda köyde geçerli bir sanatın yapılacağı bir işlik ve tarla, sebze bahçesi, fidanlık, bölgesine göre hayvancılık, arıcılık, balıkçılık çalışmalarının yapıldığı ekonomik ve teknik bir merkezdi. Köy enstitülerinde eğitim, köy gereksinmeleriye içiçe gibiydi. Tonguç, "üre-

timin bulunmadığı yerde eğitim yoktur" gerçeğinden yola çıkmaktaydı ve sloganı "İş içinde, iş aracılığıyla, iş için eğitim" idi.

Köy okulunu ve öğretmenini ekonomik gelişmenin, farklılaşmanın merkezi yapmanın hedeflendiği açıktı. Köyde ekonomik farklılaşmayı, meslekleşmeyi artırırken, bütün bunlar işbirliğiyle, kollektif çalışmayla yürütüldü. Öğretmen birinci derecede okuma-yazma öğreten kişi olarak değil; bu süreci hızlandıracak, bilinçlenmeyi kolaylaştıracak kişi olarak öngörülmekteydi.

İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 4 Aralık 1944 tarihli emri ile bu kurumlardaki ders ve çalışma programına çok önemli bir madde eklendi. Buna göre "Her öğrenci öğretim programında saptanan şekillere göre kültür, ziraat ve sanat çalışmalarına mutlaka katılacaktı. Ayrıca, koşulları ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun, öğrencilere hergün serbest okuma yaptırılacak ve kitap okuma alışkanlığı kesinlikle kazandırılacaktı." Bununla da yetinilmedi, öğrencilerin şiir, öykü ve denemelerini içeren, öğretmenlerin de yazılarıyla zenginleştirilen Köy Enstitüleri Dergileri yayınlandı. (X 11)

Eşit yaşam koşulları içerisinde herkes görevine, yapı ve yeteneklerine göre üretime katkıda bulunmakta ve gereksinimi oranında tüketimden yararlanmaktaydı.

En az onbeş günde bir yapılan öğretmen, öğrenci, usta ve hizmetlilere kadar herkesin katıldığı toplantılarda çalışmaların değerendirmesi yapılıp, sonuçlar çıkartılırdı. Kurum üyelerinin tümü özgürce söz söyleme, eleştiride bulunma, öneri getirme, yani yönetime katılma hakkına sahipti. Zaten Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacı da kuşkusuz, yalnızca köy öğretmeni ve köylere yararlı diğer meslek sahiplerini yetiştirmek değildi. Asıl oluşturulmak istenen, köyün geliştirilmesi, köylünün "uyandırılması" sürecinde yeni fikirlerin öncüleri olacak, lider konumundaki genç insan modeliydi.

Engin Tonguç'a göre bu kurumlardan beklenen şuydu: Köy Enstitüleri atılımı, sınıf bilinci uyandırılmış köylüler yetiştirmek ve devrimi bunların aracılığıyla hızlandırmaktı. Ancak bilinçlenmiş emekçi sınıflar daha ileri süreçlere geçmeyi sağlayacaklardı. Tonguç'un açıklamalarına göre "Millî Şef" İnönü, oluşturulmasında bizzat büyük rol oynadığı bu kurumların bir çırpıda 200 bin kişilik bir tarım kadrosu yetiştirmesini istemişti. Doğan Avcıoğlu bunu

şöyle yorumluyordu: "İnönü'nün köyde toptan bir değişiklik için Köy Enstitüleri'ne büyük umut bağladığına hükmetmek gerekir. Zira ikiyüzbin kişilik tarım kadrosunun bürokrat kadrosu değil, bir devrim savaşı öncüleri olacağı açıktır." (X 12)

Beş yıllık bir öğrenimin sonunda genç öğretmenler, köy liderleri olarak köylere dönmeye hazır duruma gelmişlerdi. Gerçi sembollik bir ücretle köyde yirmi yıl çalışmaya zorunluydular ama gerçekte, onları köye bağlayacak toprağı, bağı, bahçeyi, evi, teknik sanat ve tarım araçlarını devlet kendilerine veriyordu. Öğretmenler bu araçlardan köylülerin de yararlanmasını sağlamakla yükümlüydüler. Ayrıca, bilgilerini köylülerin gözleri önünde yaptıkları işlerle kanıtlayacaklardı, kanıtlıyorlardı... Öğretmen köy çocuklarını okutmakla kalmıyor, köylülere kırılmış aletlerinin onarımından, daha iyi ev yapımına ya da -sağlık konuları hakkında da öğrenim görmüş olduğu için- iğne yapmaya kadar çeşitli işlerde yardım ediyordu. Öğretmenlerin öncülüğü sayesinde köy kooperatiflerinin kurulması fikri de gelişmekteydi. Hatta bazı köylerde bu işe başlanmıştı. Daha da önemli olanı, kendi varlığıyla kız veya erkek köy çocuklarının da devlet memuru olabileceğini kanıtlamasıydı. Böylece anne babalar arasında çocuklarını köy enstitülerine göndermeğe istekli olanların sayısı kabarmaktaydı. Bu, lider nitelikli daha çok gencin yetiştirilebilecek olması demekti. Ayrıca, 1935'te yedibin olan öğretmen sayısı köy enstitülerinin kurulmasından bir kaç yıl sonra otuzbeşbine ulaşmıştı. Zaten köylerdeki ilköğretim sorununun çözümlenebilmesi için umut bu kurumlara bağlanmıştı.

Ne var ki, 1939'da patlak veren 2.Dünya Savaşı'nın neden olduğu ekonomik koşullar sonucu sınıflar arası fark iyice belirginlemişti. Tek parti olması dolayısıyla CHP, sanayi ve tarım burjuvasının tüm katmanlarının siyasal gücünü bünyesinde barındırmak durumundaydı. Ve parti içi güçler dengesinde önemli değişmeler meydana geliyordu. Yani Köy Enstitütülerinin içinde serpildikleri dönem, sermayenin, bağımlı bir kapitalizmin güçlenmek ve iktidarı tam olarak elde etmek için savaşım verdiği yıllardı. Doğal olarak devrimci, ilerici ve halka dönük her hareket gibi köy enstitüleri hareketi de bürokrat kesimin ve toprak ağalarının tepkisini üzerine çekmekteydi. Çünkü köy enstitülerinde yetişen gençler, insanların düşünüş ve davranış biçimlerini içinde bulundukları maddî ortam

belirlediği için, edindikleri bilgileri çalışma yaşamına uygulamaya başladıkları andan itibaren sosyo-ekonomik gerçekleri daha akılcı biçimde değerlendirmeye ve giderek, geriliğin, köy emekçilerinin yoksuluğunun nedenlerini sorgulamaya başlamışlardı. Başka bir deyişle; köy enstitülerinin ilke ve çalışma biçimleri sömürüye karşı bilinçlenmeyi beraberinde getirmekteydi. Bu durum ise bazı çevrelerin çıkarlarını tehdit ediyor, tedirginlik yaratıyordu. Örneğin Sivrihisar'ın büyük toprak sahiplerinden, Eskişehir milletvekili Abidin Fotuoğlu 1943'te şöyle diyordu: "Bunlar yetiştikleri zaman kafamızı keserler..." (X 13)

Aynı yıl İsmet İnönü'nün köy enstitülerini tüm gücüyle desteklediği bir devreye gelmesine karşın, 2.Millî Eğitim Şûrası'nda hareket aleyhine yaygın bir propaganda kampanyası yürütüldü. Eğitim Bakanlığı'nın tutucu kanadına göre Köy Enstitüleri ilkelliğe dönüşten başka bir şey değildi!..

1946 yılına gelindiğinde CHP içindeki toprak sahipleri, tüccar, aracı kompradolarlar, yeni gelişmekte olan büyük burjuvazi ve kapitalistler güçlerini iyice artırmış durumdaydılar. 1945'teki Toprak Reformunu da felce uğratmış olan bu güçler, Köy Enstitüleri'ne (Daha doğrusu, genelde Türk kültür dünyasına) büyük emeği geçen değerli Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'i görevinden ayrılmak zorunda bıraktılar. Yerine de Hitler rejimine hayranlığı ve Köy Enstitüleri'ne karşıtlığı ile tanınan Reşat Şemsettin Sirer'i geçirdiler. Sirer'le Tonguç arasındaki görüş ayrılıkları çok geçmeden, oldukça şiddetli tartışmalara dönüşebilen bir boyuta ulaştı. Ve Köy Enstitülerinin mimarı Tonguç, 21 Eylül 1946 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden ayrıldı.

1946 yılı CHP içerisinde ilericilerin düşürülerek, gitgide güçlenen tutucu kesimin egemen duruma geldiği bir iktidar değişiminin yaşandığı yıldı. Köy Enstitüleri hareketi de resmen değilse bile gerçekte bu tarihte sona ermiş oldu. Çünkü, eski Türkiye Emekçi Partisi Genel Başkanı Mihri Belli'nin yorumuyla, "Bu kurumlar gericilik denizinde oluşan ilericilik adacıkları idi. Sonunda deniz işin farkına vardı ve adacıkları yuttu." (X 14) Böylesi bir ortamda Köy Enstitüleri gibi bir örgütün ve düzenin kurulması olağandışı, ama kapatılışları olağan sayılabilirdi...

1947-48 ders yılında Köy Enstitüleri'nin beyin kadrosunu yetiş-

tiren ve de Türkiye'de halk üniversitelerinin çekirdeği olarak nitelendirilebilecek Yüksek Köy Enstitüleri kapatıldı. (X 15)

29 Nisan 1947'de Köy Enstitüleri için yeni bir yönetmelik hazırlandı. Buna göre öğretmenler artık okul yönetimine etkin olarak katılamayacaklardı. 9 Mayıs 1947 tarihli genelge ile de öğrencilerin serbestçe okumalarına karşı çıkılarak, "Seviyelerine uygun" kitaplar okumaları kararlaştırıldı. Hasan Âli Yücel zamanında Türkçe'ye kazandırılan dünya klâsikleri, aynı bakanlıktan gönderilen listelere göre köy enstitüleri kitaplıklarından toplatılarak yakıldı.

1948' de ise Köy Enstitülerinin ders programları baştan sonra değitirildi. İş eğitimi ilkeleri kaldırılarak, enstitüler klasik okullar konumuna getirildiler.

1950'den sonra Demokrat Parti iktidarı zamanında ise, revizyon maskesi altında enstitüler tüm ilkelerinden saptırılarak öğretmen okullarına dönüştürüldüler, yok edildiler. 1954 yılında çıkartılan bir yasa ile de Köy Ensttüleri'nin adı "İlköğretime Dayalı İlköğretmen Okulları"na çevrildi. O yıllar Köy Eğitiminin (genelde halk eğitiminin) gündemden kaldırıldığı, Tonguç adının yasaklandığı baskı ve utanç yıllarıydı.

Köy Enstitüleri eğitim tarihimizin belki de en çok tartışılan, en fazla üzerinde durulan kurumlarıydı. Buralara tutucu sağ kesimden olduğu kadar, bazı solcu grup ve kişilerden, hatta kimi köy enstitüsü öğretmen ve öğrencilerinden de eleştiri yöneltildi. En kaba hatlarıyla özetlemek gerekirse, şunlar ileri sürülüyordu:

I) "Köy Enstitüleri komünist ocaklarıdır.": Bu savı savunanlar aşağıdaki görüşleri kanıt olarak sunmaya çalışıyorlardı:

a) "Köy Enstitüleri komünist karakterini gizleyebilmek ve köy çocuklarına rahatça komünizmi aşılayabilmek için kırsal alanlarda kurulmuşlardır."

Bu tümüyle gerçek dışıydı. Çünkü köy enstitüleri köylerin kalkınmasında kültür ve eğitim merkezi olarak işlevde bulunabilmeleri için, doğal olarak kırsal bölgelerde kurulmuşlardı. Ayrıca, etkinliklerini gizleyecek ücra köşelerde değil, iletişim ve ulaşımda kolaylık olsun diye şehir ve kasabalara yalnızca birkaç kilometre ötede, anayollara da demiryollarına yakın merkezlerde oluşturulmuşlardı. Kaldı ki, bu gülünç savda bulunanlar enstitüleri yıkıp öğretmen okulu haline getirdikleri zaman binaların yerlerini değiştirme

gereği duymamışlardı. Bu durum onların köy enstitülerini karalamak için bahane aradıklarının kanıtıydı.

Aynı kişiler seçim kampanyalarında Köy Enstitülerindeki bazı binaların kırmızı renkle boyanmış olmalarını buraların "kızıllığının" göstergesi olarak sunmaya çalıştılar. Türk bayrağının da kırmızı olduğunu ve kırmızının komünizmden en az dört bin yıl öncesinden beri Türkler'in geleneksel rengi sayıldığını unutmuş gibiydiler. Tutkuyla savundukları Turancılık'ın mitolojik simgesi de "Kızıl elma" idi...

b) "Köy Enstitüleri'nde kütüphaneler fakirlik hakkında yazılmış Rus romanlarıyla doludur. Öğretmenler de komünist yayınları okumaları için öğrencileri zorlamakta, onlara komünizm propagandası yapmaktadırlar."

Bu sav da gerçek dışıydı. Çünkü kitaplıklardaki eserler ideolojik propagandaya yönelik kitaplar değil, büyük yazınsal değere sahip oldukları dünyanın her yerinde kabul edilen klâsiklerdi. Ayrıca bunlar salt Rus değil, Fransız, İngiliz, Alman yazınının önde gelen başyapıtlarıydı. Tümünü de devlet bütçesinden ayrılan ödenekle Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe'ye çevirtip bastırıyor ve yalnızca köy enstitülerine değil, bütün eğitim kurumlarına gönderiyordu. Öte yandan, şehirlerdeki pek çok eğitim kurumunun bugün bile yeterli bir kütüphaneden yoksun olduğu ülkemizde köy enstitülerinin henüz 1940'larda köylü kesime oldukca zengin bir kitap hazinesi sunması, övünülmesi, gıpta edilmesi gereken bir durumdu aslında.

Gericiler, bir öğretmenin "Şayet Allah ve devlet olmasaydı insanlık daha mutlu olurdu" türünden, toplumdaki yaygın inanca ters düşen bir söz söylemiş olmasını köy enstitülerini tümden karalama istemlerine gerekçe olarak göstermeye uğraşmışlardı. Bir tek öğretmenin kişisel görüşünü tüm köy enstitüsü öğretmenlerine mâl etmeye kalkışmak da büyük bir haksızlıktı kuşkusuz. Ayrıca, aynı dönemlerde din ve devlet karşıtı kişilere sırf bu kurumlarda değil, en azından her eğitim kurumunda rastlanılabilmekteydi.

c) "İş içinde eğitim ilkesi Sovyetler'den kopya edilmiştir."

Eğer böylesi ilkel, çağdışı bir mantık benimsenecek olsaydı, Amerikalı bir bilim adamının buluşu diye elektriği veya bir Fransız tıp dünyasına kazandırdı diye kuduz aşısını kullanmamamız gerekirdi... Eğitim konusunda bilgiçlik taslayan bu peşin hükümlü kişi-

ler "Kültür ve bilim alanındaki her ileri adımın insanlığın ortak malı olduğu" gerçeğini bilmezden gelmekteydiler. Kaldı ki, köy enstitüleri her yönüyle ulusaldı, hiçbir ülkeden kopya edilmiş değildi.

d) Köy enstitüleri'ne düşman olanlar karma eğitim yapılmasını da bu kurumlara saldırma amacıyla konu ettiler. Yakışıksız iftiralar, abartmalar özellikle de dindar ve muhafazakâr köylüler arasında enstitülere karşı endişe ve soğukluk yarattı. Ve T.C. tarihinde ilk kez fakir köylü çocuklarına kapılarını açmış olan bu okulların kapatılması, köy ağalarının güdümündeki kesimde sevinç bile yarattı. Oysa enstitü karşıtı olan kişiler kendi çocuklarını kız-erkek bir arada öğrenim görülen kolojlerde, liselerde, üniversitelerde okutmaktaydılar.

2) "Köy enstitüleri faşist bir buluştur.":Bazı solcuların yönelttiği bu eleştirinin dayanak noktaları şunlardı:

a) Köy Enstitüleri sistemine, toprağın statüsünde ve üretim tekniklerinde yapılacak köklü reformlardan sonra geçilmeliydi. Tarımsal uğraşılara dayanan kırsal ekonomi sanayileşmeyi önlediğinden, devrime muhafazakâr kırsal kesimden başlamak devrim stratejisine aykırı bir tutumdu.

b) Sosyalist bir düzen kurulmadan, kırsal bölgelerin ekonomik ve sosyal yapısına eğitim yoluyla etki yapılacağını ummak büyük bir hataydı. Bu görüşe koşut olarak, örneğin eski Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz şu fikri savunuyordu: "Burjuvazi dünyanın hiçbir yerinde halkın eğitimi için girişimlerde bulunurken, bunu halkın bilincini yükseltmek için yapmamıştır. Yapması toplumsal kanunlara uygun değildir zaten. O, kendisi için gerekli yetişmiş işgücü faktörü, ekonomik bir faktör olarak dayattığı ölçüde eğitimci olmuştur. Ve bunu yaparken de burjuva ideolojisinin beyinleri yıkamasına azami gayret göstermiştir. (...) Köy Enstitülerinin kuruluşu da burjuvazinin palazlanma döneminde, büyük işgücü kaynağı köyler olan Türkiye'de kendine bir ölçüde yetişmiş işgücü sağlaması sorunu ile yakından ilgili olsa gerektir." (X 16)

c) Eski Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran da konuyu başka bir yönüyle ele almaktaydı. Diyordu ki, "Köy öğretmenini (...) köy topluluğunun yaşamında bir öncü(...) olarak düşünmek ve öğrencileri bu anlayış ile yetiştirmek ilerici bir görüştü. Ama köyün kalkınmasıyla ülkenin kalkınma sorununun çözüleceğine inan-

mak, köy kalkınması ile bir bütün olarak toplumsal kalkınmayı adeta özdeşleştirmek yanlıştı. Kalkınma her şeyden önce bir düzen sorunudur. İşçi-emekçi halk kitlelerinin iktidarda olduğu, hiç değilse iktidarı paylaştığı, güçlü ölçüde etkilediği bir düzende halka dönük, demoktatik, ilerici bir yönetim altında köy topluluğunun yaşamını ilerletici, geliştirici bir rol oynayabilir. Aksi halde soyutlanmış, yalnız kalmış duruma düşer. Kişisel iyi niyetli girişimleri ve çalışmaları bir sonuç vermez." (X 17)

d) Bazılarına göre ise kendilerine her türlü olanağın sağlandığı öğretmenler bedava işçi-öğrencilerin emeğiyle yirmi yıl aynı köye hükmederek yeni bir ağa sınıfı yaratmış olacaklardı. Maaşlarına ek olarak öğretmenlere toprak, ev ve tarım araçları da vermek, onların toprak mülkiyetine bağlanması sonucunu doğuracaktı. Bu ise öğretmenlerin burjuva sınıfına katılmaları demekti.

e) Tüm bu eleştirilere ek olarak, köy çocuklarının ağır baskılar altında acımasızca sömürüldükleri, Köy Enstitülerinin sosyalizmi de köylüleri de sömüren faşist kurumlar oldukları da savunulabildi...

2. Dünya Savaşı'nın korkunç yıkımlarının yaşandığı, ekonomik bunalımın dev boyutlara ulaştığı ve devletin yeterli parasal güce sahip bulunmadığı bir dönemde köy çocuklarının kendi gelecekleri için çalışmalara katkıda bulunmalarına "Faşizm, sömürü" gibi kavramlar yakıştırmak, en hafif deyimiyle yakışıksız bir davranıştı. "Sosyalizm" ve "Sınıf" sözcüklerinin bile tabu olduğu bir dönemde her türlü eğitimden yoksun, topraksız ya da az topraklı yoksul köylü ailelerinin çocuklarına bilimin aydınlığını götürmek ve sömürüye karşı çıkacak bir fikir düzeyine gelmelerine olanak tanıyacak iş ve eğitim programları sunmak aslında burjuvazinin kendi aleyhine işleyen, ama Türkiye yararına gelişen büyük bir girişimdi.

3) "Köy Enstitüleri Amerika'nın etkisiyle kurulmuştur.": İlhami Soysal 1 Mayıs 1968 tarihli İmece dergisinde "Enstitüler Üstüne" başlıklı yazısında şunları ileri sürdü:

-Bazı Türk eğitimcileri köy eğitimi konusunda yetişmek üzere 1932-33 yıllarında ABD'ne gönderildiler.

-Köy Enstitülerini kurma hazırlıkları 1936 yılında bu eğitimciler Amerika'dan döndükten sonra başlamıştır.

-İlk köy enstitüsü olan Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün bina ve ara-

zisi daha önce burada faaliyet gösteren Amerikan kolejine aittir ve Amerikalılar tarafından çok ucuz fiyatla Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

-Köy Enstitüleri konusunda ilk bilimsel araştırma bir Amerikalı olan Fay Kirby tarafından yapılmıştır.

Bu gözleme karşı İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu Engin Tonguç, belirtilen olayların birbiri ile bağlantısı bulunmadığını, Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna esas olan düşün ve çalışmaların babasının "Canlandırılacak Köy" adlı eserinde yer aldığını söylemektedir. (X 19)

4) Yukarıda kısaca değindiğimiz noktalardan başka, "Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin bilgi ve genel kültür yönünden yetersiz oldukları" görüşü de taraftar topladı. Prof. Hasan Ali Koçer'in ileri sürdüğüne göre, "İş terbiyesi yönünden el faaliyeti zihinsel çalışmanın bir tamamlayıcısı iken, enstitüde bilek çalışmaları birinci plânda yer almış ve bir duvarcı, bir marangoz tipi öğretmen yetiştirilmek istenmişti. Enstitü öğrencileri bir taraftan bina yapımı , bir taraftan harman kaldırımı, bir taraftan dülgerlik, marangozluk çalışmaları, bir taraftan şu, bir taraftan bu gibi görevlerin meydana getirdiği keşmekeşlik içinde ne bir marangoz, ne bir duvarcı, ne rehber olabilecek tipte bir rençber, ne bir şu, ne bir bu olabilmiş; üstelik bir öğretmen için gerekli olan bilgi ve yeteneklerden de yoksun bırakılmışlardı." (X 20)

Her kurum gibi Köy Enstitüleri'nin de eleştirilecek yönleri vardı kuşkusuz... Yapılması gereken de kuruluş amaç ve ilkelerini, işleyiş biçimini bilimsel gerçeklere, sağlam gerekçelere dayanarak, tüm önyargılardan uzak bir biçimde tartışmak, eksik ya da hatalı sayılabilecek yönlerini düzeltmek olmalıydı. Ama "Amerika'ya yakınlaşma" ile çok partili yaşamın ön plâna geçirdiği sınıfların antikomünizm silhına sarılarak, fikir özgürlüğü ve sol hareketi, büsbütün ortadan kaldırdıkları bir dönemde bu "Ütopik" bir varsayımdan öteye geçemezdi elbet..(Öyle ki, "Köy Enstitüleri'nin babası" olarak adlandırılan Tonguç'a, yöneltilen suçlamaları yanıtlama hakkı bile tanınmadı. Kaleme aldığı yanıt niteliğindeki bir yazıyı 1945'te hiçbir yerde yayınlatamadı. Bu yazı ancak 18 Mayıs 1967 tarihli ANT dergisinde yer alabildi.)"Köy Enstitüleri belli bir toplumsal-sınıfsal konumun ürünüydüler ve belli bir sınıfsal çatışmanın kurbanı oldular." (X 21)

II.2) FAŞİZMİN ESİNTİLERİ

1938-43 yılları Hitler'in zafer dönemiydi.Türkçülük davasını sosyalizme ve Sovyetler Birliği'ne karşı propaganda amacıyla yürüten ve milliyetçilik maskesi altında Nazizm savunusu yapan faşist zümre, Türkiye'yi, 1 Dünya Savaşı'nda olduğu gibi gene Almanya safında savaşa sürükleyebilmek için çaba harcamaktaydı. Almancı, ırkçı, anti-Sovyet akımlar ülkede büyük faaliyet gösteriyor ve özellikle gençler üzerinde etkin olmaya çalışıyorlardı. Gençlik arasında yaygınlaştırılmak istenen, "demokrasinin milliyetçiliğe aykırı bir komünist ideolojisi" olduğu fikriydi.

Bu noktaya gelişte Hitler Almanyası'nın Propaganda Bakanlığı'nın, Ankara'daki Almanya büyükelçisi Von Papen aracılığıyla milyonlarca marka Turancı gençlere, bazı basın mensuplarına ve bazı dernek kurma girişimlerinde öncülüğü kabul edenlere gönderınesi etkin rol oynamıştı. Bu gerçek daha sonraları Alman Haricıyesinin raporlarında açıklanacaktı...

Nazi Almanyası'ndan kaçarak 1938-48 yılları arasında Ankara Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Devrim Tarihi ve Alman Edebiyatı dersleri veren Prof. Herbert Melzig de aynı konuda şunları ekliyordu: "Hitler'in büyükelçisi Herr Von Papen, İsmet İnönü'yü düşürmek ve Türkiye'yi Nazi Almanyası yanında Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa sokmak amacını güden Turancılar'ın gizli hazırlıklarını arkadan örgütlemiş ve desteklemişti. Hatta bu arada onlar İnönü'yü öldürmeyi bile planlamışlardı. Turancıların bu gizli hazırlıkları meydana dökülüp de, İstanbul'da mahkeme huzuruna çıkarıldıkları zaman onları savunmak için kolları sıvayan 100 avukatın ücretini ödemek için gerekli parayı da Herr Von Papen emre amede bulundurmuştur."

Prof. Melzig'in açıkladığı son derece önemli bir gerçek daha bulunmaktaydı. Diyordu ki; "Von Papen Naziler'in Hollanda ve Avrupa'nın diğer ülkelerinden aşırdıkları altınları Türkiye'nin 65 bin köyüne yayılmış bulunan az ücretli din adamlarına dağıtmak suretiyle Nazi Almanyası'nın çıkarına uygun dinî-politik propaganda kampanyası örgütlemiş, bir anlamda bu yolda Adnan Menderes'in öncülüğünü yapmıştı. Naziler'in büyük bölümünü Hollanda'dan

aşırmış oldukları Gulden altınlarını Türkler'in para kanununda yapılan bir değişiklikle, bunların kaynaklarını Türk halkından gizlemek amacıyla o günlerde Türkiye'de külçe halinde eritmişlerdi. (...) 1945 yılında bir Anadolu köyünü ziyaretim sırasında köylüler bana, hocalarının vaaz verirken kendilerine, Adolf Hitler'in, kıyamet gününe yakın Kuran'ı Kerim'de zuhur edeceği haber verilen intikama memur Mehdi olduğunu anlattığını söylemişlerdi. "(Türkiye'yi Sık Sık Düşünürüm", 10.6.1996 YÖN. Sayı:167)

Faşizm propagandasının alıp yürüdüğü 1940 yılında Yeni Sabah gazetesinde Kamuran Demir imzasıyla "Şair Tevfik Fikret'in Eserlerini Yakmak Lâzım" başlıklı bir yazı yayınlandı. Yazıda onun devrimci fikirlerine, hümanist görüşlerine hücum ediliyordu. Böylesi bir tavra temel alınan tez, "Tevfik Fikret'in milliyetçi ve dindar olmadığı" savıydı. Buna kanıt olarak da, Fikret'in Robert College'de öğretmenlik yapmasını gösteriyorlardı!..

Aslında yapılan; gerici bir ideolojiyi, Nazizm ideolojisini savunmak ve Atatürk prensiplerini karalamak için Tevfik Fikret'in araç olarak kullanılmasıydı. Gençler de "Fikretçiler" ve "Akifçiler" diye iki gruba ayrılıp birbirleriyle mücadelelere giriştiler. Türkçülük ve milliyetçilik görünümü altında gericiler Mehmet Akif Ersoy'u; özgür düşünceyi, hümanizmi ve devrimciliği benimseyenler de Tevfik Fikret'i savunuyorlardı.

Irkçı-Turancı bir düşünce tarafında örgütlenen ve kendilerini "Milliyetçi" olarak adlandıran faşist zümrenin Cumhuriyet ilkelerine aykırı tutumlarını sürdürmeleri, hatta gitgide saldırganlaşmaları üzerine, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 19 Mayıs 1944 tarihinde Gençlik Bayramı nedeniyle yaptığı konuşmada şu noktalara değinmek gereğini duydu: "Turancılar Türk milletini bütün komşularıyla onarılmaz bir şekilde düşman yapmak için bire bir bir tılsım bulmuşlardır. (...) Fesatçılar genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini ulus karşısında açıktan açığa tartışamayacağımızı sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır. (...) Irkçı ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere başvurmuşlardır. (...) Bunlar o şeylerdir ki, ancak devletin kanunları ve esas teşkilatı ayak altına alındıktan sora başlanabilir. Şu halde, yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya Cumhuriyet'in, Büyük Millet Meclisi'nin varlığı aleyhine girişimler karşısındayız. Tertipçiler onbeş yaşında-

ki çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar. (...) Vatandaşlarım! Emin olabilirsiniz ki, vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da savunacağız..."

1944 yılından İ.Ü. bünyesinde "Faşizm ve vurgunculukla savaşak amacıyla" İlerici Gençler Birliği kuruldu. Ama bir süre sonra "Gizli emellerle siyasal çalışmalar yaptıkları" iddia edilen elli genç tutuklandı.

1945 yılında Hitler faşizminin yenilmesi ve ABD, İngiltere ile Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu Demokrasi Cephesi'nin zafer kazanması bütün dünyayı olduğu gibi, Türkiye'yi de etkiledi. 4 Şubat 1945'te toplanan Yalta Konferansı'nda yeni bir Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması kararlaştırıldı. Bu örgüte bir devletin kabulü için Almanya ile savaş halinde olması, ayrıca Roosevelt'in "4 Hürriyet" dediği demokrasi ilkelerini de kendi ülkesinde uygulaması gerekecekti. Bu durumda Türkiye, formalite açısından Almanya'ya savaş ilân etti ve Cemiyetler Kanunu'ndaki "Sınıf esasına dayanan dernek kurma yasağı"na son verdi. Çünkü İsmet İnönü'nün "Otoriter devlet, Tek Parti, Millî Şef ve Değişmez Başkan rejimi"nden, öngörülen "İktidarın halkın oylarına göre şekillendiği çok partili siyasal yaşam"a geçilebilmesi için düşünce ve söz özgürlüklerinde bazı kısıtlamaları kaldırması gerekiyordu. 1946'ya doğru bu yapıldı. Böylece, "1925'ten bu yana ilk defa olarak işçi sınıfında bir haraketlilik belirdi ve canlı bir sendikalaşma hareketi başladı. Çeşitli adlarda sosyalist ve sosyalizme eğimli partiler kuruldu. İstanbul'da iki gazete; Vatan ve Tan, iktidara karşı şiddetli bir eleştiri kampanyasına başladılar..." (X 22)

Tan gazetesi yazarları (Zekeriye Sertel, Sabiha Sertel, Tevfik Rüştü Aras, Prof. Sadrettin Celal Antel vd....) ülkemizde de demokrasinin kurulmasını ısrarla savunuyorlardı. Yazılarında özellikle işledikleri konular çok partili düzene geçilmesi gerektiğini ve de Rosevelt'in 4 Hürriyeti'nin (-ki, bunlar " Sınıfların örgütlenme özgürlüğü", "Parti Kurma özgürlüğü", "Vicdan özgürlüğü" ile "Basın özgürlüğü" idi) toplumda egemen kılınmasıydı.

Bu arada TBMM'nde Mederes, Bayar, Köprülü ve Koraltan gibi milletvekilleri CHP ile onun çeşitli yasalarını eleştiriyor ve de 7 Haziran 1945'te "dörtlü takrir" vererek partiden ayrılmaya başlıyorlardı. Tan bu girişimi de destekliyor, adı geçen milletvekilleriyle,

demokrasiyi savunacak, insan haklarına dayalı bir parti kurulmasına öncülük ediyordu. Böylesi bir ortamda CHP, her ilerici hareketi dolaylı olarak bastırmayı plânlamaktaydı...

II.3) GENÇLER İLK DEVLET TERÖRÜNE ALET EDİLİYOR

İlerici tüm tavır alışlara yöneltilen "komünistlik" suçlaması Tancılar için de kullanıldı. CHP'nin, milletvekili ve yazar Hüseyin Cahit Yalçın ile yaptığı gizli görüşmelerden sonra Yalçın, 3 Aralık 1945'te sahibi olduğu Tanin gazetesinde başmakalesine "Kalkın Ey Ehl-i Vatan" başlığını atıyor ve Tancılar'ı vatan haini olarak hedef gösteriyordu.

Daha önceden CHP İstanbul il örgütü uyarılmış ve örgüt Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) (X 23) ile temasa geçmişti. MTTB'li gençler de Yalçın'ın makalesini çoğaltıp, İ.Ü. binasının koridorlarına ve dış duvarlarına yapıştırdılar, üniversitelileri 4 Aralık'ta yapılacak yürüyüşe çağırdılar.

4 Aralık 1945 sabahı CHP'li gençler, MTTB yöneticileri, olayın aslını bilmeyen aldatılmış üniversiteliler ve çok sayıda sivil polis, ellerinde Türk bayrakları, bazılarında da çekiç, testere gibi kıncı ve kesici aletler olduğu halde Beyazıt'tan Sirkeci'ye doğru yürüyüşe geçtiler.

Tan gazetesi ve matbaası önünde toplanıldı. Önceden kararlaştırılanlar binaya girerek baskı ve dizgi makinelerini kırdılar, yazarların çalışma masalarını parçaladılar, kağıt bobinlerini caddelere attılar, kitap ve kolleksiyonları da yırttılar. Eğer bulabilselerdi Zekeriye Sertel'i öldürecekler, Sabiha Sertel'i de kırınızı mürekkep ile boyadıktan sonra şehirde gezdirecekler ve linç edeceklerdi!...

Sonra Galatasaray'a doğru ilerleyerek, eski İçişleri Bakanlarından Cami Baykurt'un yayınladığı, Sabahattin Ali'nin de yazarı bulunduğu Yeni Dünya gazetesini ve de La Turqie gazetesinin matbaasını tahrip ettiler. İlerici yazarların kurmuş olduğu, Cağaloğlu 'ndaki ABC Kitabevi'ni basıp, kitapları parçaladıkları gibi, Rusça kitaplar satan Berrak Kitapevi'ne de saldırdılar, büyük zarar verdiler.

Ne var ki, bu olayların sorumluları olarak Tan'ın sahipleri Zekeriye Sertel, Halil Lütfü Dördüncü ile yazarlarından Sabiha Sertel ve

Cami Baykurt tutuklandılar!...Yargılandıktan üç ay sonra da Türkiye'den ayrılmak zorunda bırakıldılar.

Daha sonraları, rastlantı sonucu ele geçen ve Başbakan Saraçoğlu'na yazılmış bir mektupta şu satırların yer aldığı görülecekti: "Beyefendi; Emrinizi yerine getirdim, şimdi mükafaatımı bekliyorum. İmza: Yaşar Çimen."

Ve "Bu Yaşar Çimen Babı-ı Âli'de İtalyan faşizminin propagandasını yapan bir tipti. O günkü gösterlerde elinde balyozla gençlerin önüne geçerek onları kışkırtığı görülmüştü."(X 24)

Yakın geçmişimizde "Tan Olayı" olarak bilinen bu saldırı T.C. tarihinin ilk devlet terörüydü ve bu utanç verici eylemde kullanılanlar gençlerdi...

Ne acıdır ki, basından ya da üniversite çevresinden bu saldırıya karşı herhangi bir itiraz sesi yükselmedi. Çünkü olayın bizzat devlet tarafından planlanıp, uygulamaya konulduğu anlaşılınca bürokratik aydın kesim iktidarla çatışmayı göze alamamıştı. Fikirleri kaba kuvvetle susturma gayreti gibi ilkel bir tutumun, toplumun en aydın kesimi olduğu düşünülen üniversitelilerce sergilenmesinin onaylanamayacağına ilişkin herhangi bir yayın yapılamadı. Yanlızca Mehmet Ali Aybar kalemiyle buna karşı çıktı ve zorbalığı yeren bir yazı ile olayı protesto etti. Ancak, bu yazının bir çok bölümünün çıkarılacağı Vatan gazetesi yetkilileri tarafından kendisine açıklanınca buna razı olmadı ve yeni bir yazı hazırladı. Epeyce sansüre uğramasına karşın, yazılan tek yazı olması nedeniyle önem taşıyan, 11 Aralık 1945 tarihli yazı şöyleydi:

"Genç üniversiteliler! (...) Beyazıt Meydanı'nda heyecanla toplanışınızı, kafilenin oradan hareketini, Divanyolu'ndan geçişini, levhalarınızdaki yazıları görür gibi oluyorum. (...) Ne temiz düşüncelerle hareket ettiğinizi pek iyi biliyorum. Fakat Bab-ı Âli'ye vardıktan sonra yaptıklarınızı görmek istemiyorum, duymak istemiyorum, bilmek istemiyorum. Halbuki, yanmış gibi yalnız dört duvarı ve camsız pencereleri ile ayakta duran o bina ve sefaletini yırtık kepenklerin bir türlü örtemediği dükkânlar... Heyhat! Realitelere mahsus ısrarlı inatla karşımda duruyorlar.(...) Genç arkadaşlarım! Temiz hislerin doğurduğu haklı endişelerle hareket ettiğinize inandığım halde, bu harap bina ve dükkanların hazin manzarası beni güzel ve doğru bir şey yapmadığınızı söylemeye sevk ediyor. Siz ay-

dın insanlarsınız. Aydın insanlar hislerini akıl süzgecinden geçirmesini bilen, herhalde bu işte alelâde bir fertten daha çok hüner ve başarı gösteren kimselerdir. (...) Derdiniz ne idi? Bazı gazete ve dergilerin yayınları sizi çileden çıkarıyordu; bu yayınları memleket için zararlı buluyordunuz; hatta belki dolaşan söylentilere kulak vererek, bunu yapanların samimi olmadıklarına, yabancı parmağı ile hareket ettiklerine inanıyordunuz.

Bazı gazete ve dergilerin yayınlarını memleket menfaatlerine uygun bulmuş olmanıza bir şey denilemez.(...) Bazı gazete ve dergilerin yayınlarını zararlı bulduğunuzu, memleket ve dünya efkârına açıkça anlatmak istemiş olmanıza ve bunun için nümayiş yapmayı kararlaştırmış olmanıza da bir şey denilemez. Kanaatlerin nümayişler tertip edilerek topluca açıklanması da bir haktır. Hele nümayişlerin üniversite gençliği tarafından yapılması dünyanın her tarafında özel bir anlam taşır. Bizde ise bunun manası daha da derin ve ümit vericidir. Olsa olsa, zararlı fikirlerle mücadelede yalnız nümayişlerin yetmediği, zararlı bulunan fikirlere karşı faydalı fikirlerin ilere sürülmesi lâzım geldiği hatırlanabilir.

Yaptığınız nümayiş bu sınırlar içinde kalsaydı, memleket davaları ile ilginizi, hassas ve uyanık olduğunuzu görerek bilseniz ne kadar sevinecektik. Fakat (...) memleket kanunlarına ve kanunların himaye ettiği 'düşündüğünü yazma' hakkına, mülkiyet hakkına, serbest çalışma hakkına fiili tecavüzlerde bulundunuz.(...) Bahis mevzuu olan dergi ve gazetelerin yayınlarını alenen protesto ettikten ve adaleti tahrik eyledikten sonra, fikre fikirle karşılık verme yoluna tutsaydınız maksadınıza hem çok daha kolaylıkla, hem de siz üniversitelilere yaraşan şekilde erişmiş olmaz mıydınız? Demokrasinin öz ve felsefesini kavramak ve etrafa yaymak için memlekette en elverişli durumda siz üniversiteliler bulunuyorsunuz. Çünkü teneffüs ettiğiniz ilim havası size esasen hoşgörüyü ve fikir hürriyetini aşılamıştır. Bu böyle iken, üniversite gençliğinin bir memleket davasında bizzat kuvvet kullanmak yolunu tercih etmiş bulunması. İşte beni asıl bu üzdü. (...) Bir memleket davasında yalnız heyecanınızı ifade ve adaleti tahrik edecek kadar nefis hakimiyeti ve olgunluk göstermeliydiniz. Bunu sizden beklenmek hakkımızdı..."

II.4) MİLLİYETÇİ GENÇLİK ÖRGÜTLERİ SAHNEDE

Milliyetçilerin ırkçı Turancı fikirlerini özellikle gençler arasında yaygınlaştırmak ve de kendi saflarına çekebildiklerini örgütlü duruma getirmek çabaları hızlanarak sürdü.

1946 yılının Nisan ayında Türk Kültür Ocağı kuruldu. Ocak'ın amacı şuydu: a)Türk milliyetçiliğini işlemek ve yaymak, Türk tarih şuuruna dayanan kültür birliği ve hürriyet fikirlerini işlemek ve kökleştirmek. b) Türk kültürünü dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, halk bilgisi, gelenek, ahlak, hukuk ve iktisat gibi çeşitli yönlerden incelemek, mânasını belirtmek ve fikir âlemine yayarak idamesine çalışmak. c) Türkler arasında içtimai tenasüt fikirlerini yaymak. d) Türk ahlak, âdap ve geleneklerine uygun yaşamayı ve millî mukaddesata hürmeti telkin etmek. e) Türk kültürüne vaki tecavüzlerle ve milliyetçiliğe aykırı fikirlerle fikir yoluyla mücaadele etmek. f) Gençliğin kültür ve ahlak bakımından memleket ve dünya meselelerine aşinalık yönünden örnek Türk milliyetçileri halinde yetişmesine çalışmak.

Irkçı-şoven nitelikli çeşitli toplantılar düzenleyen Türk Kültür Ocağı, Nazım Hikmet'in uğradığı adlî hatanın giderilmesi için uğraş veren ilerici kesimin çalışmalarını baltalayıcı girişimlerde de bulundu.

3 Eyül 1946'da da birtakım üniversiteli gençler Türk Kültür Çalışmaları Derneği'ni kurdular. Derneğin amaçlarının belirtildiği maddede şu cümle de yer almaktaydı: "Değişmez vasfımız Türkçülük sevgisine dayanarak, milli benliğimizin kültür ve kadirbilirlik yönünü geliştirmektir." 1950'de Milliyetçiler Federasyonu'na katılacak olan derneğin niteliğini en açık şekilde gözler önüne seren etkinliği "Ergenekon Bayramı" adıyla düzenlediği gösterilerdi.

Ne var ki, milliyetçilerin görüşlerini benimsetebildikleri üniversitelilerin bir kısmı Türk Kültür Ocağı ile Türk Kültür Çalışmaları Derneği'nin etkinliklerini "oldukça ağırbaşlı, durgun ve pasif" bulmaktaydı. "Türk Milliyetçiliğine hizmet, memleket düşmanlarıyla, bilhassa komünistlerle mücadele" ereğiyle 1947 yılında "aktif" bir örgüt oluşturuldu: Türk Gençlik Teşkilâtı... Burada asıl hedeflenen liseli gençlerdi. Görüşlerini en çok bu kesim arasında yay-

gınlaştırmaya çaba harcadılar. Kendinden önceki milliyetçi örgütlerden farklı olarak, Anadolu'da da şube açıp, yayınlaşmak yoluna gittiler. Tanrıdağ adlı bir yayın organına sahiptiler, sloganları ise "Tanrı Türk'ü korusun" idi.

Milliyetçilik adı altında ırkçı bir siyasete alet edilen gençleri yönlendirenler saflarına çekebildikleri üniversitelilere çeşitli saldırılar düzenletmeyi başardılar. "İzmir Mitingi" olarak belleklerde uzun süre yer eden olay bunlardan bir tanesiydi ve şöyle gelişti:

Üniversitedeki öğretim üyeliği görevi elinden alınan Mehmet Ali Aybar, İstanbul'da, ilk sayısını şubat 1947 tarihinde çıkan Hür adlı bir gazete yayınlamaya başlamış, ne var ki Hür, bir buçuk ay sonra sıkıyönetim tarafından kapatılmıştı. Aybar, bu durumda İstanbul'da ikinci bir gazete çıkarmanın zorluğunu (daha doğrusu olanaksızlığını) bildiğinden İzmir'e geçerek 5 Nisan 1947'de yayın hayatına başlayan Zincirli Hürriyet gazetesini kurmuştu. Ve İlhan E. Derendelioğlu'nun kasıtlı yorumuna göre; "Zincirli Hürriyet gazetesinin Hür'den de aşırı ve Sovyet dostluğuna yönelmiş olan muthevası İzmir gençliğinin büyük çapta infialine neden olmuştu"

19 Nisan günü İzmir Yüksek Tahsil Gençliği Cumhuriyet Meydanı'nda toplandı. "İzmir gençliği komünist tahrikçilerine (!) karşı elbet susamazdı..." Irkçı-Turancı şair Cemal Oğuz Öcal'ın "Savulun Kızıllar Gençlik Geliyor" başlıklı şiiri hep bir ağızdan okunarak **Zincirli Hürriyet'in** basıldığı matbaaya yürünmeye başlandı. Matbaaya gelince bir grup genç zorla içeri girerek, sevk edilmek üzere koliler halinde hazırlanmış olan gazeteleri pencerelerden dışarı atmaya başladılar. Dışarıdakiler ise bunları yırttılar, yaktılar. Yaptıkları bu saldırı ile de yetinmeyen "milliyetçi gençler" Dağ Başını Duman Almış marşını söyleyerek hükümet meydanından geçtiler ve önlerine çıkan gazete bayiilerinden topladıkları **Zincirli Hürriyet** gazetelerini de parçaladılar. Daha sonra bir grup genç yeniden matbaaya dönerek, matbaa sahibine bir mektup bıraktılar. Bu mektupta " **Zincirli Hürriyet'i** basmaya devam ettiği takdirde doğabilecek hadiselerden mes'ul olmayacaklarını" bildiriyorlardı.

İşin asıl ilginç tarafı, İzmir Valisi'nin "gençlerin yaptıkları bu millî tezahüratta bir kanunsuzluk saptanmadığını" belirtmesiydi!... Vilayet makamı "mitinge şuurlu bir heyecan görmüş olmakla, gençliğin bu asil hareketini önlemeye teşebbüs etmemişti!.. "Tüm

bu gelişmelerden başka, daha da dikkat çekici olan, "limandaki Amerikan Hosster Stone gemisinin düdük öttürüp, tayfalarını selam vaziyetine geçirerek bu komünist aleyhtarı hareketi alkışlaması" idi (20.4.1947 Memleket).

Burada geniş bir parantez açalım ve şunu da belirtelim: İstanbul ve çevresinde 1939'dan beri süregelen sıkıyönetimin 1948'de kalkması üzerine Aybar, Zincirli Hürriyet'i İstanbul'da çıkarmak isteyecek ve 5 Şubat 1948'de gazeteyi "Yeni Serinin 1. sayısı" olarak yayımlayacaktı. Zincirli Hürriyet'in yeni sayısı tüm Irkçı-Turancıları "Anadoluculuk" adı altında töreleri yaşatmak bahanesiyle dinsel tutuculuğu körükleyen gerici kesimi ve de demokrasi taraflılığı ancak kağıt üzerinde geçerli olanları ortak bir noktada birleştiriverdi: Aybar'ın gazetesi yayınlatılmamalıydı.... Zincirli Hürriyet'teki görüşlere elbirliğiye saldırıya geçildi. Ayrıca matbaacılara gözdağı verilerek gazeteyi basmamaları sağlandı. Tüm bu baskılar üzerine Aybar, zamanın İstanbul Valisi Lütfü Kırdar'a bir açık mektup kaleme aldı. (Ne var ki, mektubunda geçen bir cümle nedeniyle Aybar "Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği" savıyla üç yıl hapse mahkûm edilecekti.) Mektupta şu satırlar da yer almaktaydı: "Yıllardan beri kanunsuzluk içinde geçen hayatımızın bugünlerde hiç şüphesiz en ölçüsüz, en korkunç anlarını yaşıyoruz. Üç-beş kişinin hususî maksatlarla kışkırtığı bazı üniversiteliler 'memleketin polisi, jandarması, ordusu, adliyesi vardır demeden harekete geçeceğiz. Yıkmak ve mahvetmek hakkımızdır' gibi sözler söylüyor, hareketleriyle de hakikaten kanun, tanımadıklarını ispat ediyorlar. Bu durumun memleketimizin hali ve istikbali bakımından ne kadar dehşet verici olduğunu aklı başında her vatandaşımızın hissettiğine eminim. Zira henüz mektep sıralarında iken kanun tanımazlığı prensip haline getirenlerin, yarın mes'ul mevkilere geçince nasıl hareket edeceklerini kestirmek zor değildir. Korkarım ki, bu memleket halkı yarın, bugünün kanunsuz bazı idare adamlarını rahmetle anacaktır. (...) Her şeye rağmen ben du delikanlıları mes'ul tutmuyorum. Yaptıkları kötülüklerin manevi mes'uliyetini yalnız onlara yüklemeye bir türlü razı olamıyorum. Düşünüyorum; Anayasa'yı hükümsüz bırakmakla işe başlayanlar senelerdir kanunları keyiflerine göre tatbik ettiler. (...) Kötü misallerle zehirlenen körpe dimağ ve taze ruhların bir kısmında kanuna hürmet fikrinin, mesuliyet duygusunun

kök salmamış olmasını tabii karşılamalıyız. Yine düşünüyorum; bu gençler yalnız kötü misallerle zehirlenmekle kalmadılar, kanun dışı bir tazyik unsuru olarak da kullanıldılar. Tan matbaasının nasıl bir tertiple tahrip edildiğini ve ondan sonra ikide bir yapılan nümayişlerin ve nümayişleri takip eden kanun dışı hareketerin kimlerin teşviki ile ve ne maksatla yaptırıldığını artık herkes biliyor. Ve işte bunları düşününce de kanunsuz hareketleri meşrû gören iki-üç yüz delikanlıyı bir türlü mes'ul tutamıyorum..."

15 Şubat 1948 günü İstanbul'da yazılmış olan bu açık mektup, ancak 23 Mart 1948 tarihinde Ankara'da basılabildi. Gerici çevrelerin sadırısından çekinen matbaa ve dergiler Aybar'ın mektubunu basma, yayımlama "cesaretini" kendilermde bulamamışlardı. Polis bile onlara "mektubu basarlarsa sorumluluk kabul etmeyeceklerini" bildirmişti.

Bu ve benzeri destekleyici tutumlardan iyice cesaret alan ırkçı gençlik kesimi her alanda tam bağımsızıktan yana, ilerici, eşitlikçi bir kanada -ki, kendilerine göre bunlar "komünist" idi- karşı mücadelelerini daha da şiddelendirmeyi kararlaştırdılar. Bu karar doğrultusunda Millî Türk Talebe Birliği 10 Aralık 1947 tarihinde şu bildiriyi yayınladı: "Derneğimiz iman olarak benimsediği milliyetçilik anlayışına dayanarak vatan, millet ve aile gibi millî mukaddeset mefhumlarını inkâr eden komünizm ile daha şiddetli mücadeleyi ittihaz eder."

(Sabahattin Ali ve Aziz Nesin'in çıkardıkları Marko Paşa ile "Solcu hocaların müdafasını yapan beyannameyi neşreden 24 Saat gazetelerinin 1947 Martı'nda Ankara Ulus Meydanı'nda "Kahrolsun Solcular!..Kahrolsun komünistler!.."diye haykıran bir gençlik kitlesi tarafından yırtılıp yakılması üzerine de İstanbul MTTB Genel Merkezi, Ankaralı gençlere şu telgrafı çekmişti: "Aziz kadeşlerimiz! Doğru düşünüşünüzün ve ulvî heyecanınızın tezahürü olan asil hareketinizi derin bir takdir hissi ile karşılıyoruz. Aynı coşkun hislerle dolu olan kalbimizin sizlerle olduğunu ifade etmekle büyük bir haz duyuyoruz.")

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti ise 12 Aralık 1947 tarihli bildirisinde "..Türk milliyetçiliğinin şuurlu vasfı altında yaşamayı, milletçe şerefli hayatımız için başlıca unsur olarak kabul ediyoruz. İnanıyoruz ki, istikbalimizin garantisi mille-

timizin en aslî vasfı milliyetçiliğimizdir..." diyor ve Atatürk'e ait olduğunu ileri sürdüğü şu sözü yineliyordu: "Komünizm her gördüğü yerde ezilmeli!"

Bir gün sonra İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği "...Memleket düşmanı telakki ettikleri komünizm ile her yönde mücadele edebilecek kudrette olduğunu" kamuoyuna ilân ediyordu. Ankara Tıp Talebe Cemiyeti de "...Bütün samimiyeti ile ülkü arkadaşı derneklerin kutsal savaşına katıldığını bildirmekten şeref duymakta" idi. Ankara Veteriner Fakültesi Öğrenciler Derneği'nin gönderdiği mektupta yer alanlar da aşağı yukarı aynı doğrultudaydı. Onlar da "Aynı yolda aynı amaca varmak için bütün varlıklarıyla aynı safta yer almaktan iftihar ediyorlardı."

Aynı gün MTTB üyesi gençlerin Eminönü Halkevi'nde düzenledikleri toplantıda söz alan o zamanın İ.Ü. Edebiyat Fakültesi öğrencisi, bugünün köşe yazarı Ahmet Kabaklı, olayları kendi mantığına göre çarpıtarak şunları ileri sürüyordu:"...Bu yılanlar (komünistler) meşrû veya gayrı meşrû her yolla aramıza girmiş ve korkunç halkalar halinde çöreklenmişlerdir. Gençlik (...) onların şimale bakan yüzlerini kızarttı. Fakat iş bununla bitmiyor. Asıl işe bundan sonra başlanacaktır. Bunun için herşeyden evvel ıslahınefs etmemiz lâzımdır.(...) Biz Türk halkının yarısını teşkil eden Türk gençleri, millet ümidinin yegane geleceği olan, (...) Türklüğe inanan bizler komünistliğin düşmanlığından korkmayız (...) Bu memleketin mukaddesatı üzerinde geniş rahleler açan kızıl sırtlan, 30 senelik tarihimiz içinde polisten başka hiçbir rakip görmedi. Aheste revan ta milletin haremine kadar sokuldu. (...) Arkadaşlar! Komünizmin karşısına şimdiye kadar planlı olarak çıkmadık. Onlar Atatürk'ün başka bir tarafı yokmuş gibi yalnız laikliği ve inkılapçılık üzerinde durdular, seslenmedik. İçtimai şartlarımız onların üremesine meydan verdi. Sefalet sömürüldü, biz bu hallere seyirci kaldık. Artık toplanmanın ve harekete geçmenin zamanı geldi."

Daha sonra söz alanlar da aynı temayı işleyip, benzer asılsız ve bilim dışı savlarda bulundular. Hepsi de en çok şu noktada birleşiyorlardı: "Komünizmle mücadelede en büyük görev üniversite gençliğine düşmektedir. Yüksek tahsil gençliği millî bünyemizin gerektirdiği bir ruh ve terbiye sistemi içinde yetiştirilmelidir.."

Üniversite Talebe Birliği de 24 Aralık 1947 günü Marmara Lo-

kali'nde bir toplantı düzenledi. Bu toplantıya katılıp konuşma yapan ve gençleri kışkırtanlar rasında Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş ile İstanbul Milletvekili Cihat Baban da bulunmaktaydı.

Nisan 1950'de Türk Kültür Ocağı, Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Kültür Derneği ve Genç Türkler Cemiyeti bir araya gelerek "Milliyetçiler Federasyonu"nu oluşturdular. Amaç; aralarındaki bağları kuvvetlendirmek, güçlerini arttırmaktı. Federasyonun 1 Nisan 1951 günü yapılan ilk büyük kurultayında yeni bir karar alındı: Ayrı ayrı dernekler olarak etkinlik göstermektense, tek bir kurum içinde birleşmek...Oybirliğiyle kabul edilen bu karar uyarınca üye örgütler kendilerini feshettiler ve 1951 yılının Mayıs ayında "Türk Milliyetçiler Derneği"ni kurdular. Dernek tüzüğünün ikinci maddesinde gayelerini şöye ifade ediyorlardı: "Allah, vatan, soy, dil, an'ane, sanat, aile, hürriyet ve millî mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek, Türk milletini meydana getiren unsurları muhafaza etmek ve bütün milliyetçileri teşkilatlandırmak."

24 Temmuz 1952 günü yapılan birinci büyük kurultaylarında tüzüğe çeşitli eklemelerde bulunuldu. Bu eklerden bir tanesi de "gençliğin örnek Türk milliyetçileri halinde yetişmelerine çalışmak, haklarını muhafaza etmek ve isteklerine tercüman olmak" ilkesiydi.

Komünizmle mücadele adı altında ırkçı, gerici, ilkel ve saldırgan bir ideolojinin sözcülüğünü üstlenip, birçok düzeysiz konuşmaların yapıldığı toplantılar düzenleyen Türk Milliyetçiler Derneği 22 Ocak 1953 günü kapatıldı. Kapatılma gerekçesi "cemiyetler kanunu'nun 33. Maddesine aykırı faaliyet göstermek" yani, din ve ırk esasları üzerine kurulmak ve faaliyetlerini bu yolda geliştirmek idi. Ayrıca sulh ceza mahkemesi'nin istemi doğrultusunda derneğin 80'den fazla şubesi için de aynı kapatma kararı uygulandı.

21 Temmuz 1946 günü yapılan seçimlere 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti de katılmış ve Meclis'e kalabalık bir grupla girmişti. Bu, CHP için gerçek bir şok, büyük bir yenilgiydi...Öteyandan, yukarıda Köy Enstitüleri konusunda da değindiğimiz gibi, o tarihlerde sağ kesim CHP içerisinde adeta iktidara el koymuş, dolayısıyla ülke yönetimindeki ağırlığını iyice arttırmış durumdaydı. Sol fikirler ve ilerici kişiler büyük bir baskı ile karşı karşıyaydılar.

Başbakan Saraçoğlu çekilmiş, yerine Recep Peker getirilmiti. İlerici, aydın ve değerli bir kişilik olan Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmak zorunda kalması üzerine onun yerine de ırkçı, gerici bir tutum sergileyen Reşat Şemsettin Sirer atanmıştı. Yeni bakan, Yücel devrinde eğitimde gerçekleştirilen pek çok olumlu atılımı yok ederek çalışmalarına başladı.

Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Prof. Pertev Boratav, Doç. Niyazi Berkes, Doç. Behice Boran, Muzaffer Şerif Başoğlu ve Adnan Cemgil gibi ileri fikirli öğretim üyeleri aleyhine öğrenciler kışkırtıldı. Bunun için de çirkin iftiralara başvuruldu. Örneğin Prof. Sadi Irmak (ki, kendisi Cumhuriyet döneminin ilk çalışma bakanı idi ve daha sonra da güvenoyu alamamasına karşın uzun süre başbakanlık yapacaktı.) akıllara durgunluk verecek gülünçlükteki şu savı ileri sürebilmişti: "Bu üç hoca (Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes) işbaşına geldikleri takdirde kuracakları sokak muhakemeleri vasıtasıyla idam edecekleri milliyetçilerin listelerini ceplerinde taşıyorlar!..."

Ankara Yenişehir'de Demirtepe Halk Partisi Ocağı'nda gençlere konferanslar veriliyor ve adı geçen öğretim üyelerinin üniversiteden atılmaları için harekete geçmeleri Behçet Kemal Çağlar gibi şoven kişilerce öğütleniyordu. Ulus gazetesinde yirmi-otuz öğrenciye söz konusu kişileri istemediklerine ilişkin bir de açık mektup yayımlattırıldı.

27 Aralık 1947 günü de bu öğretim üyelerine kürsü verdiğinden dolayı Ankara Üniversitesi rektörlük odası basılarak, Rektör Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu "Kahrolsun komünistler" diye bağırmaya ve istifa mektubu vermeye zorlandı.

Boratav, Berkes ve Boran görevlerini kötüye kullanmak suçundan Ankara Asliye Mahkemesine verildiler. Davaya 1948 yılı başlarında bakıldı. 1950 şubatında Pertev Naili Boratav beraat etti. Boran ve Berkes'e verilen ceza ise temyiz mahkemesinde bozuldu, böylece onlar da aklanmış oldular. Ama gerici çevreler ilerici hareketi sekteye uğratmada ve aydınları yıldırmada kararlıydılar. Sirer'den sonra bakan olan Tahsin Banguoğlu, bu öğretim görevlileri aleyhine Meclis'te bir kampanya başlattı. Danıştay'ın ve üniversitelerarası kurulun kararlarına karşın Boratav, Berkes, Boran gibi değerli bilim adamları kürsüleri kaldırılarak üniversiteden uzaklaştı-

rıldılar. (X 25)

Milliyetçi gençlik örgütlerinin olumsuz tavır aldıkları konulardan biri de şair Nâzım Hikmet'in uğradığı adlî haksızlığın giderilmesi için uğraşan ilerici, aydın kitlenin çabalarıydı.

Öğrenci dernekleri arasındaki kutuplaşmayı arttıran bir sorun olması dolayısıyla Nâzım Hikmet'in mahkûmiyeti ve affı üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

II.5) HUKUKSAL BIR HATANIN GİDERİLMESİNDE GENÇLERİN KATKISI

1938 yılında Harp Okulu Askerî Mahkemesi'nde bakılan bir davaya Nâzım Hikmet'in de adı karıştırılmıştı. Güya Nâzım "Ordu içinde sosyalizm esaslarının yayılması ve memleketin komünist devlet şekline müntehi olması (dönüşmesi) için ordu dahilinde komünizmin ne surette yayılacağı hakkında direktifler vermişti"!... Ve "Askeri isyana teşvik ettiği" gerekçesiyle 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. Bu da yetmedi, bir süre sonra bu kez Donanma Komutanlığı Askerî Mahkemesi tarafından 20 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edildi. Suçu "donanmayı isyana teşvik" idi...içtima-i cerâim (suçların birleştirilmesi) nedeniyle ve TCK'nın 77. Ve 69. maddelerine dayanılarak 35 yıllık bu iki mahkumiyet, 28 yıl 4 ay ağır hapse çevrildi.

Bu cezayı Nâzım Hikmet şöyle yorumluyordu: "Hakim mevkiinde oturan baylar Nazım Hikmet'i diri diri mezara gömmek keyfini sürmek istediler. Mesele herhangi bir mahkûmiyet değil, Nâzım Hikmet'in imhasıdır. Bu bir çeşit Dreyfüs davası..."

Cumhuriyetin 15. yıldönümü nedeniyle çıkartılan ve 150'liklerin (X 26) bile yararlandığı af sırasında Nâzım Hikmet'in "suçu" af kapsamı dışında bırakıldı.

14 Temmuz 1939'da yürürlüğe giren 3719 sayılı kanun uyarınca Askerî Ceza Kanunu'nun 148. maddesinin değişikliğe uğraması ile de olay yeni bir boyut kazandı. Buna göre Nâzım Hikmet'in 28 yıl 4 aya mahkûm edilmesine neden olan suç yeniden işlenecek olsaydı en fazla 5 yıl hapis cezası verilebilecekti!...

Yürürlükte olan sivil ya da askerî ceza kanunlarından hiçbirinde suç sayılmayan sözleri yüzünden mahkûm edilen, yani kanunun ce-

zalandırdığı hiçbir suçu bulunmayan Nâzım Hikmet'in durumu yıllar sonra yeniden gündeme getirildi. Başta avukatı Mehmet Ali Sebük olmak üzere, hukukçular konuyu enine boyuna bir kez daha inceleyip bu "adlî hatalar koleksiyonunu", başka bir deyişle; ozanın suçsuzluğunu tüm çıplaklığı ile gözler önüne seriyorlardı. (X 27)

Konu yurtdışında da büyük yankı uyandırdı. Unesco, İnsan Hakları Cemiyeti, Uluslararası Hukuk Bilginleri Cemiyeti, Uluslararası Demokrat Hukukçular Cemiyeti gibi bir çok kurumun yanı sıra, 16 ülkeden 3,5 milyon öğrencinin üye bulunduğu uluslararası öğrenci birliği de "Nâzım Hikmet'in derhal serbest bırakılması ve yasadışı kararın değiştirilmesi için" harekete geçti. Eylül 1949'da da "Nâzım Hikmet'i Kurtarma ve Eserlerini Yayma Komitesi" kuruldu.

Türkiye'de ise aralarında Edebiyat Fakültesi Ordünaryüs Profesörlerinden Halide Edip Adıvar, Tıp Fakültesi Ordünaryüs Profesörlerinden Mazhar Osman Uzman, Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden ve üniversite eski rektörü Sıddık Sami Onar, "Eski Doçent" Mehmet Ali Aybar ile Behice Boran, şair-müzisyen Neyzen Tevfik, Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyelerinden Bedri Rahmi Eyüboğlu, ressam Nuri İyem, şair Cahit Sıtkı Tarancı ve Şehir Tiyatrosu aktörlerinden Gazanfer Özcan'ın da bulunduğu çok sayıda kişi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderilen ve "Nâzım Hikmet'in bir an evvel serbest bırakılmasını isteyen" dilekçeye imza koydular.

Cumhurbaşkanı ile Meclis Başkanlığı'na yollanan 150 imzalı bir başka dilekçede ise şunlar yazılıydı: "Büyük sanat ve düşünce adamı, insanlık ve halk dostu Nâzım Hikmet 13 yıldan beri hürriyetinden mahrûm tutulmakta ve hapishanede sıhhî yönden günden güne çürütülmektedir. Bu gerçek idealistin bir an evvel serbest bırakılması için yapılan teşebbüslere karşı başvurulan oyalama politikası gerek dünya, gerekse Türkiye halkoylarında derin bir tepki ve teessür uyandırmıştır. Biz aşağıda imzası bulunan inkılapçı, demokrat yüksek okul ve üniversite gençleri, halkların gösterdikleri tepki ve teessüre katılır, Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması için kanunların size verdiği yetkiye dayanarak harekete geçmenizi saygıyla dileriz."

O tarihe kadar ülkemizde benzeri görülmemiş bu büyük af kampanyasına karşı çıkanlar, tabii ki, vardı. Örneğin İTÜ Talebe Birli-

ği'ne bağlı Elektrik Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin Cumhurbaşkanı ile Başbakan'a çektikleri telgraf şöyleydi: "Anayasa'nın zat-ı devletlerine tanıdığı yetkiye istina eden Nâzım Hikmet'in affı yolunda müracaatları gazetelerden ürpererek okuduk. Dün Türklüğe kastedenlerin bügün bir kahraman olarak gösterilmesini tasvib etmiyor, hürriyet düşmanlarına hürriyet verilmemesini istiyor ve bu hususta vereceğiniz kararla bizimle beraber olacağınıza inanıyoruz. Elerinizden öperiz."

Türk Kültür Ocağı Başkanı Bekir Berk (X 28) ile Türk Gençlik Teşkilatı Başkanı Necati Tanrıkulu tarafından cumhurbaşkanı, başbakan ve TBMM Başkanı'na gönderilen telgrafta da şu satırlar okunuyordu: "Bazı komünistlerin serbest bırakılması için yapılan faaliyetlerin şiddetlendirildiği şu günlerde hürriyeti, hürriyetimizi gasp etmek ve millî bünyemizi kundaklamak isteyen komünistlerin çıkarılması muhtemel bir aftan istifade ettirilmemesini istiyoruz. Anayasa'nın 26. ve 42 maddelerindeki selahiyete dayanarak komünistleri affedecek olanları milliyetçi cephe asla affetmeyecektir. Saygılarımızla..."

Milli Türk Talebe Birliği Edebiyat Derneği ise "Affın bir hak değil, kanunî lütuf olabileceği" kanaatindeydi ve onlara göre Nâzım Hikmet'in af gibi bir lütfa mazhar olması için ortada bir sebep yoktur.

Affı sağlanamayınca Nâzım Hikmet, 7 Nisan 1950 günü Bursa Cezaevi'nde daha önceleri ertelemiş olduğu açlık grevine başladı. Bunun üzerine Yüksek Tahsil Gençlik Derneği Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bursa Cumhuriyet Savcısı'na birer telgraf çekti. Şunlar dile getiriliyordu: "Büyük şair Nâzım Hikmet misli görülmemiş bir adlî hata yüzünden 13 yıldan beri hapiste tutulmaktadır. Memleketimiz ve dünya halkoyunda büyük teessür ve tepki yaratan bu hale son vermek üzere geri kalan af kanununun çıkarılması için bir an evvel Büyük Millet Meclisi'ni toplamanızı, bu müddet zarfında da hayatı tehlikede olduğundan, Nâzım Hikmet'in cezasının infazının durdurulmasına tavassutunuzu rica ederiz."

Bu arada dönemin ünlü şairleri Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday da 12 Mayıs'tan itibaren üç gün sürecek bir açlık grevi başlattılar. Aynı gün bir grup genç tarafınan "Nâzım Hikmet" adlı bir gazete çıkarıldı. Ama polis gazeteyi topladı ve

gençler hakkında soruşturma açıldı.

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'ni 10 Mayıs'ta dağıtmaya başladığı "Nazım Hikmet'i Kurtarınız" başlıklı bildiride ise şöyle deniyordu: "Dünyamızın insan haklarının korunması için seferber olduğu demokrasi devrinde İnsan Hakları Beyannamesi'ni imzalamış bir memlekette insanlığın gözbebeği Nazım Hikmet'in yaşama hakkını gaspetme selahiyetini size kim verdi? Halkoyu önünde bir kere daha açıklarız ki, onun ölümüne seyirci kalırsak bütün dünya ve gelecek nesiller bizi lânetle anacaktır. Bunun önlemeliyiz. Haksızlığa karşı koyan, adaleti savunan genç-ihtiyar, kadın erkek bütün vatandaşlar; henüz ve vakit geçmeden her türlü demokratik hakkınını kullanarak harekete geçiniz ve yapılacak her teşebbüsü destekleyiniz. Biz bir gençlik teşekkülü olarak Nazım Hikmet'in cezasının infazı durdurulunca kadar her teşebbüse bütün mevcudiyetimizle katılacağımızı ilân ederiz."

Bu bildiriyi dağıtan dernek üyelerinden 20 kişi hemen o gün yakalandı ve haklarında kovuşturmaya başlandı. Bildirinin dağıtımı da engellendi. Çünkü içerisinde "Halkı suç işlemeye tahrik edici cümleler geçiyordu!..."

Ne var ki, tüm bunlar Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'ni Nazım'ın uğradığı haksızlığın giderilmesi yoluna çalışmalar yapmaktan alıkoyamadı. Dernek, Nazım Hikmet'in affı için Laleli'de Çiçek Palas'ta 15 Mayıs 1950 günü bir toplantı düzenledi. Bunu önceden haber alan Nâzım Hikmet aleyhtarı bazı gençler salonun arka tarafında yer almışlardı. Dernek başkanı konuşmasını yaparken "Moskova'ya...Moskova'ya..." sesleri duyulmaya başlandı. Buna verilen karşılık ise "Siz de İspanya'ya...Franco İspanyası'na..." şeklindeydi hava gerginleşmiş, itişip kakışmalar başlamıştı. Toplantı salonuna giren polisler milliyetçi öğrencilerin aşağıya inmesini istediler. İçeride kalanların ise kimlik tespiti yapıldı. Bu arada "komünistlere dayak atılacağı" haberini alan kendilerine milliyetçi sıfatını yakıştıran gençler Çiçek Palas'ın önünde toplanmışlardı. Binaya hücum etmeye çalışan bu hiddetli kalabalığa karışan elleri ve cepleri taşlı kişilerin sayılarının gitgide arttığı da gözlenmekteydi. İçeridekilerin bir kısmı polis nezaretinde ve güçlükle binadan çıkartılabildi. Olası bir linç olayını önlemek için vali ve belediye başkanı Fahrettin Kerim Gökay olay yerine geldi. Gökay öğrencilere şunları dedi: "Ata-

türk'ün gençliğe emanet ettiği bu memleketi Allah kem nazardan korusun. Memleketin en nazik zamanında sizden ricam, millet sevgisini kalbinde taşıyan ve daima vakur ve asil olan Türk gençliğinin zabıtanın vazifesini kolaylaştırmak için dağılmanızdır. Gözlerinizden öperim.»

Vali'nin bu sözlerine bazı gençler uyduysa da, içeride kalan son grubun dışarı çıkmasını bekleyenler de vardı. Az sonra gelen bir otobüsle Çiçek Palas'takiler sevk edildikten sonra sokaklar tenhalaştı.

İstanbul Yüksek Tahsil Gençler Derneği'nin toplantısına katılanların teker teker ifadeleri alındı ve bir kısmı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevkedildi. 22 Kasım 1951'de de haklarında çeşitli cezalar verildi. Ama karar temyiz edilip bozuldu. Ağır Ceza Mahkemesi ceza kararında ısrar etti. Bu kez dosya Temyiz Umumî Heyeti'ne gönderildi. Yargıtay Ceza Genel Kurulu cezalandırma kararını bozunca tüm sanıkların beraati kesinleşmiş oldu.

Çiçek Palas olayından sonra İÜ Talebe Birliği, Millî Türk Talebe Birliği ve Türk Kültür Ocağı ortak bir bildiri yayımladı. Bildiride şöyle denilmekteydi: "Nazım Hikmet'in affı maskesi altında malûm taktiklerle alenî propagandaya başlayan komünist faaliyetin son tezahürünü Rus Donanması'nın Sivastopol önlerinde manevra yaptığı şu günlerde Çiçek Palas salonunda müşahade ettik. İstanbul Üniversite ve yüksek okullarının hakiki mümessileri olarak her vasile ile Türk gençliği adına konuşmak küstahlığını gösteren bu fikir uşaklarına memleketin saadeti ve selameti bakımından bu memlekette hakkı hayat veremeyeceğimizi müştereken beyan ederiz."

Yukarıda adı geçen üç örgüt ayrıca, 17 Mayıs günü Beyazıt Talebe Birliği Lokali'nde komünizmi tel'in amacıyla ortak bir toplantı yapmayı da kararlaştırdı. Yeni Birlik adındaki dergi bu toplantıda "şımarık satılmışlara hadlerinin bildirileceğini" duyuruyordu. "Türk gençliği bu toplantısıyla komünistliğin bu aziz vatan toprakları üzerinde yaşayamayacağını bir kere daha haykırmış olacaktı."

Nitekim, bu fikir doğrultusunda olan bir grup genç Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'ni çalışamaz duruma getirmek amacıyla örgütün binasına girip, tabelasını sökerek parçaladılar. Bu olay üzerine Vilayet'te durum değerlendirilmesi yapıldı ve Fahrettin Kerim Gökay imzasını taşıyan bir bildiri yayımlandı. Bildiride "Milliyetçi te-

şekküllerin toplantı yapmak için müracaatının günün siyasî nezaketi karşısında dikkatle incelendiği" dile getiriliyor ve "Tehirinin memleket menfaatleri bakımından uygun olacağı mülahazasıyla mitinge müsaade verilmemiş olduğu tebliğ ediliyordu."

Çicek Palas olayı öğrenci kuruluşları arasındaki bildiri düellosunu iyice hızlandırdı. Adalet Bakanı Halil Özyörük'e sorulu muhtıralar sunuldu. Bir kesim affı önleme çabalarını sürdürüyordu; diğer bir kesim ise genel af yoluyla Nâzım Hikmet sorununu geçiştirme uğraşı içerisindeydi.

14 Mayıs 1950 günü iktidarın düşmesi, dolayısıyla af istemiyle ilgilenecek sorumlu bir makamın fiilen oluşmaması üzerine Nâzım'ı açlık grevine ara vermeye ikna etmek mümkün oldu. Ancak bazı öğrenci örgütleri ile yayın organlarının affa aleyhtar tutumları sürmekteydi. Bu arada Millî Türk Talebe Birliği Başkanı Suphi Baykam beş bin imzalı ve Nâzım Hikmet'in 'nin DP'nin çıkaracağı aftan istisna edilmesini isteyen bir dilekçeyi Ankara'ya götürdü.

Ancak yeni iktidar siyasal suçları da kapsayan bir genel af çıkarmayı uygun buldu. Meclis de hükümetin af tasarısını birtakım değişikliklerle kabul etti. 15 Temmuz 1950 günü yürürlüğe giren af kanunu Nazım Hikmet'in de serbest bırakılması sonucunu doğuruyordu.

Gerici, faşizm heveslisi gençlik örgütleri bunun üzerine yeniden harekete geçtiler. Dediklerine bakılacak olursa "Gençlik Nâzım'ı affedenleri affetmeyecekti..."

Oysa Nâzım "Zindandan kurtuluşunun dış görünüşüne göre affa uğramış bir suçlu değil, dünya ve yurt halklarıyla el ele halkın hürriyet hakkını ispat etmiş ve bu hakkı ona vermek istemeyenlerin elinden dövüşerek koparmış bir kahramandır. (...) Bir yanda Nâzım Hikmet'in ve Nâzım Hikmet'le beraber halk yığınlarının hapishane hayatının devam etmesi isteyen birkaç milletvekili, azınlık faşist öğrenciler, vurguncular ve zindancılar varsa, öbür yanda da Nâzım'ın ve halkın ebedî kurtuluşu için en korkunç terörlere, en ızdıraplı işkencelere aldırmadan mücadele eden dünyanın ve yurdun demokrat halkları ve demokrat gençliği var. Nâzım'ın kurtuluşunu affetmemek şöyle dursun, Nâzım Hikmet bugüne kadar kendisini hürriyetinden mahrum etmiş olanları affetsin yeter..." (X 29)

II.6) GENEL OLUMSUZLUK İÇİNDE BİRKAÇ OLUMLU GELİŞME

Tüm bu çalkantılı dönemin başlama tarihi olan 1945'lerden sonra CHP'de üniversiteye özerklik tanıma eğilimi belirmişti. Çünkü olaylar büyük bir hızla aleyhlerine gelişmekteydi. Özellikle çok partili yaşama geçildikten sonra, başta üniversite olmak üzere, tüm eğitim ve kültür kurumlarını kazanmak bir çeşit zorunluluk haline gelmişti. Böylelikle kendilerine düşünsel destek sağlamayı umuyorlardı.

1933 Reformu'ndan sonraki dönemlerde üniversite Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştı. Bir ölçüde yetkili rektörü ve onun teklif ettiği dekanları bakanlık atardı.

Üniversitelerin yeni statüsünü saptayacak kanunu hazırlama görevi İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'a verildi. Hazırladığı tasarı parlementoda bazı değişikliklerle kabul edildi. Böylece 13 Haziran 1946 tarihinde yürürlüğe giren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversite ve fakülteler bilim ve yönetim özerkliğine, tüzel kişiliğe kavuşmuş oldular.

Artık her üniversite kanununun belirlediği türlü kuruluşları eliyle kendi kendisini yönetecek, kendi kendisini dinleyecekti. Kanunun 1. maddesinde "Üniversiteler; fakülteler, enstitüler, yüksek okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir. Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahiptirler" deniyordu. Yasa özerklik anlayışı içinde rektör, dekan ve diğer yönetim görevlilerini seçme hakkını öğretim üyelerinden oluşan kurullara veriyordu. Yasaya göre Millî Eğitim Bakanı üniversitelerin başı ve üniversitelerarası kurulun başkanı idi ama, bu yetki Meclis'e karşı üniversite işlerinden sorumlu olan bakana tanınmış bir denetleme görev ve yetkisinden başka bir anlam taşımıyordu.

Yasada, üniversitelerin görevleri şu şekilde sıralanıyordu: Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle, türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk

devriminin ülkülerine bağlı olmak üzere, bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarla ilgili millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek; memleketi ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarla ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği etmek; memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve hükümetçe millî eğitim bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek; araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak, yardımcılara doktor adaylarına ve öğrencilere yaptırmak, Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bütün verilerini sözle ve yazı ile halka yaymak

Örgütlenme özgürlüğünün son derece kısıtlandığı tek partili dönemde öğrencilerin ülke sorunlarına aktif olarak katılmaları engellemişti. Var olan "talebe teşekkülleri" ise, hareketlerini hükümet politikasına göre ayarlayan profesörlerin denetiminde bulunuyor ve CHP'nin kontrolü altında birer kukla kurum olmaktan öteye gidemiyorlardı. O dönemde üniversite rektörü derneklerin "tabii reisi" sayılıyor, derneğe bağlı fakülte birimlerinin başkanları da dekanlar oluyordu!...

Zaten bu örgütlerin, hükümetin kendi politikasını kamuoyuna sunmada birer araç olarak ele alınmaları, ilk dönemlerdeki öğrenci derneklerinin en önemli özelliklerindendi.

Yıllarca süren bu tutumu, örgütlenme hakkının bir dizi anti-demoktatik karar ve yasa ile göstermelik hale getirilişini gençler daha sonraları şu şekilde yorumlayacak ve CHP hükümetine bu konuda da ağır eleştiriler getireceklerdi: "Bizlerin senelerdir gözlerini bağladılar. Memleket davalarını, halkımızın dertlerini, hatta kendi hak ve menfaatlerimizin savunulmasını yasak ettiler. Bizlere senelerce şu telkinde bulundular kardeşim: Siz derslerinizle meşgul olun, gerisini bize bırakın. Daha fazlasına aklınız ermez sizin...Memleket gençliğine karşı giriştiği bu politika ile siyasî irtica herşeyden elini

ayağını çekmiş, en önemli memleket davalarında bile kılı kıpırdatmayan, neme lâzımcı bir nesil yetiştirebilmek gayreti ile elindeki resmî, gayrı resmî bütün müesseseleri kullandı. Buna kısmen de muvaffak oldu denebilir. Çünkü senelerce bir çoğumuz ısrarla şu kanaati taşıdık: Başımızdakiler herşeyi düşünür ve halleder. Bize düşen hürmet ve itaattir.

Fakat bilhassa son senelerde halkımızla birlikte biz öğrenciler de şu hakikatı bütün çıplaklığıyla gördük: Onlar sahiden de her şeyi düşünüyorlar ama yalnızca kendi çıkarları, kendi apartmanları, kendi hısım ve akrabaları zaviyesinden..." ("Üniversiteli'ye Açık Mektup" S. Aksungur. 5.4.1950, Hür Gençlik. Sayı:10)

1946'da Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişikliklerden sonra örgütlenme kısmen de olsa sağlanabildi. Üniversite ve yüksekokulların ilerici, demokrat öğrencileri böylece dernek kurabilme olanağını elde ettiler. O yıl, 2 temmuzda "talebeleri dünya çapında bir olgunluğa eriştirmek, talebe hak ve menfaatlerini korumak, her türlü gerici fikir ve hareketlere karşı savaşmak" gibi ilkeleri bulunan İstanbul Üniversite ve Yüksek Okullar Öğrencileri Birliği kuruldu. Birlik daha sonra İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği adını aldı.

Gene aynı yıl Ankara'da Türkiye Gençler Derneği faliyete geçti. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği paralelindeki bu örgüt, "Turancı olanlar ve bu yolda tanınanlar dışında, öğrenim farkı gözetmeksizin 35 yaşına kadar olan her genci sinesinde toplayarak, anti faşist bir cephe yaratmak amacını güdüyordu. Sanat Kolu, Toplantı Kolu, Sağlık Kolu, Müzik Kolu, Edebiyat Kolu ve Spor Kolu bulunan Tükiye Gençler Derneği'nin üye sayısı 206'yı buldu. İstanbul'a yaya yürüyüşü, fakir köylünün ekinini biçme kampanyası ve Altındağ'da poliklinik açarak hastaları bedava muayene başlıca eylemleri arasındaydı. Bu etkinliklerden amaç, geniş kitlelerle ilişki kurmak ve gençliği bir cephe halinde toplamaktı. Örgüt 20 Temmuz 1946 'de Prag'da toplanan ilk dünya gençliği ve öğrenci festivali'ne bir bağlılık mesajı yollayarak, barış ve sosyalizm davasına inandığını belirtti.

Türkiye Gençler Derneği, 27 Aralık 1947 tarihinde ırkçı ve Turancıların saldırısına karşın, Nezihe Araz ve Şevki Akşit imzalarıyla yayınladığı açıklamasında "Çalışmalarına büyük bir hız ve inanç-

la devam edeceğini" açıkladı.

1948 yılında İ.Ü. ve İ.T.Ü. Öğrenci dernekleri Türkiye Millî Talebe Federasyonu (TMTF)'nu oluşturdular. Ankara ve İzmir'deki Ege üniversiteleri ile ülkenin diğer yüksek öğrenim kuruluşlarının öğrenci dernekleri de federasyona katıldılar. Kuruluş amacı; "yüksek öğrenim gençliğinin sorunlarıyla ilgili eğitici ve kültürel çalışmalar yapmak, uluslararası kültür şenliklerine ve uluslararası gençlik örgütlerinin düzenlediği kongrelere katılmak, başka ülkelerin öğrencileriyle karşılıklı kültürel, turistik ilişkiler kurarak dünya ve Türk gençleri arasındaki bağları güçlendirmek"ti. Bir yoruma göre ise (X 30) "TMTF'nin kuruluşu, federasyon aracılığıyla öğrenci gençliği kendi etrafına çekmeyi ve aynı zamanda CHP'nin gençler arasındaki etkisini sınırlamaya amaçlayan DP'nin kurulmasıyla ilişkiliydi..."

Böylesi örgütler kurulabilmişti kurulmasına ama, tek parti devrinin "göstermelik öğrenci kuruluşu" anlayışı aynen devam etmekteydi. Çünkü iktidar sahipleri öğrencilerin politik etkinliklerini kendi siyasal yararları açısından değerlendiriyor ve ona göre tutum takınıyorlardı.

Bütün ilerici dernekler polis tarafından sürekli izlendi, üniversite içerisindeki ajan ve gerici unsurlar kışkırtılarak, güvenlik kuvvetlerinin koruyucu rolü altında bu tip örgütlere saldırtıldı, binaları basıldı. Üyeleri çeşitli vesilelerle karakollara sürüklendi, yöneticileri sudan nedenlerle mahkemelere verildi. Örneğin 1947 yılında başlanan "üniversite öğrencilerinden harç alınması" uygulamasını bir bildiri ile eleştiren ve "...Bu vaziyete göre fakir ve orta halli ailelerin çocuklarına ne kadar kabiliyetli olurlarsa olsunlar, üniversite kapıları tamamen kapatılarak tahsil yapabilme gayet ufak bir varlıklı zümrenin imtiyazı haline getirilmiştir. Bu, üniversiteyi zenginlerin menfaati için kullanmak, halkımızı içine gömülü bulunduğu cehalette bırakmak isteyen bir zihniyetin ifadesidir. Böyle bir zihniyete dayanan üniversite müsbet ilmin, halk kültürünün ve halk sanatının öncülüğünü yapamaz. Çünkü o artık halkın malı olmaktan çıkmıştır..." görüşüne yer veren İstabul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği yöneticileri Cemiyetler Kanunu'nun 33. Maddesi uyarınca yargılandılar. Oysa bu madde "kurulması yasak olan cemiyetlerden ve bunların kapatılacağından" söz ediyordu!..Ayrıca, dernek yöne-

ticilerine yüklenen suç da "siyasetle uğraştıkları" idi...

Böylesi baskıların gitgide yoğunlaşması üzerine Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği gibi bazı öğrenci kuruluşları tüzüklerine şu maddeyi eklemekten yarar umduklar: "Derneğimiz hiç bir siyasî amaç gütmez ve politika ile uğraşmaz." (20.3.1969, Sesim)

II.7) SİYASAL PARTİLERİN DİN SÖMÜRÜSÜ YARIŞI HIZLANIYOR

Meclis'te laiklik ilkelerine açıkça tavır almaktan çekinmeyenlerin gücünün günden güne arttığı gözlenmekteydi. 1927 yılında çıkartılan Öğrenim Birliği Yasası ile dinin etkisinden arındırılmış okullara yeniden din dersleri konması yolunda 1947'den başlayarak getirilmekte olan öneriler yoğunluk kazanmıştı. CHP ise yaklaşan seçimlerde oy kaybetme kaygısıyla tutucu sağ kesime ödün vermeye başlamıştı.

7 Ocak 1949'da Ankara Üniversitesi'nde İlahiyat Fakültesi açıldı. İstanbul'daki Yüksek İslam Enstitüsü de yeniden öğretime başladı. Atatürk döneminde öğrenci bulamayarak kapanan imam ve hatip okullarının "aydın din adamı yetiştirmek" gerekçesiyle yeniden canlandırılmalarına da CHP'nin ilerici kanadınca engel olunamadı. 1 Şubat 1949 tarihinde ise ilkokul ders programlarına seçmeli din dersi kondu.

O yıl Adnan Menderes gibi politikacılar ünlü Nakşibendi şeyhi İsmail Efendi'yi ziyaret edip elini öpmekte ve Nurcular'dan (X 31) medet ummakta bir sakınca görmüyorlardı. Cumhuriyet'in laiklik başka olmak üzere, devrimcilik, halkçılık, devletçilik gibi temel ilkeleri ve ilerici uygulamaları ile çıkarları bozulan tutucu sağ çevrelerin en büyük destekçileri fanatik dinci gruplardı çünkü...

1945-50 yılları arasında kurulan 24 partinin büyük kısmı iktidara gelebilme hırsı yüzünden Atatürk devrimlerini bir tarafta bırakarak, tüzüklerinde "din ve gelenek" konularına bolca yer verdiler.

Örneğin 1945'te kurulmuş olan Millî Kalkınma Partisi "İslam Birliği-Doğu Federasyonu" projesinin gerçekleşmesini öngörmekteydi. 1946'da siyasal arenaya çıkan Sosyal Adalet Partisi'nin amacı "Dünya Müslümanları Birliği'ni desteklemek olacaktı...."Gene

aynı yıl kurulan Arıtma Koruma Partisi de dinci bir parti olduğunu tüzüğünün ilk maddesinde belirtmekteydi. 1946'nın diğer bir partisi; İslam Koruma Partisi ise kuruluş dilekçesinde ereğinin "İslam dininin kuvvetlenmesi, güç kazanması, dayanışmasının gerçekleştirilmesi olduğunu" dile getirmekteydi. 1947'de Demokrat Parti'den ayrılan bir kısım milletvekili tarafından kurulan Millet Partisi'nin ana programının 8. maddesi şu şekildeydi: "Parti, din müessesesine ve millî ananelere hürmetkârdır. " 12. maddede ise laik düzene aykırı olarak "din işlerinin ayrı bir teşkilat elinde idaresi, bunun muhtar (özerk) bir teşkilat olması" istenmekteydi. 1949'da kurulmuş olan Toprak Emlâk ve Serbest Teşebbüs Partisi ise "dinî cemiyetlerin serbestliğini ve teşkilatlanmasının arzuladığını" programında açıkça ortaya koymaktan çekinmemişti...

40'lı yılların ikinci yarısı diğer bir açıdan da önem taşımaktaydı. İç siyasal güçler dengesindeki değişimler ve de özellikle Türk dış politikasında izlenen yeni tutum ilerideki 10, hatta 20 yıllık süreç içerisindeki kimi gençlik eylemlerine ve sosyal çalkantılara yol açacak gelişmelerin kökenlerini oluşturacaktı...Bu nedenle, 1945-50 yılları arasındaki gelişmelere bir de sosyo-politik açıdan değinmek istiyoruz.

II.8) ELVEDA TAM BAĞIMSIZLIK, HOŞGELDİN AMERİKA!...

Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye, Batı ülkeleri, dolayısıyla, savaştan "Batının lideri" konumunda çıkan ABD ile sıkı ilişkiler kurma çabasına girişmişti.

O yıllar tek partili siyasal sistem içerisinde ülke yönetimini ellerinde bulunduran CHP'nin tüccarlar, toprak ağaları ve yeni palazlanmakta olan kapitalistlerden oluşan sağ kesimin gücünü iyice arttırmaya başladığı dönemdi aynı zamanda...

Bu arada, önemli bir siyasal gelişme daha yaşandı: 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla birlikte çok partili yaşama geçildi. Böylece Ankara, batıya verdiği "demokrasinin gerçekleştirileceğine" ilişkin sözü yerine getirmiş oluyordu. (X 32) Ne var ki, aslında ilerici bir hareket olduğu halde yeni siyasal düzen toprak ve ticaret çıkarlarının ön plana geçirdiği güçlerin iktidar üzerindeki

nüfuzunu önemli ölçüde artıran bir hareket niteliğine dönüşüverdi. Çünkü "Pre-kapitalist düzenin kalıntılarını taşıyan bir toplumsal yapıda genel oy; bey, ağa, şeyh, tefeci, tüccar vb. gibi hakim sınıfları tasfiye edecek yerde, onları güçlendirmişti." (X 33)

Nitekim hürriyet ve insan hakları istemleriyle ortaya çıkan 1946 özgürlükçülerinin ilk buluşlarından biri "Hürriyet Düşmanlarına Hürriyet Yok" sloganı oldu...Ve bu, Türk dış politikasındaki Amerikancı yönelime karşı çıkan solcu kesimi etkisiz kılmak yolunda başarıyla uygulandı. Hasan Saka hükümeti döneminde kurulan Komünizmle Savaş Komiteleri "Düşman bir ideolojiyle savaşmak" maskesi altında her türlü yurtseverlik akımını bastırmaya başladılar. Ülkenin yüzlerce ilerici evladı hapishanelere atıldı. 141 ve 142. maddeler, Köy Enstitüleri yerine açılan imam-hatip okulları, devletçilik'in devre dışı bırakılıp özel teşebbüsün gitgide güçlendirilmesi çok partili yaşamın kimlerin yararına işlediğini açıkca ortaya koyuyordu zaten...

2. Dünya Savaşı'ndan sonraki iç gelişmeler nedeniyle büyük bir kuvvet kazanan bu çevreler Batı İttifakı'nın, yabancı sermayenin ve dış yardımların baş savunuculuğunu üstlenmekte gecikmediler. Çünkü bunlar kendi çıkarlarına tamamen uygundular.

Aynı zaman dilimi içerisinde dünyanın çeşitli yörelerinde de önemli politik gelişmelere tanık olunmaktaydı. Örneğin Doğu Avrupa'da sosyalist rejime kayış hızlanmış, Çin'de komünistler gitgide ağır basar olmuş, birçok az gelişmiş ülkede solcu ayaklanmalar patlak vermiş, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde sol partilerin iktidarı ele geçirme olasılığı belirmişti. Bu durum kapitalist sistemin geleceği açısından ABD'yi endişeye düşürdü ve 1946 yılından başlayarak, ABD'nin yabancı ülkelere karşı izlediği "pasif" tutum değişmeye başladı. Son derece önemli bir jeo-politik bölgede yer alan Türkiye'ye de özel bir ilgi gösterilir olmuştu...

Nitekim, 5 Nisan 1946 günü, o yılların en ileri savaş ünitesi kabul edilen USS Missouri adı Amerikan zırhlısı, kendi kara sularından binlerce mil ötedeki İstanbul Limanı'na demir attı. Gelişinin resmî nedeni Amerika'da ölen büyükelçi Münir Ertegün'ün cenazesini getirmekti gerçi ama bu, bahaneden başka bir şey değildi. Amerikan savaş gemisinin asıl geliş nedeni, Türkiye'den Boğazlar'ın denetimi dahil, bazı toprak istemlerinde bulunduğu iddia edilen Sta-

lin dönemi Sovyetler Birliği'ne ABD'nin Türkiye yanında bulunduğu mesajını vermekti.

Missouri'nin gelişi dolayısıya Türk Deniz Kuvvetleri geniş bir karşılama ve ağırlama programı düzenledi. Belediye'nin emri ile İstanbul caddeleri yıkanmış, genelevler de dahil, binalar boyanmış, misafir gemicilerin otobüs ve tramvaylarda bedava seyahat etmeleri sağlanmış, Kız Kulesi'nin dört tarafına bile "wellcome" levhaları yerleştirilmişti. Bunlarla da yetinilmedi, Kabataş Camii'nin minarelerine İngilizce, Üsküdür Camii'nin minarelerine Türkçe olarak "Hoşgeldiniz" mahyaları kuruldu. Türk halkı bu "önemli dost"u yıllarca unutulmayacak bir sevinç ve coşku ile bağrına bastı. Çünkü Missouri bir simgeydi; Türk-Amerikan dostluğunun başlama simgesi!...

1947 yılında ABD Truman Doktrini'ni ilân etti. Akdeniz'in doğu kısmında askerî üslerin kurulmasını öngören bu doktrinin sosyalist topluluk üyeleri ile Yakın ve Orta Doğu'daki ulusal kurtuluş savaşlarına yönelik olduğu su götürmez bir gerçekti. Önceleri Türkiye ile ittifaka girmekten kaçınan ABD'nin yardım konusunda yıllardır süregelen isteksizliği de sona erivermişti... 1 Nisan 1947 tarihli New York Herald Tribune'de ise Amerika'nın ciddi yazarlarından Walter Lipman şöyle yazmaktaydı: "Türkiye ve Yunanistan'ı gerçekten yardıma muhtaç oldukları ya da demokrasi modeli teşkil ettikleri için seçmedik. Bu ülkeleri Sovyetler Birliği'nin kalbine ve Karadeniz'e açılan stratejik kapılar olduğu için seçtik." (X 34)

Her şey son derece açıktı: Soğuk savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye, batı emperyalizminin ileri karakolu olarak saptanmıştı!...Olası bir silahlı çatışma durumunda ateş hattına, savaş yorgunluğunu henüz üzerinden atamamış Amerikan orduları yerine, Türk ordusu sürülecekti. Ve "Küçük Amerika" olmanın hayalini kuran Türkiye'nin ordusunu "kardeş Amerikan ordusu" modeline göre geliştirme çalışmalarına başlandı. Ne verilirse o alınıyordu. Verilen, elde kalan silah ve askeri malzeme de alabiliyordu, postal, hatta çorap da...

"Türkiye ise mutlak bir samimiyet ve safiyetle silahlı kuvvetlerinin kontrolünü eğitim, organizasyon ve lojistik destek bakımından Amerikalılar'ın eline bıraktı. Fakat Amerika cömert olduğu nispette hesaplı ve geleceğe ait planlı bir çalışma içinde olduğundan mal-

zeme, silah, bilgi ile beraber kendi askeri usullerini de Türkiye'ye getirdi, bütün ikmal kaynaklarımızı elinde topladı. (...) Kıyafetten kara kazana her şey değişti. Bütün askeri okullarımız (...) Amerikanlaştı..."(X 35) Hedeflenen; Amerikan ideolojisini benimsemiş bağımlı ordular oluşturmaktı.

ABD'nin bir başka amacı da dünya çapında yürüttüğü ekonomik sistem savaşında kapitalizmden yana güçleri kuvvetlendirmek, kapitalizme karşı olan güçleri ise zayıflatıp, etkisiz kılmaktı. Dolayısıyla, ilişki kurduğu ülkelerin kendisinin çıkarları doğrultusunda bir ekonomik sistemi benimsemesini sağlamaya çalışıyordu. Bu durumda "iktisadî yardım" görünümü altında Türkiye'nin ekonomik politikasına yön çizme çabalarına girişmekte de gecikmedi.

Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye ekonomik yardım verilmesini öngören "ABD ile İktisadi İşbirliği Anlaşması" 8 Temmuz 1948'de Türk Parlementosu'nda onaylandı. Bu anlaşma ile gerçekte ekonomik bağımlılığımızın altına imza atılmış oluyordu!.. Şöyle ki; Marshall Planı uyarınca, alınan yardımlarla yalnızca tarım ve maden sektörü geliştirilecekti. Çünkü istenilen Türkiye'nin, yıkıma uğrayan sanayisini daha kolay bir biçimde yeni baştan kurma olanağını sağlayan hammaddeler ile gıdaya gereksinim duyan Avrupa'nın "deposu" işlevini görmesiydi. Türkiye kalkınabilmesi için gerekli sanayii ürünlerini ise kendisi üretmeyecek, Avrupa ve Amerika'dan alacaktı. Bu şu demekti: Atatürk dönemindeki "sanayi ülkesi durumuna gelmek" amacı, yerini "Avrupa'nın tarım ülkesi olmak" durumuna bırakmıştı... Nitekim Thornburg adlı Amerikalı bir iktisatçının o dönemlerde hazırladığı" Türkiye'nin Bugünkü Ekonomik Durumunun Tenkidi" başlıklı raporda şu satırlar göze çarpıyordu: "Türkiye basit tarım araçları imâli ile yetinmeli, bunların bile bir kısmının montajından öteye gitmemelidir." !...

Türk ekonomisi dış müdahalenin aşırı bir örneği olan bu raporda "Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın tasfiye edilmesi, uçak ve diesel motorlarıyla sair girift makineler üretimi için bir fabrika oluşturmak isteminden vaz geçilmesi, lokomotif fabrikası kurma projesinin rafa kaldırılması" gibi önerilere de yer verilmekteydi. Gerekçe olarak ise şu öne sürülüyordu: "Esas itibariyle ziraatçi olan, ziraat için gerekli çelik sapan ve sair malzemeyi hünüz yapamayan bir ülkenin lokomotif inşa etmek arzusu mevsimsizdir..." Thornburg

sözlerini şöye sürdürüyordu: "Türk makamları bu şekilde düşündükleri sürece dolarlarımızın ve bu gibi makineleri imal edecek fabrika malzemelerimizin vatanımızda kullanılması daha iyi olacaktır."

Burada asıl ilginç olan nokta, Thornburg'ün "Büyük Türk dostu" olarak nitelenmesi ve görüşlerinin 1950'lerde Türk yetkililerince övülebilmesiydi...

"Savaş öncesi dönemde yalnızca devletin yardımlarıyla 'Millî bir kapitalizm' çıkarmak söz konusu iken, şimdi devlet gücüne Amerikan hazinesinin yardımları ile yabancı semayenin gücü eklenmiştir. Böylece kapitalist sınıf, savaş öncesi dönemle kıyaslanamayacak ölçüde büyük destek görecek ve çok daha hızlı bir gelişme gösterecektir. Yalnız artık 'millî bir kapitalizm değil, işbirlikçi bir kapitalizm' söz konusudur" (X 36)

Kısaca, 2. Dünya Savaşı sonrası Batı'da ittifaklar arayan, askerî-ekonomik yardım peşinde koşan Türkiye, üstlendiği tahıl ambarlığı ve de "Kuzey'deki ezelî düşman"a fedailik görevleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış dönemlerindeki geleneğe yeniden bağlanmıştı...

Truman Doktrini ve Marshall Planı ile birlikte emperyalizm ülkeye geri gelmişti. 1950 yılına girildiğinde Türkiye'deki durum işte buydu...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (1950-1960)

III.1) LAİKLİK AYAKLAR ALTINDA

Siyasal tarihimizde çok önemli bir dönüm noktası oluşturacak olan genel seçimler 14 Mayıs 1950 günü yapıldı. Sonuçlar CHP açısından tam bir yenilgiydi. 408 milletvekiline karşın CHP, Meclis'e ancak 69 milletvekili sokabildi. Atatürk'ün ölümü üzerine Cumhurbaşkanlığı'na getirilen, 26 Aralık 1939 günü CHP olağanüstü kurultayında oybirliğiyle kabul edilen bir madde ile de tek partili siyasal iktidarın değişmez başkanı ve "Millî Şef" olarak kudretlerinin doruğuna ulaşan İsmet İnönü artık muhalefetteydi...

Programında "Grev hakkını tanımak", "Basını özgür kılmak", "Ulusa mal olmuş devrimleri korumak," "Anti-demokratik kanunları hızla kaldırmak" gibi maddeler de bulunan Adnan Menderes hükümeti halk kesiminden olduğu kadar, bazı aydınlardan da büyük destek görmekteydi. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun da belirttiği gibi, "Sanki bir halk savaşı sonunda ülke düşman salgınından kurtarılmıştı. Esen ve estirilen hava buydu..." Ne var ki, DP ve Menderes'in gerçek yüzünün ortaya çıkması fazla zaman almadı.

Yapılan ilk işlerden biri, 1933'ten beri Türkçe okunan ezanın yerinden Arapçalaştırılması oldu. Bu karar, o güne dek sinmiş olan mollalarca tekbir ve tehlîl (ilahiler okumak) sesleri ile karşılandı. Ticanîler de (X 37) Meclis'te Arapça ezan okuyacak kadar ileri gidebildiler. Atatürk ve İnönü ile birlikte din ve ibadet özgürlüğü ortadan kalkmışcasına, "Ülkede artık din özgürlüğü vardır. Her vatandaş ibadetini dilediği gibi yapmakta serbesttir" teması halk yığınları arasında yoğun olarak işlenmeye başlandı. Camilerde CHP aleyhine yürütülen vaazlara da karşılmıyordu. Böylece, camiye günlük siyasetin girmesi yolu açılmış oldu. (Bu sayede de daha sonraları parti adına düzenlenen, parti adına ilân edilen ve radyoda yayınla-

nan mevlütlerden propaganda aracı olarak yararlanıyorlardı..) Gene 1950 yıllında okullarda zorunlu olarak Kur'an okutulması teklifi getirildi (ve 1953'te kabul edildi!...)

İlerici ve aydınların haklı olarak kendilerine sırt çevirmeleri, DP'li yöneticilerin özellikle şeriatçı akımların etkisinde bulunan halk tabakalarına ödün üzerine ödün vermeleri sonucunu doğurdu. Yeşil sarık seçim kazanma yolunda seferber edilmişti. Şeriata dönüşü isteyen, hilâfeteti ve Abdülhamid'i savunan yayınlar adlı yürüdü. Atütürk heykelleri kırıldı. Başbakan'a göre ise Türkiye'de irtica yoktu!...

Oysa bu sözlerin söylendiğinin hemen ertesi günü Malatyalı bir lise öğrencisi, gazeteci Ahmet Emin Yalman'a tabanca ile altı el ateş edecekti. Yalman'ın bu saldırıya uğramasının nedeni, vatan gazetesinde irticayı yeren makaleler kaleme alıyor olmasıydı... Bunun üzerine Menderes 6 Aralık 1952'de Adana'da irtica konusuna değinen bir konuşma yapma gereğini duydu. Şöyle diyordu:"...Din gibi mukaddes bir mefhumun, birtakım cemiyet çöküntülerinin ve siyaset bezirganlarının aleti haline gelmesine bu memleketin tahammülü yoktur. Laikliği din düşmanlığı şeklinde ele almak, bizim vicdan hürriyeti anlayışımıza asla uymaz..."

Politik kaygılar ve oy avcılığı nedeniyle, çıkarları din sömürüsüne dayanan gerici çevrelere ödün verilmesi sürdürüldü. Dinsel bakımdan gerici, politik açıdan da Cumhuriyet düşmanı elemanlar yetiştiren Kur'an kurslarının giderek yaygınlaştırılmasına, 1925 yılında kapatılan türbelerin yeniden açılmasına göz yumuldu. (O kadar ki, 1950-64 yılları arasında Türkiye'de laik ilkeler çerçevesinde eğitim yapan okulların sayısında % 50'lik bir artış sağlanabilmesine karşın, din okullarının sayısındaki artış % 700'e ulaşacaktı) Büyük Cihad dergisinin "Milletin Atatürk devrimlerine minnettar bulunduğunun asla doğru olmadığını" yazmasına da ses çıkartılmadı. Atatürkçülük adeta suç haline gelmiş, Atatürk devrimciliğinin adı "sol"a çıkartılmıştı. Dar görüşlü yobazlara göre, "Her Atatürkçü solcu, her solcu da komünist olduğu için, tüm devrimci aydınların katli vacipti!..."

Parti grubunda yaptığı bir konuşma sırasında "Siz herşeysiniz. Siz isterseniz hilafeti de getirebilirsiniz..." diyebilecek kadar gaflete düşen Menderes'ten güç alan Nurcular da "Halife sınırda bekli-

yor" diyebilme cesaretini doğal olarak kendilerinde görebiliyorlardı.

Ama kendi çıkarları için yararlandıkları irtica grupları kontrolden çıkma eğilimi gösterince, dinsel sömürüden yarar uman güçler buna karşı koydular. Çünkü onlar şeriata dayalı eski yaşam tarzına dönmeye hiç mi hiç niyetli değildiler. Batılı zenginlerin yaşayışlarını taklit etme yarışı halindeydiler. Çocuklarını da imam-hatip okullarına değil, kolejlerde yetiştiriyorlardı. Yani din sömürücülüğüne, bu sömürüden çıkar sağlayan sınıflara zarar vermediği ölçüde izin verildi.

Millî Talebe Federasyonu Atatürk döneminin ilerici uygulamalarından geriye dönülmesi ve dinsel sömürüye ödünler verilmesine, düzenlediği toplantı ve yürüyüşlerle tepki gösterdi. (Bu nedenle de TMTF kongreleri ve yöneticilerine, DP iktidarının özellikle son dönemlerinde baskı yapılmaya başlandı.)

Muhalefet lideri İnönü olanları şöyle yorumluyordu:" 27 yıllık Cumhuriyet'in inkarı ve kötülenmesi siyasetini geliştirerek az zamanda ve açıktan açığa Atatürk'ün adına, eserine ve heykeline saldırı derecesine vardırdılar. Ulusumuzun sağduyusu karşı koydu. Fikir adamları, gazetelerimiz, özerk üniversitelerimiz ve tüm aydın gençlik, siyasal partiler, büyük halk kütleleri duyarlık gösterdiler. Geniş ölçüde uyandırılan iktidar önlemler aldı. Bu suretle, önemli bir irtica dalgası şiddetli bir parlama devrinde, ulusun direnci karşısında kırılmıştır, denebilir. Ancak bu sorun, siyasal bünyemizde kalıcı bir olasılık olarak işleyeceğe benzer."

İleriki dönemlerde yaşananlar bu saptamanın haklılığını gözler önüne serecekti. (X 38) Ancak, DP iktidarının diğer gerici nitelikteki uygulamalarına geçmeden önce, Kore'ye asker gönderilmesi olayı üzerinde duralım.

...
Benim gözlerimin ikisi de yok
Benim ellerimin ikisi de yok
Benim bacaklarımın ikisi de yok.
Ben yokum.
Beni, üniversiteli yedek subayı
Kore'de harcadınız Adnan bey,
Eleriniz itti beni ölüme

vıcık vıcık terli,tombul elleriniz
Gözleriniz şöyle bir baktı arkamdan
ve ben al kan içinde ölürken
çığlığımı duymamanız için
kaçırdı sizi başaklarınız
arabanıza bindirip...

NAZIM HİKMET

III.2.) "BENİ, ÜNİVERSİTELİ YEDEK SUBAYI KORE'DE HARCADINIZ ADNAN BEY..."

Kore Savaşı, Amerika'nın kendi iç piyasasındaki olumsuz ekonomik koşullar ve izlediği Uzak Doğu politikasında uğradığı başarısızlıklar nedeniyle uygulamaya koyduğu bir "sınırlı savaş" stratejisiydi.

25 Haziran 1950 sabahı Amerikalı subayların güdümündeki Güney Kore birlikleri 38. paraleli geçerek Kuzey Kore topraklarına girdiler. Ne var ki, savaş umdukları gibi gelişmedi ve Kuzey Kore birlikleri bozguna uğrayan Güneyliler'i izleyerek ilerlediler. 28 Temmuz'da da Güney Kore'nin başkenti Seul'ü ele geçirdiler.

ABD ise planladığı bu savaşa aldatıcı bir görünüm vermek amacıyla, Birleşmiş Milletler'e üye devletleri kendi kuklası durumunda bulunan Güney Kore hükümetinin yardımına çağırdı. Bu arada Mr. Cain adlı Amerikalı bir senatör de Türkiye'ye gelmişti. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Millî Savunma Bakanı Refik İnce ve Genel Kurmay Başkanı Nuri Yamut'la yaptığı görüşmelerden sonra 25 Temmuz'da basına verdiği demeçte Cain şunları söylüyordu: "General Mac Arthur'un karargâhında Birleşmiş Milletler bayrağının yanında dalgalanmakta olan Amerikan bayrağı ile Türk sancağının da dalgalanması, Türkiye'nin Kore Savaşı'na fiilî surette yardımı Atlantik Paktı'na girmesini sağlayacaktır." (X 39)

Aynı gün bütün bakanlar askerî uçaklarla Ankara'ya getirildiler. Kabine saat 21.00'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar başkanlığında toplandı. 26 Temmuz 1950 günü de, Türkiye'nin Kore'de Mac Arthur komutasında savaşmak üzere 4500 kişilik bir tugay göndereceği radyo ve basın aracılığıyla duyuruldu...

DP hükümetinin Meclis'e danışmadan aldığı bu karar geniş

tepkilere yol açtı. Muhalefet adına Faik Ahmet Barutçu savaşa katılmak kararının Anayasa'nın 26. maddesi uyarınca TBMM yetkisinde bulunduğunu, oysa hükümetin Meclis'e danışmadığını, dolayısıyla, alınan kararın Anayasa hükümlerine aykırı olduğunu vurguluyordu.

Fakat Menderes'e göre hükümet Birleşmiş Milletler Örgütü'nün 43. maddesinin gereğini yerine getirmişti. Bu madde, dünyanın herhangi bir yerinde barışın bozulması durumunda, diğer üyelerin barışı yeniden sağlamak için BM emrinde müdahale edilebilmesi öngörmekteydi. Yani, Kore'ye asker gönderilmesi Türkiye'nin savaşa girmesi demek değildi!... Bu yüzden Meclis'e danışmaya gerek duyulmamıştı!...Başbakan bu askerî harekete BM'in diğer üyelerinin neden katılmadığını, diğer bir deyişle, BM Anayasası'nı niçin bizim gibi yorumlamadıkları sorusunu ise yanıtsız bırakıyordu...

Kore'ye asker gönderilmesi kararına en ciddi tepki Türk Barışseverler Cemiyeti'nden (TBC) geldi. Cemiyet (X 40) 27 Temmuz 1950 tarihli bildirisinde "Kore'de savaşsın diye 4500 Türk çocuğunun Mac Arthur'un emrine verilmesini" protesto ediyordu. TBC Meclis Başkanlığı'na kararın bozulmasını isteyen bir de telgraf çekti. Ne var ki, TBC'nin yöneticileri ve bildiri dağıtan üyeleri (Behice Boran, Adnan Cemgil, Muvaffak Güran, Osman Fuat Toprakoğlu, Nevzat Kemal Özmeriç, Vahdettin Barit, Reşat Sevinçsoy, Naci Ormanlar) tutuklandılar ve Ankara Garnizonu 2 numaralı Askerî Mahkemesi'nde iki yıl süren yargılanmalar sonunda "Millî mukavemeti kurmak ve millî menfaatlere zarar vermek" suçunu işledikleri gerekçesiyle 5 yıl hapis, suç barış zamanında işlenmiş olduğu gerekçesiyle de 1 yıl 3 ay ağır hapis cezasına çarptırıldılar.

Menderes ve hükümetinin Amerika'nın arzularına aşırı duyarlı politikası yüzlerce, binlerce gencimizin, dolaysız hiç bir anlaşmazlık ve düşmanlığın bulunmadığı bir ülke topraklarında kanlarını akıtması, can vermesi sonucunu doğurmuştu. Buna karşı çıkanlar ise, baskıcı uygulamalar ile karşı karşıya bırakılmışlardı. Görülüyordu ki, "insan hakları, özgürlük ve demokrasi" istemleriyle başlamış olan çok partili yaşamda özgürlüklere aleyhtar bir tutum sergilenmekteydi. Ama Menderes'in 30 Mart 1951 tarihli hükümet programındaki demagojik yoruma bakılacak olursa, "kökü dışarda olan teşkilâtın faaliyetini fikir hürriyeti çerçevesi içinde mütala et-

mek ve müsamaha ile karşılamak onlar için mümkün değildi. Bir çete halinde ve gizli teşkilat olarak muhayyel bir istilanın öncülüğü vazifesini görmeye yeltenenlere karşı kanun tedbirleri daima şiddetli olacaktı... Bu nevi faaliyetleri onlar fikir hürriyeti ile asla alâkalı görmemekte idiler. Aslında vicdan hürriyetini baskı altında bulundurmayı demokrasinin ana prensiplerinden addediyorlardı!..."

Zaten "Truman Doktrini ve Marshall yardımı ile bu sulhcu siyasetlerini desteklediğinden dolayı kendisine milletçe samimi şükran hisleri beslediğimiz büyük dostumuz Amerika ile siyasî, iktisadî, kültürel münasebetlerimizi samimiyet ve anlayış havası içinde hergün daha da kuvvetlendirmek emelinde olduklarını" 29 Mayıs 1950 tarihini taşıyan bir önceki programlarında da belirtmişlerdi...Bu emelin "başarıyla" gerçekleştirilmesinin sonucunda da DP iktidarı ABD'ye her istediğini bir Latin Amerika ya da Filipinler diktatoryasının rahatlığı içinde verdi. Metin Toker'in 21.2. 1987 tarihli Hakimiyet gazetesinde yayınlanan yazısında belirttiği gibi; "1960'tan sonra Türkiye'deki Amerikan üslerinin dökümü yapıldığında görüldü ki, bunların bir kısmının ne kaydı ne kuydu vardı. Bazıları bir kokteyl partide, mesela bir Amerikalı yüzbaşının Türk Genel Kurmay Başkanı'ndan ayaküstü talebi üzerine verilmişti!..."

Böylesi bir tavır doğal olarak toplumsal yapıda da etkisini göstermişti. 1951 yılında Türk-Amerikan Kadınlar Derneği ile Türk-Amerikan Üniversiteli Kız Öğrenciler Derneği kuruldu. Daha önce de değindiğimiz gibi, şoven ve ırkçı niteliği dolayısıyla kapatılmış olan Millî Türk Talebe Birliği de toparlanmaya başlamıştı. Fakat bu yılın konumuz açısından asıl önem taşıyan olayını halkevlerinin kapatılması oluşturdu.

III.3) HALKEVLERİ KAPATILIYOR

"Gençliğin eğitilip, kültürel açıdan geliştirilmesi ve ülke işlerinde yararlı olabilecek bir niteliğe ulaştırılması" amacıyla kurulmasına Atatürk'ün önayak olduğu bu kurumlar, DP döneminde birer boy hedefi haline dönüşüvermişlerdi. Çünkü Atatürkçü görüşlerin kaynak kitaplarını, araştırmalarında gençlerin hizmetine sunan, laiklik, devrimcilik, halkçılık ilkelerini temel alan piyesleri parasız olarak sergileyen halkevleri, Atatürkçü yolda ilerici görüşlerle donanımlı

gençleri bir araya getirip, aralarındaki düşünce birliğini ve dostluğu perçinliyordu. Ve hatta denilebilirdi ki, halkevleri aşırı miliyetçi ve Turancı dünya görüşünü işleyen örgütlere karşı, Atatürkçü düşüncelere bağlı gençlerin yetiştiği merkezdi. Bu durum ise, DP'nin felsefesi ve çıkarlarıyla çatışıyor, yaygın, güçlü bir ilerici kültür odağı olarak iktidar çevrelerine rahatsızlık veriyordu.

Kuruldukları 1931 yılından 1950'ye kadar olan süre içerisinde Halkevleri tam 63 ilde yaygınlaşmış, sayıları da -bir tanesi Londra'da olmak üzere - 447'yi bulmuştu. Halkevleri, kimilerinde bir kitapçı dükkanı bile olmayan şehirlerde sanat ve kültür dünyasına açılan tek pencere durumunda idi. Maddî olanaksızlıklar yüzünden yürütülemeyen araştırmalar bu kurumlardan ayrılan özel teşvik fonları sayesinde yayınlanabilmişti. Amatör yazar ve araştırmacıların yetişmelerinde büyük payları olan, ayrıca Türkiye'nin önemli imzalarının da yer aldığı yayın organlarının bazıları ise ülke çapında okuyucuya sahipti. Köylerde etkinlik gösteren Halkodaları'nın sayısı ise 4332'ye ulamıştı.

Her ne kadar, Halkodaları'nın asıl işlevini yerine getiremediği, halkevlerinin ise özellikle son zamanlarda "Aydınlar evi" durumuna dönüştükleri eleştiri yöneltilmişse de, bu kurumlar hiç kuşkusuz olumlu ve ilerici bir niteliğe sahiptiler.

1951 yılında kuruluşa tüzel kişilik kazandırmak ve CHP ile ilişkilerini kesmek amacıyla TBMM'ne sunulan bir tasarı tartışmalar sırasında içerik değiştirdi ve halkevlerinin kapatılması teklifi gündeme geldi. Sonuçta, kabul edilen 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı kanun gereğince, "Halkevlerinin fiilen ilga edilip, tüm mal varlıklarının Hazine'ye intikal ettirilmesine, borçlarının ise CHP'ye devredilmesine" karar verildi.

Buraları "Faşistvarî düşüncelerin ürünü" olarak damgalayan Menderes, Halk Partisi'nin Halkevleri Müfettişi olarak 15 yıl çalıştığını ve bizzat kendisinin Aydın Halkevi'ni örgütlemiş bulunduğunu, onun açılış nutkunu okurken de şu cümleleri kullandığını unutmuş görünüyordu: "Milletimizin yükselmesi yolunda her ihtiyacı gören ve sezen büyük Gazi içtimai hayatımızda, kültür hayatında çok derin bir boşluğu dolduracak ve ihtiyaca vevap verecek bir tesis ve teşekkülün esasını ve temellerini kurmak şerefini de kazanmıştır."

İnönü 22 Ağustos 1951 günü düzenlediği basın toplantısında "Halkevlerinin görevini bitirmiş, devrini geçirmiş, yahut hiç bir zaman yararlı olmamış bir kurum olarak iktidar tarafından nitelendirilmesi cumhuriyet devrinin engin kültür savaşında en acıklı bir anı, çok elem verici bir kayıptır" diyor ve ekliyordu: "Garip ve hazin bir olaydır ki, bir çok ülke bizim halkevleri kurumumuzu başarılı olmuş bir örnek göstererek, ona benzemek gereksinimi duyuyordu. İktidarın yirmi yıllık bir feyz ocağını, günlük politika arzularına kurban etmesi zihinleri durduracak bir faciadır.(...) Halkevleri ve Halkodaları şeklinde 4800 kütüphane bir anda kapatılmıştır. Siyasetin ulus yaşamında bu kadar vahim bir hareketi gözünü kırpmadan yapabilmesi uluslar tarihinde, hatta ortaçağda eşi olmayan bir yıkımdır."

Hiç bir para ödemeden nitelikli yayınları rahat bir ortamda izleyebilme, kendilerini geliştirme olanağından yoksun bırakılan gençlerin Halkevleri'ni kapatanlara olumsuz tepkiler göstermesi, çeşitli girişimler sonucu değiştiremedi; Halkevleri artık yoktu..

III.4) ÜNİVERSİTELER BASKI ALTINDA

DP döneminin gerici uygulamaları bununla da kalmadı. Menderes'in ekonomik ve siyasal rejimine eleştiriler getiren, zaman zaman direnç gösteren üniversitelerin içişlerine de artık doğrudan müdahale ediliyordu. Öğretim üyeleri baskı altında tutularak, hükümet istemlerine ters düşen kararlarından vazgeçmeleri sağlanabiliyordu. Ülke sorunları hakkında resmî politikaya ters düşen görüşler ileri süren profesörlerin "günlük siyasal tartışmalara karıştıkları" gerekçesiyle ya da "görülen lüzum üzerine" görevlerinden alınmaları da sık rastlanılır olaylardan biri haline gelmişti. Üniversitelerin özgürce yayın yapmalarını da engelleyen bu baskıcı tutum karşısında İ.Ü. Hukuk Fakültesi dekanlığını da yürütmüş olan Ordinaryüs profesörlerimizden Hıfzı Veldet Velidedeoğlu 19 Şubat 1954 tarihinde şu haklı saptamada bulunuyordu: "Üniversitesi özgür olmayan, hocaları politika yanaşmalığı yapmaya zorunlu bırakılan bir ülkede özgür yayın da olamaz. Özgür yayın susuzluğunu her zaman ve her şeyden önce özgür ve özerk üniversite kaynağından giderebilir. Özgürlüğünü yitiren bir üniversitede politikanın uşağı durumuna gelen

hocalar bir gün olur, yayının gereksizliğine fetvayı verirler."

Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, 1946 yılında üniversitelere bilimsel ve idarî özerklik tanıyan 4936 sayılı kanun da "yeterli bulunmayarak" değiştirildi. Buna göre, Millî Eğitim Bakanı'na senatoların görüşlerini öğrendikten sonra öğretim üyelerini bakanlık emrine alma yetkisi tanınıyordu....İdarî özerkliğin ortadan kaldırılması demek olan bu karar, bilim özgürlüğüne de indirilmiş ağır bir darbe idi. Böylece üniversitede düşünce ve bilim özgürlüğünün temel taşı niteliğinde olan idarî özerklik kavramı, 1954 yılında yeniden ve ciddî şekilde tartışma konusu haline geldi.

Muhalefet lideri İsmet İnönü 16 Nisan 1954 'te şunları dile getiriyordu: "Özerk üniversiteyi demokratik rejimin temel ögelerinden biri sayarız. İktidar, özerk üniversiteye uyduğunu söylediği halde, bu kurum dili olmayan, işe yaramayan bir unsur haline getirilmektedir. Bu yanlıştır, zararlıdır. Toplum üniversite gibi büyük bir irfan ve yetki kaynağından yararlanmıyor. (...) Üniversite büyük hocaları, bu işin uzmanları aydınlık yolu gösterme olanağını bulamamışlardır. Niçin bulamamışlardır? Günlük politikadan söz ederlerse mesleklerinden olurlar. Demek ki, özerk üniversitenin adı var, uygulamada toplum yaşamına kavuşmakta varlığı yoktur."

Bilim ve bilimadamlarına DP'nin getirdiği kısıtlamalar fakültelerde profesörlerle öğrencilerin tartışmalarına da yol açıyordu. Bazı öğretim üyeleri derslerle bağlantılı olarak öğrencilerin sorularına yanıt veremiyor, aksi takdirde hükümetin aldığı kısıtlayıcı kararlara ters düşeceklerini ileri sürüyorlardı. Bu durum üniversite gençliğini iktidara olumsuz tavır almaya yöneltiyor ve gençler çevresindekilerden DP'ye karşı çıkmalarını istiyorlardı. Bu ortam ileriki dönemlerde yapılacak genel seçimlerde etkisini gösterecekti

Ne var ki, getirilen tüm eleştiriler ve direnmeler hükümet kararını değiştiremedi ve üniversitelerin bu durumu 27 Mayıs 1960 tarihine kadar sürüp gitti.

III.5) "KOMÜNİSTLERE ÖLÜM!..."

12-13 Ekim 1951 yılında Türk Kadınlar Birliği, Kızılay Gençlik Kolu, Yeşilay Gençlik Kolu, Anadolu Oymağı ve Milliyetçiler Derneği'nin temsilcileriyle kurulan, 20 Haziran 1952'de de Türk Dev-

rim Ocakları ve TEKSİF (Türkiye Tekstil İşçileri Federasyonu)'nun üye olduğu Millî Gençlik Komitesi, 8 Mart 1954 tarihinde Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı (TMGT) adını adı. O yıl kabul edilen tüzüğe göre asil üyeleri Millî Talebe Federasyonu, Türk Devrim Ocakları, TEKSİF, Türk Kadınlar Birliği (ve daha sonra da, 1957'de katılan) Türkiye İzciler Birliği oldu.

TMGT'nin amacı, "Türkiye'de çeşitli yönlerde çalışan gençlik hareketlerini birleştirerek dayanışmayı artırmak, özellikle öğrenci ve işçilerin gençlik kesimiyle ilgili sorunlarını çözmeye çalışmak, dünya gençliği ile Türk gençliği arasında dayanışmayı sağlamak, Türk gençliğini yurtta ve dünyada temsil etmek ve de dünya barışı için çaba göstermekti. "Gençlik konularını işleyen çeşitli yayınlarının yanı sıra TMGT'nin bir de aylık dergisi bulunuyordu. (Milliyetçiler Derneği, Komite'nin kuruluşundan beri üye olmasına karşın,TMGT'nin çalışmalarına katılmıyordu. Gerici tutumu dolayısıyla 1959 yılında kapatılışından altı ay önce de kuruluştan çıkarılmıştı)

Ne var ki, bu ve benzeri sınırlı çalışmalar Türkiye'nin genel yapısı içerisinde -doğal olarak- pek ses getirmedi, etkin olmadı. Hükümetin faşist tutumu sürmekteydi. CHP iktidarı zamanında engellenmeye çalışılan milliyetçi, ırkçı akımlar ve onun Hitler müsveddesi temsilcileri DP içinde rahatlıkla kümelenebilmişler, hatta DP listelerinden Meclis'e bile girebilmişlerdi. Milletvekili olmanın getirdiği ayrıcalıkla, "dokunulmazlık" zırhına bürünerek " Türkiye dışındaki Türkler'i tek bir bayrak altında birleşip, Turan ülküsünü gerçekleştirmeye" özgürce çağırabiliyorlar, ırkçı dünya görüşünün işlendiği dergilerini rahatça yayınlayabiliyorlardı artık.. Ve bu arada insanın kanını donduracak korkunçluk ve ilkellikteki önerilere de tanık olunmaktaydı. Örneğin Adana Milletvekili Arif Nihat Asya (-ki, kendisi ırkçı-gerici kesimin önde gelen adlarındandı -) 1951 yılı Aralık ayının ilk celsesinde, Türkiye Komünist Partisi üyesi oldukları ileri sürülerek çeşiti hapis cezalarına çarptırılan kişilerle ilgili olarak Meclis'te şunları savunabilecek ortamı bulabiliyordu:

"...Şu memlekette ölüm cezası madem ki vardır, sorarım: İdamı kime saklıyoruz? Komünizme ölüm cezasını hiç bir halûkârda vermemekle, komünistin komünizmden ibaret kalacak suçundan hürriyet teminatını kesiyor, hayat teminatını ise cömertçe vermiş oluyo-

ruz. Milletin mukaddesatını alakadar eden işlerde bu çeşit adlî cömertliklerin yeri yoktur.(...) Kanunun hususî bir maddeyle 'komünistlerin canına kıymak memnudur (yasaktır) demediği kalmış. Bari onu da deyiverseydi. Yalnız dış cemiyeti değil, hapishanenin iç cemiyeti de bu adamın şerrinden kurtarmanın tek çaresi vardır: SEHPA ve KURŞUN!... Gençlik ve halk mitinglerde 'Komünistlere ölüm' levhaları taşıdı. Onları yalancı çıkarmaya kimsenin hakkı yoktur. (...) Kore'de komünistlere ölüm, memlekette komünistlere hapis...Ne alâ memleket...(...) Kore'de oğlunu komünist kurşunu ile şehit vermiş bir adamın vicdanını bir yerli komüniste verilen hapis cezası tatmin etmez. (...) Zaten imkân olsa da şimdiye kadar birkaç kızıl sallandırılsaydı, kızıllar bu kadar şımarmazdı. Milletin hiç değilse sembolik olarak iki komünisti asılmış görmek hakkıydı. Bu biçarelerden birini olsun asılmış görmeden gidersem benim de gözüm arkada kalır. (...) Komünizm tehlikelerin en pratiği, en aktüelidir. İp ister ip...Kastamonu kendiri...(...) Komünizm azılılarını ölüm temizler. Bu hakikat kabul edilsin ki, kızıl Donkişotların ara sıra ipi düşünerek enseleri seğirsin, yahut kurşunu düşünerek kulakları çınlasın..."(X 41)

III.6) DP YİNE İKTİDARDA

2 Mayıs 1954 günü genel seçimler yapıldı. CHP 1950 seçimlerinde aldığı oylardan daha fazlasını toplamasına karşın, yürürlükte olan "Çoğunluk Sistemi"ne dayalı seçim kanunu nedeniyle Meclis'e ancak 31 milletvekili ile girebildi. Bunu karşılık DP'nin milletvekili sayısı 488 idi. Yani meclis'te % 93'lük bir çoğunluğa sahip bulunuyordu. (X 42)

Menderes yeni hükümet programını okurken "Müşterek emniyet konusunda şimdiye kadar maddî ve manevî büyük fedakârlıklar yapmış ve yapmakta olan Birleşik Amerika'ya karşı şükran ve muhabbetlerini ifade ediyor, karşılıklı itimat ve görüşbirliğine dayanan bu münasebetlerin hergün daha kuvvetli inkişafından duyduğu bahtiyarlığı" dile getiriyordu. Partisinin göreve geldiği günden başlayarak izlediği yol sürdürülecek, ekonomik ve siyasal açıdan bir değişiklikte bulunulmayacaktı. Nitekim öyle de oldu..

Muhalefetin iktidara getirdiği eleştiriler başlıca şu noktalar üze-

rinde yoğunlaşıyordu: "DP iktidarı Anayasa dışı Anayasa'ya aykırı tutumlar ve davranışlar içerisindedir. Hukuk güvenliği, basın özgürlüğü yoktur. Muhalefet partileri baskı altındadır. Din siyasete alet edilmiş, laiklik ilkesi zedelenmiştir. Üniversite özerkliği ortadan kaldırılmıştır."

Menderes ise bu suçlamalara karşı "Eski devrin türlü tazyik ve zulüm hadiseleri cereyan ederken o zaman da muhtar olduğu ilân edilen üniversitelerin ilmî istiklâl ve muhtariyetlerinin icabı olarak nazarî sahada ve talebelerinin bile tenvir etmek imkânına sahip olmadığı, ama artık bu muhtariyetin hudutlarının günlük ve fiilî politika yapmaya kadar genişletilmiş olduğu" savını ileri sürüyordu.

Ayrıca, halkın dinsel inançlarının seçim kazanmak yolunda sömürülmesini görünüşte onaylamıyordu. Diyordu ki; "Bu mukaddes mevzuu ele alıp, rey avcılığında kullanmak hususunda partilerin birbiri ile yarışı memlekete felaket getirebilir..."Evet, dini siyasete alet etmek kanunca suçtu ama, uygulamalarına bakılacak olursa, DP'li miletvekilleri bunu unutmuştu sanki...

İlk başlarda büyük bir onaya sahip olan DP, artık yığınların desteğini geniş ölçüde yitirmeye başlamıştı. İşte böyle bir dönemde İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül 1955 tarihli sayısında yer alan bir haber ve bu haberin yol açtığı olaylar, bazı yorumlara göre "Menderes iktidarını ve diktatörlüğünü takviyeye, iç politikada da şiddetli önlemler almasına yaradı. " Zaten söz konusu gazeteyi çıkaran Mithat Perin'in MİT ajanı olduğu yolunda da ciddî söylentiler bulunuyordu. Haber, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve ve Yunanistan Konsolosluğumuza bomba atıldığı şeklindeydi...

İlk tepki öğrenci kesiminden geldi ve 6 Eylül salı akşamı Taksim Alanı'nda saat 17.30'da bir gösteri düzenlendi. Ne var ki, özellikle bundan sonraki gelişmeler, "olayların önceden düzenlenmiş bir takım tahriklerin eseri olduğunu" ileri sürenlerin görüşünü haklı çıkartır nitelikteydi. Çünkü olaylar üç büyük ilde aynı saatlerde, hele İstanbul'da şehrin her yakasında aynı anlarda patlak verdi. Hristiyanların ev ve işyerlerinin yoğun olarak bulunduğu Beyoğlu'nda da en aşırı düzeye ulaştı.

Rum mağazalarının vitrinlerinin camları kırıldı mallar sokaklara atılıp parçalandı, yangınlar çıkartıldı, yer yer yağmalama girişimlerine rastlandı, bazı kiliseler tahrip edildi... Polis ve asker olayları

önlemekte yetersiz kalıyordu. Bu taşkınlığın Hristiyanlar'a özellikle de Rumlar'a karşı bir toplu katliama dönüşmesi en tehlikeli olasılıktı. Ş.S. Aydemir'in yorumuna göre; "Öyle bir his uyanıyordu ki, bu tahrikler yüksek ve iradesi her tarafa ulaşabilecek makamlar tarafından düşünülüp, hazırlanmıştı. Ama işin bu genişliğe ve hele bu tahrip fırtınasına varacağı, bizzat bunu düşünenler tarafından da önceden sezilememişti. Yani bunu tertip edenler öyle sanılabilir ki, memleketin üstünde fevkalâde ve artık sert müdahaleler gerekir havasını uyandıracak bir rüzgar estirmek istemiş olabilirlerdi. Fakat sonra da olaylara ve duruma hâkim olamamışlar olsa gerekti..."

Şimdi bir sorumlu aranıyordu. Hemen de bulundu. Meclis Başkanı ve DP kurucularından olan Refik Koraltan'a göre "6-7 Eylül hadiselerini komünistler çıkarmıştı!...Bu işleri yapanlar komünistlerdi..." DP milletvekili Mehmet Özbek"in konuya yaklaşımı da oldukça bilimseldi.(!) O'na göre "Bu hareket mülkiyeti tahrip ve yağma hareketi olduğu için komünislerin yaptığı ortadaydı..." Menderes'in beyanları da oldukça ateşliydi: "Hadise bir gençlik hareketi şeklinde başladı. İstanbul'un her tarafında ruhları hazırlanmış insanların hareketi ile meydana geldi. Polis bir tereddütün tesiri altında mefluç kalmıştır. Haberimiz var mıydı? Vardı. Neden tedbir almadınız diyeceksiniz. Hadise olan psikoz o derece birden patladı ki, ilk anda polis kuvvetleri mefluç hale geldi. Eğer bu mesele bütün vicdanlara cihad gibi gösterilmiş olmasaydı, zabıta ilk adımda bunu önlerdi."

Özellikle solcu olarak bilinenlerin ve "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" üst yöneticilerinin tutuklanmaları yargılanmaları, araştırmalar, gerçek suçluları tabii ki, ortaya çıkarmadı. Meclis'e getirilen araştırma istemi de çoğunluğun oyları ile reddedildi. Ve "6-7 eylül olayları" olarak anılan bu provokasyon da kapandı gitti...Gençler gene kullanılmışlardı!...

III.7) EĞİTİM SİSTEMİ HIZLA AMERİKANLAŞIYOR

Bu arada, eğitim ve kültür alanında da hızlı bir değişim yaşanmaktaydı. Geçmiş dönemlerin Belçika-Alman modeli teknik öğretim ve de Franso-Türko ortaöğretim modelleri, yerlerini hızla Amerikanlaşmakta olan bir eğitim sistemine bırakmaktaydılar.

Aslında Amerika'ya eğitim alanında ilk önemli ödün 27 Aralık 1949 tarihli "Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkındaki Anlaşma" ile verilmişti. ABD'nin bu anlaşma altına imza koymaktaki gerçek hedefi kültür emperyalizmini Türkiye'de de kurmaktı tabii ama, görünürde ABD "Eğitim sahasında yapılacak temaslarla bilginin ve meslekî istidat sahiplerinin daha geniş ölçüde mübadelesi maksadıyla Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu adı altında yeni bir organ kuruyordu" ve anlaşmadaki tüm hükümler Türk eğitimi hakkında araştırma yapılması, bilgi toplanması, gerekli Amerikan memurlarının uzman ve araştırmacı olarak okul, üniversite ve bakanlıklara yerleştirilmesi gibi etkinlikleri kolaylaştırmak için getirilmişti.

Amerikan kanunlarına göre çalışacak olan komisyonun sorumlu olduğu tek makam ABD Dışişleri Bakanı idi! Bütçesini de orası vize edecek ve eğer isterse alınan kararları gözden geçirerek değiştirebilecekti... Yani bu öyle bir "karşılıklı anlaşma" idi ki, Türkiye'nin başkentinde Türk eğitimi ile ilgili bir Amerikan eğitim komisyonu kuruluyor ama Türk hükümetine bu komisyonun çalışmalarını kontrol hakkı bile tanınmıyordu. Başka bir deyişle; komisyon Türkiye'de Türk parasıyla Türk hükümetinin himayesinde varlık gösterecek, öte yandan, Türk denetimi dışında tutulacaktı!...

İç ve dış politikada girilmiş bulunan Amerikancı yol, ayrıca yeni ürünler de vermeye başlamıştı. Ülkeye kalabalık bir Amerikalı uzman akımı başladı. Örneğin Bostan'dan William Kraceus ile Dickerman, uzun bir Türkiye gezisi yaparak psikolojik ve hukuk eğitimi konularında incelemelerde bulundular, eleştiriler getirdiler. Florida Üniversitesi'nden Kate Wafford ise ülkemizdeki köy eğitimini araştırdı. Dönerken de 25 Türk eğitimcisini üniversitesine götürdü. Amerika'da köy okulları programı ve metodları konusunda kurs gören ve "Waffordcular" olarak adlandırılan bu kimselerden bazıları, daha sonra Bakanlık'ın merkezi örgütünde Program Geliştirme ve Öğretmen Yetiştirme Projeleri'nin uygulamasında görev aldılar.

Menderes Hükümeti, Birleşmiş Milletler, UNESCO, UNICEF, Care, Ford, Fullbright gibi Amerikan kurum ve vakıflarından görevlileri davet etmekle kalmıyor, Millî Eğitim Bakanlığı'nın merkezi ve taşra örgütlerinde kilit noktalarda görevli üst kadroyu dörderbeşer ay süreyle Amerika'ya da yolluyordu. Genel müdürler, genel

müdür yardımcıları, müsteşarlar, müsteşar yardımcıları, Talim Terbiye ve Teftiş Kurulu üyeleri, okul müdürleri grup grup oryantasyondan geçirildiler. Öğretmen yetiştiriciler ve öğretmenler ise daha uzun süreli programlar gördüler. New York Üniversity Contract adlı bir proje uyarınca da üniversite ve akademilerimizdeki öğretim görevlilerinin bir kısmı 50-100 hafta süreyle Amerika'da eğitildiler. Masraflarını State Department ya da onunla işbirliği halindeki kurumlar karşıladılar. Tüm bu "Tek taraflı yardımlar"ın Türk eğitimini Amerikancı duruma getirmek amacıyla yapıldığı ortadaydı...

1956'dan sonra Marshall Planı uygulaması AID adlı örgütle yönetilmeye başlandı. "Uluslararası gelişime katkıda bulunmak" amacını taşıyan AID'in ilişkili olduğu 30'dan fazla geri kalmış ülkenin hükümet merkezinde misyonları vardı. Eğitim dahil, tüm alanların projelerini bu misyon yönetmekteydi. Önerdikleri projeye Türk makamlarından karşı çıkan olursa malzeme, uzman ve ara yardımını keseceklerini söyleyerek baskı yapmak yetkisini de kendilerinde görmekteydiler.

Türkiye'deki misyonun Eğitim Bölümü'nün yöneticiliğine, Almanya'daki Amerikan işgal kuvvetlerinin eğitim danışmanlığını yapmış ve Alman okullarını Amerikanlaştırma işinde çalışmış biri olan Dr. Wrinkle getirildi. AID Türkiye'ye iyice yerleştirince de, Amerika'da düzenlenen çeşitli eğitim projeleri yürürlüğe kondu. Bunlardan bir tanesi "Deneme ve Fen Liseleri"idi.

Önce İstanbul ve Ankara'da açılan Deneme Liseleri'nin müdür ve öğretmenleri AID aracılığıyla Amerika'da yetiştirilmişlerdi. Okulda, Amerikan sistemine uygunluk gösteren seçmeli ders yöntemi uygulanıyor, Florida Üniversitesi'nin geliştirdiği program ve kitaplar kullanılıyordu.

Fen Liseleri ise Ford Vakfı ve Florida Üniversitesi'nce yönetilen bir projenin ürünüydüler. Öğretmenleri sıkı bir elemeden geçirildikten sonra Amerika'ya götürülüp, orada yoğun bir kurs görmüşlerdi. Tasarlanan, binlerce aday arasından iki basamaklı bir sınavla seçilen "nitelikli" öğrencilerin 24 kişilik sınıflarda (-ki, Türkiye genelindeki eğitimsel koşullar göz önüne alındığında, böylesi tenha bir sınıfta okumak bile gerçek bir ayrıcalıktı...) yetiştirildikten sonra, bilim adamı olmak üzere, gene Amerikan modeline göre kurulmuş olan ODTÜ'ye, oradan da Amerika'ya yollanmalarıydı...

III.8) 1957 SEÇİMLERİ: SON'UN BAŞLANGICI

27 Ekim 1957 günü yapılan genel seçim sonuçları başarılarının zirvesinde olduğu düşünülen DP'nin eskiye oranla önemli ölçüde oy yitirdiğini ortaya koyuyordu. CHP gene muhalefette kalmıştı gerçi ama, 1954 seçimlerindeki 31 milletvekiline karşın, şimdi Meclis'te 178 milletvekili ile temsil edilecekti.

Bundan önceki seçimlerde gittikçe artan oranda oy toplayan ve yürürlükteki seçim kanunu sayesinde Meclis'e rahatça yerleşen, bu durumun da böyle sürüp gideceğini sanan DP yöneticileri büyük bir hayal kırıklığına uğramışlardı. Oysa onlar "reform sayılabilecek işler yapmışlar, küçük Amerika olma yolunda dev hamleler gerçekleştirmişler (ve tabii ki kendi saflarından olanlar ile temsil ettikleri sosyal sınıfları zenginleştirmişlerdi)"!.. Bu durumda muhalefet nasıl oluyor da böylesine güçlenebiliyordu ?..

Menderes'in zihnini bu soru meşgul ederken, yakın çevresi kendisine şu telkinde bulundu: "Güçlü bir iktidar olmanın yolu otoriter yönetimden geçer!..." Halkın demokrasiyle yönetilmesinin zararları (!) üzerinde uzun uzadıya durulması ve sertleşmesi telkini zaten bu tür bir kişilik yapısına eğilimli olan Menderes'i etkilemiş, seçim sonuçlarının yarattığı şokun da etkisiyle Başbakan, iki dudağı arasından çıkan her sözün yasallaşmasını sağlayıcı bir yaklaşımla parti ve ülke yönetimini denemeyi gerekli görmüştü...Böylece Menderes, anayasa ve demokratik gelişmeye sırt çevirme, özgürlükleri "teferruat sayma" yolunda geri dönülmez bir adım daha atmaktaydı.

Kimi yolsuzluk söylentileri, kredi iltimasları, devlet ihalelerindeki tercihler ve artan hayat pahalılığı hükümeti büyük ölçüde sarsmaktaydı. 1958'de Türk ekonomisi bir iflas manzarası sergiliyordu. DP'nin kitlelere karşı tutumu ise iyiden iyiye sertleşmeye başlamıştı. Örneğin 1959 yılında TMKF'nin yasal yöneticileri polis tarafından dövülerek binadan atılıyor, gene aynı yıl gençlerin, Atatürk'ü kötüleyen yayınlar ve dinsel propaganda yapan Büyük Doğu dergisini protesto etmek için miting yapmalarına da izin verilmiyordu. İktidarın bu tutumu gençlik arasında tepki doğurdu ve olay bildirilerle kınandı.

Menderes üniversiteyi kaybetmişti...Aynı şekilde basının önemli bir bölümünün, aydınların, halkın sağduyulu kesiminin ve ordunun önemli bir bölümünün de desteğinden artık yoksundu. Buna karşın kendisini Saidi Nursî destekliyor, yardımcı oluyordu. Nurculuk hareketi toplum içerisinde yeniden alevlendi. Bir kez daha tırmanmaya başlayan gericilik, özellikle gençlik arasında sert tepkiler ve hükümete karşı olumsuz bir tavıra neden oldu. Üniversiteler, deyim yerindeyse, kaynıyordu...

Başbakan'a göre Türkiye bir iç savaşın eşiğinde bulunmaktaydı, kardeş kavgasını hazırlayan ise CHP idi!... DP'liler artık yönetilemez duruma geldiğini saydıkları ülkeyi kendilerince bir düzene sokabilmek için önlemler almaya yöneldiler. İşte tam bu dönemde, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Amerika ile yaptığı bir ikili anlaşma işi ortaya döküldü.

Buna göre, "Hükümet silahsız bir saldırıya uğradığı takdirde Amerika'dan askerî müdahale isteminde bulunabilecek, yardım isteyecekti"!.. Bu, şu demekti: Hükümet herhangi bir durum karşısında Amerika'ya başvurursa, Amerikan askerleri tıpkı daha önce de NATO ve CENTO üyesi bile bulunmayan Lübnan'a yaptıkları gibi, İstanbul, Ankara sokaklarına inebilecekler, barikatlar kurabileceklerdi...Niçin, kime ya da kimlere karşı?. Bunun açık yanıtı yoktu. "Silahsız saldırı"nın ne anlama geldiği de açıklanamıyordu.

Havanın gittikçe gerginleşmesi yöneticileri yeni önlemler alma yoluna itti. 18 Nisan 1960'ta "Fevkalâde Selahiyetli Bir Meclis Tahkikat Komisyonu" kuruldu ve "Selahiyetler Kanunu" çıkartıldı. Hedef; CHP'nin ve basının yarattığı ileri sürülen, DP'nin ise hoşgörmediği gidişin önlenmesiydi.

Tahkikat Komisyonu, Meclis'in ve Devlet'in üstünde bir sivil cunta niteliği taşımaktaydı. Tüm yetkilere sahipti. Gazeteleri toplatabilip, matbaaları ile birlikte kapatabilecekti. Tahkikatla ilgili konuların açıklanması hapisle cezalandırılıyordu. Encümen kararlarının icra ve infazına tüm memurların uyması zorunluydu. Hangi memur bu işte ihmal gösterirse 6 aydan 3 yıla kadar hapsedilebilecekti. Komisyonun hükümlerine hiçbir merci nezninde itiraz edilemeyecekti. İzlenmeye açık olan meclis görüşmelerinde yapılan konuşmaların yayını serbest olduğu halde, İnönü'nün yaptığı bir eleştiri konuşmasının basında yer alması da yasaklandı. Bunun üzerine

gençler ve bazı askerî okul yöneticileri bu konuşma metnini çoğalttılar ve İstanbul ile Ankara'da sabahın erken satlerinde pek çok evin kapısının altından atılmasını sağladılar.

Adalet mekanizmasını da donduran Selahiyetler Kanunu'nun çıkarıldığı 27 Nisan 1960'ın ertesi günü ilk tepki geldi: Üniversite ayaklanmıştı!...

Yahya Kemal Kaya'nın gruplandırmasıyla (X 43); Menderes'in öğrenci örgütlerini denetimi altına alabilmek için başvurduğu "a) Malî kaynakları taraftarlarının lehine kullanmak b) İktidarı desteklemeyen öğrenci liderlerini 'politikaya karışıyor' gerekçesiyle yüksek okuldan atma tehdidini kullanmak c) Federasyon ya da Birlik Kongrelerine DP'nin zayıf olduğu illerde izin vermemek ve DP'nin kuvvetli olduğu illerde yapılmasını sağlamak d) Böl ve yönet ilkesine uygun olarak, DP'ye karşı olan öğrenci öğrütleri içinde ikilik yaratıp, örgütlerdeki birliği bozmak e) Kanun ve polis kuvvetini DP'li gençlerin lehine, CHP'li gençlerin aleyhine kullanmak (Örneğin DP taraftarlarının kazanma şansı olan seçimlere izin vermek, aksi halde öğrencilere toplanma izni vermemek) f) Seçimlerde DP lehine hile yapmak" gibi yöntemler işe yaramamıştı.

Kendileri bir türlü kabullenmek istemiyordu ama gerçek tüm çıplaklığı ile gözler önündeydi: Yüksek öğrenim artık DP iktidarını desteklemiyordu!..

Bir ölü yatıyor
On dokuz yaşında bir delikanlı
Gündüzleri güneşte
Geceleri yıldızların altında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda

Bir ölü yatıyor
Ders kitabı bir elinde
Bir elinde başlamadan biten rüyası
Bin dokuz yüz atmış yılı nisanında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda
Bir ölü yatıyor
Vurdular
Kurşun yarası
Kızıl karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda...

NAZIM HİKMET

III.9) "BİN DOKUZYÜZATMIŞ YILI NİSANINDA, İSTANBUL'DA BEYAZIT MEYDANI'NDA..."

28 Nisan'da genelde yığınsal baskıları, özelde de kanunsuz olarak kurulan Tahkikat Komisyonu'nu protesto etmek için İÜ'nde toplanan gençler "Yaşasın Hürriyet... Kahrolsun Menderes..." sloganlarıyla gösterilere başladılar. Polisin üniversite bahçesine girerek zor kullanması üzerine olaylar Beyazıt Alanı'na taştı. 40 kişi yaralandı, üniversite rektörü Sıddık Sami Onar polisler tarafından sürüklenip, yaralandı. Ve hareket ilk şehidini verdi: Turan Emeksiz adlı öğrenci vurularak öldürülmüştü.

Tüm bunlar gençleri sindirmeye, durdurmaya yetmiyor, özgürlük şarkıları söyleyerek ilerleyen muazzam bir kalabalık Taksim'e çıkıyordu. Galata köprüsü açılarak yürüyüş önlenmeye çalışılıyor ama yüzlerce deniz aracı gençleri karşı sahile taşıyordu.

29 Nisan günü öğrenciler, arkadaşlarının cenazesini kaldırma isteklerinin reddedilmesi üzerine üniversiteyi işgal ettiler. Olayın asıl önem taşıyan yanı, eylemlerin halk tarafından büyük ölçüde desteklenmesiydi. Öyle ki; asker kordonu altındaki üniversite bahçesinin parmaklıkları arasında öğrencilere ekmek, zeytin, sigara uzatılıyor, sokağa çıkma yasağının başlama saatinin yaklaştığını anımsatan kumandan şöyle yanıtlanıyordu: "Burası bizim evimizdir!.." Bu arada, öğrencilerin üzerlerine su sıkmak için getirilen arazözlerin hortumlarını gizlice kesen askerlere de rastlanıyordu.

"Şehidimizi istiyoruz" diye yürüyüşe geçen gençler, binaların pencerelerinden sarkan insanlar tarafından alkışlanıyor, üzerlerine çiçekler atılıyordu. Yürüyüşçülerin sayısı çok geçmeden 30.000'e ulaştı ve bu çoşkulu kitle askerlerin kurduğu barikatları hiç bir müdahele ile karşılaşmadan aştı.

Öte yandan, olayların genişleyerek büyüdüğü o gün ikinci şehit de verildi: İstanbul Erkek Lisesi öğrencilerinin gösterileri sırasında tankın üzerine çıkmak isteyen Nedim Özpulat düşerek aracın altında kalıyor ve feci şekilde can veriyordu..

Özgürlük hareketi Ankara'ya da sıçramıştı. Ankara Üniversitesi öğrencileri İstanbul'daki öğrencilerle dayanışma içinde olduklarını göstermek amacıyla Kızılay Meydanı'nda bir gösteri düzenlediler.

Ama öğrenci gösterileri özellikle Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi'nde merkezleşmişti. Fakülte binaları ateş altına alındı, yaralanmalar oldu. Olaylar üniversite ile sınırlı kalmayıp "sokağa da döküldü"... Caddeler tank üsleri haline getirildiyse de, kitlenin tepkisin önleyemedi. 3 Haziran 1960 tarihli Hayat dergisinin yorumuyla;" Ankaralı gençler, yaşlılar, çocuklu kadınlar bir hürriyet savaşının silahsız, fakat imanlı askerleri olarak politikacıların coplu, tabancalı polislerine karşı koydular."

28-29 Nisan olayları ile gençlik Cumhuriyet tarihinde ilk kez resmî otoriteden kitlesel olarak kopuyor, insiyatif sahibi, bağımsız bir güç haline geliyordu. Yıllardır süregelen baskılara karşı halk da siyasal haklarını korumaya ilişkin tavrını gençlik aracılığıyla koyuyordu.

Öğrencilerin politik etkinliği umulmaz bir güce ulaşmıştı. Çok geniş bir halk desteğini alan gençler, özgür, demokrat bir düzen kurulması davasına sahip çıkmaktaydılar ve "kurtarıcı" idiler kamuoyunun gözünde... Çünkü silahsız, sopasız meydana çıkmışlar, gereksinmeleri uygun bir biçimde dile getirmişler, özgürlük uğruna şehitler vermişlerdi. Bütün bunlar gençlerin birer "kahraman" olarak görülmesine yetmekteydi.

İstanbul ve Ankara olayları üzerine iki ilde de sıkıyönetim ilân edildi. Toplantı ve gösterilerle ilgili her türlü haberin basında yer alması yasaklandı. 29 Nisan 1960 akşamı Menderes radyoda bir konuşma yaptı. Şöyle diyordu:"...İstanbul ve Ankara'da çıkarılmak istenen hadiseler memleketin huzuruna, asayişine ve selâmetine karşı girişilmiş suikastlardır. Genç mekteplilerimiz üzerinde bir zamandan beri teşkilatlı bir surette yapılmakta olan tahrikler, artık meş'um neticelerini göstermektedir. Bunlar nizam ve devlete karşı gelmenin ne demek olduğunu anlamakta gecikmeyeceklerdir"

Hükümet siyaset tarihimizde çok sık düşülen bir hatayı yineliyor; gösterilen tepkinin nedenlerini ve onu doğuran koşulları araştırmak yerine, zor kullanarak olayları bastırmaya çalışıyordu. Çok sayıda öğrenci tutuklanarak Davutpaşa Kışlası'na sevkedildi. Bu arada İÜ profesörlerinden Ali Fuat Başgil de acele olarak Ankara'ya çağrılmıştı. 30 Nisan 1960 günü akşamı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan gibi devletin önde gelen isimlerinin yer aldığı toplantı sıra-

sında Başgil, "Bilhassa gençliğe karşı çok sert tedbirlere başvurmamalısınız" diyerek görüş belirtti. Cumhurbaşkanı'nın buna yanıtı şu oldu: "Ben hiç bir şekilde bu görüşe katılmıyorum. Bilakis son derece sert davranmak ve tahrikçileri numune-i imtisal (başkalarına örnek) olmak üzere cezalandırmak lâzımdır. Hükümet makamlarının çalışmaları şimdi böyle olmalıdır..." O'na göre "Tenkit (eleştiri) zamanı çoktan geçmişti; artık tenkil (suçluların çok sert ve ibret oluşturacak şekilde cezaladırılması) sırasıydı!..."

Toplantı bir görüşbirliğine varılamadan sonra erdi.

Ne Meclis Tahkikat Komisyonu, ne de sıkıyönetim öğrenci gösterilerinin ardını alamıyordu. Askerî birlikler sivil ve resmî zabıta kuvvetleri ile sarılmış olmasına karşın Ankara'daki Kızılay Alanı gösteri ve yürüşlerin merkezi durumuna gelmişti. Tutuklamalar da işe yaramamıştı. Aksine, artık olaylar öğrencilerle sınırlı kalmaktan çıkmış, halktan gençler hatta subayların da katılımıyla daha geniş bir boyuta ulaşmıştı. Kızılay Alanı' nda konuşmaya giden Menderes'i kalabalıklar "İstifa!..." sloganları ile karşıladılar. Başbakan hakarete uğradı, tartaklandı...

İstanbul'da da durum kontrol altına alınabilmiş değildi. Sıkıyönetimin koyduğu sokağa çıkma yasağına karşın, 1 Mayıs 1960 günü İstanbul sokakları yeni olaylara sahne oldu.

O gün NATO Bakanlar Heyeti, Saraçhane'deki Belediye Sarayı'nda toplanacaktı. NATO bakanları bu olağanüstü koşullardan dolayı şaşkın ve tedirgindiler. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise havayı yumuşatmak, durumu önemsiz göstermek için uğraşıp durmaktaydı.Toplantı sürmekteyken beklenmeyen bir şey oldu. Sokağa çıkma yasağına uymayan İ.Ü. öğrencileri kafileler halinde Belediye Sarayı'na doğru yürümekteydiler!...Amaçları, Menderes iktidarını desteklemediklerini, bu düzenle bağdaşmadıklarını Türkiye'nin müttefiklerine de duyurmaktı. Sıkıyönetimin bu gösteriye tepkisi şiddetli oldu. O kadar ki, gençlere karşı yürütülen harekâtı bizzat Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun yönetti!...

Ne olursa olsun gençler hedeflediklerini gerçekleştirmişler, yabancı ülke basınının dikkatini çekmeyi, seslerini duyurmayı başarmışlardı. Örneğin İsviçre'de yayınlanan Freie İnnerschweiz adlı gazetenin 2 Mayıs 1960 tarihli sayısında şu yazı yeraldı: "...Dün İngiltere, Kanada, İtalya, Fransa ve Almanya Dışişleri Bakanları

Amerikan Dışişleri Bakanı Herter'in başkanlığında İstanbul'da toplandı. Şehir ölü gibiydi. Ve tümenlerce askerî birlik tarafından silahsız bir düşmana karşı kapatılmış. Cadde kavşakları tanklarla tutulmuştu. Sert bir kuşatma halinin ve Sıkıyönetim Komutanı'nın emrettiği 24 saatlik sokağa çıkma yasağının yönetildiği' düşman', egemen siyasal diktatörlüğüne, siyasal bakımdan kokuşmuş bir yönetim aleyhine gösteri yapan öğrencilerden başka kimse değildi...Bugün tekrar gösteri yapılması durumunda (...) Türk bayrağı taşısalar bile göstericilere ateş edilecekti.(...) Herter'in ve demokrat dünyanın öteki temsilcilerinin, halkın özgürlük isteklerini tanklarla, askerî birliklerle ve sıkıyönetim ilân etmekle bastıran bir rejimin konuğu bulunmaktan memnun olabileceği düşünülemez. Özgürlüğe karşı bu şekilde davranılınca, onu bu duruma getiren kimselerle bir masaya oturmak mümkün olmaz..."

Tüm bu olan bitenler karşısında devletin üst düzey yöneticileri girdikleri yoldan geri dönemiyor, şiddeti daha da arttırarak başarıya ulaşacaklarını sanıyorlardı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, hükümetin istifası, bir koalisyon kurulması gibi önerilere şiddetle karşı çıkmaktaydı. O'na göre "Dere geçerken süvari değiştirilmezdi..."

Menderes'e gelince O, gücünden son derece emindi. "Biz İstanbul ve Ankara'nın iki caddesinde mi yıkılacağız?" diye soruyor ve ekliyordu:"Bu iki caddenin karşısında bütün memleket var..."

1 Mayıs 1960'ta radyo mikrofonunun başında hemen herkesi hayrete düşüren bir kutlama mesajı yayınlanmaktaydı. DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes, Cumhuriyet tarihinde ilk kez rastlanılan bir uygulama ile, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı kutlamaktaydı!...

Oysa olayın içyüzü şuydu: Hükümet aleyhine yoğun yığınsal gösterilerin başladığı gün Türk -İş "Genel Başkanı Nuri Beşer Menderes'e bir telgraf çekiniş, "Sendikaların hükümetin yanında olduğunu, gerekirse yardıma hazır olduklarını" belirtmişti. Menderes bu son derece önemli desteği yitirmemek amacıyla işçi kesimine sempatik görünmeye çalışıyor ve CHP döneminde Bahar Bayramı olarak kutlanan 1 Mayıs'tan "İşçi Bayramı" olarak söz ediyordu.

Konuşmasının daha sonraki bölümünde de İstanbul ve Ankara olaylarını yorumlamaktaydı:"Memlekette bütün hükümet çalışmaları en hayırlı, en verimli şekilde devam eder, iktisadî kalkınmamı-

za yepyeni bir hız ve genişlikte devam olunur, imar faaliyetleri vatanın en uzak köşelerine kadar yayılırken memleketin başına bir gaile açmak, bir müsibet getirmek teşebbüsleri ile karşılaştık. Sürekli iktisadî kalkınmamız kıskanıldı. Milletin huzuruna, refahına, saadetine karşı en ağır darbelerle harekete geçildi. İhtirasın eli milletçe duymakta olduğumuz emniyet ve huzura haince uzandı. (...) Memleketimiz ne bir ihtilal karşısındadır, ne de ihtilalin sözde haklı sebepleri bu memlekette mevcuttur. Bütün memleket ve halkımızın kâhir ekseriyeti ortada dolaştırılan bu üç-beş bin kişinin manzarasını teaccüple, tecessüsle, hayretle ve eminim ki nefretle seyretmektedir. Bu mu ihtilal? Bu düpedüz bir asilik hareketi, bir ayaklanma teşebbüsü..."

Olayların bu denli basit temellere oturmadığını ve yaklaşmakta olanı bir türlü doğru olarak saptayamadığını Menderes çok kısa bir süre sonra anlayacaktı.. Getirilen önerilere kulak asmıyor, eleştirileri dikkate alınıyordu. Gerektiği ölçüde önemsenmeyen uyarılardan biri de, 27 Mayıs Devrimi edebiyatındaki adıyla "Gürsel Mektubu"idi.

Emeklilik isteği daha önce kabul edilmediği halde, 3 Mayıs 1960'ta ansızın emekliye sevk edilen ve ordudaki devrimci subaylarca "Müstakbel ihtilalin lideri" gözüyle bakılan Orgeneral Cemal Gürsel, Millî Savunma Bakanı'na bir mektup yazmıştı. Cumhurbaşkanı'nın istifa etmesi, İstanbul ve Ankara valileri ile emniyet müdürlerinin değiştirilmesi, anti-demokratik kanunların kaldırılması, tutuklu gazetecilerin salıverilmesi, din sömürücülüğünden vazgeçilmesi gibi tekliflere yer verilen mektubun konumuz açısından asıl önem taşıyan kısmı şuydu:

"Son olaylarda tutuklanan öğrenciler serbest bırakılmalı, bilim kurumları yeniden çalışmaya geçmelidir. Öğrencilerin özgürlük duygusu ile yaptıkları masum gösterilere karşı kıtalar sevkedilmesi ve onların desteği ile emniyet kuvvetlerinin bilim yuvalarının içine kadar girerek, öğrencileri profesörleriyle birlikte joplarla ve kurşunlarla cezalandırması dünyada görülmemiş feci bir şeydir. O kargaşada kız öğrencilerin yürekler parçalayan çığlıklarının ana-babalar ve halk ruhunda onulmaz yaralar açacağını ve açtığını anlamamanın ülkenin huzuru bakımından büyük bir hata ve hazin bir gaflet olduğu kanısındayım. Bizim gençlerimizde hak, adalet ve öz-

gürlük duygularının gelişmesinden ve olgunlaşmasından memnun olmanız gerekmez mi? Geleceği duygusuz, sömürge ruhlu, yalnız maddeci, bahtsız insanlara mı bırakmak istiyorsunuz?"

Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'in yetki sınırlarını aştığını söylemek olasıydı. O'nu sert, eleştirel, hatta suçlayıcı bir mektup yazmaya iten neden ise deneyimli bir askerin sağduyusu ve de olayların endişe uyandıran gidişini önlemeyi çalışmak istemesi olsa gerekti. Çünkü ordu içerisindeki hazırlıkları biliyor, bunların nerede başlayıp nerede bitebileceğini ise kestiremiyorlardu

İsmet İnönü de Menderes'e uyarılarını sürdürmekteydi; Bir demecinde şöyle diyordu: "18 günden beri Türkiye'de çok onurlu olduğu kadar, çok geniş sonuçlu halk hareketleri olmuştur. Bütün halkın şikayetlerine ve tepkilerine bedelsiz ve çıkarsız tercüman olan gençler, özgürlük ve insan hakları savaşımı yapmışlardır. Tanklar altında ezilmişler ve alınlarından kurşunlar yemişlerdir. DP Genel Başkanı (...) şiddet önlemleri ile ulus iradesini bastırabileceğini hayal etmektedir. DP Başkanı yönetmek sorumluluğunda bulunduğu ülkeyi bu teşhiste göremezse gelecek günlerde halkın başına ve aynı zamanda kendi başına getirebileceklerinin daha da hüzün verici olmasından endişe edilir..."

Ne var ki, hükümet kanadında değişen bir şey olmadı. Menderes getirilen eleştiriler ışığında hareket etmek bir yana, tersine daha da saldırgan ve düzeysiz bir tutum takındı. Örneğin Salihli'de halk karşısında konuşurken üniversite öğretim görevlilerinden "Kara cübbeliler"' olarak söz etti. İstanbul'da profesörlerin yaptıkları sessiz protesto yürüyüşü üzerine de şu şekilde fikir yürüttü: "Memlekette hürriyet olmadığından bahsediyorlar. Bizim hürriyeti yokettiğimizi söylüyorlar. Halbuki bütün hürriyetler o derece suistimal ediliyor ki, sokaklarda kabadayılar en açık tahribatı yapmakta kendileri için en küçük bir tehlike bile görmemektedirler. Bu kahraman profesörler 1950'den evvel neredeydiler? Bir zümre tarfından kiralanmış, birtakım kara cübbe giymiş kuklaların aldatılmış, iğfal edilmiş masum vatandaşların, milletin iradesine rağmen harekete geçmeye teşebbüs etmelerinin akıbeti, elbette ki, Türk milleti tarafından tayin edilecektir. (...) Onlar bilmelidirler ki, yaptıkları bir hürriyetçilik değildir..."

Yaşananlara kitlelerin verdiği tepki gitgide artar olmuştu. Bunlar

arasında en unutulmaz olanı 555 K (Yani 5. ayın 5. günü saat 5'te Kızılay'da) parolası ile bir araya gelen muazzam bir kalabalığın gösterisiydi. Bu, o güne değin görülen en büyük siyasal mitingdi.

21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencilerinin Kızılay Alanı'na doğru yürüyüşe geçmeleri, sonra da Çankaya'ya yürümek istemeleri Türkiye'nin çok önemli gelişmelere gebe olduğunun ciddî bir başka göstergesiydi. Ama bu yürüyüş de hükümet tarafından gereği gibi değerlendirilmedi.

Ve 27 Mayıs 1960 sabahı saat 05.25'te tok bir ses Ankara Radyasu'ndan tüm yurda şöyle sesleniyordu: "Bugün demokrasimizin içine düştüğü bunran ve son müessir hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır..."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (27 Mayıs 1960-12 Mart 1971)

IV.1) "ORDU-MİLLET EL ELE..."

Yaşanan; toplumda yıllardır var olan yaygın hoşnutsuzluğun, sosyal birikimin patlamasıydı. Kıpırdanışlar, orduda dertleşmeler derken DP iktidarına kesin karşı çıkış, bu gerginliği iyi değerlendiren bir kadro eliyle hareket gücü haline getirilmişti. Menderes iktidarı korkunç gafletleri ve binbir hatası ile genç subayların bu cüretli girişimi için gerekli zemini çoktan hazırlamış bulunuyordu.

27 Mayıs'ı gerçekleştirenlerin geleceğe ilişkin çeşitli tasarı ve özlemleri vardı tabii ama, aslında eylemin hazırlık ve örgütlenme aşamalarında önemli eksiklikler olduğu göze çarpıyordu. Örneğin darbe ile sonrasındaki uygulamalarda izlenecek ilkeler ve amaçlar hakkında titizlikle hazırlanmış bir program yoktu. İhtilal sonrasının hedefleri, ihtilale katılanlara rehber olacak şekilde ifade edilmemişti, slogansızdı. Sözünün tam anlamıyla otoriter bir merkezi örgüt oluşurulmamış olduğu gibi, emirleri uçlara kadar ulaştıracak, hiyerarşik disiplin altında çalışan bir taşra merkezleri teşkilatı, bir icra komitesi de kurulmamıştı. Ayrıca şef ve lider de belirlenmemiş durumdaydı. Gerçi Millî Birlik Komitesi'nin (MBK) başına Orgeneral Cemal Gürsel getirilmiş ve Millî Müdafaa Vekili ve Devlet Başkanı olarak atanmıştı ama Gürsel, gerçek anlamda bir "lider" olarak sivrilmemişti. Daha çok "Komitenin en yüksek rütbeli askeri" görünümü veriyordu. Öte yandan MBK üyeleri arasında da tam bir görüş birliğinden söz etmek de pek olası değildi. Ama ihtilalin belki de en önemli hatası, felsefesini kitlelere yaygın bir biçimde götürememesi oldu. Bu nedenle daha sonraları, yeni anayasanın ekonomik ve sosyal haklar bölümünde önerdiği yaptırımlar kitlelere gereği gibi aktarılamadı. Toprak ağaları, şeyhler ve geri kalmış bir ekonomik yapıdan yararlanan zümreler çeşitli illerin tarım, küçük

sanayii ve ticaret kesimlerinde etkinliklerini sürdürebildiler. Bu çevreler okur-yazar olmayan geniş bir nüfusa sahip Türkiye'de bazı siyasal terimleri ve politik kavramları aslıyla hiç ilgisi olmayan tanımlar yükleyerek yozlaştırma olanağına sahip olabildiler. Böylece ilerici fikirlerin kitlelere aktarımı önlenebildi. Oysa ihtilâl kendini tanıtmalı, ilkelerini korumalı ve emeği sömürülen işçiden, geçinemeyen halktan, düşündüğünü ilk kez serbestçe anlatabilecek olan aydınlardan yana olduğunu propaganda etkinlikleriyle tüm ülkede baştan sona ortaya koyabilmeliydi. (Bu yapılamayınca Anayasa'ya özgürce "Hayır" diyebilenler, 27 Mayıs'a karşı yeni cepheler oluşturmayı başardılar. Bunu, siyasal partilerin kurulmasına izin verilip, genel seçimlere gidildikten sonra göreceğiz.) Nitekim, 27 Mayıs'ı gerçekleştiren subaylardan Orhan Erkanlı sonraları açık yüreklilikle şunları dile getirecekti: "Biz 27 Mayıs'ı yaparken ülkede bir ihtilal platformu vardı ama ihtilal fikri yoktu. Biz ihtilali çok kolay yaptık. Ama hazırlıklı değildik..."

Gene de, bu ideolojik temelden yoksun sağlam bir doktrine, teorik bağlantılara dayanmayan hareket birincil amacına ulaşmış, "İhtilal yapılmıştı..." Ve bunda gençliğin, halkın katkıları, katılımı yadsınamazdı.

27 Mayıs gençlik ve halk hareketleriyle bütünleşip, kaynaşmıştı. Menderes devri kâbusundan kurtulan genç-yaşlı, kadın-erkek çok sayıda insan heyecan ve coşku içinde, sokağa çıkma yasağına rağmen dışarılara fırladı. Her subaya tezahürat yapılıyor, askerler öpülüyordu. "27 Mayıs 1960'ta sevinç gözyaşları ile sokaklara uğrayan insanlar hiç bir partinin 'bindirilmiş kuvvetleri' değildi. Sadece ters bir demokrasi ve millî irade anlayışının horladığı insanların, yeniden kişiliğe kavuşmalarından dolayı duydukları sevinç ve mutluluktu bu insanları sokağa döken..." (27 Mayıs", Prof. Toktamış Ateş. 27.5. 1987, Cumhuriyet)

Silahlı Kuvvetler'in ülke yönetimine el koyması yurtta adeta bir bayram havası estirmekteydi. 27 Mayıs'ı gerçekleştiren subaylar da dahil olmak üzere, hemen herkes ihtilalin tüm sorunları çözeceğini umuyordu. (O kadar ki, çok geçmeden aydınların önemli bir bölümü bile ülke sorunlarının çözümünü askerde görür olmuştu.İktidarların demokratik yollarla değişemeyeceği, halkın bunu sağlayacak bilinç düzeyine henüz ulaşmadığı geniş bir biçimde işlenir oldu.)

İstanbul Üniversitesi'nden hemen o gün getirtilen ve "Bilim Heyeti" olarak adlandırılan kuruldan yeni bir anayasa hazırlaması istendi. Rektör Sıddık Sami Onar başkanlığındaki Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Prof. Hüseyin Nail Kubalı, Prof. Recep Sarıca, Prof. Tarık Zafer Tunaya ve Doç. İsmet Giritli'den oluşan bilim adamları heyeti 28 Mayıs 1960 tarihini ve "Anayasa Komisyonu Raporu" başlığını taşıyan bir yazı kaleme aldılar. Belirttikleri ortak görüşlerle 27 Mayıs'ın haklılığını gözler önüne seriyor ve böylece tarihte belki de ilk kez bir ihtilâl, hemen ertesi günü tarafsız hukukçularca yasallık kazanmış olyordu.

Sevindirici gelişmelerden biri de, 27 Mayıs'ın gerçekleştirilmesinde önemli katkılarda bulunan gençliğe büyük bir değerin verilmekte oluşuydu. O kadar ki, gençler Kurucu Meclis'te bile üyeliklere getirilmekteydiler.

IV. 2) 147'LER OLAYI: YÖNETİM ÜNİVERSİTEYİ YİTİRİYOR

Ne var ki, aradan henüz birkaç ay geçmeden MBK'nin aldığı bir karar kendisine çok büyük puan kaybettirdi.

MBK'nin 27 Ekim akşamı yayınladığı tebliğ ile üniversitelerde görev yapanlar arasında bir tasfiye operasyonu başlıyordu. 28 Ekim 1960 sabahı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 114 sayılı kanun ile üniversitelerin 28'i Ord. Profesör, 57'si profesör, diğerleri de öğretim görevlisi ve asistan olan 147 öğretim üyesi görevlerinden alınmışlardı!... Ve bunlar arasında MBK'nın ihtilal günü davet ettiği Bilim Heyeti'nden Prof. Tarık Zafer Tunaya da bulunmaktaydı...Üstüne üstlük, yedi maddelik bu kanunun 5. maddesi de "Üniversiteden çıkarılanların bir daha öğretim üyeliği, hatta yardımcılığına bile dönemeyecekleri" hükmünü getiriyordu.

Haber yüksek öğrenim çevrelerinde bir bomba etkisi yaptı. Herkes şaşkındı ve bu ağır kararın gerekçesini merak ediyordu. Oysa ortada net bir gerekçe yoktu. Listedekilerin yetersizlik ya da işe yaramazlık nedenlerinin neler olduğu bir türlü açıklanamıyordu. İhtilâlcilerden Muzaffer Özdağ'ın ünlü deyişiyle; "Karar verilmişti, icra edilmişti ve bitmişti".

DP iktidarının "görülen lüzum üzerine" mantığına eşdeğer nitelikteki bu keyfi uygulama karşısında ortalık bir anda allak bullak oldu. Hangi esasın tasfiye için geçerli sayıldığı, tasfiyenin nasıl planlandığı soruları birden kamuoyuna iniverdi. İşler bir anda tersine dönmüş, genel bir onay gören MBK aleyhine yoğun bir kampanya başlamıştı. Örneğin Nadir Nadi 30 Ekim 1960 tarihli Cumhuriyet'teki makalesinde şunları yazmaktaydı: "Üniversite Teşkilat Kanunu yeni hükümlere bağlanırken (...) hatalar yapılmıştır. Ve hatalar oranı bir hayli yüksektir. (...) Emekliye ayrılan öğretim üyeleri içinde bilimsel yeterlik, medenî cesaret, ahlak ve karakter bakımından milletçe öğüneceğimiz değerler vardır. Bunların görevden uzaklaştırılması üniversitelerimiz hesabına büyük bir kayıp olacaktı. Buna karşılık, yerinde bırakılanlar arasında yetersiz, gerici, Atatürk ve devrim düşmanı olanlara da rastlıyoruz. Böylece ötekilerin ayrılmasıyla uğrayacağımız kayıp bir kat daha artmaktadır."

Nadir Nadi, ayrıca şu görüşe de yer veriyordu: "Bir orduda en kabiliyetli elemanlara kadar herkes yönetim gücünün emrindedir. Fakat üniversitede durum apayrıdır. Hukuk devleti ve hürriyet rejiminin sınırları üniversite kapısına gelir ve orada durur. Gerektiği zaman bir orgenerali haksız yere görevden ayıran hükümet, haklı da olsa, işe yaramaz, pısırık bir hocaya dokunamaz. Bilim şerefini korumak, bilimsel düşünceyi geliştirmek ve gerektiği zaman kendi bünyesinde ayıklamalara başvurmak doğrudan doğruya üniversitelere düşen bir görevdir."

İki rektör: Sıddık Sami Onar ile Fikret Narter, görevlerinden istifa ettiklerini açıkladılar. 27 Mayıs'ın en önemli destekçilerinden olan üniversite gençliği de MBK'ne sırt çevirmişti. Gerçi hem öğrenciler, hem de öğretim görevlileri üniversitelerin islah edilmesi yolunda görüş birliğindeydiler ama şekil çok çirkindi ve herkes isyan ediyordu.

Öğrenciler üniversitenin açılış günü olan I Kasım'ın boykot edilmesi kararını aldılar. Bunun üzerine MBK Genel Sekreteri Orhan Erkanlı derhal İstanbul'a gidip, öğretim üyeleri ve öğrencilerle konuştu. Onlara hatalı hareketten dönülebileceğini söyledi. MBK de 31 Ekim'de Cemal Gürsel imzasıyla bir bildiri yayınladı. Bildiride "Hatalarımız varsa bunu üniversitelerin yardımıyla düzeltiriz" denmekteydi. Ne var ki, MBK'nden bir grubun Ankara Üniversite üye-

leriyle düzenledikleri toplantılar ve kanunlar üzerindeki çalışmaları kamuoyunu oyalama taktiğinden başka birşey değildi, sonuçsuz kalındı. Ama bu "Ordu-Gençlik Elele..." şarkılarıyla gelen bir iktidarın kendi hatası yüzünden, ayaklarının altındaki zeminin kayması demekti. MBK, desteğine büyük gereksinim duyduğu üniversitenin gözünde kendi ölüm fermanın imzalamıştı artık.. Subaylar toplumun bir emir-komuta zinciri içerisinde, sorgusuz bir itaatle kışla yönetir gibi yönetilemeyeceğini somut biçimde kavramaya başlamışlardı. Bu ve benzeri yetersizliklerinin nedenini daha sonraları Suphi Karaman şöyle dile getirecekti: "Biz bir şey okumamış, bir şey bilmiyorduk ki, bizden ekonomik, sosyal işler, reformlar beklensin..."

İhtilâli gerçekleştirenlerin başlıca ereklerinden biri "Atatürk devrimlerine dönme" nin sağlanmasıydı. Bu isteme koşut olarak, Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi derslerinin tüm fakülte ve yüksek okullarda okutulması kararı alındı. Bu derslere devam etmeyenler ve sınavında başarısız olanlar yüksek öğrenim diploması almaya hak kazanamayacaklardı.

Bu arada MBK içinde ciddî görüş ayrılığı belirmişti. Bir grup "kalmayı" öneriyor, diğer grup ise iktidarı biran önce seçimle asıl sahibine devrederek "gitmeyi" planlıyordu. Bu temel yöntem ayrılığı doğal olarak bölünmelere yol açtı ve Komite yıpranmaya, yozlaşmaya başlayarak parçalanma noktasına geldi. 13 Kasım 1960'ta da "14'ler" olarak anılacak olan MBK üyesi 14 subayın görevlerine son verildi. Bu subayların yurt dışındaki büyükelçiliklerde siyasî danışman olarak çalışmaları kararlaştırıldı.

27 Mayıs'ın kendi iç dinamiklerine 22 Şubat ve 21 Mayıs'taki ihtilâl girişimlerinin lideri Harp Okulu Komutanı Talât Aydemir olayına konumuzun sınırları gereği değinmiyor, DP iktidarı dönemindeki yetkililerin durumlarına da kısaca gözatmakla yetiniyoruz. (X 44)

IV.3) YASSIADA DURUŞMALARI

27 Mayıs 1960 darbesi ile devrilen Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve son genel seçimde milletvekili seçilerek Meclis'e giren DP'lilerin yargılanmalarına 14 Ekim 1960 gü-

nü başlandı. Yassıada Yüksek Adelet Divanı davaları, Anayasa'yı ihlal davası ile birleştirilmiş 18 davadan oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı, Başbakan, TBMM Başkanı, vekilleri, Tahkikat Komisyonu üyeleri, Selâhiyet Kanunu'nu teklif edenler ile bunların dışındaki milletvekillerinden oluşan sanıkların sayısı 395'i buluyordu. Diğer davalara katılan sanıklarla birlikte-ki, bunların arasında Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun gibi kimliklere de rastlamak olasıydı-sayı 592 kişiye yükseliyordu.

15 Eylül 1961 sabahı ise karar okundu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile Maliye Bakanı Hasan Polatkan için oybirliğiyle; TBMM Başkanı Refik Koraltan ile Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun'un da içinde bulunduğu 11 kişi hakkında da oy çokluğuyla "İdam" kararı alınmıştı. Ayrıca Adalet Bakanı'nın, İstanbul Valisi'nin, İstanbul Belediye Başkanı'nın, kimi devlet bakanlarının da isimlerinin bulunduğu 31 kişinin idam cezası müebbete çevrilmişti. 92 sanığa 20 yıl-6 yıl arası ceza, 94 kişiye 5 yıl, diğerlerine ise daha kısa cezalar verilmişti ya da beraat ettirilmişlerdi. (X 45)

14 Eylül'ü 15 Eylül'e bağlayan gece Menderes aşırı miktarda uyku ilacı içerek intihar girişiminde bulunmuştu. Doktorlar "müntehir"i yaşama döndürmeye çalışırlarken Divan Salonu'nda karar okunmaktaydı...

Yüksek Adalet Divanı hükümlerinin MBK'nce onaylanması gerekmekteydi. Konsey o gün saat 18.00'de toplanarak dosyayı inceledi. Bayar, Menderes, Zorlu ve Polatkan hakkında mahkemenin aldığı kararları onlar da onaylıyorlardı. Ancak Celal Bayar, yaşının 65'i geçmiş olması sayesinde idamdan kurtuldu; cezası müebbet hapse çevrildi. Oy çokluğuyla idam cezasına çarptırılanların cezaları da müebbet hapse çevriliyordu. MBK'nin 75 no.lu bu kararı 16 Eylül 1961 günü ve 10908 sayılı T.C. Resmî Gazetesi'nde yayınlanarak yürürlüğe girdi. Aynı gün Polatkan ile Zorlu'nun cezaları infaz edildi. 16 Eylül gecesi komadan çıkan Menderes'in idam cezası ise ertesi gün yerine getirildi.

Tüm bunlar olup biterken MBK "Çalışan gazetecilerin haklarını korumak" amacıyla bir de yasa çıkarmıştı. Gazete patronları ise büyük bir hoşnutsuzlukla karşıladıkları bu yasayı protesto etmek amacıyla bir kaç gün gazetelerini çıkarmamışlardı. Bundan sonra gaze-

teler MBK'ni yıpratacak ne kadar haber ve yorum varsa bunları kendi anlayışlarına göre belli dozlarda sütunlarına geçirdiler. Yassıada yargılamalarında verilen mahkumiyet kararları da yayın organlarında en çok eleştirilen konulardan biri oldu. Kamuoyunda MBK aleyhine bir hava oluşmuştu. Bu ortamda, Yassıada kararlarının düzeltilmesi, böylece geniş halk kesimlerinin desteğinin yeniden kazanılması gereği duyuldu.

Ve İnönü hükümetinin 16 Ekim 1962'de çıkardığı Af Kanunu 283 hükümlünün tahliye edilmesini sağladı. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel de yetkisini kullanarak çeşitli hükümlüleri affetti. Celal Bayar ise sağlık durumu nedeniyle serbest bırakıldı. Sonuçta, 1964 yılı bitimine kadar tahliye edilmemiş hükümlü kalmadı. 1966'da çıkartılan bir başka Af Kanunu ile de mahkumların kamu hakları geri verildi. 1969 yılında yapılan bir anayasa değişikliği, Yassıada hükümlülerine seçilme hakkını yeniden tanımış oldu.

IV.4) 27 MAYIS'IN HAKLI GURURU: YENİ ANAYASA

Fakat hiç kuşkusuz, 27 Mayıs'ın gerçekleştirdiklerinin en önemlisi getirdiği yeni anayasa idi. İhtilâl belki de bu anayasa ile en olumlu adımını atmış, ülkedeki en yararlı değişikliği yapmıştı. Doğan Avcıoğlu'nun değerlendirmesi ile; "Hareketin fikir özgürlüğü yolunu açmayı hedefleyen bir anayasaya vücut vermesi bile başlı başına bir başarıydı."

9 Temmuz 1961'de referanduma sunulan anayasa 4 milyon "Hayır"a karşı, 6.5 milyon "Evet" ile (Yeni katılanların yüzde 60 oyu) ile kabul edildi. (X 4) Toplumun daha ileri, çağdaş ve insanca bir düzene ulaşabilmesi için gerekli kurumlar ve sosyal yaşama getirdiği hakların yanı sıra, 1961 Anayasası fikir hayatında da büyük bir canlılık, hareketlilik yarattı.

Yeni anayasa işçinin sosyal güvenliğini sağlamakla kalmıyor, onun hem kendi sınıfsal örgütünü kurmasını, hem de gençlik ve aydın örgütleriyle işbirliği yapabilmesini olası kılıyordu. Bu ileride gençlik hareketlerinin işçiden, işçi hareketlerinin de gençlikten destek görmesine olanak verdi.

Artık sol'a örülen duvarlar büyük ölçüde yıkılmış, yıllardır tabu sayılan birtakım kavramlar, dünyanın düzeni üzerinde etkin olmuş

düşün ve eylem adamları, geniş bir hoşgörü ortamı içerisinde okunabilir, incelenebilir, öğrenilebilir olmuşlardı. Bilim için hiç bir yasak bölge olamayacağı, toplumsal ilerlemenin ancak özgür düşünceye saygı gösterilerek sağlanabileceği gerçeği '61 Anayasası ile ortaya konuyordu. 1961'den sonraki dönem "Türkiye'de en çok kitap okunan devresi" olarak belirlenecekti nitekim... Artık solun her çeşidi üzerinde kitaplar rahatça yayınlanabiliyor ve bunlar düşünsel kuraklığın yıllarca hüküm sürdüğü Türkiye'de adeta kapışılıyordu. Gençlik, özellikle de üniversite gençliği kendisini kalıplaşmış, dogma haline gelmiş klişe fikirlerden kurtarma çabasına girişmişti. Ülke sorunları irdelenirken kimi görüşlere üstün körü ilişmenin bile "tehlikeli" sayıldığı günler gerilerde kalmıştı. Emekli Amiral Vedii Bilget'in deyimiyle; "Sivil güçlerin tartıştığı ama henüz yol alamadığı demokrasi alanında 27 Mayıs özgürlük bayraklarını dalgalandırmıştı." ("27 Mayıs Hep Yaşayacak", 26.5.1987, Cumhuriyet)

Anayasa güvencesine ve özerkliğe kavuşturulan üniversitelerde Fikir Kulüpleri kuruluyor, gençler alışılmışlığın çemberini kırıyorlardı. "Politika büyüklerin işidir. Öğrencilerin görevi dersleriyle ilgilenmektir" safsatası etkinliğini yitirmişti.

27 Mayıs'ın gerçekleştirilmesindeki payı yadsınamayacak olan gençler ve örgütleri büyük değer kazanmışlardı. Gençlerin eylemleri de ihtilâlin mantığına uygunluk gösterir nitelikteydi. Hatta 1960'ların ilk yarısındaki gençlik hareketlerinin, Atütürk ilkelerine ve 27 Mayıs'a cephe alan davranışlara karşı girişilen ilerici tavırlar niteliğinde olduğu söylenebilirdi. Devrimlere ve 27 Mayıs'a yapılan hareket karşısında ilk ve en şiddetli tepki gençlerden gelmekteydi. Gençler Atütürk ve 27 Mayıs adına konuşuyorlardı sanki...Örneğin MTTB'nin 28 Nisan olaylarının birinci yıldönümü dolayısıyla yayınladığı bildiride şunlar okunuyordu:"...Atatürk nesli milliyetçi, devrimci ve idealist Türk gençliği dün olduğu gibi bugün de, yarın da ölmez Ata'nın yoluna dikilecek hürriyet düşmanlarını kahreden bir kuvvet olacaktır. Hürriyet ideali yoluna nesiller boyunca binlerce şehit vermiş bir milletin vatansever gençleri olarak, hürriyetimizi canımızdan aziz bilerek, icabederse bu uğurda yeni şehitler vermekten kaçınmayacağız."

29 Nisan 1963'te de TMGT, TMTF, MTTB bir bildiri yayınlayacaklar ve ortak tavırlarını şu satırlarla dile getireceklerdi: "28-29

Nisanlar Türk gençliğinin her türlü istismarcılara karşı kazandığı büyük zaferin bayramıdır. Temsilcileri bulunduğumuz Türk gençliği adına kendini bilmezlere, parlamenter rejimin aleyhtarlarına, anayasa düzeninin ve onun ruhundan doğan kanunların karşısında bulunanlara, Atatürk ilkelerine karşı olanlara, 27 Mayıs'ı gölgelemek isteyenlere, şerefli Türk ordusu ve Türk gençliğine dil uzatanlara, Büyük Türk milletinin bölünmez bütünlüğünü ve huzurunu bozmak isteyenlere daima 28-29 Nisan'ı hatırlatır, kendilerine gelmelerini bir defa daha ihtar ederiz."

MTTB'nin 27 Mayıs 1963 tarihli bildirisinde ise şöyle deniyordu: "Atatürkçülük'ün fiilî bir davranışı olan 27 Mayıs'ın üçüncü yıldönümünde Atatürk gençliği olarak, onun devrimlerine uzanacak kirli elleri bir kere daha kırmaya hazır ve Atatürkçü görüşün bir neticesi olan batılı anlamdaki gerçek demokrasinin tavizsiz gerçek savunucuları olduğumuzu Türk kamuoyuna arz ederiz..."

Ama gençlik yığınları o günlerdeki en büyük tepkisini Celal Bayar'ın 22 Mart 1963'te Kayseri Cezaevi'nden tahliye olur olmaz takındığı tutum üzerine gösterdi. DP döneminin cumhurbaşkanı "Ben çıktım ama içeride benim kadar memlekete hizmet etmiş arkadaşlarım var" şeklinde konuşuyor, Yüksek Adalet Divanı'nı küçültücü terimler kullanıyordu.

Celal Bayar'ın tahliyesi, 27 Mayıs'a karşıtlığını, düşmanlığını açıkça ortaya koymaktan çekinmeyen çevrelerce derhal politik malzeme haline getirildi. Gruplar halinde Bayar'a ziyaretler yapıyor, bu ziyaretler de bir çeşit gövde gösterisine dönüşüyordu. TMTF'nin 24 Ocak 1963 tarihli bildirisi bu konu üzerindeydi. Deniyordu ki; "..27 Mayıs'ta anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybettiklerinin sabitliği dünyaya ilân edilenlerin, icap ettiği takdirde tekrar aynı akibeti göreceklerinin yakın olduğunu hatırlatmak isteriz. 27 Mayıs öncesi zihniyet, Atatürk ilkelerine ihanet ettiği için ebediyen mahkûm edilmiştir. Şunu tam bir kesinlikle ifade etmek isteriz ki, Türk yüksek öğrenim gençliği bu zihniyeti ve bunun zavallı temsilcilerini ebediyen affetmeyecektir.(...) Atatürk ilkelerine sadakat ve onları benimsediklerini ilân edenler, 27 Mayıs'a saygı duymak zorundadır.(...) Türk yüksek öğrenim gençliği yarattığı eserini canı ve kanı pahasına korumasını bilecektir. (...) 27 Mayıs'ı inkâr edenler için bu ihtarımız son fırsattır..."

Süren tahrik edici hareketler karşısında gençlerin gösterdiği tepki giderek genişledi ve düzenlenen miting 27 Mayıs aleyhine yayın yapan bazı gazeteler ile Adalet Partisi Genel Merkezi'nin tahrip edilmesi hareketine dönüştü. 15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra kurulan ilk CHP-AP koalisyonun başbakanı İsmet İnönü, güvenlik güçlerinin yansız bir şekilde görev yapmasını sağladı ve aşırı davranışı görülen parti taraftarı gençler adalete teslim edildiler.

IV.5) GENÇLİK CHP'DEN KOPUYOR

Meclis'te hiçbir partinin salt çoğunluğu sağlayamaması nedeniyle, bir zorunluluk sonucu kurulan CHP-AP koalisyonu çok sayıda sosyo-ekonomik sorunun çözümünde yetersiz kalmıştı. BundaAP'li devrik rejim yandaşlarının çıkardıkları pürüzler nedeniyle koalisyon hükümetinin ülke sorunlarından çok, kendi bünyesi içerisindeki aksaklıkları giderme çabalarının payı büyüktü. Ve Başbakan İnönü "Bu koalisyonla bu memleketi idare etmek imkânı kalmadığı için" istifa etti. Ancak bu süreç içerisinde konumuzla ilgili önemli bir gelişme olmuş, 147'ler üniversitedeki görevlerine dönmüşlerdi.

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel yeni hükümeti kurma görevini gene Malatya milletvekili İsmet İnönü'ye verdi. İnönü görevi kabul etmeyeceğini Çankaya'ya bildirdi. Ama Yüksek Komite Konseyi'nin kararı kesindi; İsmet Paşa mutlaka başbakan olacaktı...Ordu komutanlarının etkili müdalahesi sonucu 25 Haziran 1962 'de CHP, YTP (Yeni Türkiye Partisi) ve CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) temsilcilerinden oluşan, İnönü başkanlığındaki ikinci koalisyon hükümeti göreve başladı.

17 Haziran 1963'te yapılan Belediye Seçimleri'nde AP'nın kazandığı zaferin beraberinde getirdiği yeni güç dengesi İnönü'nün ikinci koalisyon kabinesinin istifa etmesi sonucunu doğurdu.

Cumhurbaşkanı'nın siyasal parti liderleriyle yaptığı uzun görüşmelerden sonra 1963 Aralığı'nın sonlarında İnönü başbakanlığındaki üçüncü koalisyon hükümeti kuruldu. Hükümet CHP üyelerinden başka birkaç bağımsız milletvekilinden oluşmuştu. Yani 1961 seçimlerinden sonra ilk kez, oluşturulan hükümette tek bir partinin temsilcileri yer almaktaydı. Ancak hükümet iş başına gelirken vaad ettiklerinin hiçbirini yerine getiremedi. Meclis'teki yeri sağlam de-

ğildi ve istifa etti.

20 Şubat 1964'te kurulan dördüncü koalisyon hükümetine ise bağımsız milletvekili Suat Hayri Ürgüplü başkanlık ediyordu. Ve AP, gerek kazandığı bakanlık sayısı, gerekse bu bakanlıkların önemli açısından ülke yönetiminde büyük ağırlığa sahipti.

Bu çalkantılı, bunalımlı siyasal platformda dönemin en önemli partisi olan CHP'nin yöneticileri 1961 Anayasası'nın öngördüğü temel yapı değişikliklerini gerçekleştirecek reformları yapamadıkları gibi, kendilerini destekleyen ve büyük bir potansiyel güç oluşturan gençlere de ileriye dönük hiçbir katkıda bulunmadılar. Aksine, gençliğin büyük tepkisini çekecek birtakım kararların altına imza koydular.

Kendilerine puan kaybettiren uygulamalardan biri üniversite harçlarının arttırılması kararı idi. Zam gençlik kuruluşları tarafından şiddetle protesto edildi. Örneğin MTTB 30 Temmuz 1964 günü yayınladığı bildiride şu satırlara yer verdi: "Üniversitenin her geçen gün okuma şartlarını biraz daha güçleştirici dayanaksız kararlar alıp, uygulaması bir bilim, araştırma ve yetiştirme müessesesinin gerçek anlamına uymamaktadır. (...) Türkiye'nin yüksek öğrenim yapmış kişilere çok fazla ihtiyacı olduğu bu devrede senatonun almış olduğu kararlar az gelirli vatan çocuklarını bir yana iterek, küçük bir azınlığın yüksek öğrenim yapma imkanını artırıp belli grupların ülkemize hâkim olma ard fikrini desteklemekten başka bir şey olmaz."

TMTF de 22 ve 23 Eylül 1964 tarihlerinde birbiri peşi sıra yayınladığı bildirilerle hükümetin harçlar konusundaki kararını sert bir dille kınadı. Bildirilerden bir tanesinde "Üniversiteye yeni gelen arkadaş"a şöyle seslenilmekteydi: "Çağı geçmiş, devrini kapamış metodlarla çalışmakta olan üniversitelerimizin harçlar konusunda almış olduğu karar anayasamızın Sosyal Adalet kavramı ile asla bağdaşamaz. Gerçek anlamda yüksek öğrenimin devlet eliyle yapılması gereken Türkiyemiz'de HARÇ denen üniversiteye giriş, kayıt, imtihan ücreti olarak alınan para, senin öğrenim yapmana engel olmak isteyen eski zihniyetin tezahüründen başka bir şey değildir. Seni, bu tutumları ile, geldiğin köye göndermek isteyenleri protesto et!..."

Harçların arttırılması karşısında gösterilen kitlesel tepki çok geçmeden hükümet aleyhtarı bir gençlik gösterisine dönüşecek, 23 Ey-

lül 1964'te de Yüksek Öğrenim Gençliği Üniversiteler Komitesi, Başbakan İnönü'ye şu telgrafı çekecekti: "Üniversitenin harçlarının arttırılması hakkındaki kararı gençliğin kalbinde telâfisi kâbil olmayan bir yara açmış ve infial uyandırmıştır. Büyük sosyal problemleri olan ulusumuzun genç kuşağına bu suretle indirilmek istenen darbe, aslında halkçı demokratik rejim temeline kundak sokmayı hedef tutmaktadır. Durumun vahim sonuçlar doğurmasına engel olacak ani ve kesin kararlar alınmasında sayısız faydalar vardır."

Ne var ki, hükümet, gençlerle ve sorunlarıyla ciddî bir biçimde ilgilenmeyecek, gençlere bilimsel değerden yoksun "ders kitapları" dışında pek bir şey sunmayacaktı. İktidar partisinin gençliği kanalize edecek düşünsel bir hazırlığı yoktu. 1960 öncesinde olduğu gibi, gençliğe öncü olacak dinamizmden de oldukça uzaklaşmışlardı. Süleyman Genç'in yorumuyla (X 47); "Gençlik ortada yönsüz ve öndersiz bırakılmıştı. Hem de çok gerekli bir ortamda...."

Politikacılar gençleri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak amacıyla öğrenci örgütleriyle ilişkiye geçtiler. (Aslında bu yeni bir taktik değildi. Daha 1954 seçimlerinden önce partiler, örgütledikleri Gençlik Kolları aracılığıyla öğrencilerden kendi siyasal gerekleri doğrultusunda yararlanma yarışına girmişlerdi. Joseph Szyliowicz'in saptamasıyla (X 48); "Bir pozisyonu sağlamak veya bırakmamak amacıyla çirkin politikanın her çeşit kanun dışı yöntemi denenmiş", gençleri partizan politikaya çekmek uğruna büyük paralar ve çabalar harcanmış Öğrenci liderlerini kontrollerinde tutarak, kitleleri diledikleri gibi yönlendirebileceklerini sanmaktaydılar. Oysa anayasanın getirdiği özgürlük ortamında gençler bol bol okumuşlar, bilgilenmişler ve bilinç düzeylerini yükselterek kendilerini kanalize etmek isteyen siyaset adamlarının çoğunu aşmışlardı.

Artık onlar salt öğrenci sorunlarıyla ilgilenmiyor, ülke gerçekleri üzerinde de kafa yoruyorlar, çözüm yollarını araştırıp, önerilerde bulunuyorlardı. "Anayasanın korunması ve eksiksiz uygulanması, gelir ve vergi adaletsizliğinin ortadan kaldırılması, sosyal hukuk devleti gereklerinin yerine getirilerek sosyal adaletin sağlanması, ikili anlaşmaların yeniden gözden geçirilerek yurt çıkarlarına ters düşenlerin kaldırılması, madenlerin ve petrolün ulusallaştırılması, toprak reformunun gerçekleştirilmesi ve kredi adaletinin sağlanması, Köy Enstitülerinin yeniden açılması, eğitimde fırsat eşitsizliği-

nin giderilmesi" yolunda mücadele verir olmuşlardı. Gençlik örgütlerinin bildirileri artık ekonomik sorunları içermekteydi.

Sonuçta gençler yavaş yavaş yetersiz buldukları CHP'den uzaklaşmaya başladılar. (Nitekim, İstanbul, Ankara ve İzmir'deki 18 öğrenci yurdunda 1961 seçimlerinde %64 oranında oy alan CHP, 1965 seçimlerinde aynı yurtlardan yalnızca % 32 oy toplayabilecekti...)

Aynı dönemde Türkiye İşçi Partisi (TİP) beş yıl öncesinin CHP'si gibi "gençlerin partisi" konumuna geldi. TİP yeni bir yöntem ve stareteji uygulayarak gençleri kanalize ediyor, onları parti kontrolünde eylemlere yöneltiyordu. Öte yandan, dönemin başlıca düşün dergileri olan YÖN ve Sosyal Adalet gençlere teori ile pratiği birlikte götürüyor, yüksek tirajlı bazı gazetelerin köşe yazarları gençliğin bilgilenmesi ve bilinçlenmesine önemli katkılarda bulunuyorlardı. Fikir Kulüpleri'nin düzenlediği eğitim çalışmaları da gençlerin sosyalist kültür düzeylerinin yükselmesine yardımcı oluyordu.

IV.6) SAĞIN SLOGANI AYNI: "EY KAHBE KIZIL; SEN ÖLECEKSİN!..."

Bu arada "milliyetçi" gençlik kesimi de boş durmuyordu tabii...Örneğin 6 Ocak 1962 günü ırkçı çevrelerin güdümü altındaki gençler "Solcular ile sosyalist maskeye bürünenlerin karargâhı haline gelen Yön, Cumhuriyet, Milliyet, Dünya ve Akşam gazetelerini tel'in etmek" amacıyla Taksim Meydanı'nda toplanıyor, "Türk milletinin en büyük düşmanı olan Moskofların uşaklarının bu topraklar üzerinde estirmek istedikleri kızıl havaya müsaade etmemeye azimli olduklarını" yineliyorlardı.

13 Ocak 1962'de ise Ankara Tandoğan Meydanı'nda bir miting düzenleniyor, Türkiye Millî Talebe Federasyonu Başkanı Kemal Kumkumoğlu konuşmasında "Türk gençliğinin ideolojisi bozuk olanları tarumar etmeye yeminli olduğunu" söylüyordu. Millî Türk Talebe Birliği Başkanı Oğuz Çetinoğlu ise şöyle haykırıyordu;"...Ey kahbe kızıl! Sen bizi ayıramazsın, sen öleceksin, sen Türk gençliği tarafından ezileceksin!...Sinsi çalışmaların boşuna. Karşında ülkücü gençlik sarp kayalar gibi dimdik durmaktadır. Ka-

zıl yobaz; sana son ihtarımızı veriyoruz: Seni ezeceğiz..."

Bu "veciz" konuşmadan sonra kürsüye gelen ve Türkiye Gençlik Teşkilatı adına bir konuşma yapan Gültekin Özdener de "Bu memlekette kafası ezilecekler eğer varsa o da komünistlerdir. Biz bütün kuvvetimizle bu kızıl yobazlara karşıyız. Arkadaşlar; aramıza giren bazı tahrikçi ve memleketin selâmetini istemeyen zümre varsa, onların ölümü Türk gençliğinin elindedir." diyordu.

Gene aynı dönemde "Malûm merkezlerinden emir alarak aziz vatanımızı bölmek, kızıl emperyalizmi asırlardır Türk, toprağı şehit kanlarıyla sulanmış güzel vatanımıza sokmak isteyen komünist ajanlarına dikkat et. Kardeşi kardeşe düşman eden ayırıcı, yıkıcı komünist taslakları Türkiyemiz'de bir komünist ihtilâli hazırlamak ve demirperde sürülerine dahil etmeye çalışmaktadır. Moskova'nın döktüğü milyonlarca lirayla midelerini dolduran kızıl ajanlar., kıpkızıl palavralarıyla seni sana düşman etmeye çalışıyolar. Ey Türk; Ailene düşman, ırkına düşman, din ve mukaddesatına düşman komünist uşaklarına aldanma.(...)Seni demirperde haline getirmek isteyenlere lânet!(...) Komünizme ölüm!..." gibi saldırgan ve düzeysiz cümlelerin yer aldığı bildiriler de milliyetçilik maskesi ardına gizlenmiş ırkçı gençlik kesiminin efendileri tarafından kaleme alınıyordu.

"Altaylar'dan Viyana kapılarına kadar at oynatan Türk ve müslüman neslin küçük bir nüvesi olduğunu" iddia eden bu zorba grup, utanmazca şunu da söyleyebiliyordu: "Memleketi kardeş kavgasına sürüklemek isteyenlere fırsat vermeyeceğiz..."

Sanki solcu grupların izinli toplatılarına, toplumcu-gerçekçi anlayışta eserler sahneye koyan tiyatrolara saldırılar düzenleyenler kendi saflarından olmayan gazete ve yayınevlerini yakıp yıkanlar, yazarlarını tartaklayanlar, fıkra yazarlarına tehdit dolu makaleler düzenleyenler, pek çok ilerici genci hastanelik edenler kendileri değilmiş gibi...

Solun her şeye karşın günden güne güçlenmesi üzerine, AP'li koalisyon hükümeti dönemine değin pek bir varlık gösteremeyen "Komünizm İle Mücadele Derneği" de toparlanarak harekete geçmeye başladı. Yöneticileri AP 'nin yerel örgütlerinin ileri gelenlerinden oluşan ve komünizm ticareti yapan bu derneğin genel ve katma bütçelerden önemli miktarda parasal destek alması sağlandı. Fa-

natik sağ sermaye çevreleri de Komünizm İle Mücadele Derneği'ne yardım ediyorlardı. Önceleri toplantı ve yürüyüşler düzenlemekle yetinen bu demek, çok geçmeden saldırgan bir örgüt haline dönüştü. Cumhurbaşkanı'nı ziyarete giden ve eksik, yanıltıcı bilgiler aktaran demek yöneticileri kendisini fahrî başkanları olmaya ikna ettiler. Cumhurbaşkanı'nın koruyuculuğunu kazanmış görünümüne bürünen Komünizm İle Mücadele Derneği sağ güçleri organize ederek eyleme geçiriyor, ilerici her toplantıyı basıyordu. Toplantı basmak, özgür düşünceyi kaba kuvvet yoluyla susturmaya çalışmak "onuru" (!) Türkiye'de ilk kez AP desteğindeki, Nurcu, Süleymancı ve fanatik 27 Mayıs düşmanlarından oluşan bu derneğin militanlarına nasip olmuştu....(X 49) Ve 1965 seçimlerinde AP'ye büyük ölçüde oy sağlayanlardan biri de bu demekti.

IV. 7) İKTİDARDA SAĞ VAR

Evet, 10 Ekim 1965'teki Millet Meclisi seçimlerinde zafer, büyük burjuvazi ve toprak sahiplerinin çıkarlarını ifade eden Adalet Partisi'nindi. Süleyman Demirel başkanlığında tek partili hükümet kuruldu.

İşbaşına geldiği ilk günden başlayarak Demirel, anayasayı uygulamayacağını, anayasayı değiştirecek çoğunlukla iktidara gelebilirlerse bunu gerçekleştireceklerini açıklıyordu. Hükümet programında, toprak reformuna karşı olduğunu belirtiyor, ülkedeki NATO üslerinin korunmasını ise savunuyordu. Petrolün ve madenlerin ulusallaştırılmasına da karşıydılar.

Programda üzerinde durulan konulardan birisini de "Din öğretimi" oluşturuyordu. Demirel "İmam-hatip okullarının mezunlarına yüksek öğrenim imkanlarını açık tutarak kabiliyetlerini geliştirmelerini sağlayacağız" diyor ve ekliyordu: "Hükümetimiz vicdan ve din hürriyetini bütün vatandaşlarımızın tabii ve kutsal hakları olarak görür (...) Din hürriyeti ile sıkı sıkıya bağlı ibadet serbestliğinin de her vatandaşın en tabii hakları arasında yer aldığı kanaatindedir. Anayasamızın laiklik prensibini vatandaşın dinî ihtiyaçlarını baskı altında tutan, din ve ibadet hürriyetini, din eğitimi kısıtlayan bir çerçeve içerisinde mütalâa etmek mümkün değildir. (...) Din eğitimine önem vereceğiz. Modern hayatın, kültür seviyesi yüksek vatandaş

kitlelerini tatmin edecek, iyi eğitim görmüş din adamlarının yetişmesine gayret edeceğiz."

Gerçekten de AP, 27 Mayıs 1960'tan sonra dinsel sömürü politikasına karşı takınılan Atatürk devrimlerine uygun laik tutumu bir yana itiyor ve çıkarcı gericiliğe ödünler veriyordu. Çok geçmeden; 1967'de "Süleymancılık" adıyla yeni bir tarikat ortaya çıkarak, her yerde Kur'an kursları açmaya başladı. Süleymancılar İmam -Hatip okulları , Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlahiyat Fakülteleri de dahil olmak üzere, tüm öğretim kurumlarına karşıydılar. Onlara göre her türlü bilgi Kur'an'da bulunuyordu. Dolayısıyla Kur'an öğrenimi her şey için yeterliydi...Müritlerine verdikleri yönerge şu şekildeydi: "Süleymancılık'ın selâmeti için her şey mübahtır. Yerinde yalandan, iftira etmekten korkmayın. Bu harptir ve harpte her şey size helâldir. Her kardeş gittiği yerde Kur'an kursu açacak ve en az beş tanesini de açtıracaktır." Kur'an kurslarının sayısında gerçek bir "patlama" yaşandı ve Demirel iktidarının geniş hoşgörüsü sayesinde bu kursların sayısı 40.000'i aştı!...

1960'tan sonra kontrol altında tutulan "Doğucu-İslâmcı Cephe" AP hükümet zamanında yayından fırlamıştı artık...Ve bu tehlikeli gidiş karşısından Millî Güvenlik Kurulu Sekreteri Korgeneral Refet Ülgenal şunları söyleme gereğini duyuyordu: "Bu memleketi sakallı keçiler ile keçi sakallılar kemiriyor. Biri ormanları, diğeri cemiyetin bünyesini... Kur'an kursları ehliyetsiz ellerindedir. Üniversiteli gençler olarak siz, hangi köye gidip onları tenvir ettiniz (aydınlattınız)? Ama sizin gitmediğiniz yerlere o keçi sakallılar gidiyor, halkı zehirliyorlar. Halkın istediği ne olursa olsun, geriye değil, duraklamak da değil, mutlaka ileriye, medenî milletlerin seviyesine ulaşmak mecburiyetindeyiz." (X 50)

Ama tüm bu uyarılar havada kalıyor; bir taraftan gerici kesimin etkinliklerini arttırma çabalarına göz yumuluyor, bir taraftan da fanatik sağ saldırgan örgütlerin güçlenmeleri kayıtsızlıkla izleniyordu. Hatta İçişleri bakanlığı'na getirilen Dr. Faruk Sükan bunları destekliyordu bile...Açıkca şımartılan yobazlar da iyice azıtacaklar ve işi gazete sayfalarında Mustafa Kemal ile İsmet İnönü'ye bedduaya kadar götüreceklerdi!.. "Yarabbi! Zamanın firavununun kabir azabını arttır. O'nun vezir-i hamanını rezil ü rüsvay et..." (Mehmet Şevki Eygi "Mültezemde Dua" 21.2.1971 Bugün)

Bu arada, bir dönem eski kadrolarından arınıp, özellikle 27 Mayıs 1960 öncesi yıllardan başlayarak, eskiye oranla ilerici çalışmalar yapan MTTB de AP'nin iktidara gelmesi üzerine yeniden sağcıların eline geçmişti. Amerikan ve AP yanlısı bir tutum takınan MTTB, bir süre sonra ise tümüyle İslâmcı görüşte olanların yönetimine girecek ve "Çağ açan Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri'nin İstanbul'u fethettiği muhteşem hadise"nin 512. yıldönümünde Fetih Mitingi düzenleyip, o dönemdeki genel başkanı Rasim Cinisli'nin ağzından "Dinî eğitimden mahrum bırakılan neslimiz hesabına, Türkiye'nin dinî eğitimi öngören millî eğitim politikasının şart olduğunu işaret değil, ikaz edecekti!..."

IV. 8) SOL'DA KIPIRDANMALAR

Öte yandan Türk solu yaygın ama örgütlenmemiş bir biçimde kavgaya hazırlanıyordu. Aydın kesim ülkeyi Demirel'e bırakmamak istemindeydi. 27 Mayıs Millî Devrim Derneği adı altında kurulan bir dernek de "Demirel'siz bir Türkiye" özlemi içerisinde çalışmalarını yürütüyordu. SBF'de, ODTÜ'de kıpırdanmalar başlamıştı. (-ki, ODTÜ aslında sosyalizmin gelişmesini engelleyebilmek amacıyla ABD'nin ideolojik, politik ve kültürel alanlarda yürüttüğü çabanın ürünlerindendi.) Gelişmekte olan ve 27 Mayıs'a değin Amerikalı bir Rektör tarafından yönetilen ODTÜ'nün işlevini dönemin milletvekillerinden Burhanettin Onat Meclis'te şöyle dile getirecekti nitekim: "Komünizme karşı paratoner gibi kullanılacak olan (...) bir irfan müesesesi..." Ama anayasanın sağladığı geniş özgürlüklerin ülke genelinde yarattığı toplumsal canlılık ODTÜ'ye de yansımış ve 1960'tan sonra ODTÜ kendisi için belirlenen çizginin dışına çıkmıştı. Örneğin 1965'te "Yurdumuzdaki topluncu akımın gelişme ve başarısına yardımcı olarak fikir çalışmaları yapmak" amacıyla kurulan ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'nün 1966'da katıldığı gösterilenlerden biri "Amerika'yı Protesto Mitingi" idi.) TMTF içerisindeki ilerici-gerici gençlik kesimleri arasındaki savaşımda gerici kanat yenik çıkmış,TMTF'nin etkinliklerinde sol motif baskınlık kazanmıştı. 1950'li yılların ortalarında aşırı milliyetçi parolalar ile ortaya çıkan ve bir dizi anti-komünist faaliyete katılan TMGT'de de solcu gençlik temcilcileri egemen duruma gelmiş, TMGT'nin siya-

sal karakteri güçlenmişti. Örgüt 1965-66 yılları arasında petrol sanayiinin ulusallaştırılması kampanyasını başlattı ve Amerika'nın Türkiye ile ilgili politikasına cephe aldı. 17 Aralık 1965'te ise, 1963'ten beri fakülteler özelinde oluşturulan Fikir Kulüpleri, Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) adı altında bir araya gelerek 1960 sonrasının ilk sosyalist gençlik örgütünü kurdular. Bunda TİP'in kısa sürede büyük gelişme göstermesine koşut olarak öğrenciler arasında sosyalizmi benimseyenlerin çoğalması, dolayısıyla, CHP çizgisindeki örgütlerden farklı bir yapılanmaya gidilmesi isteminin rolü büyüktü.

FKF'nin amaçları tüzüğünde şöyle belirtiliyordu: "Fikir Kulüpleri Federasyonu gençlik, yurt ve dünya olaylarını bir bütün olarak alır. Gençlerin mutluluğunu, insanın kendini yetiştirebileceği olanakların var olduğu bir düzende görür. Bu ileri düzene ulaşabilmek için gençlere ödevler düştüğü kanısındadır. Gençlerin ödevlerini yerine getirebilecek olgunluğa erişmesi, bilinçlenmesi, eşgüdümlü ve örgütlü eylemlere girişerek yurda ve dünyaya yön verebilmesi amaçlar."

TİP o yılların tek sosyalist partisiydi ve "Sosyalizm toplumsal sınıflar arasındaki çalışmaların işçi sınıfı lehine çevrilmesi sorunudur. Sosyalizm işçi sınıfının ideolojisi olduğu için devrimci eylemde onun öncülüğünü gerektirir. İşçi sınıfının öncülüğünde olmayan hareketler ya başarısız olurlar ya da kısa sürede yozlaşırlar. Sömürülmekte olan emekçiler bilinçlendirilirlerse işçi partisinin parlementoya girmesi olasıdır" görüşündeydi. FKF'nin ilk yıllardaki çizgisi de TİP'e koşut gitmekteydi.

Çok geçmeden sol içinde TİP'e karşıt görüşler ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan en önemlisi YÖN dergisinde başlayıp, Devrim gazetesinde iyice belirginleşen ve "Sol Kemalizm" olarak nitelenen akımdı. Doğan Avcıoğlu'nun sözcülüğünü yaptığı Sol Kemalistler TİP yöneticilerini dogmatik ve hayalci bulmaktaydılar. Onlara göre"Türkiye az gelişmiş bir ülke olduğundan işçi sınıfı hem sayıca azdır, hem de bilinçsizdir. Devrime öncülük etmesi olanaksızlaşmıştır. Türkiye'de öncülük, kökeni tarihimizde bulunan devrimci bir geleneğe sahip ara tabakalarda, küçük burjuvazinin ilerici kesimi olan asker-aydın zümrededir. Ülkemizde sol kapitalistlerin, ağaların, tefecilerin vs. ördüğü bir ağ içerisinde tutsak olduğu için se-

çim kazanamaz. Parlementoda çoğunluğu sağlayarak iktidara gelmek Türkiye solu için bir düştür. Bu olanaklı olsa bile çok uzun bir süreyi gerektirir. Oysa Türkiye'nin bu süreye dayanma gücü yoktur. Ne var ki, devrimci bir yönetim toplumdan yana olursa, toplum onu kendiliğinden destekleyecektir."

Bu görüş TİP'e karşıt, onun "Sosyalist devrim" ilkesiyle çatışan bir teze daha kaynaklık etti. Bu, Mihri Belli'nin başını çektiği Millî Demokratik Devrim (MDD) hareketi idi. MDD'cilere göre "Türkiye sosyalist mücadele yapacak aşamada değildi. Ülkenin yarı sömürge, yarı feodal bir yapıya sahip olması buna engeldi. Feodal güçler birçok bölgede ekonomiye hükmetmekle kalmamakta, ideolojisi ile de hayatımızı her yönden etkilemekteydiler. Bu durumda devrimci görev; feodolizmi tüm izleriyle ortadan kaldırmak ve bağımsızlığı gerçekleştirmekti. Yani önce anti-emperyalist, anti-feodal savaşım verilmeliydi. Anti-emperyalist, anti-feodal demokratik devrim, sosyalist devrimden önce geçilmesi gereken zorunlu bir aşamaydı. Ve buna işçi sınıfından başka öteki tüm 'millî güçler de katılacaktı. Devrim yalnızca bir sınıf devrimi değil, aynı zamanda ulusal bir devrimdi." (X 51)

MDD hareketi üyeleri 1966'da "Geniş Cephe" adını verdikleri bir grup kurarak TİP içinde, partinin ilke ve yöneticilerine tavır aldılar. İki çizgi arasındaki mücadele bölünmelere yol açtı. TİP'in 1966 sonlarındaki kongresinde somutlaşan ayrılıklar FKF'ye de yansıdı. Bu iki çizginin savaşımı FKF bünyesinde de gündeme geldi.

Bu arada Türkiye öyle bir noktaya getirildi ki, nerede bir fikir toplantısı varsa oraya mutlaka bir baskın da vardı. Konferanslar, açık oturumlar düzenleyen, Amerikan 6. Filosu'nu protesto etmek amacıyla Dolmabahçe'de çadır kurarak açlık grevine başlayan FKF'ye yönelik baskılar gitgide yoğunlaşmaktaydı.

1965 seçimlerinde Meclis'e 15 sandalye ile girerek büyük bir başarı kazanan TİP'in Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın 16 Mart 1966 günü SBF'de verdiği konferansa da saldırı düzenlendi. Saldırganlar bir polisle dört öğrenciyi yaraladılar. O dönemde bu gençler CKMP'li Alpaslan Türkeş (-ki, kendisi 7 Eylül 1944 günü görülmeye başlanan Irkçılık Turancılık Davası sırasında savcı tarafından "Atsız'ı gölgede bırakacak kadar Irkçı Turancı ve menfidir" diye ni-

telenmişti) ve arkadaşlarınca eğitilmekte, ideolojik olarak şartlandırılmaktaydılar. Yöntemleri ise belliydi: Tüm ilerici, yurtsever ve solcuları baskı yoluyla, zorbalık yoluyla sindirmeye çalışmak...

Kimi zaman birtakım ince kurnazlıklar da tezgahlanmıyor değildi. TMTF'nin 13 Kasım 1966'da Sakarya'da başlayan Genel Kurul Toplantısı'yla ilgili olarak planlanan dümenler de bunun örneğiydi. Şöyle ki; Daha kongre açılmadan Ankara Üniversitesi Talebe Birliği, İTÜ ve Ankara Yüksek Okullar Öğrenci Birlikleri'nde AP militanı gençler tarafından bazı görüş ayrılıklarının ortaya çıkması sağlanmıştı. Oysa TMTF'nin genel düşüncesi beliydi: "Atatürkçü, halkçı devrime, 27 Mayıs Anayasası ile öngörülen temel hedeflere bağlı Türk halkını çileden, yoksuluktan kurtaracak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıracak yönde dinamik, sağlam eylemlere bağlı bir yol..."

İş bu kadarla da kalmadı, AP'nin tuttuğu, öğrencilikle aslında ilgisi bulunmayan kırk kadar gençten Sakarya'nın en lüks otelinde kalma, şehir kulübünde bedava olarak günde üç öğün karın doyurma karşılığında kongreyi sabote etmeleri istendi. Ve o dönemde İzmir delegesi olan Süleyman Genç bir rastlantı sonuu, İçişleri Bakanı'nın bu işi bizzat organize ettiğine tanık oldu!...(X 52) Bu AP beslemeleri kendilerine iktidar tarafından verilen ödevi yerine getirmekte bir kusur etmediler...Sudan bir sebeple, devrimci grup üzerine önce sopalarla, daha sonra da bıçak ve tabancalarla saldırdılar. Bununla da yetinilmedi; AP'li miletvekili Şeref Laç'ın örgütlediği Nurcular tarafından da ayrı bir olay çıkartıldı: Nurcular cuma namazını kongrenin düzenlendiği binanın alt katında bulunan camide kıldıktan sonra kongre salonunu basmak üzere yukarı çıktılar. Ama niyetlerini önceden haber alan gençler salonu sessizce boşaltmış, otellerine kapanmışlardı. Saldırganlar boş bir salonla karşılaşınca sokaklara döküldüler ve yaşından, giyiminden öğrenci olduklarına hükmettikleri Adapazarlılar'ı tartakladılar. Ve bu iki saldırı karşısında hiç bir yasal kovuşturmaya geçilmedi, poliser olaylar karşısında kayıtsız kaldı.

Güçlükle yürütülen çalışmaların sonunda, seçimlerde AP'nin adamları hezimete uğrayınca yeni bir oyun sahneye kondu. Çünkü iktidar dönemin bu önemli öğrenci örgütünü mutlaka ele geçirmeliydi... İktidar adayına oy vermiş 22 kişi, aralarında öğrencilikle hiç

bir ilgisi olmayan bazı kişileri de alarak yeni bir seçim yaptılar ve seçilenler iktidar ile güdümündeki basın organları tarafından TMTF'nin yasal yöneticileri olarak tanıtıldılar.TMTF içindeki karışıklık genişleyerek devam etti. 21 Ocak 1967'de federasyoncu gençler polis tarafından sürüklenerek dışarı çıkarıldılar, binaları mühürlendi ve TMTF yeddi emin olarak görevlendirilen Doç. Nevzat Yalçıntaş'a teslim edildi. Yalçıntaş da AP'ye yakınlığıyla tanınmaktaydı. İktidar TMTF binasına hakim olmayı başarmıştı. TMTF'nin asıl yöneticilerinin yayınladıkları ve "...Yaka numarasız polis üniforması giydirilmiş zorbaları devrimcilerin üzerine saldırtanlar kanunsuzluklarının hesabını bir gün gelecek vereceklerdir" cümlesinin de yer aldığı bidiri ise derhal toplatıldı. Bildirinin altında imzası bulunan yüksek öğrenim gençliğinin 16 temsilcisi de tutuklandı.

Bu ve benzeri uygulamalar solcu gençlerin yeni örgütlenmeler içine girmesini önleyemedi. Sosyal demokrat gençlerin kurduğu Sosyal Demokrasi Demekleri Federasyonu bunlardan bir tanesiydi.

Öte yandan ülkede işçi sınıfının örgütlü savaşımı hızla genişliyor, var olan işçi örgütü Türk-İş, "...İşçi hak ve çıkarları ile işçi örgütlerini savunabilecek bir kuruluş olmadığı, (...) iç ve dış sömürücülerin doğrultusunda yürüdüğü için" 13 Şubat 1967'de Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kuruluyordu. DİSK, ekonomik savaşımın yanısıra politik savaşımı da amaç edinen bir işçi örgütüydü. Öğretmenler başta olmak üzere, artık toplumun değişik kesimleri de yoğun bir sendikalaşma içine girmişti.

Gençler ise okudukları kitapların, izledikleri açık oturumların, yer aldıkları tartışmaların katkısıyla Batı bloğu liderinin plânını sezmişler, çok kademeli oyununu anlamışlardı. Uluslararası ilişkiler, ikili anlaşmalar, üsler gibi sorunların içyüzleri ortaya çıktıkça duygusal olarak başlayan tepkiler yerlerini bilinçli davranışlara bıraktı. Türkiye'nin kararlarını özgürce verebilen, bağımsız bir ülke konumunu yeniden kazanması istemini dile getirdikleri ve yasalar çerçevesinde yürüttükleri demokratik mücadelelerini ise hükümet zorba kuvvetlerle bastırma yolunu seçti. İşçi sınıfının günden güne gelişmesinin yanı sıra, sosyalist gençliğin de güçlenmekte oluşu egemen çevreleri ciddî biçimde kaygılandırmaya başladı.

65'lerden sonra yoğunlaşan siyasallaşma, gençlik kitlesinin genel

uyanışı doğal olarak öğrenci derneklerine de yansımış ve dernekler kampanyalar aracılığıyla petrol ve madenlerin ulusallaştırılması, toprak reformu, ulusal bağımsızlığın sağlamlaştırılması gibi konulara kamuoyunun dikkatini çeker olmuşlardı.Örneğin TMGT, işçileri de 28 Mayıs 1967 günü sabahı Beyazıt Hürriyet Meydanı'nda düzenlediği mitinge çağırırken mitingin amacını bildirisinde şu şekilde duyuruyordu: "İşçi kardeşlerimiz! (...) Gel, seninle el ele kendi meselelerimize çözüm isteyelim. Gençlik ve işçiler olarak beraberce seslenelim ve diyelim ki; Türk emekçileri, Türk köylüleri, Türk küçük esnafı, kardeşlerimiz yeteri kadar gıda alamıyor. Buna bir çare bulunmalıdır. (...) Sen işçi kardeşim sen, toplu sözleşme ile aldığın zammı pahalılık yüzünden kasaba, bakkala, manava, dolmuşa geri vermedin mi? (...) Kardeşler; bu bozuk beslenmeye son verdirmek lazım. Sesimizi duyurmalı, isteğimizi haykırmalıyız. Daha çok gıda, daha çok ücret, daha iyi bir hayat istiyoruz. Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı, Türkiye'nin geleceğini tehlikeye düşüren bu kötü beslenmeye karşı, açlığa karşı savaş kampanyası açtı. Bu korkunç gerçeği anlatacak, hükümeti, bütün partileri bu çok önemli yurt sorununa eğilmeye ve çare bulmaya çağıracak.(...) Sen işçi kardeşim; (...) Emekleriyle bütün değerleri yaratanlara layık olan mutlu bir hayatın gerçekleşmesi için açılan kampanyaya katıl..."

Öğrenci dernekleri Anayasanın kimi grupların çıkarları doğrultusunda yorumlanmasına da karşı çıkmaktaydılar. İlerici gençlik kuruluşları'nın 14 Kasım 1967'de İstanbul-Ankara arasında gerçekleştirdikleri "Özel Okullar Devletleştirilmelidir" yürüyüşü bunun bir örneğiydi. Ülkemizdeki hatalı eğitim politikasının bir sonucu olarak sayısı yıldan yıla artan "üniversiteye giremeyenler" kitlesini bir ticari meta olarak değerlendirmek isteyen açıkgözler, özel yüksek okullar açma kurnazlığını göstermişlerdi. Oysa Anayasanın 180. maddesinde "Üniversiteler devlet eliyle ve kanunla kurulur" deniyordu. Fakat gözlerini maddi kazanç hırsı bürümüş üç-beş profesör ile bir para babası ortak olunca "Yüksek öğrenim kurumlarının parasal amaçlarla kurulamayacağı"na ilişkin anayasa maddesi ayaklar altına alınıveriyordu. Yürüyüşe katılanlar özel yüksek okulların Anayasaya aykırı olduğunu ilân ettiler, gittikleri yerlerde düzenledikleri mitinglerde eğitime nasıl darbe indirildiğini anlattılar.

Zaten özellikle 1965 sonrasında hemen hemen hiçbir yurt ve

dünya sorunu yoktu ki, öğrenci kuruluşları o konuda görüş bildirmesinler, eylem ortaya koymasınlar...Örneğin Ortaca'da meydana gelen Alevî-Sünnî çatışması üzerine İTÜ Öğrenci Birliği olay yerine gidiyor ve birlik başkanı Hasan Yalçın ile arkadaşları çatışmaya son veren "barışmayı" sağlıyorlardı. Bunun üzerine kaymakam, Muğla Valisi ve Jandarma Komutanı gençleri kutlayacaktı.

Sosyal bilinçlenmenin yoğun olduğu ve toplumun en dinamik kesiminin birarada bulunduğu üniversitelerin öğrenci dernekleri ülkenin politik yaşamında etkin olabilen olumlu bir rolü üstlenmiş durumdaydılar. Böylesine canlı ve kitlesel bir güç iktidarı iyiden iyiye tedirgin etmekteydi. TMTF örneğinde olduğu gibi, dernekler sahte kongrelerle iki-üç başlı hale getirilip, bürokrasinin çarkları arasında öğütüldüler. Ayrıca kamuoyunda gençlere tepki oluşturmanın her yolu denenmeye başlandı. Gençliğin eylemleri halka yanlış yansıtılıyor, kötüleniyor, öğrenci kuruluşları aleyhine yoğun kampanyalar yapılıyordu. İktidar partisi yetkili organlarında görevli kişilere örgütlettiği toplulukları kendi düşüncesinde olmayan kuruluşların toplantılarına saldırtıyor, böylece dikkatleri o konuya çekerek, sosyo-ekonomik alandaki başarısızlığını gizlemeye çalışıyordu.

IV.9) "1968"

a) Güçlenen Sol'a karşı sağ "Şahlanıyor"!...

1968 yılına gelindiğinde solcu siyasal örgüt ve grupların etkinlikleri artmış, işçi hareketi hız kazanmış durumdaydı. Emekçi sınıflar yararına sosyo-ekonomik reformlar yapılması isteniyor, ilerici kamuoyunda Demirel politikası sert eleştirilere uğruyordu. Bu eleştirilere yöneltilen tepki ise dayak atma biçiminde olabiliyordu. TİP'li milletvekilleri Çetin Altan, Yunus Koçak, Kemal Nebioğlu, Ali Karcı, Rıza Kuas, Sadun Aren ve Cemal Hakkı Selek 19 Şubat 1968 günü Meclis'teki bütçe görüşmeleri sırasında AP'li milletvekillerinin saldırısına uğruyor ve kıyasıya dövülüyorlardı. O kadar ki, Çetin Altan'la Yunus Kocak ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılacaklardı. Bu çirkin olay üzerine Ankara yüksek öğrenim gençliği AP'yi protesto etmeyi kararlaştırarak 24 Şubat'ta "Uyanış Mitingi"

düzenledi. Öğrenci örgütlerinin o gün dağıttıkları bildiri şu şekildeydi:"...Yüce Meclis'te halkın temsilcileri öldüresiye dövülüyor. İrtica hortlatılıyor. Anayasa düpedüz çiğneniyor. Anayasa bekçileri görev başına! Türkiye Cumhuriyeti'nin yürekli bekçileri sonuna dek direnecek elbette...Halkın yönetimi kuruluncaya dek Anayasa'nın tanıdığı tüm haklar kullanılacak."

Miting için kanunların gerektirdiği tüm izinler alınmış ve Tandoğan'da toplanılarak mitingin yapılacağı Kurtuluş'a doğru yürüyüş başlamıştı. Ellerinde demir çubuklar, sopalar bulunan AP'liler alana daha önceden varmışlar ve konuşmaların yapılacağı kürsüyü (Toplum Zabıtası Müdürü Erdoğan Alıver'in gözleri önünde) "ele geçirmişlerdi"!...Böylece "işgal altındaki vatan parçası kurtarılmış oldu..." Yürüyüşçüler miting alanına girince de saldırı başladı. Saldırganları yönetenler AP Gençlik Kolları Genel Başkanı Ahmet Kalkan ile sağcıların eline geçmiş bulunan MTTB'nin ikinci başkanı Atilla Özer'di. Sonuç, 50 yaralıydı...

Bununla da yetinilmedi ve Uyanış Mitingi'ne yanıt olarak Konya, İstanbul, Bursa ile Ankara'da "Şahlanış Mitingleri"düzenlendi. MTTB'nin 3 Mart 1968 günü dağıttığı bildiride şunlar okunuyordu: "...Türkiye'yi bir Kore, bir Vietnam, bir Küba haline sokmak isteyenlerin fatura bedeli hayattır. Böylesine ham hayallere kapılanlara vatanımızda hayat hakkı yoktur.(...) Bu düşüncesiz ve beyinsizlere son fikri ikaz yapılacaktır. Üniversitelisi, işçisi ve halkıyla Türkiye'yi temsil eden bütün anti-komünist milliyetçi, mukaddesatçı teşekküller. Türkiye'nin gerçek sesini son bir ikaz olarak duyuracaktır."

Mitingde "Yaşasın Ordumuz, İslâmiyet Yolumuz" sloganlarıyla tekbir getiriliyor, Necip Fazıl Kısakürek "Türkiye'yi garp kültürünün içine atmaya çalışan ve komünizmin ilk filizlerinin açmasına yol açan Yoldaş İnönü, eğer İslâmiyet kültürü olmasaydı bütün memleketi kıpkızıl yapacaktı" deme cüretini bulabiliyordu.

24 Mart'ta başlayan ve "Hakiki kültür İslâmiyet'tir, İslâmiyet'te dünya işleriyle din birdir" türünden kasıtlı konuşmaların yapıldığı Milliyetçiler İştişare Toplantısı'nda da şu karara varıldı: "Yurdun her tarafına bir fetih ordusu gibi sefere çıkacağız." Bu karar doğrultusunda yurdun her köşesinde toplantılar yapılıyor, kara mitingler artarak sürüyordu. İktidara göre bunlar doğal şeylerdi. Çünkü ülke-

de din ve vicdan hürriyeti vardı!...

1962'de Suudi Arabistan Kralı Faysal tarfından kurulan ve adı "Dünya İslâm Birliği" anlamına gelen Rabıtat-ül Âlem-il İslâmî'ye Türkiye'den de aralarında bakanlar, gerici gazete sahipleri ve yazarlar bulunan çıkarcı bir grup katılmıştı. Merkezi Mekke'de olan ve bütçesi Aramco tarafından sağlanan bu örgütün amacı, üyesi ülkeleri şeriat kurallarına uygun devletler haline getirmekti. Örgütün Türkiye temsilcisi, öteden beri Cumhuriyet rejimi aleyhine yazılan yazan, şeriat düzeni için çalıştığını açıkca belirten ve bundan dolayı mahkum olan Mehmet Ş. Eygi idi. Eygi hacca giden Türkler arasında "Camiye gitmeyen herkes komünisttir, siyonisttir, dinsizdir. Mahallenizde ne kadar camiye gitmeyen varsa hepsini belleyin. Sizlere harekete geçme emri verilince bunları öldüreceksiniz. Bu köpekler öldürülünce hareket kolaylaşacak ve amacımıza daha rahat varabileceğiz" türünden konuşmalar yapmaktaydı. (X 53)

İşte bu örgüt 1968'de İlim Yayma Cemiyeti aracılığıyla Türkiye'de şeriatçı düzenin kadrosunu kurmuş ve devlet sektörünün çeşitli kilit noktasını ele geçirmiş durumdaydı. İslâm Enstitüleri, İmam Hatip Okulları ve Kur'an kursları İlimYayma Cemiyeti'ne bağlı olarak çalışıyor, Komünizm İle Mücadele Derneği ile MTTB'nden de saldırı gücü olarak yararlanılıyordu.

MTTB, 1968 yılında yaşanan ve sonraları "İlahiyat Fakültesi olayları" olarak anılacak işgalde de bilinçli tahrikleriyle etkin bir görev üstlenmişti. Şöyle ki; Cumhuriyet'e, devrimlere, laikliğe cephe alarak ülkede şeriat kanunlarını egemen kılmak gayreti içinde bulunan, çıkarları doğrultusunda insanların dinsel duygularını sömüren gerici kesim, Kur'an kursları, İmam Hatip Okulları ve İslâm Enstitüsü'nden sonra İlahiyat Fakültesi'ni de ele geçirmek istemekteydi. ODTÜ'ye devam eden Hatice Babacan adlı öğrencinin aklı çelinerek, ODTÜ'den kaydını alıp İlahiyat Fakültesi'ne yazılması sağlandı. Fakülteye başı sımsıkı bağlı bir biçimde gelmeye başlayan öğrencinin, derslere giden bir profesör tarafından uyarılması ve başını açmasının istenmesi gericilere aradıkları bahaneyi sağlamış oldu. Yandaşları olan gazetelerde o profesöre ve onun gibi düşünen diğer öğretim görevlilerine karşı iftira ve hakaretlerle dolu yazılar yayınlanmaya başlandı. Kendilerini eğiten kimselere yakışıksız sözler söyleyip, çirkin davranışlarda bulunan kız öğrenci ile bir er-

kek öğrenci disiplin kuruluna verildiler ve okuldan atıldılar.

Bu ceza üzerine politik çıkarları nedeniyle dinci görünen çevreler, üzerlerinde etkili oldukları gençleri kışkırtıp, onlar boykota teşvik ettiler. Ayrıca, okuldan atılan erkek öğrenciye fakülte bahçesinde çadır kurdurdular. (Ve bu çadır özellikle bazı AP'li milletvekilleri tarafından sık sık ziyaret edildi.)

Fakülteden uzaklaştırılan iki öğrenci Ankara Üniversitesi Senatosu ile Danıştay'a başvurdular. Ama verilen cezalar her iki yerde de uygun bulundu ve onaylandı. Gericilerin buna verdikleri karşılık, fakülte dekanını ve bazı senatörleri tartaklamak, hakaret etmek sonra da fakülteyi işgal etmekti...Bina tahrip edildi, camları kırıldı, bazı odaları silah deposu haline getirildi, fakülte santralindeki telefonlardan aydın öğretim üyelerinin evleri gece sabahlara kadar aranarak rahatsız edildi, kimilerine de tehditler yağdırıldı. Hükümete yakınlıkları bilinen bazı kişilerin açıkça destekleyip yardımcı oldukları bu gerici çıkarcı örgüte üye kimseler de fakültede iki buçuk aya yakın bir süre yatıp kalktılar. Olayın dikkat çekici bir başka yönü de, dekan tarafından defalarca çağırılmış olmalarına karşın, emniyet kuvvetlerinin gelmemeleriydi. Ama gerçek çarpıtılıyor ve hükümet yetkilileri "Üniversite üyeleri, üniversite özerktir diye polisi okula sokmuyorlar" diyorlardı...

DP'nin başına gelenlerden ders almamış görünen dönemin yöneticileri, oy deposu olarak gördükleri 1961 Anayasası düşmanlarına ödün üzerine ödün vermekten kaçınmamaktaydılar. Ama Başbakan Demirel'e göre "İrticanın memlekette geniş bir teşvik gördüğü ve irticaa müstenit bir seçim ve iktidar düzeni yaratılmak istendiği iddiası her türlü delilden mahrumdu. "(19.3.1968, ANT)

b) Üniversitede kitlesel eylemler başlıyor

Tüm bu olan biten arasında emperyalist devletler sömürüsüne karşı çıkan, Türkiye'nin NATO'dan ayrılmasını ve bağımsız bir dış politika izlemesini isteyen gençlerin etkinlikleri de yoğunlaşmıştı. Öğrenci derneklerinde de yeni yapılanmalar gözlenmekteydi. Örneğin FKF'nin 23-24 Mart 1968 tarihlerinde yapılan II. Kurultayında başkanlığa Doğu Perinçek getiriliyor ve onun temsil ettiği MDD

anlayışı federasyona egemen oluyordu. Fakat kurultayın asıl önem taşıyan yanı, alınan karar uyarınca, FKF'nin salt üniversite gençliğinin örgütü olmaktan çıkarılması, işçi ve köylü gençliğinin de örgütü durumuna getirilmesiydi.

İşçi, köylü gençlikle üniversite öğrencileri arasında dayanışma güçleniyor ve eylemler birbirini izlemeye başlıyordu. 68 Nisan'ında Antalya'nın Elmalı köyünde ağaların topraklarını işgal eden köylüler, yanlarında öğrenci örgütlerini bulacaklardı...

Öte yandan üniversitelerde de ilginç gelişmelere tanık olunmaktaydı.

Eğitim sistemimize uzun yıllardır yoğun eleştiriler getiriliyor, yüksek öğrenim gençliği üniversitenin iç sorunlarıyla eskiden beri ilgileniyordu. Gençler üniversite reformu konusunu daha 1964'de gündeme getirmişlerdi. Bu konudaki ilk bildirilerden birini İ.Ü. Talebe Birliği yayınlamış ve öğretim üyelerinin bazı kanunları kişisel çıkarlarına uygun olarak yorumladıklarına dağinmişti. 11 Eylül 1964 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de yer alan bu bildiride şöyle denmekteydi: "...Öğretim üyeleri kendilerini yoktan var eden devletçi eğitim sisteminin zararına, bugün fırsat buldukça diploma ticareti yapan mutlu azınlığın yüksek okullarına koşmaktadır. Aynı öğretim üyeleri ilim ve öğrenci yerine idare heyeti üyelikleri, özel klinik ve büyük ücretlerle avukatlık peşindedirler. (...) Sorumsuz bir devirde Anayasa'nın ihlâlini nasıl önledikse, bugün de bütün gücümüzle Anayasa'da kayıtlı eğitim haklarımızın koruyucusu olacağız.".

Bu ağır suçlama üzerine İÜ açılış töreni yapmama kararı alacaktı. Çünkü eğer tören yapacak olsalar geleneğe göre öğrencilere de söz hakkı tanımaları gerekecek ve söz verilecek öğrenci de Talebe Birliği Başkanı Osman Zeki Telci olacaktı. Oysa Telci, üniversiteye ve akademik unvanlarını ticarî kâr sağlama yolunda bir araç olarak kullanan öğretim üyelerinin tutumlarına sert eleştiriler getirenlerin başında yer alanlardandı.

Üniversitenin açılış törenini iptal etmesi üzerine öğrenciler kendi aralarında bir açılış yapma kararı aldılar. 2 Kasım 1964 günü üniversitenin bahçesinde bir toplantı düzenlendi. Atatürk heykeline siyah çelenk konulmasından sonra yapılan konuşmalarda "1964 Türkiyesi'nde İstanbul Üniversitesi'nde öğrenci olmak, en fena esir

kampında bulunmaktan daha kötüdür. Biz gerektiği takdirde en kuvvetli yumruğumuzu ilim yobazlarına, ilim dolandırıcılarına indirmesini biliriz" türünde cümlelere yer verildi. MTTB, İÜTTB ve İTÜB başkanları tarafından ortaklaşa yayınlanan bildiride de "Bazı öğretim üyelerinin hürriyet, insanlık ve ilim havariliği yapar görünerek bilimsel dolandırıcılık yaptıkları" görüşü ileri sürülmüş ve "Üniversitemiz kendinden beklenen bilimsel çalışmalara başlamalı, ulus gerçeklerine eğilmelidir. Bu görüş açısı içinde muhtariyete hürmet ediyoruz. Bunun dışında bir muhtariyet millî hakimiyete ve anayasaya aykırıdır. İtaat etmeyeceğiz" denmişti.

Yüksek öğrenim gençliği artık tek bir nokta üzerinde birleşmiş durumdaydı: Üniversitede reform!...10 Aralık 1964 günü reform için yedi gün mühlet verildi. Millet Meclisi'nden bu süre içinde üniversite reformu başlatması isteniyor, "aksi takdirde üniversite kapılarının kapatılıp, çağı geçmiş zihniyetin kapısına kilit asılacağı" bildiriliyordu. 18 Aralık'ta tanınan süre sona erdi. Hükümet gençlere "Reform çalışmalarına başlanacağını" duyurmuştu. Bunun üzerine mitingden vazgeçildi ama çalışmaların sonuna kadar "alarm halinde beklemek" kararlaştırıldı.

Ne var ki, hükümet reform isteklerini esasa ilişkin olmayan konularda alınan birtakım önlemlerle yatıştırmayı bilecekti. Reform çalışmaları "komisyona havale edilmiş" ve komisyonlar 1968'e değin 40'a yakın kanun tasarısını hazırlayıp durmuştu. Sonuç ise bir-iki önemsiz değişiklikten başka birşey değildi. Gene yüzlerce öğrencinin bir arada ders dinlediği amfilerde çoğu öğrenci öğretmenin yüzünü bile göremiyor, gene bir çok öğretim üyesi zamanının çoğunu bilimsel araştırma yerine kazanç sağlayan işlere ayırıyor, dersleri çağdışı bir anlayışla öğrencilere dikte ettiriyordu. Yüksek öğrenim gençliği yeterli beslenme ve sağlıklı kalacak yer sorununu bile çözümleyemezken, bir yandan da pahalı ders kitaplarına para yetiştirmeye çabalamaktaydı. Azımsanmayacak bir bölümü zaten parasal sıkıntı içinde bulunan üniversite öğrencilerine verilen burs ise komik denecek miktardaydı. Ve hepsinden önemlisi, öğrenci üniversite yönetimine katılmamakta, kendisini doğrudan ilgilendiren konularda bile söz sahibi olamamaktaydı.

Tüm bu nedenlerin kaçınılmaz sonucu, Türkiye'nin "oldukça sıcak" bir yaza girmesiydi...Ve üniversitede istenen artık reform de-

ğildi. 1964'ten farklı olarak gençler, ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin her basamağında "Devrim" istemekteydiler. Geçen zaman dilimi içinde ulaştıkları bilinç düzeyi onları, var olan eğitim sisteminin tümden yadsınmasına götürmüş ve üniversitenin yeni değerler üzerinde yapılanması gerektiği kavranmıştı.

Boykot hareketi ilk olarak 10 Haziran'da Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde patlak verdi. Öğrenciler görüşlerini 13 maddelik bir reform isteği dilekçesinde özetlemişlerdi. Boykot DTCF'nin hemen ardından Hukuk ile Fen Fakültesi'ne de sıçradı. Ertesi gün ise İÜ Hukuk Fakültesi Dekanlığı ile rektörlük binası işgal ediliyor, üniversite santrali de ele geçiriliyordu. İÜ'nün işgali o tarihe kadar gerçekleştirilmiş en sert öğrenci eylemiydi. 12 Haziran'da da boykota İstabul Tıp Fakültesi ile İktisat Fakültesi katılıyordu. Sonraları 68 Türkiyesi'nin en önemli olayı olarak nitelenen öğrenci eylemleri tüm ülkeye hızla yayılmaktaydı.

İÜ'ndeki boykot hareketini koordine etmek amacıyla kurulan Eylem Komitesi'nin yayınlandığı bildiride şunlar isteniyordu: "Öğrenci sayısının sınırlandırılması, üç sözlü hakkı verilmesi, lisan muafiyetinin son sınıfa kadar uzatılması, bazı derslerdeki aşırı başarısızlığın üzerinde durulması, pratik çalışmaların çoğaltılması, kitap hacimlerinin ve fiyatlarının düşürülmesi, öğrencilerin de yönetime katılması"

En son sözü edilen istem boykotun gerçek karakterini vermekte, ona demokratik bir nitelik kazandırmaktaydı. İstanbul Boykot ve İşgal Konseyi Başkanı Kemal Bingöllü'nün yorumuyla "Bu aşamaya kadar iktidar, devrimci gençliği destekler nitelikteydi. Çünkü DP yıkılırken kendini AP'ye miras bırakmıştı. AP de 27 Mayıs'ın meydana gelmesinde yardımcı olan bilim adamlarından intikam almak, onları kamuoyunda müşkül durumda bırakmak, profesörlerin ilmî hüviyetlerinin bile küçülmesini temin etmek istiyordu" (16. 1. 1968, Yeni Ortam, "İfşa Ediyorum" başlıklı yazı dizisi.)

İşgal ve boykotların öğretim üyelerinin kişiliklerine değil, bozuk eğitim düzenine karşı bir hareket olduğu ortaya çıkar çıkmaz sağ derhal çekildi. Artık eylem bütünüyle devrimci, sosyalist kesimin elindeydi. İşgal olayıyla birlikte sosyalistler geniş öğrenci yığınlarında tartışılmaz bir prestij kazanmışlar, geçmiş dönemin başlıca ve resmî öğrenci örgütleri adeta silinmişler, işgalge karşı çıkan

MTTB'li yöneticiler öğrencilerin kitlesel hücumlarıyla karşı karşıya kalmışlardı.

Sağ kesimin çabası boykotları kırmak içindi. Ve ilk silahlı eylem de onlardan geldi!...14 Haziran günü İÜ Edebiyat Fakültesi'ndeki boykot taraftarı öğrencilere boykot kırıcı sağcıların saldırması üzerine 50 kişi yaralandı. Bu olayla birlikte, ilk kez, Türkiye'deki gençlik eylemlerinde silah, molotof kokteyli ve dinamit kullanıldı.

Ama öğrenci hareketi tüm hızıyla sürmekteydi. 15 Haziran günü İzmir İTİA işgal ediliyor, boykota Fen Fakültesi öğrencileri de katılıyor, Ankara Ziraat Fakültesi öğrencileri başbakanlığa yürüyorlardı...İTÜ Öğrenci Birliği ile Teknik Birlikler de 15 Haziran 1968 günü "Eğitimde Devrim Gereklidir" başlığını taşıyan bir bildiri yayınlıyorlar ve bunun gerekçesini şöyle açıklıyorlardı: "Bugünkü eğitim düzeni burjuva eğitim düzenidir. Öğrenciler ilkokuldan üniversite sonuna dek şartlandırılmaktadır. Öğrenciler kapitalist düzen için bir robot, bir üretim aracı olarak yetiştirilmek istenmektedir. Bütün öğretim kurumlarında ülke gerçekleriyle bağdaşmayan bilgiler okutulmaktadır. Fakir halk çocuklarının okuma olanakları yoktur."

İÜ İşgal Komitesi Konseyi'nin 20 Haziran'da dağıttığı "İstanbul Üniversitesi Genel Reform Tasarısı ve Fakültelere Özgü İstekler" başlıklı broşürde sıralananlar ise ana hatlarıyla şunlardı: "İmtiyazlı profesörler azınlığının diktatoryal yönetimini engellemek için doçent-profesör ayrımının kaldırılması, (...) kürsü başkanlığı yerine Kürsü Kurulları sisteminin getirilmesi. Asistanların bir kürsü şefine ve geleceklerini o kürsü başkanının iki dudağı arasındaki söze bağlı oluşu asistanların kişiliği yönünden olduğu kadar bilimsel yönden de gelişmesini olumsuz kıldığından, asistanların görevden alınmalarının Kürsü Kurulu'nun oy çokluğuna bağlı olması, asistanların Dekan seçiminde oy hakkının bulunması, öğrencilerin üniversite yönetimine katılma ve yöneticilerin seçiminde söz sahibi olması gerektiğinden, her fakülte yönetim kuruluna oy hakkı bulunan bir iki temsilcinin katılması, üniversite yönetim kuruluna ise gene oy hakkı bulunan üç temsilcinin katılması ve rektör seçminde bu temsilcilerin oy hakkının bulunması, üniversite öğretim üyeliği ünvanının ticarî meta olmaktan çıkartılması ve öğretim üyelerinin bilimsel araştırma yapmak yerine zamanlarını ticatî kazanç uğruna

harcamalarının önlenmesi için tam saat çalışma zorunluğu, (...) burs ve krediler için bütçeye daha çok ödenek konması, bursların hayat pahalılığı ile orantılı hale getirilmesi, yurt inşaatlarına bir an önce başlanması, yemek sorununun kalite ve ucuzluk niteliklerine sahip biçimde düzene konması, kültürel faaliyetlerin yürütülebileceği lokaller açılması ve ders kitaplarının üniversitece hazırlatılarak maaliyetine öğrencilere dağıtılması, (...) öğrencilerin üniversite içinde toplantı yapmasını engelleyen maddenin kaldırılması..."

21 Haziran 1968 tarihini taşıyan İTÜ İşgal Konseyi Basın bildirisi'nde de "Eğitim ve öğretim yönetmeliklerinin yeniden hazırlanmasına öğrencilerin katılmasının kesinlikle kabulü, öğretim üyelerinin özel okullara gitmemeleri için senato hazırlıklarının hemen başlatılması, öğrencinin örgütlenebilmesi için bütün maddî ve manevi baskıların kaldırılması, örgütlere çalışmaları için üniversite içinde maddî ve manevî her türlü olanağın sağlanması" gibi maddeleri içeren konular kesin çözüme bağlanmadan konseyin işgali kaldırmamaya kararlı olduğu belirtiliyordu.

FKF İstanbul Sekreterliği'nin 21 Haziran 1968 tarihini taşıyan basın bildrisinde ise "kaynağını tüm öğrencilerden alan işgal ve boykot hareketlerinin meşru olduğu görüşü işleniyor ve "Senato üyelerine sesleniyoruz: Anayasamızın başlangıç kısmını bir kez daha okusunlar. Haksız yönetime karşı direnmenin meşruluğu orada yazmaktadır. İşgal komiteleri haksız bir fiili ortadan kaldırıcı haklı bir direnme içindedirler. Bu direnişe karşı durmak, oyunlar hazırlamak elbette bozuk eğitim düzeninin sahiplerinde vazgeçilmez bir haktır. Ancak tarihimizde öğrenciyi öğrenciye kırdırarak ikbal sürdüren hiçbir üniversite senatosu görülmemiştir. Eğer Türkiyemiz'de bu endişe verici durum yaratılmak isteniyorsa, sonucun yükleyeceği sorumluluklara da katlanmak gerekecektir..." deniyordu.

Basının demokrat kesimi gençlerden yanaydı. Örneğin Nadir Nadi 18 Haziran 1968 tarihli Cumhuriyet gazetesinde olaylara şu yorumu getiriyordu: "Biz üniversitedeki bunalımı milletçe içinde çırpındığımız ağır bunalımın bir yankısı olarak görüyoruz. (...) Üniversite öğrencilerini çileden çıkaracak kadar vakit geçirmeksizin üniversite davasını memleketin düşünen kafaları ele almalıydı. (...) Üniversitelerimizi hiç bir zaman bilim yayma ve gerçeği araştırma yuvaları düzeyine ulaştıramamışızdır. Yüksek öğrenimin amacı

gençlerimize yaldızlı bir diploma olarak gösterilmek istenmiştir. (...) Öyle olunca da akılcılığa veda ediliştir. Nakilciliğe dönülmüş ve tıpkı demokrasimiz gibi üniversitelerimiz de boşuna dönen göstermelik bir çarka benzemek tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Bu bakımdan son bunalımı biz bir bakıma ilerisi için umut verici bir belirti sayıyoruz. Demek, bütün olumsuz koşullara rağmen gençliğimizin tarihindeki yapıcı, hak arayıcı ve ilerici ruh yıpranmamıştır. Bizi kurtaracak olan da işte bu dinamik ruhtur..."

Konu hükümet tarafından Millî Güvenlik Konseyi'ne götürüldü. Gelen yanıt, "Üniversite olaylarında kuvvet kullanılması doğru değildir. Ve öğrencilerin haklı istemleri karşılanmalıdır" şeklindeydi...Bunun üzerine Başbakan Demirel 21 Haziran günü Meclis'te genel görüşme açmak zorunda kaldı. İktidar köktenci bir çözüme yönelik olmayan bir-iki düzenlemeyle sorunu geçiştirmeye çalışıyordu. Demirel reformdan yana olmadıkların bir demecinde zaten açıklamıştı.

CHP adına konuşan Prof. Nihat Erim ise "Gençlerin hareketlerinde ayıplanacak hiç bir şey görmüyorum" diyor ve ekliyordu: "Bu bir patlamadır. Genç kuşağın patlamasıdır. Gençliğimiz esasında yerden göğe haklıdır. Üniversitelerimiz ve genel olarak bütün eğitim sistemimiz baştan sona reforma, düzeltilmeye muhtaçtır..."

TİP'in konuyla ilgili görüşlerini de Behice Boran şu şekilde açıklamaktaydı: "Bu boykot ve işgal olayları bir sosyal huzursuzluğun, sıkıntının, aksaklıkların dışa vurulmuş tezahürleridir. Memleketimizde bir yüksek öğrenim ve üniversite eğitimi meselesi olduğu, hatta genellikle bir eğitim meselesi olduğu, hatta eğitimin dışında bir gençlik meselesi olduğu öteden beri bilinmektedir.(...) 1964'te Cumhuriyet Senatosu üniversite konusunda bir araştırma yaptırmak kararı almıştır. (...) Senato'nun hazırladığı çok ayrıntılı, etraflı rapora bakıldığı zaman görülmektedir ki, bugün öğrencilerimizin ortaya attıkları şikayetler ve istekler raporda aynen ve öğrenciler tarafından değil, üniversite yöneticileri tarafından, üniversite öğretim üyeleri tarafından ortaya atılmış ve dileklerde bulunulmuştur. (...) Bugün öğrencilerimiz (...) gerçekten bir üniversite öğretimi yapamadıklarının farkındadırlar ve gerçekten bir üniversite eğitimi yapılmasını istiyorlar.(...) Görüşmelere oturulduğu zaman belki, kaabili tatbik görülmeyecek, uygun görülmeyecek görüşler ileri sürseler

bile, eğer kendileriyle gerçekten iyi niyetle, gerçekten eşit şartlar altında ve makul sebeplere dayanarak müzakere edilirse, bazı taleplerin neden mümkün olmadığı gerçeklere dayanarak samimiyetle anlatılırsa onlar da elbette ki direnmeyecekler, bunu kabul edeceklerdir. Gençlerimizin makul olduklarına, sağduyu sahibi olduklarına ve isteklerinde samimi olduklarına inanmak gerekir..."

Öte yandan İÜ öğretim üyesi Prof. Velidedeoğlu üniversitenin kapatıldığı 25 Haziran'ın ertesi günü şunları yazmıştı: "...Bu bir medenî mücadeledir. Bunun karşısında anlayış göstermek, hoşgörülü olmak, gençlik heyecanını anlamak gerekir. Gençliği suçlu duruma itelememek gerekir. (...) Öğrenciler büyük töhmet altındadırlar. Çünkü işgal yüzünden üniversitede fonksiyon durmuş, imtihanlar durmuş, idarî işler felce uğramış, üniversite giriş imtihanlarının yapılamaması ihtimali başgöstermiş, maaş bordrolarının hazırlanamaması yüzünden üniversite hademeleri, memurları, öğretim üyeleri ve yardımcıları bu ay başında maaş alamamak ve güç duruma düşmek ihtimali ile karşı karşıya gelmiş, hocayı öğrenciye, öğrenciyi hocaya kırdırmak suretiyle 28 Nisan ve 27 Mayıs'ın intikamını almak isteyen bazı gazetelerin tutum ve davranışı yüzünden basit halkta da üniversiteye karşı hasmane söylentiler almış yürümüştür. Üniversite Senatosu'nun sayın üyeleri üniversiteyi kapatmak suretiyle öğrencileri bütün bu töhmetlerin ağırlığı altında yalnız bırakmamalı, bugünkü patlamada asıl suçluluğun, öğretim üyelerinin uzun yıllardan beri sürdürdüğü tutumda olduğunu düşünüp (...) Boykot ve İşgal Komitesi'ni muhatap tanımalı ve işgali kaldırtmalı idiler. (...) Üniversiteyi kapatma kararında Senato ısrar ederse artık öğrencilerine karşı gerçek evlat sevgisi beslemiş öğretim üyelerine yazıktır, üniversiteden ümit bekleyen Türk halkına yazıktır..."

Bu türden düşünmeyenler de vardı elbet...Sermaye sözcüsü çevrelerden olduğu kadar, bazı sendikalardan da gençlik hareketlerine eleştiriler yağmaktaydı. Örneğin Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy (-ki kendisi, Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Uluslararası Hür İşçi Sendikları Konfederasyonu, ICFTU ve AID'den geniş maddî destek görerek işçi hareketlerinde sağcı görüşlerin baş temsilciliğine yükselmiş kişilerdendi) gençlik kesiminin eylemleri hakkında şunları söylemekteydi: "Öğrenci haklarını savunma şeklinde gayelerini maskelediklerini bildiğimiz militanla-

rın taşkın hareketleri gözümüzden kaçmış değildir. Toleransımız bir dereceye kadardır. (...) Türkiye'yi Vietnam'a nasıl çevirirliz? düşüncesinde olanlara gerekli dersi verecek güçte ve kuvvetteyiz. Sık sık olan tahripkâr tutumlarınıza, iftiralarınıza, tezvirlerinize karşılık vermiyorsak pısırıklığımızdan değil, seviyenize inmek istemediğimiz içindir ve kendimize fazlasıyla güvendiğimiz içindir." Demirsoy sözlerinin sonunda şu tehdidi de savuruyordu: "Şimdilik bu kadarla yetiniyoruz. Yeter diyeceğimiz günler arkasından gelebilir!" (29.7.1968, Yeni Tanin.)

Yöneticilerin, sorunların en kısa sürede çözümleneceğini garanti vermeleri üzerine üniversite ve yüksek okullardaki işgaller kaldırılmaya başlandı. (X 54) Ama bu süreç içerisinde gençlik kitlesinde önemli bir değişim gözlenir olmuştu. Klasik öğrenci örgütleri 1968 boykot ve işgalleri sırasında eski etkinliklerini yitirmeye başlamışlar, onların yerine militarize edilmiş bazı gruplar eylemlere yön verir olmuşlardı. Bundan böyle yüksek öğrenim gençliğinin eylemleri ideolojik amaçlar da taşımaya başlayacak ve çok geçmeden salt ideolojik amaçlı olup çıkacaktı...

c) Faşist çeteler, ajan provakatörler görev başında

Akla şöyle bir soru gelebilir: İktidarın ülkeyi baştan sona saran gençlik hareketlerine karşı tutumu ne oldu? Gençliğin hangi istemlerine yanıt verebildi?

Kesin olan oydu ki, gençlik kesiminin büyük çoğunluğu AP'nin izlediği iç ve dış politikayı onaylamıyor, sesini gün geçtikçe yükseltiyordu. Gençlik, AP'ye karşıt olan toplumun ilerici ve demokrat kanadının sözcüsü durumuna gelmişti bir bakıma... Bunun üzerine uzun vadeli ve çok aşamalı bir plan uygulanmaya kondu.

Önce üniversite ve yüksekokullardaki olaylara kayıtsız kalınarak öğrenci-öğretim üyesi bütünleşmesinin parçalanması yoluna gidildi. Sol hareket içerisine yerleştirilen kışkırtıcı ajanların görevi ise, öğrenci kitlesini halkı sola karşı yabancılaştıracak eylemlere yöneltmekti. Silahlı sağcı gruplar devrimci gençlerin üzerine saldırtılarak solcu kesim kışkırtıldı. Amaçlanan; haklı istemlere ve gerekçelere dayanan öğrenci hareketini yozlaştırmak, böylelikle de kamuoyundan onay görmesini önlemekti. Eylem kitleden koptu muy-

du, başarısızlığa uğramaya mahkûmdu. İktidardakiler işte bunu çok iyi bilmekteydiler...

1968'in Temmuz ayında, ileriki yılların olumsuz gelişmelerinde büyük sorumluluğu bulunan bir örgütün kuruluşuna tanık olundu. 28 Temmuz 1968 tarihli gazetelerde, kayalık bir arazide atış talimleri yapan gençlerin görüldüğü bir fotoğraf ve şöyle bir haber yer almaktaydı: "Ankara'dan gelen iki uzman nezaretinde CKMP'nin komando kursu çalışmalara başladı.".

Evet, gençlere silahlı eğitim yaptırılıyordu ve bu komando kampını Türkiye Cumhuriyeti'nin bir legal siyasal partisi açmıştı!...Ülkede savcı yok muydu, kanunsuzluklara göz açtırmayacak olan polis örgütü yok muydu, Siyasal Partiler Yasası yok muydu?..Kimbilir, vardı herhalde...

Komünizm ile Mücadele Derneği'ne "mukaddesatcı" AP kanadının egemen olması üzerine tasfiye eden Alpaslan Türkeş ve arkadaşları uzun çabalar sonucu gençliğin belirli bir kesimini kendi saflarına çekip, İzmir'in Gümüldür bucağının Akrepkaya mevkiinde örgütlemeyi başarabilmişlerdi. 27 Mayıs'ı gerçekleştirenlerin arasında yer almasına karşın, 1940'lardan beri ırkçı-turancı çalışmaları yürüten Türkeş'in özlemi ülkeyi Nazi yöntemlerine göre yönetmekti. Açtıkları kursta yetiştirmeye başladıkları "komandolar" da yerli malı Kara Gömlekliler'den başka bir şey değildi...

Nitekim bu faaliyetleri, Demirel'in işbaşında bulunduğu 1970 yılında "Başbakanlıkça Hazırlatılan MHP Raporu"nda bile şu satırlarla tanımlanacaktı: "Yurdumuzdaki Türkçü Turancılar bilhassa 1961 Anayasası'nın tanıdığı geniş hak ve hürriyetlerden istifade etmek suretiyle Türk milletçiliği maskesi altında Nasyonal Sosyalist Doktrini Türkiye'de uygulamak için (..) siyasî bir parti kurmuşlar ve son yıllarda yurdumuzun çeşitli il ve ilçelerinde lüzumunda vurucu kuvvet olarak kullanmak gayesiyle komando kampları açmışlardır.

Turancılar'ın gerçek amaçlarını 3 kısımda mütalâa etmek mümkündür: A) Nazi Almanyası'nda olduğu gibi komando kampları ve gençlik kuruluşlarının yardımıyla çeşitli propagandalar vasıtasıyla hükümeti yıpratıp iktidarı ele geçirmek. B) İktidarı ele geçirdikten sonra çeşitli baskı metodlarına başvurarak Nasyonal Sosyalist Doktrini Türkiye'de uygulamak C) Nasyonal Sosyalist rejimin Tür-

kiye'de tatbikinden sonra dünyadaki Türkler'in Turan denilen toprak parçası üzerinde toplanmasını ve Tek Millet, Tek Devlet prensibinin gerçekleştirilmesi hususu kalmaktadır. Yurdumuzda Turancılık ülküsünü benimseyen şahıslar iktidara gelip, arzularına göre tek partili Nasyonal Sosyalist bir devlet kurduktan sonra, Turan devleti hudutları içindeki Türk ırkından olmayan azınlıkları da temizlemeyi planlamaktadırlar. (...) Türk milliyetçiliği, Türkçülük maskesi ile yurdumuzda tatbik edilmek istenen Nasyonal Sosyalizm (...) emperyalist ve saldırgan bir cereyandır."

Ne var ki, bu ve benzeri uyarılar üzerinde ciddiyetle durulup, gereken önlemler alınmayacak ve MHP Gençlik Kolları, Ülkü Ocakları Birliği, Genç Ülkücüler Teşkilatı ile MTTB'nin organize ettiği, yönettiği, maddî ve manevî yönden desteklediği komando kamplarının sayısı 1970 Ağustosu'na değin 28'e ulaşacaktı...

"Milliyetçi hareket" içerisinde aktif biçimde rol almış ülkücü bir millitanın yıllar sonra yaptığı ilginç açıklamalar, bu örgütlere ne gibi yöntemlerle "Mücahit" sağlandığı konusuna da ışık tutuyordu: "Abi, çocuk öğrenci, Anadolu'dan gelmiş. Ona yurtta yatak sağlıyorsun. Ama diyorsun ki, bizden olacaksın. Ve ondan sonra çocuğun nefes alışını bile izliyorsun, eğitiyorsun,. Sana bağlı devlet dairesinde iş buluyorsun. Polisle sorunu varsa, oradaki adamlarını devreye sokup kurtarıyorsun.."

Söz konusu kişi de hünüz 14 yaşındayken "Komünistlerin ortalıkta kol gezdiği, milliyetçileri en kısa zamanda kesecekleri, ailelerinin ırzına geçip, kendilerini de komünist yapacakları" safsatasıyla kandırılmış, MHP tarafından düzenlenen derslere, seminerlere katılması sağlanmış ve "bilinçlenmişti". Ama aktif bir ülkücü haline geldiği dönemde bile can düşmanı komünizmin ne demek olduğunu hâlâ tam anlamıyla öğrenebilmiş değildi. Sadece "Kötü bir şey olduğunu" biliyordu. "Allah'a inanmazlardı, Türklük düşmanıydılar, aile kavramı diye bir şey yoktu, herkes birbirinin karısıyla, bacısıyla serbestçe yatıp kalkıyordu"!...Evet, kendilerine bunlar anlatılmıştı...Dernekte kendilerine üç şey daha öğretiliyordu. Birincisi; komünist bir işgale karşı vatan savunmasını ülkücü gençler yapacaktı. İkincisi; devlete yardımcı olacaklardı, Komünistlere karşı devlet kendilerinin yardımını istiyordu. Üçüncüsü de; komünistlerin hedefi devleti ele geçirmekti. Ancak, kendileri devlete yardımcı

olduğundan, devlet onların yanındaydı. O halde korkulacak bir durum yoktu. Asker, polis, hepsi kendilerinden yanaydı...

Peki ya pişmanlık durumunda? O zaman geri dönmek mümkün değil miydi.? Röportaj yapılan genç bu soruyu şöyle yanıtlıyordu: Geri dönemezdim. Adınız bir kere faşiste çıkmış. Ne yapacaksın, nasıl döneceksin? Bir yandan Başbuğ 'Davadan döneni vurun' demiş, öbür yanda solcular beni fişlemiş. Dönmek mümkün değil..." (10.7.1988, Hürriyet. "Pazar Sohbeti /Emin Çölaşan.)

Bu arada Türkiye kelimenin tam anlamıyla "kaynamaktaydı". İşçi ve öğrenci hareketi gün geçtikçe şiddetleniyor, (daha sonra ayrı bir başlık altında göreceğimiz gibi) gençliğin anti-emperyalist eylemleri yoğunlaşarak devam ediyordu. Ayrıca, ileriki dönemin sözcüsü durumuna gelecek olan isimler yeni örgütlenmelere gitmeye başlamışlar; Deniz Gezmiş, Mustafa İlker Gürkan, Ahmet Özdemir, Selahattin Okur ve Mehmet Mehdi Başpınar ile birlikte 1968 Ekimi'nde "Devrimci düşünceyi yaymak ve yaşatmak amacıyla" Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurmuştu. Çünkü o dönemde en ileri ve gençler arasında en etkin parti durumunda bulunan TİP'in tutumu bazı gençlik çevrelerinde doyurucu bulunmaktaydı.

Böylesine koşullarla Kasım ayına gelindi. 27 Mayıs Millî Devrim Derneği, TMGT, TMTF, DÖB ve ODTÜ Öğrenci Birliği Atatürk'ün ölüm yıldönümü olan 10 Kasın'da "Atatürk düşüncesinin temelini oluşturan bağımsızlık ve demokrasi için yetkilileri uyarmak amacıyla" Samsun-Ankara arasında bir yürüyüş organize etmişlerdi. Yürüyüşün adı da "Atatürkçülük'e Dönüş, Tam Bağımsızlık (ya da Tam Bağımsızlık İçin Mustafa Kemal) Yürüşü" idi. Yürüyüşün belki de asıl önem taşıyan yanı, öğrenci kimliğine bürünmüş polislerin eylemleri nasıl da sabote edebildiğini, ajan provokatörlerin yasal hareketleri nasıl da kanun dışı uygulamalara dönüştürebildiğini göstermesiydi...Örneğin, sonradan adının Muzaffer Köklü olduğu öğrenilen bir polis ajanı öğrenciler arasına sızıyor ve çok sayıda gazetecinin toplu olarak bulunduğu bir anda aniden kızıl bir bayrak kitlenin önünde dalgalanmaya başlıyordu!...Daha önceden öyle bir şey kararlaştırılmamış olduğu halde, yürüyüşün amacıyla hiç ilgisi bulunmayan bir marşın bazı kişilerce söylenmeye çalışılması da yaşanan diğer bir olaydı...Artık özellikle sağcı, gerici gazetelerin manşetleri hazırdı: "Enternasyonal Söyleniyor",

"Orak-Çekiçli Bayraklarla Yürüyorlar", "Türk Bayrağının Ay Yıldızı Çıkartıldı"...

Zaten sağcı basın üç aydan beri "bir komünist ayaklanması olacağı" temasını işleyip durmaktaydı. Hatta ayaklanmanın olacağı tarihi bile öğrenmişlerdi: 9-10-11 Kasım!... Hazırlıklar buna göre yapılmış, varlıklarını din sömürüsüne dayandıran çevrelerin "Din elden gidecek" safsatasıyla kandırıp kışkırttıkları insanlar "Cihat" emrini bekler olmuşlardı. Nitekim, 10 Kasım günü Ankara Hacı Bayram Camii'nde toplu namaz kılınacak ve yürüyüşçülerin yolu gözlenecekti. Başbakan Süleyman Demirel ise, bütün bu saldırı planlarını görmezlikten gelmekte ve olay çıkmasını önleyecek önlemler almak yerine şunu diyebilmekteydi: "Din ve vicdan hürriyetini savunmak bizim görevimizdir..."

Oysa olan bitenin din ve vicdan özgürlüğü ile hiçbir bağı yoktu. Kaldı ki, can güvenliğini sağlamak bir hükümet için çok daha önemli olsa gerekti. CHP ise durumu büyük bir kaygı ile izliyordu. Yürüyüşçüler Ankara'ya vardıklarında İnönü TMGT Başkanı Kazım Kolcuoğu'nu yanına çağırttı ve büyük olaylar çıkabileceğini öğrendiklerini söyleyerek, Kolcuoğlu'ndan Anıtkabir'de bitmesi planlanan yürüyüşü Mamak'ta sona erdirmelerini istedi. İnönü'ye göre "Atılacak her adımda dikkatli, hem de çok dikkatli olunması gereken günler yaşıyordu Türkiye..."CHP İstanbul milletvekili Orhan Birgit de herşeye karşın yürüyüşü Anıtkabir'de bitirmek isteyen bir grup gençle konuşmaktaydı. "Türkiye üzerine birtakım gizli hesaplar vardı. İyi niyetli gençlik kesimini suçlu duruma düşürmek isteyenlerin tuzağına düşülmemeliydi. İlerici-devrimci gençler bu sinsi oyunun piyonu olmamalıydılar."

Uzun tartışmalardan sonra yürüyüşün sona erdirildiği açıklandı. Yalnızca küçük bir kurul otobüsle Anıtkabir'e gitti ve saygı duruşunda bulunarak şeref defterini imzaladı. Böylece, çok önemli sonuçlar doğurabilecek olumsuz bir gelişmenin önüne geçilmiş oldu.

CHP Merkez Yönetim Kurulu yayınladığı bildiri ile "...CHP devrimci ve ülkücü Türk gençlerini halktan kopmalara yol açabilecek, içerde huzursuzluk yaratarak memleketi dış âleme zayıf gösterecek ve demokrasi düşmanlarına fırsat verebilecek her türlü davranış ve eylemden kaçınmaya çağırmayı (...) ödev bilir" diyerek gençlere uyarılarda bulunadursun, Demirel aynı tavrını sürdürmek-

teydi: "Birtakım olaylar oluyor, birtakım hareketler var. Bunlar oluyor diye asabımız bozulmasın" diyor ve Menderes'i andıran bir tarzla ekliyordu: "Yürümekle sokaklar eskimez..."

Bu arada Akrepkaya'daki kamp ilk "ürünlerini" vermeye başlamış, fanatik dinci kesim saldırganlarının yanısıra, toplum sahnesinde demokrat, solcu kesimin karşısına bir de "Komando" denilen faşist militanlar dikilmeye başlamıştı.

1968 yılı sona ermeden komandolar ilk saldırılarını gerçekleştirdiler. 30 Aralık günü Ankara Yüksek Öğretmen Okulu ile Fen Fakültesi komandoların saldırısına uğradı.

"Özel komando kurslarında faşist yöntemlerle yetiştirilmiş gençler, yasaların sınırları içinde ve dernek seçimlerini yapan öğretmen adaylarına karşı, emniyet kuvvetlerinin gözleri önünde açık ve kaba bir saldırıya geçmişlerdir. Müsamaha ve himaye olmaksızın yasalar bu ölçüde çiğnenebiliyorsa, hükümet tam bir acz içinde demektir..." CHP MerkezYönetim Kurulu bu cümlelerle gelecekteki saldırıların habercisi niteliğindeki bu olaylar üzerine kamuoyunun, özellikle de solcu kesimin dikkatlerini çekmeye çalışıyordu. Fakat bu uyarılar pek etkili olamayacak, faşist saldırılar birbiri peşi sıra gelmeye başlayacaktı. Nitekim 1968 yılının son günü komandolar bu kez de SBF'yi basıyorlardı. Buna neden, fakülte duvarlarında bulunan CKMP'nin seçim afişlerinin sökülmesiydi...

Görüldüğü gibi 1968 yılı işgal, boykot ve gösterilerin, üniversite öğrencileri arasında yeni yapılanmaların, bu arada da sağ gençlik kesimi üzerinde ileriye dönük önemli "yatırımların" gerçekleştirildiği yoğun bir yıl olarak yaşandı.

Gençler kendi sorunlarıyla ülke sorunlarını bir bütünlük içerisinde ele almaya başlamışlar ve doğru saptanmış hedeflere yönelmişlerdi. 1967-68 döneminde İÜ Orman Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Fahri Aral'ın yorumuyla; "68, gençliğin egemen ideolojiden, 'rejimin bekçiliği' misyonundan kopuş noktasıydı..."(Gökyüzü, Haziran 1968)

IV.I0) CAN GÜVENLİĞİNİN KALMAMASI SONUCU SOLDA SİLAHLANMA ZORUNLULUĞU

1968'in çözüm getirilemeyen sosyo-ekonomik sorunları bir sonraki yıla olanca ağırlığıyla devredilmişti.

Ocak ayında Atalan ve Göllüce köylerinde yıllardan beri ağaların elinde bulunan hazine toprakları köylüler tarafından işgal ediliyor, sosyalist gençlik bu eylemi aktif olarak destekliyor, Ege'de tütün mitingleri düzenlenirken, Karadeniz'de de fındık yürüyüşleri yapılıyordu. Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı köylüler aralarında bir direniş komitesi kurarak -Hacettepe Üniversitesi Sosyalist Fikir Kulübü'nün aylık yayın organı İleri'nin yorumuyla (sayı 3)- "Demokratik köylü direnme hareketine başlamışlardı".

Emekçi sınıflar büyük bir hoşnutsuzluk ve huzursuzluk içerisindeydiler. Günler mitingler, yürüşler, protesto gösterileri ve de sağ grupların saldırıları ile geçmekteydi. 15 Şubat günü ise Türkiye 30.000 öğretmenin yürüyüşüne tanık oluyordu. Üniversitedeki karışıklıklar da olanca hızıyla sürmekteydi. ODTÜ işgal edilmiş, Hacettepe Üniversitesi, SBF ve Hukuk Fakültesi'nde boykota gidilmişti. FKF İstanbul Sekreterliği de Mart ayında "İşçi-Köylü-Öğrenci Birliği"ni kurmuş ve daha örgütlü hareket ederek, savaşım çizgisini yaygınlaştırmıştı.

Devrimci güçlerin güçlenmesi "doğal olarak" faşist saldırıları da beraberinde getiriyordu. "Mukaddesatçı" ve "Milliyetçi" kesimin baskısının zorbalığa dönüşmesi eğilimi sol içerisinde yeni bir görüşün kökleşmesine zemin hazırlamaktaydı. Artık, karşı taraf gibi onlar da silahlanmaktan, kendilerini korumak için bunun gerekli olduğundan söz eder olmuşlardı.

Bu eğilim üzerine TİP zaman yitirmeksizin gençleri uyarmayı görev sayıyor ve gençliğin yürüttüğü mücadelenin etkinliğini azaltacak olumsuz tertipler ve her türlü provokasyonu konu edinerek şunları dile getiriyordu: "Gençlik anayasa çizgisinde sosyalizm ve bağımsızlık mücadelesini küçümsemeye itelenmek istenilmektedir. Oysa hep bildiğimiz gibi, Türkiye için tek geçerli ve gerçek mücadele yolu, partimizin tüzük ve programında açıklanan demokratik

ve bağımsız sosyalizm yoludur." (TİP Haberleri, 1-16.4.1969, sayı:31-32)

CHP de bir bildiri yayınlayarak hem iktidarın, hem de gençlerin dikkatini çekmeye çalışmaktaydı. 12 Nisan 1969 tarihli Ulus gazetesinde de yer alan bu bildiride şöyle deniyordu: "Gençlik eylemlerini halka huzursuzluk verici ve demokrasiyi tehdit edici zorbalık hareketlerine dönüştürmeye çalışan bu küçük militan gruplar (...) kendilerini solcu sansalar bile ülkemizde demokrasiyi yıkmak, faşist bir yönetim kurmak ve Türk ulusunu bölerek sömürmek ve yönetmek isteyen güçlerle gizli veya açık, bilinçli veya bilinçsiz işbirliği halindedirler..."

Yukarıdaki satırlar işgalci grupların büyük tepkisine neden oldu. 18 Nisan 1968 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanan bildiride şu görüşe yer veriliyordu: "Bildirinizde işgal ve boykot hareketlerini yapanlar 'biravuç ihtilalci sosyalist' diye nitelendirilmiş ve açıkca AP iktidarının savcılarına ihbar edilmiştir..."

Görülen oydu ki, sol kesim içindeki düşünüş farklılıkları ciddî boyutlara ulaşmak yolundaydı. Sol içinde karşılıklı suçlamalar başlamış durumdaydı. Bu "Sol'u sola kıdırmak"amacını gerçekleştirmek isteyenlerin başarı hanesine yazılacak bir gelişmeydi.

Sol'u kışkırtma hareketine yeniden hız verildi. (Bu dönemde Milliyetçiler Birliği Karşıyaka Ocağı kurucusu ve eski başkanı Gündüz Kapani ile yedi arkadaşının kurdukları derginin adı da hayli ilginçti doğrusu: Nasyonal Aktivite ve Zinde İnkişaf...Yani kısaca NAZİ!...) Sağcı yazarların kalemlerinden dökülenler artık ideolojik polemikler değil, düzeysiz, ilkel tehditlerdi. Örneğin Mehmet Ş. Eygi 9 Mayıs günkü Bugün gazetesinde şunları yazıyordu:"...Ey kâfirler! Niçin kızıyorsunuz? Niçin kuduz köpekler gibi sağa sola saldırıyorsunuz? (...) Durun biraz ömrü olan daha neler görecek.Agah ola. Dirinizden de ölünüzden de hesap soracağız. Allah'ın izniyle o günler de gelecek..."

Artık iş çığrından çıkmıştı. Özellikle solcular arasında yaralanma ve öldürülme olaylarının artması üzerine gençlik arasında "Profesyonel Devrimci" adı altında bazı kümeler oluşmaya başladı.Demokratik düzen dışında zorlama ile iktidarı ele geçirme planları yapılır olmuştu. Birazdan göreceğimiz anti-emperyalist eylemler sırasında da polis ile öğrenci kitlesi neredeyse birbirinin düşmanı hali-

ne gelmişti. Çünkü 4 yıl boyunca İçişleri Bakanlığı görevini yürüten Faruk Sükan zamanında emniyet örgütü gelenekçi, doğucu-islamcı kültüre bağlı kişilerle doldurulmuş, dolayısıyla polis; yasaların koruyucusu ve ulusal çıkarların gözeticisi olacağı yerde, belli bir politik anlayışa hizmet eder olmuştu. Bu durumda sağın tüm eylem ve saldırılarının "Kur'an için, din için" gerçekleştirildiği kabul ediliyor, mukaddes cihad'ı yürüten kişilere dokunulmuyordu. Öte yandan her ilerici kişi "Alahsız, dinsiz, komünist" idi onların gözünde. Bilinçli bir biçimde böyle koşullandırılmışlardı. (X 55)

Bütün bu birikimlerin etkisiyle 9-10 Haziran olayları patlak verdi: Direnme ve eylemlerle geçen bir yılın ardından haziran ayında İÜ'nde sınavlar yapılacaktı. Kitle psikolojisinden habersiz görünen yöneticiler sınavların polis kordonu altında yapılmasını kararlaştırdılar. Oysa bu "demokratik üniversite" mücadelesinin tüm hızıyla sürdüğü bir dönemde son derece sakıncalı bir karardı. Birbirine karşı sevgisizliği, hoşgörüsüzlüğü doruk noktasına ulaşmış bulunan iki kesim bir araya gelince, kışkırtma ve kasıtlı davranışların da etkisiyle, üniversite birden kan gölü haline geliverdi. 100 öğrenci ile 14 polis yaralanmış, öğrencilerini kurtarmak ve ortalığı yatıştırmak isteyen asistanlar da kıyasıya joplanmıştı. "Bilim yuvası" sanki bir savaş alanıydı...

Aslında '69 Haziranı'ndaki olayların başlangıç noktasını Parlemento'nun Mayıs sonunda tatile girmesi üzerine Üniversite Öğretim Üyeleri Tazminat Kanunu Tasarısı'nın yasallaşmaması oluşturmuştu. İÜ. Senatosu'nun bir kısım üyeleri ve bazı dekanları, Ankara Üniversitesi'nin ise senato üyeleriyle fakülte dekanlarının hemen tümü bu durumu protesto etmek amacıyla istifa etmişlerdi.İ.Ü. öğrencileri de istifa etmeyen öğretim üyelerini Ankara Üniversitesi'nin tutumuna zorlamak amacıyla direnme hareketini başlatmışlardı. Üniversite bunun üzerine 5 Haziran'da açılmak üzere kapatılmış, hareketin hedefleri elde edilemediği için direnme 5 Haziran'da tekrar başlamıştı. İ.Ü. yeniden kapatılmış ve sınav döneminde üniversite polise teslim edilmişti.

Koşulları daha farklı olduğu için İ.Ü.'nin aldığı bu karara kadar kendi üniversitelerinin senatosuyla çatışmaya girmemiş olan A.Ü öğrencileri de işgal kararı aldılar. Çünkü artık sorun tek bir yüksek öğrenim kurumunu ilgilendiriyor olmaktan çıkmıştı. Artık üniversi-

telerinin özerkliliğinin ve onurunun korunması durumu söz konusuydu.

A.Ü.'ne bağlı Siyasal Bilgiler Fakültesi, Basın Yayın Yüsek Okulu, Dil Tarih Coğrafya, Ziraat ve Veteriner Fakültesi ile Eğitim Fakültesi 9 Haziran gecesi işgal ediliyor, ertesi gün ise işgal Fen ve Eczacılık Fakültesi'ne sıçrıyordu. A.Ü öğrencilerinin bu demokrasi savaşımlarına 11 Haziran günü Hacettepe Üniversitesi de katılıyor, aynı günün gecesi Tıp Fakültesi öğrencileri de işgal kararı alıyorlardı.

Haziran olayları başta siyasal partiler olmak üzere, toplumun çeşitli kesimlerinde farklı tepkilere yol açtı. Kimi çevreler yaşananları "Dikkatleri halkın dertleri, toplumun gerçek sorunları üzerinden uzaklaştırıcı ve demokrasiyi tehlikeye düşürücü eylemler"olarak yorumluyordu (CHP Merkez Yönetim Kurulu'nun 12.6.1996 tarihli bildirisi); bazılarına göre ise söz konusu "gençlik hareketi emperyalizmin dayanaklarına karşı yapıldığı için devrimci ve demokratikti. Binlerce kişinin ortaklaşa yürüttüğü bir hareket olduğu için de bir kitle hareketiydi. Ve millî mücadelemizin, 27 Mayıs'ın ürünlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan karşı devrimin önüne çıktığı için haklı ve meşruydu. (Aydınlık Sosyalist Dergi, Temmuz 1969.Sayı9. "1969 Haziranı ve Devrimci Gençlik Hareketi", Cengiz Çandar.)

1969 Türkiyesi'nde saldırıya uğrayanlar salt öğrenciler değildi. 8 Temmuz 1965'te kurulan Türkiye Öğretmenler Sendikası'sının -ki kendisi kamu personelinin tek etkin sendikası olarak sosyal mücadeleler tarihinde önemli bir yere sahipti- 9 Temmuz 1969 günü Kayseri'de toplanan 2. Genel Kurulu da gerici ve faşist kampın kitlesel saldırısına uğradı. Düzenlenen senaryo daha önceki pek çok örneğin aynısıydı. Her ne hikmetse, tam da TÖS üyelerinin Kayseri'de bulunduğu zamanda "iki camii avlusunda, İmam Hatip Okulu ve Kayseri Kütür Derneği'nin önünde dinamitler patlamıştı..."Bu işi kim yapmıştı? Belli çevreler yanıtı hemen buldular: Allahsız komünistler!...Bu ne büyük rastlantıydı ki, fanatik sağ ne zaman bir toplantı basacak, birilerine saldıracak olsa, orada ya Kur'an yakılır ya da camii bombalanır, dinamitlenirdi...

Çoğunluğu takkeli ve çember sakallı gençlerden oluşan kalabalık bir grup TÖS kongresinin yapıldığı sinemayı ateşe verdiler. İçeride kalan ilerici öğretmenler diri diri yanmaktan, dışarıya çıktıklarında da "Cihad için yola çıkmış" saldırganlar tarafından linç edil-

mekten son anda kurtarıldılar.

Görevlerinden biri de legal örgütlerin yasalara uygun olarak sürdürdükleri etkinliklerini güvenlik içinde yürütmelerini sağlamak olan hükümet yetkilileri Kayseri olayları üzerine ne yaptılar? Hiçbir şey...Saldırganları açıkca desteklemekten başka!...

AP'nin Kayseri milletvekili M. Ateşoğlu bakınız neler diyordu: "Türk milleti, millî varlığını ve imanını korumak için meşru müdafaa hakkını kullanarak, Moskof kini ve intikamıyla şahlanacak ve mutlaka satılmış Moskof uşaklarını köpekler gibi gebertip, yok edecektir.(...) Türk milleti komünistlere bu hayatı haram, bu vatanı mezar edecektir!" (10.7.1969, Cumhuriyet)

Gerçekten de bu vatan ilerici, demokrat, solcu bireylere mezar olmaya başlamıştı. Artık yüksek öğrenim kurumları, yurtlar birer silah deposuna dönüşür olmuş, gençler okula tabancalarla gelme durumunda kalmışlardı. .Ve öğrenci kitlesi yalnızca 1969 Eylülü'nde üç kurban vermişti: 19 eylül günü İstanbul Işık Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu'nda okulların devletleştirilmesini isteyen boykotçu öğrencilere komandoların silahlı saldırısı sonucu Orman Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi Mehmet Cantekin kurşunlanarak öldürülmüş, 21 Eylül'de iki gün önce MTTB binasında patlayıcı madde imal ederken ağır yaralanan lise öğrencisi Mustafa Bilgin hayatını kaybetmiş, 23 Eylül'de ise üniversite işgalleri nedeniyle hakkında gıyabî tutuklama kararı bulunan Hukuk Fakültesi öğrencisi Deniz Gezmiş'in yanında İ.Ü.'ne gelen ODTÜ öğrencisi Taylan Özgür sokak ortasında polis tarafından vurulmuştu...

Üniversite ve yüksek okullarda tüm hızıyla süren işgaller, boykotlar, silahlı çatışmalar, yaralama ve öldürme olayları karşısında kamuoyunun ve basının geniş kesimi gençleri suçlamaktaydı. Olayların kökenine inerek, gençleri bu tür davranışlara iten nedenleri araştırmak yoluna ise pek gidilmemekteydi. Üniversite öğrencileri bir bakıma tüm toplumsal kargaşanın sorumlusu durumuna getirilmişlerdi.

İşte böyle bir ortamda Prof. H.V. Velidedeoğlu "Zavallı Üniversite"başlığını taşıyan 5 Haziran 1969 tarihli makalesinde öğrencileri değil de, yöneticileri suçlayarak ender rastlanan bir tutum sergilemişti. Velidedeoğlu yazısında şöyle demekteydi: "...Üniversitelerde boykotlar olur, işgaller, idarecilerin benimsediği yeni bir deyim-

le; fiilî durumlar olur, asistan direnişleri olur, iktidarı kınamalar olur. Bunlar üniversitelerdeki huzursuzluğun ve uzun birikimlerin sonucu olduğu halde, bir kısım yetkililer, bir kısım politikacılar suçu hep gençlerde bulurlar. Halk arasında gayet sinsi bir propaganda sürdürülür, üniversite tüm olarak komünist yuvası gibi gösterilir, halk -aydın ayrılığı yaratılır. (...) Oysa gerek öğretim üyelerinin ve yardımcılarının zaman zaman yaptıkları uyarmalar, direnişler, gerek öğrencilerin yasa sınırlarını aşan davranışları birer sosyal patlamadır. Bütün bunları bilim ve sosyoloji açısından incelemek, olayların derinine inmek gerekirken, her zaman yüzeyde kalarak suçu şunun bunun tahrikine, öğrencilerin saldırgan davranışlarına bağlamak kadar yersiz bir düşünce olamaz.(...) Öğrencileri hukuk düzeninin dışına çıkmaya iteleyen, hiç değilse buna sebep olan, bizce üniversite organlarının tutumu ve yumurta kapıya gelmeden iş yapmama yönündeki durumudur. (...) Geçen yaz üniversite işgal edildikten sonra öğrencilerin isteklerinden büyük bir kısmının haklı olduğu üniversite yetkilileri tarafından kamuoyuna açıklandı ve bunlar kabul edildi. Madem bu istekler haklı idi, niçin işgal yapılmadan önce kabul edilmedi? Üniversite kurullarında öğrencilerin haklı isteklerini savunan ve bunların kabul edilmesini isteyen öğretim üyeleri 'demagoji ile öğrencileri kışkırtmakla' suçlandı? Üç yıl önce kabul edilen belge sistemini, öğrencilerin üç yıl sonra direnmesi üzerine hemen kaldırıveren üniversite yetkilileri, bu direnmenin asıl kışkırtıcısı değil de nedir?..."

IV.II) GENÇLİK İÇERİSİNDE YENİ YAPILANMALAR

Solcu gençlik örgütleri son gelişmeler üzerine yeni amaçlar saptamak, stratejilerinde değişiklikler yapma gereğini duydular. 9-10 Ekim 1969 günü yapılan FKF Olağanüstü Kurultayı'nda federasyonun amaç maddesinin, tüzüğünün ve adının değiştirilmesi kararı alındı. FKF artık "Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (TDGF/ Dev-Genç) adı altında yeni bir yapıya kavuşuyor, yeni tüzüğünün ikinci maddesinde amaç açıklanırken"TDGF emperyalizme ve feodal kalıntılara karşı verilen halkımızın Millî Demokratik Devrim Mücadelesinde sosyalist gençliğin düşünce ve eyleminin geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur" deniyordu. 3. maddede ise, "Federas-

yona bağlı dernekler sosyalizm bilimini eylem kılavuzu edinen üyelerden oluşur" açıklaması yapılıyor ve federasyona işçilerin, köylülerin kurdukları Devrimci Gençlik Dernekleri'nin de üye olabileceği belirtiliyordu. Dev -Genç bu yeni yapısıyla TİP paralelinde bir örgüt olmaktan uzaklaşıp MDD tezini benimseyen ve partileşme yoluna giren bir örgüt niteliğine bürünüyordu.

Ekim 69'da yapılan Millet Meclisi Genel Seçimleri, AP'nin ülkenin siyasal yaşamındaki önemli konumunu pekiştirmekteydi. TİP ise büyük bir başarısızlığa uğramış, yalnızca 2 milletvekilliği kazanabilmişti.Yalnızca AP'lilerin katıldığı bir kabine kuruldu. Bu AP ile yandaşı partilerin ilerici gençliğin, emekçi yığınların aydın tabakanın sosyal savaşımına karşı yürüttüğü bastırma politikasının sürdürülmesi demekti.

Nitekim, partisi CKMP'nin adını 1969 seçimleri öncesinde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştiren Hitler özentisi "Başbuğ" Türkeş'in açtırdığı komando kurslarının sayısı 1969 bitimine değin 35'e ulaşacaktı. Buralarda ülkücü gençlere beş vakit namaz kıldırılıyor, Türk ve İslâm tarihinden bilgiler veriliyor, "Komünizm ile komünistlerin içyüzü" anlatılıyordu. Miting düzenleme ve miting dağıtma usulleri de öğretilenler arasındaydı. Ayrıca judo, boks, kültür fizik ve yakın döğüş yaptırılmaktaydı. 45 günlük kurs bitiminde beyinleri yıkanmış bu gençler ellerine silahlar verilerek sokağa salınıyor, onlar da MHP'nin verdiği görevleri yerine getiriyorlardı...

Örgütlü güçlerini arttıranlar yalnızca onlar değildi. Fanatik dinciler de yoğun bir toparlanma sürecine girmiş ve "müşterek düşman" olarak adlandırılan Beynelmilel Yahudiliğe, Beynelmilel Hristiyanlığa, Komünizme, Masonluğa ve Kozmopolitizme karşı,18 Kasım 1967'de kurulan Mücadele Birliği tarafından "Sağda Genç Cephe" oluşturulmuştu. Bu cephenin ideolojisi "İlmî Sağcılık" idi. İlmî Sağcılık "pratik olarak vahi ve risalet yoluyla sabit olmuş İslâm'ın ebedî prensiplerinin ilmî izahı, millî hayatın tabî olduğu kanunların keşfi ve bu kanunlara uygun bir toplumun inşası için gerekli metodlar" olarak açıklanmaktaydı. "Kainat ve hayata yön veren kanunlar bilindiği ölçüde İslâm'ın asırlar önce insanlığa haber verdiği gerçekler önünde insanlık huşû içinde eğilmeye mecbur kalacaktı..." Onlara göre, ulusal kurtuluş savaşında Mustafa Kemal

halkı "Halife'yi kurtaracağım" diye kandırmıştı. Kendileri millî mücadeleyi yeniden başlatacak, Mustafa Kemal'in tutamadığı vaadleri yerine getireceklerdi...Bu örgütün üye ve taraftarları ülkede halife bulunmadığı için cuma namazı kılmamaktaydılar. Teokratik devlet düzenini, şeriatı geri getirmek isteyen kesimin bu en saldırgan örgütü de özel kamplar açmıştı.Bu kampların işlevi "Ecmain" denilen öncü militanlarını yetiştirmekti.

1969 şubatında ise gene milliyetçi ve mukaddesatçı kanatta "Huzur ve asayiş komitesi" adını taşıyan ama aslında vurucu kuvvet ekibi niteliğinde olan bir başka örgüt daha doğmuştu. Bu komitenin işlevi, Büyükçekmece'ye 4 km. uzaklıktaki Gürpınar köyünün sahil kesiminde her çeşit patlayıcı, delici, kesici silah ve maddeler üzerinde eğitip, judo dersleri de verdiği gençlerin yakın bir gelecekte militan kadro olarak görev almasını sağlamaktı.

8 Aralık günü İstabunl DMMA öğrencisi Mehmet Büyüksevinç ile 14 Aralık'ta gene aynı okul öğrencisi Battal Mehetoğlu'nu yaylımateşi açarak öldüren katiller işte bu fanatik dinci örgütlerin sapkın fikirlerini aşıladığı genç militanlardı. Saldırılarının nedeni ise, kendileri için ideal halife ve padişah olan "Cennet mekân, ulu hakan Abdülhamit Han'ın köşkü" Yıldız Akademisini deccal ordusunun elinden kurtarmaktı!...Bu kutsal binayı sancak merkezi yapmak istiyorlardı. (X 56)

Ve 15 Aralık'a gelindi...15 Aralık, "Ülke düzeyinde yılın sosyal olayı" olarak kabul edilecek bir eylemin başlangıç tarihiydi; Büyük Öğretmen Boykotu!...

Öğretmenler büyük bir geçim sıkıntısı içindeydiler. AP'nin 1961Anayasası'ndan yana saf tutan bütün aydınlarla birlikte Atatürkçü ve ilerici öğretmenleri de hedef alması üzerine, meslek güvenceleri geniş ölçüde sarsılmıştı. Bitmek tükenmek bilmeyen "komünistlik" suçlamaları kendilerini son derece tedirgin etmekteydi. Her türlü yöneticilik atamasında Miliyetçi Öğretmenler Sendikası üyelerine öncelik tanınıyor, Türkiye Öğretmenler Sendikası üyeleri ise Komünizmle Mücadele Derneği, MTTB, Ülkü Ocakları, Son Havadis ve Tercüman gazeteleri gibi kurum ve kuruluşlar tarafından durmadan karalanıp, hedef gösteriliyorlardı. Öğretmenlere işi bıraktıran diğer bir önemli neden de, Devrimci Eğitim Şûrası'nın belirlediği karar ve ilkelerin yaşama geçirilmesi istemiydi.

Ve 15-19 Aralık tarihleri arasında tüm yurt düzeyinde 109.500 öğretmen topluca işi bıraktı. İlerici sendikalar, dernekler ve de öğrenci kuruluşları TÖS'ün bu haklı davasını desteklediklerini açıkladılar. Eğitim hizmetlerine gereken önemi vermeyen iktidarı halka şikayet etme anlamını taşıyan boykot, grev hakkı olmayan kamu personelinin son derece ciddî ve sonuçları yönünden çok önemli bir uyarısı niteliğindeydi. Fakat iktidar bu tür uyarılara kulak asmıyordu bile...

Yıllardır şiddeti gitgide artmakta olan bir bunalım içinde çırpınan Türkiye, yeni bir patlama noktasına doğru hızlı yaklaşıyordu. 1970'e girildiğinde durum buydu.

IV.12) EYLEMLER YÖN DEĞİŞTİRİYOR

1970 ve sonrasında kurulan öğrenci örgütlerinin hemen tümü artık siyasal bir nitelik taşımaktaydı. Faşist saldırı ve cinayetler eylemlerin niteliğini değiştirmiş ve fikirsel platformdaki çalışmalarla, kitlesel demokratik hareketlerle sorunların çözümlenemeyeceği düşüncesi sol gençlik kesimi içerisindeki bazı gruplarda yaygın kabul görür olmuştu. Ülkedeki terör ortamı kendini koruma zorunluluğunu doğurmuş ve bazı gençlik grupları silahlı eylemlere adetâ bilinçli bir biçimde itilenmişti....Bu durum ise 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlüklerin ortadan kaldırılması, ülkede faşist bir düzenin kurulması amacına yönelik uzun vadeli, karmaşık bir planın aşamalarındandı.

Ne ilginçtir ki, silahlı hareketler tam da egemen güçlerin güçlenen işçi hareketinden, toprak işgallerinden, sosyalist gelişmelerden tedirgin olmaya başladığı ve mevcut demokratik savaşın alanını daraltmak için bahane aradığı bir zaman diliminde ortaya çıkıvermişti. Ve bu durum hiç kuşkusuz basit bir "tarihsel rastlantı" değildi. Yaygın şiddet eylemleri, başta düşünce özgürlüğü olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasından ötürü değil, bunların yok edilmesi amacıyla yapılmakta, yaptırılmaktaydı.

Gençleri tuzağa düşürmede en çok yararlanılanların başında MİT ajanları geliyordu. Örneğin Devrimci Öğrenci Birliği ve Demokratik Devrim Derneği'nin kuruluşlarında etkin rol oynayan Mahir Kaynak, "silahlı mücadele" ve "halk savaşı" gibi kavramların genç-

lerin tartışmalarında yer almadığı dönemlerde bile eylemlerin şiddete, anarşizme dönüşmesini ısrarla savunmaktaydı. Diyordu ki; "Devrimci mücadelenin gücü silahtır. Silahsız mücadele başarıya uluşamaz. Pasifizme son verelim..." Üniversitedeki ilk kıpırdanışlar sırasında ellerine silah almaya yanaşmayan gençler ise "burjuva uşağı" idiler Kaynak'a göre...Mahir Kaynak'ın üniversitede görevli MİT ajanlarından bir tanesi olduğu daha sonra anlaşıldı.

Kimi kişi ve olayların içyüzü anlaşılıncaya kadar iş işten geçmiş, yüksek öğrenim kurumları, öğrencilerin barındıkları yurtlar sağ ve sol gençlik kesiminin karargâhı haline gelmişti. Artık yurtlarda silahlı, dürbünlü nübetçiler bir baskına karşı 24 saat nöbet tutuyor, gözcü noktalarına projektörler yerleştiriliyordu. Ama bu önlemler işe yaramıyor, baskınlar, saldırılar işgaller tüm hızıyla sürüyordu. H.V. Velidedeoğlu'nun belirttiği gibi, "İttihat ve Terakki'nin komitacılık devri müstesna olmak üzere, Türkiye'nin son yüz yıllık tarihinde böyle faili meçhul cinayetler serisine kısa AP iktidarı devrindeki kadar bol rastlanmamaktaydı." (20.12.1969, Cumhuriyet)

Birbiri ardı sıra işlenen siyasal amaçlı cinayetlerin önlenmesi yolunda ciddi hiç bir şey yapılmaması çok geçmeden trajik sonuçlarını verecek, Müslim Seval adlı genç bu durumu protesto amacıyla 20 Mart'ta Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde üzerine benzin dökerek kendini yakacaktı!...

Toplu iş sözleşmesi ve grevler hakkında değişiklik yapılmasını öngören bir yasa tasarısının Meclis'in incelemesine sunulması, haksız uygulamalar ve baskılar altında ezilmiş bulunan işçi kitlesinde bardağı taşıran son damla oldu. Tasarı, işçi sınıfının demokratik savaşımına önemli sınırlamalar getirmekteydi. 15 Haziran 1970 günü Meclis'ten geçen yasanın Senato'da reddedilmesi ve Cumhurbaşkanı'nın yasayı veto etmesi amacıyla işçiler direnişe geçtiler. 16 Haziran günü sokaklarda 70.000 işçi yürümekteydi. Muazzam bir insan seli İzmit-İstanbul arasındaki karayolunu kesmişti. İşçilerin İstanbul yakasındaki yürüyüşçülerle birleşmesini önlemek için köprüler açıldı, vapur seferleri durduruldu. Kolluk kuvvetlerinin işçileri engellemek için silah kullanması üzerine çıkan çatışma üç işçi ve bir polisin ölümüne neden oldu. Cumhuriyet tarihinin bu en büyük işçi hareketinde ilerici gençlik dernekleri işçileri desteklemişler, onlarla dayanışma içine girmişlerdi.

15-16 Haziran olaylarından sonra İstanbul ve İzmit'te sıkıyönetim ilan edildi. İlericiler toplu olarak tutuklanıp, askerî mahkemelerde yargılandılar. Solcu basına yönelik baskılar arttırıldı. Topluınsal hareketler ülkenin her yanında sürüyordu. Sosyo-ekonomik alanda köklü değişimlere gidilmesini amaçlayan, anti-emperyalist karakterli öğrenci hareketleri artık çok geniş boyutlar kazanmıştı.

Gerek sağ, gerekse sol kesim artık yeni bir uygulamaya geçmiş, liselileri de kendi ideolojileri doğrultusunda örgütleyerek gençlik içersinde yeni bağlantılar oluşturmaya başlamışlardı. Bir taraftan "Genç Ülkücüler Teşkilatı" adı altında hemen her ilde liseli gençleri bünyesinde toplayan sağcı gençlik örgütleri-AP iktidarının geniş hoşgörüsü sayesinde kolayca-kuruluyor, bir taraftan da Dev-Lis'in etkinliği artıyordu. Bu örgütlerin amaçlarından biri de geleceğin üniversite kadrolarını yetiştirmekti. Bu arada kürtçülük akımı da güçlenmiş, "Sosyalist Devrimci Kürtçüler" gibi gruplar da ortaya çıkmıştı.

"Yılları aşan bir süredir, özellikle büyük kentlerimizde öğrenciler arasında bir sağ-sol çatışmasıdır sürüp gidiyor. Öğrenciler zaman zaman karşı karşıya gelip, aynı ulusun insanları olduğunu unutarak çatışıyorlar. Ölenler de oluyor, yaralananlar da...Nedir, niçin bu kavga?." Akşam gazetesi işte bu ana soruya yanıt bulabilmek için 24 Haziran 1970 tarihinde başladığı"Düşman Kardeşler" ("Öğrenciler ve Gençlik Liderleri Davalarını Anlatıyor") adlı yazı dizisinde bazı gençlik örgütlerinin temsilcilerinin görüşlerini alıyor ve ortaya ilginç sonuçlar çıkıyordu.

Örneğin Mücadele Birliği İstanbul Sancağı Başkanı Yılmaz Karaoğlu'na göre "Bütün milletler için barınak, milletimiz için mutluluk ve dünya sulhü için teminat olan müslüman Türk'ün cihan hakimiyetinin yıkılmaya başlaması, tarihin mislini kaydetmediği ihanetlerle imparatorluğun iki asırdan beri çözülmesi ve nihayet yıkılışı dünya için büyük bir kayıp, milletimiz için felaket olmuştu" !...Karaoğlu, gazetenin yönelttiği "Öğrenci sorunlarının hallinde, öğrenci istek ve düşünüşlerinde görüş birliği sağlanabilir mi?" sorusunu ise şöyle yanıtlıyordu: "Görüş birliği sağlanamaz..."

Mücadele Birliği, ayrıca üniversite reformunun gecikmesine ilişkin olarak da şu görüşü ileri sürmekteydi: "Reformun gerçekleşmeyişi bazı profesörler ve idareciler yanında, bizzat marksist çevreler-

ce engellenmektedir. " (26.6.1970, Akşam)

Oysa Dev-Genç adına soruları yanıtlayan Bölge Yürütme Kurulu üyesi Haşmet Atahan tam tersini savunmaktaydı. Dev-Genç'in kanısına göre "Gerçek bir reform tasarısının çıkmasını geciktirenler (...)ABD emperyalizminin sömürüsünden yana olan işbirlikçi iktidar ve senato üyelerinden işbirlikçi olanlardı."

Öte yandan, öğrenci sorunlarının çözümü yolunda "ancak anti-emperyalist ve antifeodal nitelikteki kuruluşlarla görüş birliğine varılabilirdi. Bunun dışında faşist, ümmetçi, gerici kuruluşlarla görüş birliklerinin olabileceğini düşünmek bile saçmaydı."

Atahan, "Öğrenci çatışmaları önlenebilir mi?" sorusunu yanıtlarken de şunları söylüyordu: "Böyle bir soru işbirlikçi AP iktidarına sorulsa daha iyidir. Kamuoyu çok iyi bilmektedir ki, saldırgan toplum polisi 1968 Temmuzu'nda Vedat Demircioğlu'nu hunharca öldürdü. Ardından Kanlı Pazar'ı yarattı ve iki devrimci gericiler tarafından toplum polisinin de desteğiyle öldürüldü. Adı Haşim Bozkurt olan toplum polisi, önünde öldürülen Turgut Aytaç'ın katiline seyirci kaldı.(...)1969 yazında Taylan Özgür'ün Hürriyet Meydanı'nda bütün öğrencilerin gözü önünde sivil polisler tarafından öldürülmesi, Mehmet Cantekin'in Işık Mühendislik Okulu'nda makineli tüfekli gericiler tarafından öldürülmesi ve 19 yaralının sakat kalması, Yıldız sırtlarında ardı ardına 1970 yılı başlarında Mehmet Büyüksevinç ve Battal Mehetoğlu'nun katledilmesi, daha dün SBF'yi basan toplum polisi, aynı gece Site Yurdu'nu işgal eden faşistlerin SBF'ye yaptığı saldırıya göz yumarken, ardından Basın Yayın Yüksek Okulu'nda Mustafa Kuseyri'nin halen kimliği tespit edilemeyenler tarafından kalleşce öldürülmesi...Görülüyor ki, bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin en yiğit savaşçıları işbirlikçi AP iktidarının siyasal cinayetlerine kurban gitmektedir. Saldırganlar Amerikan doları damgalı gerici faşistlerdir. Devrimciler varlığını korumak ve sürdürmek için savunma durumundadır. İşte bu nedenlerle öğrenci çatışmalarının durması işbirlikçi AP iktidarının politikasına bağlıdır. AP siyasî cinayetleri tertip etmekten vaz geçtiği gün-Bu yoldan politikaları ve varlıkları gereği hiç bir zaman vazgeçmeyeceklerdir-öğrenci çatışmaları duracaktır." (25. 6. 1970 Akşam)

Millî Türk Talebe Birliği Genel Başkanı Burhanettin Kayhan ise

"Kavganın durması için solun ülkeye ihanetinin durmasının şart olduğunu" ileri sürüyordu. O'na göre "dışarıdan üniversite içindeki bir çatlak gibi gösterilmek ve sağ-sol çatışması olarak geçiştirilmek istenen kavga, komünistlerle komünist olmayanların kavgası halindeydi. Kavganın durması komünistlerin ezilmesi, aldatılmış ve kandırılmışların kurtarılmasıyla mümkündü. Yoksa mesele öğrenciler çatışması halinde değildi..."

MTTB'de geçerli olan anlayışa göre "Bir fikir etrafında toplanmak mümkün değildi. Ancak sol, komünizme alet olmaktan kurtulur, kendi benliğine kavuşursa bir fikir etrafında toplanılabilirdi." Amblem olarak ay-yıldız üzerinde uluyan bir bozkurtu uygun gören bu örgütün genel başkanı ayrıca "kavganın komünistlerin saldırısı ile patlak verdiğini" savunuyordu ve sözlerini şu cümle ile noktalıyordu: "Komünistler mezarlarını kazıyorlar..."(28.6.1970, Akşam)

Buna karşılık Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı Genel Başkanı Kazım Kolcuoğlu, içinde bulunulan çatışma ortamının doğmasından siyasî iktidarı sorumlu tutuyor ve şunu ekliyordu: "Siyasî iktidar tarafından organize edilen güçler, bu hareketlerine devam ederlerse Atatürkçü ve devrimci güçler buna seyirci kalmayacaklardır!..." Kolcuoğlu'na göre "Bu çatışmalar kuvvetini anayasadan alan devrimci güçlerin birleşerek siyasal iktidarın oyununa son vermesiyle önlenecekti." (29.9.1970, Akşam)

"Türk'ün yeniden yeryüzünde söz sahibi bir millet olması, ilimde, teknikte çağdaş seviyenin üstüne çıkması savaşımını verirken bir yandan da Türkiye'yi parçalama, yıkma planlarına engel olma, gençliğe uzanan yakın tehlike Rus emperyalizmini yok etme savaşını yürüten, üniversite ve yüksek okulların aksamadan eğitim yapabilmesi için okulları komünist ve bölgeci anarşizme boğmak isteyenlerle kavga veren ve gücü nispetinde bunu temin eden" ayrıca "Türk milletinin millet, devlet ve toprak bütünlüğünü savunan, üniversite gençliği içerisinde bu ülkünün öncülüğünü yapan(...) büyük emperyalistlerin maşalarına karşı Türk milletinin tamamının kurtuluşunu savunan, (dolayısıyla) Türk gençliğine karşı en büyük hizmeti yapan" (!) Ülkü Ocakları Birliği'nin Başkanı Nihat Çetinkaya'ya göre ise her şey Türk devletini yıkmaya yönelmiş komünist kürtçülerin başının altından çıkmaktaydı. Anarşiyi ve çatışmayı devam ettirenler onlardı. Çatışma ve cinayetlerin önlenmesi için de

devletin bütün gücü ile anarşist komünistleri tepelemesi lâzımdı. Çatışmaların ve cinayetlerin temel tedbiri Rus emperyalizminin ideolojisi olan komünizmin kesinlikle yok edilmesi idi. Zaten yeni düzene karşı vatanını korumuş olan bu millet üç-beş komünist uşağına pabuç bırakmayacaktı...

Çetinkaya şu eklemede de bulunuyordu: "Artık kahraman, vatansever ve milliyetçi Türk ordusunun sabrı taşmıştır. Komünist-kürtçüleri tepeleyip geçecektir"...(30.6.1970, Akşam)

2 Aralık 1970 günü de Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı Semih Eryıldız, Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü ve Ülkü Ocakları Birliği Genel Başkanı Ramiz Ongun bir açık oturumda karşı karşıya geldiler. "Öğrencileri silahsızlandırma fikrine ne dersiniz? Böyle bir çağrının başarı şansı var mıdır?" sorusuna ÜOB Başkanı Ongun şöyle yanıt verdi: "Üniversitelerde dışa bağlı kuvvetler tarafından idare edilen marksist-sosyalist gruplar var olduğu müddetçe bu çok güç bir hususdur..."

Oysa Dev-Genç Genel Başkanı Kürkçü tam tersi görüşteydi: "Silahlı çatışmaların üniversitelerde ortadan kalkması ileri düşünce, güzel düşünce ama biz kendi varlığımızı korumak durumunda kaldığımız sürece, polis gericilerle birlikte, gericileri üzerimize saldırtarak, çatışmada gericilerin yolunu tutarak bizim üzerimize baskı kurmaya devam ettiği sürece bunun ortadan kalkmasına imkân yok..."

"Bu kavgaların Türk toplumu için yararlı mı, yoksa zararlı mı olduğu inancındasınız?" sorusunu ÜOB Başkanı "...Türk milletinin birliği ve beraberliğine, Türk milletinin yükselmesine engel olucu her türlü hareketin karşısında oluşumuz, bu döğüşleri kazanarak doğrulanmaktadır..." diye yanıtlarken SDDF'nin yaklaşımını Eryıldız şu şekilde dile getiriyordu: "Biz gençlik olarak birbirimizle döğüşmüyoruz. Dövüşmek de istemiyoruz. Dövüşmek isteyenleri de önlemek istiyoruz. Türk toplumuna bizim özellikle gençlik olarak kendi aramızda yapacağımız kavganın hiç bir değerinin, katkısının olmayacağını inanıyoruz." Dev-Genç adına görüş bildiren Kürkçü ise "...Biz kesin olarak silahlı bir çatışma yapmak istemiyoruz. Fakat biz kendi meşru savunmamızı yapmak durumundayız" demekteydi.

Görünüşe bakılırsa kimse kan dökmek istemiyordu. Oysa bu açıkoturumun yapıldığı 2 Aralık'tan 31 Aralık'a kadar geçen 29 günlük süre içerisinde 5 kişi daha siyasal cinayetlerin kurbanı oldu. Bu 5 kişiden 4'ü devrimci gençlik kesimindendi. Diğeri ise bir orta okul öğrencisiydi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde solcu öğrencilerin kaldığı yurda komandoların düzenlediği saldırı sırasında serseri bir kurşuna hedef olmuştu. Yani sorumluluk gene sağcılara aitti.

12 Aralık 1970 günü Milliyet gazetesinde yer alan bir haber düşündürücü ve çok acı bir gelişmeyi yansıtmaktaydı. Gazete (Mücadele birliği üyeleri tarafından beyni parçalanarak öldürülen devrimci öğrenci) "Hüseyin Aslantaş için Zafer anıtı önünde toplanan gençleri dağıtan polisi bir kısım halk alkışladı" diye yazıyordu. Evet , halk polisi alkışlıyordu. Gençlere ise sırt çevirmişti !...

Eğitim ve öğrenim sorunlarına çözüm bulmak amacıyla başlayıp, bunların toplum düzeninden soyutlanamayacağının kavranması üzerine, kısa zamanda rejime ve toplumsal düzeni değiştirmeye yönelen ilerici gençlik hareketleri, sağ güçlerin silahlı saldırıları sonucu yozlaşmış ve halk kitlesiyle bütünleşememişti. İşte şimdi halk, gençleri kovalayan polisi destekliyordu. Hem de Zafer Anıtı önünde...O Zafer Anıtı ki, çok değil, 10 yıl önce gençlere kurtarıcı gözüyle bakıldığına, gençliğe yönelik çoşkun sevgi gösterilerine tanık olmuştu. Türkiye on yılda nereden nereye gelmiş, daha doğrusu getirilmişti...

IV. 13) LİDER VE TEZ FURYASI

1971 yılında işlerin iyice sarpa sardığı gözlenmekteydi. Bir yandan şeriat cephesinde gemler iyice azıya alınmış ve 1969'da , Cumhuriyet'in 46. yıldönümü törenlerinde Arapça harflerle yazılmış pankartlar taşımaktan çekinmeyenler, bu kez de 28 Ocak 1971'de Gördes ilçesinin Çiçekli köyünde ilâhiler söyleyerek yaptıkları bir yürüyüş sırasında "Kâfir" saydıkları kasketli (yani "şapkalı"!) köylülere saldırmışlar ve kasketlerini yakmışlardı. Gözü dönmüşlüklerini ve kana susamışlıklarını açıkça dile getirmekten de artık çekinmiyorlardı. O kadar ki, kendi toplantılarında bile silah çekmeye başlamışlardı.

Örneğin Mücadele Birliği'nin yayın organı "Yeniden Millî Mücadele" 23 Şubat 1971 tarihli sayısında şu habere yer veriyordu. Hem de övünerek.. "Adıyamanlılar düşmana karşı harbe hazır olduklarını ispatladılar ve salonu silah sesleriyle şenlendirdiler. Arka sıralarda oturan bir köylü Yeniden Millî Mücadele'de düşmana çekebilmek için sakladığı tabancasını tavana boşalttı. Bunu bir başkası aynı heyecanla takip etti. Tabanca sesleri, Millî Mücadele'nin mahsulü sloganlar ve alkış tufanlarıyla devam eden konferans 'Yaşasın Millet! Kahrolsun Millet Düşmanları!' nidalarıyla bitmişti. Fakat toplanan bütün halk bekliyor, salon boşaltılmıyordu. Halk arasında uğultu halinde 'Komünistlerin evlerini, teşkilat merkezlerini basalım. Namussuzların hepsini keselim' şeklide konuşmalar dolaşıyordu. Evet, doğruydu bütün bunlar..."

Öte yandan sol içerisinde 1970'te iyice netleşen ve kopmalara yol açan görüş ayrılıkları da bir türlü giderilememiş, tam tersine; devrimci harekette farklı eylem stratejilerini benimseyen yeni gruplar ortaya çıkmıştı.

Aslında kutuplaşmaların temeli yıllarca öncesine dayanmaktaydı. "1969 yılından itibaren gençlik içinde sabırsızlık, kitle hareketine sırt çevirme, küçük eylem gruplarının bireysel eylemlerine yönelme şeklinde güçlü bir eğilim gelişmeye başlamıştı." (X 57) Doğal olarak FKF'ye de yansıyan bu durum yeni tartışmalara neden olmuştu.Bir dönem FKF yönetiminde bulunan ama daha sonra bu görevden uzaklaştırılan Doğu Perinçek ve arkadaşları, Yusuf Küpeli başkanlığındaki yeni yönetimin izlediği yolu şiddetle eleştirmekte, karşı çıkmaktaydı. Eleştirdikleri "sabırsızlık eğiliminin" başını çekenler ise Yusuf Küpeli ve onun yakın arkadaşı Mahir Çayan'dı. "Bu kutuplaşmada Mihri Belli ve çevresi hangi tarafın ağır basacağını gözleyen, ihtiyatlı bir tavır almakla birlikte, kitleden kopuk eylem çizgisinin kendi darbeci çizgilerine daha uygun olduğunu bilerek gittikçe Çayan'lara doğru kayıyorlardı. "(X 58) Mihri Belli'nin bir süre sonra Çayan kesimi ile birleşmesi, 1969 kongresinde başkan seçilen Atilla Sarp'ın da aynı çevreyi destekler tavır alması sonunda bir bölünme daha yaşandı.Bir bölünme daha diyoruz, çünkü Mihri Belli-Doğu Perinçek gibi birbirine taban tabana zıt hale gelen kişileri, kurulduğu ilk yıllarda bünyesinde bir arada barındıran ve o dönemde çok önemli bir işleve sahip olan Türk Solu dergisin-

de de (X 59) Belli ile Perinçek grubu daha önce karşı karşıya gelmişlerdi. Ve dergi içinde başlayan fikirlerin çarpışması, anti-emperyalist devrimde köylüler ile öğrencilerin örgütlenmelerine proletaryadan daha çok önem veren grubun Türk Solu'ndan ayrılarak "Aydınlık" adlı yeni bir dergi çıkarmaya başlamaları sonucunu doğurmuştu. Aydınlık, daha sonra da "Aydınlık Sosyalist Dergi" adını almıştı. İşte, yukarıda sözünü ettiğimiz açık bölünme sonucu, o zamana kadar Perinçek ve arkadaşları tarafından çıkarılan Aydınlık Sosyalist Dergi, resmî sahiplik belgesinin Mahir Çayan'ın yakın arkadaşı Mühir Aktolga'da bulunması nedeniyle Belli-Çayan kesiminin eline geçti. Bu durumda Ocak 1970'te, Perinçek grubu yeni bir yayın organı kurdular: Proleter Devrimci Aydınlık...Bu dergiler sonraları "Beyaz Aydınlık" ve "Kırmızı Aydınlık" olarak anılmaya başlanacaklardı. ASD/PDA ayrımıyla birlikte teorik ve pratik bazda yeni tartışmalar gündeme geldi.

Örneğin PDA hareketi sırasında üzerinde konuşulmaya başlanan "Sosyalist mücadelenin bir parti olmaksızın yürütülemeyeceği" fikri etrafında birleşenler, böylesi bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi için harekete geçmişler ve (koşullar gereği) illegal bir parti kurulması üzerinde karara varmışlardı. Bu amaçla çalışmalara başlandı ve 1971 başlarında Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP)'nin Merkez Komitesi oluşturuldu. Parti organı ise Şafak dergisiydi.

Ama bu arada yeni bir fikir zıtlaşması ortaya çıkmış ve o dönemde Batı Bengal'de faaliyet gösteren Hindistan Komünist Partisi'nin önderi Çaru Mazumdar'dan büyük ölçüde etkilenen İbrahim Kaypakkaya "Partinin şehirlerde, oturdukları yerde kurulamayacağı, parti kurmak için köylere gidilmesi, orada çalışılması, köylük bölgedeki mücadelenin olgunlaştırılması, bundan sonra bir parti halinde birleşilmesi" görüşündeydi. (X 60) TİİKP'den ayrılan bu fraksiyon Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist (TKP-ML) ve yan örgütü niteliğindeki Türkiye Marksist Leninist Gençlik Birliği (TMLGB)'ni oluşturdu. Onlara göre ne pahasına olursa olsun silahlı mücadelenin sürdürülmesi gerekmekteydi. Liderliğini Kaypakkaya'nın yaptığı grup "Marksist eylemi münhasıran Kürtler'e dayandırmak, bir kürt devrimci örgütü meydana getirmek ve her halükârda MDD stratejisini silahlı bir devrimle, askerî bir hareketle uygulamak" ilkeleriyle öteki Maocu çevreden ayrılmaktaydı.

Kitle hareketinin gerilemeye başladığı bu süreç içerisinde silahlı savaş yöntemlerini öğreten Prusya generallerinin, Latin Amerika gerilla liderlerinin kitapları birbiri ardınca Türkçe'ye çevrilerek gençler yeni bir etkilenimle karşı karşıya bırakılmışlardı. Kısa sürede azımsanamayacak sayıda genç "parlamenter düzen içinde mücadele" görüşünden uzaklaşmış, çözümü silahlı savaşta görür oluştu. Bir yoruma göre "Maceracılık, bu yayınlar sayesinde ideolojik olarak şekillenmişti..." Onlara göre var olan koşullarda kitleri bilinçlendirmek, işçi sınıfını devrime hazırlamak bir masaldı. Zayıflayan kitle hareketine ancak silahlı gerilla yöntemleri ile bazı insanların / öncülerin güç katması olasıydı. "Silahlı mücadele esas, diğer mücadele biçimleri talîdir. İllegal faaliyet esas, legal faaliyet talîdir. Ve her dönemde silahlı mücadele şartları vardır" türünden ilkeler bir kısım devrimciye eylemlerinde yön verir oldu. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO),Türkiye Halk Kurtuluş Partisi (THKP), Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi (THKC) adları altında değişik örgütler kuruldu. Çeşitli dönemlerde Dev-Genç yönetiminde bulunan kadrolar, 12 Mart dönemine girilirken ortaya çıkan bu hareketlerin kurucuları olmuşlardı. "Dev-Genç 12 Mart'ta resmen kapatılmadan önce fiilen bitmiş ve PDA, THKO, THKP-C gibi örgütlere bölünmüş durumdaydı. Dev-Genç örgütü hele 1971'de artık esas olarak THKC'nin yani bir fraksiyonun yasal görüntüsünden başka bir şey değildi. "(X 61)

Geçen süreç içerisinde Mihri Belli ile Mahir Çayan arasında da görüş ayrılıkları belirmiş, Çayan ve çevresindekiler Belli'den uzaklaşarak kendilerine Latin Amerika'daki "şehir gerillası"nı örnek almaya başlamışlardı. Bir süre geçince kaynağını ünlü Latin Amerikalı gerilla lideri Che Guevera'da buna şu fikre vardılar. "Artık tek bir ülkede devrim olası değildir. Çünkü emperyalistler de kendi aralarında bütünleşmeye gitmişlerdir. Türkiye'de de devrim ancak Ortadoğu ile Kuzey'den yardım alarak gerçekleştirilebilir. Biz silahlı mücadele aracılığıyla kendimizi kabul ettirince bunlar bizi desteklemek zorunda kalacaklardır."

18 Ekim 1970 günü toplanan Dev-Genç'in son kurultayında Çayan'ın yaptığı dört saatlik konuşma grubun programının açıklanışıydı bir bakıma. Devrim halk savaşıyla gerçekleşecekti ve temel güç köylülük, öncü güç ise proletarya idi. Bu kongrede Çayan-Belli ay-

rılığı iyice netleşmişti. İki yıldır oluşturulan bağların bir örgüte dönüştürülmesi zamanının geldiği hakkında Çayan ve arkadaşları görüş birliğindeydiler."Artık bir hareket oluşturmak gerekiyordu..."

İlk örgütlenme girişimleriyle birlikte beşer kişilik 6 tim oluşturuldu. Bu, şehir gerillasına geçişin ilk adımı demekti...THKP ile THKC'nin eylem ilkeleri Kurtuluş gazetesi ile "Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç", "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup" ve "Kesintisiz Devrim" adlı broşürlerde şu şekilde belirtilmişti: "Devrim işçi-köylü ittifakı üzerinde kırlardan şehirlerin fethi rotasını izleyen bir halk savaşı ile tahakkuk edecektir. Esas, kırlardan şehirlerin fethi rotasıysa da, emperyalizmin üçüncü bunalım döneminin özelliklerinden ve Türkiye'deki üretici güçlerin gelişme seviyesinden dolayı birinci dönemde şehirler esas, kırlar yardımcı; ikinci dönemde kırlar temel, şehirler yardımı olacaktır. Halk savaşında köylüler temel güçtür.(...) Temel mücadele metodu politikleşmiş askerî savaş metodur. Silahlı mücadelenin objektif şartları, emperyalizmin işgalinden dolayı her dönemde vardır..."

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve Sinan Cemgil tarafından oluşturulan THKO'nun amacı ise Deniz Gezmiş tarafından şöyle özetlenmekteydi. (X. 62): "Genel amacımız kır gerillasıydı.(...) Biz, Ankara'da beş kişi kalıp şehir gerillası olarak savaşacaktık. Şehir gerillası olarak eylemlere girecek ve gerekli parayı sağlayacağız. Amacımız buydu; silah falan almak için gerekli parayı sağlamak. Sonra da gidip dağdaki arkadaşlara katılacağız..."(X 63)

Ülkedeki gençlik hareketlerini kronolojik sıra içinde izlemeye şimdilik bir nokta koyalım ve geriye; 1960'ların ilk yarısına dönerek, Türkiye'deki anti-emperyalist savaşımı ayrı başlık altında izleyelim.

Bilinir ki, bazı olaylar toplumların sosyo-ekomomik gelişme aşamalarındaki bir dönemi simgelerler ve kimi tarihsel oluşumların yaşanmasında belirleyici bir rol oynarlar. Anti-emperyalist savaşım bizde de bir devre damgasını vurmuş, 10 yıllık son derece çalkantılı bir dönemde zaman zaman içine düşülen hatalar, bilinçli şaşırtmalar ve uygulamaya konan provokasyonlar 12 Mart askeri darbesinin bir bakıma davetiyesini çıkartmıştır. Buraya kadar toparlamaya çalıştıklarımızla, aşağıda özetlediğimiz olaylar bir arada değerlendirildiklerinde sanırız, Türkiye'nin 12 Mart'a nasıl geldiği, daha

doğrusu Türk halkındaki gelişmelerden çıkarları tehlikeye düşen egemen zümrelerin bu gelişmeyi engellemek için ihtiyaç duydukları gerekçeleri gençlerin cesetlerine basarak nasıl hazırladıkları daha iyi anlaşılacaktır.

IV.I4) '60 LI YILLARDA GENÇLİĞİN ANTİ-EMPERYALİST SAVAŞIMI

O zamanlar büyük kentin varoşlarında
Hayatın dengesini tartan öğrenciler vardı
Taşralı yüreklerinin tedirgin terazileriyle.
Öfkeye benzerlerdi biraz; aceleci, sert, katı
Yürüyüşleri önemli, sususları anlamlı...

ŞÜKRÜ ERBAŞ

a) "Öfkeye benzerlerdi biraz; aceleci, sert, katı...."

Anti-emperyalist bir savaş vererek bağımsızlığını elde etmiş ilk ülke olma onurunu taşıyan Türkiye'nin Atatürk'ün ölümünden sonra, 1939'lardan başlayarak Batı'ya, Truman Doktrini ile de 1947'den itibaren özellikle Amerika'ya "yakınlaşması" ilerici çevrelerde haklı bir tepki oluşturmuştu. Ülkenin, Amerika'nın ileri karakolu durumuna geldiği savunuluyordu. 1965'lere gelindiğinde ise bu tepki salt solcu yazarların, gazetecilerin kaleminde, politikacıların konuşmalarında dile getirilmekle kalmıyor; üniversite gençliği de miting, forum ve bildirilerinde anti-emperyalist, dolayısıyla Amerikan aleyhtarı temayı işlemeye başlıyordu. Çünkü gençlik, kendi sorunlarının toplumsal sorunlardan soyutlanamayacağını kavramıştı. Üniversite sorununu tek başına ele almak hiç bir yarar sağlamazdı. Asıl dava, bağımsızlık davasıydı; sorun, düzen sorunuydu...Bu bilince varınca eylemleri doğal olarak anti-emperyalist bir niteliğe büründü. Gençlik Amerikan emperyalizminin ellerini ülkemizden çekmesini en büyük kararlılıkla savunan kesim haline gelmişti. 1960 sonrasının bilinçlenme ortamında yurt ve dünya sorunları okunup incelenmiş, Amerika'nın, NATO'nun ve 6. Filo'nun

gerçek yüzü anlaşılmıştı.

1965 yılı başlarında Petrol sorunu gündeme geliverdi. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile hükümet, yeni bir petrol kuyusunun açılıp açılmaması konusunda anlaşmazlığa düşmüş, TPAO'nun yeni kuyuyu açmasına izin verilmemesi üzerine de Genel Müdür İhsan Topaloğlu aydınlardan yardım istemişti.

Gençlik örgütleri derhal petrol sorununu incelemeye başladılar. Görüldü ki, Türkiye'de 11 yabancı şirkete karşılık yalnızca TPAO petrol aramak ruhsatı alabilmişti ve 8 kuyu açma hakkına sahipti. Oysa her biri 8'er kuyu açmak suretiyle yabancı şirketlerin ülkemizde açabildiği petrol kuyusu sayısı 88'di!...TPAO dokuzuncu kuyuyu açmak istediğinde ise hükümet buna engel olmuştu. Öte yandan yabancı şirketlerin ülkemizdeki petrol üretimi, yalnızca TPAO'nunkinden daha azdı. Ve yabancı şiketler başka ülkelerde ürettikleri petrolü bize yüzde 35 daha pahalıya satmaktaydılar. Yani konu her yönüyle Türkiye aleyhineydi

Durum anlaşılınca gençler konuyu kamuoyuna duyurma ve sorunun çözümlenmesi yolunda çaba harcamaya karar verdiler. 16 Şubat 1965 tarihinde TMTF Genel Başkanı Ahmet Güryüz Ketenci, İÜ Talebe Birliği Başkanı Toktamış Ateş, İTÜ Talebe Birliği Başkanı Uygut Beyaz ve İstanbul Yüksek Okullar Birliği Talebe Başkanı Dinçer Şekerci bu amaçla bir bildiri yayınladılar. Basın bildirisinde "...Yurdumuzun doğal kaynaklarının yabancı sömürgecilere peşkeş çekildiği bir ortama gelinmiştir. Biz Türkiye'nin kalkınması, politik ve ekonomik bağımsızlığa kavuşması için takip edilecek metodun anti-feodal ve anti-emperyalist bir kalkınma yolu olduğuna inanıyoruz" denmekdeydi. Sonra da şu satırlar geliyordu: "Önderimizin Bursa söylevi ve ikjnci cumhuriyet anayasasının kabul ettiği direnme hakkını yerine getireceğimizden kimsenin şüphesi olmasın!..."

Bu bildiriyi izleyen günlerde İÜTB petrol sorununa ayrıca eğildi. Bir basın toplantısı düzenleyerek petrol sorununun ortaya konması, ayrıca da "Vatandaş Yerli Petrol Kulan-Petrolünü Petrol Ofis'ten Al-Yabancı Petrole Hayır" sloganlarının yazılı olduğu kartonların araç sürücülerine dağıtılması kararlaştırıldı. Ardından petrol sorununu TMTF ele aldı. Ve petrollerin ulusallaştırılması istemiyle büyük bir kampanya başlattı. Sokaklara sloganlar yazılıyor,

gözalıcı afişlere kamuoyunun dikkati konu üzerine çekiliyordu. 13 Mayıs 1965'te bir basın bildirisi yayınlandı. Şöyle denmekteydi: "...Son bir kaç ay içerisinde petrol konusunda yapılan tartışmalar, petrol kanununun taşıdığı kapütülasyon niteliğindeki haklardan yararlanan yabancı şirketlerin ülkemiz ekonomisini adeta sabote ettiklerini ortaya koymuştur. Durum bütün açıklığıyla ortadayken T.C. hükümeti Enerji Bakanı Mehmet Turgut, mevcut kanunu savunmakta bir sakınca görmemekte ve yabancı şirketlere tanınan imtiyazların ortadan kaldırılmasını isteyen gerçek vatanseverlere işgal ettiği makamın ciddiyetiyle bağdaşmayacak bir şekilde saldırmakta ve onları ajanlıkla suçlamaktadır. Bu garip iddialar karşısında petrol davasını tamamen benimseyen Türk yüksek öğrenim gençliği, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın savunduğu görüşle Amerikan petrol şirketlerinin çıkarları arasındaki paralelliğe Türk kamuoyunun dikkatini çekmeyi bir borç bilir...."

Petrol konusu artık basının ve kamuoyunun en çok ilgilendiği konulardan biri haline gelmişti. Pek çok köşe yazarı petrollerin ulusallaştırılması üzerine yazılar kaleme alıyor, siyasal partiler de bu konu hakkındaki görüşlerini uzun uzadıya dile getiriyordu. Petrol konusunun işlendiği, öğrenci temsilcilerinin de görüşler aktardığı paneller, konferanslar düzenleniyordu. TPAO Hukuk Müşaviri Prof. Muammer Aksoy da konunun halka mâl edilmesi yolunda önemli katılarda bulunmaktaydı. TPAO ile Petrol-İş Sendikası arasındaki anlaşmazlığı ise TMGT Genel başkanı Alp Kuran ile TMTF Genel Başkanı Ahmet Güryüz Ketenci arabuluculuk yaparak çözümleyecekler, böylelikle çeşitli açılardan ciddî sorunlar doğurabilecek bir grevin önünü almış olacaklardı.

Hükümetin olan biten karşısında tanıdığı tutum ise ulusal bir çıkarın savunuculuğunu ve sözcülüğünü üstlenmiş olan gençleri kaba bir dille suçlamak ve ucuz iftiralarla karalamak çabası şeklindeydi. Örneğin Bakan Mehmet Turgut'a göre "Petrolün millîleştirilmesi için uğraşanların aklı başında değildi..."Bu sözlere karşılık gençler 13 Eylül 1965. tarihli bildirilerinde bakanı şöyle yanıtladılar: "...Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut'un Türkiye'nin sahibi ve hakiki bekçisi Türk yüksek öğrenim gençliği olarak ne idüğü maalesef belli olan fikir fukarası, yaygaracı ve hâlâ uşak olma hüviyetinden kurtulamayan bir zavallı olarak Türk kamuoyu

huzurunda tespit ediyoruz. (...) Mehmet Turgut Türkiye'deki yabancı petrol şirketlerinin bol ücretli bir avukatıdır. Türkiye petrollerinin yabancılara peşkeş çekilmesine yataklık yapmaktadır".

Aynı gün TMTF Genel başkanı Alp Kuran tarafından bir de basın toplantısı düzenlendi. Turgut'un "Ulusumuzun bağımsızlığı, mutluluğu ve başarısı adına yalnız Türk siyasî hayatından değil, Türk ulusundan da tecrit edilmesi" isteniyordu. Kuran, bunun gerekçelerini şöyle açıklamaktaydı: "Biz Mehmet Turgut gibi ulusal çıkarlarımızı kıyasıya çiğnemiş bir adamın Türk ulusu içinden çıkabilmiş olmasını hayretle ve üzüntüyle karşılıyoruz. Üstelik, bakanlık gibi Türk ulusunu yönetecek en yüksek makama gelebilmiş olmasından da utanç duyuyoruz. (...) Sömürücülerle işbirliği yapmakta baş rol oynamak isteyen bu adamın hâlâ bir bakanlık makamını işgal etmesine gençliğin sabrı ve tahammülü kalmamıştır."

Ayrıca, gençlik kuruluşları tarafından bakana, üzerinde BP, Shell ve Castrol tröstlerinin armaları bulunan avukat cübbesiyle, Batman'dan getirtilen bir şişe ham petrol üzerine "Dikkat; Bu Bizimdir" yazılı etiket yapıştırılarak yollandı. Tüm partilere birer de telgraf çekilerek Bakan'ın tutumu konusundaki görüşlerini kamuoyuna açıklamaları istendi. (Bu gençler bakan tarafından mahkemeye verilecek, ancak mahkemede takipsizlik kararı alınacaktı...)

Millî Petrol Kampanyası gençliğin önemli siyasi eylemlerinden biriydi ve gençlerin anti-emperyalist eğitiminde önemli rol oynamıştı. Petrol sorununun incelenmesi onları "uluslararası sömürü" olgusuna götürmüş, sömürü karşısında tavır alış ise ekonomik yapıların ciddî bir şekilde analizi sürecini başlatmıştı.

1967 Haziranı'nın sonlarında Amerikan 6. Filosu İstanbul Limanı'na geldi. Bu tür "ziyaret"leri gençlik artık dostça karşılamayıp, tavır alıyordu. Çünkü o dönemde 6. Filo "Emperyalizmin, bağımlılığın maddeleşmiş yüzkarası" olarak algılanmaktaydı. "O bir kocaman esaret zinciri ve en ağır bir küfür gibiydi..."

İlk eylem olarak, filo komutanlığının Taksim Alanı'na koyduğu çelenk yakıldı ve anıta gençler tarafından bir çelenk kondu. Bu çelengin üzerinde şu yazı okunuyordu: "Emperyalizmin Kanlı Eli Atamıza Uzanmasın, Kırılacaktır». Polis bu çelengi kaldırdı ve göstericilerden bazılarını dövdü. Ama 100 kadar İTÜ öğrencisi yine aynı yazının yer aldığı ikinci bir çelengi anıta bıraktı. (Bu eylem ne-

deniyle İTÜTB, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasasına aykırı davrandığı gerekçesiyle mahkemeye verildi.) Öğrenciler daha sonra, dolaşan Amerikalı denizcilerin keplerini aşırmaya başladılar ve bu şapka toplama işi bir kampanya haline sürdürüldü. 24 Haziran'da ise filoyu protesto amacıyla 10.000'den fazla kişinin katıldığı ve Beyazıt'ta başlayıp Taksim'de son bulan bir yürüyüş gerçekleştirildi. Yürüyüşçüler Dolmabahçe'den geçerken rıhtımda asılı Amerikan bayrağını indirip, yerine Türk bayrağını astılar.

Aradan kısa bir süre geçtikten sonra, 1967 Ekimi'nde 6. Filo yeniden İstanbul'a geldi. İlerici gençlik örgütleri bunun üzerine 7 Ekim'de Dolmabahçe'de oturma mitingi düzenlediler. İTÜTB tarafından "Aydınlara yazılan miting çağrısı"nda "Emperyalizmi topraklarından yarım asır önce silah zoruyla kovarak dünya geri kalmış ülke halklarına önderlik eden Türk ulusunun yatak odalarına kadar girmeye cesaret eden Amerikan emperyalizmine artık tahammülü kalmamıştır" deniyor ve "bu mitingte hangi partiden ve hangi ideolojiden olursa olsun, bütün milliyetçi güçlerin bir araya gelmesi" isteniyordu. (Bu mitingte dağıtılan basın bülteni nedeniyle birlik gene mahkemeye verildi. Ve Birlik Başkanı Çetin Uygur'un "Türk ulusu onlara gereken dersi bir kere daha verecek, efendice çekip gitmezlerse Vietnam halkından daha az onurlu olmadığını bütün dünyaya bir kere daha anlatacaktır" dediği için 1 yıldan başlamak üzere hapsi istendi.) Eylemler Dolmabahçe'de açlık grevi, Amerikan erlerinin şapkalarının toplanması, kafalarına yumurta atılması ve yüzlerine mürekkep fışkırtılması biçiminde sürdürüldü.

12 Kasım 1967'de İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda düzenlenen toplantıda TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın söylediği şu sözler ilerici kesimin o dönemdeki genel tavrını da ortaya koyuyordu bir bakıma: "İkinci Kurtuluş Mücadelesi başlamıştır. Yurdumuzda vazifeli her Amerikalıyı gittikçe daralan bir kin ve nefret çemberi içine alacağız. Bu çember gittikçe daralacaktır. Tıpkı bir akrebin etrafındaki ateş çemberi gibi!..."

1968'e gelindiğinde öğrenci olaylarının hızlı bir tırmanışa geçtiği gözleniyordu. İşgal ve boykotlar yaygınlaşırken, anti-Amerikan gösteriler de yoğunluk kazanmıştı. Gençlere "siyaset yapmamaları"nı önerenlere gençlerin verdiği yanıt şöyleydi: "Gençliği ülke sorunlarıyla ilgilenmeyen bir ulusun sonu gelmiş demektir. Yurdumu-

zun 101 yerinde Amerikan üssü kurulacak, yeraltı kaynaklarımız Amerika'ya peşkeş çekilecek; biz buna karşı çıkmayacağız!...Ülke sorunlarıyla ilgilenmek ne siyasettir, ne de suç. Tam tersine, ülke sorunlarıyla ilgilenmemek suçtur..."

İTÜ'nün 21 Nisan'da başlayarak 3 gün 3 gece sürecek "Barış İçin Arı Şöleni"ni açan yürüyüşte, Amerika'nın silaha ve zora dayalı politikasını simgelemek amacıyla kapkara bir top arabası çıplak ayaklı ve üzerlerinde geri bıraktırılmış ülkelerin adlarının yazılı bulunduğu gömlekleri giyen öğrenciler tarafından çekildi.

1968 Mayısı'nda ise, o zamana dek zaman zaman eleştirilen ve protesto edilen NATO'ya karşı ilk kez bir kampanyaya gidildi. Bu konuda ilerici öğrenci derneklerinin ortaklaşa hazırlayıp, basına sundukları bildiride şunlar okunuyordu: "...NATO'ya Hayır diyoruz, çünkü Amerika'ya karşıyız. NATO'ya Hayır diyoruz, çünkü emperyalizme karşıyız. NATO'ya Hayır diyoruz, çünkü emekçi halk yığınlarının, yani Türkiye'nin çoğunluğunun çıkarlarından yanayız. (...) Amacımız bağımsızlık sorununu yalnızca biz gençlerin ve aydınların sorunu olmaktan çıkarıp, emekçi halkımıza mâl etmektir. Çünkü her zaman halklar galip gelmiştir. Vietnam'da böyle olmuştur, Türkiye'de de olacaktır..."

14 Mayıs'ta saat 11.00'de 6 metre kadar büyüklükte olan bir NATO ambleminin Taksim'de yakılmasıyla başlatılan "NATO'ya Hayır Haftası" çerçevesinde şunlar düşünülmüştü: Gümüşsuyu'nda Çetin Özek'in konuşmacı olarak katılacağı "Emperyalizm ve NATO"konulu konferans, İstinye ve Düzce'de "NATO'ya Hayır" geceleri, Açık Hava Tiyatrosu'nda bir açıkoturum, halkoyunları gösterileri ve halk ozanlarının dinletileri.

Bu arada emperyalizmin işbirlikçileri tarafından yönlendirilen ve gözetilen sağ görüşlü öğrenci dernekleri "Komünistler Moskova'ya" bağırışları arasında çeşitli yürüyüşler yapıyor, ayrıca programı baltalamak amacıyla toplantıların düzenleneceği salonların yöneticileri tehdit ediliyordu. İstinye'deki geceden sonra otobüslerle şehre dönen öğrencilere polisin önerdiği yol üzerinde taşlı-sopalı saldırılar da düzenlenmesine karşın program esas itibariyle uygulandı. "NATO emperyalizmin sömürme amacıdır" ise temel slogandı. Aynı adla bir de broşür bastırılıp, dağıtılmıştı. Broşürde "Her Amerikalı'nın ve Avrupalı'nın alnı yüzyıllar boyu öldürdükleri maz-

lum insanların kanı ile damgalıdır" görüşüne yer veriliyor ve anti-emperyalist tavır almanın, NATO'ya karşı olmanın gerekliliği vurgulanıyordu.

8 Temmuz günü İTÜTB Başkanı Harun Karadeniz, İTÜTOTB Başkanı Çetin Uygur ile İYTOTB Başkanı Cengiz Gülderen tarafından Başbakan Demirel'e ilginç bir hediye paketi gönderiliyordu. Yollananlar şunlardı: "Gerçekleri görebilmesi için bir gözlük, gençliğin isteklerini öğrenebilmesi için Eğitimde Devrim adlı broşür, özel okulların anayasaya aykırılığını anlaması için de bir anayasa!..."

15 Temmuz tarihinde, yani 1968 işgallerinin hemen sonrasına rastlayan dönemde 6. Filo İstanbul'a gene geldi ve o yıl Temmuz ayı kanlı ve acı olaylara sahne oldu.

Ölürken kardeşim sen
kollarımda
Bir ak güvercin gibi küçük, savunmasız
Taze kanın damlarken toprağa
sıcak sıcak
Gözlerinde
cevapsız kalan sorularla şaşkın
Ve, son soluk dudaklarından
Çıktı çıkacak
Bakıyorsun son kez, yitirdiğin
yaşama...
ULUFER ŞAHİN

b) "Ölürken kardeşim sen kollarımda..."

6. Filo'nun geldiği gün Dolmabahçe Rıhtımı'nda öğenciler bayrakları yarıya indirdiler. Gerekçeleri "Türkiye'nin tam bağımsız olduğuna inanmamalarıydı."

Akşam polis şehrin önemli yollarını tutmuş, bu arada Taksim'e çorba içmeye giden 16 üniversite öğrencisi de tutuklanmıştı. Bu olay öğrenciler arasında büyük bir kızgınlık uyandırdı. Devrin önde gelen öğrenci liderlerinden Harun Karadeniz o geceyi şöyle an-

latıyordu: (X 64) "Tek kelimeyle tepemiz attı. Çünkü o gece bütün Beyoğlu'nda sazlarda, barlarda Amerikan erleri gezip eğleniyorladı. Biz bu memleketin gençleri olarak çorba içmeye gidemiyorduk. (...) Yurdun önünden geçen yol kontrol altına alındı. Amerikalılar'ı taşıyan araçların geçmesi engellenecekti. Bu engelleme o kadar doğal bir haktı ki, bizim gezemediğimiz kendi vatanımızda Amerikan erlerinin gezmesini düşünmek bile insanı deli ediyordu 6. Filo düpedüz işgal ordusu konumuna geliyordu gözümüzde. Biz sokağa çıkmaya korkuyorduk. Fakat yurdun hemen karşısındaki bir otelin kapısında bir İmpala taksi duruyor ve içinden Amerikalı bir er ile bir Türk hanım iniyor ve otele giriyordu. (...)Polis otelin kapısında nöbet tutuyor ve yoldan geçen arkadaşları topluyordu. Hiç bir ideolojik yapısı olmayan gençlerin bile en azından isyan edeceği olaylardı bunlar.."

Gençler böyle bir psikolojik durumun etkisiyle sözü edilen otelin camlarını kırıyor ve Amerikalılar'ı taşıyan birkaç aracı taşa tutuyorlardı. Buna karşılık polisin tepkisi 17 Temmuz gecesi öğrencilerin çoğunun uykuda olduğu geç bir saatte İTÜ yurdunu basmak oldu!...7 saat sonra ortalık kan gölüne dönmüş, yaralanan 40 öğrenciden 3'ü oldukça ağır durumda oldukları için yoğun bakıma alınmışlardı...

Aslında olay inanılacak gibi değildi. Amerikalı askerlere boya atmak, yuhalamak yüzünden Türk gençleri, Türk polisi tarafından öldüresiye dövülmüş, korkunç bir saldırıya uğramışlardı. Emniyet Teşkilatı sanki bu yurdun değil de, başka bir ülkenin insanlarının huzurundan, güvenliğinden sorumluydu...

Tahrikler bununla da bitmemiş, gece uykuda iken baskına uğrayap kan revan içinde bırakıldıktan sonra 32 genç, 8. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından "Polise fiilî mukavemet, devletine emniyet kuvvetlerini tahkir, tezyif, hürriyeti tahdit, darp ve müessir fiil" iddiasıyla tutuklanmışlardı!...(-ki, dönemin etkin yayın organlarından ANT, bu olayı verirken şu başlığı kullanarak devleti açıkca suçlayacaktı: "Kanlı İmha Plam.")

Baskından sonra gençler Taksim'e yürüyüp, 6. Filo'yu protesto ettiler. Sonra da Dolmabahçe Rıhtımı'nda filoya ait motorları taşlayıp, Amerikalı subay ve erleri dövdüler, denize attılar. Yeşilköy'den Amerikan Donanması'na erzak getiren kamyon da devrilerek yakıldı.

20 Temmuz'da da Beyazıt'ta "Barış İçin Emperyalizmle Savaş" mitingi yapıldı. Olaylarla ilgili olarak İstanbul Valisi Vefa Poyraz gazetecilere şöyle diyordu: "Limanımızda konuk bulunan donanma mensuplarına karşı iki gündür yapılan tecavüzî hareketlerin sorumları aralıksız takip edilerek adalete teslim edilmişlerdir. Bu arada kanunî vazifelerini yapan polislerimize karşı da aşırı tahrip ve tecavüzler yapılmaktadır..."

Ankara ve Trabzon'da da benzeri karakterde olaylar yaşandı. Ankara'daki Amerikan Haberleri Merkezi, Pan Amerikan Havayolları ve Amerikan Kültür Merkezi molotof kokteyli atılarak tahrip edildi. Tuslog Komutanlığı'nın duvarları siyaha boyandı. Trabzon'da ise KTÜ öğrencisi 70 genç Boztepe'deki Amerikan üssüne yürüdü.

Aynı günlerde Amerika'nın Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı William Burdett ise Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp'e "Amerikan denizcilerinin başına gelecek bir olayın çok vahim sonuçlar doğurabileceğini" belirtiyordu!...

İTÜ Öğrenci Yurdu baskınından sonra İTÜ Senatosu üyeleri öğrencileri suçlayarak istifa etmişti. İlerici öğrenci derneklerinin hazırladıkları bildiride şu sorulara yanıt aranıyordu: ".Nasıl bir gençlik düşünüyorsunuz? 'Amerika'nın sınırları Kars'tan başlar' diyen bir başkanın ülkesinin askerlerine alkış mı tutmalıydık? (...) Açık denizlerde aylarca kaldıktan sonra cinsel bunalımlarını gidermek için gelen kişileri Amerikan genelevleri biçiminde çalışan otellere taşıyan komisyoncular mı olsaydık? Doğal kaynaklarımızdan sömürdüklerini İstanbul sokaklarında dolaşan askerlerden dilenerek mi alsaydık?»

24 Temmuz günü acı haber geldi: Gençlik 1960 sonrasının ilk kurbanını vermişti... İTÜ öğrenci yurdu baskını sırasında üçüncü kat penceresinden atıldıktan sonra 300 metre kadar ayaklarından sürüklenen, TİP ve FKF üyesi 25 yaşındaki Vedat Demircioğlu 6 gün komada kaldıktan sonra yaşamını yitirmişti.

Vedat'ın öldürüldüğünün öğrenilmesi üzerine ilk olarak İTÜ öğrencisi 100 kadar genç "Katiller" yazılı siyah bir çelengi Vilayet'in önüne bırakmak istiyor, ama Emniyet Müdür Muavini Yaşar Okcuoğlu'nun emriyle saldırıya geçen toplum polisinin engellemesi ile karşılaşılıyordu. Kısa bir süre sonra bu kez İÜ öğrencileri üniversite bahçesinde toplanarak yürüyüşe geçiyorlar, "Katil Sükan", "Sa-

tılmış Demirel", "Kardeş Kardeşi Vurur mu?" sloganlarıyla Vilayet'e doğru akıyorlardı. Ne var ki, onlar da Demircioğlu'nun yitirildiği haberi alınır alınmaz derhal alarma geçen polis tarafından cop zoruyla dağıtılacaklardı. Saat 13.00'de gene aynı yere gelen ve FKF flamasını taşıyan diğer bir grup da aynı davranışlarla karşı karşıya kalacak, polis gençlerin elinden bayrak, flama, pankart ve Demircioğlu'nun yerlerde sürüklenirken çekilmiş fotorafını zorla aldığı gibi, yakalayabildiği 6 kişiyi de Beşiktaş Emniyet Amirliği'ne götürecekti...

Polisin her türlü zora başvurması gençleri yıldırmıyor, çeşitli fakültelerden gençler yeniden bir araya gelerek "Katil Sükan...Sükan İstifa..."sloganlarıyla Hürriyet Meydanı'na yürüyorlardı. Burada bir başka özgürlük şehidinin;Turan Emeksiz'in anıtı önünde saygı duruşunda bulunup, gönderdeki bayrağı yarıya indiriyorlardı. Çemberlitaş'a kadar ilerleyen öğrencileri biraz ileride çift sıra halinde barikat kuran polisler Sultanahmet yönüne bırakmak istemeyecekler ve İstanbul aynı gün içinde yeni bir polis öğrenci çatışmasına sahne olacaktı...Bu arada, üzerine inen coplardan korunmak amacıyla Türk bayrağına sarılan bir genç gene de dayak yemekten kurtulamayacaktı...

Ama olaylar sonra ermiyor, çatışmanın olduğu yerin yakınında bulunan Balıkkesir Yüksek Öğrenci Yurdu da, bazı öğrencilerin binadan arkadaşlarına tezahürat yapmaları nedeniyle basılıyordu. Yurda giren polisler oda kapılarını kırarak içerdeki öğrencileri copluyorlar, yurtta konuk olarak bulunan İngiliz turist de dayaktan payına düşeni alıyordu.

Biz o çocukları hiç anlamadık
Biz o çocukları tanımadık hiç...
Mavi bir damar gibi kentin gerilen bedeninden
Bir çığlık çağlayanı gibi, geniş uzun pembe
Savrulup gittiler de kaç kez rüzgâr rüzgâr
Duyurabilmek için bizim türkülerimizi bize
Bir gün olsun inip aralarına katılmadık
Sesimizi katmadık seslerine...

ŞÜKRÜ ERBAŞ

c) "Biz o çocukları hiç anlamadık..."

Öte yandan, Konya Yüksek Öğrenim Gençliği'nin 25 Temmuz günü , yani Vedat'ın yitirilişinden bir gün sonra -izinli olarak-yapacağı "Amerikan Emperyalizmini Tel'in Mitingi" ni engellemeye çalışan gerici çevreler, bu yasal gösteriyi "Moskova'ya alet olmak" şeklinde niteliyorlar ve halkı gençlere karşı tahrik eden bildirilerle harekete geçiyorlardı. Ortak yayınladıkları bildirilerinde Komünizmle Mücadele, Manevi Değerleri ve İslâmiyet'i Yaşatma, Konya Milliyetçi Öğretmenler ile Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Derneği "Şuursuzlara gereken dersi vermek için halkı imanlı gençlikle elele vermeye davet etmekteydiler." Sonuçta, İstanbul'un kelimenin tam anlamıyla kaynadığı gün Konya'da da olaylar patlak verdi. Yeni Konya gazetesi saldırı grupları tarafından yakılıp kıkıldı. TİP Genel Merkezi basıldı ve Öğretmenler Derneği'ne saldırılarak öğretmenler feci şekilde dövüldü.

Olayların elebaşısı konumunda Komünizmle Mücadele Derneği başkanı ve ikinci başkanı bulunmaktaydı ama İçişleri Bakanı Faruk Sükan'a göre "Bu olayları irtica hareketi olarak göstermeye gayret edilmemeliydi. Çünkü kendisi aşırı solun giriştiği tahrip ve anarşi hareketlerinin Konya'daki üzücü olaylarda rolü olduğu kanaatindeydi"!..

Sağ basının olaylar hakkındaki yorumu, tabii ki, aynı doğrultudaydı. Gerici yayın organlarının başlıcası konumunda bulunan Bugün'e göre de "Hadiseler'in mes'ulü komünistlerdi ve Konya'da yaşananlar milletin komünistlere ilk ve küçük tepkisinden ibaretti."

O Bugün gazetesi ki, 18 Temmuz 1968 tarihli sayısında Mehmet Ş. Eygi imzasını taşıyan şu yazıya sayfalarında yer vermekten çekinmemişti: "Bütün anti-komünist kardeşlerimi uyanık bulunmaya davet ediyorum. Gafletle geçirilecek bir dakikamız bile yoktur. Hummalı bir şekilde hazırlanmalıyız ve tetikte beklemeliyiz. Komünistler neye uğradıklarını anlamamalıdırlar. İhtilal dinamitinin fitilini yakar yakmaz moskof uşaklarının enselerine binmeliyiz. Bütün anti-komünist üniversite talebeleri komünistlerle mücadeleye hazır olmalıdırlar. Önümüzdeki aylarda büyük bir ihtimalle tarihî hadiseler, büyük kargaşalıklar cereyan edebilir..."

19 Temmuz'da gene Bugün'de bu kez "İhtar" başlıklı bir yazı yayınlanmıştı:" ..Komünistlere ve onları sinsice kışkırtan, himaye eden hainlere ihtar ediyoruz : Anti-komünist halk kuvvetleri alarmda ve tetikdedir. Dişe diş, göze göz, kana kan kaidesince, yapılan her tecavüz şiddetle karşılık görecektir..."

Aynı gazete 20 Temmuz'da da "Anti-Komünist Halk Kuvvetleri"ne şöyle seslenmişti: "...Türk halkına önümüzdeki günlerde büyük vazifeler düşebilir. Vatanımız tehlikededir. Halk kendi devletini, vatanını, şeref, namus ve mukaddesatını bizzat korumak zorunda kalabilir. Meşrû asayiş kuvvetlerinin, yani polis ve ordunun yanında anarşist ve vatan satıcısı komünistlere karşı çarpışmak gerektiği zaman bir saniye bile kaybetmeden vazife başına koşmalıyız. (...) Kutsal vazife bizi bekliyor. Selâm, Hak yolda gidenler üzerine olsun..."

Bir gün sonra, yani 21 Temmuz'da Mehmet Ş. Eygi bu kez de şu tehditleri savuruyordu: "Amerikan düşmanlığı bahanedir. Sosyalistler Türkiye'yi Rusya'ya satma hareketine başlamışlardır. Uyumakla kaybedecek tek saniyemiz yoktur. İhanet çemberi daralmaktadır. (...) Bundan 100 küsur yıl önce Patrik Grigoryus'un kışkırttığı Bizans artıklarının cesetlerinden akan kanlar kaldırım taşlarına yayıldı ve aç köpekler tarafından yalandı. Komünistlerin sonu aynı olacaktır..."

Şûle Yüksel Şenler'in 22 Temmuz tarihli Bugün'de yayınlanan "Müslüman Kardeşlere Açık Mektup"u ise aynen şöyleydi: "...Siz imanlı işçi kardeşlerim, köylü kardeşlerim, memur, esnaf ve talebe kardeşlerim; sizler her biriniz komünist ihtilâli hazırlığının şu en ateşli ve hızlı günlerinde ve solcuların bundan sonraki fiilî hareketleri karşısında böyle birer arslan yürekli kahraman mücahid olarak ileri atılmalı, satılmış vatan hainlerini ile taşlı-sopalı anarşistleri bir hamlede ezerek menhus ve menfur planlarını başlarında parçalamalısınız. Vatan hainliğinin cezasının ölüm olduğunu düşünürsek, o halde bu memlekette komüniste hayat hakkı tanımamalıyız.(...)

"Müslüman Türk kızı olmak bahtiyarlığını sosyalist olmakla kaybetmiş ve kendilerini müslümanlıktan, Türklük'ten tard etmiş ve sosyalist isimli komünistlere hizmeti gaye edinmiş üniversiteli sosyalist kız talebelerin elinde dahi, memleketimizde hiç görülmemiş, sıkıldığı zaman insanı derhal 24 saat müddetle bayıltan hususi gaz

tabancaları ve çeşitli silahlar var. Ve yine bu sosyalist kızlar da dahil olmak üzere bütün sosyalistler hususi judo dersi almışlardır. Yani bu demektir ki, judo bilen bir sosyalist kız herhangi bir sol harekette karşısına çıkan 15, hatta 30 erkeği bir-iki el, kol, bacak hareketiyle yere serecek ve diğerlerini de gaz tabancasıyla 24 saat hareket edemez hale getirecek, bayıltacak. Gerisini siz düşünün...Ey Müslüman Türk!(...) Maneviyat düşmanlarının karşısında aslanlar gibi kükre ve cihad bayrağını aç!..."

Kanlı ve şiddetli olayların yaşanacağı 23 Temmuz'un Bugün'ünü ellerine alanlar şu manşet ile karşılaşıyorlardı: "Halk Komünistleri İmha Etmeye Hazır"

Olayların gerçek sorumlularının, kışkırtıcılarının kimler olduğunu Bugün gazetesinin yukarıda aktardığımız yazılarını okuyan tarafsız, aklıbaşında herkes görebilirdi. Ama hayır!..."Olaylara solcular neden olmuştu!..." Gerçekle hiç ilgisi olmayan "İstihbaratlarından" hareketle bilgisiz, bilinçsiz halkın çoğunluğunun kafasındaki tabuları ve sömürülmeye son derece uygun dinsel inançlarını çağdışı idealleri için kendilerine ucuz bir malzeme yapanların tüm bu davranışlarına göz yuman Sükan'ın değerlendirmesi bu şekildeydi.

Ayrıca, düşünce ve inançlarından dolayı hiç kimsenin suçlanamayacağı, hele karşıt görüşte olanlar tarafından ölümle tehdit edilemeyeceği açık bir anayasa hükmü iken, solcu diye gösterdikleri kişilerin öldürülmesi için kitleleri teşvik ve tahrik edenler hükümetin savcıları tarafından hiç bir kovuşturmaya uğramamış, haklarından hiç bir dava açılmamıştı. Öte yandan suçsuz insanlar (hatta mağdurlar) sorumsuz kişilerce kamuoyuna "Hain" diye gösterilmişler ve cezai kovuşturmalara uğramışlardı. Yani esas suçların cezalandırılması yoluna gidilmemişti.

TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar şu önemli saptamada bulunmaktaydı: "İrtica bugün Amerikan emperyalizminin geri kalmış memleketlerde kullandığı başlıca silahtır. Bütün bu olayların Türkiye'yi faşist darbeye zemin hazırlayan doğrultuda geliştikleri görülmektedir. Faşizme yol açan kışkırtmaların yozlaştırıp çığrından çıkarabileceği hareketlerden kesinlikle kaçınılmalıdır."

Tüm bu olaylar olup, tepkileri süredursun, 6. Filo 28 Ağustos'ta bu kez de İzmir Limanı'na demir atmıştı bile...Gene aleyhte gösteriler, gene sağ grupların protestocu gençlere saldırıları...Bu arada

FKF, filonun gelişiyle ilgili olarak Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a, ana muhalefet partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'ye, Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'a ve Harp Gazileri'ne birer telgraf çekti. Ayrıca "Emperyalizmin boyunduruğu altında ve 6. Filo'nun gölgesinde 30 Ağustoslar'ın kutlanamayacağı"nı savunan bir de broşür dağıttı.

Ölüm bir kez çalan kapıları
Doğumdan öncesi, ölümden sonrası yalan

Yumruğu, göğsü ve altın başıyla
Ne güzeldir ayakta dimdik insan...
İLHAMİ BEKİR

d)"Yumruğu, göğsü ve altın başıyla Ne güzeldir ayakta dimdik insan..."

Anti-emperyalist savaşıma karşı işlenmiş Vedat Demircioğlu cinayeti ve sonrasında yaşananlar -doğal olarak-yalnızca gençlerin değil, gerçek bağımsızlıktan yana tüm çevrelerin ve ilerici basının da büyük tepkisine neden olmuştu. Örneğin ANT dergisi 30 temmuz 1968 tarihli sayısının kapağında siyah çerçeve içinde Demircioğlu'nun fotoğrafına yer veriyor, resmin yanına da şu sözleri yazıyordu: "Bu Cinayetin Hesabı Sorulacak!"

Dergideki yazıların hemen tümü gençliğin anti emperyalist savaşımına ve ona karşılık hükümetin tutumuna ayrılmış, çeşitli yazarlar son olaylar hakkındaki görüşlerini kaleme almışlardı. Doğan Özgüden "Faşizmin Ayak Sesleri" başlıklı yazısında şöyle diyordu: "AP iktidarı nihayet maskesini atmış ve gerçek çevresi bütün iğrençliği ile ortaya çıkmıştır. Bu;Türkiye'nin bağımsızlığı ve vatandaşlarının insanca yaşaması için savaşan ülkücü vatan çocuklarını öldürtecek kadar gözü dönmüş, kanunsuz ve zorba bir iktidardır. (...) İktidar binbir tahrike başvurarak kitleleri sokağa dökmek, birbirine kırdırmak, ondan sonra da memlekette huzuru sağlamak gerekçesi altında kanlı bir teröre gitme hesabı peşindedir. (...) Morrison firması komisyoncusu Süleyman Bey'in başında bulunduğu bir iktidar, elbette devlet kuvvetlerini Amerikan emperyalizminin çıkarları doğrultusunda kullanacaktır. Devlet polisini 6. Filo denizci-

lerine muhabbet tellallığı yapar duruma düşürmek, gençliğin ve halkın tepkisine rağmen Amerikan gemilerini İstanbul Boğazı'nda tutmak, Amerika'ya karşı çıkan Türk çocuklarını barbarca yaralamak ve öldürmek ancak kendini Amerika'ya satmış olanların harcıdır..."

Yaşar Kemal de "Kanlı iktidarın Ortakları" başlığını taşıyan yazısında " Türkiye'de Amerikalılar'ın davranışı utanç vericidir. Bayrak yırtmalardan tut da, sokakta oynayan çocukları keyif için kurşunlanmalara kadar iğrenç rezaletler..." diyor ve ekliyordu: "Türk kıyı şehirleri Amerikan 6. Filosu'nun şehvetlerini tatmin merkezleri haline gelmiştir. (...) Şimdi hiçbir Avrupa kıyı şeridi Amerikalılar'ı kabul etmiyor, Amerikalılar'ın genelevi olmak zilletine düşmek istemiyorlar. Ama camilerinde beş vakit selâlar verilen Türk şehirleri... Ayıp, rezalet, utanç verici, yüz kızartıcı... (...) Ve Türkler'in bir kısmı, müslüman geçinenlerin epeysi Amerikalılar'la birlik oluyorlar. (...) Bu işgal rezaletine, bu şehvet pazarı haline düşmeye karşı koyan bir avuç üniversitesi genci var. (...) Yüzümüzdeki bu karayı, bu utanç lekesini azıcık da olsa onlar hafifletiyorlar. Bu gençler ne yaptılar? (...) En masumane bir şekilde prtotestoda bulundular. En ağır hareketleri Amerikan işgal gücü erlerinin üzerlerine mürekkep serpmeleri oldu. Bütün dünyada son zamanlarda protesto mürekkepleri boşaltmak öğrenci geleneğidir. Bunun için kimse öğrencileri, dünyanın hiçbir memleketinde öldürmeye kalkmamıştır. (...) Ama gelin görün ki, talebelerin bu masumane hareketleri bizim polisimiz tarafından büyük tepkilerle karşılanıyor. (...) Türk polisi bir gece şafağa karşı Türk üniversitesini basıyor. Üniversite yatakhanesini muharebe meydanına döndürüyor, gençleri pencerelerden atıyor, öldürüyor, gözlerini kör eyliyor. (...) Sonra gericisi, ilericisi bütün Türk basını bu gençleri suçluyor.(...) Eeey geleceğin Türk halkı, eğer var olacaksan sana sesleniyorum; bu gençlerin en masumane şekilde İstanbul'un şehvet pazarı olmasına protestodan başka suçları yok. Başka hiç bir suçları yok. Efendiler kendilerini kurtarmak için birtakım yalanlar uyduruyorlarsa, inanma. Bunlar Türk onurunu, Türk umudunu, Türkler'in tek şahlanış gücünü ateş çemberine almışlar, kanlı iktidara ortaklık ediyorlar. Ey insaf, ey utanç, ey insanlık şu dünyadan ne zaman çekip gittin? Hiç mi nam-ı nişamın kalmadı?"

ama coşkun bir suya benzedi ömrümüz
ve hiç yorulmadık; savaşlar yorulmaz
yalnızca gidenleri çok özledik
birer yol gibi gidip de dönemeyenleri

.....

A. ÇAĞRI ÇINAR

e) "Ve hiç yorulmadık; savaşanlar yorulmaz..."

Biz gene olayları izlemeye dönelim:

ABD'nin Vietnam'ı işgali tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aydın, ilerici çevrelerde büyük tepkiyle karşılandı. Üniversiteliler bu emperyalist saldırıyı şiddetle kınadılar ve Vietnam halkından yana olduklarını belirttiler. Çünkü onlar için "Emperyalizme karşı verilen her savaş Türkiye'nin de millî savaşı idi". Bu görüş doğrultusunda ABD Başkanı Johnson'a çekilen telgrafta şöyle denildi: " Temelleri yıllardır yoksul ülke halklarının alın teri ve son yıllarda en iğrenç ve zalimce cinayetlere karban ettiğiniz Vietnam halkının kanları ile sulanan imparatorluğunuzun, tahmin ettiğimiz gibi, başkanlık döneminizde çökmesi en candan dileğimizdir. Yoksul bir ülkenin gençliği olarak hatırlatırız ki, ezilen uluslar bir gün ezenleri mutlaka yok edecektir. Saygılarımızla..."

1 Aralık 1968'de "CIA ajanı" olarak nitelenen ABD Büyükelçisi Commer'in Türkiye'ye atanmasını protesto amacıyla Cumhurbaşkanı Sunay'a gönderilen ve "Vietnam pasifikasyon hareketinin ünlü lideri W. Commer'in yüksek katınıza sunacağı itimadnamesinin reddedilmesini ulusumuzun onuru açısından yararlı görüyoruz" denilen, altında 40 öğretim üyesinin de imzasının bulunduğu telgrafın büyütülmüş örneği önünde FKF İstanbul Sekreterliği üniversite bahçesinde bir basın toplantısı düzenleyerek son gelişmeleri kınadı. Ne var ki, Commer olayı daha kapanmamıştı.

Commer, 6 Ocak 1968 günü, Amerikan yardımıyla kurulan ve Amerikan sistemine göre eğitim yapan ODTÜ'yü ziyarete geliyordu. ODTÜ öğrencileri ise 1960 sonrası yaygınlaşan fikir akımlarına, ülkemiz gençliğinin gelişimine koşut olarak sola kaymış ve ABD aleyhine tavır takınmışlardı.

Olay duyulur duyulmaz öğrenci grubu rektörlüğe yürüdü ve büyükelçinin resmî makam arabası devrilerek yakıldı. İtfaiyenin araca yaklaşması da gençler tarafından engellendi. Tümüyle yanan araba daha sonra parçalandı. Commer'i aşağıya kadar inerek karşılamış olan Rektör Prof. Dr. Kemal Kurdaş gazetecilere şunları söylüyordu: "Büyük dostumuz ABD'nin değerli sefiri özel bir nezaket ziyaretinde bulumak ve üniversite toplumuyla birlikte bir öğle yemeği yemek için üniversiteye teşrif buyurmuşlardır. (...) Bu hareketi şiddetle takbih ediyorum. Bu zorbalık yalnız memleketimizin değil, üniversitemizin de gerçek düşmanlarının eseridir. (...) Kanaatimizce Türk-Amerikan dostluğu zayıflmış olarak değil, kuvvetlenmiş olarak ortaya çıkacaktır."

Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'e göre ise "Olay Türk misafirperverliği ve Türk kültürü ile bağdaşmıyordu..."

Aracın yakılmasını kınayanlar arasında ODTÜ Öğrenci Birliği Bakanı da bulunuyordu. İskender Ayvalık, "Biz de Commer'e karşıyız" diyordu, "Ancak böyle bir olayı tasvip etmiyoruz."

Commer'in İstanbul'a geçeceği haberi üzerine 17 Ocak 1969 günü Maçka'da bir Amerikan bayrağı ve Commer'in resmi yakıldı.

Bağımsızlığın savunucusu ilerici gençlerin bu tür eylemleri sağın şimşeklerini çekmekte, Başbakan Demirel tarafından da kendilerine ağır eleştiriler yöneltilmekteydi. Bunun üzerine 19 Ocak'ta İTÜÖB Başkanı Harun Karadeniz, İTÜTOTB Başkanı Çetin Uygur ve İYTOTB Başkanı Cengiz Gülderen tarafından Süleyman Demirel'e yanıt olarak bir açık mektup kaleme alındı. Kendisine bazı sorular yöneltilmekteydi: "Suç varsa polis üniversiteye girer, diyorsunuz. (...) İyi ama, suç olup olmadığını polis mi tayin edecek, yoksa adliye mi? Suç olup olmadığını adliye tayin edecekse, suç varsa polis üniversiteye girer sözünü söylemeye ne hacet var? Yok eğer suç olup olmadığını adliye tayin etmeyecekse, polis tayin edecekse , üniversitedeki suçları polisin tayin etme yolunun kapalı olduğu 27 Mayıs 1960'ta görüldüğü halde bu yola gidişin sebebi nedir? (...) Polisin üniversiteye girişinin üniversitelerde idarecilerin talep ve muvaffakiyetine bağlı sayılmasının devlet nizamıyla bağdaşamayacağını söylerken, bu sözün Anayasada güven altına alınmış olan üniversite özerkliği ile ve Anayasa ile bağdaşabileceğine ihtimal verebiliyor musunuz? (...)»

Bu ve benzeri sorulara yanıt arandıktan sonra gençlerin anti-emperyalist eylemlerinin haklılığı vurgulanıyor ve "ABD'nin çıkarlarına bekçilik yapmak üzere gelen bir CIA ajanına, ülke topraklarındaki 101 Amerikan üssüne, doğal kaynaklarınızın sömürülmesine, Kıbrıs karasularımızda yolumuzu kesen 6. Filo'ya, ülkenin bağımsızlığına darbe vuran 54 ikili anlaşmaya" karşı çıkmanın suç olmadığı belirtiliyordu. Demirel "Sömürgen firmaların verdiği komisyon karşılığında onların temsilciliğini yapmakla" itham edildiği gibi, şu eklemede de bulunulmaktaydı: "Emperyalizmin işbirlikçilerinin bu vatanı parça parça ve küçük komisyonlar karşılığında emperyalizme peşkeş çekmesi ihanettir ve suçtur..."

Aynı günlerde filonun tekrar geleceği duyuldu. Bunun üzerine İstanbul'daki devrimci örgütler 28 Ocak 1969 günü toplandı ve tüm yurda yaygınlaştırılması amaçlanan protesto hareketini yönetecek bir "Dayanışma Kurulu" oluşturuldu. Bildiriler, duvar gazeteleri, panolar, el ilanları hazırlanması işinin organize edilmesinin yanısıra, önemli bir karar da alındı: Protesto hareketlerinin gençler dışında geniş halk yığınlarına da yaygınlaştırılması...

İlk olarak 6 Şubat günü Cumhurbaşkanı Sunay ile Genelkurmay Başkanı Tural'a telgraf çekilerek şöyle denildi: "Amerikan emperyalizminin bekçisi bu filoyu ve askerlerini, kendi donanmamızdan ve Mehmetçiklerimizden daha fazla görmekten usandık. Soruşturması hâlâ açılmayan Vedat Demircioğlu'nun ve Savaş Atalay'ın öldürülmesi olaylarının doğurucusu Amerikan askerlerini görmek istemiyoruz."

7 Şubat'ta ise "Vedat Demrcioğlu Burada Öldürüldü, Filo Gene Geliyor" yazılı afişin altında yapılan basın toplantısında şu görüşler ifade edildi: "...6. Filo, düşük ücretlerle ağır şartlar altında çalıştırılan işçilerin değil, bu işçileri sömüren, bu işçileri ücret kölesi olarak çalıştıran sömürgen şirketlerin düzenini beklemektedir. 6. Filo ülke çıkarlarını düşünmeye başlayan öğrencilerin öğrenim dışı bırakılmasına çalışanların düzenini beklemektedir. (..) Halktan yana gençlik örgütleri olarak, 6. Filo'nun gerçek yüzünü halka ileteceğiz. İnanıyoruz ki, bu filonun gerçek yüzünü gören halk, düşmanını içinden atacaktır..."

8 Şubat'ta Dolmabahçe "Bu güç 6. Filo'nun karşısındadır. Bizi çiğnemeden İstanbul'da dilediklerince dolaşamazlar" diye and içen

gençlerin sesleriyle çınlamaktaydı.

10 Şubat'ta İstanbul'da büyük bir yürüyüş düzenlendi ve Atatürk Anıtı'na MTGT tarafından hazırlanmış üzerinde "Atam. Geldikleri gibi gitmişlerdi. Yine geldiler, geldikleri gibi yine gidecekler" yazısının okunduğu bir çelenk bırakıldı. Aynı gün Ankara'da FKF'li gençler tarafından bir Amerikan bayrağı yakılmıştı.

11Şubat tarihinde İ.Ü. bahçesindeki kuleye, üzerinde Vedat Demircioğlu'nun resminin bulunduğu bir bayrak çekildi. İlerici gençleri karalamak için yeni bir fırsat doğmuştu, tüm sağcı basın ayağa kalktı: "Beyazıt Kulesi'ne kızıl bayrak çektiler!..."

12 Şubat'taki Adliye ve Belediye yürüyüşlerini 13 Şubat'ta Çemberlitaş Kız Öğrenci Yurdu'nun düzenlediği "Kızlar Yürüyüşü" izledi. Taşınan pankartlardan bazılarında şunlar okunuyordu: "Türkiye 6. Filo'nun Genelevi Değildir", "Türk Kadını Onurunu Koruyacaktır", "Amerikalı it, Evine Git"...İstanbul'da bunlar olurken Ankara'da ise iki Amerikalı generalin arabası tahrip ediliyor, İzmir'de 9 öğrenci filo gidene kadar açlık ve konuşma grevine başlıyordu. İzmir Valisi Osman Kibar ise "Amerikalılar yurdumuzdan tatlı hatıralarla ayrılmalıdır" diyebiliyordu.

...
Ellerimde kanın
Bağrında kapanmayan yarası
Tüm anaların
Görmeyen gözlere, işitmeyen kulaklara
Özgürlük için akıtılan kanlar
Boyarken her yeri kırmızıya
İsyan, acı, öfke dolu hıçkırıklar
Sarsarken her yüreği
Sen
Bir kardeşinin eliyle çıkıyorsun
Son yolculuğa
Neden ?..

ULUFER ŞAHİN

f) "Özgürlük için akıtılan kanlar boyarken her yeri kırmızıya..."

Derken 16 Şubat'a gelindi...Kampanya o gün "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" ile noktalanmaktaydı. Adından da anlaşılacağı gibi, bu yürüyüş salt öğrencilerle sınırlı kalmıyor, kalabalık bir kitleyi kapsaması hedefleniyordu. Bu arada sağ kesimde de bazı hazırlıklar yapılıyordu tabii...Örneğin "Bayrağa saygı mitingi"nde cuma namazından sonra cemaate "Başlarını ezelim" andı içiriliyor, aldatılmış insanlar ABD'nin sömürü düzeninin sürmesi için piyon olarak kullanılıyorlardı. Bazı gazetelerde ise "Ya Tam Susturacağız, Ya Kan Kusturacağız", "Kızılları Boğmanın Vakti Geldi", "Cihad'a Hazır Olun" başlıkları okunuyordu. 16 Şubat 1969 tarihli Bugün gazetesinde ise Mehmet Ş. Eygi şu çağrıyı yapmaktaydı: "Müslüman kardeşim; (...) Komünizm küfrüne karşı derhal silahlan. İslâm'da askerlik ve cihad ihtiyarî değil, mecburîdir. (....) Herkes komünizm küfrü ile savaşa hazır olsun. Komünistler ve onları destekleyen hain şahıs ve müesseseler kahredilsin. Deccal yıkılsın. (...) Cihad eden zelil olmaz. Sağ kalırsa gazi olur. Canını verirse şehitlik şerefini kazanır. (..) Ey müslümanlar! İmanınız tehlikede, dininiz tehlikede, Kur'anınız tehlikede, camiler tehlikede. Din, iman elden gidecek. Kalkın ey ehli İslâm! Davranın!..."

Halk Beyazıt, Fındıklı ve Dolmabahçe Camii'nde toplu namaza çağırılıyordu. Nitekim, gençler ve işçiler Beyazıt Alanı'nda başlayarak Taksim'de sonuçlanacak "Emperyalizme Karşı Mustafa Kemal Yürüyüşü"ne hazırlanırken, çoğunluğunu çember sakallı ve takkeli kişilerin oluşturduğu gruplar da camilerin çevresini doldurmaya başlamışlardı.

40.000 kilişilik bir katılımın olduğu yürüyüş sürdürülürken Taksim'de bazı solcu gençlerin fotoğrafları dağıtılıyor ve görüldükleri yerde öldürülmeleri emrediliyordu. Ayrıca üç arabadan da gerici topluluğa sopa ve silah dağıtılıyordu. Ve bunlar toplum polisinin gözleri önünde gerçekleştirilmekteydi!... Bir iddiaya göre ise (X 65) bazı sivil polisler bu dağıtım işinde görev almışlardı...

Yürüyüşçüler Taksim Alanı'nı doldurmaya başladıklarında saldırı başladı. Polisin taşlı, sopalı, demir çubuklu, silahlı saldırganlara arka çıkar nitelikteki tutumu o günün belki de en konkunç manza-

rasıydı. Ertesi günlerde hemen tüm gazetelerde boy boy yayınlanacak olan bir fotorafta yere düşmüş bir gencin bıçaklanışını toplum polisinin kayıtsızca izlediği görülmekteydi. Ve o polis gençten ancak yarım metre uzaklıktaydı...Yani, bir kısım insanlar yanı başlarında polis olmasına karşın rahatlıkla cinayet işleyebilecek "özgürlüğe", böyle bir dokunulmazlığa sahiptiler...

Gerekli tüm formaliteleri yerine getirilen, bildirimi yapılan bu yasal yürüyüş sonunda ortaya çıkan bilanço nedeniyle 16 Şubat, siyasal tarihimize "Kanlı Pazar" olarak geçti. Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan adlı bağımsızlık yanlısı iki genç öldürülmüştü, 104 de yaralı vardı...Kanlı Pazar; fanatik, gözü dönmüş dincilerin kendilerini yeterli güce sahip bulduklarında neler yapabileceklerinin açık bir göstergesiydi. İçişleri Bakanı Sükan ise, olaylardan kimlerin sorumlu olduğu gün gibi ortadayken, "Olaylara yürüyüş yapan solcuların, sağcılar üzerine molotof kokteyli atması sebep oluştur" diye demeçler veriyordu (18.2.1969, Milliyet) Başbakan Süleyman Demirel'e gelince...Onun olayları yorumlayış şekli insanın kanını donduracak türdendi. Demirel'e göre "Bunlar hür olan memleketlerin işaretleriydi"!...(21.2.1969, Milliyet.)

Kanlı Pazar kamuoyunda ve siyasal çevrelerde geniş yankılar yarattı, tartışmalara yol açtı.18 Şubat günkü başyazısında Nadir Nadi şu görüşü savunmaktaydı: "...İşbaşına geldiği günden beri Demirel iktidarı anayasanın laiklik ilkesine aykırı olarak gerici akımlara suç sınırlarını zorlayan bir yakınlık, bir hoşgörü politikası izlemiş, devrim ilkelerini savunanları türlü yollarla engellemeye çalışırken, devrim düşmanlarına daima göz kırpmış, onlara cesaret vermiş, destek olmuştur. Kanlı Pazar işte bu sakat tutumun bizi ulaştırdığı son aşamadır."

20 Şubat 1969 tarihinde Güvenlik Kurulu'na çekilen ve 69 öğrenci derneğince imzalanan telgrafta şu cümle de yer almaktaydı: "Kardeş kavgası istemiyoruz ve inanıyoruz ki gerçek müslüman yurttaşlarımız da 6. Filo'nun karşısında olan insanlardır."

Tüm engelleme ve sindirme çabalarına karşın, anti-emperyalist gösteri ve yayınlar birbirini izledi. 1970'teki durum Amerikan aleyhtarı tavrın artık liselilerde de görülmeye başladığıydı.

g) "En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de devrim..."

1971'e girildiğinde yaşananlar ise heyecanlı bir filmin sahneleriydi sanki...11 Ocak günü Ankara Emek Mahallesi İş Bankası şubesi silahlı dört "gangster" tarafından soyuluyor, soyguncuların "Eski öğrenci liderlerinden Deniz Gezmiş ile Yusuf Aslan olduğu" polis tarafından resmen açıklanınca olay ertesi gün siyasal bir havaya bürünüveriyordu. Emniyet yetkililerinin Gezmiş ile Aslan'ın fotoğraflarını tüm teşkilata dağıtmaları ve bu iki gencin görüldükleri yerde vurulmaları emrinin verilmesi olayın dikkat çekici diğer bir yönüydü. Gezmiş'in o zamana kadarki davalarına bakan avukatları Alp Kuran ile Demir Özlü, "Vur" emri karşısında görüşlerini bildirirlerken şu önemli noktayı da vurguluyorlardı: "...Deniz Gezmiş'in silahlı ve çok tehlikeli bir eşkiya gibi gösterilmek istenmesi; siyasî iktidarın, onun şahsında devrimci gençliği mahkûm etme gayretlerinin sonucudur ve eski bir hikâyedir."

Senatör Haydar Tunçkanat da 22 Ocak günü Senato'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "...Faşistlerce ölüm müfrezeleri kurulmuştur. Günün birinde siz, banka soygunundan suçlu olarak ilan ettiğiniz bu gençleri bir silahlı çatışmada nefs müdafaası bahanesiyle öldürecek olursanız -ki, bütün hazırlıklarınız ve olağanüstü tedbirleriniz bu niyetinizi açıkça belli ediyor- sizleri bu kürsüden gençlerin katili olarak peşinden suçlayacağımızı duyurur, kanun dışı hareketlerden kaçınmanızı tavsiye ederim."

Gazeteci Oktay Akbal "Bir Dram Oynanıyor" başlıklı makalesinde konunun diğer bir yönüne dikkat çekiyordu: "...Daha önce kaç banka soyuldu, kaç önemli vurgun oldu, böylesine bir çaba görülmedi. Bu kez niye bu korkunç çaba? (....) Bunca devrimcinin katillerini arayıp bulmak, yakalamak, adalete teslim etmek de bir kamu görevi değil mi? Bir banka soygununa bu denli ilgi gösterilirken, yüzlerce polis, jandarma Türkiye ölçüsünde gece gündüz çalışırken, devrimci gençleri öldürenleri aramak, yakalamak görevi niye unutuluyor? Eninde sonunda bir banka soygunu.(...) Bütün dava, Deniz ile arkadaşlarını yakalamak, karşı koymalarından korkulduğu için de vurmak o anda...Korkunç bir olay, tarihe kapkara harflerle yazılacak bir dram oyananıyor gözümüzün önünde."

1971 Şubatı'nın ANT dergisinde de şu değerlendirmeye yer ve-

rilmekteydi: "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve arkadaşlarının hayatı üzerinde korkunç bir tertibe girişilmiştir. Artık önemli olan yirminci dereceden bir banka soygunu değil, bu soygun bahane edilerek devrimcilerin hayatına devlet eliyle kast edilmesi ve daha da önemlisi; bu konuda sürekli spekülasyon yaratılarak emperyalizm ve soyguncular iktidarınca hazırlanan faşist terör tedbirlerinin parlementodan geçirtilmesinin sağlanmasıdır."

22 Ocak 1971 günü Başbakan Demirel, Genelkurmay Başkanı, İçişleri, Millî Savunma, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma bakanları ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarının katılımıyla Millî Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı Sunay'ın başkanlığında 8,5 saat süren bir toplantı yapıyor ve toplantının bitiminde şu açıklamada bulunuyordu: (Açıklama sırasında dikkatleri çeken nokta Kurul'un sözcülüğünü ilk kez başbakanın değil de, Kurul Genel Sekreteri Orgeneral Emin Alpkaya'nın, yani bir askerin yapmasıydı.): "Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşaması, yaşatılması yolunda başta görev ve sorumluluk taşıyan hükümetle Anayasa müesseselerinin parlamenter rejime her ne şekilde olursa olsun gölge düşürmek isteyen niyetleri daima hüsrana uğratacak kudret ve kararlılık içinde bulunmalarına rağmen vatandaşa tereddüt ve endişe uyandıracak şekilde öne sürülen görüş ve anayasa haklarını kötüye kullanarak kanun ve nizamlara aykırı davranışlarla huzur bozmaya yönelmiş olayların kesin olarak önlenmesi bir ihtiyaç ve zaruret haline gelmiştir. (...) Demokratik rejimimizi hedef alan veya yurt bütünlüğünü bozmaya yönelen güven ve kamu düzenine zararlı faaliyetlerin aşırı uçlardan geldiği ve büyük huzursuzluklar getirdiği bir gerçektir. Bu itibarla, yukarıda açıklanan durumları önlemek ve eldeki mevzuatın boşluklarını doldurmak ve değişen toplum şartlarına cevap vermek üzere demokratik esaslara uygun olarak gerekli tedbirlerin alınması uygun görülmüştür..."

İsmail Cem 24 Ocak 1971 günkü Milliyet'te yer alan makalesinde "...Gerçek soyguncuların bu gençler olup olmadığı ikinci derecede önemlidir. Asıl önemli olan, 23 yaşındaki bir gencin, suçlu dahi olsa, 1971 Türkiyesi'nde 'bir numaralı halk düşmanı' durumuna getirilebilmesidir" diyor ve ekliyordu: "Deniz Gezmiş ve arkadaşları ister inançlı, olumlu ve cesur 'devrimciler' şeklinde nitelensinler, ister romantik 'küçük burjuva anarşistleri'diye, yahut 'ülkeyi te-

melinden dinamitleyenler' diye tanımlansınlar; bir gerçek unutulmuşa benzemektedir: Bu gençler her ne yapmışlarsa kendi inançlarına göre Türk toplumunun yararına diye düşündüklerinden yapmışlardır. Doğru ya da yanlış, fakat bu noktadan hareket etmişlerdir. Soygun suçu, eğer gerçekten işlenmişse, bunun mazur görülmesi gerektiğini kimse söyleyemez. (...) Ancak iş halk düşmanları yaratmaya ve olayı ülkenin başlıca sorunu yapmaya vardırılacaksa, sadece objektif ölçülerle hareket edilemez. Olayın nedenleri ve subjektif unsurları değerlendirme dışı bırakılamaz. (...) Şimdi bütün Türkiye, kanun önünde objektif suçlulukları varolabilirse de, subjektif suçlulukları herhalde ağır olmayan gençleri 'bir numaralı halk düşmanı' ilân etmekle meşguldür. Bu gençlerin kişiliğinde bütün gençler mahkûm edilmeye çalışılmaktadır."

Tüm Ankara Emniyet Teşkilatı çelik yelekli, tabancalı, otomatik tüfekli, gaz bombalı yıldırım ekiplerle evlere, otellere, SBF'ye ve ODTÜ'ye baskınlar düzenleyip (X 66), adı geçen gençleri arayadursun, kamuoyu 13 Şubat 1971 günü ikinci bir banka soygunu haberiyle çalkalanacaktı. Bu sefer soyulan Ziraat Bankası'nın Küçükesat şubesiydi. (Deniz'lerin üzerine kalan bu soygunun THKP-C tarafından gerçekleştirildiği daha sonra anlaşılacaktı...)

Artık banka kapılarında silahlı muhafızlar, dışarıya görülmeyen yerlere de silahlı gözcüler konuyor, emniyet yetkilileri şüpheli evlerdeki kültablalarını bile inceleyerek izmaritlerden bir ipucu elde etmeye uğraşıyordu. Çünkü soyguncuların Birinci sigarası içtikleri tespit edilmişti!..

Bu arada Deniz Gezmiş'in, Yusuf Aslan'ın, Sinan Cemgil'in babaları basın aracılığıyla çocuklarından önce teslim olmalarını istemişler, ama daha sonra teslim olmamalarını öğütlemişlerdi. Çünkü yakalandıklarında çocuklarına ağır işkenceler yapılacağı, faili meçhul suçların da onların üstüne yıkılacağı öğrenilmişti. Kovalananların, yakalananların sayısı günden güne kabarmaktaydı ama asıl istenenler hâlâ bulunamamıştı. Her kafadan bir ses çıkmaktaydı. Soyguncular kimine göre Ankara'da saklanmaktaydı, kimilerine göre İstanbul'a geçmişlerdi. Bazıları Anadolu'da bulundukları kanısındaydı, bir sava göre ise çoktan yurtdışına kaçmışlardı. Sonunda iş fala kaldı!...Evet, yüksek tirajlı bir gazete "iyice arap saçına dönen işin üstündeki esrar perdesini kaldırmak için" ünlü Hayriye Bacı'ya

fal baktırdı...Deniz ve arkadaşlarının izi, içi su dolu bir kapta bile aranmaktaydı...

Aradan günler geçiyor, hiçbir sonuç alınamıyordu. Derken gelindi 15 Şubat 1971'e...Alınan haber hayretten herkesin ağzını açık bırakacak türdendi: Amerikalı bir çavuş Balgat'taki Amerikan üssünden silah tehdidiyle kaçırılmıştı. Türkiye ilk kez böyle bir olaya sahne oluyordu. Dikkatler derhal Deniz'lere çevrildi. (Nitekim Deniz Gezmiş, daha sonra sorgusunda bu olayı gerçekleştirenlerin kendisi, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan, Sinan Cemgil ve Alpaslan Özdoğan olduğunu ifade edecekti) Ne var ki, Amerikalı çavuş kaçırıldıktan 17 saat sonra serbest bırakılacaktı. Hem de cebine taksi parası da konarak...

Bu olay üzerinde çok kısa süre geçmişti ki, siyasal nitelikli bir adam kaçırma olayı daha gerçekleştirildi. 4 Mart günü dört Amerikalı havacı silahlı kişilerce kaçırılmıştı... Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve Sinan Cemgil bu olayla birlikte kurdukları örgütün adını da kamuoyuna duyuruyorlardı: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu!...

THKO kaçırdıkları Amerikalılar'ın hayatlarına karşılık 400.000 dolar fidye istiyor ve hazırladıkları bildirinin TRT'nin 07.30, 13.00 ve 19.00 haber bültenlerinde okunmasını şart koşuyordu. "Bütün dünya halklarına ve Türkiye Halkına" başlığını taşıyan bildirileri şöyleydi: "...THKO halkımızın kurtuluşu ve bağımsızlığının silahlı mücadeleyle kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır. Amacımız Amerika'yı ve bütün yabancı düşmanları temizlemek, hainleri yok etmek ve düşmandan temizlenmiş tam bağımsız Türkiye'yi kurmaktır. THKO ezilen halkımızın öncü gücüdür. Halkımızın kurtuluşu dışında hiç bir harekete giremez. (.....) Haklarımızı zorla alacağız. Çünkü onlar herşeyi bizden zorla aldılar.(...) Ezilen ve sömürülen yoksul halkımız; size sesleniyoruz!(...) Kanımızı emen bir avuç haine ve onların arkasındaki Amerika'ya karşı isyan etmek en kutsal görevimizdir. (...) Hainlere karşı baş kaldırmaktan başka çare kalmadı. Korkmayalım. Vatanın kurtuluşu uğrunda mücadele bir namus borcudur. Ve zaten kaybedilecek bir canımız kalmıştır..."

Ancak 10 Mart günü, fidye ödenmezse öldürülecekleri bildirilen Amerikalı rehineler 400.000 dolar alınmaksızın serbest bırakıldı. Deniz Gezmiş bunun gerekçesini sonraları şöyle açıklıyordu: "Yok,

öldüremiyorsun. Faşistlere benzemiyoruz biz. Kolay değil bir insanı öldürmek. Adam suçsuz. Adam bilinçsiz ve senin yaşında. Suçsuzlar. Gerçi kendi kurulu düzenlerine karşı çıkmamakla objektif olarak suçlular ama, subjektif olarak hiçbir suçları yok. Sen silahlısın karşılarında.(...) Ben cellat pozisyonuna girmişim gibi bir duygu içindeyim. Açıkça söyledim, öldüremem dedim..." (X 67)

IV.15) VE MUHTIRA...

Aradan iki gün geçti.12 Mart 1971 tarihinde, başlarında Genelkurmay Başkanı bulunan Yüksek Kumanda Heyeti Cumhurbaşkanı ile TBMM ve Senato başkanlarına bir muhtıra verdiler. Muhtırada şunlar yazılıydı:

"1-Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraati ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal, ekonomik huzursuzluklar içine sokmuştur. Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiştir. Ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, T.C.'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2-Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetler'in bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek, mevcut anarşik durumu giderecek ve anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zarurî görülmektedir.

3-Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır."

Genelkurmay Başkanı ve Millî Güvenlik Kurulu üyesi Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu üyesi Orgeneral Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu üyesi Oramiral Celal İyicioğlu, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu üyesi Orgeneral Muhsin Batur imzalarını taşıyan bu muhtıranın verilmesi üzerine hükümet görevden çekildi. Cumhurbaşkanı da kabinenin istifasını kabul etti. Ve yeni hükümeti kurma görevini -partisinden ayrılması

koşuluyla-CHP'nin sağ kanadını temsil eden Prof. Nihat Erim'e verdi. Türkiye 12 Mart'la birlikte yeni bir köşe başına daha gelmiş bulunuyordu...

"Millî Demokratik Devrim hareketi önderlerinin kabul etikleri silahlı eylem metodu ve polislerle işbirliğindeki faşist komandoların saldırıları, bir tür gerilla romantizmine ve ütopik devrim düşüne yol açmış, yaygınlaşan bu durum da askerî müdahaleye ortam hazırlamıştı" (X 68)

Evet, 27 Mayıs'ı izleyen on yıl zengin ve çok önemli deneyimlerle dolu olarak, son derece yoğun, çalkantılı bir biçimde yaşanmış; ayrıca, provokasyonlar sonucu haklı gerekçelere dayanan hareketlerin nasıl rayından çıkartılabileceği de bu dönemde birçok örnekle gözler önüne serilmişti.

Bir dönem ilerici gençler arasında olukça güvenilir bir konumda bulunan , silahlı mücadelenin yılmaz savunucusu Mahir Kaynak'ın da aslında MİT için mahir bir kaynak olduğu da anlaşılmıştı...

5 Mart 1971 günü ODTÜ'de öğrenciler ile jandarma birlikleri arasında meydana gelen ve bir öğrenci ile bir jandarmanın ölümüyle sonuçlanan çatışmadan sonra, olay sırasında önemli görev üstlendiği için aranmakta olan Eyüp Temeltaş ile ilgili olarak, o dönemde MİT Teşkilat Müsteşarı olan Korgeneral Nurettin Ersin'in "2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı ilgili Askerî Savcılığı"na gönderdiği 1 Eylül 1971 tarihli yazıda şu satırlar okunmaktaydı: "Eyüp Temeltaş teşkilatımızca kendisinden uzun süre istifade edilmiş bir kimsedir. Adı geçenin durumunun açığa vurulması gerek kendisi, gerekse teşkilatımız yönünden birtakım sakıncalar tevlit edecektir..." (9.5.1977, Cumhuriyet / Uğur Mumcu)

"Egemen sınıflar gençlik eylemlerini geniş halk yığınlarından koparmaya çalışırlar. Bunun için genel yöntemleri eylemlere anarşi ve çatışma unsuru karıştırmaktır. Öğrenci eylemlerinin anarşiye dönen çatışmalarla dejenere edilmesinin yanı sıra en büyük tehlike, egemen sınıfların bu olayları baskı rejimleri için gerekçe göstermesidir. Devrimci öğrencilerin bu noktada çok dikkatli olmaları ve iktidarın oyununa gelmemeleri gerekir."(X 69)

Devrin önde gelen öğrenci liderlerinden Harun Karadeniz'in bu saptamasının haklılığını 12 Mart (sonra da 12 Eylül) uygulamaları ortaya koyacaktı. Hem de çok, ama çok acı bir biçimde...

2.KİTAP

BEŞİNCİ BÖLÜM (12 Mart 1971-12 Eylül 1980)

V.1) YENİ BİR UMUT

12 Mart Muhtırası'ndan elde edilen ilk izlenim " Ordunun, geniş halk yığınlarının Demirel hükümetinden hoşnutsuzluğunu paylaştığı, Silahlı Kuvvetler komutanlarının da bu hoşnutsuzluğu ifade ettiği" şeklindeydi. Muhtıra'da sözü edilen reform istemi, 1965'ten 1971'e değin tek başına iktidarda bulunan AP'nin anti-demokratik ve baskıcı uygulamalarından iyice bunalan ilerici kesimin umutlanmasına neden oldu. Çünkü sol, 12 Mart'ın "Devrimci Ordu"olarak adlandırılan radikal subayların önderliğini yapanlarca gerçekleştirildiğini sanmaktaydı... Devrimci subaylar Atatürk ilkelerini Halkçılık Beyannamesi'nin yayınlandığı günden bu yana desteklemişlerdi. 12 Martçılar da Atatürk ilkelerini savunur gözükünce muhtırayı verenlerin devrimci subayların liderleri oldukları izlenimi doğmuş oldu. Sol da muhtarı'yı içtenlikle destekledi.(* 1)

Nitekim 13 Mart 1971 günü, aralarında DİSK,TÖB-DER, DEV-GENÇ, TMGT, ODTÜ Mezunları Cemiyeti ve Üniversite Asistanları Sendikası'nın da bulunduğu beş kuruluşun ortak bildirisi DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler tarafından basına açıklanıyordu:"Bütün devrimci girişimler, örgütleri tarafından sonuna kadar desteklenecekti!.." Şöyle diyorlardı:"... Ülkemizin kurtuluşu emperyalizm ile herhangi bir bağlantısı olmayan Atatürkçü tam bağımsız bir dış politikanın gerçekleştirilmesi, emekçi halkımızın ağırlığı ve etkinliği altında temel reformların yapılması ve insanın insana kul olmadığı yeni bir toplumsal düzenin kurulmasıyla mümkündür. İleride yeniden emperyalizmin kucağına düşmemek için her devrimci adımda dayanağımızın emekçi halkımız olduğu hiç bir zaman gözden uzak tutulmamalıdır. Onun bilinçlenmesi ve örgüt-

lenmesi yolundaki bütün anti-demokratik engeller kaldırılmalı, devrimci gençlik, devrimci meslek örgütleri ve devrimci sendikaların varlığı birer güvence olarak kabul edilmelidir. Bu yoldaki bütün devrimci girişimler halkımızın temel isteklerini gerçekleştirmesi için şimdiye kadar verdiğimiz mücadelenin doğal bir uzantısı olarak desteklenecek, korunacak ve sürdürülecektir."

Ayrıca DİSK muhtıra hakkındaki görüşünü Devrim Gazetesi'nde 16 Mart 1971 günü şu satırlarla dile getiriyordu:" Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, Atatürk devrimlerini hakim kılmak ve Anayasa'nın öngördüğü reformları gerçekleştirmek, özellikle Anayasa'nın temel ilkelerine yürekten bağlı kalmak yolunda görev başında olduğunun radyolardan ilanı karanlık ufukları aydınlığa kavuşturmuştur."

Aydınlık Sosyalist Dergi yazarları da, "...12 Mart 1971 tarihli muhtırayı, kurtuluş savaşımızdan doğmuş olan ve herşeye rağmen Mustafa Kemal'in millici ve ilerici geleneğini geniş ölçüde sürdürebilen Türk ordusunun faşizmi tezgahlama çabası içinde bulunan, devrimci kanı dökmüş, cana kıymış olan ve üstelik 'şaibeli' ünvanını kazanmış bulunan işbirlikçi Demirel iktidarına karşı ve ona hükümet etme yetkisi vermiş olan işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegalibenin hakim bulunduğu bir parlamentoya karşı tepkinin ifadesi" saymaktaydılar.

TMGT de komutanların muhtırasını olumlu karşılamıştı. Diyordu ki; "... Senelerden beri Amerikan emperyalizmi ve onun işbirlikçi iktidarına karşı verdiğimiz Bağımsızlık ve Demokrasi kavgasını her zaman olduğu gibi, bir kere daha benimseyen ordumuzun tutumunu kıvançla karşılarız. Gazi Mustafa Kemal'in kişiliğinde belirlenen tam bağımsız ve laik cumhuriyet prensiplerini tümü ile savunan devrimci gençlikle onun çelikleşmiş gücü devrimci ordumuzun bu müdahalesini Cumhuriyetimizin ve halkımızın geleceği bakımından tam bir teminat sayarız."

TİP'in tepkisi ise farklıydı. O, olayları "Anayasal rejime askeri bir müdahele olarak" olarak yorumluyordu. 15 Mart günü TİPMYK tarafından yapılan açıklamada "Türkiye İşçi Partisi'nin işçi ve emekçi sınıfların politik gücüne karşı çıkan hiç bir çözüm yolunu benimsemediği ve benimsemeyeceği" belirtilmekteydi.

V.2) MUHTIRA'NIN GERÇEK YÜZÜ ANLAŞILIYOR

1960 darbesinden sonra en yüksek güvenoyu alarak göreve başlayan Başbakan Nihat Erim'in ilan ettiği yeni hükümet programında Anayasa'nın öngördüğü tarım, milli eğitim, vergi sistemi vb. reformlardan söz ediliyordu edilmesine ya, "ülkede düzeni sağlama" konusu öncelikteydi.

Düzenin sağlanması adı altında bir dizi önlem alındı. Ve bu önlemler Türkiye işçi hareketi ile gençlerin anti-emperyalist eylemlerine yönelikti!... Silahlı Kuvvetler komutanlarının Cumhurbaşkanına verdikleri ikinci muhtıra ile de tam bir uygunluk içerisindeydi. İkinci muhtırada "Anarşik olaylara, aşırı sağ ve sol hareketlere karşı savaşım zorunluluğu" gerekçesiyle Anayasa'nın kişi temel hak ve yükümlülüklerine ilişkin bölümün değiştirilmesi istenmişti. Bu; burjuva demokrasinin emekçilere şeklen bile olsa sağladığı hakların ortadan kaldırılması amacına yönelik bir istemdi! Yani, ülkenin sosyo-ekonomik çerçevesini zorlayan hareketlerin bastırılması amacına yönelik bir plan ustalıkla ortaya konmuştu. Hedef ise 1961'nin özgürlükçü anayasası idi...

Temel demokratik hakların elde edilmesi için kitlelerin yapacağı savaşımın hükümet tarafından "Toplumsal düzenin bozulmasına yönelik yıkıcı faaliyet" olarak değerlendirileceğinin açıklanması sol kanatta haklı bir tepki oluşturdu. 26 Nisan'da ise içlerinde İstanbul, Ankara ve İzmir'in de bulunduğu onbir ilde sıkıyönetim ilan ediliyordu. Sıkıyönetim Komutanlıkları da "Silah arama ve toplama amacıyla aramalar yapma, iletişim araçlarını denetleme ve gerekirse sansür koyma şüpheli kişileri tutuklama ve çevrelerinden uzaklaştırma, her türlü toplantıyı yasaklama, çeşitli örgütlerin faaliyetlerini geçici olarak yasaklama, sokağa çıkma yasağı koyma, özel tutukluların ve kısmen devlet güvenliğine kastetme durumunda yasaya aykırı hareketlerin incelenmesi için askeri mahkemeler kurma" yetkilerine sahiptiler.

Sıkıyönetim ilanıyla birlikte ilericiler arasında geniş bir tutuklama operasyonu da başlamış oldu. Çünkü 12 Mart rejiminin uygulayıcılarının anlayışına göre her sosyalist birer anarşistti! Tüm devrimcilere bu sıfat yüklenmekteydi.

Oysa siyasal birer kavram olarak Anarşizm ile Bilimsel Sosyalizm birbirinden farklı kavramlardı. Bilimsel Sosyalizmin tersine, örgütlenmiş siyasal sınıf mücadelesi ile her türlü siyasal örgütlenmeyi yadsıyan ve devletin yalnız sınıfsal niteliğine değil, varlığına da karşı olan Anarşizm ütopik bir küçük burjuva ideolojisiydi gerçekte... Bu nedenle de, Bilimsel Sosyalizmi benimsemiş,onun yöntemlerine bağlı bir insanın anarşist eylemlere yönelmesi olası değildi. 12 Mart uygulayıcıları işte bu önemli gerçeği hiç bilmiyor görünümündeydiler.

Tutuklananlar Genelkurmay Başkanı'nın yasa dışı bir emri üzerine, kanunlara aykırı olarak İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı ile MİT tarafından ortaklaşa kurulmuş ve Amerikan yapımı en modern işkence araçlarıyla donatılmış olan Kontr-Gerilla merkezlerine götürülüyorlardı. (*2)

Yasaklanan ve satıştan alıkonan politik literatür listesi de Yüksek Askerî Şura tarafından onaylanmıştı. Bu durumda onbinlerce kitap toplatıldı, ilerici yayınlar yapan yayınevleri kapatıldı,sahipleri ve redaktörleri tutuklanarak çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar.

Kapatılanlar yalnızca yayınevleri değildi tabii.."Siyasal eylem yaptıkları" ileri sürülerek (MTTB hariç!) ülkedeki bütün öğrenci dernekleri bu uygulama ile karşı karşıya kaldılar.1961 Anayasası sınırları içinde ve yasal yollarla etkinliğini sürdürmeye, bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm düşüncesini emekçi yığınlarına yaymaya çalışan TİP de 21 Temmuz 1971 tarihinde kapatıldı. Kapatılma gerekçesi ise "Irkçılık ve bölücülük yapması idi".

TİP gibi diğer tüm demokratik kitle örgütleri de mahkeme kararına bile dayanmaksızın kapatıldılar. Grevler, toplu sözleşmeler, sendika toplantıları yasaklandı. Pek çok sendika yöneticisi ve binlerce işçi tutuklandı.

Amerikan yardım ve telkiniyle girişilmiş bulunan kapitalist gelişme denemesinin, ilerici ve devrimci her görüşün susturulduğu "dikensiz bir gül bahçesi" ortamında sürdürülmesine çalışılacaktı bundan böyle...

Ayrıca üniversitelerin çeşitli bölümlerinde de büyük bir tasfiye operasyonuna girişildi. Sol eğilimli olduklan ileri sürülen bir çok öğretim üyesinin işine gerekçe bile gösterilmeksizin son verildi ya da haklarında "olumsuz rapor" verilerek istifa etmek zorunda bıra-

kıldı. Aynı uygulama liberal olarak bilinen ama üniversite içindeki baskıcı ve düşünceyi kısıtlayıcı politikaları onaylamadıkları sanılan öğretim görevlileri için de geçerliydi.

Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, 20 Eylül 1971 günü kabul edilip, 22 Eylül 1971 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 1488 sayılı kanunla da 1961 Anayasası'nın üniversiteleri düzenleyen 120. maddesinde değişiklik yapıldı. Bu durumda gerçi "üniversiteler özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri" idiler ama, "üniversiteler ile onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyardı"!... Bu yasa ile üniversite özerkliğiyle bağdaşmayan geniş yetkiler kendilerine tanınmıştı. Ek olarak, öğretim üyeleriyle yardımcılarının siyasi partilere girmeleri de bundan böyle yasaktı. Üniversiteler üzerinde sıkı bir denetim söz konusuydu artık. Anayasa aykırı işlem ve kararlar birbiri peşi sıra gelmekteydi...

İşin aslı ortaya çıkmıştı. 12 Mart rejimi işçi ve gençlik kesiminin anti-demokratik uygulamalara karşı yürüttüğü demokrasi ve bağımsızlık savaşımını bastırmaya yönelikti. Asıl patronu AP ile bütünleşmiş Cevdet Sunay olan ve bir bakıma kontrolü Çankaya'nın elinde bulunan yeni hükümet ilerici güçlerin gelişimine engel olmaya çalışmaktaydı. Başka bir ifadeyle; "Emperyalizm ile işbirliği halindeki burjuvazinin demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama/ yok etme, yükselen toplumsal muhalefeti özellikle de işçi sınıfının politik ve sendikal örgütlü mücadelesini bastırma, bunu da uluslararası tekellerin istek ve çıkarları doğrultusunda biçimlendirecek anayasal ve ekonomik düzenlemelerle kalıcılaştırma amacıydı 12 Mart..."

Türk demokrasi tarihinde karanlık bir döneme daha girilmişti...

Böylece işçi sınıfının toplumsal gelişimdeki öncülüğünü "Türkiye'nin koşullarının buna elverişli olmadığı" gerekçesiyle yadsıyan, buna karşın köklü dönüşümlerde asker-sivil-bürokrat kesimi "zinde güç" olarak kabul eden, "devrimci" bir cuntayı olası ve gerekli bulan küçük burjuva radikalizminin geçersizliği de bir kere daha anlaşılmış oldu. Ekonomik ve toplumsal sorunlar, her ne kadar Kemalist tezlerden yola çıksa da, askeri bir müdahele ile çö-

zümlenemiyordu, çözümlenemezdi... Gerek YÖN dergisi sonra da Devrim Gazetesi, gerekse de MDD tezi aracılığıyla ile bir dönem gençler arasında geniş yaygınlık kazanan "Ordu-Gençlik Elele, Devrimci Cephede" türünde sloganlar, "sol cunta" beklentileri Türkiye gibi bir ülkede olası değildi. 12 Mart işte bu gerçeği gözler önüne sermişti.

V.3) KURULAN HER YENİ HÜKÜMET DEMOKRATİK HAKLARI DAHA DA BUDUYOR

Nihat Erim ülkenin hiç bir sosyo-ekonomik sorununa çözüm getiremeden ve "iç huzuru" sağlayamadan 17 Nisan 1972'de istifa etmek zorunda kaldı. Bağımsız senatör Suat Hayri Ürgüplü yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ama Ürgüplü'nün Bakanlar Kurulu kadrosu, muhtıranın "var olan koşullara ilişkin gereklerine uymadığı" gerekçesiyle Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Anayasa'yı çiğneyen bir anlayışla reddedildi. Bu durumda hükümeti kurma görevi 15 Mayıs'ta Milli Savunma Bakanı Ferit Melen'e verildi. Erim'in istifasına neden olan ekonomik ve toplumsal sorunlar Melen hükümetinin de karşısındaydı. Tarım, eğitim ve yönetim alanlarında yapılması öngörülen reformlar parlemantodaki siyasal partilerin (özellikle de AP'nin) engelleme politikası yüzünden gerçekleştirilemiyordu. Çok geçmeden hükümet içinde çözülmeler görülmeye başlandı. CHP, Melen kabinesindeki bakanlarını geri çekmişti. Buna neden olarak da, "Melen hükümetinin beş yıllık kalkınma planını AP'nin politikasını yansıtan bir belgeye çevirmesi, uygulamaların CHP'nin görüşleri ile bağdaşmaması" gösteriliyordu.

Melen'in kendi kişiliğinde de ifadesini bulan ve 12 Mart ile adeta özdeşleşmiş bulunan faşizan bir anlayışın sonucu olarak ülkedeki baskıcı uygulamalar sürmekteydi. Anayasa'daki değişiklikler sayesinde sınıf mücadelesi, demokratik hakların savunulması, işçi sınıfının siyasal kavgaya katılımı "rejime yönelik birer suç" haline getirilmiş, partiler sıkıyönetim mahkemelerinin gözetimi altına sokulmuş, Dernekler Yasası öğrencilerin siyasal partilere girmesini yasaklamış, Üniversiteler Yasası ile de "Rejim düşmanlığından, anarşiden arındırılması" gerekçesi ileri sürülerek üniversitelerin özerkliği kaldırılmış, bu öğretim kurumları "Devletin gözetimi ve

denetimi altına alınmıştı"... Kasım 1972 'de ise "Türkiye Cumhuriyeti'ne ve ulusal bütünlüğüne karşı işlenen suçları" yargılamak üzere Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kurulmasına karar verildi.

Bu ve benzeri kararlarla yasallaştırılan, devlet teröründen başka bir şey değildi aslında... 1962 Anayasası, anayasının getirdiği temel hak ve özgürlükler, hatta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi sıkıyönetim komutanlıklarına bağlı olağanüstü mahkemelerde açıkca çiğnenmekteydi. Kontr-Gerilla denen işkencehanelerde ise insan onuru ayaklar altındaydı.Ve daha da utanç verici olanı, bir insanlık suçu olan işkencenin yönetimin kimi yetkili ağızlarından bile açıkca onaylanabilmesi, bu uygulamaların -en azından anayasadaki kişisel hak ve özgürlükler hiçe sayılarak- yasal ve gerekli görülmesiydi!... Örneğin İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün 28 Mayıs 1972 günü I. Ordu Merkezi'nde gazetecilerle yaptığı görüşme sırasında yüzü kızarmaksızın bu tür uygulamalara izin verdiğini itiraf edebilmişti.

Görünüşe bakılırsa, ülkede parlamenter rejim ve çok partili siyasal yaşam yürürlükteydi ama, gerçekte iş başında bulunan askeri bir rejimdi. Birbiri ardı sıra uygulamaya konulan anti-demokratik işlemler ise ilerici sosyalist hareketi bütünüyle ortadan kaldırmaya yönelikti. Olan bitenin özeti buydu...

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) Merkez Yürütme Kurulu üyesi Öner Ciravoğlu'na göre (* 3) "Emperyalizme bağımlı egemen tekelci burjuvazi, özellikle işçi sınıfının giderek büyüyen ve yetkinleşen ekonomik-demokratik mücadelesini boğmak, işçi sınıfının politikleşmesini ve siyasi bakımdan örgütlenmesini yavaşlatmak ve geciktirmek, objektif olarak işçi sınıfının yandaşı olan diğer halk güçlerinin de sosyal muhalefetini ve mücadelesini zor yoluyla bastırmak, ayrıca kendi ortağı olan diğer egemen sömürücü zümreler üzerindeki otoritesini ve gücünü artırmak, kırsal kesimdeki sömürücü paylarını kısıtlayıp tarımdan sanayiye fon aktarmak, sermayenin tekelleşmesini hızlandırıp, tekelcilerin ekonomik ve siyasal nüfuzunu, gücünü çoğaltmak için 12 Mart faşizmine başvurmuştu. Bu nedenle, 12 Mart'ın esas amacı yükselen işçi sınıfı ve emekçi halk hareketini burjuva demokrasisi sınırları içinde engelleyemeyen tekelci sermayenin, burjuva diktatörlüğünden açık faşist diktatörlük biçimine geçerek, halk güçleri üzerinde daha şiddetli bir

despotizmi kurmak istemesiydi"

Özgürlük Yolu Dergisi yazarı Kemal Burkay ise, devrimci savaşım ile 12 Mart'ın niteliği arasındaki bağlantıyı şöyle ortaya koymaktaydı: (*4) "12 Mart öncesinde Türkiye bir bunalım dönemi yaşıyordu. Ekonomik durum (...) kötüye gidiyordu. İşçilerin ve diğer emekçi halk kitlelerinin, orta tabakaların talepleri ve bu yöndeki mücadeleleri ise, daha önce tarihimizde görülmemiş bir biçimde gelişiyor; grevler, lokavtlar, direnişler, toprak işgalleri ve gösteriler birbirini izliyordu. Kitlelerde bilinçlenme ve örgütlenme hız kazanmıştı. Kitlelerin mücadelesi, özellikle grevler, sermaye birikiminin hızını kesen bir etki yapıyordu. Emperyalizme karşı ve doğuda halkımızca şoven baskılara karşı yürütülen mücadele emperyalistleri ve onların işbirlikçilerini ileri derece rahatsız ediyordu. (...) Gelişen anti-emperyalist, anti-şovenist demokratik hareketi bastırmak istediler. Bütün bunlar, sınırlı da olsa varolan demokratik ortamda başarılamazdı. Tüm demokratik hakları rafa kaldırma gereğini duydular. 12 Mart, devrimci ve demokratik hareketi boğmaya yönelik bir uygulama idi... 12 Mart öncesinde, özellikle gençlik kesiminde etkin olan bazı sapmaların yaptıkları yanlışlar da gerici güçlerin harekete geçmesi için yardımcı oldu. (...) Bazı gruplar, egemen sınıfların içine düştüğü zaafı fazla abarttılar, kitlelerden kopuk, aceleci tavırlar içine girdiler. Onların bu yanlışlarını gerici güçler iyi kullandılar, kamuoyu oluşturdular ve 12 Mart darbesini başarabildiler."

Türkiye'deki sol fikir hareketinde önemli bir yeri bulunan Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın genel başkanı bulunduğu Vatan Partisi'ne göre ise, "12 Mart Amerikan mandalığından Ortak Pazar- Almanya'ya devredilişimizin kanlı şöleni ve 27 Mayıs'ın Nazi'yane sorguya çekilerek cezalandırılışı idi."(*5)

Muhtıra'nın 5. yıldönümünde aralarında TÖB-DER, DEV-GENÇ,TMGT, İDG ve ve Halkevleri'nin de bulunduğu onbeş kuruluşun düzenledikleri basın toplantısında 12 Mart şu şekilde değerlendiriliyordu:"12 Mart faşizmi sermayenin en soyguncu, en şoven, en kan dökücü kanadının açık terörist diktatörlüğüdür."

12 Mart'a daha başka açılardan da yaklaşıldığı oldu. Örneğin Türkiye Komünist Partisi- Marksist Leninist (TKP-ML) davası sanıklarından Sami Sarı diyordu ki; (*6) "Hakim sınıflar yıpranmış

ve gelişen halk mücadelesini bastırmadaki yetersizliğini kanıtlamış bulunan Demirel hükümetini devirmek ihtiyacını duymuşlardır. 12 Mart'a yol açan temel etken budur. Hakim sınıflar içinde bulundukları ekonomik ve siyasal krizden en zararsız şekilde çıkmanın, gelişen sınıf mücadelesini bastırmanın yolunu 12 Mart faşist dönemini getiren 12 Mart faşist darbesinde bulmuşlardır."

THKO'nun Cihan Alptekin kesiminden Osman Bahadır ise konuya bir diğer yönden yaklaşıyor ve çok önemli bir noktaya parmak basıyordu. Ona göre "12 Mart bir CIA darbesiydi!.." (*7)

V.4) 12 MART'TAKİ AMERİKA

Muhtıra'da, daha doğrusu, muhtıranın verilmesine neden olan olayların yaratılmasında ABD'nin etkin rol oynadığı, 60'lı yılların son yarısında yaşanan pek çok olayın aslında en ince ayrıntılarına kadar düşünülmüş ve son derece iyi hazırlanmış uzun vadeli bir planın aşamalarından olduğu, ABD'nin de ülkemiz üzerinde tezgahlanan bu planın başlıca hazırlayıcısı konumunda bulunduğu çok geçmeden çeşitli itiraflarla da ortaya konacaktı. Ve bu itiraflarm sanırız en acı verici olanı CIA Başkanı Helms'e aitti. Helms'in dedikleri kelimesi kelimesine şöyleydi: "Evet, 12 Mart'ı hazırlayan oluşumları, biz ajanlarımız aracılığı ile düzenledik. " (*8)

12 Mart öncesinde, Demirel hükümetinin Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunan İhsan Sabri Çağlayangil de 7 Şubat 1974 tarihinde İsmail Cem ile yaptığı bir görüşme sırasında aynen şöyle diyordu:"12 Mart'ta CIA vardır." Ve ekliyordu;""CIA benim altımı oyar. Elinde imkan var adamın. Girmiş, enflitre benim içimde.Onun için hiç şaşmam, aramam da, bulamam ki ... Nasıl yaptı bulamam. (...) Bakınız, Amerika şuna aldırmaz: Bir memlekette demokratik idare olmuş, şoven idare olmuş, faşist idare olmuş ona hiç bakmaz. Amerika, o memleketin kendisine ne ölçüde tabi olduğuna, kendi politikasına ne dereceye kadar satelit (uydu) haline getirildiğine bakar." Çağlayangil, aynı görüşmede şu açıklamada da bulunmaktaydı:"12 Mart'tan bir süre önceydi. Böyle bir hareketin olacağı bana ihsas edilmişti Amerikan sefiri tarafından..."

12 Mart öncesinde ordu içinde "Nadanoğlu grubu" olarak adlandırılan "reformist cuntacı grup" içine sızan MİT ajanı Mahir

Kaynak da, 8 Nisan 1986 tarihli Tercüman Gazetesinde Nazlı Ilıcak'ın yaptığı röportajda aynı doğrultuda değerlendirmelerde bulunacaktı. Kaynak, "Türkiye'deki siyasi olaylarda büyük ölçüde dış müdahaleler görmekteydi ve 12 Mart da dıştan Türkiye'ye bir müdahele idi..."

7 Temmuz 1976 günü Tabii Senatör Haydar Tunçkanat tarafından TBMM'ne açıklanan ve AP'li bir yetkilinin ABD'nin Ankara Büyükelçiliği görevlilerinden Albay Dickson'a hitaben hazırladığı 28 Aralık 1965 tarihli rapor da 12 Mart'taki "Amerikan unsurunu" gözler önüne seren ve büyük bir önem taşıyan belgelerdendi. Albay Dickson üst düzeyde bir CIA görevlisiydi ve "Dickson Raporu" olarak anılan bu raporun bir yerinde AP'ye karşı birleşilmenin olası olduğu belirtilerek, şöyle deniyordu:"Bu tehlike, muhalefetin tedrici şekilde parçalanmasıru ve bütün arzulanmayan sonuçlarıyla birlikte, sol ve sol eğilimlilerin benzeri bir birlik yaratmasını önlemek üzere boğulmasını tahrik eder, hatta bizi bunu zorlar." (*9)

12 Mart değerlendirmelerini burada noktalayalım ve bu konuya bir de şu açıdan yaklaşalım. Gençlik hareketinin ve anti-emperyalist eylemlerin önde gelen isimleri 12 Mart döneminde ne gibi uygulamalarla karşı karşıya kaldılar? Bunu görelim şimdi...

V.5) 12 MART'IN GENÇLİK CEPHESİ

Onlar ki, bir sofrada tadınca yiyememişlerdi
Öpüşememişlerdi belki bir kızla doya doya
Mısır tarlaları gibi fışkırmıştılar, güleçtiler
Öyle gençti ki onlar ... Geri gelmez bir daha

CAHİT KÜLEBİ

a) "Öyle gençti ki onlar... Geri gelmez bir daha"

Muhtıra'nın ilanıyla birlikte olaylar yıldırım hızıyla gelişmişti. Uzun, zorlu bir takip ve silahlı çatışma sonunda Deniz Gezmiş 16 Mart'ı 17 Mart'a bağlayan gece Gemerek dolaylarında sıkıştırıldı ve

teslim oldu. Yol arkadaşı Yusuf Aslan ise Şarkışla'da ağır yaralı olarak ele geçirilmişti. THKO liderlerinden Hüseyin İnan da bir haftaya kalmadan Kayseri'de yakalanıyordu.

Korkunç işkenceler ve aşağılık tehditler sayesinde öğrenilen yerlere düzenlenen tüfekli, bombalı baskınlar sonunda da çeşitli örgütlere üye gençler teker teker yakalanıyor ya da "kaçmaya çalışırken- kurallara göre ayağından vurulması gerekirken, başından vurularak!- öldürülüyordu"! ... Evde koltukta otururken vurulduğu anlaşılan bir genç için bile yapılan açıklama aynıydı:"Dur ihtarına uymadı"...

Polislerce şubeye götürülen gençlerin bir çoğu ise her ne hikmetse son derece dikkatsiz çıkıyor; bunlar ya merdivenden yuvarlanarak ya da sabuna basıp düşerek başlarını yere vuruyorlar ve böylesi kazalar sonucu hayata gözlerini yumuveriyorlardı... Ama bu kişilerin vücutlarında saptanan sigara yanıklarının, çekilen tırnakların, akciğer patlamasına yol açacak şiddette darbelerin "düşme" sırasında nasıl oluştuğu, emniyet yetkililerince bir türlü açıklanamıyordu.

Evet, ülkenin ekonomik yapısından kaynaklanan toplumsal sorunların ve iç huzursuzluğun asıl sorumluları başkaları olduğu halde, yıllar yılı süregelen bir oluşumu görmezden gelerek, "ülkedeki anarşik ortamın yaratıcıları" olarak suçlanan isimler artık polisin elindeydi, "eylemden alıkonmuştu". Fakat, "toplumsal huzura" bir türlü kavuşulamamıştı.

5 Nisan'da THKP-C militanları tanınmış iş adamlarından, Mercedes otomobillerinin Türkiye temsilcisi Kadir Has'ı kaçırıyor, 400.000 lira fidye aldıktan sonra ise rehineleri serbest bırakıyordu. 11 Nisan'da ise, CIA ajanı olduğu söylenen General Atıf Erçıkan'ın evine bomba konuyordu. Öğrenci yurtlarına baskınlar tüm şiddeti ile sürmekte, gençler ile polis arasında kanlı çatışmalar gözlenmekteydi. Tutuklamalar ise ordu içine değin yayılmıştı. 100'den fazla subay da tutuklananlar arasındaydı. Nisan ortalarında ülke düzeyinde tüm üniversite ve yüksek okullar kapatılmış durumdaydı. 67.000 öğrenci ise sokaklardaydı. Adam kaçırma ve banka soyma olaylarının önü alınamamıştı."Siyasal amaçlı" cinayetlerin sayısında da hızlı bir yükselme olduğu dikkati çekiyordu.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, 26 Nisan 1971 günü 11 ilde sı-

kıyönetim ilan edilmesi yoluna gidiliyor, 27 Nisan'da ise Dev-Genç, Devrimci Kültür Ocakları ve Ülkü Ocakları Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılıyordu.

17 Mayıs'ta bir olay kelimenin tam anlamıyla ortalığı allak bullak etti. İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom İstanbul'da silahlı kişilerce kaçırılmıştı!.. Eylemi gerçekleştiren THKP-C idi... Hükümetin Elrom'un kaçırılışına gösterdiği tepki kolay unutulacak cinsten değildi: Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş'ın hükümet adına yayınladığı, hukuk kurallarına sığmayan tehditlerle dolu bildiri bir yana; içlerinde ilerici yazarların, bilim adamlarının, sendikacıların da bulunduğu çok sayıda aydın Elrom'a karşılık Selimiye ile Davutpaşa Kışlası'nda rehin alındı!...Rehin alınanların bazıları şunlardı: Prof. Tarık Zafer Tunaya, Prof. İsmet Sungurbey, Prof. Mümtaz Soysal, Prof. Muammer Aksoy, Prof. Bahri Bavcı, Asis. Bülent Tangör, Asis. Uğur Mumcu, Araştırmacı-Yazar Doğan Avcıoğlu, Yazar Samim Kocagöz, Yaşar Kemal, İlhami Soysal, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, Disk Genel Başkanı Kemal Türkler, DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, Maden-İş Genel Başkan Vekili Şinasi Kaya, Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, TİP Eski Genel Sekreteri Tarık Ekinci, TİP Genel Sekreteri Şaban Erik...Ayrıca Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, öğrenci Kazım Özüdoğru, Yusuf Küpeli, Mahir Çayan, Münir R. Aktolga, Doğu Perinçek, Gün Zileli, Atıl Ant gibi isimler de teslim olmaları istenenler arasındaydı.

Elrom'u kaçıranlar bir ay içinde bulunmadığı takdirde devletin rehin aldığı kişiler sırayla öldüreceklerdi!...Ve Elrom 22 Mayıs günü, İstanbul'un en işlek semtlerinden birinde, bir apartman dairesinde, şakağına sıkılan üç kurşunla öldürülmüş olarak bulundu. (Neyse ki, daha önce savrulan tehdit gerçekleştirilmedi ve "rehineler" akşam üzeri serbest bırakıldı.)

Sıklaştırılan aramalar, ihbarlar ve işkence altında elde edilen bilgiler aracılığıyla gizli örgüt üyesi bazı kişiler, örgüte ait evler ve dökümanlar ele geçiriliyordu ama,gerek THKO'nun Sinan Cemgil gibi önde gelen diğer isimleri, gerekse THKP-C'nin lideri Mahir Çayan ile "Gerilla Timi"nin elemanları yakalanamamıştı henüz...

Derken 31 mayıs günü, radyonun 13.00 haber bülteninde "Jandarma ile giriştikleri silahlı çatışma sırasında Nurhak Dağları'nda

üç dağ eşkiyasının öldürüldüğü" bildirildi. Devletin radyosundan "dağ eşkiyası" olarak nitelenen bu kişiler ODTÜ öğrencisi Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan'dı..

O bölgede oldukları bilinen THKO'luları gören köylülerin ihbarı, kendilerinin de bazı ihmalleri ile birleşince dar bir boğazda pusuya düşürülmüşler, delik deşik edilmişlerdi. İçlerinden ikisi sağ olarak yakalanmış, diğer ikisi ise kaçınayı başarmıştı. Ama ertesi gün bunları köylüler görüp yakalayacak ve köylerine götürüp kendileri yargılayacaklar, işin içinden çıkamayınca da askerlere teslim edeceklerdi...Adıyaman'a gönderilen barıka paralarını ele geçirmek amacıyla Sinan'lardan ayrılan THKO'lu diğer militanlar da gene köylülerin ihbarı sonucu yakalandılar. (*10)

Aynı günlerde bir başka ilde; İstanbul'da da oldukça heyecanlı saatler yaşanmaktaydı. Son zamanlarda üyeleri birbiri peşi sıra yakalanan, önemli bilgileri içeren dökümanları polisin eline geçen THKP-C'nin iki önemli ismi; Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir saklandıkları evin ihbar edilmesi üzerine kaçarlarken, peşlerine takılanlardan kurtulabilmek için Maltepe'de bir apartman dairesine giriyor ve Sibel Erkan adındaki 14 yaşındaki bir kızı rehin alıyorlardı. 30 Mayıs günü meydana gelen bu olay üzerine ev tanklarla, inzibat erleri, çok sayıda asker ve polisle çevriliyor, binanın etrafında üç kuşatma zinciri oluşturuluyordu. Sıkıyönetim komutanları, yüksek rütbeli subaylar, Maltepe'deki 2. Zırhlı Tugay'ın komutanı da oradaydılar.

Çayan; Sibel'i rehin tutmadaki amaçlarını sonraları şöyle açıklayacaktı: "THKP-C'nin adını bütün Türkiye'ye duyurmak, yani politik propaganda. Zaman kazanmak için iltica vs. gibi bazı taleplerde bulunduk. Son ihtar yapıldığı zaman Sibel Erkan'ı serbest bırakıp, örgütlerine karşı son görevlerini yapmış insanların rahatlığı ile döğüşe döğüşe ölecektik. Başlangıçta geniş halk kitlelerinin karşı propagandanın tesiri ile bu olayı olumsuz karşılayacaklarını biliyorduk. Ancak, son ihbarla birlikte S. Erkan'ı bırakıp döğüşecektik. Böylece sağcı propaganda bütün etkinliğini yitirmiş olacak ve de başlangıçta karşı propagandanın etkisi altında kalanlar bizim bu hareketi hangi amaçla, niçin yaptığımızı anlamış olacaklardı. Ancak, güvenlik kuvvetleri karşılıklı anlaşmaya riayet etmeyerek, son ihtarı biraz sonra yapacağız deyip, aniden saldırdılar..."

Evet, 56 saatlik gerilimli bekleyiş kanlı bir baskınla son bulmuştu...Çayan ile Cevahir böyle bir durumun da olabileceğini düşünüp Sibel Erkan'a evin hiç kurşun gelme olasılığı bulunmayan en emin köşesinde bir yer hazırlamışlar, kendi ifadeleriyle, "güvenlik kuvvetlerinin Sibel Erkan'ı gözden çıkararak yaptıkları ani saldırı karşısında" atılan bir kurşunun kıza gelmemesi için, ona hazırladıkları köşeye gitmeyerek, evin öteki bölümlerinde çatışmaya girmişlerdi. (Sibel Erkan da mahkemede bu durumu doğrulayacaktı.)

Zaten olayın başlangıcındaki kovalamaca sırasında ve sığındıkları apartmanın güvenlik güçlerince ilk taranması sırasında da halka gelebilir düşüncesiyle karşı ateş açmamışlar, yalnızca bir iki el havaya kurşun sıkmışlardı. Bu durum mahkeme sırasında dürüst görgü tanıklarınca da dile getirilmişti.

Güvenlik kuvvetlerinin baskını ile birlikte, kurşun yağmuru ile cehenneme dönen daireden Sibel Erkan burnu bile kanamadan çıkacak, delik deşik edilmiş Hüseyin Cevahir'in vücudunda ise 27 kurşun yarası olduğu tespit edilecekti. Mahir Çayan ise ağır yaralıydı. Yaralanmasına neden olan kurşun ise kendi tabancasından çıkmıştı...Çayan intihar etmek istemişti!...Bunun nedenini kendisi şöyle açıklıyordu: "Evin her tarafına, 6-7 yerden birden sayısız polis girmiş ve mevzilendikleri yerlerden kafalarını bile çıkarmadan etrafı tarıyorlardı.Tabii bu arada dışarıdan da içeriye doğru korkunç bir destek atışı oluyordu. Bu durumda direnmeye devam edersem, kafalarını mevzilerine gömmüş, etrafa bakmadan rastgele her tarafı tarayan polislerin kurşunlarına S. Erkan hedef olabilir düşüncesiyle sol elimdeki Kırıkkale tabancayı süratle kendimi öldürmek amacıyla kalbime doğru ateşledim. Ancak, yüzü koyun bir durumda olduğumdan ve de acele ile tabancanın horuzunun kaldırmayı unuttuğumdan tabanca sarsıldı ve de kurşun kalbime değil, hemen kalbimin altına girdi" (* 11) Mahir Çayan intihar girişimlerini kaldırıldığı hastanede de sürdürecek, ama kurtarılacaktı.

b) THKO'nun yargılanması

16 Temmuz 1971 günü daha önce yakalanmış olan THKO'luların yargılanmalarına başlandı. Dava başlamadan önce ve duruşmalar sürerken radyo, televizyon ve basına sansür konarak, Sıkıyö-

netim Komutanlıkları'nın izni dışında haber yayınlanmasına engel olunmuştu. Askeri savcıların iddiaları basın, radyo ve televizyonda ayrıntılarıyla yer alabiliyor ama sanıkların savunmaları kamuoyuna ulaşamıyordu. Dolayısıyla, kitleler tek yanlı bilgilerle koşullandırılıyordu. Ayrıca duruşmaların izlenmesi de binbir formaliteye, uygulanması güç, kimi zaman da olanaksız işlemlere bağlanmıştı. Böylece halkın ve sanık yakınlarının mahkemeleri izleyebilmeleri oldukça zorlaşmıştı. Sanık avukatları bile çeşitli kısıtlamalarla karşılaştılar. Hatta avukatların hazırladığı 136 sayfalık savunmada geçen bir cümle nedeniyle "Devletin manevi şahsiyetine ve duruşmada bulunan savcıya hakaret ettikleri" gerekçesiyle onbir avukat hakkında kamu davası açıldı ve Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 no.lu Askeri Mahkemesi THKO Davası avukatlarını üçer ay hapis ve beşyüzer lira ağır para cezasına mahkûm etti.

THKO Davası sanıkları "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı tağyir (değiştirme), tebdil (yerine başka şey koyma) ve ilgaya (ortadan kaldırma) cebren teşebbüs etmek ve bu fiile fa'an iştirak etmek" savıyla yargılandılar. Avukatlar iddianamenin hukuksal dayanaklarının temelsizliğini, iddia makamının içine düştüğü hukuk ve mantık hataları ile genel kültür noksanlığını ayrıntılarıyla ortaya koydukları gibi (* 12), ortak savunmalarında şu görüşe de yer verdiler.

"Gençliğin mücadele yolu, yasal mücadele imkanları var oldukça, bu yol yöneticiler tarafından açık tutuldukca şüphesiz ki, yasal mücadele yoludur. Bir hukuk devletinde yasalar egemen olduğu için, yasa dışı uygulamalara imkan verilmeyeceği için bu yasalar çerçevesinde mücadele etmek hukuk devleti olmanın bir gereğidir; bu açıktır. Ama eğer bir toplumda hukuk devleti ilkelerine saygı gösterilmiyorsa, anayasa rafa kaldırılıyor ve ona açıkca cephe alınıyorsa, reformları bir kenara itilip bunlara karşı çıkılıyorsa, komandolar, sağcı güçler örgütlendiriliyor, silahlandırılıyor ve devrimci gençler üzerine saldırtılıyorsa, camilerde toplu namazlar kıldırılıyor cemaat kışkırtılıyor, gençler üzerine saldırtılıyor, gençler öldürülüyorsa ve devrin iktidarı buna bir zabıta vakası süsü vermek çabası içine giriyor ve buna göz yumuyor, katilleri koruyorsa, 30'a yakın devrimci genç meydanlarda herkesin gözü önünde öldürtülüyor ve bunların katilleri bulunmuyorsa ve hatta katiller korunuyorsa, top-

lum polisi tarafsız bir güvenlik görevlisi olmaktan çıkarılıyor, iktidardaki siyasi partinin vurucu gücü haline getirilip, gençlik üzerine saldırtılıyor ve bu yönde eğitiliyor(...) böylece devrimci gençliğin elinden alınan yasal mücadele imkanları kalkıyor ve bu yol kapanıyorsa, bu takdirde devrimci gençliğin yasa dışı eylemlerinden, daha önce yasaları çiğnemiş olan iktidar yöneticilerinin sorumlu olduklarına şüphe var mıdır? Çünkü, önce yöneticilerin yasalara saygı duyması, yasaları uygulaması ve vatandaşa yasalar çerçevesinde eylem imkanları verilmesi ve ondan sonra da yönetilenlerden bu yasalara saygı beklemesi gerekir. Bu karşılıklı bir anlaşmadır. Anlaşmayı bozan tarafın karşı taraftan anlaşmaya uymasını istemeye hakkı yoktur..."

Deniz Gezmiş ise sorgusunda özetle şunları dile getirdi: "...İddianamede bizim anayasayı cebren ilgaya teşebbüs ettiğimiz ileri sürülmektedir. (...) Bu ülkede anayasayı en fazla savunanlar bizleriz. Anayasayı ihlal edenler ise ortadadır. Anayasanın uygulanmasını isteyen gene bizleriz. (...) İddia makamı bizim vermekte olduğumuz bağımsızlık savaşına karşıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na karşı, reformlara karşıdır. (...) Onlar 36 milyonluk ülkenin bütün yükünü 20 gencin üzerine yıkmaya çalışmışlardır. Bizi bağımsız bir ülkenin çocukları olmaktan mahrum eden hepiniz dahil, sizlersiniz. Çünkü Amerika sizin döneminiz sırasında Türkiye'ye girdi ve hiç biriniz sesinizi çıkarmadınız. (...) Meydanlarda bunlara karşı bizler dövüşmek mecburiyetinde kaldık, bizler kurşunlandık. Ve sonunda idam isteği ile buraya getirildik. Dediğim gibi; Türkiye'yi bu hale getiren eski yöneticilerin bütün suçları bize yüklenmek istenmektedir.Türkiye'nin bağımsızlığından başka hiç bir şey istemedik ve hayatımızı bu yola koyduk, varlığımızı Türkiye halkına armağan ettik. Bunun aksini iddia edenler vatan hainidir. (...) İddinamede Marksizm-Leninist düzen kurmak istediğimiz iddiaları yer almaktadır. Bu iddiayı Marksist-Leninizmin cahili olan kimseler ortaya atabilir. Marksizm ve Leninizm her şeyden evvel bir dünya görüşüdür ve bir metoddur. (...) Memleketin huzurunu bizim bozduğumuz iddia ediliyor. Memleketin huzurunu kimlerin bozduğu ortadadır. Kimler otuz milyon çalmıştır, kimler devlet hazinesini kardeşlerine peşkeş çekmiştir, anayasayı uygulamamıştır? Bunlar ortada iken, bilinirken bunlardan bahsedilmeyip, memleke-

tin huzurunu bozduğumuz iddiaları değersiz ve mesnetsizdir. (...) Karakollarda işkence gören bizler olduk, meydanlarda kurşunlanan gene bizler olduk, bakanların emri ile hapishanelere atılan bizler olduk. Buna rağmen kişi güvenliğini bozan olmakla itham ediliyoruz. (...) Mülkiyet hakkını ortadan kaldıracağımız iddia ediliyor. Bizatihi Anayasa, mülkiyet hakkını toplum yararına kısıtlamıştır. Mutlak mülkiyet hakkı tanımamıştır. Elli köye sahip bir toprak ağasını anayasamız kabul etmemiştir. Egemenlik ilkelerine karşı çıkmakla itham edilmekteyiz. Asıl egemenlik ilkelerine karşı çıkanlar halkın sırtından geçinenlerdir. Ayrıca, milli bütünlüğe karşı çıkmakla da suçlanıyoruz. 101 tane Amerikan üssünün bulunduğu ülkede bizim milli bütünlüğü bozmakla suçlanmamız gülünçtür. İddianame (...) sırf kelle istemek maksadıyla hazırlanmıştır.(...) 21 yılın hesabını 21 gençten sormak maksadıyla ve suçluların telaşı içerisinde hazırlanmış bir iddianamedir. Ben şunu iddia ediyorum ki, hareket tamamen anayasal bir harekettir. Anayasanın başlangıç ilkesinde belirtilen ulusun zulme karşı direnme hakkını kullandık. Bu sebeple anayasal bir davranışta bulunduk. Yaptıklarımızın haklı olduğuna inanıyorum.Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim. Ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik. Bundan dolayı ölümden korkmuyoruz. (...) Ve ben 24 yaşımdayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum..."(* 13)

Duruşmalar sürerken sağ kesim ve onun sözcülüğünü yapan gazeteler anti-komünizm propagandalarına daha da hız vermekte, tamamen asılsız birtakım karalamalar sayesinde sol görüşü benimsemiş tüm kişiler hakkında kamuoyunda düşmanca bir tavır oluşmasına çaba harcamaktaydılar.

Örneğin "Dünyada ve Türkiye'de Kızıl Gerilla Hareketleri" ile ilgili bir rapor hazırlayan Adalet'e göre (20.7.1971); "Alınan bütün tedbirlere, sıkıyönetime ve anayasa değişikliğine rağmen Türkiye'de devam edilebilecek kızıl soygunculuk ve katil hadiselerinden kızılların ümit ettikleri faydalar" şunlardı: 1) Komünist eylemlerin kanuni tedbirlere rağmen sivil idare tarafından önlenemediği intibaını uyandırarak, silahı kuvvetlerin idareye bilfiil el koymalarını sağlamak 2) Bu safhanın tahakkukundan sonra silahlı kuvvetler kumandanlarını ve mensuplarını gruplara bölerek birbirine düşürme

oyunu tezahlamak 3) Nihai safhada da politikaya iyice girmiş bulunan orduya bir dikta görünümü vererek milletle arasını açmak komünist harekete 'diktaya karşı mücadele' istikameti vermek ve geniş cephe takdiği ile kitleleri harekete geçirmeye çalışmak. Bu "umumi plana" karşı alınması gereken önlemler ise şu şekilde sıralanmaktaydı: "Her türlü kanuni tedbir alınmalı, bu tür hareketlere kalkışanlar hakkında barış zamanının normal kanuni müeyyideleri değil, savaş halinin fevkalede tedbir ve usulleri tatbik edilmelidir. Failler müessir şekilde cezalandırılmalı, millet bütünlüğüne ve devletin bekasına kastetmiş eylemciler hakkında en ağır müeyyidelerin uygulanmasından kaçınılmamalıdır. (...) Sadece silahla çarpışanları yakalamak ve cezalandırmakla meselenin halledileceğine inanmak büyük bir hata olur. Bu bakımdan, şehir eşkiyalığı hareketini teşvik, tahrik ve takdir eden kim olursa olsun, bunların da tesirli şekilde cezalandırılması cihetine gidilmelidir. Bu hareketleri sempati ile karşılayan, içinde bulunan veya akıl hocalığı yapan kimselerden üniversite, basın,televizyon, devlet daireleri, eğitim kademeleri , kamu kuruluşları kesinlikle temizlenmelidir...."

THKO Davası 9 Ekim 1971 günü, yani 2 ay 23 gün içinde karara bağlandı ve yargılanan 25 kişiden 18'i hakkında ölüm cezası verildi. Yapılan duruşmalı temyiz incelemesi sonunda Askeri Yargıtay 2. Dairesi'nce Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki ölüm cezaları onaylandı, diğer sanıklar hakkındaki hükümler ise bozuldu. Ancak bu bozma kararına davaya bakan Ankara 1 no.lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi uymayarak eski kararında direndi. Bunun üzerine dosyayı Askeri Yargıtay Daireler Kurulu inceledi ve direnme kararını Askeri Yargıtay 2. Dairesi'nin kararı yönünde bozdu. Ankara 1 no.lu Sıkıyönetim Mahkemesi de, Daireler Kurulu kararına karşı yeniden direnme hakkı bulunmadığı için sanıklardan yalnız Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezası ile cezalandırılmalarına, diğer sanıkların ise çeşitli hapis cezalarına çarptırılmasına karar verdi. Avukatların temyiz etmesine rağmen karar talepleri ile infazların durdurulması istemleri de Askeri Yargıtay Başsavcılığı, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi ve Askeri Yargıtay tarafından reddedildi. (* 14)

Anayasa'nın 64. maddesi uyarınca "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair

kanun" Meclis'in onayına sunuldu ve daha önce sıraya girmiş, görüşülmeyi bekleyen pek çok konu sırasının gelmesini beklerken "ivedilikle görüşülmesi" kararı alındı. Bu içtüzük hükümlerine aykırı bir davranıştı. Çünkü hukuksal açıdan kararlar arasında ayırım yapılması söz konusu olamazdı.

Konunun büyük önem taşıdığına inandığımızdan, meclis görüşmelerini özetle ve yorum yap(a) madan, Meclis tutanaklarından aynen aktarıyoruz:

c) Meclis'te idam tartışmaları

M. Meclisi B:58 10.3.1972 0:1

C.H.P. GRUP BAŞKAN VEKİLİ NECDET UĞUR: (...) Şehir gerillaları ne Türkiye'de icad edilmiştir ne de Türkiye'de oluşmuştur. (...) Şehir gerilları hareketinin her toplumun o andaki gelişme noktasına göre, o toplumdaki tepkisi değişik bulunmuştur. Gelişmiş ülkelerde şehir gerillası katiyen iltifat görmemiş, kimsede panik uyandırmamış, sadece iş başındaki hükümetlerin etrafında kamuoyunu toplamış, onlar da enerjik bir kaç hareketle, hatta yasa değişikliğine bile pek fazla gitmeden, üstesinden rahatlıkla gelebilmişlerdir. (...)

Türkiye'de bu olaylar, kabul edelim ki, büyük bunalım doğurmuş, büyük sarsıntı doğurmuştur. Bu olaylar (...) anayasının öngördüğü düzeni tam kuramamış olmamızın sonucudur.

Peki, anayasanın öngördüğü düzeni, bir başka deyimle Türk halkını tam tatmin edebilecek olan, onun özlediği düzeni kuramamış olmanın sorumlusu kimlerdir? Bu düzeni kuramamanın sorumlusu değerli arkadaşlarım, Cumhuriyetten sonra yetişmiş, eski Türkçe bilmeyen fakat bu anda Türkiye'nin yönetiminde olan kuşaktır, hepimiziz, sizlersiniz, benim, bu çatının dışında olanlar...Bu kuşak, yani bizim kuşak bu memlekette yapmamız gereken hizmeti yapamadık. (...) Gönüllerimizden geçen Türk toplumu bu mudur? Bu Türk milleti, bu toplum bugünkü şartlara mı layıktır, çok daha ilerisine layık değil midir? Bunun yerine getirmek görevimiz değil miydi, görevimiz değil miydi?...

(C.H.P. sıralarından alkışlar...A.P. sıralarından gürültüler ve anlaşılmayan müdahaleler)

(...) Şimdi sayın arkadaşlarım; konu şu: Yüce Meclis bir mahkeme gibi karar veriyor, bir toplumun geleceği açısından karar veriyor. Anayasanın söylediği de bu. Bunu istiyor bizden. Şimdi şöyle bir düşünürsek on sene sonra, yirmi sene sonra bu toplumdaki bizim yerimizde oturacaklar, eğer bir başka türlü bakacaklarsa bu olaylara, onların elinden niçin bu hakkı alıyoruz da, birtakım insanları ölüm cezasına gönderiyoruz? (C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar... A.P. sırlarından görültüler ve müdahaleler) Bırakalım onlar da bir baksınlar. O zamana kadar kalacaklar içerde, o zamana kadar kalacaklar, içerideler, cezaevindeler. Öldürelim mi, yoksa sizin yerinize on sene, yirmi sene sonra geleceklere mi bırakalım, çünkü on sene sonraki, yirmi sene sonraki Türkiye'yi onlar temsil ediyorlar. (A.P. sıralarından gürültüler ve anlaşılınayan müdahaleler...) (...)Türk devleti üç-beş kişiye hakim olamayacak kadar zayıf bir devlet değildir. (...) "Bir gün affedilecekler" diyorsunuz. Arkadaşlar, eğer Türkiye'nin yüce Meclis'i birgün onları affetme noktasına gelecekse, siz geleceğe ipotek koyma hakkını nereden alıyorsunuz? (C.H.P. sıralarından alkışlar ve "Bravo" sesleri) Nasıl onlar adına, Türkiye'nin gelecek meclisleri adına onları telafi edilmez bir şekilde bağlarız ? Söylemek istediğim şu ki; gelecekteki yüce meclislerin yetkilerine karışınayınız. Onları ömür boyunca bırakırlar isterlerse ve yine onlar isterlerse infaza da giderler. Ama bırakınız onlar yapsınlar.(...) Bırakınız arkamızda ukde kalmasın. Kanayan yara kalmasın..

A.P. GRUBU ADINA SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir): (...) Adalet Partisi bölücülüğün karşısında olmuştur. Adalet Partisi mutlu azınlık diyerek servet düşmanlığı yapan, mülkiyet dümanlığı yapan, bütün tarihi ve manevi değerleri yok etmek isteyen zihniyetin karşısında olmuştur ve yıllarca bunun burada mücadelesini yapmıştır, kanun tedbirlerini getirmiştir ama karşılarında sert, aşılmaz birtakım Anayasa engelleri, birtakım özel engeller bulmuştur ve bunların neticesi olarak da bir Anayasa buhranı, bir hukuk buhranıyla karşı karşıya memleket 12 Mart'a gelmiştir. (...) "Halk savaşçıları", "Yurtsever gençler", "Kurtuluş savaşının yiğit savaşçıları..." Bunlar bu memlekete, bu kürsülerde yıllarca işlendi ve sayın başbakanın ifade ettiği gibi, bu çocuklar tabii birden bire büyüyüvermedi. Beyinleri yıkandı üniversitelerde... Bu kürsüleri komünizm propagan-

dası için emniyetli bir vasıta sayan -masuniyeti vardır- memleket düşmanı zihniyet, ideolojik zihniyet, her vesilede bunları tekrar ede ede bu memlekette vahim olaylar oldu. (...) Uzun zamandan beri yeraltı faaliyeti olarak gördüğümüz illegal komünist faaliyetler 1961 Anasayası'nın getirdiği geniş hürriyet havası içerisinde Türkiye İşçi Partisi'nin kurulup sosyalist maskesi altında komünist fikirleri memleketin içinde yaymak suretiyle geliştirdiği ve ortanın solu bidayette bu meselenin esasını tam manasıyla -zannediyorum idrak edemediği için- kol kanat germesi suretiyle bu iş gelişti, büyüdü. (...) E, soruyorum size, kim var, yani Türkiye'de hilafeti getirmek için tehlike haline gelmiş, Cumhuriyeti yıkmak üzere? Kim var?(...)

(...) Anayasa'nın öngördüğü düzeni tam kuramamış olmak Türkiye'yi bu hale getirmiştir. Değerli arkadaşım, bu görüşte birleşemeyiz. (...) Anayasa'nın öngördüğü düzeni tam kuramamanın sorumlusu kimdir? Hepimiz...ifade buyurdular sayın Uğur, "hepimiz" dediler. Ve gerekçesini de buna bağladılar. Muhterem arkadaşlarım; bunu kabul etmiyoruz. (...) Beynelmilel komünizm her türlü sınıf tezatlarını, ekomomik tezatları, bu gibi sebepleri ortaya koymuş, ideolojisini yaymaya devam ediyor.(...) Buradan hareket ettiğimiz zaman aç olduğu için hırsızlık yapıyor, falan bunalım olduğu için adam öldürüyor, filan olmadığı için rejimi yıkmak istiyor. Bu, suça gerekçe aramak, meşrutiyet aramaktır ki, bu memlekette anarşinin mayası oluyor arkadaşlar...(A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar...)

M.G.P. GRUBU ADINA EMİN PAKSÜT (Ankara): ....Bugün burada (...) ölüm cezasının çağdışı olduğu, insanlık duygusu ile bağdaşmadığı, ölüm cezasını kabul eden milletlerin medeni millet sayılmasının dahi şüpheye girdiği gibi birtakım mülahazaların yanında bizim anayasamız bakımından da ölüm cezası anayasaya ters düşer iddiasına varıncaya kadar mütalaaları ihtiva eden iki kanun teklifi konuşuluyor. (..) Kanun bir suçu ölüm cezasına bağlamış ise ve yetkili bir mahkeme suçlu hakkında bu cezayı vermiş ise, o ceza infat edilebilir. Bu, kasden adam öldürmek yahut insan hayatına saygısızlık anlamına gelmez, onunla çelişmez. (...) "Efendim, kimseyi öldürmedi ki..." Bu anlayış içinde değiliz. Türkiye devleti bu

anlayış içine hiç bir zaman gelmeyecektir. Kalbinde merhamet olan insan, sureta hümanist felsefe namı altında bir toplumun kaderine kıyamaz. 5000 yıllık mazisi olan milletin bütünlüğüne kıyamaz. Evvela milletini sev de, bu milletin bütünlüğünü korumaya çalış da, üst tarafı onlardan sonra (...) Bilirsiniz bizde idam kararı verilmesi makbul bir şey değildir. (...) Aslında idam cezasına bu mecliste parmak kaldırmak da çok kolay bir şey, rahat bir şey, istenilecek bir şey değildir. Ama bir atasözü vardır; merhametten maraz doğar derler..(...) 12 Mart muhtırası "kuvvetli ve inandırıcı hükümet" istedi. (...) Şimdi, kuvvetli olmak için ne lazım? (...) Asıl mühim mesele bir memlekette cezaların çok ağır olması da değil, cezaların müessiriyeti, cezaların sahiden uygulanacağı kanaatinin toplumda olması, yanına kar kalacağı kanaatının yerine, muhakkak cezasını görecektir kanaatini yerleşmesi...

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA M. KUBİLAY İMER (Konya): (...) Muhterem Halk Partisi sözcüsü; burada "20 sene sonraki bir meclisin şu gün hakkında, infazlar mevzuunda karar vereceklerin, bizi affedeceklerinden" bahis buyurdular. Biz 20 değil, 200 sene bile geçse komünistlerin devlet, vatan ve millet düşmanlarını affetmeyecek bir nesle ve nesilleri yetiştirmek çabası içerisindeyiz (D.P. sıralarından "Bravo" sesleri) (...) Komisyonda bir sayın üye, kanun teklifine imza atan bir partinin bir zamanlarki ileri geleni yaşama hakkının mukaddes oluşundan bahsetti. Bu mevzudaki görüşümüzü beyan ederken dedik ki, yaşama hakkı mukaddestir; sosyal güvenlik içerisinde, sosyal adalet içerisinde insanların yaşama hakkı mukaddestir. Ama mukaddes olan yaşama hakkını orta yerden kaldırmak isteyenlerin hiç bir zaman yanında olamayız; aksine karşısında olmamız lazım. Hürriyetleri selhedici hürriyetlere, hürriyet hakkı tanınamaz. Birisine hürriyet vereceksiniz ki, o sizin hürriyetinizi orta yerden kaldıracak. Ona hürriyet hakkı değil, yaşama hakkı da veremezsiniz. Yılanın yavrusunun büyümesine müsaade edenler, yılan kendilerini soktuğu zaman şikayetçi olma hakkına sahip değillerdir. (...) Biz (...) bu ülkenin bütünlüğüne, bu milletin varlığına ve bu milletin devamlığına baş koymuş milliyetçi bir görüş içerisinde ve komünist düşmanı olan bir partinin mensupları olarak, bu çeşit davranışlar karşısında elbette ki bunların tat-

bikinin doğru olacağı kanaatindeyiz ve her zaman için, babamız da olsa bunu yapanları takip etmek ve cezaları tatbik etmek durumunu müdafaada devam edeceğiz.(...) Halihazırda bu yılanların bir kısmının mahkemeleri de devam etmektedir. Söyledikleri söz şu: "Biz komünistiz, komünist eylemi yapacağız ve bu devleti devireceğiz. (...) Türk milletinin düşünüş ve inanışı, bu çeşit vatan hainlerinin ve birbirine hakaret olarak söyledikleri komünist denilen kimselerin, ne şekilde olursa olsun, gerek infazlarının durdurulması ve gerekse başka şekilde afları veya o hususta kurtulmaları şeklinde değildir; bilakis, cezaya muhatap olmalarıdır. O halde, Türk milletini, Türk ülkesini ve Türk devletini düşünenler, grup olarak kanatimiz odur ki, bu yolda düşünenler bu infazların tatbik edilmesini mantıki, hukuki, milli düşünceler içerisinde kabul etmek mecburiyetini nefislerinde hissetmelidirler...

REŞİT ÜLKER (İstanbul)....Bu kürsüde konuşan bir çok arkadaşlar mahkemelerin yüceliğinden, milli menfaatlerine uygun karar verdiklerinden, bu kararların yerinde olduğundan bahsettiler. Bunların üzerinde bir tartışma yok ki, böyle bir edebiyata girişmeye ihtiyaç olsun. Mahkemeler kararlarını vermiş, derecattan geçmiş, kesinleşmiş, gelmiş. Eğer bununla "Bunun üzerinde konuşulmaz. Meclis bunu tescil etsin" denmek isteniyorsa bu, millet egemenliğini temsil eden Yüce Meclis'e büyük bir saygısızlıktır. (...) Bir kimseyi öldürdüğümüz anda o kimse için artık hiç bir şey kalmamaktadır, yani o kimseye ceza vermeniz bahis mevzuu değildir.(...)Ölüm cezası birgün Türkiye'de de kalkmalıdır. (...) Öldürdüğünüz takdirde (...), cezalar infaz edildiği anda onlar için artık her şey bitmiş olacaktır. Bugün yine yapılan araştırmalarda görülmektedir ki, ölüm cezaları müebbet hapse çevrilen mahkumların bir çoğu intihara teşebbüs etmektedir. Çünkü o ağır bir cezadır. (....) Müebbet hapis cezası vermek onlar için daha vahim ve ızdırap verici bir hal olmaktadır. (...) Kaldı ki, ölüm cezası çok kere şahsı öldürmekte, fakat fikri yaşatmaktadır. (...) Tarihin ve milletlerin çok kere asılanı rahmetle andığı görülmüştür. Tatbikatta insanların varolduğu günden beri siyasi suç faillerinin giyotinle başlarını koparmışlar, ateşte yakmışlar, çarmıha germişler, asmışlar ancak siyasi suçu bir türlü ortadan kaldıramamışlar. (...) Umumi reaksiyonlar göstermiştir ki, Türk amme vicdanı siyasi suçlarda ölüm cezasını kesin

bir şekilde şiddetle reddetmektedir. (...) Siyasi suçların ölüm cezasıyla cezalandırılması Mussolini İtalyası, Hitler Almanyası'nın başvurduğu totaliter tedbirlerdendir. (...) Siyasi suçlarda ölüm cezası, cezanın gayesini aşan bir tatbikattır, ceza da ifrattır. (...) Kendi kudretinden emin olan bir devletin, bu suçlar için hala ölüm cezasını muhafaza gayreti ancak intikam hissiyle izah olunabilir. Ortaçağın kısas anlayışına benzeyen böylesine bir hissin modern Türkiye kanunlarında yeri olmamak icab eder. (...) Rejimleri saydırmanın da, sevdirmenin de yolu şiddet değildir. (...)

Belli fiilleri işlemişlerdir. Sıralanmıştır iddianamede ve muhkumiyet kararında; bunlar arasında gerçekten adam öldürme fiili yoktur. Polise ateş etmek, banka soymak vs. gibi ağır suçlar vardır. Ama (...) Türk Ceza Kanunu'na göre komünizm propagandası yapmak, yahut faşizm propagandası yapmak, yahut ırkçılık yapmak, veyahut demokratik rejime aykırı herhangi bir fiil yapmak belli cezalarla, en fazlası on seneyi aşmayan cezalarla muhataptır.

Binaenaleyh, burada konuşan arkadaşlarım; şunu mu demek istiyorsunuz? "Bunlar mahkemede 'Biz komünistiz' demişler. Elimize fırsat geçti, bunlardan intikam alalım, burada öldürelim" Böyle diyemezsiniz sayın meclis...

GÜNGÖR HUN (Sakarya) : Yuh sana be!...İn aşağı in!..

REŞİT ÜLKER (Devamla) : Beni buraya sen getirmedin. Beni getiren indirir.

-ALİ YILMAZ (Hatay) : Halk Kurtuluş Ordusu'nun kim kurdu?

-REŞİT ÜLKER (Devamla): Değerli arkadaşlarım, bir arkadaşımız "Halk Kurtuluş Ordusu'nu kim kurdu?" diye soruyor. Ben size başka bir şey söylüyorum. Siz zannediyorsunuz ki, burada idam cezası komünistlikten verildi. Değil arkadaşlar. Burada verilen idam cezası Türk Ceza Kanunu'nun 146'ya birinci fıkrası...(...)Eğer 146'ncı maddenin 1'inci fıkrası olmasa idi, muhakemece sevk maddesinin içinde öbür suçlardan teker teker ceza verilip toplama alınacaktı, belki de onun neticesi idam çıkmayacaktı. (...) "Bunlar komünisttir. Biz bu komünistleri bu fırsattan istifade ile yok edelim "diye düşünürsek, adalet verme mevkiinde olan (...)Meclis olarak yanlış bir iş yaparız. (...) Bunların suç işlediklerinden, mahkum olduklarında, cemiyete zarar verdiklerinde hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Ancak bunlar Türk milletinin içinden çıkmıştır. (...) Bunlar bu topluma zarar vermişlerdir, bomba atmışlardır, üniversiteleri çalıştırmamışlardır ama bunun böyle olmasında çeşitli sebepler vardır. (...) Bunlar birtakım ortamdan istifade etmişlerdir. İktidar-muhalefet olarak vazifeler tam yapılmamıştır. Bunun neticesinde memlekette kargaşalıklar çıkmıştır. Bir tarafın eline silah verilip polis tarafından korunurken, öbür taraf bilmem ne edilmemiştir. Bunlar kendilerinde cesaret bulmuşlardır ve işlerinde 'Biz bu devleti yıkabiliriz' hissini duymuşlardır. Bundan ise toplum zarar görmüştür ve bunda bizim de kusurumuz vardır.

MUAMMER ERTEN (Manisa) .....Burada yapılan konuşmalarda bir arkadaşımız dedi ki; "Komünistleri mi himaye ediyorsunuz? Bilelim, bunu savunanlar komünistlerle beraber mi, değil mi?" gibi bir mesele ortaya attı ve sonra da "Bu ister siyasi suç olsun, ister adi suç olsun, devlet'in bekası söz konusudur. Binaenaleyh, devlet'in bekasını korumak için idam cezaları infaz edilmelidir." Özet olarak böyle dediler. İdam cezasının infazına karşı olanlar da adeta bu anarşik hareketlerle, komünist olanlarla berabermiş gibi garip ve ortaçağ zihniyeti ile izah edebileceğim bu fikre saplandılar.

Değerli arkadaşlarım; Ben aksini iddia edeceğim. İşte bu zihniyettir ki, memlekete komünizmi getirmiştir. Polis tedbirleriyle, ceza tedbirleriyle bunların önlenemediği tarihi gerçekleri arasındadır. (...) Demokrasi ile idare edilen memleketlerde siyasi suçlardan idam cezaları genellikle kaldırılmıştır. Yalnız bugün dünyada dikta rejimi ile idare edilen memleketlerde siyasi suçlardan idam cezaları yapılmaktadır. Türkiye demokratik bir devlettir, o halde siyasi suçlara idam cezasına karşı olmak en tabii bir durumdur. (...) Büyük devlet adamı Guizzot şunları söylemiş bu konuda: "Eğer bir iktidar bir adamın öldürülmesi ihtiyacında ise, hakikaten böyle bir ihtiyaç mevcut ise, o halde bu iktidar kötüdür. (...) Siyasi suçlulara ölüm cezasında iktidarın aradığı şey adalet değil, sadece kendi emniyetidir. (...) Bugün siyasi suçlarda ölüm cezasının tek bir müdafii kalmıştır: Korku..." (...)

Bizim için bugün ilimde ortaya konan en önemli unsur, cemiyette huzur sağlama lüzumudur. Yani, idam cezalarının cemiyette huzur yerine huzursuzluk sağladığını ilim ortaya koymaktadır. (...)

Değerli arkadaşlarım; siyasi suç olmanın yanında, bu suçlar hangi ortamda işlenmiştir, bunun üzerinde durmak lazım.(...) Anayasanın gerektirdiği reformlar yapılmadığı için, bir taraftan siyasi haklarla cemiyette en geniş hürriyetler kullanılarak toplumun önüne meseleler serilirken, gerekli reformalar yapılmadığı için toplumda bunalım gittikçe artmıştır. (...) Anayasanın gerektirdiği reformların, sosyal ve ekonomik hakların süratle gerçekleştirilmesi gerekirken, 1965'ten sonra bu durmuştur ve toplumda 1965'ten sonra işbaşına gelen iktidar bu reformları yapmamak için direndiği kanaati toplumda uyanmıştır, yerleşmiştir ve mücadele başlamıştır. Bu hakların gerçekleştirilmesi için masum olarak başlayan mücadele iktidarın tutumu, devlet güçlerini bitaraf kullanmaması sonucu yavaş yavaş bir anarşi haline gelmiştir. (...) Baştaki hükümet devlet gücünü bitaraf olarak kullanacağı yerde hoşa giden tarafı himaye etmiştir, hoşuna gitmeyen tarafı devlet kuvvetiyle ezmeye kalkmıştır. (...) Devlet kuvvetleri bu şekilde kullanılmış ve memleket bir anarşinin kucağına atılmıştır. Asıl o zamanki iktidar bundan mesuldür. O iktidarın mesuliyetini bir tarafa atacaksınız, iktidarın başındaki bir başbakan "demokraside biraz anarşi var" diyecek ve memleket 12 Mart'ın eşiğine gelecek, anarşi başlayacak, karşılıklı çatışmalar, öldürme olayları başlayacak, devlet kuruluşları hükümete karşı yürüyecek. (...) Yürüyen Yargıtay üyeleri, yürüyen Danıştay üyeleri, yürüyen üniversite profesörleri kendiliklerinden mi sokağa çıktılar? Dünyanın neresinde görülmüştür? Ama onları sokağa dökecek kadar o hale getirdiniz ki, niçin kendinizde aramıyorsunuz? (A.P. sıralarından "Siz, Siz" sesleri)

Memleketi anarşiye getirdikten sonra, 12 Mart muhtırası geldikten sonra herşey unutulacak ve bütün bunların mesulü olarak üç kişiyi idam etmek için uğraşacağız!..(...) Ölüm cezası vermekle bunları kahraman yapacaksınız ve bunlar hakkında toplumumuzda gelecekte yeni huzursuzluklara sebep olacağına ben inanıyorum. Ama toplumumuzun gücü bir çok şeyleri önlemeye mukdedirdir. Vicdanlarınıza tekrar müracaat ederek, bir baba olduğumuzu da düşünerek karar veriniz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM...Türkiye büyük bir komplo karşısında kalmıştır. Türkiye'yi bölmek ve parçalamak, demokratik rejimi, Türk devletini yıkmak için silahlı mücadeleye çıkmış olanlar

vardır. Sıkıyönetim bunları tespit ederek zararsız hale getirmek ve suçluları muhakeme etmek için ilan edilmiştir. Önümüze gelen kanun tasarısı bu suçlulardan birkaçına ait bulunmaktadır. Yetkili mahkeme kılı kırk yararak bunlar hakkında hükmünü vermiştir.

Bu hükmün infaz edilip edilmemesine ait kararı anayasamıza göre Yüce Parlamento verecektir. Parlamentonun takdir hakkını kullanmasına hükümetin etki yapması doğru olmaz. (...) Mahkumiyet sebepleri meydandadır. Memleketin şartları da malumunuzdur. Bunların ışığı altında karar verilmesi en uygun tarz olur. Kararın olumlu veya olumsuz tecelli etmesi hiçbir fevkaladelik yaratmaz. (...) Hükümet, Büyük Meclis'in takdiri üzerinde herhangi bir suretle etki yapmak istememektedir. Hürmetler ederim.

(...)

HÜSAMETTİN AKMUMCU (Isparta): ...Dünya milletleri içerisinde siyasi suçları idam cezasından uzaklaştıran hukuki mütalaaların, memleketimiz içerisinde tatbik edileceği düşüncesini ileri sürmek, içinde yaşadığımız olağanüstü şartları bilmemezlikten gelmek manasını taşır. (...) Bizdeki gelip geçen hükümetler ferdi ahlak bakımından, İslam ahlak ve faziletine dayanan Türk ahlakını daima geri plana itmişler, "sizi garbın örnek insanı haline getireceğiz" diye kozmopolitlik yolunda alabildiğine büyük bir gayret içine düşmüşlerdir. (...) Bir idamın infazına dahi rıza göstermek hakikaten insanın yüreğini parçalıyor. Derin ıstıraba ve eleme gark ediyor.(...) Bu idama mahkum edilenler bilerek, isteyerek bu suçu irtikab etmişlerdir. Onların niyet ve gayeleri Türkiye'nin meselelerini komünizmi hakim kılarak halletme yoludur. Onların içerisinde kendisini nedamet hissine kaptıran bir tek yoktur. Mahkemelerdeki ifadelerin devamlı olarak "Biz Mao'cuyuz, biz Lenin'ciyiz, biz Komünistiz, biz bu yolda kanımızın son damlasına kadar mücadeleye kararlıyız." diyorlar. (...) Bunlarda bir nedamet hissi bile teşkil etmemiş, beyinleri masonlarınki gibi tamamen yıkanmış, bağlanmış. Komünizmden vazgeçmiyor. Devletin temel nizamlarını yıkmak istiyor. Bu devlete hayat hakkı tanımak istemiyor. Türk devletinin mevcudiyeti onu rahatsız ediyor. Mesele burada. Bunun için ne kadar ızdırap da duysak, suçun vasfı ne kadar siyasi de olsa, biz mahkeme-

nin vermiş olduğu kararı, idam yolundaki kararı hiç bir zaman müebbet hapse tahvil edelim düşüncesinden hareket edemeyiz. (...) Dünyanın diğer memletlerinde siyasi suçlular idam cezasına mahkum edilmiyorlar veya mahkum edilseler de bu ceza infaz edilmiyor diye ortaya atılan düşünceyi hareket noktası yapmak baştan sona kadar hatalıdır. İdamlar yapıldığı takdirde ondan sonra devletin kuvveti zaafa mı uğrayacaktır ki, çıkacak hadisleri önleyemesin? Niye önleyemesin? Önlemeyecek ne var?

Bugün millet olarak komünizmin yanında bulunan kaç kişiyi görebilirsiniz? Dikkat ediniz; mağara hayatı yaşayan, ekmeğine katığı zor bulan, suyu olmayan, hatta yolunu kendisi yapan köylüye devlet bütçesinden burada operalara, bale mekteplerine para ayrılırken, para ayrılmıyor.(...) Ama dikkat edin, onlar anarşi yoluna teşebbüs ve tevessül ediyorlar mı? Benim okulum yok, benim suyum yok, benim yolum yok diye miting meydanlarını dolduruyorlar mı? Anarşi yoluna gidiyorlar mı, yağmacılığa kalkıyorlar mı, banka soyuyorlar mı? Hayır, ama onları tutan tek bir sebep var. O da iman. Mesele imana gelir dayanır. İmanlı nesiller hiç bir zaman anarşiye tevessül etmezler....

(...)

BAŞKAN: (...) Efendim, Sayın Celal Kargılı ve Sayın Mehmet Ali Aybar'ın aynı mealde olmak üzere iki takriri vardır, ikisini de okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığı'na

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki tasarının birinci maddesinin son cümlesinin;

"İşbu ölüm cezaları yerine getirilemez" biçiminde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

İçel
Celal Kargılı

Millet Meclisi Başkanlığı'na

Deniz Gezmiş ve iki arkadaşı hakkındaki kanun tasarısının birinci maddesinin son cümlesinin;

"İşbu ölüm cezaları yerine getirilmez" biçiminde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul
Mehmet Ali Aybar

(...)

BAŞKAN: Komisyon katılıyor mu?
ADALET KOMİSYONU BAŞKANI HAKKI TEKİNEL (İstanbul): Katılmıyoruz.
BAŞKAN:Komisyon katılmıyor. Hükümet? Katılmıyor.
CELAL KARGILI (İçel): İzah için söz istiyorum Sayın Başkan

(...)

Sayın başkan, sayın milletvekilleri;

Bu kadar aceleciliğin memleketimize ve milletimize hayır getirmesini...(AP sıralarından "Ne aceleciliği?" sesleri, gürültüler...)
BAŞKAN: Beyefendi, takririnizi izah edin, acelecilik değil. Saat 24:00, on saatten beri müzakere devam ediyor, nesi acele bunun? (A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)

(...)

CELAL KARGILI (Devamla) : Biz burada bir saat, yarım saat, on dakika konuşmalara tahammül edemiyoruz. Ama bu konuşmalarımızın sonunda üç insanın can vermesi veya vermemesi mevzubahistir.
YAŞAR BİR (Sakarya): Saygısızlık etme, ayıp. Bize ahlak

dersi verme. Bu kadar da olmaz. (AP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN: Takririnizi izah edin efendim. Niye psikolojik konuşuyorsunuz? Kısaca izah edin; niçin söz istediniz?

CELAL KARGILI (Devamla). Takririmi izaha gerek görmüyorum. Çünkü ben burada saatlerce de izah etsem, bu kadar ön fikirle hareket eden kimselerin bulunduğu bu toplumda takririmi izahtan vazgeçtiğimi bildirir, Yüce Meclis'e saygılarımı sunarım.

BAŞKAN: Komisyon ve hükümet kabul etmiyor. Sayın Kargılı'nın takririni oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmemiştir efendim.

(...)

BAŞKAN: (...) Sayın Aybar'ın takririne katılıyor mu komisyon?

ADALET KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI TEKİNEL (İstanbul): Hayır.

BAŞKAN: Komisyon katılmıyor. Hükümet?...Hükümet katılmıyor. Kısaca izah edecek misiniz efendim?

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul): Evet. (A.P sıralarından "Ne lüzumu var sayın Başkan?" sesleri...)

BAŞKAN: Beyefendi, geliyor zaten, yola gelmiş.

(...)

NİHAT BAYRAMOĞLU (Bolu)): Sayın Başkan, yola gelmez onlar.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul): Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Burada, üzerinde saatlerden beri görüştüğümüz konu, üç gencin idam sehpasına gönderilip gönderilmemesi meselesidir.

SABRİ KESKİN (Kastamonu): Kurtar şimdi onları, kurtar şimdi.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla): Hislerle takdir bir arada yürütülürse, bundan doğru bir neticeye varmak mümkün olmaz.

Hislerimizden tecrit olmuş bir durumda idam cezalarının infazına izin verip vermemenin, toplumumuzun yüce menfaatlerine uygun düşüp düşmeyeceğine vicdani kanaatlerimizle oy vereceğiz.

FUAT TÜRKOĞLU (Van): Sende vicdan olsa onların yerine kendini götürürsün ipe.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla):...Ben şuna inanıyorum ki, bu üç genci idam sehpasına göndermekte Türkiye'nin hiçbir menfaati yoktur. (A.P. sıralarından "Sana göre yok tabii" sesleri) Türkiye'nin hiç bir menfaati olmadığını, eğer kararınız idam cezalarının infazına müsaade etmek istikametinde tecelli ederse, Türkiye'nin bunda hiç bir menfaati olmadığını çok yakın bir zamanda hepimiz göreceğiz.

MUSA DOĞAN (Kars): Ne göreceğiz be, ne olacak?

FUAT TÜRKOĞLU (Van): Tehdit mi ediyorsun?

(...)

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla): Sayın milletvekilleri, şurasını çok iyi bilelim ki, bir sosyal akımla zor kullanarak mücadele edilemez.

NİHAT BAYRAMOĞLU (Bolu): Ne zor kullaması, millet gidiyor be!

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) : Zor, ancak akla, mantığa hizmet ettiği zaman netice verir. Aksi halde silah geri teper. (A.P. sıralarından gürültüler) (...) Burada alelacele bir hüküm verirken, idam sehpasına gönderdiğimiz bu gençlerin analarının, babalarının, yakınlarının ızdırabını da düşünmek durumundayız. (A.P. sıralarından "Şimdiye kadar neredeydin?" sesleri, gürültüler) (...) Elbette ki bu gençlere ceza verilecektir. Ölüm cezası uygulanmazsa bu gençler hapiste kalacaklardır. (A.P. sıralarından "Üç gün sonra da kaçacaklar" sesleri, gürültüler) (...) Ellerimizi vicdanlarımıza koyup, vereceğimiz kararı düşünelim. Hepinize saygılar sunarım.

BAŞKAN: Sayın Aybar'ın takririne komisyon ve hükümet katılmıyor. Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmemiştir. (...)

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun:

Madde 1- Askeri Yargıtay 2'nci Dairesi'nin 10.1.1972 tarih ve 1971/457-1972 esas, 1972/ 1 karar sayılı ilamı ile kesinleşen, Askeri Yargıtay Başsavcılığı'nın 3.2. 1972 tarih ve 1972/187-98 sayılı kararıyle tashihi karar talebi reddedilen, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 no. lu Askeri Mahkemesi'nin 9.10.1971/13 esas, 1971/23 karar sayılı hükmü ile T.C. Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmiş bulunan (...) 1947 doğumlu Deniz Gezmiş hakkındaki işbu ölüm cezaları yerine getirilir.

BAŞKAN: Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

(...)..1947 doğumlu Yusuf Aslan hakkındaki işbu ölüm cezaları yerine getirilir.

Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

(...)...1949 doğumlu Hüseyin İnan hakkındaki işbu ölüm cezaları yerine getirilir.

Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

(...)

BAŞKAN: Açık oylamaya geçiyorum efendim. (Ad okunmak suretiyle oylar tespit olundu.) Açık oylama sonucunu arz ediyorum. Açık oylamaya 279 sayın milletvekili katılmış; 238 kabul, 53 red, 6 çekimser oy çıkmıştır. Meclisimizce kanun kabul edilmiş bulunmaktadır.

Evet, meclis üç gencin öldürülmesini 11 Mart 1972 günü saat 00.55'te onaylamıştı!

Tüm işlemler yıldırım hızıyla sürdürülmekteydi. Öyle ki, hemen aynı günün sabahı saat 09.00'da (yani onayın üzerinden dokuz saat bile geçmeden!) dosya, arkasına Millet Meclisi kararı da eklenip çoğaltılarak Senato, Anayasa ve Adalet komisyonu üyelerine dağıtılmıştı bile...Anayasa ve Adalet Komisyonu öylesine bir hızla toplandı ki, bazı üyeler toplantıya yetişemediler.

Meclis'in onayladığı idam cezalarını Komisyon'daki sağcı üyeler de desteklemişler ve konu beş gün gibi kısa bir süre içerisinde Sanato'nun gündemine gelivermişti...

Parlamento tarihinde çok ender görülen bu oldukca aceleci tavır, 16 Mart 1972 günü toplanan Senato Genel Kurulu'nda da sürdürülmekteydi. Anayasa ve Adalet Komisyonu Başkanı A.P.'li Refet Rendeci, oturum açıldıktan hemen sonra Divan Başkanlığı'na bir önerge veriyor ve idamların gündemdeki tüm işlerden önce görüşülmesini istiyordu.

Önergeye karşı çıkan C.H.P. Grubu adına kürsüye gelen Kars senatörü Sırrı Atalay "Şimdi niçin acele olarak görüşüyoruz"? diye soruyor ve "Ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesine ilişkin konuların yasama ve politik hayatımızda hiç böyle aceleye getirilmemiş olduğunu" anımsatıyordu. Atalay konuşmasını şu sözlerle sürdürdü:"

"Millet Meclisi'nin ölüm cezalarıyla ilgili yazısı Cumhuriyet Senatosu'na 11 Mart 1972 günü gelmiştir. Komisyonumuzun raporundan öğreniyoruz ki, 11 Mart 1972 günü komisyon üyelerinin incelemesine sunulmuştur. (...) Dosya 09.00'da Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı'na gelecek. Saat 09.00'da Senato Başkanlığı gerekli işlemi yapacak. Saat 09.00'da komisyona gidecek. Yine saat 09.00'da komisyon başkanı, komisyon üyelerinin pazartesi günü toplanmalarını kararlaştıracak, yine saat 09.00'da dosyayı üyelere iletecek. (...) O halde, saat 09.00'da saatler durdurulmuştur. Cumhuriyet Senatosu Komisyonu'nda saatler durdurulmuş, saat 09.00'da tüm bu işlemler bir saniye içinde tamamlanmıştır..."

Atalay'ın vurguladığı noktalardan biri de, toplumda değer yargılarının değişebildiği ve bir dönem en ağır hakaretlere uğrayan insanların sonraları övülebildiği gerçeğiydi.

Atalay'ın peşinden Öncelik Önergesi aleyhine söz alan Anayasa ve Adalet Komisyonu üyesi Tokat CHP Senatörü Zihni Betil'in, sergilenen acelecilik nedeniyle dosyaları gereği gibi inceleme olanağını bile bulamadıklarını anlatması işe yaramayacak ve CHP'lilerin tüm çabalarına karşın, konunun öncelikle görüşülmesi yolundaki önerge, sağcı çoğunluk oylarıyla kabul edilecekti.

Ölüm cezalarına ilişkin yasa önerisinin tümüne geçilince ilk sözü Milli Birlik Grubu adına Tabii Senatör Muzaffer Yurdakuler aldı. 27 Mayıs'ı gerçekleştiren subay kadrosunda yer almış olan Yurdakuler de "Sıkıyönetim Mahkemeleri'ndeki davalar sürerken üç gencin idamının sonuca bağlanmasının sakıncalı sonuçlar vere-

bileceği" görüşündeydi.

Yurdakuler'den sonra kürsüye gelen Milli Güven Partisi sözcüsü İbrahim Ethem Karakapıcı üç gencin idam edilmesiden yana olduğunu açıklamaktaydı.

Daha sonra söz alan Tabii Senatör Ekrem Acuner'e göre ise, "Ülkedeki genel gündemden baş sorumlu siyasal iktidar kadrosunun ta kendisiydi...." Acuner sözlerini şöyle açıkladı:

"...Bir ülkede silahlı soygun olaylarına neden olanlar, çok önceden silahsız olarak o ülkenin milyarlarını vuranlar ve soyanlardır. Hele bu hareketler yanlarına kar kalıyorsa, silahlı soygunun çağrısı daha da güçlü olur. (...) Şehir gerillacılığını kurduranlar, onları yabancı merkezlerde eğitime itenler ülkede önce sivil komando kamplarını kuran, silahlandıran , eğitimden geçiren, bu eylemleri yasal sayanlardır. Siyasal iktidara karşı direnişe geçişi hazırlayanlar anayasa doğrultusundan saptığı halde (...) istifa etmemekte direnenlerdir..."

Acuner, devlet terörünün karşı terörü körüklendiğini belirtikten sonra şu saptamada bulunuyordu: "Ölüm cezalarının infazına izin verilmesi asla geçerli bir çözüm değildir. Bu yolun seçilmesi sorunların çözümünü güçleştirecektir. Çünkü ölüm cezasına çarptırılmış bulunan üç gencin suçları siyasal ve hukuksal yönden ölüm cezasını gerektirecek ölçüde, ağırlıkta değildir."

AP'den istifa ettiği için o tarihte "bağımsız" olan Selahattin Cizrelioğlu konuya şu açıdan yaklaşmaktaydı:

" Cezadan amaç, suçlunun acı duymasıdır. Ölüm cezası bu olguyu ortadan kaldırmaktadır. Acı çekme olayı, yakınlarına yüklenmektedir. Böylece, cezanın kişiselliği, kişiye yönelik yönü yok olmaktadır. Cezadan amaç adaletin yerine getirilmesi, suç ile ceza arasında dengenin kurulmasıdır. Ölüm cezasında bu olgu yoktur. İşlenen suç ne denli ağır olursa olsun, karşılığında bir hayatın alınması adaletle bağdaşmaz. Cezadan amaç korkutmaksa, bu unsur da ölümle ortadan kalkar. Cezadan amaç uslandırmaksa, ölüm cezası bunu da yok etmektedir. Ayrıca, hata yapıldığı sonradan anlaşılırsa yerine getirilen ölüm cezası, bu hatanın düzeltilmesi olanağını da ortadan kaldırmaktadır."

Tabii Senatör Ahmet Yıldız da AP'lilerin öc alma duygusundan arınmalarını istiyor ve şöyle diyordu: "Gençler Türkiye'deki

genel gidişi kötü görüyor ve düzeltici hiç bir umutla karşılaşamıyorlardı. Alabildiğine azgınlaşan gericilik iktidardan destek görüyordu. Sola karşı silahlı, sopalı saldırılar düzenlenmeye başlandı Güvenlik kuvvetleri yan tutar duruma düştü. İktidar seyirci, etkisiz kaldı, yan tuttu. Meydanlarda insan öldürenler bir türlü bulunamıyordu. (...)'Herkes başının çaresine baksın, devlet yok' dedirten bir ortamı hep birlikte yaşadık. (...) Eski hükümet hakem bile değildi; ortamın karışmasında, insanları suça iten, kendi mensuplarıyla savaşa sokan bir taraftı..."

Ahmet Yıldız, senatörleri, idamı isten üç gencin savunmalarını okumaya çağırıyor ve sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Körpe kafaları birbiriyle vuruşturan, sokak ortasında gençleri kanlar içinde yere serdiren, hiç bir düşmanımızın bize yapmadığını yaptıran faciaların asıl nedeni ülkemizin geri kalmışlık ayıbından bir türlü kurtulmayışı, kendine yaraşır geleceğin yaratılmasına ilişkin umutların yitirilişidir. Bu durumu düzeltecekleri yerde, tepki göstererek ölçüyü kaçıranların ölümlere evet demeye hakları yoktur..."

Ahmet Yıldız'ın ardından kürsüye gelen Malatya Senatörü Hamdi Özer ise, ülkenin esenliği, şiddet eylemlerinin son bulması için idamların kaçınılmaz olduğu savını ileri sürmekteydi. Vatanseverlik de herkesin idamlara evet demesini gerektirmekteydi...

Bu arada AP'liler sabırsızlanıyor ve "Yeterlik" önergeleri birbiri peşi sıra verilmeye başlanıyordu. Bununla da yetinilmedi; yapılacak konuşmaların 10'ar dakika ile sınırlandırılması istendi.

Bu duruma karşı çıkan CHP Kars Senatörü ve Grup Başkan Vekili Sırrı Atalay, AP'lilerin "Çırpın bakalım...", "Onları kurtaramazsın..." bağırtıları arasında kürsüye geliyor ve soruyordu: "...Üç hayatı bir an önce sehpaya yaklaştırabilmek için bütün bu tedbirlerin, aceleciliğin ifadesi ne olabilir?"

Atalay'ın bu sorusuna yanıt İzmir AP Senatörü Orhan Kor'un oturduğu yerden geldi: "Memleket sevgisi..."

Atalay hemen karşılık verdi: "Memleket sevgisi hiç kimsenin tekelinde değildir. Bilesiniz ki, ülke sevgisi konusunda hiç birinizin kendisini, bir başka kişiden önce görmeye zerre kadar hakkı yoktur."

Bu sözler üzerine hakarete varan sataşmalar gelmeye başladı. Konuşmacı, hakaretlere oldukça ağır bir yanıt verince de asıl konu

bir yana bırakılıp, hararetli bir "memleket sevgisi" tartışması (daha doğrusu; kavgası) başlayıverdi..... Sonuçta "yemek için" oturuma ara verildi.

Oturum tekrar açıldığında ise AP'lilerce bir "İvedik Önerisi" Divan başkanlığı'na veriliyordu.

Söz alan CHP Grup Başkan Vekili Fikret Gündoğan, sonu idamla biten "Aydemir Ayaklanması" diye anılan olayın sonunda verilen mahkeme kararının Senato'da iki defa görüşüldüğünü ve bir ay süreyle Senato gündeminde kaldığını anımsatıyordu. Ve diyordu ki; "Bırak beni... Bırak da rahatlıkla dosyayı inceleyebileyim. (...) Zaman çuvala girmiş gibi ivedilikle işi bitirmek istiyorsun. Demek ki, senin amacın, benim gibi tam fikir sahibi olmamış kişilerin vicdani düşünceye sahip olmadan oy kullanmalarını sağlamaktır. Buna ne hakkın var senin?..."

CHP' lilerin uyarıları, eleştirileri bir yarar sağlamıyor ve oy çoğunluğunun sağcılar lehine olması nedeniyle tıpkı Meclis gibi Senato'da da hem ivedilik önergesi, hem de konuşmaların 10'ar dakika ile sınırlandırılması istemi kabul ediliyordu.

Daha sonra da idamlara ilişkin yasa önerisinin tümü üzerindeki görüşmelerin yeterliliğine AP' lilerin ve diğer sağcıların havaya kalkan elleri sayesinde karar verilip, maddelere geçildi.

Üç idamın birinci maddesi üzerinde söz alan ilk kişi, "ırkçı" ilişkiler gerekçesiyle 1944 yılında Alpaslan Türkeş ile tutuklanmış olan, tanınmış solcu düşmanlarından AP'li Fethi Tevetoğlu idi. Tevetoğlu'na göre "Dava, demokratik cumhuriyet rejimini temelinden bombalayıp yıkmak isteyen ve yerine bir komünist düzen isteyenlerin çabalarına son vermek, memleketimizi ve milletimizi komünizm belasından tamamen kurtarmak ve korumak davasıydı. Dolayısıyla, üç genç idam edilmeliydi!..."

Kendisini ayakta alkışlayan AP'liler kendisine şöyle seslenmekteydiler: "Bravo, ağızlarının payını verdin..."

İyice coşan Tevetoğlu konuşmasını şöyle sürdürdü:" ... Bu gözlerini budaktan esirgemeyecek kadar beyinleri yıkanmış, gözleri dönmüş ve kan dolmuş bedbahtların geride kalan arkadaşlarına doğru yolu göstermek, ancak en azılıları kanunun emrettiği cezaya çarptırmakla mümkündür. (...) Bugün, bunlara verilen ölüm cezasının alevinde bulanan şefkat, merhamet ve atıfet dağıtıcılarına 27

Mayıs sonrası milletin büyük çoğunluğu tarafından gönülden sevilen üç vatan evladı asılırken neredeydiniz, diye sormak gerekir..."

Zihniyetini ve amacını özellikle bu sözleriyle açık seçik ortaya koyan Tevetoğlu'na göre; "Türklük kızıl gayyanın kenarına itilmişti ve verilecek kararda Türkiye'nin geleceği yatmaktaydı. Bu tarihi karar Türkiye'nin ve Türklük'ün var olması veya yok olmasıyla ilgiliydi..."

Senato görüşmelerini "Darağacında" adlı eserinde aktardığımız gazeteci-yazar Ahmet Kahraman'ın yorumuyla (*15); "Tevetoğlu'nun sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla üç genç silahlı eylemlerinden çok, komünist oldukları için asılmayı hakketmişlerdi."

CHP adına Kars Senatörü Sırrı Atalay yeniden söz almak gereği hissetti:" Bir parti kongresi edebiyatı içinde genel suçlamalar çok rahatlıkla yapıldı. Türkiye'nin kaderi üzerinde aslolarak durulacak unsur, çok kolaylıkla ve rahatlıkla herkesi komünistlikle suçlamaktır. Bu marazi ruh halini, her nedense bir siyasi parti kendine has bir silah olarak kullanır ve bunu işletmeye çalışır. Kendileri gibi düşünmeyen herkes komünisttir. (...) 12 Mart muhtırası karşısında siyasi iktidar olmanın meriyetine dahi direnmeyenler, birkaç dakikanın içinde memleketin siyasi hayatında çekilip gidenler, bugün birer kahraman edasıyla çıkacaklar, kendi siyasi iktidarlarının sorumluluğunu başkalarına yüklemeye çalışacaktar... Yok, yağma yok..."

Elazığ Senatörü Salim Hazerdağlı ise şu noktaların altını çiziyordu:" Arkadaşlar; ölüm cezasının yerine getirilmesini isteyen mahkeme, kararın gerekçesini ifade etmiş; Cebren iskata teşebbüs edenler... (...) Kanunun 60-61. maddesi teşebbüsü tarif eder: Bir kimse işlemeyi amaçladığı bir suçu, gerekli araçla işlemeye başlayıp da, elinde olmayan engeller nedeniyle eylemini tamamlayamamışsa,buna teşebbüs derler. Bu hükümlüler Anayasa'yı tağyir, Büyük Millet Meclisi'ni iskat için teşebbüse geçmişler. Engel çıkmış, bu fiil vukua gelmemiş... Arkadaşlar; bunun izahı yok kararda... (...) Cebren iskata kalkışmışlarmış... Yani şu çocuklar, gençler kocaman Büyük Millet Meclisi'ni iskat için ne yapmışlar? Banka soymuşlar, şunu bunu yapmışlar... Bu komünistlikmiş... Komünist olmanın cezası ayrı. İdam değil... (...) Sizlere soruyorum: Bunların hazırladığı araçlar Anayasamızı değiştirecek nitelikte, arkalarına

toplamışlar mı? (...) Hani, nerede Halk Ordusu? (...) Bir ordu yok, yok bunlar... Bunlar mefhum... Kanunun aradığı, objektif ceza hukuku açısından kanunun teşebbüs dediği şey, icra başlangıcı dediği şey teşekkül etmemiş. Bu itibarla, bu adamlar Büyük Millet Meclisi'ni iskata, kocaman Anayasa'yı tağyire güçleri yetcek hale gelmemişler..."

Daha sonra kürsüye gelen TİP Senatörü Fatma Hikmet İşmen ile CHP'li Hüseyin Öztürk de idamların çıkış yolu olmadığını anlatıyorlardı. Ama, onlar konuşmalarını yaparken AP'lileri bir kısmı koltuklarında uyukluyorlar veya kuliste çay, kahve içiyorlardı...

Ve demokrat güçlerin tüm çırpınışları sonuçsuz kalıyor, dile getirilen hukuksal gerçekler, haklı saptamalar oyların sonucunu değiştirmeye yetmiyordu. İdama karşı olanlar azınlıktaydılar.

Görüşmeler gece saat 03.33'te sona eriyor ve oylama sonucu ortaya çıkıyordu; İdamlar Senatoda da onaylanmıştı!...(*16)

CHP adına Genel Başkan İsmet İnönü, idam kararlarının onaylanmasına ilişkin biçim ve esas yönlerinden iptali için 17.3.1972 günü Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. (*17) Anayasa Mahkemesi de idamların yerine getirilmesi kararını biçim yönünden Anayasa ve Meclis İçtüzüğü'ne aykırı bularak iptal etti. Bu nedenle de esas hakkında bir inceleme yapmadı. (CHP'ye düşen görev, konuyu esas yönünden de Anayasa Mahkemesi'ne götürmekti. Ama bunu yapmayacak ve girimişimini yarı yolda bırakmış olacaktı...)

Bunun üzerine idam kararları TBMM'nde ikinci kez görüşüldü. Bu görüşmeleri de yine Meclis tutanaklarından aktarıyoruz:

M. Meclisi B:77 24.4.1972 0:1

Oturum başlar başlamaz Adalet Komisyonu Başkanı İsmail Hakkı Tekinel tarafından bir Öncelik Önergesi veriliyordu. Bülent Ecevit ise önerge üzerine aleyhte söz alıyordu:

BÜLENT ECEVİT(Zonguldak): ... Ölüm cezalarının uygulanmaları konusunda acele etmenin, öncelik istemenin pek hoş bir şey olmadığı, güzel bir şey olmadığı kanısındayım. Herşeyden önce bu açıdan önceliğin reddini istirham ediyorum.

İkincisi; (...) ölüm cezalarının uygulanıp, uygulanmaması söz konusu olan kimseler münferit olayların sorumluları, suçluları olarak görülemezler. Geride acı, üzücü bir devre bıraktık. Şimdi birkaç kişinin muhakemesi yapılıyor, muhasebesi yapılıyor. Bu muhasebe

tümü ile ortaya çıkmadan, bir sonuca varmadan önce münferit sorumlular hakkında kesin yargılara varmak, daha doğrusu Büyük Millet Meclisi olarak, varılmış yargıları kesin sonuçlara ulaştırmak ileride bizleri çok üzecek bazı durumlar ortaya çıkarabilir. (...) Onun için lütuf buyurunuz, sonunda karar yine sizlerin olacaktır. Ama bir devrin üzücü, acı bir devrin, bir daha geri gelmemesini dilediğimiz bir devrin muhasebesi tamamiyle yapılsın, karşımıza bütün bir tablo çıksın, ondan sonra nihai kararlarımızı verelim. Bu nedenle önceliğin reddini yüce takdirlerinize saygılarımla sunuyorum...

CELAL KARGILI (İçel): Aleyhte söz istiyorum. (...) Çok sayıda şahsın aynı suçtan mahkemelerde davaları görülürken, hatta haklarından idam cezası verilmiş olan birçok insanın suçlarının, cezalarının tasdik edilip edilmeyeceğine dair Askeri Yargıtay'a müracaat yapılmış iken ve bu müracaatların çok kısa bir müddet sonra neticeleri alınması beklenirken, bunların hepsini bir arada görüşmek daha duru ve yalın kararlar vermek yönünden, hem Meclis'in meseleleri bir tek elden incelenmesi, tekrar tekrar bu Meclis'in idam cezaları konusunda meşgul edilmemesi, hepsi hakkında aynı suçtan olduğu için aynı cezaların gerekli olup olmadığını, haklarında idam cezaları verilen bu sahısların idam cezalarının yerine getirilip getirilmemesi gerektiğinin topyekun ele alınmasında büyük yararlar olduğu için bu öncelik kararının umumi heyetenizce kabul edilmemesi istihramında bulunmaktayım. (...) Bütün bu söylediklerimin yanı sıra, halen Millet Meclisi gündeminde Türk Ceza Kanunu'nda idam cezalarının kaldırılmasına ilişkin kanun teklifi mevcuttur. Bu kanun teklifi gündemde iken (...) idam cezalarının öncellikle görüşülmesinde Türkiye'nin sosyal geleceği bakımından hiç bir yarar görmemekteyim...

BAŞKAN: Görüşmelerin gruplar adına 20, şahıslar adına 10'ar dakika ile sınırlandırılması ile ilgili teklifi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(...)

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya): ... Yüce Meclis'e üç komünist ve anarşist

şehir eşkiyasının idam hükümlerinin infazı konusu maalesef yeniden gündeme gelmiş olup, şimdi de müzakerelerini bizzarur yapmaktayız.· (...) (CHP'li milletvekillerinin) Devlet'i yıkma çabası içinde, şerefli ve kahraman Türk ordusu dışında Halk Kurtuluş Ordusu kurarak Devlet'i yok etme arzusu istikametinde hareket eden vatansız, milliyetsiz, dinsiz ve Allah'ı inkar eden komünistlere şefaat etmelerini ve onları affetme arzularını anlayamıyor, bu his ve düşüncelere sureti katiyede katılamıyoruz. (...) Yaşama hakkını yok eden katillere, hele vatan ve millet düşmanı, Devlet'i yıkma çabasındaki komünist eşkiyalara bu ülkede yaşama hakkı verilmesine karşı olmakta devam edeceğiz. (D. P. sıralarında "Bravo" sesleri) (...) Bu çeşit sütü ve soyu bozukların idamlarının infazına taraftarız (...) Milyonlarca şehit kanının suladığı binlerce gazinin uğrunda mücadele verdiği vatanımız olan bu topraklarda millet ve devlet düşmanları barınma imkanı bulamayacaklardır. (...) Solun ve sosyalizmin hangi şekli olursa olsun, cümlesinin karşısındayız. (...) İnfazlarını görüşmekte olduğumuz bu kızıl yılanların ve avanesinin başları vardır. Biz bunların ezilmesini de istiyoruz....

CUMHURİYET HALK PARTİSİ ADINA İSMET İNÖNÜ: (Malatya): ... Bunlar suçlarının karşılığı olan cezaları görmelidirler, bu cezaları göreceklerdir. (CHP, AP, DP sıralarında "Bravo" sesleri) Bu cezalar hususunda özel bir kanaatimiz var. O da "Siyasi suçlardan dolayı idam cezası yapılmasın" davasındayız. (...) İdama mukabil müebbet ceza görebilirler. Müebbet ceza idamdan daha hafif bir ceza değildir. (...) Siyasi suçlardan dolayı idam cezası olamaz. (...) Nihayet bunlar hayat tecrübesi olmayan, aile geçimi nedir bilmeyen, istikbali okumadan yazmadan 24 saat içinde fevkalede taşkınlıklarını tatmin etmeye heves eden insanlardır. Bunlara öğretilecek şey zorla devlete, devletin kanunlarına hakim olamazsınız, bunu öğretmeye çalışacağız. (...) Şimdi ikinci vazife geliyor, zorla yapamayacakları, yürütemeyecekleri ve bu hastalıklarını tedavi edecek çare var mıdır, bunu sosyal bir vazife olarak aramak lazımdır. Sosyal tedbirler almak, terbiye usulleri koymak, ailelerine anlatmak ve onlara müebbet hapislikleri zamanında rahat bir hayata kavuşmayarak, çalışma mecburiyetinde bulunduklarını ceza usulleri ile göstermektir. (...) Suçluların cezaları müebbet hapse çevrilmelidir. Nihayet bunlar genç, tecrübesiz, taşkın insanlar...

(...)

M.G.P. GRUBU ADINA VEFA TANIR (Konya): ...Fertlerin hayat hakkı vardır, kabul. Nasıl fertlerin hayat hakkı varsa, tıpkı bunun gibi, milletlerin de hayat hakkı vardır. Bir milletin varlığına, bütünlüğüne, hürriyetine kastedenler kanunda yazılı cezayı göreceklerdir. Yabancı bir ideolojinin emrinde Türkiye Cumhuriyeti'ni zor ve şiddet kullanarak yıkmaya kalkışan ve kendi milletlerinin hayatına kastedenler mahkemenin verdiği cezayı hakketmişlerdir. (...) Başkalarının ve hatta bütün bir milletin hayat hakkı ile oynayanlar bunun akibetine katlanmalıdırlar...

MEHMET ALİ AYBAR(İstanbul): Hüseyin İnan, Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ın dava dosyasına göre maddi fiilleri banka soymak, adam kaçırmak ve alıkoymak, emniyet kuvvetlerine karşı silah kullanmak ve silahlı gizli siyasal bir örgüt kurmak gibi fiillerdir.

Banka soygunu: (...) Cezası 7 yıldan 15 yıla kadar ağır hapistir.

Adam kaçırma ve alıkoyma suçu: (...) Cezası 3 yıldan 8 yıla kadar ağır hapistir.

Emniyet kuvvetlerine karşı silah kullanmak: (...) Cezası 3 yıldan aşağı olmamak üzere, 5 yıla kadar hapistir.

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın fiilleri; Hükümet aleyhine halkı silah ve patlayıcı maddeler kullanmak suretiyle isyana teşvik etmek niteliği taşıyorsa, bu takdirde fiiller Ceza Kanunu'nun 149/1 maddesine girer, cezası 20 yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapistir.

Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri kurmaya tevessül edenler de 141'nci maddenin birinci fıkrasına göre 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar. İşçi sınıfının veya burjuva sınıfının veya bürokratların diktatörlüğünü amaçlayan dernek kurmanın cezası budur. Oysa Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan yukarıdaki maddeye göre değil, Ceza Kanunu'nun 146'ncı maddesinin 1'nci

maddesine dayanılarak cezalandırılmışlardır.

146'ncı maddenin 1'nci fıkrası şöyledir:" Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya, bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkum olur." Yusuf Aslan, Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan'ın Anayasımızı zorla değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni zorla devirmeye teşebbüs etmedikleri,böyle bir fiili işlemedikleri açık bir gerçektir.

BAŞKAN: Sayın Aybar (...) zatıaliniz doğrudan doğruya sıkıyönetim mahkemelerince verilmiş ve derecatan geçerek kesinleşmiş bir mahkeme kararını eleştirmekte bulunuyorsunuz. ("Bravo Başkan" sesleri) (...) Siz konu dışında görüşme yapmaktasınız. ("Bravo Başkan" sesleri)

MEHMET ALİ AYBAR(Devamla): Sayın başkan, fikrinize katılmak mümkün değil.

BAŞKAN:....Kesinleşmiş mahkeme kararlarını eleştirmekte iki defa ikazıma rağmen devam etmekte bulunuyorsunuz. ("Doğru, doğru" sesleri) ve cevaben "Hukukun gelişmesi bakımından mahkeme kararlarının eleştirilmesinin tabii olduğunu" ifade ediyorsunuz. (...) Kesinleşmiş mahkeme kararlarının münakaşa yeri ve mercii meclislerimiz değildir. (...) Aksi takdirde bu birleşimde bu konuda söz hakkınızın olup olmadığı hususunu içtüzüğümüzün 92'nci maddesi gereğince Yüce Heyet'e arz etmek durumunda bulunuyorum efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla): Sayın başkan, gerek zatıalinizin, gerekse Meclis'teki birkısım milletvekillerinin temayülleri, bu müdahaleniz ve Meclis'ten gelen müdahalelerle pek açık görülmektedir. Bunun daha kestirme yolu "İdam cezaları aleyhine bu kürsüde söz söyletmeyeceğz" demektir. (Gürültüler) (...) Bu şartlar altında sözüme devam etmeyeceğim. Ama yaptığınız iş yolsuzdur, haksız verilmiş bir kararı burada..."Haksız karar yoktur" sesleri, gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar) Ben burada haksız verilen bir kararı incelerken, yapılan müdahalelerle haksız bir durumun tescili cihetine gittim. Meclis'e saygılar sunarım.

İLHAN EGEMEN DARENDELİOĞLU (İstanbul): ...Benden önce konuşan arkadaş (...) bir komünistin ve 35 milyonu katletmek

isteyen komünistlerin idamına rey vermeye eli varmıyor. Elbette varamaz, çünkü aynı davanın mensubudur, aynı kafa yapısına mensuptur. ("Bravo" sesleri ve alkışlar) Muhterem arkadaşlarım; 35 milyonluk Türk milletinin gözleri önünde cereyan eden (...) birtakım korkunç hadiselerin maksadı ve hedefi, kimse inkar edemez ki, son Türk devletini yıkmaya, onu köle yapmaya matuf hareketlerdir. (...) Bugün burada karara bağlayacağımız konu; elini kana bulamış, hıyaneti ve mutasavvar cinayeti tespit edilmiş üç komünist anarşist hakkındaki idam cezasının uygulanmasıdır; daha doğrusu, bir formalitenin yerine getirilmesidir. (...) Devletin ve hükümetin gücü var mıdır, yok mudur; bu devlet, bu hükümet, bu millet, bu Meclis komünist rejim düşmanlarının başını ezecek midir, ezmeyecek midir? İşte asıl büyük mana bunun içindedir. (...) Muhterem arkadaşlarım; ben oyumu idamların lehine kullanacağımı bu kürsüden beyan ederek, hepinizi hürmet ve saygılarımla selamlarım. (Alkışlar)

(...)

CELAL KARGILI (İÇEL): ...Demokrasiler tolerans rejimidir; demokrasiler tahammül rejimidir.

NİHAT KÜRŞAT (İzmir): Sana tahammül ediyoruz ya, yeter.

CELAL KARGILI (Devamla): Demokrasiler kendisinden başka her türlü fikre saygı gösterilmesini gerektiren bir rejimdir. Demokrasilerin tenkit ettiğimiz rejimlerden farkı, en bariz farkı budur. Muhterem arkadaşlarım; insanlar suçlu olabilir, suçlarını mahkeme sabit görebilir, haklarında idam cezası verebilir. Ama insanın yüreğindeki ve kafasındaki adalet duygusu, insaf duygusu ve demokratik zihniyete bağlılık duygusu meseleleri çok geniş (...) yönde anlamayı, araştırınayı ve bundan sonra karar vermeyi icab ettirir.

Muhterem arkadaşlarım; suçlular; hiç mi dünyada suçlular affedilmemiştir? (...) Bir devletin gücünü komünist avına çıkmakla hiçbir zaman gösteremeyiz. (...) Türk devletinin gücünü "Komünistlere ölüm, komünistleri idam ediyorlar, komünistlerin kellesini uçuruyorlar" şeklinde ispata kalkışmayalım. Türk devletinin gücünü "En şiddetli komünist hareketler dahi Türkiye'de demokrasiye gölge düşüremiyor" kanaati ile bunlara dahi tahammül edip, mille-

tin huzurunda yem olarak kullanılan bu insanların arkasından kendi bölücü, kendi sapık ideolojilerini bu milletin sırtına giydirmek isteyenlere prim toplatmayalım arkadaşlar...

BAŞKAN: Yeterlik önergesi gelmiştir, okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa;

Görüşülmekte olan kanun üzerinde yeteri kadar sayın üye konuşmuştur. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Burdur	Urfa
A. Mukadder Çiloğlu	Mehmet Aksoy

BAŞKAN: Yeterlik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir efendim. 1'nci maddeyi okutuyorum:

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarısı. (Tasarı okundu)

BAŞKAN: Bir kısıtlama önergesi gelmiştir, okutuyorum efendim.

Sayın başkanlığa;

660 sıra sayılı kanunun maddeleri üzerindeki konuşmaların gruplar adına 10'ar dakika, şahısların 5'er dakika ile kısıtlanmasını arz ve rica ederim.

Tokat
Hüseyin Abbas

BAŞKAN: Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

(...)REŞİT ÜLKER (İstanbul): Değerli arkadaşlarım; ölüm cezası gibi önemli bir konuda kısıtlamanın usul bakımından doğru olmadığını evvela belirtmek isterim. (...) Beş dakikada satır başlarını okuruz, konuşamayız. (...) Gerek kendi toplumumuzun demokrasi yolundaki ilerlemesini göz önüne alırsak, gerek içinde bulunduğumuz batı camiasının ilerlemelerini göz önünde bulundurursak bugün bu konuda alacağımız -bilhassa siyasi suç niteliğinde olmasın-

dan dolayı- karar, toplum yararı bakımından bir yarar arz etmez. Ayrıca, (...) bir müsamaha (...) bir af, atıfet bahis mevzuu değildir; ölüm cezasının müebbet hapse çevirilmesi bahis mevzuudur. (...)

BAŞKAN: Sayın Ülker, mikrofonu kapattım, farkında değil misiniz?

REŞİT ÜLKER (Devamla): Kapatmayın.

BAŞKAN:Sayın Ülker, mikrofonu kestik, Meclis içerisinde bulunuyoruz.

(...)

REŞİT ÜLKER (DEVAMLA): Konuşamadan iniyorum.

BAŞKAN: "Konuşamadan" değil efendim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul): Öyle efendim. Usul hakkındaki konuşmalar 15 dakika, idamlar hakkında 5 dakika...

(...)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel):...Münakaşasını yaptığımız suçlar idamı gerektirir ve siyasi mahiyet taşımaz. (...) Bu kişilerin idamı şüphesiz gönüllere rahatlık vermeyebilir. Ancak, düşünmek lazımdır ki, ağlaya ağlaya asılsa, bazılarının babalarının ağlamasına iştirak etsek, analarının gözyaşına ortak olsak dahi, devletin ve rejimin ayakta durabilmesi için Atatürk'ün Türkiyesi'nde vaktiyle İstiklal Mahkemesi'nde ipe asılmasına katı yürekle evet diyenler gibi, evet demeliyiz iddiasındayım arkadaşlarım...

FAHRİ UĞRASIZOĞLU (Uşak):...Üç idam cezasının geciktirilmesinin büyük ve acı neticeleri olmuştur. Bir defa bu hadiseden dolayı milletimiz büyük bir endişeye kapılmış ve üzülmüştür. Mesele üç kişinin hatayına son verilmesi işi değildir. Asıl mesele; devlete, millete ve Cumhuriyet'e kasteden bir zihniyetin şu veya bu yoldan korunmak istenmesidir. Milleti üzen nokta budur. (...) (İnfazlara karşı çıkan) dört sayın arkadaşımızın mütalaalarına katılabilmek için insanın akıl ve izandan yoksun olması gerekmektedir. (...) Sola ve solu koruyanlara taviz verilmez. (...) İdamların yapılması dileğiyle, bu infazların bir an evvel yerine getirilmesi hususunda yüksek oylarınızın tecelli etmesi gerekmektedir.

(...)

NURİ ERDOĞAN (İstanbul):...Şayet bu melunların hayatlarının bağışlanması yolunda el kaldıracak olanlar bulunursa, bunlar bilsinler ki, tarih bu ellerin sahiplerini, son müstakil Türk devletini yok etmeye matuf hareketlerin yardımcısı olarak kabul edecek ve Türklük onları hiç bir zaman affetmeyecektir. (...) Bunlar birer siyasi suçlu değildir.Bunlar; 16'ncı ve son Türk devletini yok etmeye matuf hareketlerdir. Bunların cezaları mutlaka idamdır...

BAŞKAN: (...)1'nci madde üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri vardır, okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığı'na;

Görüşülmekte olan kanun tasarısının 1'nci maddesi (a) fıkrası son cümlesinin

"Deniz Gezmiş hakkındaki işbu ölüm cezası yerine getirilmez",

(b) fıkrasının son cümlesinin, "Yusuf Aslan hakkındaki işbu ölüm cezası yerine getirilmez",

(c) fıkrasının son cümlesinin, "Hüseyin İnan hakkındaki işbu ölüm cezası yerine getirilmez" biçiminde değiştirilmesini arz ederim.

İstanbul
Mehmet Ali Aybar

Millet Meclisi Başkanlığı'na

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarısının 1'nci maddesinin (a),(b), (c) fıkralarının son satırlarında yer alan "İşbu ölüm cezası yerine getirilir" ifadesinin "İşbu ölüm cezaları yerine getirilmez" şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

İçel
Celal Kargılı

BAŞKAN:...Komisyonun görüşü ne merkezdedir efendim?

ADALET KOMİSYONU BAŞKANI İSMAİL HAKKI TEKİNEL (İstanbul): Komisyonumuz önergelere katılmamaktadır.

(...)

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul): ...Günümüzde siyasi suçlardan dolayı ölüm cezalarının uygulanması ya dikta rejimi ile idare edilen ülkelerde, ya müstebit krallıklarda veyahut ilkel teşkilata sahip ülkelerde caridir. (...) Hiç bir demokratik ülkede siyasi suçtan dolayı idam cezası verilmiyor. (...) Kaldı ki, siyasi anlamda idam cezaları toplumda uzun zaman kanayan, huzursuzluk yaratan yaralar açar. (...) Demokratik bir devlet; korkutan, eli sopalı bir devlet değildir. Demokratik bir devlet; otoritesini vatandaşlarının gönüllerine dayanan ve insan haklarına saygılı ve bu hakların başında gelen insan hayatına saygılı olan devlettir. (...) Bütün bunlara dayanarak diyorum ki; Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve Deniz Gezmiş hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar vermek Türkiyemiz'e sayılmakla bitmeyecek faydalar sağlayacaktır. Çünkü sayın milletvekilleri; şiddet hareketleri şiddeti davet eder, şiddetle huzur sağlanmaz...(...)

BAŞKAN:...Tasarının tümü üzerinde açık oylama isteği vardır.(...) Açık oylama yapılacaktır. (Açık oylama yapıldı)

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin inan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarısına verilen oyların sonucu:

Üye sayısı 450 Oy verenler: 323 kabul edenler: 273 Reddedenler: 48 Çekimserler:2 Oya katılmayanlar: 118 Açık üyelikler:9 (*18)

En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de devrim
O, onun en güzel yüz metresini koştu
en sekmez lüverin namlusundan fırlayarak...
En hızlısıydı hepimizin,
En önce göğüsledi ipi...
Acıyorsam sana anam avradım olsun,
Ama aşk olsun sana çocuk. AŞK olsun!

CAN YÜCEL

d)"En hızlısıydı hepimizin, en önce göğüslediği ipi..."

"...Bu üç insan bir 'çılgınlık' noktasına getirilmişlerse, bunun tek sorumlusu kendileri değildir. Onları bu hale getiren, yanıltan, yanlış yöntemlere saptıran, kafalarındaki düşüncelerle ilgisiz amaçlara onları alet yapan, adeta bir eski Yunan trajedisinin kahramanları gibi kaçınılmaz sonlarına onları mahkum eden bir belli 'ortam' dır. Bu ortamın doğuşunda ise sorumluluk en az üç suçlu kadar, polisinden yöneticisine, siyasetçisinden sokaktaki vatandaşına kadar bütün topluma aittir. Eğer bu üç kişi en çocuksu hayallerin 'devrimci ufuklar' gibi sunulduğu bir beyin yıkama ameliyesine hedef yapılmasalardı, eğer bu üç kişi Anayasa'nın kesinlikle yasakladıkları muameleleri polisten görmeselerdi, eğer bu üç kişi en yakın arkadaşlarının üniversitelerde ve meydanlarda gemi azıya almış bir güruh tarafından dövülmesini, öldürülmesini, birtakım çevrelerin kan isteyen histeri çığlıkları arasında ve toplumu yönetenlerin bir bölümünün kayıtsız bakışları altında yaşamasalardı, eğer bu üç kişi toplumun sözde akıllı ve yetişkin kesiminin anlayışsızlık duvarlarına kafalarını çarpmayıp, 'sorumluların' beceriksizliği ve umursamazlığıyla adeta birer kum torbasına çevrilmiş olmasalardı herhalde ellerine silah alacak kadar çıldıran da onlar olmayacaktı. Don Kişot gibi yeldeğirmenlerine saldıranlar da onlar olmayacaklardı. Her tarafıyla gayri-ciddi olup, sonu trajik bitecek maceraların kurbanı da onlar olmayacaktı. İdam mahkumunun beyaz gömleğini giyecek de onlar olmayacaktı. Hazreti İsa'ların devri yeryüzünde çoktan kapanmıştır. Bütün insanlığın günahını yüklenip çarmıha giden Hazreti İsa misali, bütün toplumun suçunu birkaç kişiye yükleyip, onları sehpaya göndermek çağımızın mantığı dışındadır..." (İsmail Cem, 9.3.1972)

Ne basında yer alan buna benzer yazılar, ne de Uluslararası Hukukçular Birliği'nin, Uluslararası Af Örgütü'nün, Türk Sanatçılar Birliği'nin, DÖB'ün, Mimarlar Odası'nın, İnşaat Mühendisleri Odası'nın, Dünya Gençlik Assamblesi'nin (WAY) ve 1700 Türk aydınının bu süre içinde değişik zamanlarda "İdamların yerine getirilmemesi, bir daha da siyasal suçlara ölüm cezası verilmemesi" istemiyle cumhurbaşkanı ve başbakana başvuruları , çeşitli girişimleri,

uyarıları bir sonuç getirmeyecekti. Yurt içinde ve dışında başlatılan açlık grevleri, hatta Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının serbest bırakılması amacıyla THY'na ait bir yolcu uçağının Sofya'ya kaçırılması da bir işe yaramayacak, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay üç genç hakkındaki idam cezasını onaylayacaktı!...

6 Mayıs 1972 günü sabaha karşı ise, tek bir kişiyi bile öldürmemiş olan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan idam ediliyorlardı....(*19)

Toprak utanıyor,
Kurşun utanıyor, hançer utanıyor,
Ölüm utanıyor, çocuklar
Zulüm utanmıyor...
AYDIN HATİPOĞLU

e) "Zulüm utanmıyor..."

Gelelim yakalanan THKP-C 'lilerin durumuna...

THKP-C'nin ilk duruşması 16 Ağustos 1971 günü yapılmıştı. Yargılanan 26 sanıktan 21'i kendilerine polisce korkunç maddi-manevi işkence yapıldığını, insanlık dışı uygulamalarla karşılaştıklarını mahkeme huzurunda belirtip, emniyette alınan ifadelerini reddettiler. (Öteki beş sanıktan Mahir Çayan'ın ifadesi yaralı olarak yakaladığı için hastanede, Hava Üsteğmeni Mehmet Balaban'ın ifadesi ise doğrudan doğruya Askeri Savcılık'ca alınmıştı. Diğer üç sanığın Emniyet'te gördükleri işkencelere ilişkin notlar ise mahkemeye aktarılamadığından okunamamıştı).

Avukatlar, Mahir Çayan'ın duruşmaya getirilişinden iki saat öncesine kadar demire vurulmuş durumda bulunduğunu belirterek; hem bu durumun sonra erdirilmesini istediler, hem de Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin Anayasa'daki "bağımsız yargı" ve "tabii hakim" ilkelerine aykırı düştüğünü açıklayarak, mahkemenin görevsizlik kararı vermesini talep ettiler. Askeri mahkeme her iki istemi de reddetti. Gördükleri işkencenin saptanması için Adlî Tıp'a sevklerini isteyen sanıklar hakkında mahkemenin verdiği karar ise ibret veri-

ci bir zihniyetin ifadesiydi. Askeri Mahkemece sanıkların işkenceye tabî tutulup tutulmadıkları cihetinin tetkiki yoluna gidilse dahi ve bir an için bu iddianın gerçek olduğu sübut bulsa dahi, bu tesir ve tazyikin gerçeği söyletmek gayesine matuf olarak mı, yoksa şu veya bu şekilde ifade almak maksadıyla mı yapıldığının tespitinin imkan dahilinde bulunmaması ve delillerin serbestçe takdiri yönünden herhangi bir etkisi olmaması sebebiyle bu konuya ilişkin itirazların ve taleplerin reddine karar verilmişti!!!"

Bu ara kararın haklı protestoları neden olması ve gerilimin oldukça artması üzerine duruşma bir hafta sonraya ertelendi.

İşkence konusu 25 Ağustos 1971 tarihli duruşmada da gündeme getirildi. Ve sanıkların Adli Tıp'a sevk istemleri gene reddedildi. Bu seferki gerekçe de önceki gibi bir ibret belgesiydi. Çünkü Mahkeme Heyeti'ne bakılırsa, "Sanıklara polis tarafından işkence yapılmış olması dava konusu olayla resen ilgili bulunmamaktaydı!!!" Evet, mahkeme hayeti bu kanıdaydı...O Mahkeme Heyeti ki, dava sanıklarından İrfan Uçar ve Jülide Zaim hakkında tutuklama kararı verilmesi gerektiğinde bu sanıkların bulundukları hücrelere gitmiş, tutuklanma kararını sanıkların hücrelerinde vermişti. Çünkü adı geçen iki sanık da gördükleri işkenceler nedeniyle hücrelerinden kıpırdayamayacak durumdaydılar. Yani kurul, kendi gözleriyle görmüştü sanıkların birer külçe haline getirilmiş hallerini...

Geçen süreç içerisinde Çayan'ın demire vurulması uygulaması da sürdürülmüştü. "Bu işkencenin sona erdirilmesi için karar alması" yolundaki dilekçeye mahkeme heyeti tarafından verilen yanıt ise "bu konunun kendilerini ilgilendirmediği" şeklindeydi!

Bütün bunlar karşısında sanıklar kendilerini yargılayan Askeri Mahkeme Heyeti üyelerini ve askeri savcıları Milli Savunma Bakanlığı'na şikayet ettiler. Mahkeme ise hakimlerin davadan çekilmeleri ve redleri için hiç bir neden bulunmadığı kanısındaydı. Bunun üzerine THKP-C sanık ve avukatları heyeti reddettiklerini açıkladılar. Ne var ki, bu red dileği de reddedildi...(* 20)

Duruşmalar sırasında meydana gelen birçok olay tutanaklara geçirilmiyor, tanık ve sanıkların ifadeleri ise tahrif ediliyordu. Avukatlar ise adeta savunma yapamaz hale getirilmek isteniyorlardı. En ufak yasal müdahaleleri bile duruşmadan atılmaları sonucunu doğurmaktaydı. Bu ve benzeri baskıcı uygulamalar karşısında avukat-

lar duruşmadan çekildiler. Bunun üzerine zamanın Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün'ün emriyle önce gözaltına alındılar, sonra da tutuklandılar. THKP-C Davası sanıkları duruşmaların bundan sonraki bölümünü avukatsız sürdüreceklerdi...

THKP-C Davası boyunca yaşananlar 12 Mart'ın hukuk anlayışının göstergesiydi aslında...Adalet, adalet adına yapılan adaletsizliklerle ciddiyetini yitirmiş, 12 Mart rejimi boyunca bu kavram, görevi onu korumak olan bazı kurum ve kişilerce bizzat ayaklar altına alınmıştı.

Mahir Çayan mahkemedeki ifadesinde özetle şunları söylemişti: "...Savcılık makamının hakkımızda hazırladığı iddianame bizim 'proleterya diktatoryası' kurmak için anayasa nizamını ihlal ettiğimiz savı üzerine kurulmuştur. (...) Anayasa nizamını ihlal eden, işlemez hale getirenler hakim sınıflardır. Eylemlerimizin hedefi 27 Mayıs Anayasası'nı ihlale yönelik değildir. Tam tersine; ihlal edilmiş, fiilen işlemez hale getirilmiş 27 Mayıs Anayasası'nın öngördüğü nizamı tesis etmeye yöneliktir. (...) Demokratik hak ve talepler uğruna tamamen anayasanın öngördüğü hak ve özgürlüklerin çerçevesinde mücadele eden pek çok devrimci arkadaşımız faili meçhul (aslında belli olan) cinayetlerin kurbanı olmuştur. Tamamen anayasal ve hukuki nitelikte olan mitingler, yürüyüşler, zor, şiddet, baskı ile bastırılmaya, dağıtılınaya çalışılmıştır. Ülkenin en vatansever evlatlarının açıkca halkın gözü önünde vurulduğu, en ağır işkencelere maruz kaldığı, devrimci avının alabildiğine sürdürüldüğü bir ortamda anayasadan, kanunlardan, hukuk devletinden, vatandaşlık ve insanlık haklarından bahsetmeye fiilen imkan yoktur. (...) Sosyalistler hiç bir zaman yasal imkanlar varken yasal olmayan örgütlenme ve mücadele biçimlerine iltifat etmezler. Legalite her zaman sosyalistlerin mücadelesinde esastır. Onlar bütün legal yollarla mücadele etmek ve örgütlenmek imkanları ortadan kalktığı zaman zorunlu olarak illegal mücadele metodlarına başvururlar. (...) Bizler (...) 27 Mayıs Anayasası'nın öngördüğü milli ve demokratik nizamı tesis etmek amacı ile başka hiç bir yol kalmadığı için silaha baş vurduk. "Stratejimiz sosyalist devrimdir, hedefimiz proletarya diktatoryasıdır." şeklinde bizim tarafımızdan söylenmiş ve yazılmış hiç bir yazı ve söz yoktur..."

f) Büyük firar ve sonrası

Duruşmalar süredursun, THKP-C'liler ve bazı THKO'lular bir yandan da bulundukları Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçma planları, hazırlıkları yapmaktaydılar. Ve...1 Aralık 1971 günü gazeteleri okuyanlar gözlerine inanamadılar...

THKP-C'li Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz ile THKO'lu Cihan Alptekin ve Ömer Ayna çok sıkı güvenlik önlemleri alınmış olmasına karşın firar etmişlerdi!...Hem de, anlatılanlara bakılacak olursa; cezaevinin altından tünel kazarak!...Ne var ki, bu kaçışla birlikte THKP-C içinde yeni sorunlar da başlamış oluyordu...

Çayan'ın yakalanmasıyla birlikte örgütte bir panik havası esmeye başlamış, THKP-C Merkez Komitesi'nin iki üyesi; Yusuf Küpeli ve Münir Aktolga, Mahir Çayan'a büyük bir öfke duymaya başlamışlardı. Çayan'ın yakalattığı mektupların, verdiği ifadenin, mahkemedeki sorgusu sırasında anlattıklarının bunda payı olsa gerekti. Zamanla Küpeli ve Aktolga'nın eleştirileri sistemleşmiş, kafalarında ideolojik planda yeni fikirler oluşmaya başlamıştı. Gerçi THKP-C'nin emperyalizm konusunda eski yaklaşımını hala savunmaktaydılar ama, onlar Çayan gibi "Öncü Savaş" kuramına varmıyor, tam tersine; evrimci nitelikte bir görüşe ulaşıyorlardı. Ayrıca bu ikiliye göre artık mücadelede ağırlık şehirlere verilmeliydi. Kırsal kesimde yapılacak bir şey yoktu. Saptadıkları çok önemli bir nokta daha vardı; Gençliğe dayanılması uğranılan yenilginin asıl nedeniydi...İşçilerin esas alınması gerekirdi. Bundan hareketle, silahlı işçi timlerinin oluşturulması kararlaştırıldı. (Oysa Çayan, bir süre sonra kaleme aldığı "Kesintisiz Devrim II-III" başlıklı broşürde işçiler arasında çalışmayı tümden yadsıyacaktı...)

Çayan ve arkadaşlarının cezaevinden kaçmaları üzerine THKP-C liderleri ile Küpeli-Aktolga ikilisi karşı karşıya geldiler. Son derece gergin bir havada geçen tartışmalar sonunda Çayan, adı geçen iki kişiye THKP-C ile ilişkilerinin kesildiğini belirtti. Kendilerine gönderilen ihraç belgesinde de Genel Komite çoğunluğunun Yusuf Küpeli-Münir Aktolga ve onların görüşünü benimseyen herkesin örgütten atılmasına karar verdiği yazılıydı. THKP-C bölünmüştü...

Her iki kesim de yoğun bir çabaya girişti. Yandaşlarının sayısını artırmak için hırsla çalışıyordu. Sonuçta İstanbul, Adana, Karadeniz Ereğlisi ve Söke'den bazı gruplar Küpeli-Aktolga ikilisinin yanında saf tutarlarken; İstanbul'da cezaevindekiler, Ankara, Orta Karadeniz ve ordu içindeki güçler Çayan'dan yana çıktılar. Ankara Mamak Cezaevi'ndekilerle, İzmir ise kararsız kalmıştı...

Örgüt bünyesindeki son gelişmeler Çayan'ın planlarında değişiklik yapmasına yol açtı. Cezaevinde iken silahlı eylemlere uzun süre ara verilmesi fikrini kabul etmişti ama Ocak 1972'de yandaşlarıyla yaptığı toplantı sonunda yeniden silahlı eylemlere başlanılmasına karar verdi. Buna göre İstanbul ve Ankara'da şehir gerillası, Orta Karadeniz'de ise kır gerillası yürütülecekti. Ama bu kez kır gerilası eskisi gibi olmayacaktı. Çayan'ın yakalanmasından sonra Merkez Komitesi'ne alınan, Dev-Genç'in başkanlığını da yürütmüş bulunan Ertuğrul Kürkçü'nün anlatımıyla (*21); "Şehir-kır gerillası karışımı bir metodla şehrin imkanları kıra kazandırılırken, insiyatif ve esneklik korunacak, karşı taraf şaşırtılacak ve kitlenin silahlı propaganda ile kazanılması mümkün olacak, şehirle olan bağlar korunacak (tı)." Ayrıca THKO ile birlikte Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını kurtarmaya yönelik bir eylem ortaya konacaktı...

Bu karar üzerine THKO'lu Ömer Ayna ile Cihan Alptekin, daha sonra da Mahir Çayan gizlice Ankara'ya geçtiler. İstanbul'da kalan Ulaş Bardakçı ile Ziya Yılmaz ise şehir gerillası hazırlıklarına giriştiler. Ne var ki, bu arada ordu içindeki bazı yandaşları deşifre olmuş, işkenceler sonucu elde edilen bilgiler ışığında yeni bir tutuklama harekatı daha başlatılmıştı. Bu durumda THKP-C'li iki cezaevi kaçağı iyice zor durumda kaldılar. Çünkü ikisinin de gizlendikleri yeri bilenler yakalanmıştı. Durumu bildirmek için Ankara'ya bir ulak yolladılar. Ancak yollanan kişi derhal yakalanacaktı. Çünkü onun gittiği evde karakol kurulmuştu!...Bu, aynı zamanda Bardakçı ileYılmaz'ın bulundukları yerin de öğrenilmesi demekti. Akıl almaz bir hata daha yapılmış ve ulağın üstünde adı geçen iki militanın saklandıkları evin kontratı çıkmıştı.

Bu "paha biçilmez değerdeki" bilgi üzerine Bardakçı ile Yılmaz'ın birlikte kaldıkları ev derhal kuşatıldı. Silahlar atıldı, bombalar patladı; ama kaçınayı başarmışlardı...Bu kez ayrı ayrı yerlere gizlendiler. İkisinin de nerede olduğunu bilen birisinin ele geçmesi

üzerine buralar da öğrenildi. 19 Şubat'ta önce Yılmaz'ın bulunduğu eve baskın düzenlendi. Yılmaz yaralı olarak yakalanmıştı. Daha sona da Bardakçı'nın saklandığı ev kuşatıldı. Çıkan çatışma sonunda Ulaş artık yaşamıyordu...

Aynı günlerde Ankara'da THKO'lu Cihan Alptekin ile THKP-C lideri Mahir Çayan arasında birtakım görüşmeler yapılmaktaydı. Konu, Deniz'lerin nasıl kurtarılabileceği idi...Kürkçü'nün anlatımıyla (*22); "İki alternatif üzerinde durulmuştu. Cihan bir an önce harekete geçilerek sözünü ettiği bir elçilikte fiili bir durum yaratılmasını, Mahir ise idamlar konusunda Meclis kararının beklenmesini, eğer karar idam yönünde olursa Parlamento içerisinden bir şahsın, özellikle de önemli bir şahsın (-ki, Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın iddiasına göre bu şahıs A.P. Genel Başkanı Süleyman Demirel idi) rehin alınarak gizli pazarlık yoluyla milletvekillerinin oylarının etkilenmesini teklif etmişti.

Önce Çayan'ın önerisinin gerçekleştirilebilirlik payı araştırıldı. Sonuç olumsuzdu. Düşünülen kişiyi kaçırmak imkansız gibi bir şeydi. Elçilik basma planından da cayıldı. Çünkü darbe üzerine darbe yenmesi örgütün gücünü çok azaltmıştı. O kadar ki, Ankara'da kalmaları bile artık olası değildi. Bunun üzerine yeni bir yol denemeye karar verdiler. Adı önde gelen milletvekillerinden birini kaçırıp, bir sempatizanlarının kamyonuyla hep beraber Karadeniz'e geçeceklerdi. Ancak şöförün kaçırılan bir kişiyi kabul etmemesi üzerine bu iş de kaldı. Zaten "Hükümetin bir milletvekiline karşılık idamları durdurmayacağı aşikardı. Bu aktif bir intihar hareketiydi. Yani, bu işin de bir çıkar yol olmadığını herkes biliyordu." (*23) Derken, Ünye'de bir NATO üssü bulunduğu ve oradaki İngilizler'in kaçırılabileceği haberi geldi.

Bu durumda 17 Mart 1972 günü Karadeniz'e doğru yola çıkıldı. Ünye-Fatsa dolaylarındaki bir köydeki bir eve yerleştiler. O günlerde CHP'in idamlarının durdurulması için girişimlerde bulunduğu haberi alındı. Aralarındaki tartışmalarda bunun bir aldatmaca olduğu sonucuna vardılar ve planlarında bir değişikliğe gitmediler. Hazırlıklar sürdürüldü ve kaçırma olayının ardından Cumhurbaşkanlığı'na, Parlamento'ya ve Hükümet'e gönderilmek üzere bir bildiri kaleme aldılar. Bildiri'de şunlar yazılıydı."...1972 Türkiyesi'nde tek bir yurtseverin , öncü savaşçının oligarşinin ipiyle hayatına

son vermek isterlerse, bu İngiliz ajanları da halkın devrimci öncülerinin, yani bizlerin kurşunlarıyla yok olacaklardır.

Dünya halklarının baş düşmanı Anglo-Amerikan emperyalizminin askeri örgütü olan NATO'da görevli bu İngiliz ajanlarının hayatlarına karşılık şartlarımız açıktır:

1) İnfazlar derhal durdurulacak 2) Hiç bir yurtsever ve devrimci asılmayacaktır 3) En çok 48 saat içerisinde bu konuda Türkiye radyolarından infazların durdurulduğu hakkında yayın yapılması şarttır.

Bu şartlar yerine getirilmediği takdirde, kesin olarak bu İngiliz ajanları kurşuna dizilecektir. Bu, oligarşinin zulmüne, hainliğine, gaddarlığına, kan emiciliğine karşı bizlerin ilk ihtarıdır. İnfazlar yerine getirilirse şu iyi bilinsin ki, ihtilalci misilleme sadece bu NATO ajanlarının yok edilmesiyle bitmeyecektir. Bu sadece başlangıç ve ilk ihtardır!"

Kaçırılacak İngilizler'in, örgütle ilişkisi bulunan bir avukatın Fatsa'daki ofisinin üst katında oturduklarını saptamışlardı. Bu işlerine yaradı. Avukatın yazıhanesine gidecekler, eve gelen İngilizler'i de böylelikle kolayca etkisiz hale getirebileceklerdi. Sonra da rehineleri Niksar'ın Kızıldere köyüne götüreceklerdi. Köyün muhtarıyla önceden anlaşılmıştı.

Eyleme katılmayacak olan Ömer Ayna, Sinan Kazım Özüdoğru, Saffet Alp ve Sabahattin Kurt önceden köye yerleştiler.

25 Mart günü akşamı harekete geçildi. Önce Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü ve Ertan Saruhan, sonra da Cihan Alptekin, Nihat Yılınaz, Ahmet Atasoy ile Hüdai Arıkan avukatın yazıhanesine geldiler. Tam İngilizler'i etkisiz hale getirmek için yukarı çıkacaklardı ki, caddelerden bazı kişilerin geçtiğini görerek bundan vaz geçtiler. Çünkü bu durumda daha kasabadan ayrılmadan polis peşlerine düşecekti. Zaten nereye geçseler, geride bıraktıkları ipuçları sayesinde polis de hemen oraya geliyordu. Nitekim, ertesi sabah Fatsa'nın didik didik arandığını, takibin sürdüğünü öğreneceklerdi. Ama tasarladıklarını ertelemeye yanaşmadılar. Artık dönüşü olmayan bir yola girmişlerdi. Olayı böyle yorumluyorlardı. Çayan'a göre bu bir intihardı. Marksizm'de intihara yer yoktu ama onlar buna mecburdular...

Abdullah Yılmaz, Çayan ile arkadaşlarının içinde bulundukla-

rı psikolojik durumu şu şekilde değerlendiriyordu: "...Derin bir hınçlanma ve o açıdan bir eylem arzusu vardı. Yaşamak denilen mesele ile ölmek denilen mesele arasında o denli yakınlaşma vardı ki...Yani, kardeşim bunu şöyle yapalım diyorsun, hayır böyle yapacağız diyor...Ama ölürüz diyorsun, ölürüm diyor...Yani ölüm o kadar yakın...Yani yaşamak ile ölmek arasında öyle bir yakınlaşma var ki...Çünkü en yakın arkadaşları ölmüş insanların. Yani çok kaynaşmış insanlardı bunlar, birbirini çok severlerdi,çok sayarlardı. Bu nedenle, onlar öldü, ben de ölebilirim. Ulaş ölmüş, Deniz de ölebilir yani. Bu nedenle bazı önlemler öne çıkmıyordu. Eylemin kendisi öne çıkıyordu."

Abdullah Yılmaz bir keresinde kendilerine öyle demişti. "Sizi bir ölüm romantizmi sarmış..."

26 Mart günü akşam üzeri İngilizler'in bulundukları binaya girerek 12 kişiyi rehin aldılar. Sonra 9 tanesini bağlayarak, iki İngiliz ile bir Kanadalı radar teknisyenini yanlarına kattılar. Giderlerken de "İnfazlar derhal durdurulmaz, yurtsever ve devrimciler asılmaya kalkılırsa, en çok 48 saat içerisinde radyodan infazların durdurulduğu hakkında yayın yapılmazsa rehinelerin idam edileceğini" bildiren pusulayı bıraktılar.

Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı upuzun

Vurulmuşum
Dilşilm, gecelerden kara
Bir hayra yoranım çıkmaz
Canım alırlar ecelsiz
Sığdıramam kitaplara
Şifre buyurmuş bir paşa
Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız.

AHMED ARİF

g) "Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız..."

Kızıldere'ye vardıklarında gün ağarmıştı. Bunun için eve yerleşmek için geceyi beklediler. Çayan, on arkadaşı, muhtar, eşi, kızı, gelini, üç çocuk, üç rehineyle evde tam yirmibir kişi olmuşlardı. Muhtar durumdan hayli tedirgin oldu, çünkü ona kendi evine yerleşeceklerini söylememişlerdi.

Sıkıyönetim kuvvetlerinin Niksar'a geldikleri 28 Mart günü öğrenildi. Çok geçmeden çevreleri bütünüyle sarılmış durumdaydı. Başka bir yere geçmeleri artık olanaksızlaşmıştı.

30 Mart'a gelindiğinde bulundukları ev saptanmış, etrafları kuşatılmıştı. "Teslim ol" çağrısına verdikleri yanıt, ateş açılırsa üç İngiliz'i vuracakları şeklindeydi. Eğer teslim olurlarsa kendilerine bir şey yapılmayacağı söylendi. Ama onlar teslim olmayacaklarını bildirdiler. "O halde öleceklerdi..." Dışarıdan kendilerine verilen karşılık bu şekildeydi. Oysa Bakan'a sunulan (ve reddedilen) öneride olduğu gibi; "Üç günden üç aya kadar beklenilip, açlıktan susuzluktan sağ teslim alınabilirler", gaz bombası atarak dışarı çıkmak zorunda bırakılabilirler, uzun sözün kısası; öldürülmeyebilirlerdi...

Zaten evin içinde kıstırılmış durumda olan Çayan ve arkadaşlarının mermileri sınırlı sayıdaydı.Onlar da bitince tamamen savunmasız kalacaklar, yani kolaylıkla ele geçirilebileceklerdi.

Ama öyle yapılmadı. Akşam üzerine doğru dışarıdan açılan ateş sonucu korkunç bir çatışma başlamış, eve ağırmakineli tüfekler, bombalar ve havan toplarıyla saldırıya geçilmişti.

Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Saffet Alp, Hüdai Arıkan, Nihat Yılmaz, Ertan Saruhan, Sinan Kazım Özüdoğru, Ahmet Atasoy ve Sabahattin Kurt delik deşik edilerek öldürülmüşlerdi. Bazı cesetlerin başları kopuktu. Rehineler de yaşamlarını yitirmişlerdi. Muhtar ve ailesi evi daha önce terk ettikleri için kurtuldular. Bir de Ertuğrul Kürkçü sağ çıktı Kızıldere'den...Samanlık bölümünde bulunduğu için o hayatta kalabilmişti.

Kürkçü de ertesi gün saklandığı samanlıkta yakalandı. Kürkçü yaşanan olaylarla ilgili olarak daha sonra şu yorumu getirecekti: "Bu hareketin içinde hata aranamaz. Çünkü hareketin kendisi baştan sona hataydı...." (224)

h) Bir büyük yılgınlık

Evet, bazı önemli yanlışlar yapılmış, akıl almaz kimi hatalara düşülmüştü kuşkusuz...Ama tüm bunların bedelini ödemişlerdi. Hem de çok, çok ağır bir biçimde. Gepegenç yaşlarında vurulmuşlar, idam sehpalarına çıkmışlar, betimsiz işkencelerden geçirilmişler, hücrelere kapatılmışlar, yıllarını hapishane demirleri arkasında geçirmişlerdi. (Örneğin; THKP-C Davası'nın 7 Aralık 1971 günü ilk kararında beş sanığa ölüm cezası verilmiş, bunlardan üç tanesinin cezası yaşam boyu hapse çevrilmiş, altı kişi 15 yıl ile 5 yıl arasında cezalara çarptırılmış, bir sanık 10, bir sanık da 5 yıla hüküm giymişti. Beraat eden sanık sayısı ise yalnızca altı idi. Askeri Yargıtay oniki sanık hakkında verilen kararı bozunca bu kişiler için yeniden dava açılmıştı. Sonuçta; ilk kararda verilen ölüm cezaları yaşam boyu hapse çevrilmişti ama, beraat edenler çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmişlerdi.)

Özetlemek gerekirse denebilirdi ki; ilerici gençlerin anti-emperyalist savaşımı, işçi ve köylülerin demokratik haklar uğrunda savaşımıyla birleştirilememiş, özellikle işçi kesimindeki kitlesel hareketlerin gerilemesinin etkisiyle de gençlik arasında maceracı eğilimler hızla güç kazanmıştı. Geniş yığınların onaylamadığı bazı eylemlere girişmeleri başta halktan gördükleri desteğin yitirilmesine neden olmuş, iletişim araçlarının tek yanlı yayın yapmaları, basının ise ancak sıkı yönetimin izin verdiği haber ve yorumlara yer ayırabilmeleri nedeniyle de asıl amaçlarını duyuramayarak kitlelerden kopmuşlardı.

Nitekim Ertuğrul Kürkçü bu konuda daha sonraları şunları söyleyecekti: "Devrimci öğrenci hareketi, sağcı güçlerin ve yönetimin silahlı saldırısına uğradığında, öğrenci kitlesi devrimci harekete sahip çıkıyordu. Ölen her devrimcinin cenazesine onbinlerce insan katılıyordu. Ama mücadele silahlı bir karşılıklı çatışmaya dönüştüğü andan başlayarak öğrenci kitlesi ağır ağır devrimci hareketin çevresinden uzaklaşmaya başladı. Öte yandan silahlanmış öğrenciler tek misyonlarının silahlı mücadele etmek olduğuna inanmaya ve kitle hareketinin dışında kendilerine güçler vehmetmeye başladılar. Çatışmayı biz başlatmadık, sorumlusu değiliz. Ama mü-

cadele bir dereceye kadar kitleden kopmuşsa, bunun sorumlusu da biziz..." (8-14 Mart 1987, Yeni Gündem, Sayı: 53)

Kitlerden kopuşun ve resmi yayın organlarının bilinçli koşullandırması sonucu, kendileri hakkında kamuoyunda son derece yanlış ve olumsuz bir kanı oluşmuş, egemen güçler de tüm olan biteni solu karalamak için bir malzeme haline getirmişlerdi. Solun kendi içinde doğan yılgınlık, karamsarlık, çözülme ise çabasıydı...

Örneğin THKP-C'nin ikinci çöküşü üzerine bir bir ele geçenler arasında bulunan Yusuf Küpeli bile çıkarıldığı mahkemede şunları söyleyebilecek ve bu "samimi itirafı" gazete manşetlerine tırmanıp, radyo haber bültenleriyle de tüm ülkeye duyurulacaktı: " Şimdi anlıyorum ki, ben kendimi Marksist -Leninist zanneden Donkişot, anarşist, kumarbaz, sorumsuz, halkıma ve işçi sınıfına karşı bir kişiyim..."

Münir Aktolga ise tutanaklara şöyle yazdıracaktı: " Ben her türlü ahlaksızlığın, namussuzluğun, ihanetlerin hep solculuk adına yapıldığı bir mekanizma içinde yer aldım." Sorgusuna ise şu sözlerle başlıyordu: "ABD emperyalizminin ihraç malı solculuğunu işçi sınıfının ideolojisi sanarak benimsediğim günden bugüne kadar hangi niyet ve istekle olursa olsun, objektif olarak vatana, insanlığa ihanet hareketinin içinde yer aldım. Bu nedenle bugüne kadarki ideolojik, politik olarak bütün yazdıklarımı, çizdiklerimi, konuştuklarımı, kafamın içinden geçen bütün düşünceleri ve bu hareketimin üzerindeki bütün sıfatların hepsini inkar ediyorum..."

Hele Ertuğrul Kürkçü'nün verdiği ifade karşısında iyice şaşkına dönüldü. (O Kürkçü ki, kendi ifadesiyle 1968'de solcu olmuş, TİP Gençlik Örgütü'nde yer alıp ihraç edilmiş, bir ara Troçkizm'e kaymış, sonra da Dev-Genç çizgisini benimseyip, son kurultayda başkanlığa gelmiş, en sonunda ise merkez komitesi üyesi olduğu THKP-C içinde silahlı mücadeleye atılmıştı. Kürkçü sıradan bir militan değil; sol hareket içerisinde önemli bir yer tutan Dev-Genç gibi etkin bir örgütün başkanıydı. Ve bu büyük sorumluluk taşıyan konuma "solcu olduktan" yalnızca iki-iki buçuk yıl sonra gelivermişti...)

Küpeli-Aktolga grubunda öyle bir noktaya gelinmişti ki, geçmişte hararetle savunduklarına bile artık inançlarını yitirmişlerdi. Bu arada, aynı grubun Adana kesiminde de birtakım yeni fikirler

belirmiş, ortaya bir "Provokasyon kuramı" atılmıştı. Buna göre "ABD emperyalizmi Türkiye'deki bütün sağ-sol mücadelesinin sorumlusuydu. ABD emperyalizminin ideolojisi Marksizm'in mekanik olarak yorumlanmasıydı. Türkiye'de ABD emperyalizminin ideolojisi ve politikası Marksizm, radikalizm, reformculuk, sahte milliyetçlik, solculuk olarak oluşmuş ve örgütlenmişti. Marksist-Leninistim diyenler, radikaller solcular, reformcular, sahte milliyetçiler ve sahte islamcılar ABD emperyalizminin iktidar mücadelesi için çaba göstermekteydiler. Aralarındaki çatışma ise, emperyalizmin kendi içerisinde taşıdığı çelişkilerden doğmaktaydı. THKP de işte bu tarihsel provokasyonun içinde yer almıştı!..."

Başka teoriler de türemişti bu arada...Örneğin; Küpeli, Aktolga, Kürkçü ve THKO'lu Nahit Töre'nin bir araya gelerek oluşturdukları kurama göre Abülhamit, 31 Martçılar, Serbest Fırka ve de Menderes, hatta Demirel bile ilericiydi!...(* 25) Bununla da kalınmadı; Demirel bazı THKP-C sorumluları tarafından "Ülkenin en yurtsever evladı" olarak tanımlandı...İçlerinden bazıları ise, Demirel'in Avrupa'ya yakınlaştığı için ABD tarafından devrildiğini ileri sürdüler, 12 Mart'ı bu temele oturtuyorlardı...(* 26)

Yine Küpeli'ye göre; "Türkiye'de devrimci hareket TİP'in bir kanadı dışında Amerikan emperyalizmine hizmet etmişti." Aktolga'ya bakılacak olursa; "15-16 Hazian işçi yürüyüşü de bir provokasyondu!..." Kürkçü de şu kanıdaydı: " Aslında eylemlerimizle Türkiye'deki demokratik gelişme sürecinin karşısına çıkmışızdır." (* 27)

Teslimiyetçi tavra karşı THKP-C'nin bir diğer kanadı ise "Kaçınılmazlık" kuramını geliştirdi. Buna göre, "Silahlı mücadele öteki mücadele biçimleriyle birleştirilmediği için yenilgi ile karşılaşmıştı. Ama o koşullarda ancak bu yapılabilirdi; bir başka yol bulunmamaktaydı. Kaldı ki, daha iyi hazırlanılsaydı bile yenilgi kaçınılmazdı..." Kaderci bir yaklaşımın sezildiği bu kuram, taktik hatayı kabullenmekteydi yani...

Duruşmalar sürerken bazı sanıkların akli dengesinin bozulduğu gözlendi. Ciddi sinir krizleri geçirenler, ağır bunalımlara düşenler de olmuştu. İçlerinden birkaçının elinden Kur'an düşmüyor, kimi koğuşlarda ise sağcı yazarların kitapları elden ele dolaşıyordu.

Tüm bu olumsuz, acı gelişmelere karşın direnme yolunu seçen

THKP-C sanıkları da bulunmaktaydı tabii..Bunlardan Sina Çıladır mahkeme sorgusunda şu değerlendirmeyi yapıyordu: "...THKP olayı uluslararası burjuvazinin, yerli hakim sınıfların özellikle 1970'lerde yoğunlaşan, temelde ekonomik amaçlarla giriştikleri beyaz teröre karşı bir tepkidir. Bu açıdan bu hareket, ideolojik ve politik muhtevası işçi sınıfı damgasını taşımasa da, oluşumu itibariyle haklı bir harekettir. THKP Hareketi sınıfsal yapısından ileri gelen yanlış perspektifleri yüzünden daha çok kendi kendini çıkmaza sokmuştur. THKP olayı bir politik intihardır. Bir avuç yurtsever gencin sömürüyü, beyaz terörü protesto amacıyla giriştikleri bir intihar olayıdır. (...) Bence THKP deneyi tek başına olumsuzdur. Ama bir bütün içinde olumlu bir deneydir. Çünkü devrim başarısız deneylerin gitgide olgunlaşan birikiminden bir nitelik değişikliği olarak ortaya çıkar..."

ı) Özeleştiri

1979 yılında Aydınlık gazetesinde düzenlenen ve örgütün önde gelen bazı adlarının katıldıkları bir açık oturumda ise harekete çeşitli özeleştiriler getirilmekteydi.

Örneğin Ömer Güven şu noktaya değinecekti: "Bir kere Marksizmin evrensel gerçeğinden kopuktuk. Uluslararası işçi hareketi içindeki bölünmeleri, Marksizmi tanıyamamıştık. İkincisi, kitle hareketi içinden geliyorduk ama, kitle hareketinin alçalma dönemini yaşayamamıştık. Dev-Genç içinde 'nerede hareket, orada bereket' sözünde ifadesini bulan şöyle bir anlayış gelişmişti: İş yapanlar bir güç yaratırlar...70'de kitle hareketi düşmeye başlayınca 'Öncü savaş'la güç yaratma fikri çok kişiyi etkiledi..."

Öncü savaş konusunu Necati Sağır şöyle açmaktaydı: "...Cephe, emperyalizmin buhranını hafifletmek için artık işgalden vaz geçtiğini, yeni bir oyun tezgahladığını savunur. Artık emperyalizm azgelişmiş ülkeleri biraz geliştiriyor, belli ölçüde refah sağlıyor, böylece halkın tepkileri ile oligarşinin baskıları arasında suni denge kuruluyor. Bu iddiaya dayanan THKP-C halkın harekete geçebimesi için, öncünün bu suni dengeyi öncü savaşla yıkması gerektiğini savunur."

İlkay Demir ise, THKP-C'nin savunduğu 'öncü savaş' kuramı-

nı şu şekilde ifade ediyordu: "Kadir-i mutlak emperyalizmin sinir merkezlerine bir grup öncü ile saldırmayı hedefleyen intihar çizgisi..." Daha sonra da şunu ekliyordu: "THKP-C öncesinde de kitlelerle birleşmeyi savunuyorduk, şimdi de kitlelerle birleşmeyi savunmaya başlamıştım. Aradaki 'Öncü savaş' dönemi ise bizi halktan koparan, 'eylemlerimizi' halka anlatamadığımız, haklı zemini yitirdiğimiz bir dönemdi..."

Açık oturumda "Faşizmi erken doğurtma, hazırlıksız olduğu için de kolaylıkla çökertme" konusuna da yer verildi. Necati Sağır diyordu ki; "Bir erken hesaplaşma siyaseti. Hiç kazançlı çıkamazsın bundan. 'Oligarşiyi hazırlıksız yakaladım, böylece çöküşünü kolaylaştırdım' diyorsun. O hazırlıksızsa, sen de hazırlıksızsın. Şiddeti çağırıyorsun..."

Kamil Dede işe, şu önemli noktaya parmak basmıştı: "Faşizmi erken doğurtuyorsun, savunmasız ve hazırlıksız halkı faşizmin şiddetine terk ediyorsun. Sonuç ne oldu? Faşizm geldi, halkı ezdi amaTHKP-C'yi de yerle bir etti. Sonunda yaptığın halk kitleleri açısından da, THKP-C açısından da bu..."

İlk THKP-C'nin Genel Komite üyesi Sina Çıladır da ileride örgütün yapısını ve eylem çizgisini değerlendirirken şunları söyleyecekti: "...THKP-C'nin üzerinde tartışılmış, ayrıntılı bir tüzüğü ve programı yoktu. Genel Komite ciddi bir görev bölümü de yapmamıştı. Öyle yazılı yönergeler, belirli aralıklarla yayınlanan merkezi bir yayın organı falan da mevcut değildi. Ama olabilirdi. Eğer THKO ile bir rekabet havasına girilip, çok hazırlıksız şekilde eylemlere yönelinmeseydi ayrıntılı bir program da hazırlanırdı, ciddi bir tüzük de yazılırdı ve hatta sadece bir -iki sayı çıkarılabilen merkezi yayın organının sürekli çıkması için bir formül de bulunabilirdi. Böylece çevreye 'ciddi' bir parti havası verilebilirdi."

Çıladır'a göre "THKP-C'nin eksiği Marksizmi hafife almaktı." Sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Bu eksiktir ki, örgütlenme anlayışından temel mücadele biçimine kadar bir çok yanlışı beraberinde sürükledi. Yani hareketin içeriği de -kişisel iyi niyet, devrimci coşku, yurtseverlik bir yana- bu anlamda ciddi değildi."

Yine Çıladır "THKP-C'nin yapısı gereği, kitle bağlarından yoksun bir örgüt olduğunu" ileri sürüyor ve sözlerini şu cümle ile tamamlıyordu. "İşçilerin bize karşı merak yanı ağır basan bir sem-

patiler vardı. Ama sempati ile desteğin birbirinden çok farklı şeyler olduğunu zamanla acı acı anladık. İşçiler bize ciddiye almıyorlardı!..." (14-20 Haziran 1987-2000'e Doğru) (* 28)

Evet, sonunda (İlkay Demir'in anlatımıyla); "Bireysel terörle kitle mücadelesinin birbirinin zıddı olduğu kavranmış, bireysel terörün kitle mücadelelerini geriletip, halka zarar verdiği görülmüştü."

Çeşitli zamanlarda birçok toplumsal deneyimle değişik ülkelerde de doğrulanan yukarıdaki bilimsel gerçeği CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı Süha Akıncı, Nihat Behram'ın bir araştırmasına verdiği yanıtta şöyle ifade ediyordu: "Nasıl yumurtasız omlet olmazsa, halksız da devrim olmaz. Hele öğrenci nitelikli 'öncü silahlı savaşçılar veya devrimcilerle' devrim hiç olmaz. Adı ne kadar Türkiye Halk Kurtulu Partisi (THKP) veya Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi THKC'e ayrıca Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) olursa olsun, temeli öğrencilere dayanan militan, silahlı kadrolarla (parti değil) devrim yapılamayacağı, halk ihtilalinin olamayacağı artık deneylerle sabit olduğu bilinmelidir, görülmelidir. Ekonomik güç sağın elinde olduğu sürece darbeci, ilerici hür askeri hareketin kısa süre içinde sağın kontrolü altına gireceği artık bilinmelidir. Çünkü ekonomik güç kimin elindeyde siyasal güç de onun emrinde, elinde olmaya mecburdur. Bunu dengeleyecek tek gücün de işçi sınıfının çok iyi güçlü bir şekilde siyasal ekonomik örgütlenmesinden geçtiği unutulmamalıdır. (...) Halksız anti-faşist mücadele verilemez. İkibin veya beşbin tane öğretmen veya öğrencinin biraraya gelerek yaptıkları miting veya yürüyüş faşizmi gerileten eylemler olabilir, ancak bir adım...Bu yürüyüş veya mitinge öğretmenin geldiği köyden köylü, öğrencinin geldiği çevreden işçi-köylü, esnaf, memur veya asgarisiden ailesinden hiçkimse gelip katılmıyorsa bu halksız bir harekettir..."(* 29)

V.6) SAĞLANAMAYAN İŞÇİ-GENÇLİK İTTİFAKI

Evet, 60'ların ortalarında hız kazanıp, 1970'li yılların başlarına değin kesintisiz süregelen gençliğin anti-emperyalist ve devrimci savaşımı, temel güç olan işçi sınıfının eylemleriyle bütünleşememişti. Kaldı ki, işçi sınıfının eylemleri sadece örgütsel olarak azın-

lığı oluşturan DİSK'e bağlı sendikalarca düzenleniyor ve onların etkisiyle yaygınlık kazanıyordu. Ama işçi sınıfının milyonu aşan örgütlü büyük kesimi TÜRK-İŞ içinde yer almıştı. TÜRK-İŞ yönetici kliği ise, parasal yönden ABD'nce ve yabancı örgütlerce belli bütçeler sınırında destekleniyor, yönetici kadroların zaman zaman ABD'ye davet edilerek özel eğitim görmeleri TÜRK-İŞ'in Amerikancı iktidarların destekçisi olmasına yetiyordu. Bu nedenle işçi eylemleri ve sınıfsal nitelikli mücadele araçlarına başvuranlar hem iktidarca suçlanıyorlar, hem de TÜRK-İŞ 'in yönetici kliğinin hakaretlere varan demeçleriyle kitleler üzerinde haklarında olumsuz bir hava yaratılıyordu.

Faşist düşüncelerin savunusunu milliyetçilik paravanı altında yapan siyasetçiler de kendi doğrultularında 5-10 binlik işçinin örgütlendiği ayrı bir üst örgüt kurarak TÜRK-İŞ'e yandaş oluyordu.

Böyle bir ortamda en azından üçe bölünen işçi sınfının büyük bir güç olması ve kendi ekonomik, politik çıkarları etrafında siyasal güç haline dönüşmeleri sağlanamıyordu. Dolayısıyla da, zaten dağınık durumda bulunan gençlik örgütlerinin işçi eylemeriyle paralellik sağlaması için uygun bir ortam oluşamıyordu. İşçiler gençlerden uzak durmayı adeta bir politik karar olarak uyguluyor, gençler ise işçi örgütlerinde görev alma isteklerini açıkladıkca bundaki en iyi niyet bile gizli amaç taşıdığı sanısıyla geri çevriliyordu. Bu ortam ise işçi-gençlik bağdaşıklığını zehirlemeye yetmekteydi.

Öğrenci/ Gençlik hareketleri ile emekçi kesimdeki eylemler yanyana ama farklı siyasal ekonomik amaçlara dönük olarak birleşemeyince gençlik kesimi kendi içinde gerekli sıçramayı yapamayıp çözülmüş, olumlu kalıcı sonuçlara ulaşılmamıştı. Çünkü gençliğin esas görevinin "kendiliğinden sınıf olan emekçilere, kendileri için sınıf olmaları yolunda bilinç taşımak" şeklinde tanımladığı, eksik bilgilenmelerin ve kasıtlı şaşırtmaların da etkisiyle, göz ardı edilmişti. Sınırları -doğal olarak- kendi güçlerini aşan ve siyasal örgütler tarafından sürdürülmesi gerekli boyutlara ulaşan eylemleri tek başına yürütmeyi denemeleri ise, önemli yanlışlar yapmalarına yol açmıştı.

Devrimci temel güçlerle ittifak kurmayı başaramayarak toplum içinde soyutlanmasının yanı sıra, radikalleşen öğrenci hareketinin üniversiteyi iktidara karşı eylemin platformu gibi kullanmayı

denemesi ise konunun bir başka yönüydü. Böylelikle akademik sorunlardan bütünüyle uzaklaşılmış, hareketin politik boyutlar kazanması da egemen güçlere "Bunlar aslında rejimi değiştirmek istiyorlar. Demokratik bir akademik düzenin sağlanması istemleri bahane..." deme ve saldırıya geçme fırsatını sağlamıştı.

En yalın biçimiyle yaşananların özeti buydu...

V.7) SİYASAL YAŞAMDA ÖNEMLİ GELİŞMELER

1973'e gelindiğimde solu, yeni ciddi bir sorun daha beklemekteydi... Eskiden ancak çok az bir yerde kitlesel ağırlık oluşturabilen ve ezici çoğunluğu ile sol'da bulunan öğrenci hareketini vur-kaç taktiği ile zaman zaman baltalamaktan öteye gidemeyen Türkiye'deki faşist hareket sol kesimin dağınık ve yılgın durumda bulunmasından da yararlanarak bu tarihe kadar oldukca derlenip toparlanmış, bürokrasiye sızmayı başarmış, daha da önemlisi; MHP ile Meclis'te temsil edilerek büyük bir avantaj kazanmıştı.

Bu durum, tüm olumsuzluklara karşın gelişmeye çabalayan devrimci potansiyel için büyük bir engel oluşturmaktaydı. Çünkü MHP ile komandoların başlıca misyonu devrimci örgütlenmeleri anında yok etmekti. Bu gerçeğe koşut olarak, siyasal amaçlarla işlenen cinayetlerin sayısında önemli bir yükselme gözlenmekteydi. Şöyle ki; 1968 yılında yalnızca iki kişi siyasal nedenlerle öldürülmüşken, bu sayı 1969'da dokuz'a çıkmış, 1970'te ondokuz'a ulaşmış, 1971 yılında yirmiikiyi bulmuş, 1972'de gene yirmiiki kişinin dünya görüşleri ve politik tavırları nedeniyle yaşamlarına son verilmişti...

Başka bir değişle; toplumsal huzuru, anarşi ve kardeş kavgasını gidermek hedefiyle gerçekleştirildiği savunulan 12 Mart darbesi, en azından bu açıdan bile amacına ulaşamamış, yani başarısız olmuştu...Siyasal cinayetlere kurban gidenlerin sayısı 1973 yılının ilk üç ayında 5'i bulmuştu bile...

1973 yılı siyaset alanında önemli değişiklikleri de beraberinde getirmişti.

28 Mart'ta, 1966'da işbaşına gelen Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresi doluyordu. Anayasa'nın 101'nci maddesi uyarınca da yeni cumhurbaşkanını saptamak için seçimler Sunay'ın görev

süresinin bitiminden iki hafta önce, yani 13 Mart 1973 günü yapılacaktı.

Siyasal yaşamı fiilen denetleme yetkisini kendilerinde bulan ordu komutanları, eski Genel Kurmay Başkanı Faruk Gürler'i bu durumda derhal aday gösterdiler . Ne var ki, işler umdukları gibi gitmedi ve ne Meclis'de, ne de Senato'da General'e oy verilmedi. Uzun süren tartışmalar, pazarlıklar, uzlaşma çabaları sonunda Kontenjan Senatörü Fahri Korutürk 16 Nisan 1973 günü yapılan 15. tur oylamada yeterli oyu sağlayarak Cumhurbaşkanlığı'na seçildi. Böylece Cumhurbaşkanlığı krizi atlatılmış oluyordu.

Demokrasi ilkelerini ve insan haklarını ayakları altına alan baskıcı uygulamalarıyla yolsuzluğunu gözler önüne serer 12 Mart rejimi, ilerici ve aydın kesimdeki kararlı direnmenin de etkisiyle, "kalıcı olmayı" başaramamıştı. Generaller yenilgiye uğrayarak politik yaşamdan çekilip gitmişlerdi...

V.8) KOMÜNİZM PARANOYASI

Korutürk'ün cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine Melen başbakanlıktan istifa etti. Onun yerine Naim Talu 16 Nisan 1973'te A.P ve C.G.P. temsilcilerinden oluşan bir koalisyon hükümeti kurdu. Bu hükümet zamanında yaşanan ve basında yer alan kimi olaylar, 12 Mart'la birlikte tartışmasız doruk noktasına ulaşan ve neredeyse toplumsal bir paranoya haline gelen "Her işin altında komünist parmağı aramak" tutkusunun, aradan ikiyıl geçmesine karşın hala süregeldiğini gözler önüne sermekteydi.

"Büyüklere Masallar" başlıklı makalesinde radyo ve televizyonda sık sık çalınan bir halk türküsünün "Soldan sağa salla bayrağı düşman üstüne" dizesine yer verdiği için gazeteci yazar Uğur Mumcu'nun "komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa düşman üstüne sallanacağını belirtmek suretiyle komünistlik yaptığı" savıyla Ankara 1 no. lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanıp, cezaya çarptırıldığı; o tarihte kitabevi işleten yazar Erdal Öz'ün kitap sarmak için hazırladığı ambalaj kağıdında "sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurmak, bu amaçla örgüt oluşturmak, cemiyetin çeşitli sınıflarını kin ve adavete teşvik, suç işlemeye tahrik, hükümetin manevi şahsiyetini tahkir" suçları

işlemesi nedeniyle (!) tutuklandığı; Yayın hayatını sona erdirmiş bulunan Forum dergilerinin, Hukuk Fakültesi polislerce aranırken "her türlü forumun yasak olduğu" gerekçesiyle toplandığı ve "V.I. Lenin'i "Altıncı Lenin" olarak tutanağa geçirilebilecek bir kültür düzeyine sahip sıkıyönetim görevlerine rastlanabildiği 12 Mart günleri bu yönüyle de belleklerde tazeliğini hala korurken, 28 Haziran 1973 tarihli Cumhuriyet gazetesine insanı acı acı güldüren işte böylesi bir olay yansıdı:

Muhtıra sonrası dönemde "Şopen falan dinlediğinin" sayın muhbir vatandaşlarca yetkili makamlara duyurulması üzerine, klasik müzikten hoşlanan teğmenin "komünist olduğuna" hükmedilebiliyor ve de hakkında yasal işlem yapılabiliyordu.

Bu kez "Sayın muhbir vatandaş" Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, komünizm propagandası yaptıkları saviyla Erzurum Savcılığı'na ihbar edilenler ise, Tıp Bayramı dolayısıyla "Homongolos'73" adı dergiyi hazırlayan onbeş öğrenciydi. Homongolos kelimesinin son hecesi tersten okunduğunda "Sol" şekline dönüşüyordu!...Rektör Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, işte bu dehşetengiz saptamada bulunmuş, sol'dan hareketle de öğrencilerin komünizm propagandası yaptıkları fikrine varmıştı...Neyse ki, Savcılık takipsizlik kararı verecek, böylelikle de Rektör Bıyıkoğlu'nun "aşırı duyarlılığı" nedeniyle Türkiye bu türden gülünç bir uygulama ile hukuk literatürüne geçmekten kurtulacaktı...

Sermaye çevrelerine yakınlığı ile bilinen Naim Talu başkanlığındaki hükümetin altı aylık görev süresi içinde onaylanan yasalardan biri "Üniversiteler Yasası" oldu. 20 Haziran 1973 tarih ve 1950 sayılı bu yasa ile birlikte yüksek öğrenim paralı hale getirilmekteydi.

12 Mart Muhtırası ile başlayan olağanüstü dönemde Milli Eğitim Bakanlığı ile "özerk" üniversiteler arasında süren reform tartışmalarına da yeni yasa ile son verilmiş oluyordu. Yasada yer alan karar uyarınca iki yeni kurul oluşturulacaktı. Bunlar; yüksek öğrenim alanında planlama ve koordinasyonu gerçekleştirecek olan "Yüksek Öğretim Kurulu" ile "Üniversite Denetleme Kurulu" idi.

Bu ikinci organ, adından da anlaşılacağı gibi, devlet adına üniversiteleri denetleyecekti. Gerektiğinde üniversite yönetimine el koyabilecek, polis de suçlu ve silah aramak amacıyla üniversitelere

izinsiz girebilecekti!... Üniversite özerkliği bir kez daha ortadan kaldırılmıştı yani...

Hükümet ülkenin sosyo-ekonomik güçlüklerine çare bulamıyor, özellikle emekçi kesimin hoşnutsuzluğu arttıkca artıyordu...

Ağustos ayında başlatılan seçim öncesi kampanyadan yararlanan halk "Ekmek, toprak, ücretsiz öğretim" gibi istemlerle sokaklardaydı. Ama toplumsal huzursuzluğun temel nedeni siyasal amaçlı öldürme ve yaralama olaylarına, saldırılara yenilerinin eklenmekte olmasıydı.

Atatürk'ün Milliyetçilik ilkesinin savunusunu yapmak maskesi altında şoven, gerici bir ideolojiyi yaygınlaştırmaya çalışan yayın organlarının olayları değerlendirişi şu şekildeydi: "...Cumhuriyetin ilk yıllarında görülen gençlik hareketleri harpten çıkmış, yeni egemenliğine kavuşmuş genç Türk devletine karşı mağrur düşmanların dışta ve içte giriştikleri gurur kırıcı ve kısmen de anarşist hareketlere karşı Türk olmanın, büyük ve şerefli bir tarihe sahip bulunmanın var eylediği yüksek bir haysiyet içerisinde ilhamını ve kuvvetini bu kaynaktan ve çelik yüreklerin eşsiz cesaretinden alan bir mücadeledir" ("12 Mart'tan Sonra/ Yakın Tarihe Işık Tutan Açıklamalar ve Olaylar" 29.8.1973, Son Havadis)

"(Son zamanlarda yaşanan ve) güzel memleketimizde rejimi zorlayan, beşikteki çocuktan başlayarak herkesi tedirgin eden bu hareketler (ise)... dışarıdan beslenen komünist uşakların, Türk anayasasının batı ülkelerinden aktardığı her alanda geniş hürriyet ortamı sağlayan müsamahasından istifade ederek, vatanın bütünlüğünü ve milletin varlığını oradan kaldırmaya matuf kiralık katillerin yarattığı elem, esef ve hüzün verici bir harekettir." (30.8.1973; Son Havadis, aynı yazı dizisi)

"Türk miletinin binlerce yıllık mazisinden bu yana şerefli tarihine şanlı ismini vuran, Çinliler'e ÇİN duvarlarını yaptırtan, çağları devirip çağlar açan, hürriyetleri uğruna oluk oluk akıttığı şehit kanlarıyla bu mukaddes toprakları sulayan, ne zaferden şımaran ne de felaketten yılan, sessiz gidip şikayetsiz şehit olan, yuvasından ya şehit ol, ya da gazi...! diye uğurlanıp daima asil Türklük vekarının mütavazi tülü içinde kalan, METE'nin, ATİLLA'nın, FATİH'in emrinde ne ise, KOSOVA'da, MOHAÇ'ta, MERCİDABIK'ta, PLEVNE'de, ÇANAKKALE'de, SAKARYA'da DUMLUPI-

NAR'da ve KORE'de aynı olan, her biri TÜRKLÜK'ün şeref ve şan destanı, kahraman mehmetçiklerimiz ve aziz şehitlerimizin mübarek ruhları huzurunda, Türk halkına ithaf olunan "ve de Genel Kurmay Başkanlığı 1'nci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından hazırlanan kitapçığa bakılacak olursa, bütün bunlar gene o uslanmaz komünistlerin başının altından çıkıyordu...!..

Genel Kurmay Bakanlığı "Komünistler Gençlerimizi ve İşçilerimizi Nasıl Aldatıyor?" sorusuna yanıt aramayı kendine görev bilmiş ve şu bilimsel (!) yargıya varmıştı: "Seks ihtiyacını duyan çevreler daha ziyade üniversite gençliğidir. Örgüt mensubu evlendiği kadından bir süre sonra boşanmakta, boşanan kadın örgütün diğer mensupları ile ev tutarak beraber yaşamaktadır. Genç kız ve kadınlar genç erkeklere yaklaşmışlar, arkadaşlık kurmuşlar, fakat arkadaşlığın devamı için politik görüş teatisi yapmayı şart koşarak, kitap verip okutmuşlardır..."(*30)

Yine aynı yıl, bu kez Başbakanlık'ca hazırlanan "Türkiye Gerçekleri ve Terörizm-Beyaz Kitap"adlı çalışma yayınlanarak, herkesin gözü önünde yaşanan kimi toplumsal gerçeklerin çarpıtılması işine girişiliyordu. Örneğin Başbakanlık'a göre; "Terörist gençler kanuni vazifelerini yapmaya çalışan polisleri çok ağır şekilde küfürlerle tahrik ediyor ve polisi zorla saldırgan hale getirmeye çalışıyorlardı...Bu tahriklere rağmen öğrencilere saldırmayan, fakat hiddetinden ağlayan pek çok polis görülmüştü!.."(*31) Ayrıca," 12 Mart 1971'den sonra aşırı sağın kanun dışı eylemine de rastlanmamıştı!..." (*32)

Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün bir önceki yıl hazırladığı ve "Türkiye'de Komünist Hareketler " başlığını taşıyan raporda ileri sürülen görüşler de benzer karakterdeydi. "Mahut dış merkezler saptadıkları kapitalizmin kalelerine kendi içinden taaruz ve sosyalist ülkeler üzerinde merkezi disiplin kurma startejilerini 1961 Anayasası'nın vermiş olduğu geniş özgürlük anlayışını ustalıkla tahrif eden kökü dışarda bir zümre aracılığı ile Türkiye'de geliştirme çabasına girişmişler ve ülkemizdeki komünizm faaliyetleri 12 Mart 1971 öncesi dönemde, önce yurdun bütünlüğünü bozmak, daha sonra da devletin temellerini kökünden sarsarak yıkmak gibi bir amaç güden Marksist-Leninist-Maoist-Castroist gibi aslında aynı anlamda olan komünist kesimleri yönünde şiddet hareketlerine

dönüşmüştü." (9.9.1972, Sabah)

Buna karşın "aşırı sağın giriştiği eylemler devlet kuvvetlerine karşı değil, aşırı sola karşı bir tepki şeklinde olmuştu." (13.9.1972, Sabah)

V.9) BAŞARISIZ HÜKÜMETLER, KURULAMAYAN KABİNELER

25 Eylül 1973 gecesi, 26 aydır süregelen sıkıyönetim kaldırıldı. 14 Ekim'de ise genel seçimler yapıldı. Seçim kampanyasında işçilerin, köy ve kent küçük burjuvazisinin haklarının gözetilmesi, büyük sermayenin denetimsiz etkinliklerinin sınırlandırılması, devlet sektörünün güçlendirilmesi ve toprak reformu yapılması temalarını işleyen CHP, özellikle emekçi kesimde büyük bir sempati toplayarak seçimlerden en yüksek oyu kazandı. Ama çıkardığı milletvekili sayısı tek başına iktidar olmasına yetmiyordu. Uzun süre hükümet kurulamadı. Sonunda, 1974 Ocak ayında CHP-MSP koalisyonu gerçekleşti. Mayıs 1972'de CHP Genel Başkanı seçilmiş olan Bülent Ecevit başbakan, MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan da başbakan yardımcısı oldu.

Ne var ki, iki parti arasında ekonomik, sosyal, politik derin görüş ayrılıkları henüz hükümet programı hazırlanırken bile önemli pürüzler çıkmasına yol açtı. Hükümetin siyasal suçların affına ilişkin olarak hazırladığı yasa tasarısına bir grup MSP'li, gider sağcı milletvekilleriyle birlikte aleyhte oy verdi. CHP Af Yasası'nı Anayasa Mahkemesi'nden geçirmek zorunda kaldı. 28 Mart 1974'te kabul edilip, 10 Nisan'da Meclis'ten, 27 Nisan günü de Senato'dan geçen ve uzun tartışmalar sonunda 141 ile 142'nci maddeleri de kapsamına alan af sayesinde 12 Mart döneminde suçlu bulunan 4000'den fazla siyasal tutuklu özgürlüklerine kavuştu.

Bu çok önemli atılıma ve de Anayasa'nın güvence altına aldığı demokratik hak ve özgürlüklerin geri getirilmesi gibi ilerici bir tavra karşın Ecevit hükümeti, önemli bazı toplumsal sorunların çözümünde yetersiz kalmaktaydı. Örneğin; gençlik kesimi içindeki huzursuzluk aynı hızla sürmekteydi. 6 mayıs 1974 günü İstanbul Atatürk Öğrenci Yurdu'nda sağ ve sol görüşlü gençler arasında şiddetli bir kavga çıkıyor ve 77 genç gözaltına alınıyordu. 9 Mayıs'ta

ise yine İstanbul'da yüksek öğrenim öğrencileri çatışıyorlar, olaylar sırasında 25 kişi yaralanıyordu.

Temeli yıllardır uygulanan hatalı ekonomik politikaya dayalı işsizlik ve enflasyonla da başa çıkılamamıştı. O yıl gerçekleştirilen Kıbrıs Çıkartması'nın da etkisiyle dışalımda olağanüstü bir artış görülmüş, buna karşın dışsatım azalmıştı. Ticaret dengesinin bozulması, petrol ürünlerinin daha da pahalanışı Türk ekonomisine önemli darboğazlar getirmiş; bununla bağlantılı olarak, emekçi kesimin durumu gitgide kötüleşmişti. Toprak reformu da sağ partilerin engellemesi yüzünden gerçekleştirilememişti. Ve hükümet 18 Eylül 1974'te düştü... Kabine'nin istifası Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından kabul edildi.

Bu tarihten 1975 yılına değin kalıcı bir hükümet kurulamayacak, ne Ecevit, ne Demirel, ne de Sadi Irmak'ın oluşturduğu kabineler ayakta kalamayacaktı. 1975 yılında Türkiye "MC dönemi" olarak anılacak olan bir döneme girecekti.

MC dönemindeki uygulamalara geçmeden önce, bir de 70'li yılların ortalarındaki Türkiye'de egemen olan sosyal huzursuzluğa ve de solun içinde bulunduğu duruma göz atalım...

Günler ağır,
Günler ölüm haberiyle geliyor...

NAZIM HİKMET

V.I0) "GÜNLER ÖLÜM HABERLERİYLE GELİYOR"

Türkiye'de 1974 yılı içerisinde tam yedi banka soyuluyor, iki tane de banka soygunu girişiminde bulunuluyordu. Öte yandan yaygın bir biçimde grevler ve işçi direnişleri görülüyor, bazı cezaevlerinde de açlık grevine gidiliyordu. Çeşitli meslek gruplarında da direnişler birbirini izlemeye başlamıştı. Örneğin 14 Ekim 1974 tarihinde eczacılar direniş kararı alıyorlar, 12 Kasım'da da eczaneler ilaç almama şeklinde bir boykota başlıyorlardı. Bu boykotların etkisi kamuoyu üzerinden silinmemişken, 22 Aralık'ta da bu kez toplum polisleri İstanbul ve Ankara'da direnişe geçiyorlardı.

1974 yılının en çok dikkat çeken olgularından birisi de MHP'nin fedaisi konumundaki komandoların gençliğin diğer kesimleri üzerindeki baskılarını artırına girişimleriydi:

30-40 kadar komando 8 Mart 1974 günü Atatürk Öğrenci Sitesi yurtlarını basarak, 6 öğrencinin yaralanmasına neden oluyorlardı.

1 Nisan'da bu kez Konya'da sosyal demokrat bir genç iki komandonun saldırısına uğruyor ve bıçakla yaralanıyordu.

Faşist baskılardan yakınan yüksek öğrenim gençleri 19 Nisan'da Ecevit'e başvuruyorlar ve MHP'lilerin tutumlarına dikkat çekiyorlardı. Ama değişen bir şey olmuyor, 24 Nisan günü Merkez Atatürk Öğrenci Yurdu maskeli ve eli bıçaklı saldırganlarca basılıyordu.

25 Nisan tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise "Bozkurt rozeti taşımayan ve 9 Işık Doktrini'ni bilmeyen öğrencilerin işkence gördüğü" haberi yer almaktaydı.

6 Mayıs'ta Atatürk, Site ve Kadırga Öğrenci Yurtları yine komandoların baskınına uğrayacaklardı.

Komandoların saldırı ve baskıları nedeniyle İ.Ü. öğrencileri 8 Mayıs günü, üç gün süreyle derslere girmeme kararı aldılar.

9 Mayıs'ta Atatürk Yurdu'nda tekrar olaylar çıkıyor ve 20 öğrenci yaralanıyordu.

"Yunus Emre İlkokulu'nda komando faaliyetlerinin tehlikeli bir düzeye ulaştığı "konusunda hazırlanan bir rapor 12 Mayıs'ta Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na sunuluyor, bakanın açıklaması da 10 Haziran'da geliyordu: "Evet, komandolar şiddete başvurarak öğrencileri baskı altında tutmaktaydılar..." Bakan şöyle demekteydi. "Saldırgan öğrenciler genellikle komando."

18 Haziran günü komandolar bu defa da Özel Yükseliş Koleji'ni basıyorlar, baskında üç öğrenci ağır yaralanıyordu.

22 Haziran günü gazetelerde ise şunlar okunuyordu: "Silahlı komandolar Niğde Yurdu'nu bastılar."

27 Haziran'da ise Sason Ortaokulu'nun MHP yanlısı bir öğretmenin teşvikiyle dinamitlendiği bildiriliyor, 1 Temmuz tarihli basında da "Komandolar tarafından dövülen Atatürk Öğrenci Yurdu Müdür Yardımcısının savcılığa buşvurduğu" okunuyordu.

"Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin komando yuvası haline ge-

tirildiği" iddiasına başbakanın el koyduğu haberi 17 Ekim'de bildiriyordu. Ama üniversitelerdeki faşist baskılar durmayacak, öğrenciler ve öğretim üyeleri üzerindeki zorlamaların gün geçtikçe yoğunlaştığı haberini 24 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesi "ODTÜ'de Huzursuzluk" başlığıyla verecekti.

5 Kasım'da akademilere bağlı okullardaki 25.000 öğrenci boykottaydı. 8 Kasım'da ise ODTÜ ve Hacettepe komandolar tarafından basılacaktı. Aradan dört gün geçmeden bu kez Maden Fakültesi basılacak, 22 Kasım'da ise Atatürk Yurdu'nda çıkan çatışmada biri ağır, üç öğrenci yaralanacaktı. Atatürk Yurdu'na düzenlenen saldırıların ardı arkası kesilmiyor, 24 Kasım günü iki genç komandolarca bıçaklanıyordu.

25 Kasım günü üniversite yeni bir kanlı çatışmaya sahne oluyor ve üç fakültenin üç gün süreyle kapatılması kararlaştırılıyordu. 28 Kasım'da ise Yıldız Akademisi süresiz olarak kapatılıyor, yine aynı gün Ege Üniversitesi'nde olaylar çıkıyor ve 7 öğrenci yaralanıyordu.

3 Aralık'ta da olayların Erzurum'a sıçradığı görülmekteydi. 4 Aralık günü Ankara'da meydana gelen olaylarda ise 143 öğrenci gözaltına alınıyordu.

8 Aralık tarihinde üç CHP'li MHP'liler tarafından dövülüyor, içlerinden biri komaya giriyordu.

Komandolar 10 Aralık'ta İstanbul Hukuk ve İktisat fakültelerini işgal ediyorlar, ertesi gün İTÜ'lü öğrenciler boykot kararı alıyorlar, 19 Aralık tarihinde ise boykota Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu da katılıyordu.

1974'ün son günlerinde; 19 Aralık 1974 tarihinde komandolar yüksek öğrenim gençliğine yönelik yılın ilk cinayetini işliyorlar; DMMA baskını sırasında aynı okul öğrencisi devrimci Şahin Aydın'ı bıçaklayarak öldürüyorlardı...

Şahin Aydın, 12 Mart'tan sonra dağınık durumda bulunan sol güçlerin, etkinliğini gittikçe artıran faşist gençlik örgütleri karşısında yakın ilişki ve yakın davranış birliğine girme gereğinin hissedildiği 1973 yılının Kasım ayında kurulmuş olan İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği'nin (İYÖKD) (*33) yönetim kademesinde görev yapmaktaydı.

Bu olay büyük bir tepki doğuruyor, Aydın'ın ödürüldüğü habe-

rinin alınması üzerine İstanbul'un tüm yüksek öğrenim kurumlarından gençler yürüyüşe geçiyorlardı. İ.Ü.,İ.T.Ü. ve Yıldız Akademisi'nde toplantılar düzenleniyor, öğrenciler can güvenliklerinin kalmadığını dile getiriyorlardı.

Tam bir hafta sonra faşistlerin işlediği bir başka cinayetin haberi daha gelecekti: Adana'da CHP mitinginden sonra Ülkü Ocakları tarafından öldüresiyle dövülen CHP'li genç işçi Hüseyin Örek, 14 gün komada kaldıktan sonra, 22 Aralık günü yaşamını yitirmişti.

1974'ün kanlı bilançosu 27 kişiydi. Evet, ülkemizde bir yıl içerisinde tam 27 kişi siyasal nedenlerle işlenmiş cinayetlere kurban gitmişti. (*34) Ve tüm bunlar yaşanırken son derece düşündürücü, ileriki yıllarda doğuracağı acı sonuçlar açısından da çok önemli bir olgu tekrar gündeme gelmişti: Türk sol hareketi 1973'ten sonra yeni baştan bölünmeye başlamıştı...

V.11) SOL'DA BÖLÜNME; BİR DAHA...BİR DAHA...

Asıl hedef ortaktı: sosyalizmi gerçekleştirmek!...Ama bu amaca ulaşma yolunda izlenecek yöntem konusunda görüşler çeşitliydi. 1970 öncesi dönemde ortaya çıkan temel bazı saptamalardaki çelişkiler bile tam anlamıyla giderilememişti. Örneğin; "Devrimin gerçekleştirilmesinde öncülük işçi sınıfında mı olmalı, ara tabakalarda mı olmalı? İlk önce antifeodal ve anti-emperyalist bir savaşım mı verilecek, yoksa sosyalist bir savaşıma mı gidilecek? Legal dernek biçiminde mi örgütlenmeli, yoksa bu bireyleri deşifre etmek mi olur? "türünden tartışmalar en azından bazı çevrelerde hala sürüp gitmekteydi.

Teorik plandaki çatışmalar bir noktadan sonra kelimenin tam anlamıyla "kilitlendi" ve sosyalist hareket kiminin ilke ve programları bile neredeyse birbirinin aynısı olan çeşitli hiziplere ayrılmaya başladı. Ve Fethi Naci'ye göre; "Bölünmelerin olması bir yerde kaçınılmazdı. Çünkü Türkiye'de sosyalist hareket siyasi parti şeklinde ortaya çıktığı zaman gerekli bir fikir birikimi bulunmuyordu. (...) Belli konular üzerinde derinlemesine araştırmaların yapılmamış olması, Türkiye gerçeklerinin gereğince bilinmemiş olması, Marksist teorinin bu açıdan Türkiye'ye uygulanmamış olması başlangıçta

çok genel birtakım formüllerle yetinilmek gibi bir durum yaratmıştı. Ve çok beylik, babadan kalma bilgilerle bu hareketin yürütülmesine çalışılmıştı." (*35)

İsmail Cem de soldaki bölünmelerin temel nedenini "Yeterli teorik çalışma yapılmadan, bu çalışmanın yapılmasına imkan bulunmadan sosyalist eylemin başlamış olmasına" dayandırıyordu. Cem bu konuda şöyle demekteydi: "Sosyalist teorinin Türkiye şartlarıyla arasında bağlantı yeterince kurulmadan ve meseleler etraflıca tartışılmadan eylemin başlaması karşılaşılan konuların çözümlenmesinde güçlük yaratmıştır. (...) Teorik açıdan önceden çözümlenmesi gereken sorunlar eylem sırasında sosyalistlerin karşısına çıktı. Bu durum ise hemen bölünmelere yol açtı. Bence soldaki bölünmelerin ilk nedeni teoriyi kurmadan eylemin başlamasıdır ki, tabii bu kimsenin suçu değildir. Türkiye'nin şartları eylemin böyle eksik bir şekilde doğması zorunluluğunu yaratmıştır. (...) Böyle teorik temelleri zayıf bir eylem ise, karşılaştığı zorlukları çözümleyemedi ve bu zorluklar karşısında bölündü, zaman zaman gereksiz ve temelsiz tartışmalara girdi, parçalandı. Türkiye gerçeklerinin yeterince bilinmemesi başarısızlığı kolaylaştırdı; başarısızlık ise anlaşmazlıkları, hatta kişisel çekmemezlikleri ve giderek parçalanmayı körükledi." (*36)

Selahattin Hilav ise "Bölünmenin nedeni aslında sol hareketin hiçbir zaman tabana oturmaması, halka erişememesi sonucudur" diyor ve konuyu şöyle açıyordu: "Yani, problemler halka işlenemeyince bir nevi sahte problemler haline gelip bu işi yürütmek isteyenler arasında suni birtakım çekişmeler çıkarır. Bu parçalanmayı içerden belirleyen çok asli bir sebep bence (...) Yani işin kökü bence hareketin soyut kalmasıdır. Bir nevi somutlaşamamasıdır" (* 37)

İçinde bulunulan durumun bir başka yorumu da şu şekildeydi: "71 öncesinde gruplar arası 'ideolojik mücadele' vardı ve esas olarak bir çok şeyin öğrenilmesinde, ortaya çıkartılmasında, yanlışların aşılmasında olumlu rol oynamıştı. 74 sonrasında bunun yerine her şablonun birden fazla taliplisi arasında 'şablon içi tekkeler arası yarış' vardır. (...) İş o düzeye varmıştır ki, Çayancı yahut Doktorcu yahut İbo'cu olmak Marksist-Leninist olmaktan daha öne geçmiştir. Somut bir örnekle belirtirsek; kendi arayışı içinde bilimsel sosyalizmi benimseyenler dışında, okul ya da mahalle arkadaş-

vb. nedenlerle 'devrimci' kesilenler eğer arkadaşları Çayancı ise önce Çayancı oluyorlar, İbo'cu ise önce İbo'cu vs... Sonra Marks'la, Engels'e, Lenin'le az çok tanışıyorlar. Tabii bu durumda girdikleri tekkenin çizgisiyle bilimsel sosyalizmi karşılaştırmak ne akıllarına geliyor, ne de ellerinden geliyor. 12 Mart öncesindeki kaçınılmaz teorik/ siyasal yoksulluğun 74 sonrasında bir kaç kez katlanarak teorik sefalete dönüşmesi işte bu mekanizmayla olmaktadır. (...) Ard niyetle, yani sırf tekkeler arası polemikte üstün gelebilmek için Marks'ta, Engels'te kendilerine kanıt arayanlar bu arada ister istemez kendi şablonlarının gediklerini de fark ediyorlar. Herkes şablonunda kendi bildiği delikten kendine bir ideolojik ayrılma kılıfı biçiyor: Bir bölünme doğuyor. Sonra o yeni oluşan tekkede aynı süreç başlıyor. Bu sefer başkaları yeni bir delik keşfediyor ve o delik üstünde tartışma açılıyor: Hoop, bir bölünme daha, bir tekke daha..." (* 38)

Örgütler bünyesinde "fraksiyon" boyutunda yaşanan bölünmeler önemliydi tabii ama, bundan daha da önemlisi parçalanmanın partiler düzeyinde de görülmesiydi.

Örneğin; içlerinde eski TİP'lilerin de bulunduğu bir grup 22 Haziran 1974 tarihinde Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni kuruyorlardı. Eski TİP ise, 1975 yılında başlıca iki kesime bölünecekti: Bunlardan biri Behice Boran liderliğindeki Türkiye İşçi Partisi, diğeri ise Mehmet Ali Aybar başkanlığındaki Sosyalist Parti idi.

DİSK'ten bazı sendikacılar ile eski partinin bazı üyelerinin katılımıyla ikinci kez kurulan ve ideolojik alanda "devrimci yoldan sapma" olarak niteledikleri Maoculuk ile MDD Hareketi'ne karşı çıkan yeni TİP'in amacı Yürüyüş dergisinin 29.4.1975 tarihli sayısında şöyle özetlenmişti: "Farklı akım ve eğilimleri temsil eden aydınları etrafında toplamak, 1974'ten beri kurulmuş olan çeşitli sosyalist partiler tarafından karşılanamamış olduğuna inandığı bir 'sosyalist parti' ihtiyacını karşılamak ve bu sosyalist parti ile işçi sınıfı arasındaki bağları güçlendirmek..." (* 39)

Aybar ve çevresindekilerin "Özgür, bağımsız bir sosyalizm" propagandalarına karşılık yeni TİP, kuramını "Tek bilimsel sosyalizm" fikrine dayamaktaydı.

"Emekçi sınıfın, bütün işçilerin, köylülerin, sosyalist aydınların ve devrimci gençliğin partisi olduğu" savındaki Sosyalist Parti,

işçi sınıfının uluslararası dayanışması konusunu, bir partinin ya da devletin diğerleri üzerinde yaptırımı olarak yorumlamayan, tersine; tüm sosyalist ve komünist partilerin bağımsız bir çizgiye sahip olması gerektiğini savunan bazı Avrupa sosyalistleri ile paralellik halindeydi. Parti "Her ne kadar tek bir sosyalizm; yani bilimsel sosyalizm varsa da, sosyalizme giden yol söz konusu ülkenin somut koşullarına göre değişebilir. Bu yol üzerinde karar vermek için dikkate alınması gereken faktörler arasında sosyal geleneklerin, gelip geçici koşulların, toplum sınıfları arasındaki ilişkilerin, aralarındaki savaşın niteliğinin ve bilinç düzeyinin önemli bir yeri vardır" görüşündeydi. Ve Türkiye'nin toplumsal yapısı, tarihsel gelişmesi üzerinde "Bürokratik sınıf" diye adlandırdığı tabakanın oynadığı rolün altını ısrarla çizmekteydi. (* 40)

MDD'ciler ise Mihri Belli'nin genel başkanlığında, Emekçi Partisi adını verdikleri kendi legal partilerini kurmuşlardı. Onlar da "Tüm Türkiye halkının gerçek mutluluğu tadacağı, toplumun tüm bireylerinin maddi, manevi açılıp gelişme olanaklarına kavuşacağı düzenin sosyalizm olduğuna" inanmaktaydılar. Ve TEP'lilere göre; Türkiye emperyalist dünya sistemi içinde sömürülen ülkeler safında geri bir tarım ülkesiydi. Bu durumdan kurtulmanın yolu ise, Milli Demokratik Devrim'in gerçekleştirilmesinden geçerdi. Devrimin bu aşaması Türkiye toplumunun tüm ulusal güçleri ile emperyalizm arasındaki çelişkiyi çözecek, bu devrim ile feodalizm batağından kurtulunacak, emperyalizm ve onun hizmetindeki güçlerin anti-demokratik düzeni yerine bütün milli sınıf ve zümrelerin örgütlü olarak katılacağı ve toplumun kaderinin tayininde rol oynacağı gerçekten demokratik düzen kurulacaktı. Parti tüzüğünde şöyle denmekteydi:"Parti, işçi sınıfının olduğu gibi, yoksul köylülüğün de en bilinçli unsurlarını çatısı altında birleştirmek görevindedir. Parti bağımsızlık ve demokrasi uğruna mücadelenin ancak toplumun tüm demokratik sınıf ve zümrelerinin, işçi sınıfının demokratik önderliğinde, bir Yurtsever Cephe dayanışması içinde başarıyla verebileceğine inanır..."

Görülen; devrimde öncülüğü fiilen asker-sivil-aydın zümreye, ideolojik öncülüğü de işçi sınıfına veren eski MDD görüşünün 1975'lerdeki yeni yapılanınada değişime uğradığıydı. Yeni MDD, artık devrimin işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün öncülüğünde ya-

pılacağını savunmaktaydı. Çok geçmeden TEP de birtakım görüş farklılıkları dolayısıyla çeşitli fraksiyonlara bölündü.

Doğu Perinçek'in yönetimindeki kesim ise Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi çevresinde kümelenmişti. TKP'nin devamı olduğuna savlayan bu partinin tüzüğünde "Köylerde devrimci üslerin kurulması, şehirlerin kırsal alanlardan başlayan hareketlerle kuşatılması gerektiğine ve bu yoldan devrimci hareketin bütün ülkeye yayılacağına ve sonunda devrimci bir halk hükümetinin iktidara geleceğine inandığı" belirtilmekteydi. Partinin görevi "İşçi-köylü ittifakı temeline dayanarak devrimci halk cephesini" kurmaktı... TİİKP Türkiye'yi yarı-feodal bir ülke olarak kabul etmekteydi. Bu nedenle de asıl önem verilen kesim kırsal bölgelerdi." Feodalizme karşı savaş" ve "Tarım devrimi" partinin ilkelerinin başlıcalarındandı. Toprak reformu ve diğer reformlar aracılığıyla bir "ulusal demokratik ekonomi" yaratılacaktı.

Farklı örgüt ve partilerin emperyalizm sorununa ilişkin olarak ileri sürdüğü farklı yaklaşımlar sol gençlik kesimi içerisinde yeni tartışmalara, kutuplaşmalara yol açtı. Sonuçta anti-emperyalist güçler de bölünmeye başlamışlardı... Böylelikle ilerici toplumsal hareket ciddi bir yara daha almış oldu...

Zaten Türkiye'de sol kesim "İktidar yolunun parlamentodan geçip geçmeyeceğine ilişkin taktik sorunu", "Proleter iktidar mı, demokratik iktidar mı?", "TSİP'in 'finans kapital'i tekelci kapital terimiyle eşanlamlı kullanması hatalı mı, değil mi?" gibi konularda kendi içinde bitmez tükenmez tartışmalara girmeyi adeta kendine görev bilmişti. Anlaşma noktaları bulmaktan çok, anlaşmazlıkları büyüten ve gitgide kısırlaşan tartışmalar aynı kanattaki çeşitli çevreler arasında uçurumu daha da derinleştirdi.Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, işin içine bir de kişisel kavgalar girdi.

Sosyalist partiler bölünmeler yüzünden artık etkili birer örgüt olmaktan çıkmışlar, siyasi dernekler konumuna düşmüşlerdi. Gayet iddialı bir biçimde ortaya çıkan gruplar da önemli hatalar yapmaktaydılar. Çünkü temel kaynaklar az -hatta zaman zaman yanıltıcı-(*41) olduğu için devrimci teoriyi yeterince bilmiyorlardı, hem de eylem içinde pratikleri yetersizdi. Tüm bunlara bir de halka yönelik çalışmaların azlığı eklenince sonuç; ilerici hareketin bir kez daha kitlelerden kopmakta olduğuydu..

V.12) SOL'A YENİ BİR DARBE: MC!..

Bu koşulların egemen olduğu 1975 Türkiyesi'nin 31 Mart'ında uzun bir iktidar bunalımının ardından, daha sonra kısaca MC denecek olan "Milliyetçi Cephe" kuruldu. Milliyetçi Cephe'yi şu partiler oluşturmuşlardı: Ülke yönetimi görevini üstlenen Süleyman Demirel başkanlığındaki Adalet Partisi; 1967'de CHP' den koparak kurulan, sola çatarak oy toplamayı beklediği halde 1973 seçimlerinde umduğunu bulamayan ve parlamentoya ancak 13 üyesini sokabilen, değişmez lideri Turan Fevzioğlu başkanlığındaki Cumhuriyetçi Güven Partisi; dinsel duyguları gayet güzel sömürmeyi becermesi sayesinde beklenmedik bir başarı sağlayarak 48 milletvekili çıkaran, böylece hükümet bunalımı döneminde kilit parti durumuna gelen, Necmettin Erbakan yönetimindeki Milli Selamet Partisi ile Türk siyasal yaşamında "en sağda" olduğu belirtilen Hitler özentisi Alpaslan Türkeş başkanlığındaki Milliyetçi Hareket Partisi.

Bu dört parti arasında dikkatleri en çok üzerine çeken MHP idi. Bunda, silahlı eğitim gören komandoları yetiştiren parti olması kadar, parlamentoya yalnızca üç üye sokabilmesine karşın, bir Başbakan Yardımcılığı ile bir de Bakanlık almasının rolü vardı... Yani bu durumda kendinden kat kat fazla milletvekiline sahip CHP ülke yönetiminde söz sahibi olamazken o, bu kadar az milletvekili ile böylesine önemli bir güç elde edebiliyordu...

MC iktidara gelir gelmez TRT'ye el koydu. Böylelikle ideolojik propagandasını ülkenin her köşesine ulaştırarak kitleleri etki ve baskı altına alabilmeyi, dolayısıyla da kitle tabanı oluşturmayı umuyordu.

Halk arasında kutsal olarak kabul edilen bazı inançlarının körüklenmesi ve dinsel duyguların sömürülmesi özellikle iktidar ortağı MSP tarafından anayasal bir hak gibi gösterilmeye çalışılıyor, MHP ise MC'nin diğer üç partisini bile yeterince milliyetçi bulmayarak, "milliyetçiliğin bayrağını kendilerinin taşıdığını" ileri sürüyordu. Tarihin en kanlı faşist diktatörlerinden biri, belki de başlıcası olan, Hitler'in Nasyonal Sosyalizmi'ni Türkiye'de de egemen kılmak isteyen, Türk ırkını arındırmak, Turan'ı fethetmek gibi "yüce

(!) ideallerin savunusunu üstlenen ve gerek kamplar da, gerekse Ülkü Ocakları'ında "Komünistlerin amansız düşmanı komandolar"ı yetiştiren bu partiye göre milliyetçilik bir anayasa ilkesiydi...

Gerçekten de Anayasa'nın başlangıç bölümünde Türk milliyetçiliğinden sözedilmekteydi, ama bu milliyetçiliğin kendi yoz milliyetçilik anlayışları ile hiç bir ilgisi bulunmamaktaydı. Çünkü Anayasa'da yer alan kavram iki fikirden hareket etmekteydi. Öncelikle "Türk ulusunun tüm fertlerinin tasada ve kaderde ortak olması"na yönelikti. İkinci olarak ise, Türk ulusunun ileri uluslar düzeyine en kısa zamanda çıkartılması, o düzeye ulaşmasını amaçlamaktaydı. Oysa MHP'nin halkın bilinçsizliğinden de yararlanarak sözcülüğünü üstlendiği faşist milliyetçilik kavramı bu amaç ve ilkelerin taban tabana tersi bir niteliğe sahipti. Onun yaptığı, ulusun yazgısını değiştirmek isteyenlere, gerçek Atatürkçüler'e ve devrimcilere yönelik saldırıları milliyetçilik maskesi arkasına gizlenerek yasallaştırma çabasıydı.

Nitekim; MHP'li komandoların birkaç ay sonra gençlere sundukları seçenek şu olacaktı: "Sosyalist olacaksan ya Nasyonal Sosyalist ol, ya da öl!..." Beyinleri yıkanmış bu "komandolar", kendi saflarına çekmeyi başaramadıkları kimseler için gerçekten de ikinci seçeneği uygulamaya koymaktaydılar. Anayasal haklar arasında bu da var mıydı? Anayasa'da sözü edilen milliyetçilik sokak eşkiyalığını da öngörmekte miydi? Ama hayır, bu tür sorular sormak milliyetçilerin işi değildi. Onlar yalnızca Yüce Başbuğ'un emirlerini yerine getirirlerdi o kadar... Ne de olsa "titremiş ve kendilerine gelmişlerdi!..."

MC Hükümeti "solun her türüne karşı" idi ve böylesi yanlı bir tutumun açıkca dile getirilmesinde sakınca bile görmüyordu. Bunun "doğal" uzantısı ise, siyasal nedenlerle gözaltına alınan kişilere uygulanan baskılardan işkencenin -ki, 12 Mart döneminden sonra son bulduğu düşüncesi kamuoyunda geçerlik kazanmıştı- yeniden yoğunlaşmasıydı. MC döneminde aynen 12 Mart'ta olduğu gibi, ortaokul öğrencisi çocuklar bile işkence tezgahlarına yatırılabiliyorlardı. Örneğin; devrimci yayınlar okuduğu saptanan ve bütün "suçu" tamamen yasal yollarla çıkan bir derginin bürosuna gitmek olan Celal Kaçmaz 1. Şube'de karşı karşıya kaldığı işkenceler sonucu yemek yiyemez, uyku uyuyamaz, söyleneni anlayamaz, yakınla-

rını bile tanıyamaz duruma gelmiş ve Bakırköy Akıl Hastanesine kaldırılmak zorunda kalmıştı. Celal Kaçmaz henüz 15 yaşındaydı...

Naki Özkan, Hasan Aksu ve Seyfi Cansu'nun dilekçelerinde ise şu satırlar okunmaktaydı: "...Bizleri alıp Gayrettepe'de 1. Şube'ye götüren polis burada bizlere zorla ve işkenceyle kendi yazdıkları ifadeleri imzalattılar. Bu işkenceler esnasında hepimizi falakaya çekmek, rastgele tekme tokat dövmek, iç organlarımızı sarsacak şekilde vurmak, kafamızı duvarlara vurmak, tırnak çekmek, ayaktan havaya asmak, uykusuz ve aç bırakmak, elektrik vermek, falakadan patlamış ayaklarımızda yanar sigara söndürmek gibi benzer şekilde ağır maddi ve manevi işkence yaptılar."

Tumad-Der (Tutuklu ve Mahkumlarla Dayanışma Derneği) 58 no.lu bildirisine ekli olarak buna benzer daha yüzlerce tanıklığı sıralıyor ve MC iktidarı zamanında devrimcilere uygulanan işkenceleri konu ederek, "Kişileri yıldırmak yoluyla köleleştirmek ve demokratik mücadeleyi bastırmak için uygulanan insanlık dışı, yasa dışı bu eylemin pervasızca sürdürülmesi, bir yandan da işkence yoluyla alınan asılsız ifadelere dayanılarak yurdumuzun bağımsızlığı ve halkımızın demokratik haklarının savunucusu kimseler hakkında 141, 142, 146 ve benzeri faşist maddelerin uygulanmasını sağlayacak davalar açılmaktadır. İşkence altında imzalattırılmaya çalışılan ifadelerle çok sayıda kişiyi kapsayacak toplu davaların açılması hazırlıklarının yapıldığı anlaşılmaktadır." diyordu.

Solcular üzerindeki baskının hükümet politikası boyutundaki uygulaması ise çok daha farklı anlamlar içermekteydi. Sola (Dikkat; illegal nitelikli sola değil yalnız, her türlü sola!) karşı çıkmak adına yapılan, devlet aygıtının sağcılaştırılması daha da ileri gidilerek faşistleştirilmesi çabasıydı. Bir yandan memur kıyımı sürdürülürken, bir yandan da binlerce gereksiz kadro yaratılıyor ve buraları iktidar yandaşlarınca dolduruluyordu. Birbiri peşi sıra işlettiği cinayetler ve silahlı saldırılarla sokaktaki kaba gücünü kanıtlayan "komandolar" ın iktidar ortağı MHP tarafından özellikle güvenlik kuvvetlerinin kilit noktalarına yerleştirilmesi bu faşist cinayet şebekesinin operasyonlarını kolaylaştırıyor ve bu durumun da sol, daha doğrusu ilerici tüm kişi ve kuruluşları sindirme yolunda epey işe yarayacağı sanılıyordu.

Çeşitli kademelerin faşistleştirilmesi çabası salt devlet meka-

nizmasıyla sınırlı değildi tabii... Onun dışında toplumda -özellikle de işçi ve gençlik kesiminde- faşist yönetimin yan güçlerinin hazırlanması girişimi söz konusuydu. Bu amaçla doğrudan doğruya faşist ideolojiye sahip sendikalar oluşturulmakta, ayrıca "İşçi Büroları" adı altında birtakım kurumlar örgütlenmekteydi. Bu büroların kuruluş nedeni aslında şuydu: Grev kırıcılığı yaparak ve işçi görünümü altında işe soktukları komandoların çıkardıkları olaylar, hatta silahlı çatışmalar aracılığıyla örgütlü işçinin gücünü kırmak...

Aynı amaçla çok daha sinsi planlar da yapılmıyor değildi. Örneğin; ortaya birden "İşsizleri sendikalaştırmak" önerisi atıldı. Bununla hedeflenen ise, işsizleri sendikalaştırıyoruz diye lumpenleri bir çatı altında toplamak ve bunları gerektiğinde işçi sınıfına karşı örgütlü bir güç olarak kullanmaktan başka bir şey değildi.

Gençler arasında "Ülkücü", "Akıncı" adlarıyla hızla yeni yapılanmalara gidilmekte, böylece toplumun bu önemli kesiminin de kontrol altına alınmasına çalışılmaktaydı.

Ülkenin her köşesinde işçilere, köylülere, teknik elemanlara, memurlara, öğretmen ve öğrencilere yönelik baskı ve kısıtlamalar MC iktidarı süresince hızla doruğa ulaşmaktaydı. Örneğin Metalurji Mühendisleri Odası Başkanı'nın görevine hükümet politikasını eleştiren görüşleri nedeniyle son veriliyor, Maden Mühendisleri Odası Başkanı disiplin cezası alıyor, Orman Mühendisleri Odası Başkanı ile Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı sürgün ediliyor, TÜM-DER'in Niğde Şube Başkanı, Bursa Şube Başkanı ve Malatya Yönetim Kurulu'nun tümü ile Lice'de TÜM-DER üyesi altı müstahdem de aynı uygulama ile karşı karşıya kalıyorlardı.

V.13) FAŞİST ZORBALIK VE ANA NEDEN

Fakat denetim altına alınmaya en çok çaba gösterilen yerler hiç kuşkusuz öğrenim kurumlarıydı. Çünkü öğrenim kurumlarının ele geçirilmesi demek, genç kuşakların faşizme yatkın bir ideolojiye sahip kılınması demekti .Faşistler eskisinden çok daha güçlü ve açık polis desteğini de arkalarına alarak, okulların denetimini bütünüyle ele geçirmek için saldırılarını yoğunlaştırdılar.

Ülkedeki tüm üniversite ve yüksek okullarda komando terörünün desteğinde tırmanmakta olan faşizmin egemenliğinin sağlan-

masına uğraşılıyordu gerçi ya, bunlar arasında öğretmen yetiştiren okulların ayrı bir önemi vardı. Bu okullardan mezun olanlar Türk öğretim yaşamının çeşitli kademelerinde görev alacaklar ve milyonlarca çocuk, genç kendilerine teslim edilecekti. Öğretmen adaylarını kendi benimsedikleri ideoloji doğrultusunda yetiştirme olanağına sahip olunca da, kurmayı tasarladıkları sistem adına büyük bir aşama kaydetmiş olacaklardı.

Bu plan uyarınca devrimci olarak tanınan 2000'den fazla öğrenci Eğitim Enstitüleri'nden fiilen uzaklaştırıldı. (Ayrıca, 1976 yılında Eğitim Enstitüleri'ne girişte bir "mülakat" sistemi kondu. Öğrenciyle ön görüşmeye olanak tanıyan bu uygulamadan amaç, gencin dünya görüşü hakkında fikir sahibi olmak ve MHP yanlılarının bu okullara girişlerinin sağlanmasıydı.) Sonuçta,gerçekten de öğretmen yetiştiren bu kurumlar MHP'lilerin birer kalesi durumuna geldiler. Gazi Eğitim Enstitüsü ile Atatürk Eğitim Enstitüsü tümüyle faşist işgal altına girmişti artık... İktidar ortağı oluncaya dek yüksek öğrenim gençleri arasında bir türlü etkinleşemeyen MHP, yüksek öğrenim çevresinde geniş bir tabana sahip olmasını faşistleştirilmiş Eğitim Enstitüleri'ne borçluydu bir bakıma...

Ama yüksek öğrenim kademesindeki faşistlerin sayılarının eskiye oranla çok fazla artmasının ana kaynağı, uzun vadeli politik yatırımların artık meyvelerini vermeye başlamış olmasıydı. "Örgütlü faşist siyasal hareket, 12 Mart'ın hayli öncesinden itibaren asıl ağırlıklı çalışmasını orta öğretim kurumlarına yöneltmişti. (...) Artık üniversitelere önceden faşistleşmiş ekipler gönderiliyor ve böylece, eskiye oranla kitle tabanlarını çok daha genişletme imkanı buluyorlardı. Yürürlükteki eğitim düzeninin verdiği milliyetçi yargıları çok daha fanatikleştirmek ve bunu anti- komünizm ögesinin vurgulanmasıyla kemikleştirmek, ilk gençlik çağındaki unsurlarda çok daha kolay başarılabilmekteydi." (Türkiye'de Eğitim ve Öğrenci Hareketleri. Murat Belge, Ömer Laçiner. 23.11.1976, Cumhuriyet)

Belge ve Laçiner söz konusu çalışmalarında şu görüşe de yer vermekteydiler: "Yıllardan beri üniverseteye giriş sınavı sorularının çalındığı söylentileri çıkar ve hemen her yıl bu söylentilerin gerçekliğini belgeleyen olaylar olur. (...) Bu olayları birazcık araştıranlar bu işlerde faşistlerin yakın ilgisi olduğunu bilirler. Kaldı ki, sınav öncesinde faşist denetim altındaki yurtlarda sınav cevaplarının da-

ğıtıldığına özellikle sınava girenlerin çoğu bizzat tanık olmuştur. Üniversitelere kendi adamlarını sokmanın bir çaresidir bu da..."

Faşistler azınlıkla kaldıkları fakültelerde zorba yöntemler ile devrimci öğrencilere gözdağı vererek okula gelmelerini engellemeye çalışıyorlardı. İlerici, demokrat ve sol görüşlü gençlere karşı giriştikleri silahlı saldırılar, cinayetler ve çeşitli baskılarla öğretim kurumlarını kendi dünya görüşlerini benimsemeyen öğrenci ve öğretmenlerden arındırıp, onları sindirebilirlerse, sayısal olarak güçsüz oldukları öğretim kurumlarıda bile egemen güç haline gelebileceklerdi.

Kaldı ki; faşizmin kullandığı zor yalnızca bastırma amacına yönelik de değildi.... Aynı karakterde, fakat değişik adlarla ortaya çıkan faşist cinayet şebekeleri, değişmez yöntemleri olan zorbalıktan propaganda aracı olarak da yararlanmaktaydılar. Onlar için bu yöntemin kitleler üzerinde sempati yaratıp yaratmadığı pek de önemli değildi aslında... Uzun vadede ulaşılması düşünülen ana hedefin önkoşulu olarak uygulanmaktaydı baskı, şiddet ve terör... Komando ve Akıncı denen piyonlar sosyal psikolojide ve modern sosyolojide yeri olan şu gerçeği kavrayabilecek kapasitede değillerdi belki ama, bunların görünen liderleri ve görünmeyen gerçek efendileri bilmekteydiler ki; terörün yaratacağı bıkkınlık, daha da önemlisi yılgınlık, kitleleri zora dayalı rejimleri onaylamaya götürecekti...

Evet, Türkiye üzerinde sinsi bir dolap daha çevrilmekteydi ve uzun zamandan beri tezgahlanıp, daha önce de sahneye konan oyun şimdi ülkemize yeniden oynanıyordu. Çünkü sosyal anayasanın geniş halk kitlelerine ve özellikle sanayi işçisine tanıdığı haklar holding temsilcilerinin, büyük işveren örgütlerinin çıkarlarıyla bağdaşmıyordu.

1961 Anayasası'nın getirdiği toplu iş sözleşmesi hakkı ilk aşamada işçi sendikaları yöneticileri ile fabrika sahiplerini aynı masada yüzyüze getirmiş, daha düne kadar emrinde çalışan bu insanların sert tepkileri ve kararlı istemleri ile karşı karşıya kalmak bile patronları rahatsız etmişti. O kadar ki, sendika yöneticileriyle karşılaşmamak için bir formül geliştirmişler, kendileri yerine fabrika müdürlerini veya "toplu iş sözleşmesi uzmanı" diye seçtikleri kişileri işçi sendikası yöneticileri ya da iş yeri temsilcisi ile masaya

oturtmuşlardı. İşçilerle aynı masa çevresinde bir araya gelmeye bile katlanamayan patronların, işçi sınıfının hızla yükselen mücadelesi karşısında, kendi açılarından bir anayasa değişikliğinin özlemini çekmeleri "doğaldı" (!) bir bakıma... Onlar kendilerine hizmet edecek yeni bir anayasal düzeni arzulamaktaydılar. Bazı milletvekillerini de kendi istemlerinin sözcüsü durumuna getirmişlerdi zaten... Nitekim Demirel bir gün şöyle haykırmıştı: "Bu anayasa ile devlet idare edilemez!..."

İşte, yaratılacak olan sağ-sol çatışması görünümündeki anarşi ortamı bu düşünceye geçerlilik kazandıracaktı. "Bu anayasanın ülkemiz için lüks olduğu" propagandası böylece kolaylıkla yürütülebilecek, onlar da kendilerinin işine çok yarayan, kendi çıkarlarına hizmet eden ve her türlü siyasal örgütlenmeyi kısıtlayıp, özgürlükleri yok eden baskıcı bir sistemi gerçekleştirme olanağına kavuşacaklardı.

Neler yapıldı bu amacı gerçekleştirmek için, şimdi bunları (konumuz olan gençlik hareketlerine daha çok ağırlık vererek) gözden geçirelim.

Ölüyor insanlarımız
-ne kadar çok-
Sanki şarkılar ve bayraklarla
bir bayram günü nümayişe çıktılar
öyle genç ve fütursuz...
NAZIM HİKMET

V.14) "ÖLÜYOR İNSANLARIMIZ, NE KADAR ÇOK..."

Çevredeki illerden getirilen sağcı grupların çıkardıkları olaylar nedeniyle kanlı bir biçimde sonuçlanan "Faşizmi ve Hayat Pahalılığını Protesto Mitingleri" 1975 yılının üzerinde en çok konuşulan konularından birini oluşturacaktı...

Tüm Öğretmenler Birliği Dayanışma Derneği (TÖB-DER)'in 15 Şubat'ta elli iki ilde gerçekleştireceğini bildirdiği bu yasal gösteri ancak bazı illerde yapılabilecek, ne var ki buralarda da toplantı yerleri taş, sopa, demir çubuk, bıçak ve tabancalı binlerce kişinin hücumuna uğramaktan kurtulamayacaktı.

Olayların en yoğun olarak yaşandığı iller ise Malatya, Tokat, Amasya, Bingöl, Adıyaman, Muş, Afyon ve Kahramanmaraş olacaktı. Tahrip edilen yerler arasında toplantıların düzenlendiği salonlardan başka, CHP il binaları, CHP'li kişilerin ev ve işyerleri, sol yayın ve gazeteler satan bayiler, CHP yanlısı gazeteler ile Vali ve Kaymakam lojmanları da bulunmaktaydı.

Görgü tanıklarından Avukat Süleyman Efe, yaşadıklarını gazetecilere şöyle aktarmaktaydı: "Allah Allah diyerek kelime-i şahadet getiriyor, saldırıyor, kepenklerini kırabildikleri dükkanlara girerek yağmalıyorlardı. İki gün öncesinden camiilerde vaazlar verilmiş, köylere mektuplar gönderilmişti. Malatya'da camilere bombalar atılacağı, solcu komünistlerin bankalara saldırarak soyacakları bildirilmiş, vatandaşlar din uğruna cihada davet edilmişlerdi."

Bingöl Valisi Ahmet Tosun'un söyledikleri; yasal, haklı bir eylemin tabu haline getirilmiş konuları kendilerine malzeme yapan kişilerin alçakca yalanlarıyla kandırılmış bilgisiz ve bilinçsiz kitlelerce nasıl da sabote edilebileceğine bir örnekti: "Bazı tahrikçiler öğretmenlerin şehirde yürüyüş yaparak, Moskova bayrağı dolaştıracaklarını yayıyorlardı..."

Muş Valisi Ömer Haliloğlu'nun anlattıkları da aynı doğrultudaydı: " Cumartesi günü köy yolları karla kaplı olduğu halde 4000' e yakın bir topluluk il merkezine geldi. Ellerinde sopalar vardı. Rusya'dan gelen komünistleri arıyorlardı. Kendilerine böyle propaganda yapılmıştı; Din, Kur'an elden gidiyordu. Camiler kapatılacaktı..."

Bu arada, güvenlik kuvvetlerinin sadırganlara arka çıkar bir tutum sergiledikleri de olmuyor değildi. Örneğin Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesinde jandarma teğmeni Tuğrul Çakır'ın komutasındakilere şöyle seslendiği duyulmuştu: "Yürüyün aslanlarım, vurun aslanlarım!... Şu solcu öğretmenleri temizleyin!..." (*42)

"Başbuğ Türkeş" diye sloganlar atan ve yerli halkın o güne değin hiç görmediği kişilerin saldırıları sonucu çıkan çatışmalarda iki kişi yaşamını yitirmiş, yüzlerce kişi de yaralanmış, gözaltına alınmıştı. Tutuklananlar arasında Tokat MHP İl Başkanı da bulunmaktaydı. Malatya'daki olaylarda da eski AP milletvekili Hamit Fendoğlu (Hamido) ile gazeteci Ahmet Emin Yalman'a suikast olayının düzenleyicisi ve MHP eski İl Başkanı Şerif Dursun'un önemli rol

oynadıkları ileri sürülmekteydi.

Tokat'ta o gece sokağa çıkma yasağı konacak, Malatya ise ertesi gün daha da büyük çatışmalara sahne olacaktı. Ama belki de bütün bunlardan daha da korkuncu kitlesel hareketlerin ardından öğretmenlere karşı tek tek saldırıların başlamış olmasıydı. Nitekim, Muş'taki ilkokul ve lise öğretmenleri kendilerinin ve ailelerinin yaşamlarının tehlikeye girmesi yüzünden görevlerini bırakıp, Ankara'ya kaçmak zorunda kalacaklardı...

Ülkenin hemen her yerinde siyasal amaçlı saldırılar sürecek ve hükümet bunalımının çözümlenemediği 1975 yılının ilk üç ayında silahlı sağcılarca öldürülenleri sayısı 6'ya ulaşacaktı.

MC'nin iktidara geldiği Nisan ayından başlayarak ise siyasal nitelikli cinayetler serisine neredeyse hergün bir yenisi eklendi. Kurbanların ezici çoğunluğunu da ilerici, demokrat ve sol görüşlü gençler oluşturmaktaydı. 1975 yılı sonuna değin hemen tümü sağcılarca işlenmiş tam 34 siyasal nitelikli cinayete sahne oldu Türkiye... Ve yalnızca üç olayın katillerinin yakalanması da MC'nin faşist cinayet şebekelerine adeta cesaret verme politikasının basit bir göstergesiydi...

1975 yılında ilerici gençlik hareketi önemli ve acı bir kayıp daha vermişti: 15 Ağustos 1975 günü, 1971 öncesi devrimci gençlik liderlerinden yüksek mühendis Harun Karadeniz dönemin iktidarınca yurt dışına çıkmasına izin verilmediği için, ilerleyen kanser hastalığından kurtulmayarak öldü...

Harun'un ölüm yolculuğu 12 Mart günlerinden birinde başlamıştı. Tamamen asılsız bir iddia ile, Türkiye Gizli Komünist Partisi sanığı olarak 5 aya yakın bir süre tutuklu kalmış ve bu süre içerisinde, Çapa 2. Cerrahi Kliniği tarafından verilen 30.3.1971 tarih ve 56811 sayılı raporda da belirtildiği gibi; "o zaman bir nohut cesametinde olan tümör çevreye doğru yayılarak büyümüştü. Artık bu büyüme doktor raporuna gereksinim olmaksızın çıplak gözle görülür durumdaydı." Ne var ki, kendisinin kanser olduğunu ve Türkiye'de tedavi şansı kalmadığı için yurt dışına gitmesi gerektiğini belirten tam onbir tane doktor raporu dikkate alınmıyor ve hastalığı nedeniyle yaptığı tüm tahliye istemleri geri çevriliyordu. Çünkü "Harun Karadeniz'in resmen tahliyesini mucip cihet bulunmamaktaydı"!!! Bu durumda Harun dilekçesinde şunu sormak gereğini

hissetti: "Hastalık nedeniyle tahliye kanser için olmuyorsa, pek merak ediyorum, hangi hastalık için söz konusudur?"

Harun Karadeniz mahkemede savcının iddialarını Lise 1 Mantık kitabının öğretilerinden yararlanarak teker teker çürütüyor, kendisini aklıyordu. Duruşmalar sırasında ortaya çıkan gerçeklerden biri de, iddianamenin "safsataname" olarak nitelenmesinin haklılığıydı. Örneğin; savcıya bakılacak olursa, 26 Haziran-16 Ağustos tarihleri arasında Harun İngiltere'deydi. Bu sava karşı verilen yanıt ise şu oluyordu: "Özür dilerim bay savcı, rüyalarınız gerçek değil ve hayali suçlama senaryonuz burada iflas ediyor. Çünkü ben 28 Haziran -14 Ağustos tarihleri arasında Türkiye'deydim."

Sonuçta tahliye edilecekti edilmesine ya, değil ayların, günlerin bile yaşamsal önem taşıdığı kanser gibi bir hastalığın tedavi aşamasında "tutarsız, tahrifatla dolu, fizik ötesi gülünç iddiaları bile öne süren, kendi kendisiyle çelişen ve her T.C vatandaşı için rahatlıkla hazırlanması mümkün olan mantık dışı bir iddianame" ile beş buçuk ay gibi bir süre hapishanelerde yitirilmişti. Hem de, koldan ciğere sıçraması tehlikesi bulunduğu için temiz havaya gereksinimi olan ciğerlerle "susuz, pislik içinde, tahtakurularıyla dolu" koğuşlarda...

Tahliye edileli 4 ay olmuştu ki, Harun Karadeniz'in adı radyo haber bültenlerinde bu kez de "Hakkında tutuklama kararı verilen Dev-Genç sanıkları" arasında okunmaya başlandı... Ve 27 Mart 1972 günü Harun bir kez daha cezaevindeydi. Yine tahliye dilekçeleri veriyor, ama her nasılsa bu kez itirazlarından biri kabul ediliyordu. Ne var ki, zamana karşı yarış veren Harun için bir buçuk ay daha yitip gitmişti...

Artık kolu kendisini iyiden iyiye rahatsız etmeye başlamış, bu nedenle Sağlık Kurulu'na başvurmuş ve Haydarpaşa Numune Hastanesi Sağlık Kurulu "Yurt dışında tedavi gerektiğine" oybirliğiyle karar vermişti.

Kendisi ve yakınları bu kez de pasaport alabilmek için uğraşadursunlar, 17 Ağustos 1972' de tekrar Selimiye'yi boylayıverecekti Harun... Ne kendisi biliyordu bu uygulama ile niçin karşı karşıya bırakıldığını, hatta ne de kendisini Selimiye'ye götüren yarbay... "Ne suçla içeri alıyorsunuz? Bari suçumun adını söyleyin.. "diye haykıracaktı ve şu karşılığı alacaktı:"Biz bilmiyoruz. Ankara istiyor seni."

Gerçekten de Ankara'ya naklediliyor ve son derece sağlıksız koşullarda Ankara Emniyet Sarayı'nın bodrumunda 1 Eylül'e değin kalıyordu. Bu süre içinde "ne aranıp, ne soruluyor, unutulmuş gibi yatıyordu bodrumda..." Bu tarihte önce Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ne, sonra da Dışkapı'da gözaltı evi olarak kullanılan bir başka yere götürülüyordu. Burada doktora çıkabilecek ama "Yurt içinde tedavisi mümkün olamayacak kadar ilerlemiş kanser hastalığını belirtir" Sağlık Kurulu raporuna rağmen, muayene bile edilmeden "Sağlam" raporu alacaktı!... Koğuşta kendisine dinlettirilen radyo ise o günlerde Kanser Haftası'nın başladığını duyuruyor ve sık sık şu anonsu yapıyordu: Kanserden Korkma, Geç Kalmaktan Kork...

Yasal gözaltında tutulma süresi 30 gün olmasına karşın, -kendisine hala suç isnadı yapılmamış olan!- Harun Karadeniz için bu süre 33 güne ulaşıyor ve bu süre sonunda çıkarıldığı mahkemede "Savcılığın tevkif taleplerinin reddine" karar veriliyordu. Tahliye kararından sonra iki gün daha gözaltında tutuluyor ve hangi gerekçeyle, ne gibi bir suçlamayla yattığı bile kendisine bildirilmeyen Harun, İstanbul'a döndükten sonra şu korkunç, şu utanç verici gerçeği öğreniyordu: O içerideyken eşi İstanbul Sıkıyönetim Adli Müşaviri Turgut Akan'a çıkmış ve kocasının sağlığının iyi olmadığını, yaşamsal tehlike içinde bulunduğunu anımsatarak, hangi suçla tutulduğunu sormuştu. Aldığı yanıt, insanın iliklerini donduracak türdendi:"Ölsün istiyoruz. O eline silah almadı, eğer eline silah almış olsaydı işini bitirmek çok kolaydı. O bizim için eline silah alanlardan daha tehlikeli ve onun için ölsün istiyoruz."

Serbest bırakıldıktın sonra bu kez de pasaport almak için oldukça zorlu ve sinir bozucu bir mücadele başlıyor, baş vuruları "Hangi yüzle pasaport istiyorsunuz?" gibi sözlerle geri çeviriliyordu. En sonunda 18 Aralık 1973'te; yani 28 aylık bir gecikmeyle pasaportuna kavuşabilecekti. Ama bu arada kolu 100 gramlık bir ağırlığı bile kaldıramayacak duruma gelmişti.

24 Aralık'ta eşi ile birlikte Londra'ya uğurlanıyordu. 1973'ün son günü ise sağlık durumu kendilerine bildiriliyordu; kolun kesilmesi gerekliydi... 3 Ocak 1974 günü Harun'un sağ kolu artık yoktu... Ne var ki, tedaviye çok geç kalındığı için bu ameliyat pek bir yarar sağlamayacak, bir süre sonra sağ koltuk altında habis bir tümör daha ortaya çıkacak, iki ay geçmeden bu kez omuz bölgesinde

yeni bir sertlik oluşacak, ışın tedavisi ise arzulanan sonucu verme-yecekti. Çünkü artık kanser tüm vücuda yayılmıştı. 11 Temmuz 1975'te "Ancak dört hafta yaşayabilir" yazılı raporuyla Harun, bir ölüm mahkumu olarak geri dönüyordu ülkesine... 15 Ağustos 1975 günü ise aramızda değildi artık... Ali Sirmen'in 17 Ağustos 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında belirttiği gibi;"Harun toteme kurban edilen ilkel kabile gençleri gibi, ABD'ye ve işbirlikçilerine kurban edilmişti." (*43)

V.15) "VURULDUK EY HALKIM UNUTMA BİZİ..."

Özellikle son birkaç yılda yaşanan yığınla acı olayın özetini 25 Ağustos 1975 tarihli makalesinde gazeteci-yazar Uğur Mumcu şu duygulu satırlarla dile getiriyordu:

"Dağ gibi karayağız birer delikanlıydık. Babamız, sırtında yük taşıyarak getirirdi aşımızı, ekmeğimizi. Arabalar şırıl şırıl ışıklarıyla geçerken bizler birer mumun ışığında bitirirdik kitaplarımızı. Kendimiz gibi yaşayan binlerce yoksulun yüreğini yüreğimizde yaşayarak katıldık o büyük kavgaya. Ecelsiz öldürüldük. Dövüldük, vurulduk, asıldık.

Vurulduk ey halkım, unutma bizi!...

Yoksulluğun bükemediği bileklerimize çelik kelepçeler takıldı. İşkence hücrelerinde sabahladık kaç kez. İsteseydik diplomalarımızı mor binlikler getiren birer senet gibi kullanırdık. Mimardık, mühendistik, doktorduk, avukattık. Yazlık, kışlık katlarımız, arabalarımız olurdu. Yüreğimiz işçiyle birlikte attı, köylüyle birlikte attı. Yaşamımızın en güzel yıllarını birer taze çiçek gibi verdik topluma. Bizleri yok etmek istediler hep.

Öldürüldük ey halkım, unutma bizi!...

Fidan gibi genç kızlardık. Hayat şakırdayan birer şelale gibi akardı gözbebeklerimizden. 20 yaşında, 21 yaşında, 22 yaşında işkencecilerin acımasız ellerine terk edildik. Direndik küçücük yüreğimizle, direndik genç kızlık gururumuzla. Tükürülesi suratlarına karşı, bahar çiçekleri gibi taptaze inançlarımızı fırlattık, birer boş eldiven gibi... Utanmadılar insanlıklarından, utanmadılar erkekliklerinden.

Hücrelere atıldık ey halkım unutma bizi!...

Ölümcül hastaydık. Bağırsaklarımız düğümlenmişti. Hipokrat yemini etmiş doktor kimlikli işkencecilerin elinde öldürüldük acımaksızın. Gelinliklerimizin ütüsü bozulmamıştı daha. Cezaevlerine kilitlenmiş kocalarımızın taptaze duygularına birer mezar taşı gibi savrulduk. Vicdan sustu. Hukuk sustu. İnsanlık sustu.

Göz göre göre öldürüldük ey halkım, unutma bizi!...

Kanserdik. Ölüm hergün sinsi bir yılan gibi dolaşıyordu derilerimizde. Uydurma davalarla kapattılar hücrelere. Hastaydık, yurt dışına gitseydik kurtulurduk belki. Bir buçuk yaşındaki kızlarımızı öksüz bırakmazdık. Önce kolumuzu omuz başından keserek, yurtseverlik borcumuzun diyeti olarak fırlattık önlerine. Sonra da otuz iki yaşında bırakıp gittik dünyayı, ecelsiz.

Öldürüldük ey halkım, unutma bizi!...

Giresun'daki yoksul köylüler; sizin için öldük. Ege'deki tütün işçileri; Sizin için öldük. İstanbul'daki, Ankara'daki işçiler; Sizin için öldük. Adana'da paramparça elleriyle pamuk toplayan işçiler; Sizin için öldük.

Vurulduk, asıldık, öldürüldük ey halkım, unutma bizi!...

Bağımsızlık Mustafa Kemal'den armağandı bize. Emperyalizmin ahtapot kollarına teslim edilen ülkemizin bağımsızlığı için kan döktük sokaklara. Mezar taşlarımıza basa basa devleti yönetenler, gizli emirlerle başımızı ezmek istediler. Amerikan üsleri kaldırılsın dedik, sokak ortasında sorgusuz-sualsiz vurdular.

22 yaşlarındaydık öldürüldüğümüzde ey halkım, unutma bizi!...

Yabancı petrol şirketlerine karşı devletimizi savunduk, komünist dediler. Ülkemiz bağımsız değil dedik, kelepçeyle geldiler üstümüze. Kurtuluş Savaşı'nda emperyalizme karşı dalgalandırdığımız bayrağımızı daha da dik tutabilmekti bütün çabamız. Bir kez dinlemediler bizi, bir kez anlamak istemediler.

Vurulduk ey halkım,unutma bizi!...

Henüz çocukluğumuzu bile yaşamamıştık. Bir kadın eline değmemişti ellerimiz. Bir sevgiliden mektup bile almamıştık daha. Bir gece sabaha karşı, pranga vurulmuş ellerimiz ve ayaklarımızla çıkarıldık idam sehpalarına. Herkes tanıktır ki, korkmadık. İçimiz titremedi hiç. Mezar toprağı gibi taptaze, mezar taşı gibi dimdik boyunumuzu uzattık yağlı kementlere.

Asıldık ey halkım, unutma bizi!...

Bizi öldürenler, bizi asanlar, bizi sokak ortasında vuranlar ağabeyimiz, babanız yaşlarındaydılar. Ya bu düzenin kirli çarklarına ortak olmuşlardı, ya da susmuşlardı bütün olan bitenlere. Öfkelerini bir gün bile karşısındakilere bağırınamış insanların gözü önünde öldürüldük. Hukuk adına, özgürlük adına, batı uygarlığı adına bizleri bir şafak vakti ipe çektiler.

Korkmadan öldük ey halkım, unutma bizi!...

Birgün mezarlarımızda güller açacak ey halkım, unutma bizi!.. Birgün sesimiz hepinizin kulaklarında yankılanacak ey halkım, unutma bizi!... Özgürlüğe adanmış bir top çiçek gibiyiz şimdi ey halkım, unutma bizi..."

V.16) EGEMEN GÜÇLERİN BASKIYI ARTIRMA GİRİŞİMLERİ

Yaşanan büyük ve önemli çalkantı yalnızca sosyal yaşam için söz konusu değildi tabii ki...

1975 yılının ilk on ayı içindeki dış alım 1974'ün aynı dönemine göre %37 oranında artarken, dış satım %11.9 gerilemişti. Yine 1975'in ilk on ayına göre Türkiye'nin dövizle ödemek zorunda bulunduğu dış borç bir milyar 749 milyon dolarlık faiziyle birlikte 5 milyar 775, 5 milyon dolara ulaşmıştı. Yani dış borçlar faiziyle birlikte 1969'dan bu yana en az iki katına çıkmış durumdaydı. 67 milyar 985 milyon liralık bir de iç borç vardı. Toplam iş gücü fazlası 1974'e göre %12, 5 artarak, açık işsiz sayısı 2, 5 milyon kişiye varmıştı. Satım alma gücünün düşmesi ise gerçek ücretleri %2,3 oranında geriletmişti.

Yüzbinlerce işçiyi memur yaparak toplu sözleşmelerle kazanılmış haklarından yoksun bırakmak, ücretlerini düşürmek veya dondurmak, katsayıyı yükseltmemek gibi girişimler yeni finans kaynaklarını emekçi halkın sırtından çıkarmaya kalkmaktan başka bir şey değildi.

MC hükümeti adeta kışkırtıcı bir tavırla, sermaye çevrelerinin egemenliği uğruna hukuk ilkelerini ayaklar altına alıp, mahkeme kararlarını hiçe sayıyor ve Türkiye Barolar Birliği'nin 1969 yılında ortaya atıp bir kavram olarak gelişmesine uğraştığı "Hukukun üs-

tünlüğü"nü bir terim olarak bile benimsemeye yanaşmıyordu. Emek sömürüsünün bulunduğu bir ülkede de değil hukukun üstünlüğününün yaratılmasından, gerçek bir hukukun varlığından bile söz edilemezdi aslında.

MC döneminde gündeme gelen önemli tartışma nedenlerinden birisi de Devlet Güvenlik Mahkemeleri konusuydu. Aslında bu mahkemeler Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Dernekler, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun'un 12. maddesinde yazılı suçlara, Cumhuriyet aleyhine işlenmiş, doğrudan doğruya devlet güvenliğini ilgilendiren ve de Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ile 163. maddeleri ile ilgili suçlara bakmak için daha 1973 yılında kurulmuşlardı. Ancak CHP, bu mahkemelerin kurulmasını sağlayan 1773 sayılı kanunun 1961 Anayasası'na aykırı olduğunu belirterek Anayasa Mahkemesi'ne dava açmış, Anayasa Mahkemesi de yasayı şekil yönünden iptal etmişti. İşte, MC , bu kurumları iktidarı döneminde yeniden işler duruma getirmek istiyordu.

Bu tür girişimler Türkiye için pek yeni sayılmazdı. Ülkemizde sınıf ve tabakalar mücadelelerini sistemli bir biçimde yürütebilmek için örgütlenme yoluna gittikçe ekonomik, dolayısıyla siyasal gücü ellerinde bulunduran egemen sınıfların engellemeleriyle öteden beri karşılaşmışlardı. Yasalar yoluyla örgütlenmelere baraj getirilmesine çalışılmış, yasalar yeterli görülmediğinde ise bu çevreler doğrudan doğruya kendi koydukları kuralları ayaklar altına alma pahasına, yasalar dışına çıkarak kaba kuvvete başvurmaktan da çekinmemişlerdi. Çünkü çıkarları toplumun sınıf ve tabakalarının siyasal mücadelesinin önlenmesini gerektirmekteydi. 141-142 gibi maddelerin bile yeterli görülmediği durumlarda yeni anti-demokratik yasalar getirilmiş ya da yürürlükteki yasalarda savunma hakkını daha da kısıtlayıcı değişiklikler yapılmıştı. Başvurulan bir başka yöntem ise yargıçları yürütme organı tarafından görevlendirilen, bağımsızlık özelliği bulunmayan özel ve olağanüstü mahkemeler oluşturulmasıydı. Çünkü ancak bu yolla tarafsız ve bağımsız bir mahkemenin veremeyeceği kararları elde edebilirlerdi. Ama onlar bununla da yetinmemişler, anayasa açıkca yasakladığı halde, mahkemelere yönerge vermişler, "tavsiyelerde" bulunmuşlardı. Yönergeleri doğrultusunda karar çıkmadığı durumlarda ise o mahkemeyi lağvetmek-

ten kaçınmamışlardı. Yargıçlarını emekliye ayırmışlar ya da sürmüşlerdi. Daha da ötesi, işlendiği zaman suç olmayan bir eylem, çok sonra çıkarılan bir kanunla suç kapsamına alınmış ve eskiden işlendiği iddia edilen suçlar, ağır cezalar öngören yeni yasaya göre yargılanmışlardı.

DGM'ye karşı çıkmak, özünde MC'ye, sözcüsü olduğu tekelci sermayeye karşı çıkmaktı bir bakıma... Çünkü DGM Yasa Tasarısı'nı MC, üretim araçlarına sahip olan sermaye sınıfı adına hazırlamıştı ve yasallaştırmaya çalışıyordu. Dolayısıyla DGM'lere "Evet" ile "Hayır" diyenler arasındaki savaşım, tekelci sermayenin siyasal güçleriyle, başta işçi sınıfı olmak üzere, tekel dışı kalan toplumsal/siyasal güçler arasındaki savaşım haline dönüşüverdi.

MC "sıkıyönetimsiz sıkıyönetim" getirmek ve var olan siyasal/hukuksal yapıyı daha da gericileştirmek amacıyla DGM'leri yasallaştırmak için olanca gücüyle çaba harcıyordu. Ama başta DİSK olmak üzere, Türkiye'nin tüm ilerici işçi örgütleri, meslek kuruluşları, aydın kesimi ve de üniversite gençliğinin büyük bir yüzdesi bu tasarıya şiddetle karşı çıkıyordu. MC'ye ve onun sözcüsü olduğu egemen güçlere göre ise, DGM'lere karşı çıkan sendikal-demokratik-siyasal örgütler, toplumsal sınıf ve güçler, kişiler "rejim ve devlet düşmanı" idiler, birer "anarşi kışkırtıcısı" idiler, dahası; "komünist" idiler!..

MC'nin bu tavrı aslında Türkiye için alışılmışın dışında değildi. ABD'nin ideolojik planda bir ihraç metaı olarak geliştirdiği "anti-komünizm" silahı, yıllardan beri bir ortaçağ bağnazlığıyla ülkemizde zaten kullanılmaktaydı.

1975 yılında yaşananlar şunu açıklıkla ortaya koymuştu ki; MC, sermaye sınıflarının ve özellikle tekelci sermayenin siyasal yönetimiydi...

V.17) GENÇLİK ÖRGÜTLERİNİN YORUMLARI

İşte böylesine ciddi ekonomik ve sosyal bir bunalımın egemen olduğu Türkiye'de içinde bulunulan durumun değerlendirilişi 8 Aralık 1975 tarihli Politika gazetesinde şu şekilde yapılmakta ve üzerinde önemle durulması gereken bazı görüşler ileri sürülmekteydi; "Türkiye'nin şu günlerde en büyük sorunu ne Kıbrıs, ne hayat

pahalılığı, ne Amerikan üsleri, ne de işsizlik. Meclis'e başkan seçilememiş, dış ticaret açığı rekor düzeye ulaşmış, BM'de yenilgiye uğranmış; bunlar da sorun değil.

Bugün bütün dikkatler bu sorunlardan başka bir yöne, belki de çok büyük ustalıkla kaydırılmıştır. Yüksek öğrenim kurumları içinde silahlı çatışmalar ve siyasi cinayetlere kadar varan huzursuzluk, bugün kamuoyunun endişeyle izlediği en acil bir sorun durumuna gelmiştir.

1975-1976 ders yılı başladığından beri üniversite ve yüksek okullarda öğrenim yapma olanağı fiilen ortadan kalkmıştır. Öğrenci kitlesi ve öğretim üyeleri için öğrenim ve bilim özgürlüğü bir yana, can güvenliği bile kalmamıştır. Bu koşullar altında gençliğin demokratik talepleri, bu talepler doğrultusunda örgütlenme sorunu ikinci plana itilmiş ve geniş öğrenci kitlesi her türlü kışkırtmaya açık, dağınık, bölünmüş bir kitle durumuna getirilmiştir."

Aynı gazete öğrenim kesiminin sözcülerinin kanlı üniversite olaylarıyla ilgili yorumlarını almak üzere söz konusu sayısında bir de soruşturma düzenlemişti. "Yüksek öğrenim kurumları içindeki bugünkü huzursuzluğun kaynağı sizce nedir?" sorusunu Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı/TMGT; "... Bunun kaynağı kurumların iç sorunu değildir. Bu gerginlik dış nedenlerden doğmaktadır. Bugün Türkiye'de sosyal ve siyasal yapıdaki az gelişmişlikten yararlanan birtakım gizli merkezler, daha önce de oynadıkları kirli bir oyunu tezgahlamaktadırlar. Bu oyun için yine en elverişli alan olarak yüksek öğrenim kurumlarını seçmiş oldukları anlaşılıyor. Gerginliğin, huzursuzluğun kaynağı budur. Öğrenci kitlesi içindeki siyasal görüş ayrılıklarının silahlı çatışmalara dönüştürülmesi de bu oyun planına dahildir. Aslında silahların tetiğine basan hep aynı parmaklardır. Bu iğrenç oyunun nihai hedefleri de bellidir: Uydurma sebepler ihdas ederek, Türk halkının özgürlüğünü çalmak istiyorlar." şeklinde yanıtlıyordu.

Milli Türk Talebe Birliği/MTTB ise şu görüşü ileri sürüyordu:"... Huzursuzluğun kaynağı bugünkü sistemden ileri gelmektedir. Evet, bugünkü sistem bizlere uygun bir sistem değildir; ithal malıdır. (...) Komünizm, Marksizm, Maoizm ve nice izm'ler ithal edilmek istenmektedir. Nitekim bugün sol bunun için ve yeni izm'lerin yerleşmesi için kullanılmaktadır. Bu kullanılma bugün si-

lahlı çatışmadır. Yarın sabotajlarla devam eder. Öbürsü gün ihtilale döner. Hedefleri ihtilaldir."

Bunlara karşın Devrimci Gençlik Birliği'ne göre "Yüksek öğrenimdeki huzursuzluğun kaynağı bir avuç faşistin bütün gençliği hedef alan saldırısıydı. Ortada 'komünistler ve faşistler' arasında bir mücadele yoktu. Mesele tamamiyle sayıları bir elin parmağını geçmeyen saldırgan güruhla tüm öğrenci kitlesi arasında geçmekteydi. Daha doğrusu; gençliğe yöneltilen tek yanlı bir saldırı söz konusuydu. Gençlik faşist güruhca bir sürü haline getirilmek, faşistlerin silahlarına boyun eğip, her türlü demokratik hakkından yoksun kılınmak isteniyordu. Silahlı çatışmanın sebebi işte buydu."

Genç Sosyal Devrimciler Derneği ise şu görüşteydi:"Memleketimizde bugün gençlik hareketlerinin nedeni gençliğin kendi sorunlarıyla ilgili değildir. Daha çok yerli ve yabancı güçlerin eseridir. Özellikle toplumdaki gelişmeden endişe duyan ve siyasi iktidara hakim bulunan sermaye kesiminin eseridir, denebilir. Görünüşe bakılırsa, sermaye kesimi gençler arasındaki bu çatışmanın doğurduğu huzursuzluktan yararlanarak, özgürlükleri kısıtlayıcı tedbirler getirmek istemektedirler."

Tüm Asistanlar Derneği de şu görüşleri ileri sürüyordu: "Her ne kadar silahlı olaylar yüksek öğrenim kurumları içerisinde cereyan etmekteyse de, olayların kaynağı ve nedenleri bu kurumların dışındadır. Türkiye'de bugün geleceğini serpilip gelişmesini demokrasinin ve bağımsızlığının somut hayata geçirilmesine bağlamış örgütlü ve örgütsüz sınıflar, tabakalarla demokrasi ve bağımsızlıktan yarasaların aydınlıktan korktuğu gibi korkan güçlerin mücadelesi sürüp gitmektedir. Çalışan kitlelerin demokratik hak ve özgürlükler için verdiği mücadele egemen sınıfları ciddi biçimde rahatsız etmektedir. Dolayısıyla, demokratikleşme sürecini durdurmak, ya da hiç değilse geciktirmek isteyen egemen sınıflar ellerinde gelen bütün olanakları kullanmaktan çekinmemektedirler. (...) Muhtemel baskı tedbirlerine bir gerekçe hazırlamak için demokrasi düşmanı bu güçler tarafından örgütlenen ve sürekli desteklenen faşist saldırgan unsurlar tarafından yüksek öğrenim kurumları içinde karşılıklı çatışmalardan söz etmek olanaksızdır. Olaylar temelde bir saldırı ve provokasyon niteliği taşımaktadır."

"Hükümetin bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsu-

nuz?" sorusuna MTTB "... Bu hususta pasif kalındığı, gereken hassasiyetin gösterilmediğini müşahade ediyoruz" diye yanıt verirken, TMGT de "Hükümetin bu konudaki tutumu (...) olayları gözlemekten ibarettir. Aktif, enerjik bir müdahaleden kaçınılıyor." demekteydi. Türkiye Öğretim Üyeleri Derneği "... Hükümet sermaye kesiminin politikasına uygun davranmaktadır. Böylece tarafsız olması gereken devlet güçlerini ve olanaklarını bir taraf yararına kullanmaktadır. " şeklinde görüş belirtirken, Genç Sosyal Devrimciler Derneği ise düşüncesini daha da net bir ifadeyle ortaya koymuştu:" Hükümet (...) açık olarak, gençlik içinde tecrit olmuş faşistleri desteklemekte ve korumaktadır." Tüm Asistanlar Derneği de soruyu şu şekilde yanıtlamaktaydı: "Bugün hükümetin egemen sınıfların temsilcisi olduğu, her düzeyde bu sınıfların çıkarları doğrultusunda uygulamalara giriştiği herkes tarafında bilinmektedir. Dolayısıyla, egemen sınıfların (...) örgütlediği ve desteklediği bir harekete karşı saldırıların baş düzenleyicisi olan faşist saldırgan örgüt, hükümet koalisyonunu oluşturan partilerden birinin kurduğu ve beslediği bir yan örgüttür. Bu durumda hükümetin bu saldırıları durdurması söz konusu bile değildir. Aksine, bu hükümet bir yandan da sözü edilen faşist saldırgan örgüte karşı hoşgörülü ve cesaretlendirici tavrıyla, bir yandan da polisin olaylar sırasında ve sonrasında takındığı, açıkca bir tarafı destekleyen tutumuyla olayları engellemek bir yana, yayılmasına ve süreklilik kazanmasına olanak hazırlamaktadır."

V.18) KOMANDOLARA TANINAN AYRICALIKLAR VE ORTAYA ÇIKAN ACI TABLO

Türkiye'deki anti-emperyalist, devrimci, hatta Atatürkçü her hareket "komünistlik" ile damgalanıyor, sürekli olarak "sol tehlike" teması işleniyordu. Türkiye'yi bölmek, parçalamak gibi faaliyetlere engel olmak amacıyla kurulmuş resmi örgütler, solcuların nefeslerini dinlemek için milyonlar harcamakla övünürlerken, sağın bölücü ve yıkıcı faaliyetlerine gözlerini, kulaklarını tıkamaktaydılar. Çünkü her türlü sağ ve gerici hareket "milliyetçi" bir nitelik taşımaktaydı onlara göre...

MC hükümetinin içine düştüğü gaflet öylesine boyutlara ulaşa-

caktı ki, bir başbakan yardımcısı görevliler dışında silah taşınmasının yasalara göre suç olduğunu bilmezmiş gibi, "Milli silahlar kullanıyorlar" diyerek MHP'li faşist komandolara sınırsız ayrıcalıklar tanındığını ifade etmekten çekinmeyecekti... Zamanın Adalet Bakanı ise, sağcı saldırgan militanlar ile canlarını korumak için onlara karşı koyan gençler arasında meydana gelen olayları "Vatanseverlerle vatan hainleri arasındaki savaş" olarak değerlendirmekteydi. Milli Eğitim Bakanı'nın yaklaşımı da aynı doğrultudaydı. Ona göre yaşananlar "Cumhuriyetçiler ile cumhuriyet düşmanlarının mücadelesiydi."

Evet, gerçekten de cumhuriyet düşmanlarına karşı bir mücadele söz konusuydu; Bu ülkenin gerçek vatanseverleri cumhuriyeti yıkarak, yerine faşist bir dikta rejim kurmaya çalışan saldırgan, zorba, gerici güçlere karşı koymaya çalışmaktaydılar. Ama bu savaşımda yer alan safların nitelikleri kamuoyuna Bakan'ın ağzından tersine çevrilerek tanıtılmaktaydı.

Yetkili ağızlardan övücü, olumlu nitelemelere layık görülen ülkücü gençler de destekleyicileri olan partilerin işbaşında bulunmasından büyük bir güç sağlayarak, kanlı eylemlerine 1976'da daha da hız verdiler.

Yeni yılın ilk günlerinde; 6 Ocak 1976'da, Hacettepe Yurdu'nu basıyorlar ve Şükrü Bulut adlı devrimci bir öğrencinin vurularak yaşamını yitirmesine neden oluyorlardı. 11 Ocak günü ise Ankara Yüksek Teknik Öğretmen Okulu komandoların saldırısına uğruyor, ama bu kez çıkan çatışmada ölen Ülkü Ocaklı öğrenci Yunus Ceylan oluyordu.

Artık terör her iki kesimden de can alıyordu. Ancak, sağ görüşlü kişilerin katillerinin bir kısmı gene sağ görüşlü militanlardı... MHP'li komandolar yeri geldiğinde de bir zamanki silah arkadaşlarını kurşunlamaktan da kaçınmıyorlardı. Çünkü "Davadan dönen vurulurdu!..."

Yüce Başbuğları kendilerine aynen şöyle buyurmuştu:"Emanet olan davayı kucakladım. Hiç bir şeye aldırmadan yürüyorum. Beni takip edin. Geri dönersem vurun. Davaya katılıp geri dönen herkesi vurun! (Devlet dergisinin 1.10.1973 günlü 294. sayısı) Türkeş'in, meşhur İtalyan faşisti Mussolini'nin "İleri gidersem arkamdan geliniz, geri dönersem beni vurunuz" sözünden esinlendiği iz-

lenimini uyandıran bu emri, kendisi tarafından kaleme alınan ve genç ülkücülerin elinden düşmeyen "Türkiye'nin Meseleleri" adlı kitaba da bir özdeyiş gibi konmuştu; Davadan dönen vurulacaktı!!!

31 Mart 1976'da vurulmuş olarak bulunan Eğitim Enstitüsü öğrencisi Hüseyin Hatipoğlu işte böylesi bir cinayetin kurbanıydı. Adli makamlara bakılacak olursa olay bir intihardı ama, evladını yiteren baba aynı kanıda değildi. Ve Türkeş'e şu telgrafı yolladı:" Oğlum Hüseyin Hatipoğlu 1971-1972 yıllarında Ülkü Ocakları Derneği'nin üyesiydi. Daha sonra ayrıldı. Ve sizin bayram mesajınıza dayanılarak, yani davadan dönenleri vurun emrine uyularak oğlum katledildi..."

Bundan tam iki hafta önce yine bir baba tarafından MHP Genel Başkanı'na gönderilmiş olan bir başka telgraf ise MHP'nin yan örgütü Ülkü Ocakları'nın asıl niteliğini gözler önüne sermekteydi: "Sayın Alpaslan Türkeş; size bu telgrafı yıllarını Milliyetçi Hareket Partisi'ne vermiş bir üye olarak değil, yüreği kan ağlayan bir baba olarak çekiyorum. 17 yaşındaki lise öğrencisi canım oğlum Ata Yıldırım, cuma günü okul dönüşü Abidinpaşa Ülkü Ocakları'nca kurulan pusuya düşürülmek suretiyle alnından kurşunla vurularak öldürüldü. Abidinpaşa'da üç lisenin arasına kurulmuş Ülkü Ocakları Derneği'nin başka aile ocakları sönmeden kapatılmasını, oğlumun katillerinin adalete teslimini ve cenazemin iadesini arz ederim."

V.19) O ÜLKÜ OCAKLARI Kİ...

24 Mart 1976 günü yaşanan Hukuk Fakültesi'ne saldırı olayı ve sonrasında tanık olunanlar yasal bir parti görünümündeki MHP'nin gerçek yüzünü ortaya koyan bir başka örnekti:

İstanbul Ülkü Ocakları ikinci başkanı Mehmet Gül ile Mustafa Verkaya öncülüğündeki komandolar İ. Ü. Hukuk fakültesi'ne saldırı düzenleyip -polislerin gözleri önünde- sol dünya görüşünü benimsemiş iki öğrenci; Tarık Korkmaz ile Cevdet Kıran'ı hastanelik etmişlerdi. "Öğrenim özgürlüğüne zorla engel olmaları" nedeniyle 29 Mart 1976 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, olaydan sonra kaçınayı başaran sağ terörün önde gelen iki isminin yakalanması istemiyle mahkemeye baş vurmuş, İstanbul 7. Sulh Ceza Mahke-

mesi de tutuklama kararı vermişti. Ne var ki, aradan 8 ay geçmesine karşın bu Ülkü Ocakları liderleri -nerede kaldıkları bilindikleri halde!- bir türlü yakalanamayacaklardı...

Milliyet gazetesinin düzenlediği "Çatışan Gençler Ne Düşünüyor?" konulu açık oturuma katılanlardan birinin Vehbi Gül olması, kendilerini yeniden gündeme getirecek ve haklarındaki gıyabi tutuklama dosyası kaldırıldığı raftan indirilecekti. Ama bütün bunlar Gül ile Verkaya'nın eylemlere katılmasını engellemeyecekti. Örneğin 23 Aralık 1976 günü Aksaray İTİYO'nu işgal edip, öğrencileri zorla foruma sokmak isteyen, katılmayanları da tartaklayan faşistlerin elebaşları bu iki ülkücüydü. Saldırganlar polis tarafından dışarı atılıyor, ama aranan bu iki sağcı militan her ne hikmetse (!) yine yakalanamıyordu.!...

Gerçi Verkaya bu olaydan altı gün sonra, üniversitede bir dekanın odasında otururken polis şefinin kendisini teşhis etmesi sonucu ele geçirilip tutuklanıyordu ama, aradan fazla zaman geçmeden tekrar özgürlüğüne kavuşacaktı. (Ancak, bu arada üniversitedeki çatışmalarda Verkaya ile Gül'ün bulunduğunu Cumhuriyet Savcılığı'na rapor eden polis şefleri ve polisler faal görevlerden alınarak, geri hizmete atanacaklardı!...)

Mehmet Gül ise hala serbestti. Cumhuriyet Savcılığı Mehmet Gül'ün yakalanması için tam on kez polise baş vurmuş ama sonuç değişmemişti. O kadar ki Gül, ülkücülerin Milliyet gazetesi önünde düzenlediği gösteri sırasında -yine polislerin gözü önünde- bir otomobilin üzerine çıkarak konuşma yapmış, gazete yakınıştı... Sonunda savcılık 23 Ocak 1977 tarihinde polis örgütüne şunları yazmak gereğini duydu:" Şayet Ülkü Ocakları Başkan Mehmet Gül'ün nerede saklandığını, nerelerde gezdiğini polis olarak sizler bilemiyorsanız, lüften gazetecilere sorunuz. Çünkü gazeteciler her istedikleri anda Mehmet Gül'ü buluyorlar ve açık oturuma davet ediyorlar. Lüften polis olarak tarafsız olalım. Çünkü sizler hükümetin değil, devletin polisisiniz. Bizler de savcı olarak Cumhuriyet'in savcısıyız..."

Bunun üzerine adının açıklanmasını istemeyen bir polis ilgilisi Savcılık'a şu yanıtı verecekti: "Bu polisi aşan bir şey..." Evet, gerçekten de bazı "şey"ler polisi aşmaktaydı!...

Eski adı Küllük (sonraki adı Gülizar) olan ve Ülkü Ocaklılar'ın

devam ettiği kahvenin önünden geçen Ömer Turan Köroğlu adlı öğretmeni "Elinde ilerici bir gazete taşıdığı için" bıçaklayan Süleyman Erbaşı adlı komandonun bulun(a)maması, aradan zaman geçtikten sonra adı geçen kahveyi basan polislerin aranan ülkücüyü yakalamaları ama kahvedekilerin elleri Thomson'lu 100 kadar polisin elinden arkadaşlarını kurtarmayı başarabilmeleri (?), polisin ise aldığı emirle geri çekilmesi bu gerçeği ortaya koyan örneklerden bir başkasıydı.

Öte yandan, hakkında giyabi tutuklama kararı bulunan Süleyman Erbaşı, rahatlıkla avukatlık stajını tamamlayabilecekti; hem de İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nda!!!

Biz dönelim Mehmet Gül'e... Bir yıldır aranmakta olan ve bu süre içerisinde çeşitli eylemlere katılmaktan geri kalmayan Mehmet Gül, 11 Mart 1977 günü teslim olacaktı. Kendisine bakılacak olursa, "Hakkındaki tutuklama kararından haberi yoktu ve tutuklanmasını gerektirecek hiç bir eylemde de bulunmamıştı..." Gül tutuklanıp cezaevine konuyordu. Ne var ki, bir süre sonra tekrar serbestti...

Bu arada, CHP Genel Başkanı Ecevit'e hakaret ettiği için hakkında yeni bir dava açılmış ve mahkeme, sorgusunun yapılabilmesi için, uzun zamandır duruşmalara katılmayan Gül'ün tutuklanmasına karar vermişti. Ama o, ortalıklarda dolaşmasına karşın bir türlü yakalan(a)mamaktaydı. Bir süre sonra eylemlerde gözükmeye başlayacaktı...

Serbest kaldıktan sonra Verkaya için de hiç bir şey değişmemişti; adı sık sık gazete sütunlarında boy göstermekteydi. 31 Mart 1977 günü üç öğrencinin ciddi bir biçimde yaralanmasıyla sonuçlanan Fen Fakültesi'nin faşistlerinin baskınına uğraması olayında yer alanlardan biri Verkaya idi. Çatışmadan sonra Mustafa Verkaya ile arkadaşı Hasan Ersanlı yakalanıp tutuklanacaklar ama serbest kaldıklarında kendilerinden yine çeşitli biçimlerde söz ettireceklerdi. Örneğin, 13 Eylül'de Fen Fakültesi'nde meydana gelen ve Verkaya'nın öğrencilerin üzerine tabure fırlatıp, küfretmesiyle geliştiği ileri sürülen bir başka olayda ikisi ağır beş öğrenci yaralanacaktı. Ne var ki, yaralananlar arasında bu kez Verkaya'nın kendisi de bulunmaktaydı...

İki hafta sonra; 27 Eylül 1977'de Verkaya Çapa otobüs durağında bir saldırıya uğrayacak, ancak saldırganın tabancasında çıkan

kurşanlar Verkaya yerine, durakta otobüs bekleyen bir kadının kucağındaki 1,5 yaşındaki bebeğe isabet ederek onun ölmesine neden olacaktı...

1978 yılında faşistlerin neden olduğu kanlı olayların baş kişisi ise Mehmet Gül idi.

13 Ocak 1978'de İ.Ü.'ne bağlı Yabancı Diller Yüksek Okulu öğrencisi iki genç Laleli'de katledilecekler ama katilleri bulanamayacaktı. Ne var ki, Yabancı Diller Yüksek Okulu öğrencilerinin Savcılık'a verdikleri şu dilekçe olayın sorumlusunu ortaya koyar gibiydi: "2 Kasım 1977 günü okulumuza taş ve sopalarla faşistler saldırıda bulunmuşlardır. Bu durum 3 Kasım 1977 tarihli gazetelerle belirlenmiştir. Polisin ise bu saldırganlara karşı hiçbir müdahalede bulunmadığı görülmüş, öğrenciler de bu taş ve sopalı saldırılardan kurtulabilmek için okula girerek kapıları kapatmışlardır. Her gün okulumuzun önünden geçen bu grubun başında bulunan Ülkü Ocakları eski başkanı Mehmet Gül'ün yanında bulunan (Tombalacı) lakabı ile bilinen Nezih adlı kişiye "Bu okuldan bir kaç kişiyi temizleyelim mi, ne dersin?' şeklindeki sözlerine tüm okul öğrencileri tanıktır." Gerçekten de bu konuşmanın üzerinden üç ay bile geçmeden sözü edilen okuldan iki kişi "temizlenmişti"!...

İstanbul Üniversitesi'nin açıldığı19 Ocak günü ise üniversite kapısındaki çok sıkı polis kontrolünü üzerleri aranmadan ve kimlikleri sorulmadan aşacak olan Mehmet Gül öncülüğündeki ülkü ocaklılar, devrimci öğrencilere sataşıp küfür edecekler ve okul öğrenime başladığı ilk gün savaş alanına dönecekti... Gül 15 Şubat'ta yakalanıp tutuklanacaktı ama, bir süre sonra tekrar serbest kalacak ve "işinin başına" dönecekti!...

Sonraları "16 Mart Katliamı" olarak anılacak olan Cemil Sönmez, Baki Ediz, A.Turan Ören, Abdullah Şimşek, Hamit Akıl, Murat Kurt ile Hatice Özen adlı 7 öğrencinin ölümü, 42 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan İ.Ü. Merkez Binası kapısından çıkan öğrencilerin üzerine bomba atılması olayında yer alanlardan biri "doğal olarak" Mehmet Gül'dü.. Bir görgü tanığı yaşadıklarını basına şöyle aktaracaktı. "Dersten çıktık. Dışarıda bir grup faşistin olduğunu görünce beklemeye başladık. Polise faşistleri uzaklaştırmadan biz çıkmayız dedik. Fakat polis bizi zorla dışarı çıkardı. Dışarıdaki faşistlerin başında Mehmet Gül vardı. Biz çıkınca Mehmet Gül'ün

başında bulunduğu faşistler marş söylemeye devam ediyorlardı ki, öndeki arkadaşlarınız kendilerini yere attılar ve sonra ortalarında bomba patladı..."

16 Mart katliamı üzerine Mehmet Gül, olayın tek tutuklu sanığı Sıddık Polat, Ülkü Ocakları İstanbul eski 2. başkanlarından Orhan Çakıroğlu, MHP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı Kazım Ayaydın, Ahmet Hamdi Paksoy ve Hamdi Karakaya hakkında sorgu hakimliğinde kamu davası açılacak, ama Mehmet Gül ortalıkta serbestçe gezip dolaştığı halde yine bir türlü ele geçirilemeyecekti. (Gül 27 Nisan günü teslim olacaktı. Artık neredeyse bu bir kural haline gelmişti; istediği zaman gidip teslim oluyor, üç gün sonra da dışarı çıkıyordu...)

Sıddık Polat'ın yakalanması üzerine, Hergün gazetesi başta olmak üzere, MHP yanlısı basın birden insan hakları savunucusu kesilecek ve Polat'a, İstanbul Ülkü Ocakları Başkanı Fethi Yıldız ile eski başkanlarından Mehmet Gül'ün isimlerini vermesi için 1. Şube'de işkence yapıldığı temasını işlemeye başlayacaktı.

Fethi Yıldız'ın açıklamalarına dayanan Milliyet gazetesinin 18 Mayıs 1978 tarihli sayısının başlığı ise şu şekildeydi:"10 gündür işkence gören ülkücü genç felç oldu." Oysa, ertesi gün adliyeye verilen Polat'ın ne felçli bir durumu vardı, ne de vücudundunda en ufak bir işkence izine rastlanmaktaydı...

Orhan Çakıroğlu ise 16 Mart katliamından önce de çeşitli eylemlere karışmıştı. (Çenesinde de ustura yarası taşımaktaydı.) Örneğin 19 Mayıs 1977 tarihinde baskına uğrayarak camları, buzdolapları kırılan, her yeri kurşunlarla delik deşik edilen Beyazıt'taki Platin Bilardo Salonu'nun sahibi Kumkapı Karakolu'na verdiği ifadede, "yüzünde ustura yarası olan Orhan adlı kişinin" saldırganların başından bulunduğundan söz etmiş ve olayı şöyle anlatmıştı: "İki gruba ayrılanlardan bir bölümü alt kata indi. Bir kısmı da dışarıda kaldılar. Yakalarında MHP rozeti olan tatar yüzlü kişi de aralarındaydı. Ellerinde silahları da vardı. (...) Daha sonra salondan herkesi (komando) Zeki Bük'ün cenaze törenine götürmek için silah tehdidiyle çıkarttılar. Silahlı kişilerin çoğunu tanıyorum. Daha önce bu salona gider gelirlerdi. Sanıyorum şimdi Küllük'te oturuyorlar."

Çeşitli zamanlarda üniversitede olay çıkartıp, öğrencileri yara-

layan, fotoğraflarını çeken gazetecileri de tartaklayıp, tehdit eden aynı kişiydi: Ülkü Ocakları eski ikinci başkanlarından Orhan Çakıroğlu...

MHP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı Kazım Ayaydın ise, son derece "ilginç" açıklamalarda bulunarak bir süre sonra adını kamuouyuna yeniden duyuracaktı: 13 Ağustos 1978 tarihinde Zeytinburnu Yeşiltepe'de duvarlara yazı yazmak isteyen MHP'liler ile devriye gezen polisler arasında çatışma çıkmış, polise ateş açanlar daha sonra MHP Zeytinburnu İlçe Binası'na sığınmışlardı. Diğer ikisi de binanın içindeki gizli geçitte, kaçmaya çalışırlarken ele geçirileceklerdi. Ele geçirilenler bununla bitmiyordu: Çeşitli suç aletleri, mermiler ve dinamit yapımında kullanılan malzeme de bulunmuştu MHP Zeytinburnu İlçe Binası'nda...

İşte Ayaydın burada devreye girmiş; ertesi gün bir gün MHP'li yönetici ile gittiği vali muavinine polisi şikayet ederek, "olaya açıklık getirmişti" (!). Ayaydın'ın savına göre;" Dinamit sarmaya yaradığı söylenen kağıtlar aslında bakkaldan alınmış peynir kağıtlarıydı!... Mermiler ise bir süre önce ilçe merkezinin kurşunlanması olayından arta kalan kovanlardı!..." Oysa, polisin açıklamasına göre binada bulunan kağıtlar peynir sarılmış kağıtlar olamazdı. Çünkü kağıtlar parafinliydi... (-ki, parafinli kağıda ancak dinamit sarılabilirdi). Bu kağıtlara peynir sarılması halinde peynir zehirlenirdi. Binada bulunan kovanlar da boş mermi kovanları değil, geniş çaplı patlamamış mermilerdi. Yine binada ele geçirilen tel, şiş ve fırçaların ise dinamit hazırlanması ve tabanca temizlenmesinde kullanıldığı saptanmıştı. Aslında Zeytinburnu bu tür malzemenin bulunduğu ilk yer değildi. Sonuncusu da olmayacaktı...

17 Mart 1977 tarihinde bir ihbar sonucu baskın düzenlenen Beşiktaş Ülkü-Bir Derneği'nde de bir tabanca, bir şarjör, yedi mermi, ateşlenmeye hazır dinamit lokumları, el yapısı bombalar ve elektrik kablosundan yapılmış coplar ortaya çıkarılmıştı.

1 Mart 1789 günü Üsküdar Ülkü Ocakları şubesini arayan polisler ise iki adet otomatik tabanca, bir gaz tabancası ile bıçak ve sopalar bulmuşlardı.

21 Haziran 1977'de Taksim'den Şişli yönüne gitmekte olan belediye otobüsüne Elmadağ durağında yaylım ateşi açarak, otobüste bulunan Galatasaray Mühendislik Yüksek Okulu öğrencisi Ahmet

Aytaç ile bir işçiyi öldüren, iki kişinin de yaralanmasına neden olan katillerden Abdurrahman Al'ın poliste ve mahkemede anlattıkları da MHP binalarının ne gibi amaçlarla kullanılabildiğini gözler önüne seren örneklerdendi. 9 mm.lik bir tabanca, iki şarjör ve sekiz mermi ile yakalanan bu "milliyetçi", silahı kendisine Ülkü Ocakları Başkanı'nın verdiğini söylemekteydi. Al, silahını MHP Şişli binasına bırakmaktaydı ve bunu pek çok kez yinelemişti. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki sorgusunda anlattıkları aynen şöyleydi:"... Silahımı Şişli MHP binasına bırakacaktım. Orada kimseye bırakamazdım. Bir bölme vardı, o bölmeye bırakırdım. O gün de her daim bıraktığım yere bırakacaktım..." (*44)

Veli Can Oduncu adlı komandonun 1979 yılında gazetelerde yayınlanan itirafları ise okuyanların tüylerini ürpertecek türdendi. Veli Can Oduncu diyordu ki;

"Ülkücü ve milliyetçi görüşü benimsiyordum. İlk cinayetimi şöyle işledim: Erol Doğan'ı tren yoluna çektim, konuşacağımı söyledim. Sonuçta tabancamla kendisine üç el ateş ettim, yere yıkıldı. Edirnekapı Öğrenci Yurdu'na giderek saklandım. Bir ay Edirnekapı Öğrenci Yurdu'nda kaldıktan sonra yurt müdürü tarafından Tekirdağ Öğrenci Yurdu'na gönderildim. Yurdun penceresinden bana sokaktan giden Taner Aral gösterildi, onu vurmam istendi. Tabancamla pencereden ateş ettim, ancak Taner'in yanındaki arkadaşını vurdum.

1 Nisan 1978 günü saat 15.00 sıralarında bir büyük rakı aldım ve tamamen içtim. Üzerimde tabancalar olduğu halde solcuların kaldığını bildiğim Niğde Öğrenci Yurdu'na gittim. Solcuları cezalandırmak amacıyla iki tabancanın da kurşunları bitene kadar yurdun pencerelerinden içeriye ateş ettim.

Bayrampaşa Cezaevi'nden 12 arkadaşımla birlikte 2 Aralık 1978 tarihinde firar ettikten iki gün sonra Eyüp MHP binasında Hüseyin Çelik'ten tabanca temin ederek (...) otomobille gezmeye çıktık. (...) Adana-Bitlis yurtları arasında 25 yaşlarında bir şahıs gördük. Bu Numan Kaygusuz'muş. (...) Solcu Numan Kaygusuz'u otomobile bindirdik. Ben kendisini hiç tanımıyordum. Topkapı'ya çıktık. Numan'ı daha sonra Silivrikapı Mezarlığı'na soktuk. (...) Kendinden büyük bir mezarın yanına götürdük. Ben tabancamı Numan'ın başına doğrultup, bir-iki karış uzaklıktan iki el ateş ettim.

Cinayetten sonra ülkücü Şerafettin Avşar'ın Küçükçekmece'deki evinde saklandık. Bir gece(...) Cennet Mahallesi'nde gezmeye çıktık. Şerafettin Avşar bize bir grubu göstererek (bunlar solcu) dedi. Ben tabancamı çıkardım. Adının sonradan Serdar Taner olduğunu öğrendiğim gence yönelerek 5-6 ateş ettim. Delikanlı yere yıkıldı. Gülcan ve Avşar da sonradan ateş ettiler. Ben daha sonra topluluğa doğru gelişigüzel ateş ettim.

Ertesi gece Avşar ve Gülcan ile birlikte yine Cennet Mahallesi'ne gittik. Yukarı doğru çıkarken önümüze geçen 5 kişiyi gösteren Avşar (bunlar solcu) dedi. Onları izledik. Önce bir kahveye, sonra aynı binanın bodrum katına girdiler. Biraz sonra adını sonradan öğrendiğim Saadettin Kazan oradan çıkıp yürümeye başladı. Ben onu izliyordum. Hissetmiş olacak ki, adımlarını sıklaştırdı. Ben tabancamı çıkartıp 6-7 ateş ettim. Önce kurşun sırtından değince düştü, sonra kalkıp kaçmaya başladı. (Beni hastaneye götürün) diye bağırıyordu. Ben daha bir kaç el ateş ettim, yere yıkıldı. O zaman diğer arkadaşlarım da ateş ettiler. Kaçıp Avşar'ın evine geldik.

Cezaevi kaçağı arkadaşım Vedat Kasımlar'dan bir pusula aldım. (Mustafa Baki Gülcan'ı ihbar eden Abdurrahman Güneş'tir) diyordu. (...) Zeytinburnu'nda Güneş'in kaldığı kahveye gittik. Onu lokalden alarak arabaya bindirdik. Kazakkent yolunda indik. Tabancalarımızı çıkardık. Kafasına 5 el kadar ateş ettim. O yere yıkılınca Erkin Akın da ateş etti.

Erkin Akın bana (Fatih'te solcuların gittiği bir kahve var, orayı kurşunlayacağız) demişti. Sarhoşluğumuz devam ediyordu. Kahveye girdik, tabancalarımızı çektik. Kalabalığı ayağa kaldırdık. Erkin bana aynı masada oturan 20 yaşlarında iki kişiyi gösterdi. İkimiz birden iki metre mesafeden bu iki kişiye ateş ettik. Sarhoştum. Taksi tutup Zeytinburnu'na döndük. Eve gidip yattım. Ertesi gün bir gazetede Fatih'te iki ülkücünün kurşunlanarak öldürüldüğünü okuyunca şaşırdım. Erkin'e (Sen bana solcu dedin, vurduklarımız ülkücüymüş) diye söylenince (Ben öyle bilmiyordum) dedi. ..." (6.4.1979, Aydınlık. "Demokrat Gözüyle"/Lütfü Oflaz)

Evet, olaylar öylesine gelişmişti ve gelişmekteydi ki,-İlhan Selçuk'un da belirttiği gibi-MHP'nin bir siyasal parti mi, yoksa şiddet olayları yaratmak için kurulmuş garip bir örgüt mü olduğu anlaşılamaz olmuştu...

Ülkücüler hakkındaki bu geniş parantezden sonra biz gene kaldığımızı yere dönelim.

V.20) UMUT VERİCİ BAZI GÖSTERGELER

Türkiye öyle bir noktaya ulaşmıştı ki, artık siyasal tartışmalar ekonomik sorunlara, ekonomik sorunlar da sistem ve düzen analizlerine dönüşmüştü.

MC'ye en ağır eleştirileri yönelten çevrelerin başında aydın kesim ve üniversite gençliği geliyordu. Çünkü 70'li yıllarda ulaştığı bilinç ve kültür düzeyini daha da artırmış olan gençlik, egemen sınıfların eskiden tek parti içinde sağladıkları birliklerini, sınıflar mücadelesinin yurdumuzda eriştiği düzey karşısında bir "Cephe" bünyesinde yeniden oluşturmak gereğini hissettiklerini kavramıştı. MC'nin de bu zorunluluğun bir sonucu ve ifadesi olduğunun ayırdındaydı. Dile getirilen eleştiriler de güçlü bir muhalefete dönüşmek yolundaydı.

Köylülerin hükümetten beklentileri de farklı boyutlar taşır olmuştu. Başbakan gelirken asfaltlanıp,daha ilk yağmurda dağılan göstermelik yollar değildi artık istedikleri;seçim propagandaları sırasında vaad edilenler yerine getirilmeli; kendilerine tohum, gübre, traktör ve de toprak sağlanmalıydı.

Öte yandan memurlar da artık "kapıkulu" olmaktan kurtulmak istiyorlardı. Onlar da ulusal gelir dağılımındaki adaletsizliklere karşı çıkıp, haklarını aramaktaydılar. Ülke sorunlarıyla geniş biçimde ilgilenir olmuşlar, meslek kuruluşları aracılığıyla da görüşlerini kamuoyuna duyurmaya başlamışlardı.

Ama bütün bunlardan daha da önemli olan gelişme "yüzyılın kölesi" durumundaki işçilerin silkinmekte oluşu ve üretimden daha adil bir pay istemiyle çok daha yoğun bir biçimde harekete geçmeleriydi. Daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak, geleceğe güvenle bakmak onların da hakkıydı; bu sık sık dile getirilir olmuştu. Emekten yana gerçek işçi sendikaları da ağırlıklarını yalnızca iş alanında değil, politikada da hissettirmeye başlamışlardı. Onları ilgilendiren artık salt toplu iş sözleşmeleri değildi. Emperyalist tekellerle işbirliği halindeki yerli tekelci sermayenin MC eliyle yürüttüğü ekonomik politikaya karşı oluşan toplumsal birikim, işçi sınıfının yükse-

len ve ilerici bir iktidar hedefine yönelen mücadelesinden etkilenmiş, geniş emekçi katmanlar daha aktif tavırlar içine girmeye başlamışlardı. Ve DİSK'in Yürütme Kurulu karar defterinin 135. sayfasına 2 Nisan 1976 tarih, 199 sayılı şu kararı yazdı; "1 Mayıs'ın İşçi Dayanışma Günü olarak kutlanmasına..." (*45)

Kutlamalar büyük bir çoşkuyla gerçekleşti. İstanbul'un Taksim Alanı otuzun üzerinde örgütün katıldığı büyük bir kitlesel gösteriye sahne oldu. Alanı dolduran sadece kalabalık işçi toplulukları değildi. Türkiye'deki bütün sol fraksiyonlar, bazı sosyalist parti yöneticileri, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS), İlerici Kadınlar Derneği (İKD), öğretmenlerin güçlü örgütü TÖB-DER üyeleri ile bazı tiyatro toplulukları ayrıca çok sayıda sanatçı, aydın, ilerici kişi 1 Mayıs'ta Taksim Alanı'ndaydı. İlerici Gençler Derneği(İGD) de yol boyunca Grev adlı bir oyunu sergilemekteydi. Söylenen marşlar, sloganlar, taşınan pankartlar emekçiden yana kitlelerin bağımsızlık tutkusunu ve faşizme karşı kini dile getirmekteydi.

Artık iyice anlaşılmıştı ki, Taksim Alanı'nı dolduran 200.000'i aşkın insan seli 1 Mayıs'ı "Bahar ve Çicek Bayramı" olarak kutlamıyorlardı. Bundan böyle işçileri kırlarda piknik ile avutmak olası değildi. Türkiye işçi sınıfının yaklaşık yüz yıldır verdiği savaşım, sonunda böylesi güçlü ve son derece önemli bir gösteriye dönüşebilmişti.

Daha da sevindirici olanı, işçi sınıfı ile öğrenci gençliğin ilk kez böylesine çoşkuyla el ele, omuz omuza gelmiş olmasıydı. Bu tür gelişmeler Türkiye'yi demokratik yoldan eşitlikçi, daha iyi ve daha ileri bir düzene götürebilecek toplumsal potansiyelin günden güne arttığının göstergeleriydi. Oysa bunu tersine çevirmek de olasıydı. Söz konusu gelişme şiddet hareketine dönüşürse/dönüştürülebilirse bu, bir dikta rejiminin kurulmasına yol açabilirdi.

1975 yılında hız kazanıp, 1976 ve sonraki yıllarda tırmanışa geçen saldırı ve cinayetler de son çözümlemede işte bu ikinci şıkkı gerçekleştirme amacına yöneliktiler...

Bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözyaşlarımız gittiler
ve bundan dolayı
biz unuttuk bağışlamayı ...
NAZIM HİKMET

V.21) "BİZİ BİR PARÇA HAZİN VE DİMDİK BIRAKIP GİTTİLER..."

Kamuoyunda "öğrenci olayları" olarak tanımlanan politik kökenli silahlı çatışma ve saldırılarda, 1976 yılının ilk dört ayında yaşamını yitirenlerin sayısı 32'yi bulmuştu bile... Ve bu 32 kişiden tam 25 tanesi sol dünya görüşünü benimsemiş gençlerdi. MHP'li komanlardan da 5 kişi öldürülmüştü ama bunların üçünü "Davadan dönmelerini"nin bedelini ödeyenler oluşturuyordu. Yani katilleri yine MHP'li komandolardı. Bir polis ile bir bekçi de meydana gelen olaylar sırasında can vermişti.

İçinde bulunulan durumunun değerlendirilmesini 7-8 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilen TMMOB 21. Genel Kurulu'nda CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit şöyle yapmaktaydı:

"... Türkiye'deki ilkel kapitalizm anlayışını sürdürmek isteyen bazı çıkar çevreleri ve siyaset adamları istiyorlar ki, ekonomik gelişme sonucu toplumun yaşama biçimi değişsin, üretim biçimi ve ilişkileri değişsin ama değer ölçüleri, davranışlar, düşünceler, kafalar değişmesin. Herkesin kafası işçinin de, gencin de, eğitilmiş insanın da, teknik elemanın da kafası kendi kafaları kadar geri kalsın; bunu istiyorlar. (...) Bunlar arasında ciritli-kımızlı şölenler düzenlemekle, sosyal ve iktisadi değişimi tersine çevirebileceklerini sanan zavallılara bile rastlanıyor. Tabii insanlığın akımını, gelişmenin kurallarını tersine çevirmeye güçleri yetmiyor. Buna güçleri yetmeyince de, istedikleri toplum modelini ve düşünce kalıplarını zorla kabul ettirecek bir devlet yönetimi özlüyorlar. (...) Düşüncelerinin güçsüzlüğünü zorbalık ölçüsüne varan bir devlet gücüyle dengelemek istiyorlar. Bu da kendilerini faşizme yöneltiyor. Eğitimden, bu çağın gereklerine ve bilimsel gerçeklerine göre eğitilmiş insanlar-

dan korkuyorlar. Üniversiteleri, okulları eğitim yapılamaz duruma getirmek istemelerinin nedeni budur..."

Nedenleri üzerinde ne söylenirse söylensin, yadsınamayacak olan şuydu ki, 1976 Türkiyesi'nde üniversiteler, yüksek okullar gerçekten de öğrenim yapamayacak duruma gelmişler/getirilmişlerdi. Çünkü faşistlerce düzenlenen saldırılar "işgal" boyutuna ulaşmış ve baskıcı uygulamalar ile cinayetlerin gitgide yoğunlaşması üzerine de sol gençlik kesiminde "Faşist terör karşısında caydırıcı, gerileticı saldırı" anlayışı -koşulların dayatmasıyla- egemen olmaya başlamıştı. Temel sorun can güvenliğiydi artık...

Her üniversite, hatta fakültede dernekler kuruluyor, bir taraftan düzenlenen forum ve başka etkinliklerle öğrencilere bir bilinç ile -dernekte egemen olan grubun ideolojik yapısı paralelinde!- dünya görüşü kazandırılmasına çalışılırken, bir taraftan da "okulun faşistlerce ele geçirilmemesine" çaba harcanıyordu.

Çünkü koşullar o şekilde gelişmişti ki, (İYÖKD'nin binbir türlü iç çekişme ve örgüt bünyesinde süregelen ideolojik ayrışımlar sonucunda "resmi olarak olmasa da fiilen kapatılması" üzerine, merkezi bir kitle örgütlenmesi gereksinimine yanıt verebilmek amacıyla 1976 yazında kurulan İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği /İYÖD'ün, daha sonra da DEV-GENÇ'in yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuş, ayrıca İstanbul Dev-Genç başkanlığı görevini sürdürmüş olan Celalettin Can'ın da belirttiği gibi) (*46) ; 76- 77 öğrenim yılında yüksek öğrenim kurumları artık şu şekilde gruplanmaktaydı: A) Devrimcilerin etkin olduğu, faşistlerin ele geçirme umuduyla saldırdığı okullar B) Faşist işgal altındaki okullar C) Ortadaki okullar D) Tamamiyle devrimcilerin elinde olan, faşistlerin giremediği okullar...

İş bu noktaya varınca da, iki karşıt görüşlü grup arasında çıkan kavgalar, siyasal nedenlerden dolayı uğradığı saldırıda neredeyse hergün bir veya birkaç gencin yaralanması, hatta öldürülmesi "günlük olaylardan" sayılır olmuştu!... Çünkü DİSK'e bağlı Basın-İş Sendikasınca yapılan bir araştırmaya göre; 1976 yılında her üç günde bir siyasi cinayet işlenmişti. (24.1.1977, Günaydın) Hem artık "öğrenci olayları" olarak adlandırılan silahlı çatışmalar yalnızca yüksek öğrenim gençliğiyle sınırlı kalmıyor, liseler düzeyinde de yaygınlaşıyor ve can alıyordu....

Örneğin 26 Şubat 1976 tarihinde Aydın'ın Nazilli ilçesinde kurşunlanarak yaşamını yitiren Mümtaz Akkaya, Meslek Lisesi öğrencisiydi.

30 Mart 1976 günü Kayseri'de, kaldığı evde kafası naçakla parçalanarak katledilen Mutad Karademir, Fevzi Çakmak Lisesi'nin ikinci sınıfında okumaktaydı.

15 Mayıs'ta Afyon'un Sandıklı ilçesinde liseliler arasında bir çatışma meydana geliyor ve Ülkü Ocakları'na kayıtlı İbrahim Türkeş bıçaklanarak öldürülüyordu.

1 Nisan günü Ankara Abidinpaşa Lisesi önünde çıkan siyasal nedenli kavgada yaralanmış olan Akşam Lisesi öğrencisi Fahir Doğan ise, 45 gün komada kaldıktan sonra kurtarılamayarak, 17 Mayıs günü hayata gözlerini yumuyordu. Aynı gün, bu kez Erzurum'un Tortum ilçesinde yine liseli öğrenciler birbirlerine silah çekiyorlar ve çatışmada Ülkü Ocaklı Mustafa Ertaş bıçaklanarak öldürülüyordu.

24 Eylül'de ise, Elazığ'da İsmail Tuncel adlı "devrimci ortaokul öğrencisi" komandolar tarafından yaylım ateşine tutularak katlediliyorlardı.

6 Ekim 1976 tarihinde yaşamını yitiren, 15 yaşındaki Emine Yumuşaklı olacaktı. Emine Yumuşaklı Gaziantep Atatürk Lisesi önünde komandoların açtıkları yaylım ateşi sırasında yaralanmış ve kurtarılamamıştı.

9 Ekim günü Manisa'da Ülkü Ocakları'na kayıtlı üç komando, fikirlerini kabul etmeyen Murat Öngel'i bıçaklıyorlardı. Öngel öldüğünde (daha doğrusu, öldürüldüğünde) henüz 17'sindeydi.

19 Ekim'de Ankara Bahçelievler'de bir grup lise öğrencisi arasında başlayan sağ-sol tartışması çok geçmeden çatışmaya dönüşecek, sonuçta Faruk Sevinç adlı liseli yaşamını yitirecekti.

25 Ekim'de yine Ankara'da, bu kez İmam-Hatip Lisesi'nin "Akıncı" öğrencileri arasında bir kavga çıkıyor, kavga sırasında Veysel Akdoğan adlı akıncı öğrenci başı yere çarparak ölüyordu.

6 Kasım günü komandolar Ankara'daki Başkent Lisesi önünde çevreye ateş açıyorlardı. Olay sırasında yaşamını yitiren ise, TÖB-DER üyesi öğretmen Ali Gümüş oluyordu.

20 Kasım tarihinde İstanbul Göztepe'de devrimci lise öğrencisi Zülfikar Uralçin evine giderken komandoların silahlı saldırısına

uğruyor ve kurşunlanarak öldürülüyordu.

29 Kasım'da ise Adana'nın Ceyhan ilçesinde yeni açılan Ceyhan Meslek Yüksek Okulu'na ön kayıt yaptırmak için Ceyhan Lisesi önünde bulunan öğrencilerin üzerine karşı kaldırımdaki komandolar kurşun yağdırıyorlar ve Tufan Liceli adlı devrimci öğrenciyle, yoldan geçmekte olan Murat Ülgen adlı bir yurttaşın ölümüne neden oluyorlardı.

1976'nın o kargaşalı günlerinde serseri kurşunlara hedef olarak yaşamını yitiren tek kişi Murat Ülgen değildi elbet... 14 Mayıs 1976 tarihinde Nevşehir'de komandoların saldırısına uğrayan CHP Merkez İlçe Başkanı Mustafa Bilgin'in kendisini korumak amacıyla ateş etmesi sırasında seken kurşunlardan biri Mahmut Göncü'ye isabet ederek ölümüne neden olmuştu.

29 Haziran'da içkili oldukları ileri sürülen 5 komandonun Beşiktaş'ta çevreye rastgele ateş açmaları sonucu kurşunlardan biri Güler Çetin'e saplanmıştı. Kurtarılamayan Güler Çetin 6 yaşında bir çocuktu...

1 Ağustos'ta da İstanbul Fındıkzade'de Sakarya ile Niğde öğrenci yurtları arasında çıkan silahlı çatışma sırasında yoldan geçmekte olan Hüseyin Kara adlı gömlekçi yaşamını yitirmişti.

Devrimci bir öğrenciyi ihbar ederek yakalatan komando Merih Tuncer 4 Eylül'de Elazığ'da öldürülmüş, ama gelişen olaylar olanbitenle ilgisiz iki kişinin daha vurulmasına yol açmıştı. Bunlardan biri Ali Alpay adlı bir yurttaş, diğeri ise Haydar Değirmenci adındaki 12 yaşında bir çocuktu...

2 Kasım günü de komandoların İTÜ Gümüşsuyu binasına yaylım ateşi sırasında, civarda otomobil yıkamakta olan 13 yaşındaki Selahattin Bülbül kurşunlara hedef olarak can vermişti.

8 Kasım 1976 tarihinde ise İstanbul Vezneciler'deki Site Öğrenci Yurdu'na, komandoların elindeki Sivas Yurdu'ndan ateş açılması sonucu silahlı çatışma başlamış ve kurşunlardan biri o sırada yoldan geçmekte olan Enver Ülgen adlı sünnetçiye isabet ederek onu öldürmüştü.

Öldürülenler arasında bir başka kategoriyi de "Davadan dönenler" oluşturuyordu:

Ankara Başevler'de meydana gelen olaylarda komandolarca ağır yaralanan Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencisi Zeki Yılmaz,

22 Ocak 2976'da kurtulamayarak yaşamını yitiriyordu. Bazı CHP'li milletvekillerine göre Yılmaz bir komando idi, ama artık fikir değiştirmişti. Öldürülme nedeni de işte buydu...

Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü öğrencisi Ahmet Albayrak da eskiden komando iken bundan vazgeçip, MSP'li olmanın "cezasını" 17 Haziran 1976'da Mustafa Odabaşı tarafından vurularak ödüyordu.

17 Eylül 1976' da ise Ülkü Ocakları'na kayıtlı Orhan Seçilmiş, kendisi gibi komando olan altı kişi tarafında dövülerek öldürülüyordu. Olaydan sonra Ülkü Ocakları Genel Başkanı Batman polise telefon edecek ve bunun "kendi aralarında bir hesaplaşma olduğunu" söylecekti.

5 Kasım 1976 tarihli gazeteleri okuyanlar, ileri sürülen bir sav karşısında tepkilerini "Vahşet" kelimesiyle ifade etmekten kendilerini alamıyorlardı: Okmeydanı Motor Sanat Enstitüsü öğrencisi Şakir Ay, MHP'ye girmediği için komandolar tarafından yüksek dozda morfin verilerek öldürülmüştü!...

Polis ile diğer güvenlik kuvvetlerinin de 76'nın kanlı bilançosunun ortaya çıkmasında şu veya bu şekilde rol oynadığı söylenebilirdi. Bir çok genç, polisin açtığı ateş sonucu yaşamını yitirmişti. Şöyle ki;

13 Ocak1976 günü Ankara Hacettepe Üniversitesi'nde meydana gelen olaylarda polis öğrencilere karşı silahına sarılacak ve ağır yaralanan devrimci öğrenci Nuray Erenler kurtarılamayarak yaşamını yitirecekti.

18 Ocak'ta İstanbul Zeytinburnu'nda bir eve polisler tarafından baskın düzenlenerek, evde bulunan sol görüşlü Atilla Özkan kurşunlanacaktı. (Özkan'ı öldüren polisler daha sonra birçok işkence olayına da karıştılar ve haklarında dava açıldı.)

22 Ocak'ta Malatya'da bir polis ile bekçiyi vurarak kaçan THKP-C mensubu İlker Akman, Hasan Basri Temizalp ve Yusuf Ziya Güneş 26 Ocak günü Beylerderesi yöresinde kıstırılarak, güvenlik kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu öldürüleceklerdi.

27 Ocak'ta ise, Malatya'da yaşananları ve de 15 gün önce komandolar tarafından ağır yararlanan İTÜ öğrencisi Özer Elmas'ın ölümünü protesto amacıyla yürüyüşe geçen gençlere polis yine kurşun yağdıracak, Ankara DMMA öğrencesi Metin Arıkan bu olayda

vurulacaktı.

30 Ocak günü, arkadaşlarının yanından alınarak Samatya Karakolu'na götürülen Hukuk Fakültesi devrimci öğrencilerinden Cahit Şenyüz'ün ölüm nedeni ise, karakolda gördüğü işkencelerdi.

Ankara'da Aydınlıkevler Büyük Ülkü Derneği önünde bildiri dağıtırken çıkan tartışma sırasında yaralanan ADMMA öğrencisi sol görüşlü Mustafa Sargın 14 Şubat 1976 tarihinde kurtarılamayarak ölüyordu. İstanbul Devrimci Gençlik Birliği'nin yazılı açıklamasına göre Sargın'ı polis memuru Halil Yazıcı vurmuştu.

8 Nisan günü Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi önünde meydana gelen olaylarda da polisler, Site Yurdu'ndan gelen komandolarla birlikte öğrencilerin üzerine ateş açacaklar ve üçüncü sınıf öğrencisi devrimcisi Hasan Yurdakuler'in ölümüne neden olacaklardı. Yurdakuler'in öldürülmesi üzerine Hacettepe Üniversitesi Yurdu'nda düzenlenen forum da polislerce basılacak ve öğrenciler otomatik silahlarla taranacaklardı. Sonuç; Gazi Eğitim Enstitüsü devrimci öğrencilerinden Esari Oran'ın polis kurşunlarıyla can vermesiydi... Aynı gün içinde iki gencin birden polislerce katledilmesi kitleleri galeyana getiriyor ve SBF önünden Kurtuluş'a doğru büyük bir yürüyüş başlıyordu.. Bu kez vurulan ADMMA öğrencisi devrimci Burhan Barın idi.

8 Haziran 1976 tarihinde Gaziantep Nuri Pazarpaşa semti Baloğlu sokağında bir evin bodrum katına güvenlik güçlerince baskın düzenleniyor ve THKO üyesi oldukları iddia edilen dört genç delik deşik ediliyordu. (Aynı olayda bir polis memuru, bir jandarma çavuşu ile bir de jandarma eri vurulmuşlardı.)

19 Haziran'da ise Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde Hacı Kerem Yılmaz adlı yurttaş jandarmanın açtığı ateş sonunda can veriyordu.

30 Haziran günü- kayıtlara göre ilk kez- sağ kesimden bir genç güvenlik kuvvetlerinin kurşunlarına hedef oluyordu; Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde komandolar ile jandarmalar arasında çıkan çatışmada Necdet Salih adlı komando jandarmalarca ağır yaralanacak ve kurtarılamayacaktı.

26 Temmuz'da Adana'nın Ceyhan ilçesinde Özkan Arabacı adlı genç götürüldüğü karakolda işkence nedeniyle yaşamını yitirecekti. Ne var ki, bu tür olaylar sona ermemişti henüz... 15 Ağustos'ta ölen Ahmet Lale'nin ölüm nedeni de İzmir Eşrefpaşa Karako-

lu'nda kendisine yapılan işkencelerdi. (Bu iki olayda da gençleri dövdüğü ve işkence uyguladığı ileri sürülen polisler tutuklandılar.)

Bir kaç ay sonra aynı türden bir ölüm haberi daha alınıyordu. Bu kez yer Diyarbakır, yaşamını yitiren ise, İsmail Gökhan Edge adlı devrimci öğrenciydi. (Edge'nin işkence edilerek öldürüldüğü Adli Tıp raporuyla da saptandı.)

Temel görevlerinden biri vatandaşı korumak ve toplumda huzuru sağlamak olan polisin böylesine yüz kızartıcı, insanlık dışı davranışlar sergileyebilmesi kendilerine güven duyulmamasına yol açıyor, özellikle ilerici kesim ve öğrenciler arasında tepki oluşturuyordu. Kamuoyunu derinden rahatsız eden konulardan birisi de, güvenlik güçlerinin sağcı çevrelerin çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, açıktan açığa yanlı bir tutum içerisinde bulunmalarıydı. Örneğin devrimcilerin egemenliğinde bulunan Galatasaray Mühendislik'in kantininde polis şefi Şükrü Balcı kitlelerin önünde faşistlere "Burayı benim zamanımda ele geçiremezseniz size yazıklar olsun" diyebilecek kadar cüretkar bir biçimde davranabilmekteydi. (*47)

Cumhurbaşkanı Korutürk bile 29 Ekim1976'da Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla yayınladığı demecinde polisin tavrına değinmek gereğini hissediyordu. Bir başka ifadeyle;bu durum "Güvenlik kuvvetlerinin büyük bir kısmının ülkede anayasa nizamını korumak ve asayişi sağlamak için büyük bir fedakarlık içinde çalışmalarının yanında, bir kısmının tarafsız hareket etmeyişi kamu huzurunu ve vicdanını büyük ölçüde rahatsız etmektedir." sözleriyle bizzat Cumhurbaşkanı tarafından da dile getirilmekteydi...

76 Türkiyesi'nde gözlenen bir başka durum da, kutuplaşmaların -doğal olarak- yüksek öğrenim gençliği çerçevesiyle sınırlı kalmayarak, toplumun çeşitli kesimlerinde de yaygınlaşmasıydı. Örneğin öğretmenler, savunduğu dünya görüşü birbirine taban tabana zıt iki derneğin; TÖB-DER ile Ülkü-Bir'in çatısı altında örgütlenmişler ve kendi aralarında zaman zaman oldukça sert ideolojik tartışmalara girmişlerdi. Sınıflarındaki öğrencilere kendi benimsedikleri öğretileri zorla empoze etmeye çalışan veya öğrenciye ailesinin siyasal tercihine göre not veren öğretmen tipine de rastlanabilmekteydi. Bu durum ise, demokratik hakları daha da kısıtlamak için bahane arayan çevrelere mükemmel bir fırsat oluşturmuş ve örneğin

Gaziantep Valisi Mayıs 1976'da öğretmenlerin oy haklarının kaldırılmasını isteyebilmişti!...

Öte yandan Türkiye yine 1976 yılı içerisinde, konumuz açısından iki önemli gelişmeye sahne olmuştu. Bunlardan biri, " Gençliğin yolu işçi sınıfının yoludur" temel belgisiyle, işçi-köylü-öğrenci gençliğin anti-faşist, anti-emperyalist kesimlerinin birliğini savunan İlerici Gençler Derneği'nin (İGD) 6 Ocak 1976'da kurulmuş olması (*48), diğeri ise Dev-Genç'in kasım ayında yeniden toparlanmasıydı.

Ama ülkemiz, Sosyalist Parti Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın belirttiği gibi; "Kuşkusuz tarihinin en kritik dönemlerinden birinde bulunmaktaydı. Türkiye'de çok ciddi bir faşizm tehlikesinin olduğu kabul edilmeliydi..."

Öyle ucuz ettiler ki
herşeyi
Sözü, saygıyı, erdemi
ölümü bile kirlettiler,
Ölümü bile kirlettiler...
ŞÜKRÜ ERBAŞ

V.22) "ÖLÜMÜ BİLE KİRLETTİLER..."

1977'ye girildiğinde durum her açıdan daha da kötüye gitmekteydi. Özellikle öğrenci ve işçiler üzerinde yoğunlaşan siyasal amaçlı cinayetlere hemen her gün yenilerinin eklenmekte oluşu, yani can güvenliğinin kalmaması ülkenin temel sorunuydu artık...

Silahlı çatışma başlıca eylem biçimi haline gelmişti. Bu durum ise, gerek öğrenci kitlesi içerisinde, gerekse yaygın olarak kamuoyunda iki tavrın ortaya çıkmasına yol açtı: Öğrenciler, bu mücadelenin dar gruplar eliyle yürütülebilir bir nitelik taşımasının da etkisiyle ya edilgin bir unsur konumuna düşüyorlar, ya da eyleme fiilen katılmanın olanaksızlığı nedeniyle eylemsiz kalıyorlardı. Başka bir deyişle; gençler eylem platformunda iki gruba ayrılmış durumdaydılar. Birinci grup silahlı çatışmaları yürütüyor, diğer grup ise pasif tepkiler göstererek olan biteni izliyordu. Aslında eylemsiz, edilgin görünümdeki öğrenci kitlesi büyük çoğunluğu ile sol eği-

limliydi, faşistlerin karşısındaydı. Ama bu durumda geniş kitlesel potansiyelin oldukça sınırlı bir kısmı kullanılabilmekte, devrimci kesim sahip olabildiği olanaklardan tam anlamıyla yararlanamamaktaydı.

Yığınları kazanmak kaygısını taşımayan faşistler, kitlelerin üzerine hedef gözetmeksizin ateş açma gibi yıldırmaya yönelik, baskı tarzında eylemlerde bulunuyorlar, böylelikle de devrimcileri "kitlenin saldırıdan korunması" amacıyla bazı önlemler almaya zorluyorlardı. Bu iş belirli niteliklere, bilgilere ve becerilere sahip bir grup insanı gerektirmekteydi. Yani sol görüşlü gençlik kesiminin "yoğun bir eylemlilik hali yaşayan grup" ile "eylemsiz kalan geniş kitlesel taban" olarak, eylem biçimi bakımından bölünmeye uğraması -bilinçli zorlamaların da sonucu olarak- kaçınılmaz bir duruma dönüşmüştü. Ve bu tür bir bölünme zaman içinde netleşebilerek, kitlelerle kadro konumundaki grup arasında kopukluklara yol açabiliyordu.

Konunun bir başka önem taşıyan yönü ise; şiddeti gitgide artarak süregelen faşist saldırılar nedeniyle, yaşamlarının tehlikede olduğunu belirterek öğrenimlerini yarıda bırakıp, bu gerilimli ortamdan, okuldan ayrılanların sayılarının günden güne çoğalmakta oluşuydu. Söz konusu gençler fiilen mücadeleden kopmuş olmaktaydılar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, ülkenin gündemindeki bir numaralı konu can güvenliğiydi. Devrimci gençlerin başlıca sorunu da faşistlerin düzenledikleri baskınlara ya da silahlı saldırılara karşı koymaktı.

İş bu noktaya gelip dayanınca, halk tabakaları kendi sınıfsal çıkarları ile gençlik kesiminin eylemleri arasında bir bağ kuramaz olmuş, dolayısıyla gençler önceleri üniversite reformu konusunda kendilerini haklı bulan kamuoyunun desteğini yitirmişlerdi. Üniversite sorunu, öğrenci olayları toplumun dışındaki olaylardı sanki... "İki karşıt grup arasında çıkan çatışma"nın altında yatan nedenler gereği gibi açıklanamadığından halk olan biteni tam anlamıyla kavrayamıyor, çatışmalar ölümle sonuçlanınca da git gide yükselen bir tempoyla tepki gösteriyordu:"Sağ-sol çatışması önlenmeliydi!..."

Görünürde iktidardakilerin de amacı buydu... Dediklerine gö-

re, kardeş kanı dökülmesini önlemek için ellerinden gelen çabayı göstermekteydiler... Ama bu dediklerinde hiç bir inandırıcılık payı bulunmamaktaydı.

Nitekim son iki ay içinde öldürülen 23 öğrencinin katillerinden hiç biri yakalan(a)mamış, adliyeyi sevk edilen bazı sanıklar ise, yeterli kanıt bulunmadığından (?) salıverilmişti. (23.1.1977, Politika) Bu durumda Emil Galip Sandalcı'nın şu saptamasının haklılığı bir kez daha ortaya konmuş oluyordu:"Dilediklerinde ve işlerine geldiğinde bir evin bodrumundan üç kişiyi çıkarmak için tankları, helikopterleri, ordu birliklerini ve generalleri seferber edenler yüksek ve orta öğretimdeki öğrenci kıyımını önleyemiyorlarsa, bunun nedeni salt önlemek istememeleridir. Ötesi yalandır, ikiyüzlülüktür, palavradır, yutturmacadır..." (6.11.1976, Vatan)

11 Ocak 1977 tarihli Vatan gazetesinde yer alan soruşturmada kamuoyuna "Sağ-sol çatışması" olarak yansıtılan olayların gerçek niteliğinin üzerinde durulmaktaydı:

Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (DGDF/Dev-Genç) Genel Sekreteri Bülent Usluer "Gerici basının faşist saldırıları halkımıza sağ-sol çatışması adı altında çarpıtarak yansıtması, kendi yapı ve karakterine gayet uygun bir olgudur" dedikten sonra sözlerini şöyle sürdürüyordu:"Sorun sağ-sol çatışması olmaktan çok uzaktır. Sorun; devlet içinde kurumsallaşmış faşizmin baskı ve terör yöntemlerini kullanarak, kendine kitle tabanı yaratma veya en azından tabanda kendine kalıcı bir yer bulma çabasıdır. Buna karşılık, gerçekten anti-faşist mücadele veren yurtseverlerin faşistlere boyun eğmek istemeyişleri, kendilerini savunmaları, oligarşisinin beslemesi basın tarafından elbette, sanki kendileri meselenin dışındaymış gibi tavır alarak, sağ-sol çatışması şeklinde gösterilecektir."

İstanbul Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği (İYDGD) Genel Başkanı Ali Rıza Öğüt ise "Üniversite ve yüksek okullardaki akademik ve demokratik mücadele; düzene karşı anti-demokratik kanun ve yönetmeliklere karşı kitlelerin taleplerinin eyleme dönüşmesidir, sınıf mücadelesidir. Yani öğrenci gençliğin akademik, demokratik mücadelesi, işbirlikçi tekelci burjuvazi ve toprak ağalarının iktidarına vuran halkımızın bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin bir parçasıdır. (...) Saldırılar devrimci önderleri kitlelerden koparmaya yönelik, devrimci fikirlerin kitlelere gitmesini engellemeye

çalışan saldırılardır" diyor ve ekliyordu:"Bugünün şartlarında akademik sorunlar talidir. Yurtsever devrimci gençliğin önünde öğrenim özgürlüğüne yönelik saldırılar vardır. Okullarda ve yurtlarda öğrenci kıyımı ve faşistlerin polis desteğinde sürdürdükleri saldırıların sonucu, can güvenliği sorunu vardır."

İlerici Gençler Derneği (İGD) Genel Sekreteri Temel Saçlı da olayların yaratıcısı, kaynağı olarak MC'yi gösteriyor ve şu görüşü ileri sürüyordu:"(Yaşanan); sömürücü çevrelerin borazanı olan sağcı basının iddia ettiği gibi, sağ-sol çatışması değil; MC'nin tek taraflı faşist saldırılarıdır.(...) Tüm ulusal demokratik güçlerin kararlı direnişi karşısında açık faşizme gidemeyen MC, ülke çapında üniversite ve yüksek okulları kapatmanın yollarını aramaya başlamıştır. Üniversite ve yüksek okulların kapatılması sadece bunun sorumlusu olan MC'ye yarar getirmektedir. MC'nin bundan güttüğü amaç, yüksek öğrenim gençliğinin faşist tırmanışa karşı yığınsal-kitlesel çıkışlarını önlemek ve bu önemli gücü, başını işçi sınıfının çektiği demokrasi savaşımından soyutlamaktadır..."

Sağ-sol çatışması her ne şekilde olursa olsun önlensin, gibi bir tutumun -hem de geçmişe oranla toplumun daha politize olduğu bir dönemde- baş göstermesi egemen çevreler açısından önemli bir başarıydı. Zaten istenen; terörün doğurduğu korkunun kök saldığı kargaşalı bir ortam yaratmak, böylelikle de kitlesel boyuttaki ilerici hareketler ile toplumsal sorunlar arasında içsel bir bağ bulunduğunun anlaşılmamasını sağlamaktı. Faşistlerin empoze ettikleri mücadele biçimleri halkın tepkisine yol açarken eylem "onaylanamaz" bir karaktere bürünecek, ideolojik-politik kampanyalar aracılığıyla da gençlik hareketleri toplumdan iyice soyutlanacaktı. İktidarca sık sık kullanılan "Bir avuç" sözü, son tahlilde, işte bu amacın ürünüydü...

İlerici gençlik kesimine yer yer iftiraya varan, akılcılıktan uzak, peşin yargılı suçlamalar da olanca hızıyla sürmekte, kamuoyunda haklarında oluşan olumsuz kanının da daha da yaygınlaşmasına çalışılmaktaydı. Kendilerine "işçi sendikası" denen, ama aslında kimi yabancı devletlerin ve onların yerli işbirlikçilerinin güdümündeki iktidar yandaşı örgütlerin çalışma raporlarında bile şu türden cümleler yer alabilmekteydi:"... Bugün memleketimizde özgürlükleri devlet ve millet yıkıcılığı için kullanmak isteyen ide-

olojik örgütler mevcuttur. Beynelmilel bölücü güçlerle işbirliği içinde olan bu mihraklar gençlerimizin heyecanlarını istismar ederek, bilinçli bir şekilde varmak istedikleri hedefe doğru, yani ihtilalci bir sosyalizme çanak tutarak, önce demokrasiden ümidimizi kesmemizi telkin, daha sonra da demokrasiyi yıkarak enkazı altında kendileri ile beraber bizleri de mahvetmek istemektedirler..."(*49)

Ve tüm bu olumsuz koşullar altında gençler savaşımlarını sürdürmeye çalışıyorlar, her türlü faşist baskıya karşı koymak için uğraşıyorlardı.

1976-1977 yılları içinde ODTÜ'de yaşananlar, MC'nin yüksek öğrenim kurumları üzerindeki baskıcı uygulamalarına ve öğrenci kesimin anti-demokratik kararlar karşısında boyun eğmez tavrına bir örnekti.

V.23) MC'NİN BASKICI UYGULAMALARI KARŞISINDA ODTÜ ÖRNEĞİ

Hükümet 1976 yılında öğrenim kurumlarını tepeden feth etme planının ilk aşaması olarak ODTÜ'ye bir Mütevelli Heyeti atamış, kendi görüşlerini benimseyen bu heyet sayesinde de pek çok antifaşist ve anti-emperyalist olayın yaşandığı bu üniversiteyi kontrol atına alabileceğini ummuştu.

Mütevelli Heyeti'nin ilk hedefi demokrat bir kişi olan Rektör Alyanak olmuştu. Bu durumda, eşgüdüm içerisinde çalışması gereken rektörlük makamı ile Mütevelli Heyeti arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiş ve Alyanak 16 Aralık 1976 tarihinde Heyet'e şu mektubu göndermek zorunda kalmıştı:"Tarafımdan büyük gayret gösterilmesine rağmen ve bütün iyi niyetlerime rağmen artık beraber çalışmanın imkanı kalmadığını anlıyorum. Bu durumda iki yoldan birini seçmek zamanı gelmiştir. Ya Mütevelli Heyeti üyeliğinden çekilmelisiniz, ya da rektörün görevden çekilmesi için karar aldırtmalısınız..."

Bu gelişme üzerine Üniversite Konseyi toplanarak var olan çelişmelerin Mütevelli Heyeti'nden kaynaklandığını, rektörün tutumunun yerinde olduğunu ve öğretim üyelerinin büyük desteğiyle eğitimi aksatmadan sürdüren Alyanak'ın görevini sürdürmesi ge-

rektiğini oybirliğiyle kabul edecekti. Ayrıca, Mütevelli Heyeti de istifaya davet ediliyordu.

Ne var ki, 27 Aralık 1976 günü yapılan bu açıklamanın ardında Mütevelli Heyeti rektörü görevinden aldığını bildirecek ve bu karar aynı gün MEB tarafından onaylanarak yürürlüğe girecekti...

14 Şubat 1977 günü ise Mütevelli Heyeti ODTÜ Rektörlüğü'ne MHP eğilimli Hasan Tan'ı atıyordu... Tan'ın rektörlük görevine getirilmesi büyük tepkiye yol açıyor, olayın ertesinde dersler boykot ediliyordu. Bu olay üzerine ODTÜ tarihinin en büyük direnişlerinden biri başlayacak ve aylar süren bu eylem daha sonraları "9 aylık boykot" olarak anılacaktı...

17 Şubat'ta yapılan toplantıda Üniversite Konseyi Rektör Tan'a güvensizliğini belirterek, kendisini istifaya çağırıyordu. Tan'ın buna tepkisi üniversiteyi 15 gün kapatmak olacaktı... Gerekirse bu süreyi uzatabilecekti... Ne var ki, bu Üniversite Konseyi ve öğrenciler Danıştay'a kararın iptali için başvuracaklar, Danıştay da bu başvuruları kabul edecekti. Bu durumda 15 günlük süre dolmadan üniversite öğrenime yeniden açılacak, 10 Mart 1977 tarihinde ise Üniversite Konseyi'nin yaptığı toplantı sonucu şunlar talep edilecekti: "Öğrenimin aksamaması ve öğrencilerin zarar görmemesi için; 1) Rektör Tan'ın görevden ayrılması 2) Sınavlara normal eğitim sonucunda başlanması 3) Öğrencilerin yıl kaybetme olasılıklarını en aza indirgeyecek önlemlerin alınması..."

Ancak bu tür çabalar sonuçsuz kalacak, öte yandan üniversite üzerinde daha sinsi bir planın uygulanmasına geçilecekti.

Öğrenciler 9 aylık boykot sırasında önceleri üniversiteyi boşaltmamışlar, böylelikle de MC'nin dilediklerini rahatça gerçekleştirmesine fırsat tanımamışlardı. Oysa bir süre sonra Öğrenci Temsilciler Konseyi (ÖTK)'nin bir taktik hatası sonuc evlerine gönderilmişler, Rektör Tan ise üniversitenin boşaltılmasını değerlendirmekte gecikmemişti. Gereksinim olmadığı halde üniversitede 300 kişilik bir işçi kadrosu yaratılmış, bu kadro ise MHP'ye veya Ülkü Ocakları'na kayıtlı işçilerce (?) hemen doldurulmuştu. Stratejik yerlere yerleştirilen bu kişilerin hepsi de ne ilginçtir ki, aynı zamanda farklı okullarda öğrenciydiler...

Bu gelişmenin doğal sonucu, kısa bir süre sonra ODTÜ'de can güvenliğinin kalmamasıydı. Bu "işçi-öğrencilerin" tehdidi altında

bulunanlar yalnızca devrimci, ilerici ODTÜ öğrencileri değildi. Öğretim üyeleri de benzer baskılar ile karşı karşıyaydılar. Üniversitede artık sık sık bombalar patlıyor, yurtlar basılıyordu. Ama en kanlı olay 2 Aralık 1977 günü meydana geldi. O tarihte Rektörlük önünde toplanan öğrencilerin üzerine ülkücü kadrolar tarafından önce bomba atılıyor, sonra da kitle otomatik silahlarla taranıyordu!... Sonuç; 1 ölü, 36 yaralıydı... Bu vahşet üzerine üniversite panzerlerle basılıyor ve polisler olayın gerçek sorumluları yerine öğrencilere baskı uyguluyorlardı.

Tüm bunlara karşın öğrenci kitlesinin tutumunda önemli bir değişiklik olmamıştı. Eskiden olduğu gibi şimdi de eğitime devam edilmesi yolunda direniyorlardı. Sonuçta üniversitenin kapatılmayacağı, derslere hemen başlanacağı ve işçi kılığındaki MHP'li militanların sözleşmelerin feshedileceği Rektör Vekili tarafından açıklandı. Öğrencilerin örgütlü savaşımı önemli bir başarı kazanmıştı...

İşgal olayının yaşandığı tek okul ODTÜ değildi tabii ki... Örneğin 25 Ocak 1977 günü Site Yurdu'ndan çıkmakta olan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencisi iki devrimcinin pusuya düşürülerek öldürülmesi üzerine Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Haseki Hastanesi işgal edilmiş, hastalar dışında giriş-çıkış yasaklanmıştı. İşgal gece de sürmüş, sabah ise cenazelerin ardından büyük bir yürüyüş başlatılmıştı. Sirkeci'ye kadar süren bu yürüyüşün belki de asıl önem taşıyan yanı; Cerrahpaşa'nın öğretim üyelerinin, memurlarının ve işçilerinin beyaz önlükleriyle öğrencilerin eylemine katılmış olmasıydı. Yürüyüş bitip de, yürüyüşçüler dağılmadan önce kalabalık bir grup tarafından da Devrim Andı içilmişti. (Biz Devrimciler olarak, emperyalizme ve faşizme karşı kanımızın son damlasına, tüfeğimizin son mermisine kadar bıkmadan usanmadan savaşacağımıza and içeriz... And içeriz... And içeriz... Bu uğurda ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin, savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa, silahlarımız elden ele geçecekse ve başkaları mitralyöz sesleriyle ve zafer ve savaş naralarıyla cenazemize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi, sefa geldi...)

Fakat hiç kuşku yok ki, 1977'nin en önemli olayını siyasal tarihimize "Kanlı 1 Mayıs" olarak geçen, o yılın işçi bayramında yaşananlar oluşturdu.

V. 24) EGEMEN GÜÇLERİN KANLI TERTİBİ: 77 1 MAYIS

Uluslararası işçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma gününün 50 yıllık bir aradan sonra ülkemize geçen yıl yüzbinlerce kişinin katıldığı kitlesel bir gösteriyle kutlanması, başta MC iktidarı olmak üzere, tüm sağcı-gerici kanadı ve tabii ki işveren kesimi ile yandaşlarını büyük ölçüde tedirgin etmişti.

Bu kez işçi sınıfı ve onun devrimci sendikal örgütü DİSK, İşçi Bayramı'nı çok daha güçlü, kapsamlı bir biçimde kutlayacaktı. Hazırlıklar 1 Mayıs'a DİSK'in ilkeleri doğrultusunda katılmayı kabul eden demokratik kitle örgütleriyle birlikte son derece yoğun bir biçimde sürdürülmekteydi. 1976 1 Mayısı deneyiminden de yararlanan DİSK, öğrenci gençlikle eğitim örgütlerinin toplumun devrimci gücü olan işçi sınıfıyla birlikte anayasa doğrultusunda mücadele vereceğinin ayırdındaydı.

DİSK Ajansı tarafından 22 Nisan günü yapılan açıklamada 1 Mayıs İşçi Sınıfının Birlik, Mücadele, Dayanışma Günü'ne katılacak olan örgütler şöyle sıralanmaktaydı: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER), İş Müfettişleri Derneği (İM-DER), Türkiye Mimar ve Mühendisler Odaları Birliği (TMMOB), KÖY-KOOP, İlerici Kadınlar Derneği (İKD), Tüm Sağlık Personeli Derneği (TÜS-DER), Tüm Memurlar Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÜM-DER), Tüm Teknik Elemanlar ve Teknikerler Derneği (TÜTED), Çağdaş Hukukçular Derneği, Barış Derneği, Giyim İşçileri Derneği, İlerici Gençler Derneği (İGD), Pahalılık ve İşsizlikle Mücadele Derneği (PİM), Devrimci Halk Kültür Derneği, DEV-GENÇ, Devrimci Demokratik Kültür Derneği.

Buna ek olarak Türk Tabipler Birliği ile Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) de 1 Mayıs'a katılma kararı almış, bir bildiriyle Liman Tersane Gemi Yapım ve Onarım İşçileri Sendikası da DİSK'in çağrılısı olarak "İşçi bayramına katılacaklarını ve tüm tersane işçilerine 1 Mayıs ile ilgili bildiri dağıtılacağını" duyurmuştu. Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir habere göre, Türk-İş'e bağlı bazı sendikalar da kutlamaya katılacaklardı.

1 Mayıs'ta kullanılacak sloganlar, belgiler ile bez ve kartona yazılacak sözler de saptanmıştı. DİSK, kutlamaya katılacak kuru-

luşlardan slogan ve belgiler dışına çıkılmamasını, "1 Mayıs'ın anlamının saptanılmamasını" istemekteydi. Ayrıca, mitingin düzeninin sağlanması ve güvenlik önlemlerinin alınması için 20.000 DİSK görevlisi eğitilmekteydi. DİSK'i ait ya da o gün için tutulmuş taşıtlar yürüyüş düzeninin ve alandaki sıralanışın hiçbir aksaklığa meydan vermeden sağlanabilmesi, kortejler arasında koordinasyon kopukluğunun olmaması için telsizlerle donatılmıştı. Kutlamalar sırasında olay çıkarsa, yaralanmalara anında müdahelede bulunabilmesi amacıyla da İstanbul Belediye Başkanlığı'ndan sekiz tane ambulans sağlanmıştı. Çünkü sağcı basın Mayıs ayına yaklaşıldıkça kışkırtıcı yayınlarına hız vermekte, büyük bir hırsla bu önemli gün ile onu kutlayacaklar hakkında kamuoyu oluşturmaya çalışmaktaydı.

Örneğin 19 Nisan 1977 tarihli Bayrak gazetesi, Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) Genel Başkanı Ömer Faruk Akıncı'nın demecini "DİSK'in 1 Mayıs'ta Yapacağı Siyasi Gösteri Önlenmeli" başlığı ile vermiş, 20 Nisan gününün Ortadoğu gazetesi de "Sol 1 Mayıs'ta Halkı Galeyana Getirmek İstiyor" şeklinde manşet atmıştı. MHP sözcüsü olarak tanınan Hergün gazetesinin 28 Nisan tarihli sayısında yine Ömer Faruk Akıncı'nın bir demeci yer almaktaydı. MİSK Genel Başkanı'na göre "1 Mayıs komünist bayramıydı, buna sahip çıkan DİSK ise bir komünist ihtilal provası denemesi ("provası denemesi" ne demekse???) yapacaktı". Millet gazetesinin yorumu da aynıydı: "DİSK'in 1 Mayıs gösterilerinin hedefi ihtilal provası idi... "

Hergün 30 Nisan'da manşetini şöyle atmıştı:"Kızıllar 1 Mayıs'ı Savaş Günü İlan Etti!:" Ahmet Kabaklı ise Tercüman gazetesindeki köşesinde şunları kaleme almaktaydı:"Yarın 1 Mayıs... DİSK, TİP ve CHP militanları yarın İstanbul, Ankara ve bütün yurdu kana bulaması mümkün kışkırtma ve tecavüz hareketlerine girişebileceklerdir. Yarın komünist bayramı 1 Mayıs'ı Türkiye'de de bayram ilan etmek için ortalığı velveleye verecekler, kalabalıklar toplayıp yürütecek ve bağırtacaklardır. Polisle vuruşmalar muhtemeldir. Cinayetler işlenebilir, mallara, canlara kıyabilirler..."

1 Mayıs gününün Tercüman'ında da Rauf Tamer'in şu satırları okunmaktaydı:"... Sokak işgal altında. Sarı sol, kırmızı sol, demokratik sol, ortanın solu,solun solu, Maocu, Leninci ve daha bilmem neci, fakat asla Atatürkçü olmayan bir tuhaf rüzgar esecek. Araba-

lar tahrip edilecek, inşallah aldanırız ama, kanlar akanacak. Çeşitli solcu gruplar arasında slogan kavgasıdır bu..."

Tamer'in değindiği bu konuyu 30 Nisan tarihli Bayrak gazetesi de işlemiş, hatta manşetinde şöyle demişti. "1 Mayıs Öncesinde Solda Gerginlik; DİSK ve Maocu Gruplar Arasında Çatışma Bekleniyor!"

Sahi, neydi bu "Sol'daki gerginlik"?...

Sol kesimde ortaya çıkan ideolojik tartışmaların kökeni yıllar öncesine dayanmaktaydı. Önceki bölümlerde kısmen de olsa değindiğimiz görüş ayrılıkları gitgide keskinleşip, derinleşerek 1977'ye değin süregelmiş ve özellikle son iki-üç yılda sol cephe "fraksiyon"dan geçilmez olmuştu. Hemen her grup birbirini çeşitli şekillerde suçluyor, tartışmalar kimi zaman ideolojik nitelikte olmaktan çıkıp, kişilere indirgeniyor ve birbirine hakarete varan kısır, anlamsız ve gereksiz bir şekle dönüşebiliyordu. (Bundan asıl kazanç sağlayan ise, güçlenen solun birliğini kendileri ve sınıfları açısından büyük tehlike olarak gören işveren sözcüsü gerici sağ cephe oluyordu tabii...)

1977 Türkiyesi'nde solun durumu kaba hatlarıyla şöyleydi:

"İşçi sınıfı enternasyonalizmi, yurtseverlik bilinci ve bu bilincin verdiği mücadele azmi içinde" 1 Mayıs 1975'te kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP), TİP'i sağ revizyonist bir ideolojiye sahip olmakla suçlayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Mihri Belli'nin görüşleri çevresinde birleşen Türkiye Emekçi Partisi (TEP), "Güler yüzlü sosyalizm"i savunan Mehmet Ali Aybar başkanlığındaki Sosyalist Devrim Partisi (SDP) gibi siyasal örgütler ile eski THKP-C, THKO çizgisini sürdürenler, İGD bünyesinde toplananlar, Dev-Genç'in İstanbul kesimi, Dev-Genç'in Ankara kesimi vs. sol yelpazenin bir kanadını oluşturmaktaydılar.

Bunlar dışında bir de Maocular vardı. Onlar da kendi aralarında başlıca iki gruba ayrılmış durumdaydılar:

Çıkardıkları yayın organlarının adlarıyla anılan ve Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ile Halkın Birliği'nden oluşan bir "Üçlü Grup" kurmuşlardı. Ne var ki, kendi aralarında da bazı konularda görüş ve ilke ayrılıkları bulunmaktaydı. Örneğin kimi zaman birbirlerini subjektivizm, sekterizm ve dogmatizm" ile suçlayabilmekteydiler. Ama hemfikir oldukları bir nokta vardı; 1 Mayıs'a onlar da sahip çı-

kacaklardı. Çünkü "Uluslararası Dünya İşçi Sınıfının Birlik, Dayanışına ve Mücadele Günü olan 1 Mayıs'ı kutlamak DİSK'in tekelinde olamazdı. Kaldı ki, proleteryanın gerçek temsilcisi kendileriydi; revizyonist, Rus yanlısı DİSK yöneticileri değil"!...

Evet, işçi sınıfının güçlü örgütü DİSK, solun bu kanadına göre "sosyal faşist ve revizyonist" idi!!! Dahası Marksizm ve Leninizm ilkelerine ihanet etmekteydi... Ayrıca, bu "Rus yanlısı" örgüt dönek bir kliğin emrindeydi!... Zaten diledikleri de 1 Mayıs'ın "ABD emperyalizmine ve faşizme olduğu kadar, Sovyet sosyal emperyalizmi ile sosyal faşizme karşı mücadelede güçlü bir atılış" olmasıydı.

Maocular'ın diğer bölümünü ise Aydınlık ve Halkın Sesi dergileri çevresinde kümelenenler oluşturmaktaydı. Üçlü Grup ile aralarında derin, uzlaşmaz ayrılıklar bulunmaktaydı ve her iki kesim de birbirlerini ajan provakatör olarak suçlamaktaydı. Ek olarak, Aydınlık ve Halkın Sesi'ne göre "Üçlü Grup", üçlü Grup'a göre ise ötekiler sınıf uzlaşmacısı idiler... Bu kesim de DİSK'in "1 Mayıs'a sahip çıkmasına" karşıydı fakat istenmedikleri yere katılmak konusunda henüz pek kararlı değildiler.

DİSK yöneticileri gerçekten de sol görünüş altında ortaya çıkan bu gruplara kuşkuyla yaklaşmaktaydı ve Ali Gevgili'nin 29 Nisan 1977 tarihli Milliyet gazetesinde yer alan yazısında da belirttiği gibi; Ecevit'in "sarı sol" deyiminin içinde topladığı ve yeni bir iç kargaşanın araçları olarak nitelediği grupları DİSK de "toplumcu gelişime sözde sol sloganlarla engel olmaya çalışan kışkırtıcılar" olarak kabul etmekteydi.

Ama Maocular kararlıydılar; 1 Mayıs'ı -kendi deyimleriyle,- "DİSK'in başına çöreklenmiş sosyal-faşist sendika ağalarının tekeline bırakmayacaklardı"!...

1 Mayıs dolayısıyla yayınladıkları yazılar Sovyet aleyhtarlıklarını bir kez daha haykırma olanağı verdi kendilerine... 26 nisan tarihli Halkın Yolu şu dilekte bulunmaktaydı: "Her 1 Mayıs iki süper devletle işirlikçilerine bindirilmiş bir yumruk olsun..." 25 Nisan'da çıkan Halkın Kurtuluşu'nda da "Meydanları doldurmakta kalmayacakları, kızıl bayraklara da sarılacakları" bildirilmekteydi. (Her ne hikmetse, şu "kızıl bayrak" işi tam da MC'nin iktidarda olduğu, ülkede faşizmin kol gezip saldırmak için bahane aradığı ve işveren sözcüsü sağ basının solu karalamak için fırsat kolladığı bir dönem-

de konu edilmişti. Nitekim, daha sonraki yıllarda belli iktidarlar ve yönetime el koyanlar sözde haklılıklarını kitlelere kanıtlayabilmek için bu kızıl bayraklardan medet umacaklardı!...)

DİSK ise, Genel Sekreteri Mehmet Karaca aracılığıyla 1 Mayıs gösterisine katılacak demokratik kuruluşları DİSK'in çizdiği sınırlar içinde kalmaya çağırmaktaydı. Mihri Belli'nin genel başkanı olduğu TEP'in görüşlerini yansıtan haftalık "Bağımsız Türkiye" gazetesinin 25 Nisan 1977 tarihini taşıyan 19. sayısın da bu konuda uyarılarda bulunulmaktaydı. "...DİSK, sendika hareketi içinde en bilinçli işçileri çatısı altında birleştiren yarım milyonluk işçi konfederasyonu olarak, (...) Türk-İş'in temsil ettiği Amerikancı sarı sendikacılık karşısında daha dürüst bir sendikacılığın temsilcisi olarak (...) İşçi Sınıfının Birlik ve Dayanışma Günü'nde birlik ve dayanışmaya ters düşen her türlü sekter ve grupçu davranıştan uzak kalmaya yükümlüdür. (...) Atılan sloganlar, konuşmalar işçi sınıfının ve tüm demokratik güçlerin birlik ve dayanışmasını destekler içerikte olmalıdır. (...) Pekin çizgisini izleyen grupların da 1 Mayıs için hazırlıkları var. Bunlar eğer bir başka yerde yürüyüş düzenleyerek 1 Mayıs'ı kutlayacaklarsa, buna bir diyeceğimiz yok. Ancak solun birçok kesimlerine olduğu gibi, bu çevrelere de sızabilen kışkırtıcı ajanların faal olduğu bilinmelidir. Ortam böylelerin safları bölmede ve hedef şaşırtmada tertipler yapmasına elverişlidir."

1 Mayıs sabahı Vatan gazetesine göz atanlar ise şu satırlarla karşılaşıyorlardı:

"Uluslararası sermaye, onun yerli işbirlikçileri, faşistler, işçi düşmanları bu bayram gününde kanlı olaylar çıkmasını, sol grupların birbiriyle vuruşmasını bekliyorlar, tezgahlıyorlar. (...) İşçi sınıfının gerçek dostları 1 Mayıs'ta emperyalizmin, uluslararası faşizmin, işçi düşmanlarının oyununa gelmemelidirler."

Öte yandan, yaşanan bazı acı olaylar 1 Mayıs 1977 öncesinde kitlelerin tansiyonunun daha da yükselmesine yol açmıştı. İşin içine bu kez bir de cinayet tartışması eklenmişti!...

Sadık Canaslan adlı İTİA öğrencisi 18 Nisan gecesi Kocamustafapaşa'da afiş asarken başından vurularak öldürülmüştü. Aralarında ciddi görüş ayrılıkları bulunan Maocu kesimden Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Sesi bu kez birleşmişlerdi: Cinayeti İGD'liler işlemişlerdi!...

Halkın Sesi Dergisi'ne bakılacak olursa (20.4.1977 Sayı:106); "Ülkü Ocakları örnek alınarak kurulan İGD'nin onun yöntemlerini benimsemesi tabii idi... Zaten İGD, DİSK'e sızdırılan Rus beşinci kolu tarafından kurdurulmuştu..."

Halkın Kurtuluşu da 25.4.1977 tarihli 54. sayısında "Bir proleter devrimci daha İGD'li sosyal faşistler tarafından kahbece kurşunlanarak öldürüldü" diyor ve "İGD'li haydutlar"ı TKP beslemeleri olarak niteliyordu...

Halkın Yolu ise 26 Nisan günlü sayısında Sadık Canaslan'ın öldürülüş gerekçesinin şu olduğunu ileri sürüyordu: "Dünya halklarının baş düşmanlarından biri olan Rus sosyal emperyalizminin ve kendi işbirlikçisi yüzlerinin hergün biraz daha açığa çıkmasıyla İGD telaşa kapılmış ve bu uğurda mücadele veren Sadık yoldaşı bu korkunun verdiği hınçla öldürmüştür..."

İGD ise bu çok ağır suçlamalar karşısında şu açıklamada bulundu: "...Faşistlerin dışında, sol gruplar arasındaki çelişkiler alabildiğine kışkırtılmakta ve bu çelişkilerin silahlı çatışmaya dönüşmesi için özel bir çaba harcanmaktadır. (...) Egemen güçler kitleleri birbirine kırdırmak, 1 Mayıs'ı sabote etmek (...) peşinde... Derneğimizin adı geçen saldırıyla hiç bir ilgisi yotur. Yapılacak herhangi bir soruşturma bu gerçeği açığa çıkartacaktır. Derneğimiz can güvenliğine yöneltilen hür türlü saldırının şiddetle karşısındadır..."

28 Nisan sabahı saat 06.45 dolaylarında Konak alanı'nda 1 Mayıs afişlemesi yapan gruba silahlı saldırıda bulunulmuş, açılan ateş sonucu İlhan Korkmaz, Osman Gümüş ve Abdullah Şentürk adlı işçiler yaralanmış, Dişçilik Fakültesi öğrencisi İdris Türkoğlu ise yaşamını yitirmişti...

Ortaya çıkan durum, aynen Canaslan'ın öldürülüşü sonrasında yaşananlar gibiydi...Maocular'a göre Türkoğlu'nun katilleri "sosyal faşist İGD'lilerdi", İGD yanlıları ise Türkoğlu'nun "Maocu bozkurtların" kurşunlarıyla can verdiğini ileri sürüyorlardı.

1 Mayıs'la ilgili çalışmalara tabii ki (?) MHP'li komandolar da seyirci kalmıyorlar ve 27 Nisan gecesi DİSK'in 1 Mayıs afişlerini yapıştırmaya çıkan işçilere Fındıkzade'de açtıkları ateş sonucu bir işçinin ağır biçimde yaralanmasına neden oluyorlardı.

Böylesine gergin bir hava içinde 1 Mayıs pazar gününe gelindi... İsmail Cem'in sözleriyle (1 Mayıs 1977, Politika); "İşçiye ve

halka karşı silahlı saldırıların yoğunlaştığı, kışkırtmanın her türüne başvurulduğu bir günde yapılması 1 Mayıs bayramının bu yılki ayrıcalığı" idi.

DİSK'in daha önce İstanbul Valiliği'ne bildirimde bulunup, izin alarak düzenlediği yasal gösteri için kalabalıklar günün erken saatlerinden başlayarak, yürüyüşe geçecekleri merkezlerde toplanmaya başladılar. Türkiye'nin, özellikle İstanbul'un hemen her yanından akın akın işçi gelmekteydi. Alanda bulunan İntercontinental Oteli'nin çalışanları da hazırladıkları afişle İşçi Bayramı'nı kutlamaktaydı.

İşçi bayramına pek çok yabancı ülke sendikaları temsilci yollamıştı. Kıbrıslı yurttaşlar da "Bağımsız Kıbrıs" adını verdikleri bir çelenkle 1 Mayıs'taydılar...

DİSK görevlilerinin büyük gayret ve dikkatleriyle yürüyüş son derece düzenli bir biçimde başladı. Katılım 1976 1 Mayısı ile kıyaslanamayacak ölçüde fazlaydı. O kadar ki, Taksim alanı ilk kez bir miting için yetmiyordu...Miting düzenleyicileri bu durum karşısında çareyi, alanı akıp giden bir geçit haline getirmekte buldular.

Halk oyunları oynanıyor, temsiller veriliyor, şiirler okunuyor, marşlar söyleniyor, gerek sloganlarla, gerekse taşınan pankartlarla emekçilerin gücü haykırılıp, faşizm ve sömürü düzeni yeriliyordu. Daha güzel, daha yaşanası bir düzenin özlemi yüzbinlerden oluşan bir koroyla dile getirilmekteydi.

İstanbul Barosu başkanı Avukat Orhan Apaydın o gün hakkında şunları söylemekteydi "Sanırım ki, dünyanın hiç bir yerinde bu kadar görkemli ve düzenli bir gösteri yapılmamıştır." (8.5.1977, Politika)

Artık saatler 19.00 sularını göstermekteydi. Aslında düşünülen süre aşılmıştı. Umulanın çok üstünde katılımın gerçekleşmesi yürüyüşlerin planlanandan daha uzun sürmesine yol açmış, bu durumda, örneğin Anadolu'dan gelen TÖB-DER henüz alana girememişti. Miting önceden kararlaştırılan zamanda bitirilirse bazı kortejler yerlerini bile almadan dağılmaları istenecek, bu da bazı yanlış anlaşılmalara, tatsız olaylara neden olabilecekti. Hükümet komiseri ile konuşularak, yarım saat daha uzatma izni alındı. Herşey yolunda gitmekteydi ve 1 Mayıs kutlaması başladığı gibi büyük bir düzen içerisinde neredeyse sona erecekti. Bu sırada DİSK Genelbaş-

kanı Kemal Türkler de, alanı hınca hınç dolduran 600.000'e yakın kişiye seslendiği konuşmasını tamamlamak üzereydi

Sabahın erken saatlerinden beri ayakta olan, fiziksel gücü oldukça tükenmiş, günlerdir basında işlenen saldırı olasılığının boşa çıkmasıyla rahatlamış ve her an tetikte olmanın yarattığı stressle iyice yorgun düşmüş kitleler dönüş hazırlığına başlamışlardı.

İşte ilk silah sesi o an duyuldu!...

Bu ilk silah sesinin ardından -ki sonraları bu ilk silah sesinin olayı başlatmak için bir işaret olduğu ileri sürülecekti- alana hakim noktalardan yığınların üzerine kurşun yağmaya başladı!...

Ateş edilen yerlerden bir tanesi Sular İdaresi çatısıydı. Sinema-Tek Derneği Yönetmeni Vecdi Sayar'ın tanıklığı şöyleydi: "(Sular İdaresi'nin çatısında) birisi el-kol hareketleriyle birtakım emirler veriyordu. Çeşitli işaretlerle belirli grupları yönettiği, yönlendirdiği anlaşılıyordu. (...) Çatıdaki adamın hareketini 30-40 dakikalık bir süre boyunca izledik. İstiklal Caddesi'nin başında toplum polisleri vardı. Çatıdaki adamın gizlenmek için pek bir çaba harcamadığı anlaşılıyordu." (13.5.1977, Politika)

DİSK'in kürsü sorumlusu Sıtkı Coşkun da aynı yerden birkaç kişinin ateş ettiğini görmüş, hatta "Sular İdaresi üzerinde ateş eden insanlar var. İhtar ediyoruz. Bunları etkisiz hale getirin, alın..." diye bir kaç kez anons yapmıştı...(7.5.1977, Politika)

Aynı olayı görenlerden biri de zamanın İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'dı. Dayanamayıp, DİSK görevlilerinin kendi etraflarında oluşturdukları koruma halkasını yararak, Kültür Sarayı önünde toplu halde bekleyen 200-250 kadar toplum polisinin amirine gidecek ve "Bu duvarın üzerinde elinde silahla bakın bir adam dolanıyor, oradan ateş edildi bize. Bunların kimliği sizce malum mudur?Bunlar polis midir, görevli midir? Yoksa ateş eden kişilerden midir? Bunları niçin tespit etmiyorsunuz, niçin bir şey yapmıyorsunuz? Bunlar ne yapıyor duvarın üzerinde?" diye soracaktı. (*50) İsvan'ın bu sözleri üzerine polisler arasında homurtular yükselecek ve İstanbul Belediye Başkanı polis tarafından joplanacaktı!...

Gerçi bir süre sonra resmi elbiseli polisler gelerek, su deposu üzerindeki kişileri elleri enselerine kavuşturulmuş vaziyette indirip götürmüşlerdi. Ancak -daha sonraki soruşturmalarda- bundan ciddi

bir sonuç alınamayacaktı; çünkü polise göre "böyle birşey yoktu!..." Sular İdaresi'ndeki işçilerin ifadesiyle "Bu kişiler zaten ateş etmemişlerdi. Üstleri aranmıştı ama silah çıkmamıştı...." İsvan'ın da dediği gibi, akla şöyle bir sonu gelmekteydi: Aranıp da üzerinde silah çıkmayan adamı polis niçin götürmüştü? Kaldı ki; birisinin boş kovanları toplayıp cebine koyarak binadan ayrıldığını görenler de olmuştu...

Gerek İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan, gerekse pek çok kişi şu kanı üzerinde birleşmişlerdi: Söz konusu şahıslar oradaki işçilerin doğru ifade vermesini engelleyecek güçteydiler. Başlangıçta da güçteydiler, sonradan da pek büyük bir tehdit güçleri vardı.

Ateş açılan noktalardan bir diğeri Pamuk Eczanesi tarafıydı. Savcılığın yaptığı soruşturma sırasında eczanenin üst katındaki otomobil yazıhanesinde iki tabanca ile mermi kovanları ele geçirilmişti. Asıl ilginç olan nokta, yazıhane sahibinin pazar günü işyerini açmadığını söylemesiydi. Silahların burada bulunuşuna da akıl erdirememekteydi...

Alanın tarandığı bir başka merkez de hem alana hem de alandan kaçılabilecek yollara hakim bir noktada kurulu bulunan İntercontinental Oteliydi. İstanbul Tabip Odası Başkanı Dr. Özdemir İlter'in anlatımıyla; "İntercontinental Oteli'nin önü polis doluydu. Ama ateş kesinlikle bu polis kitlesinden gelmiyordu. Polisler silahlarını çekmiş durumda değildi. Yere yatıp oraya doğru baktığımız zaman polislerin kalıp gibi durduklarını ve hiç bir müdalade bulunmadıklarını görüyorduk. Ama oradan ateş geliyordu. Ya polislerin arkasından atılıyordu, ya da daha yüksek bir seviyeden ateş ediliyordu." (11.5.1977, Politika)

Daha sonraki incelemeler otelin beşinci ile altıncı kat pencerelerinde kurşun deliklerinin bulunduğunu gösterecekti. Ancak, kurşunlar camlara dışarıdan saplanmamamış, içeriden atılmıştı. Çünkü ne camlar patlamıştı, ne de odalarda kurşun izleri vardı...

OLEYİS üyesi bir İntercontinental çalışanı da "Olayların otelden idare edildiği" kanısındaydı. Çünkü beşinci ve altıncı katların Taksim tarafına bakan kısımlarına saat 10.00'da yetkililer gelmişler ve "mesele bitinceye kadar" buralara hiç kimseyi sokmamışlardı. Olay ertesinde yapılan saptamalar, "ilgililer" hangi odalarda bulunmuşlarsa kurşun yaralarının da oralarda bulunduğunu gözler önüne

sermişti!...(* 51)

1 Mayıs katliamı başlamadan az önce, ekipten birisinin saatine bakarak "İşte saat geldi. Daha ne bekleniyor?" diye sorduğu da ileri sürülen savlar arasındaydı.

Tüm bunların yanı sıra, dikkat çeken bir başka grup ise, ellerindeki çantaları bir an bile bırakmayan, "Üç gündür çok yorulduklarını" söyleyen 8-10 tane Amerikalı idi. Bunlar 1 Mayıs kırınının ardından Taksim Gezisi'nin alana bakan merdivenlerinin üzerinde miting alanını uzun uzun seyretmişlerdi. Turist görünümlü bu grubun, İntercontinental 'den çıkıp, son uçakla İstanbul'dan Ankara'ya giden sivil, ama ceplerindeki tabancaların kabarıklığı belli olan ve birbirilerine "Amirim, müdürüm" diye seslenen kişilerle oldukça dostça konuştukları da gözlenmişti. İlhami Soysal'ın da sorduğu gibi (17.5.1977, Vatan) ; "Kimdi bunlar? Elerindeki dikdörtgen veya oval çantalarda neler vardı? Hava alanında üzerleri niçin aranmamıştı ve neden üç gündür çok yorulmuşlardı?" Bu soruların hiç bir tanesi yanıtlanmadı.

Tanık ifadeleri karşılaştırıldığında bir de şu nokta açığa çıkmıştı: Çeşitli noktalardan ateş açan kişilerin kıyafetleri hemen hemen aynıydı; Hepsi de lacivert elbise giymişlerdi. Bu salt basit bir rastlantı mıydı acaba?...

Bunca gizemli konu arasında son derece açık bir şey vardı ki, o da alana bakan çeşitli yönlerden açılan ateşin kalabalığı kürsüye doğru sıkıştırarak, asıl büyük paniğin orada çıkmasını sağlamak amacına yönelik olduğuydu.

O sırada iki panzerin Taşkışla yönünden alana dalarak Atatürk heykeline doğru hızla yol almaları kürsü tarafına olan yığılmayı daha da artırdı. Panzerler insanları öylesine yakın bir mesafeden tarayarak geçiyorlardı ki, genç bir kadın iyice sıkışmış durumda bulunan kalabalık nedeniyle kendini geriye çekemeyecek ve panzerlerden birinin altında kalarak feci şekilde can verecekti...

Fakat heyecanı daha da çoğaltan polislerce atılan ses bombaları oldu. Alandaki yüzbinlerce kişinin çoğu doğal olarak daha önce hiç ses bombası ile karşılaşmamıştı. Öldürücü nitelikte bomba atıldığının sanılması paniği doruk noktasına çıkarmış, hele bunu yine polislerce kalabalık üzerine su sıkılmasının izlemesi, insanların kaçışırlarken kelimenin tam anlamıyla birbirlerini çiğnemeleri sonu-

cunu doğurmuştu... Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, İntercontinental Oteli önündeki polisler de otelin içine sığınmak isteyenleri engelliyorlar, hatta kalabalığa doğru silah çekerek paniği artıracak şekilde ateş ediyorlardı.

Yaylım ateş olanca hızıyla sürerken Tarlabaşı yönünden beyaz renkli bir Renault göründü. İçerisindeki dört kişi ellerindeki otomatik silahlarla çevreyi tarayarak alana daldılar ve sonra da Gümüşsuyu yönüne saparak uzaklaştılar.

Arkadan bu kez de mavi renkli, plakasız bir Anadol göründü. Aynen Renault gibi, bu arabadaki silahlı saldırganlar da kurşun yağdırarak alanı kattettiler. Anadol da Gümüşsuyu yönünde gözden kayboldu...

DİSK görevleri tüm bu karmaşa sırasında bile gerek yaptıkları anonslarla, gerekse oluşturdukları güvenlik zincirleriyle kitleleri korunmaya uğraşıyorlardı. Olağanüstü gayretlerle kurdukları barikatler sayesinde ezilmelerin daha da fazla olması kısmen de olsa engellenmişti.

Fakat yine de o gün Taksim Alanı'nda en az 126 kişi yaralanmış, 34 kişi de yaşamını yitirmişti!...

Ölenlerin 28 tanesi yaratılan terör ortamı içerisinde panik halinde kaçışlarlarken ezilme, boğulma sonucu can vermişti. Ve bu 28 ölüm olayının 25'i Kazancı Yokuşu'nda meydana gelmişti!... Başka bir ifadeyle; asıl katliam Kazancı Yokuşu'nda yaşanmıştı...Çünkü kurşunların yağdığı, ses bombalarının ortalığı inlettiği, panzerlerin dört döndüğü Taksim Alanı'ndan uzaklaşmak amacıyla Kazancı Yokuşu'na hücum eden kalabalığa bu kez de yokuşun biraz altından ateş açılmış, bu durum karşısında geri dönüp kurtulmak isteyen öndeki grup ile, ileride olanlardan habersiz aşağıya doğru büyük bir hızla kaçışan insanlar o dar yolda sıkışıp kalmışlar ve iki ateş arasında birbirlerini çiğnemişlerdi...

10 dakika kadar süren seri atışlarda 2000'e yakın mermi yakıldığı saptanmış, ama buna karşın yalnızca 5 kişi kurşun yarası nedeniyle canvermişti. Bundan hareketle, 30 Mayıs 1977 tarihinde istanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ne verilen iddianamede "Şu durum karşısında eğer hedef gözetilerek ateş edilmiş olsaydı (...) bu rakamların pek çok üstünde ölüm ve yaralanmalar meydana gelirdi" deniyor ve şu önemli saptamada bulunuluyordu: " O halde, tertip

olunan bu hareket 100.000 kişinin üstünde mitingi izlemekte olan halk üzerinde yılgı, korku ve panik yaratmayı amaçlamaktaydı..."

Oldukça yaygın bir kanıya göre 1 Mayıs'ta yaşananlar "mükemmel bir tertipti. "Ama olayın çıkış nedeni hakkında farklı bir görüş daha söz konusuydu: İşçi Bayramı'nın kanlı bir biçimde sonuçlanmasına Maocu grupların silahlı saldırısı yol açmıştı!...

Nitekim 2 Mayıs 1977 tarihli Hürriyet gazetesi "Maocuların başlattığı çatışmaya mitinge katılanların da karşılık vermesiyle adeta bir iç savaş yaşandı" diyordu. Hürriyet'e göre; "Saat 19.10'da ellerinde 'Kurtuluş' yazılı büyük bir pankart bulunan, ayrıca kızıl bayraklar üzerinde Lenin, Stalin ve Marks'ın resimlerini taşıyan grup, haklara özgürlük diyerek yürümeye başladılar. (DİSK görevlileri gelen gruba toplantıya katılmamalarını ve süratle dağılmalarını ihtar etmişlerdi. (...) Olayın kavga haline dönüşmemesi için DİSK görevlileri büyük çaba sarfetmişlerdi) Yürüyen grup İntercontinental Oteli'nin çevresini bir anda sarmaya başladı. Maocu grubun arkasından yürüyen 50 kişiden ikisi 'Kürtlere özgürlük' diye bağırarak aniden bellerindeki tabancaları çekip, Taksim Alanı'nda bulunan onbinlerce insanın üzerine hedef gözetmeksizin yaylım ateşi açtı."

Milliyet'e göre de "Kanlı olaylar miting alanına sızmak isteyen Maocu grubun ateş açması sonucu başlamıştı."

2 Mayıs günü Günaydın'ın manşeti de şöyleydi: "Maocu vatan hainleri işçi bayramını kana buladı." Tercüman da "Kürtlere özgürlük sloganlarıyla bağıraran Maocuların birden ateş etmeye başladıklarını" duyuruyordu. Cumhuriyet ise olayı "Mitingin sonlarına doğru Saraçhane'den gelen kitlelerin arasında yer almış bazı kışkırtıcı grupların Tarlabaşı Caddesi'nden Taksim Alanı'na sarkmak için kalabalığı zorladıkları ve bu arada saptanan sloganlar dışında bazı sloganlar attıkları duyulduğu bir sırada birden bire silahlar patlamıştır." diye veriyordu. Politika'ya göre de "1 Mayıs töreni tam bittiği sırada Maocu ve terörist oldukları ileri sürülen grupların silahlı saldırısına uğramıştı." Yeni Toplum ise"Emekçi halkımıza karşı düzenlenen bu kanlı tertipte hiç kuşkusuz, emperyalizm ile aynı politik doğrultuya düşmüş olan Maoculuk'un da yeri ve rolü vardır." demekteydi.

Sağ basın ise konuyuna kendi ilkel zihniyeti ile yorum getir-

mekteydi. Örneğin Millet gazetesinde "1 mayıs pazar günü Taksim Meydanı'nda Maoist denilen en azılı komünistler, Marksist ve Leninist olarak tanımladıkları diğer azılı bir komünist gruba saldırmışlardır" deniliyor ve yazı şu satırlarla sürüyordu: "Eğer varsa, dökülen masum kanların akıtılması haricinde iki azgın komünist grubun birbiriyle boğuşması bizi fazla üzmez. Hatta hiç üzmez. Bizleri düşündürecek ve büyük ölçüde üzüntülere sevk edecek husus, toprağının her zerresinde şehit kanı bulunan bu kutsal vatanın bağrında, asil milletimizin masum ve temiz sinesinde bu kızıl ahtopotun teşekkül etmiş olmasıdır. (...) Bu milli bünyede teşekkül etmiş kanser urlarının en habisidir. Zamanında müdahale edilmezse tedavisi imkansız olur." (26.5.1977)

1 Mayıs katliamının ertesi günü Son Havadis'in manşeti şöyleydi: "Kızıllar kudurdu..." Hergün ise "Leninciler ile Maocular Çatıştı" diyor ve koca koca harflerle manşeti çekiyordu: "Solcular kırk kişiyi katletti..."

Özellikle 1 Mayıs 1977 günü Taksim Alanı'nda bulunmayan insanların ve yaygın olarak kamuoyunun gözünde kanlı bir biçimde sonuçlanan saldırının sorumluları olarak görülen Maocular, olayın ertesinde bir biri peşi sıra açıklamalarda bulunarak, tümüyle üzerlerine yıkılmak istenen bu ağır suçlamayı reddettiler.

Açıklamalarında dikkat çeken bir nokta; bir tarafta DİSK'e ağır biçimde çatarken, öte yandan birbirine de yoğun eleştiriler getirmeleriydi.

Maocu kesimin iki kanadı arasında karşılıklı suçlama ve eleştiriler süredursun, Dev-Genç konuya farklı bir yaklaşım getirdi. Dev-Genç'e göre "Bu kanlı olaylar sol içinde bir çatışma değildi; bizzat CIA tarafından ve sistemli bir şekilde düzenlenmişti..."

Bu kez İGD bu görüşe karşı çıktı. Çünkü İGD'ye göre "Olayları CIA'in bir oyunu olarak nitelemek, Maocu faşistlerin kanlı halk düşmanı yüzünü perdelemek demekti. (...) Kanlı 1 Mayıs'ı düzenleyenler emperyalist çevrelerdi, işbirlikçi tekelci sermayeydi, CIA ve yerli uzantısıydı. Uygulayanlar ise faşist komandolar ile Maocu faşistlerdi..."

Cumhuriyet gazetesi genel yayınYönetmeni Oktay Kurtböke konuya bir başka açıdan yaklaşıyordu: "Kanımca olay solun kesitleri arasındaki görüş farklılıklarını keskinleştirmek ve araya onul-

maz kan davaları sokmak, demokrasimizin dönüm noktası olmasını beklediğimiz 5 Haziran seçimlerini etkilemek ya da yaptırmamak amacına yönelik bir büyük haince tertiptir."

Örsan Öymen de 4.5.1977 tarihli Milliyet'te şunları yazıyordu: "Gazeteler olayın sorumluluğunu Maoistlere yüklüyorlar. (...) Maoistler!...Ben şahsen inanamıyorum. Bu katliamı uygulayanlar olsa olsa mazohistlerdir diyorum. Maocu maskesi takan ve Atlantik ötesinden basılan düğmelerle kan kusan mazohistler...Amaç bellidir: Türk soluna darbe indirmek, güçlü bir solun oluşmasını önlemek..."

Aynı gün Cumhuriyet'te de Uğur Mumcu'nun kaleme aldığı şu satırlar okunmaktaydı "1 mayıs günü İstanbul'da Taksim Alanı'nda yaşanan korkunç olayları, son yıllarda Türkiye'nin yaşamakta olduğu siyasal koşullardan soyutlamaya olanak yoktur. Sanki bir plan işliyor. Sanki görünmez bir el bu planı adım adım uyguluyor. Bir çok kişi, bir çok grup bu plan için ya figüran oluyor ya da alet olarak kullanılıyor. (...) Bu Maoculuk-Lenincilik gösterisi değildir. Bu; Milliyetçi Cephe partileriyle el ve gönül birliği içinde olanların düzmece solculuğudur. Sarı solculuktur, ajan eylemleridir. (...) Öyle anlaşılıyor ki, birtakım sorumsuz gruplar kargaşa ortamı yaratılmasında figüran olarak seçildiler, böyle bir kanlı olaya alet edildiler. Fakat bu olayların arkasında CIA'nın kanlı elini görmemek için çok saf olmak gerekir..."

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın yayınladığı bildiride de "1 Mayıs katliamı, MC iktidarı iş başına geleli beri yoğunlaşarak hergün sürmekte olan bir katliamın son ve en kanlı halkası" olarak yorumlanıyor ve "İşçi Bayramı'nı kana bulayan eller (...) uluslararası emperyalist tekellerin kiralık ajanlarıdır" deniyordu.

Dönemin İstanbul Barosu Başkanı Avukat Orhan Apaydın da "Sol içerisindeki bazı grupları olayı çıkarmakla suçlamışlardır. Halbuki bu gruplar sadece maşa vazifesi görmüşler ve olayın tertipçilerinin gizlenmesine yardımcı olmuşlardır. Muhakkak ki, bu grupların içinde yer almış ajanlar da vardır" demekteydi.

Olayın yakından yaşamış biri olan Şükran Ketenci'nin kanısı şu doğrultudaydı:"Kurşunların geliş yönü, yere saplanışı, kalabalığı sıkışmaya, paniğe itmeye yönelik oluşu, buna oteldeki görevlilerin, panzerlerin katkıları yorumları büyük çapta değiştiriyor. Bence olayı başlatmada araç olma anlamında, yürüyüşe alınmayan gruplar

suçlansa bile, olayın boyutlarını büyüten, yönlendiren çok daha değişik güçlerdi." (*52)

10 Mayıs 1977 tarihli Cumhuriyet gazetesinde İlhan Selçuk da şunları yazıyordu:"Sermaye sınıfının usta katilleri 1 Mayıs operasyonunu gerçekleştirdiler ve kamuoyuna solcuların solcuları vurması biçiminde tanıtmaya çabaladılar. Nereden yüreklenip, kaynaklandı bu girişim? Devrimci çevrelerde kuram tartışması öylesine dallanıp budaklanmış, öylesine arap saçına dönmüştü ki, kana susamış faşistlere istedikleri fırsatı verdi."

Dev-Genç Genel Sekreteri Bülent Uluer "Olayın ardında kontr-gerillanın bulunduğunu" ileri sürdükten sonra şu eklemede bulunuyordu:"Sol içi ayrılıkların körüklenerek, düzeltilmesi imkansız noktalara vardırılmak istenmesi de bizzat ajan provakatörler tarafından sağlanmıştır." (4. 5.1977; Vatan)

Sol kesimdeki siyasal partilerin 1 Mayıs'ta meydana gelen olayların nedenini değerlendirişi de farklılık göstermekteydi.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit "Araç olarak sol görüntülü birtakım sorumsuz topluluklar kullanılmış olsa bile, asıl tertipçilerin onlar olabileceğini sanmıyorum. (...) Demokratik hukuk devletinin denetim alanı dışında kalan bazı örgütlerin bu olaylarda başlıca etken olduğu ve hükümetin iki kanadının da gereken önlemleri alacak yerde, bu örgütlerden yararlanmak istediği kanısındayım" demekteydi.

SDP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ise "Taksim olayları CIA'nın bir provokasyonudur. Maocu diye adlandırılan gençlerin kolayca suçlanabilecekleri bir ortamda CIA faşist bir müdaheleye ışık yakmak istemiştir" derken, TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz ise, "Maocu provokatörlerin yüzbinlerce kişiye kurşun sıkarak faşistlerin işlerini gördüklerini" savunuyor ve "Maocular halkımıza, sosyalizme ve demokrasiye kastetmektedirler. Hem faşistlerin, hem de Maocular'ın amaçları demokrasiyi boğmaktır." görüşünü ileri sürüyordu.

TEP Genel Başkanı Mihri Belli açıklamasında "Kanlı olay, egemen çevrelerin sözcüsü bazı gazetelerin göstermek istediği gibi, ayrı görüşte solcu gruplar arasında bir çatışma değildir asla... (...) Olayın tertipçisi (...) emperyalist mihraklardır." demekteydi.

TİP Genel Başkanı Behice Boran ise "Taksim'deki olaylar her

ne biçimde başlamış ve gelişmiş olursa olsun, kamuoyumuz şunu iyi bilmelidir ki; Maocu ve her çeşit maceracı goşist gruplar her ne ad taşırlarsa taşısınlar, her ne görüşü temsil ederlerse etsinler, işçi sınıfının dışındadırlar ve bunların işçi sınıfının politik hareketiyle uzaktan yakından hiç bir ilişkileri, bağlantıları yoktur" diyor ve şu eklemede bulunuyordu:" DİSK, örgütünü bir öğrenci gençlik grubunun peşine takmaktan, öğrenci grupları arasındaki çekişmelere DİSK'i bulaştırmaktan da sorumludur..."

DİSK'in İşçi Bayramı'ndaki uygulamasını eleştiren yalnızca Boran değildi. TEP ile aynı doğrultuda olduğu söylenen Bağımsız Türkiye, Kurtuluş ve Emeğin Birliği grubu da DİSK'e suçlamalar yöneltmekteydi. Bu gruba göre "DİSK, Çin şabloncusu grubun meydan okuyuşu karşısında yangına körükle gitmişti, sorumsuzca davranmıştı, egemen güçlerin tertip ve saldırılarına karşı en ufak bir önlem almamıştı ve gaflete düşmüştü"!...

Öte yandan, bazı çevreler ise mitingin önceden kararlaştırılan süreyi aşmasını eleştirilerine odak noktası yapıyorlar ve olayların patlak vermesinin bir nedenini de bu "zamanlama" konusuna bağlıyorlardı.

DİSK yöneticileri ve üyeleri bu tür insafsız denebilecek eleştirilere (daha doğrusu karalamalara) gereken yanıtları verip, açıklamalarda bulundular. 1 Mayıs 1977'nin Tertip Komitesi'nde yer almış olan Avukat Müşir Kaya Canpolat'ın değindiği şu nokta, aslında önemli bir konunun altını çizmekteydi:" Olayı bizim tarafımızdan alınacak tedbirlerle önlemek mümkün değildi. Uzama olmasaydı bu iş olmazdı diyenler var. Yalnız, bu iş tertip olduğuna göre, gerçekten uzamasından çok, dağılma anının bekliyorlardı. Dağılma anı ne zaman olursa o anda patlayacaktı ilk silah..." (*53)

Evet, yarım yüzyıllık uzun bir aradan sonra ülkemizde ikinci kez kutlanan İşçi Bayramı, birincisinin tersine, kanlı bir biçimde sonuçlanmıştı. Olaylar sinsice hazırlanmış ve gizli ellerce yönetilen bir provokasyon muydu, yoksa mitinge alınmak istenmeyen Maocular'ın silahlı saldırıları mı katliamın başlamasında neden olmuştu? Gördüğümüz gibi bu soru uzun tartışmalara yol açmış, hatta DİSK'in üst yönetim kademesindeki kişiler arasında bile görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştı.

Günlerce süren uzun tartışmalar, polisin ve MİT'in çelişkili

açıklamaları arasında MSP'nin sözcüsü durumunda olan ve sağ basının önde gelen yayın organlarından Milli Gazete'nin 7.5.1977 tarihli sayısında yer alan "Provokasyon mu?" başlıklı yazıda üzerinde titizlikle durulması gereken şu soru sorulmaktaydı:"Hükümetin başı olan Sayın Demirel'in olay çıkacağını bildiği halde önceden tedbir alınaması ve bir yerde olaylara seyirci kalması, olayların çıkmasını istemekle eş anlamlı değil midir? (...) Acaba İŞTE SOL BUDUR diyebilmek için mi meydana getirilmiştir bu kanlı olay?..."

Gerçekten de 1977'nin 1 Mayısı'nda Taksim Alanı'nda yaşananlar sermaye sözcüsü, şoven ve gerici yayın organları için solu karalamada mükemmel bir malzeme oluşturmuş, bu katliam aylar ayı konu edilerek akıl almaz suçlamalarda bulunulmuştu. Örneğin öne sürülen görüşlerden bir tanesi aynen şöyleydi:"Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan TİP'in kurdurduğu DİSK, sırf kanlı pazarlar için beslenip büyütülmüştür"!... (31.5.1977, Tercüman. "Kanlı Pazar ve DİSK"/ Sağlık-İş Genel Başkanı Mustafa Başoğlu)

Yaşar Okuyan da "Siz Lenin mi, Mao mu olsun diye birbirinize kurşun yağdıran deyyuslar, hesap vereceksiniz!" diye başlayan yazısında "toprak ağası" olarak nitelendirdiği İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ı "Getirdiği buldozerleri alanın giriş kısımlarına koyarak, yüzlerce insanın yaralanıp, bir çoğunun ölmesine sebep olmakla" suçluyor ve "Kemal Türkler'in konuştuğu kürsüden DİSK yöneticilerinin kalabalığa ateş açtığını" savunuyordu!!! Yine Okuyan'a göre "DİSK ve CHP tarihe Mayıs Katliamının sorumluları olarak geçecekti..."

Kaşgarlı İsmail Cengiz'in "İhtilal Provası" başlıklı yazısında ise şu satırlar göze çarpmaktaydı:"Benim vatanımda, benim yurdumda, benim şehitlerimin yattığı topraklarının üzerinde Rusya ile Çin savaştı. Benim şehitlerimin yattığı topraklar kirli ayaklarla çiğnendi. Taksim Meydanı Rusya ile Çin'in kuklası olarak kullanılan komünistlerin deneme tahtası oldu. Hülasa, komünizm maskesi altında Yahudi ve komünist ihtilal provası yapıldı. Benim devletimin içinde devlet kuran Yahudiler ve komünistler İstanbul'un göbeğinde at oynattılar. Öyleyse benim devletim, benim gençliğim uyanmalıdır artık. Harekete geçmelidir artık... Benim devletimin içinde devlet kuranlar Türkiye'den sürülmelidir. (...) Benim vatanımda Moskova, Pekin diye bağıranlar cezalandırılmalıdır. Benim devleti-

mi yıkmak isteyen, benim devletimi savaş meydanına döndürenlere imkan verilmemelidir. Bu kutsal görev ülkücü Türk gençliğine ve Türk milletine düşmektedir. Allah inananların yanındadır. " (8.5.1977; Son Havadis)

Yalçın Uraz'ın kaleminden de şunlar dökülmekteydi:"Taksim Meydanı'nı komünistler mezbahaya çevirdiler, insan mezbahasına... Oluklar gibi kan aktı Taksim Meydanı'nda.. (...) Kendi aralarında birbirini boğazlayanlar, Türk milletine neler yapmazlar?" (8.5.1977, Hergün)

Milliyetçi İşçi Sendikalara Konfederasyonu (MİSK) de fırsatı değerlendirerek veryansın ediyordu: "1 Mayıs olayı DİSK tarafından organize edilmiş ve belli maksatlara yönelik şuurlu bir hareketti. (...) Olayların tek ve yegane sorumlusu DİSK üst yönetimi idi. (...) Bu yüzden de DİSK hiç vakit kaybetmeden kapatılmalıydı." (8.5.1877, Hergün)

Türk-İş'e göre de "Taksim'deki olayların sorumlusu DİSK'ti." (7.5. 1977, Milliyet)

3 Mayıs tarihli Hürriyet'in ilk sayfasındaki "Bu Hesabı Kim Verecek?" sorusunun yanıtını Tercüman hemencecik buluvermişti:"DİSK Hesap Vermelidir!"

Sağ kesimin tüm parti genel başkanları gibi, Türkeş ve Demirel de 1 Mayıs'ı seçim propagandalarında dillerine dolamışlardı.

DİSK eski Genel Sekreteri, gazeteci-yazar Kemal Sülker bu tutumu yanıtlıyordu:"Demirel 1 Mayıs'ın Bahar Bayramı olduğunu söylüyor ve Marks'ın, Engels'in Taksim Meydanı'nda ne işi olduğunu soruyor. Eğer bir parti genel başkanı Karl Marks'la işçi sınıfı arasındaki bağı göremiyorsa bu, utanılacak bir bilgisizliktir. (...)Karl Marks işçilerin önüne maddeci tarih anlayışını koyan, en azından saygıdeğer bir bilim adamıdır. Hiç kimse Marks'ın resmini asmakla suçlanamaz. Nasıl ki, Johnson'la kolkola resim çektirmek suç sayılmaz ve onun resmini asmak bazı politikacılar için ayıp sayılmazsa... (...) 1 Mayıs niçin işçi bayramı imiş? Bizimle ne ilgisi varmış bu bayramın? Başka ülkelerde kutlanırmış, bize ne imiş?

Göz göre göre bu kadar safsatayı söyleyenlere şaşıyor insan. İşte, 8 Mayıs pazar gününü Anneler Günü olarak kutladık. Niçin ? (...) Yılın bir gününün Anneler Günü olarak kutlanması düşüncesini ortaya ilk kez Amerikalı bir kız atmıştır. Philadelphia eyaletinden

Jarvis adlı genç bir kız, 1906 yılında annesini yitirmiştir. (...) Jarvis Mayıs ayının ikinci pazar gününün Anneler Günü olarak kutlanması için bir çok kimseleri ve çeşitli kuruluşları iknayı başardı. Peki, bize ne Jarvis'i annesinden diyor muyuz? Radyolar, TV'ler Anneler Günü için özel yayınlar yapmadı mı? O halde, 1 Mayıs'a işçiler günü olduğu için karşı çıkanlar "kökü dışarıda" edebiyatıyla kendilerin gülünç etmesinler. Anneler Günü'nün de "kökü dışarıda" idi. Unutulmasın ki, tek bir dünyada yaşıyoruz ve üstelik Birleşmiş Milletlerin de üyesiyiz. Onun karar verdiği 'gün'leri kutluyoruz; Dünya Tiyatro Günü gibi, Dünya Sağlık Günü gibi, Uluslararası Kanser Savaş Haftası gibi...

Anlaşıldı mı? 1 Mayıs'ı da bütün dünya ile birlikte kutlarız..." (18.5.1977, Vatan)

Çeşitli kişi ve kurumlar her nasıl yorumlarlarsa yorumlasınlar, sorumlular olarak kimleri gösterirlerse göstersinler, suçu kim(ler)in üzerine yıkmaya çalışırlarsa çalışsınlar gerçek katiller; emekçi sınıfın bir bilinç düzeyine ulaşmasından korkarak, toplumsal ilerlemeyi sekteye uğratmaya çaba harcayan tekelci sermaye ile onun hizmetkarlarıydı. Ve bunlar 1 Mayıs'ta dökülecek kanın planlandığından ya haberliydiler ya da seziyorlardı. İşte onun için daha Nisan ayı içinde sermaye gazetelerinde akla hayale sığmayan varsayımlarla DİSK'i ve temsilcisi olduğu işçi sınıfını potansiyel suçlu olarak kamuoyuna sunmuşlardı.

Sonuçta; 8'i kadın tam 34 kişi can vermişti 1 Mayıs 1977'de Taksim Alanı'nda... Ve bu 34 kişiden 29'u kırk yaşın altındaydı... (*54)

V.25) ÖLÜM KUSAN NAMLULAR YENİ HEDEFLERE YÖNELİYOR

Kanlı 1 Mayıs'ın üzerinden çok az bir süre geçmiş ve seçimler de yeni yapılmıştı ki (*55), kamuoyu yeni bir haberle çalkalandı... Neredeyse hergün bir öğrencinin veya işçinin yaşamına son veren siyasal amaçlı cinayetler yeni bir boyut kazanarak, çok daha kaygı verici bir düzeye ulaşmış ve çevresinde ileri görüşlere sahip, demokrat diye bilinen öğretim üyelerine yönelmişti!...

Evet, 15 Haziran 1977 tarihinde Erzurum Atatürk Üniversitesi

doçentlerindedn Orhan Yavuz, okula giderken yolda iki saldırgan tarafından bıçaklanarak öldürülmüştü...

Olayın öğrenilmesi üzerine derhal Ankara'dan Erzurum'a gönderilen Cumhuriyet Savcısı'nın soruşturmaları ilk önce şu gerçeği gözler önüne serecekti: Erzurum Atatürk Üniversitesi'ndeki tüm öğretim üyeleri bir tertip ve tecavüz korkusu içindeydiler. Nitekim, daha önce de okulda iki doçent dövülmüştü.

CHP'li olarak tanınan Doç. Orhan Yavuz da pek çok ileri fikirli aydın gibi uzun zamandan beri tehdit ediliyor, özellikle MHP'li diye bilinen kişilerce sürekli izleniyordu ve planlı bir biçimde öldürülmüştü.

Olay sırasında Doç. Yavuz'un yanında bulunan asistan Halil Çivi ile cinayetin işlendiği yerin yakınında bulunan Necdet Gürsel'in tanıklıkları sonucu Harun Gerçek adlı kişi katil zanlısı olarak yakalanacak, davanın bakılmasına ise 10 Eylül günü başlanacaktı.

Yargılama sürerken ilginç bir gelişme olacak ve Üniversite Dekanlığı'na gönderilen bir ihbar mektubu Doç. Orhan Yavuz'un katili olarak yeni bir ismi gündeme getirecekti: Mektuba göre Yavuz'u öldüren, Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencisi Cezayir Baysal idi...

Cezayir Baysal kasım ayında yakalanıp, hakkında dava açılıyor, görgü tanıkları da kendisinin Yavuz'un katiline benzediğini söylüyorlardı. Aralık ayında iki dava birleştirilecek, ne var ki, Harun Gerçek de, Cezayir Baysal da "Tanık ifadelerinin mahkumiyete elverişli kesinliği taşımaması, sanıkların suçsuz olduklarını ileri sürmeleri, savunmalarının aksinin sabit olmaması... " gerekçesiyle beraat ediyorlardı! Müdahil avukatların kararı temyiz etmeleri sonucu değiştirmeyecek, sanıklar 6 Haziran'da salıverileceklerdi...

Ancak konu henüz kapanmamıştı. 1979 Mart'ında Hayrettin Kotangil adlı ülkücü bir eylemcinin Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde verdiği ifade üzerine, suçlu görülmeyerek tahliye edilen Cezayir Baysal yeniden aranmaya başlanacaktı. Çünkü Kotangil'in itirafına göre Doç. Yavuz, zamanında Erzurum Ülkü Ocakları Derneği Başkanı Emin Yılmaz'ın emriyle Cezayir Baysal tarafından öldürülmüştü...

Baysal'ın aranması için iki polis memuru görevlendirilecek, bu memurlarının araştırmaları sonucunda "Baysal'ın ailesinin çevresinde YEDO aşireti olarak tanındığı, Atatürk devrimi ve inkilapları-

na karşı geldiği, Elazığ'da ise MİSK binasında barınabileceği, Baysal ve arkadaşlarının Şimarni adlı dağ köyünde gerilla eğitimi yaptıkları..." ortaya çıkacaktı. Fakat bu iki polisin raporunda dikkat çeken önemli bir nokta da "Bingol, Elazığ ve Muş illerindeki Emniyet görevlilerinin kendilerine yardımcı olmak istemediklerini, bunun bariz bir şekilde anlaşıldığını" dile getirmeleriydi. Yani, davaya müdahil avukat olarak katılan İsmail Sami Çakmaklı'nın ileride mahkemeye sunduğu dilekçesinde dediği gibi, "Olayı soruşturan görevlilere (polislere) yine bizzat Emniyet Teşkilatındaki bazı yetkili ve görevlilerin engellemeleri o kadar açık, vicdan sızlatıcı olmuştu ki, polisler bu yolda tutanak imzalamak zorunda kalmışlardı."

Cezayir Baysal ele geçirilemiyor, bir süre sonra da yurt dışına kaçıyordu. Kendisi ile ilgili itiraflara ise yenileri eklenmekteydi.

1980'de idam edilen ülkücü eylemci Mustafa Pehlivanoğlu şunları söylemişti: "Beni Eskişehir'de saklayan Bekir Kum (-ki, asıl adı Cezayir Baysal'dır)) Kütahya'da saklandığını evde, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde öldürülen doçent olayına kendisinin de karıştığını anlatmıştı. Cezayir Baysal Kütahya'da görevden atılan eski Emniyet Müdürü'nün evinde saklanıyordu..."

Eski Ezurum Ülkü Ocakları Başkan Emin Yılmaz da "Atatürk Üniversitesi'nde solcuların etkinlik kazanmaması için çalıştıklarını, etkin bir solcu olarak tanıdıkları Orhan Yavuz'un öldürülmesi için Cezayir Baysal'a 'Onu korkut' diye talimat verdiğini itiraf ediyordu. Sonrasını da şöyle anlatıyordu: "Ertesi gün Cezayir yanıma geldi.' Dün doçenti korkutmak istedim. Bana karşı geldi, kavga etmek istedi. Ben de üzerimdeki bıçakla kendisine vurdum' dedi. Çok kızdım. Ben yalnızca korkutmasını istemiştim..."

Evet, Doç. Orhan Yavuz güpegündüz, yol ortasında öldürülmüş, çeşitli zamanlarda değişik kişilerce de katilin kim olduğu itiraf edilmesine karşın "faili meçhul" (?) cinayetler arasına karışıp gitmişti!... (*56)

15 Haziran 1977'deki bu cinayet, (İleriki sayfalarımızda göreceğimiz gibi) öğretim üyelerini hedef alan son saldırı olmayacaktı ne yazık ki... Doç Yavuz'un öldürülmesi olayı son derece tehlikeli ve acı verici bir başka sürecin başlamakta olduğunun habercisiydi aslında..

V. 26) EĞİTİM YAPILAMIYOR, GENÇLER YAŞATILMIYOR

Yaşanan öldürme ve yaralama olaylarının, demokratik örgüt ve kuruluşlara düzenlenen bombalı, dinamitli baskınların "MC'yi yeniden hortlatmak için" düzenlendiği görüşü özellikle sol kesimde yaygın kabul görmekteydi. Faşistler ve gericiler cinayet, saldırı ve sabotajlarla hükümeti kurma görevi ilk önce kendisine verilmiş olan Ecevit'in "anarşi ile başedemeyeceğini" kanıtlayacaklar, bu tür olayların durdurulması için de güçlü bir hükümetin (yani kendilerinin!) işbaşma gelmesi gerektiğine kitleleri inandıracaklardı.

Solun savunduğu birtakım ilkelerin halkta olumlu karşılandığının iyice anlaşılması üzerine taktik değiştirildi. Özellikle MC'nin Hitler özentisi ortağı toplantı ve mitinglerde emperyalizme, kapitalizme ve tekelci sermayeye saldırarak (?!) bilinç düzeyi düşük kesimlerin kitle gücünü ve desteğini kendilerinden yana çekmek için çaba harcar oldu. Amaç; kendilerinin yeniden kurmayı amaç edindikleri hükümetin güvenoyu almasını toplumsal bir talep haline getirerek, sağlama bağlamaktı.

1978'e gelinirken sosyal çalkantı dev boyutlardaydı artık... Tek Gıda-İş Genel Başkanı İbrahim Denizcier'in sözleriyle; "Can, mal ve sokak güvenliğinin kalmadığı, kanlı cephelerin oluştuğu ülkemizde kör bir kurşunun, bombanın, saldırının kurbanı olmak işten bile değildi."

Yüksek öğrenim kurumlarında olanca hızıyla sürmekte olan işgal ve boykot olayları lise, hatta ortaokullar düzeyinde de yaygın olarak gözlenmeye başlamıştı. Bu durum ise binlerce saatlik ders kaybına neden olmaktaydı. Üniversitelerin önemli bir yüzdesinde de "süresiz kapatma" kararı alınmıştı. "Resmen açık" olan öğrenim kurumlarında ise eğitim fiilen durmuştu.

Örneğin İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde dersler o dönemdeki Dekan Oktay Akşit'e göre "normal koşullar altında süreklilik içinde yapılmakta" idi, ama gerçekte 5000 öğrenci içinde okula devam edebilenlerin sayısı 200'ü geçmiyordu. (26.4. 1977, Cumhuriyet) Çünkü fakülte 1976-1977 öğrenim yılı başında faşist işgal altına alınmış, ilerici öğrencilerin öğrenimlerini sürdürmeleri engellenmişti. Daha ders yılı başlamadan faşistler, kayıt yaptırmak için baş-

vuranlara gözdağı verilmişler, kendilerinden yana olmayanların fakülteye gelmemelerini söyleyip, aksi takdirde yaşam hakkı tanımayacakları tehdidinde bulunmuşlardı. Ülkücü ve Akıncılar tarafından her gün kapıda nöbet tutuluyor, yandaşlarından başkaları fakülteye alınmıyordu. "Milli hareketlerine yardım" bahanesiyle öğrenciden zorla para, hatta altın kolye ve bilezik toplamak da kapıdaki uygulamaların bir başkasıydı... Ayrıca ilerici öğrencilerin devam karneleri ile kimliklerine el konuluyor, böylece dönem kaybetmelerine neden olunurken, "fişlenmeleri" de sağlanıyordu. Polisin olanbiten karşısındaki tavrı ise seyirci kalmaktan ibaretti. Tüm bu baskı ve engellemeler karşısında sol görüşlü öğrenciler kayıtlarını yenileyemiyorlar, sınavlara giremiyorlar, öğrenimleriyle ilgili işlemleri yaptıramadıkları için de okuldan atılma durumuna geliyorlardı. Zorla veya kaçamak yoldan fakültüye girilince de kanlı olaylar başlıyordu.

Gericilerin tehdit ve zorbalıklarından paylarına düşenleri alanlar salt devrimci öğrenciler değildi. İleri görüşlü, demokrat öğretim üyeleri de faşistlerin benzer uygulamalarıyla karşı karşıya kalıyorlar, örneğin Felsefe Bölümü öğretim görevlilerinden Uluğ Nutku dövülüp, Pedagoji Kürsü Başkanı Prof. Refia Şemin'in odasının kapısına ise çivili sopa bırakılıyordu.

Okulda gerek öğrencilerin, gerekse öğretim üyelerinin can güvenliklerinin kalmadığı TÜMOD ile TÜMAS'ın 8 Ocak 1977 günkü açıklamasında da dile getiriliyor; ayrıca İngiliz Filolojisi, Klasik Arkeoloji, Pedagoji ve Prehistorya bölümleri dekanlığa "Bu koşullar altında öğrenim yapılamayacağını " bildiren bir dilekçe vererek dersleri kesiyorlardı. Sosyoloji ve Felsefe bölümlerinde ise "öğrencilerin gelmemeleri" nedeniyle öğretim yapılamamaktaydı...

Eğitim yalnızca gerici öğretim üyelerinin kümelendiği kürsülerde yapılabiliyor, ama buralarda da ilerici öğrenciler derslere gir(e)miyorlardı. Çünkü örneğin Tarih kürsüsünden Prof. İbrahim Kafesoğlu sınavlara girebilmenin önkoşulu olan devam imzası için Türkeş'in 9 Işık, Türkiye'nin Meseleleri gibi kitapların okunup, özetlerinin çıkarılmasını şart koşuyor, bir Ortaçağ Asya haritasını zorunlu olarak aldırıp, derslerinde Ülkü Ocakları için bağış toplayarak, makbuz kesiyordu. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrencilere zorla kabul ettirilmek istenen görüş ise, "Çağdaş Türk

Edebiyatı'nın bir sapıklık olduğu" idi... (28.4. 1977, Cumhuriyet)

Edebiyat Fakültesi'nde "bir yıl boyunca felsefeye küfredildi, sosyoloji 'komünizm propagandası' kabul edildi, edebiyat; karanlık düşüncelerini genç beyinlere şırınga etmek misyonunu üstlenmiş gerici öğretim üyelerinin at koşturduğu bir safsatalar dizisine dönüştürüldü." (26.4.1977, Cumhuriyet)

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi yüksek öğrenim kurumlarının içinde bulunduğu duruma yalnızca bir örnekti. Zaman içerisinde iş okulların sabote edilmesine kadar varmış, örneğin Sultanahmet'teki İktisadi Ticari İlimler Akademisi kimlikleri belirleyemeyen kişilerce benzin dökülerek yakılmıştı... Hele sınıflara patlayıcı maddelerin atılmaya başlanması öğrencilerin önemli bir yüzdesini, haklı gerekçelerle başlayan ama çeşitli provokasyon ve kumazlıklarla yozlaştırılıp, olumsuz anlamlar yüklenen "öğrenci olayları"na dönüştürülen gençlik hareketlerinden soğutmuştu.

Gençliğin başkaldırısı başlangıçta toplumun yaygın kesiminden gördüğü onayı bütünüyle yitirmiş, "büyük ve bir an önce çözümlenmesi gerekli bir sorun" olarak kabul edilmeye başlanmıştı. Bunun için herkes aynı gerekçeyi öne sürmekteydi; "Ülkede can güvenliği kalmamıştı, gençler birbirini öldürüyorlardı..."

Görünürdeki neden son derece geçerliydi. Gerçekten de 1975 yılında siyasal nedenlerle öldürülenlerin toplamı 37 iken bu sayı 1976'de 108 olmuş, 1977'de ise büyük bir artış göstererek 319'a varmıştı.

"2. MC kliği yurdun her yerinde ve hayatın her alanında her türlü sömürü ve zulmüne hız vermekteydi. İlkokullarda, ortaokullarda, lise ve dengi okullarda, eğitim enstitülerinde, üniversitelerde, derneklerde, yurtlarda, işçi, köylü ve öğrenci gençliğin gittiği her yerde faşist vurucu güçler kan kusturmaktaydı. Hergün birkaç yurtsever demokrat ve devrimci gencimiz ölüyordu. Sokakta, evde, kahvede, lokantada, caddede, durakta gençlerimiz faşist vurucu güçler tarafından katlediliyorlardı. Halk Partililer, sendikacılar, ilerici işçiler, öğretmenler, memurlar öldürülüyordu. Dolayısıyla mesele artık basit bir 'anarşi' veya basit bir 'gençlik' meselesi değildi." (*57) Üstelik cinayetler kimi zaman işleniş biçimleri bakımından da "Vahşet" tanımını hakkeder olmuşlardı.

Örneğin 27 Mart 1977 tarihinde Adana'da Rıfat Kurt adlı dev-

rimci bir öğrenci komandolar tarafından diri diri yakılmış, TÖB-DER üyesi Mehmet Baş 7 Mayıs'ta İstanbul Çatalca'da kolları ve boğazı kesilerek, sağ gözü oyularak, vücudu da yirmisekiz yerinden şişlenerek öldürülmüş, 25 Mayıs 1977'de Ordu'nun Kazgan ilçesi Tavacık köyü ilkokulu öğretmeni Münir Özsever dövüldükten sonra uçuruma atılarak parçalanmış, İstanbul'da 2 Haziran'dan beri kayıp olan sol görüşlü Hasan Doğan altı gün sonra işkenceyle öldürülmüş olarak bulunmuş, 19 Kasım 1977'de Samsun'da Ankara DMMA öğrencisi devrimci Nurettin Altay komandolar tarafından zincir ve demir çubuklarla dövülerek katledilmiş, 6 Aralık 1977 günü ise İstanbul Büyükçekmece'de DGSA öğrencilerinden Kıbrıs uyruklu devrimci Muharrem Özdemir komandolarca işkence edildikten sonra ağızdan kurşunlanarak can vermişti.

Böylesine olaylar gençleri kamuoyunun gözünde tehlikeli birer ruh hastası durumuna getirmiş, onlara güvenmek bir yana, kendilerinden korkulur olmuştu. Günlük yaşamda bile bunun pek çok örneğini görmek olasıydı. Üniversitelilere ev verilmiyor, kahvehanede beş-altı gencin bir arada oturup sohbet ettiklerini görenler uzak masaları seçiyor, otobüs duraklarında öğrencilerden metrelerce ötede bulunmaya özen gösteriliyordu. Hatta kıyafetlerinden veya ellerindeki ders kitaplarından öğrenci olduklarını anladıkları gençleri arabalarına kabul etmeyen dolmuş şoförlerine bile rastlanabilmekteydi. Bu gibi olumsuz tavırların alınmasına neden öğrencilerin kaldıkları yerlerde bombaların patlayabilmesi (Örneğin 21 Ocak 1977 tarihinde Trabzon'da devrimci üç gencin kaldığı evde bir patlama meydana geliyor, öğretmenlikten ayrılma Yüksel Eriş yaşamını yitiriyordu. 1 Mart'ta da komandoların egemenliğinde bulunan İstanbul'daki Adana Öğrenci Yurdu'nda liseden beklemeli Mustafa Erol'un odasındaki patlayıcı maddeler infilak ediyor, olay sırasında Erol'un kendisi de ölüyordu. Gaziantep'teki Eğitim Enstitüsü öğrencisi ve Ülkü Ocağı üyesi Ahmet Ulutürk'ün ölüm nedeni de aynıydı: 6 Mart günü odasında bir patlama meydana gelmişti. 24 Mart 1977 tarihinde ise Ankara Yukarı Ayrancı semtinde bomba imal ettiği bildirilen bir evde patlama oluyor ve Ömer Karamanoğulu adlı sol görüşlü genç parçalanıyordu.) , öldürülmek istenen kişinin kıstırıldığı yerde vurulması (-ki; burasının otobüs durağı, belediye otobüsü veya dolmuş gibi birçok kişinin bulunduğu bir yer

olması farketmiyordu), kahvelere patlayıcı madde atılıp taranması ve bu olaylar sırasında da asıl öldürülmek istenen kişiyle birlikte çevrede bulunanların da yaşamlarını yitirebilmesiydi. Yalnızca 1977 yılı içinde tam 23 kişi kendisiyle doğrudan ilişkisi olmayan saldırıların kurbanı olmuştu ve bu kişilerin önemli bir yüzdesini ufacık çocuklar oluşturmaktaydı...

Olaylarda dikkati çeken bir nokta da şuydu: 1977 yılında sağ görüşlü gençler de birbirine silah çeker olmuşlardı. "Davadan dönenler"in MHP'lilerce öldürülerek cezalandırılması dışında, "Akıncılar" ile "Ülkücüler" arasında da çatışmalar meydana gelmişti. Nitekim, 18 Kasım günü Urfa'daki olaylarda İmam-Hatip Lisesi öğrencisi akıncı Kemal Yıldız ülkücüler tarafından bıçaklanarak öldürülüyor, 16 Aralık'ta ise Vefa Lisesi öğrencisi komando Erdoğan Yılmaz akıncıların açtıkları ateş sonucu vuruluyordu.

Asıl üzücü olan, olaylarda, aktif biçimde yer alıp, bu arada yaşamlarını da yitirebilenlerin yaşlarının gitgide küçülmekte oluşuydu. 28 Ocak 1977'de kimliği belirlenemeyen kişilerin açtığı ateş sonucu öldürülen komando Oktay Çetinkaya henüz ortaokul ikinci sınıf öğrencisiydi. 6 Temmuz 1977 günü evinin duvarlarına slogan yazdığı için AP'li evsahibi tarafından tabancayla vurularak canı veren Nurettin Yaşar ise daha 13'ündeydi...

V.27) 70 CENT'E MUHTAÇ MC

Hızla tırmanan anarşinin yanısıra, Türkiye ekonomik alanda da büyük bir bunalım yaşamaktaydı.1977 ortalarında döviz darboğazı ülkeyi iflasın eşiğine getirmiş, başbakan Demirel'in sözleriyle "70 cent'e muhtaç" hale gelinmişti. Devlet yurt dışındaki memurlarının maaşlarını bile ödeyememekteydi.

2. MC, '77 Ağustosu'nda yardım etmesi için IMF'e baş vurmak zorunda kalmış, Eylül ayında başlanarak da IMF'nin önerdiği "İstikrar Programı" uygulanmaya başlanmıştı. Ne var ki, önlemler işe yaramıyor; enflasyon daha da yükseliyor, buna karşın ücretlerde önemli düşüş gözleniyordu. Binlerce işçi işten atılmış, buna gerekçe olarak da döviz yokluğu gösterilmişti.

İşçi sınıfı başta olmak üzere, tüm halk kitlesi ekonomik buna-

lın nedeniyle adeta soyguna uğrayıp büyük zarar görmüşken, özel tekelci sermaye kesimi, iş adamları, istifçi ve fırsatçılar ise bu durumdan yararlanarak haksız kazançlarla servetlerini daha da artırmışlardı.

Adaletsiz gelir dağılımı sosyal güvensizliği de beraberinde getirmiş, geniş yığınlar hoşnutsuzluklarını sert bir biçimde dile getirir olmuşlardı. Ülkenin dört bir yanında genel grevler sürmekteydi. Odun, kömür, tüp gaz, benzin, et, pirinç, ekmek, şeker, tuz, çay gibi pek çok temel gereksinim maddesi bulunamıyor ve 1977'yi tanımlamak için şu sözcükler kullanılıyordu. "Yoklar ve Kuyruklar Yılı..."

Bozuk ekonomik yapı ülkeyi topumsal çöküntü ile karşı karşıya getirmişti. Ekonomik koşulların da dayatmasıyla, 31 Aralık 1977 günü Üçlü Koalisyon hükümeti çöküyor ve yeni yıla MC'siz giriliyordu. CHP Meclis Grubu'nun 2. MC Hükümeti hakkında verdiği güvensizlik önergesinin oylanması sonucu, hükümet lehine verilen 118 oya karşın, 228 milletvekili aleyhte oy kullanmışlardı. Böylece Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir hükümet gensoru ile düşürülmüş oluyordu. Artık "1036 gündür söylenen şarkı" sona ermişti; arkasında 354 siyasal cinayeti de bırakarak!..

10 Ocak 1978'de CHP ağırlıklı Ecevit hükümeti kuruldu. Ne var ki, ekonomik kriz daha da büyümüştü. Enflasyon artıyor, ücretlerdeki düşüş durdurulamıyordu... Ekonomik durumu belki de en iyi özetleyen gösterge 1978'de yayınlanan OECD raporuydu. Söz konusu rapora göre Türkiye enflasyon oranı açısıdan 24 ülke arasında birinci sırayı alıyordu!...

Aslında yaşananlar uzun yıllardan beri emperyalist sisteme bağımlı olarak sürdürülen kapitalist kalkınma çabalarının kaçınılmaz sonucuydu. Nice zamandır egemen kılınan çarpık ekonomik sistem bir taraftan işsizlik ve hızlı fiyat artışı, diğer taraftan da önemli bir döviz darboğazı olarak kendini göstermekteydi.Nedenleri oldukça eskilere dayanan bu ciddi durumun köktenci çözümler getirilmeden alt edilemeyeceği ise muhakkaktı. Ama köklü sistem değişikliklerini gerçekleştirmek 1978 Türkiyesi'nde olası görünmemekteydi.

V.28) FRAKSİYON PATLAMASI

Türkiye solu belki de tarihinin en yoğun dağınıklığını yaşamaktaydı. Teori, hatta terminoloji tartışmaları doruk noktasına ulaşmış, dahası; sol gruplar arasında kavgalara dönüşmüştü. Eğitilmiş ajan provokatörlerin de "katkılarıyla" zıtlaşma nedenleri yaratılıp, soldaki bölünmeler alabildiğine körüklenmekteydi.

Başlangıç noktası yıllar öncesine dayanan bu durumun amacı ve doğurabileceği sonuçlar üzerinde eskiden beri durulmuş, örneğin Uğur Mumcu şunları yazarak gençleri uyarmaya çalışmıştı: "Önce sağ kesim içinde silahlı örgütler oluşturulup sol kesim üzerine saldırttılar. Bu yetmedi... Şimdi de solu kendi içinde parçalamak, solu yine solun bir fraksiyonu ile yıpratmak, yok etmek ve yozlaştırmak istiyorlar." (6.5.1977, Cumhuriyet)

Sol örgütlerin sayısındaki artış o kadar fazlaydı ki, bu artışı tanımlamak için yeni bir deyim türetilmişti: "Fraksiyon patlaması...."

Dev-Sol, Dev-Yol, İstanbul Devrimci Ortaöğrenim Derneği (İDOD), Lise-Der, İlerici Liseliler Derneği, Devrimci Liseliler Birliği, Devrimci Gençlik Birliği, Türkiye Marksist-Leninist Komünist Partisi, Partizan, İlerici Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği, Genç Sosyalistler Birliği son dönemde kurulan örgütlerden birkaçıydı sadece...

Mesut Vural (-ki kendisi 19 Mart 1978'de kurulan Genç Öncü'nün kurucuları arasındaydı ve Genel Sekreterlik görevini yürütmüştü), Türkiye'deki gençlik hareketlerini yıllar sonra değerlendirirken şunları söyleyecekti: "...1973 ile 1976 yılları arasında demokratik gençlik hareketi içinde sol güçlerin yakın ilişkide ve yaygın bir davranış birliği içinde olduğu görülür. (...) Üniversite, fakülte ve yüksek okullarda öğrenci dernekleri kuruldu. Büyük şehirlerin gecekondu mahallelerinde yine gençlik özelliği ağır basan dernekler kuruldu. (...) Şehir çapında kurulan bir dernek hemen toparlanma sağlıyor ve belli bir güce ulaşabiliyordu. (...) Birimin dernekleri üzerinde otoriteleri vardı. Ancak bu otorite yol gösterici bir biçimde kullanılmadı. (...)

1973-76 yılları arasında sol güçlerin ortak davranışı ne yazık ki, bilinçli bir tercih sorunu değil, daha çok nesnel koşulların ürü-

nüydü. Çünkü zor bir dönemden çıkıyorduk ve birlikte davranmak zorundaydık. (...) Bir anlamda ayrışma doğaldı ve kaçınılmazdı. Ancak, önce TİP'te, daha sonra diğer güçlerin bünyesinde yaşanan bu nesnel ayrışma çok sancılı ve çatışmalarla içiçe geçti.

Çatışmaların iki önemli sonucu(ndan) birincisi; hızlı ve şiddetli yaşanan çatışma aynı örgüt içinde bulunamayacak olan, ancak mutlaka aynı safta birlikte yer alması gereken güçlerin aralarındaki bütün dostluk ve kardeşlik ilişkilerini tahrip etti. İkincisi; bölünmelerin aynı örgüt içinde ve ortak taban üzerinde gerçekleşmesi, ortaya çıkan güçleri şiddetli bir ağırlık kazanma savaşımına yöneltiyordu. İşte 1975-76 yılından sonra yaşanan da bu oldu. (...) 1975-76'dan sonra siyasi nitelikli gençlik örgütlenmeleri oluşmaya başladı. (...) Gelerek bu örgütlerin her biri ayrı ayrı eğilimlerin örgütleri oldular. Bu sonuç güçlerimizi parça parça etti. (..) Dönemin sonlarına doğru parçalanmanın olumsuz sonuçlarını eylembirlikleri ile giderme çalışmaları görüldü. Ancak bütün öğrencileri kapsayan kitlesel, sendikal nitelikteki bir demokratik öğrenci örgütünün yerini hiç bir eylem birliği alamazdı...." (Mart 1988, Yarın. Sayı:79)

Evet, her fakülte ya da yüksek okulun kendi özel durumlarını , hareketin geneline uydurabildiği, devrimci kadroların yönetiminde gelişen öğrenci hareketinin binlerce gencin mutlak desteğini elde ederek güçlü bir kitle hareketine dönüşebildiği günler artık gerilerde kalmıştı...Nicel olarak zaman zaman büyük sayılara ulaşabilse de, öğrenci hareketlerine katılan bireylerin nitel olarak yeterli bilgilenmeden uzak olabilmeleri önemli aksaklıklar doğuruyor, gerekli bilinç düzeyine erişememiş olmalarından dolayı da sorunlar aşılamayarak, sol gruplar arasında bir kör dövüşü sürüp gidiyordu...

Bu olumsuz sonucun nedenleri hakkında yapılan yorumlardan biri şu şekildeydi "Elbette ki 1960 öncesi Türk Marksist hareketi büyük acılar ve özveriler pahasına Türkiye'de bilimsel sosyalist dünya görüşünün tohumlarını atmış (...) , günümüz Marksist hareketinin varoluşu sağlanmıştır. Ne var ki, bu varoluş örgütsel bir varoluş değil, en geniş anlamında fikirsel bir varoluştur. Yani kalan; kuşaktan kuşağa geçirilen örgüt değil, Marksizm düşüncesidir. 1960'ların başında yeni yetişen kuşaklar (...) bilimsel sosyalizmin Türkiye gerçeğine nasıl uyarlanacağı konusunda hemen hemen hiç bir bilgi ve deneyim devralmamışlardır. (...) O kadar ki, bilimsel

sosyalizmin temel klasikleri bile, bir -ikisi dışında, 1960 sonrasında yayınlanmıştır. (...) Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın -o da önemli bölümü 1965'ten sonra yayınlanmış (bir bölümü ise henüz hiç yayınlanmamış!) çalışmaları bir yana bırakılırsa, Türk sosyalist hareketi serapa pratikle doludur. Hiç teorisiz pratiktir bu...(...) Teorisizlikten dolayı da eylem, sefil bir eylemdir.Bu teorisizlik elbette olanca ağırlığıyla pratiğe yansımıştır. Bunun, hareketin pratiğinde aldığı somut biçim 'bağımsız, ulusal bir siyasal çizgi noksanlığı' olmuştur." (*58)

Dünya Gençlik Haftası dolayısıyla İstanbul'da düzenlenen "Dünya Gençlik Haftası ve Türkiye"konulu forumda TEP Gençlik Kolları adına bir konuşma yapan Mehmet Özgen de şu görüşleri ileri sürmüştü: "...Dağınıklığın hala egemen olması bir bakıma doğaldır. Öyle ki, Türkiye solu 1971 döneminden ağır bir yenilgiyle çıkmış, önemli ölçüde kadro yitirmiştir. Yenilginin ve açık faşist dönemin sonucu yılgınlık ve kararsızlık bir yandan, her yenilginin sonunda olduğu gibi- verilen fireler de revizyonizmin ve oportünizmin, zemin güçlenmesine yaramıştır. Elbette ki, yenilginin ve yılgınlığın yanı sıra, dünya sosyalist hareketinin esas olarak Sovyet-Çin çatışması biçiminde bölünüşü Türkiye solunda ve öğrenci gençlik hareketinde yansımasını bulmuş (tur). (...) Özellikle bu şekildeki bir bölünmüşlük gençlik hareketinin anti-emperyalist, antifaşist birliği oluşturmada en büyük engeli teşkil etmektedir..." (5.12.1977, Bağımsız Türkiye)

Bir yoruma göre ise, "gençliğin gerçek temsilcisinin kendileri olduğunu söylemekten de geri kalmayan ve çoğu tabela derneği olmaktan öteye geçmeyen örgütler Dev-Genç'e karşı karalama kampanyasının sürdürüldüğü bir ortamda türemişlerdi. Gençlik ve gençliğin mücadelesine yaklaşımdaki anlayış farklılığından çok, uluslararası sosyalist hareketin kamplaşmasına göre ya da kısa vadeli siyasi çıkarlar için ayrı örgütlenmelere gidiliyor, gençliğin demokratik mücadelesinde subjektif kamplaşmalar oluşturuluyordu." (*59)

Görüşler ne olursa olsun, bölünmenin nedenleri üzerinde ağırlık en çok hangi noktaya verilirse verilsin, gerçek şuydu ki; ülkemizde devrimci fikirlerin, daha da önemlisi demokratik mücadele biçimlerinin geniş kitlelere yayılmasında en etkili rolü oynayan ve

başını çektiği anti-emperyalist hareketlerle işçi, köylü tüm emekçilere örnek olan öğrenci gençlik kesimi, son yıllarda kısır iç çekişmelerin batağına sürüklenmişti. Örgütlerin, fraksiyonların birbirlerine yönelttikleri ve zaman zaman hakarete varan ağır eleştirileri, insafsız suçlamaları sorunlar yumağını içinden çıkılmaz bir kördüğüme dönüştürmekteydi...

Anlaşmazlıkların çözümüne, pürüzlerin giderilmesine ve antifaşist güçbirliğinin oluşturulmasına yönelik ciddi girişimlerde bulunulacağı yerde; Mao Tse-Tung'un "Mao Ze Dung" diye mi, yoksa "Mao Çe Tung" olarak mı okunacağı konusunda uzun tartışmalara dalınıyor ya da "karşı tarafın (yani bir başka sol grubun) gerçek yüzünü kitlelere teşhir etmek" yolunda yoğun bir çabaya girişiliyordu. Bu arada da Türkçemiz "Sosyal faşist", "Maocu Bozkurt", "Sosyal emperyalizmin uşağı", "Pekin kuyrukçusu", "sağ kuyrukçu", "Sözde keskin devrimci", "sağ sapma", "Sol sapma", "Şabloncu" "Tekkeci" gbi birbirinde veciz(!) yeni tamlamalar kazanmaktaydı...

Her fraksiyon kendisinin "gerçek devrimci" olduğunu, Türk solunun en tutarlı ve sağlıklı bir biçimde temsil ettiğini savunmaktaydı. Ve yine her fraksiyona göre neredeyse diğer sol örgütlerin tümü "oportünistti", "revizyonistti"... Dahası; ikiyüzlüydü, ihbarcıydı, çığırtkandı, yozdu,iğrençti... Örgütlerin yayın organları niteliğindeki dergiler, gazeteler ile bildiri ve forumlar bu tür nitelemelerle doluydu.

Öte yandan son derece "bilimsel" (?) analizlere de girişilmiş örneğin MC diktatörlüğünün iki faşist gruptan oluştuğu ortaya konmuştu: "Sosyal emperyalizme teslimiyetçi faşistler" (-ki, bu grubu AP ile CGP oluşturmaktaydı) ile "Amerikancı faşistler" (Yani MHP)... Bunlara bir de "Rus emperyalizminin uzantısı / Sosyal emperyalizmin işbirlikçisi faşistler" ile "Maocu faşistler" eklenince ortalık faşistten geçilmez oldu!...

Bu arada slogan savaşı da epey kızışmış, başka büyük şehirler olmak üzere ülkenin hemen her yöresinde aralarında yüzlerce yıllık tarihi eserlerin de bulunduğu, üstüne yazı yazılabilecek bütün yerler duvar yazılarıyla bezenmişti. Yazıya çıkanlar üstün yaratıcılıklarını da (?) çeşitli fırsatlarla sergiliyorlar; bir-iki fırça darbesi ile CHP'yi OHA'ya, AP'yi ise ARI'ya dönüştürüveriyorlardı...

"Kahrolsun Komünizm" yazısının hemen yanıbaşında "Kah-

rolsun Faşizm" kelimesi okunuyor, "Yaşasın Sosyalizm"i "Komünistler Moskova'ya" izliyor, sol kesimden bir grup "Mahir, Hüseyin, Ulaş- Kurtuluşa Kadar Savaş" diye yazılama yaparken, milliyetçiler de "Rehberimiz Kur'an, Hedefimiz Turan" diyerek ülkülerini dile getiriyorlardı. "Tek Yol Devrim" - "Tek Yol İslam" tartışması duvarlara da yansıyor, "Kurda Tapan Köpekler, Millet Sizlerden Ne Bekler?" diye soruluyor ve bu böylece sürüp gidiyordu... Solun sloganlarından bir tanesi de şuydu. "Devrim Kanla Yazılır!"

Devrim miydi yazılan, tartışılır ama; bir şeylerin kanlı yazıldığı muhakkaktı...

V.29) "KANLA YAZILAN..."

1978 yılının daha ilk gününde siyasal amaçlarla 3 cinayet birden işlenmiş ve dünya görüşleri nedeniyle öldürülenlerin sayısı yalnızca bir hafta içinde 15'e varmıştı!...İlk üç buçuk ayın kanlı bilançosu ise toplam 111 ölüydü..

Yaşamlarını yitirenler arasında üniversite, yüksek okul, lise, hatta ortaokul öğrencileri ile işçilerden başka, öğretmenler, doktorlar, mühendisler, astsubaylar, gece bekçileri, polisler, banka memurları, teknisyenler, tornacılar, şöförler ve minübüs muavinleri de bulunmaktaydı. 11 Ocak günü vurulan TÖB-DER üyesi ilköğretim-müfettişi Bilgin Girgin, 17 Ocak'ta kurşunlanan Küçükçekmece Ülkü Ocakları Sekreteri İsmail Güzel ile 6 Şubat'ta asılmış olarak bulunan DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası üyesi ve TİP Ankara Belediye Meclisi üye adayı Ali Şahin de 1978'in "maktul" leri arasındaydı. Ayrıca 6 mart günü komandolardan gelen serseri bir kurşunun isabet ettiği 11 yaşındaki Emine Küçükkılıç gibi çocuklar da dolaylı yoldan bile olsa ideolojik nedenlerle meydana gelen çatışmaların kurbanı olmuşlardı. Öte yandan kendi dikkatsizliklerinin veya "teknik hatalarının" bedelini kendi canlarıyla ödeyenler de vardı. Örneğin Gaziantep Eğitim Enstitüsü öğrencisi komando Mustafa Kahraman 16 Ocak tarihinde Kahramanmaraş'taki evinde bomba imal ederken parçalanmış, 18 Şubat'ta İstanbul Ümraniye'deki bir evde meydana gelen patlamada bu kez, devrimci olduğu anlaşılan ancak kimliği saptanamayan bir genç ölmüş, 22 Şubat günü ise Diyarbakır'da ana caddede yürüyen iki genç üzerlerindeki

patlayıcı maddelerinin infilak etmesi sonucu can vermişti.

1978 yılının ilk toplu katliamı 16 Mart'ta gerçekleştirildi. -Kitabımızın daha önceki bölümlerinden birinde de değindiğimiz gibi- İ.Ü. Merkez Binası'ndan çıkan öğrenci kitlesinin üzerine bomba atılması sonucu 7 ilerici üniversite öğrencisi yaşamlarını yitirmişlerdi. Bu insanlık dışı saldırının İ. Ü.'nde bir yıla yakın bir süre devam eden faşist işgale karşı sol güçlerin oluşturdukları eylem birliğinin güçlenmeye başladığı bir döneme denk düşmesi konunun önemini bir kat daha artırmaktaydı.

Kırımın yaşandığı günün gecesi üniversite onbinlerce kişi tarafından doldurulуyor ve "7 demokrasi şehidi"nin cenaze töreni demokratik kitle örgütleri ile ilerici halk kesiminin de katılımıyla son derece kalabalık, güçlü bir anti-faşist gövde gösterisine dönüşüyordu. Beyazıt Meydanı'ndan Eminönü'ne kadar uzanan kortej tabutların ardından hep birlikte haykırmaktaydı: "Hebası sorulacak!..."

DİSK de olayın hemen ardından bir duyuruda bulunuyordu: Faşist yuvaların dağıtılmasını sağlamak amacıyla 20 Mart günü "Faşizme İhtar Eylemi" gerçekleştirilecekti... DİSK adına yapılan açıklamada şöyle denmekteydi: " Masum insanlar bombayla, makineli tüfek ile öldürülürken, analar okuldan dönecek çocuklarının yerine kurşunlanmış cesetleriyle karşılaşırken, faşist saldırılar bu denli sürerken, halkımız faşist saldırılara karşı mücadele verilmesini isterken (...) bizi taraf olmakla suçluyorlar. Evet, tarafız! (...) Okullarda öğrenim özgürlüğünün sağlanmasını isteyen masum öğrencilere karşı hunharca girişilen bu katliam karşısında tarafsız mı kalacaktık?..."

DİSK üyesi işçiler gerçekten de 20 Mart'ta iki saatlik işi bırakma eylemine gittiler. Onların bu haklı ve anlamlı yeni mücadele biçimlerini bağımsız sendikalar ile Türk-İş'e bağlı sendikaların da benimsemesiyle "Faşizme İhtar Eylemi"ne katılan emekçilerin sayısı yarım milyonu aşmış oldu. TÖB-DER başta olmak üzere, Türkiye'nin ilerici tüm güçleri de eylemi aktif biçimde desteklemişler, demokratik kitle örgütleri ardışık protesto gösterileriyle gitgide tırmanma eğilimi gösteren faşist saldırıları lanetleyenlerin safında yer almışlardı. (*60) Ayrıca İstanbul Barosu avukatları Adliye önünde, İ.Ü. öğretim üyeleri de üniversite alanında yaşamını yitiren öğrenciler için saygı duruşunda bulundular.

Katliama yurt dışından da yoğun tepki geldi. Çeşitli ülkelerde protesto eylemleri gerçekleştirildiği gibi, birçok uluslararası gençlik örgütü ile demokratik kitle kuruluşu da olayı nefretle kınadıklarını bildirdiler. Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu da 16 Mart'ı Türkiye Gençliğiyle Dayanışma Günü ilan etti.

Aslında 16 Mart, kitle kırımları zincirinin yalnızca bir halkasıydı. Ne yazık ki, bunun böyle olduğu ileriki günlerde anlaşılacaktı...

Siyasal amaçlarla işlenen cinayetler olanca hızıyla sürmekte, hemen her yeni gün bir başka gencin cenazesi kaldırılmaktaydı. Öyle ki 16 Mart'ı izleyen bir hafta içinde politik nedenlerle cinayet işlenmediği tek bir gün bile olmamıştı. Ve 24 Mart 1978 tarihine gelindi.

1968 yılında Konya'da görevliyken gerici şağın üzerine gidip "Mücadele Birliği"adı fanatik dinci örgütün kapanmasını sağlayan, Denizli'de savcı yardımcısıyken Necmettin Erbakan'ın kardeşi Akgün Erbakan'la ilgili yolsuzluk dosyasını hazırlayan, Ankara'da görev yaparken de Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'e verilen usulsüz kredi olayına el koyan, ayrıca DGM'lere ilk itiraz edenlerden biri olan, idam cezalarının kaldırılması için imza veren Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz o sabah işine gitmek üzereyken arabasının içinde vurularak katlediliyordu...

Doğan Öz 1970 yılında Türk Hukuk Kurumu tarafından "Yılın Hukukçusu" seçilmişti. Ancak, cesur ve ödün vermez görev anlayışıyla -doğal olarak- çeşitli çevreleri rahatsız etmişti. Nitekim Konya'da 3000 imzalık bir dilekçeyle şikayet edilmiş, Konya İslam Enstitüsü ve Eğitim Enstitüsü öğrencileri de Milli Mücadele Derneği ile Komünizmle Mücadele Derneği'nin desteğinde "Doğan Öz'ü İstemeyiz" yürüyüşünü düzenlemişlerdi. Özellikle son zamanlarda sürekli tehdit ediliyordu edilmesine ya, olayların üzerine korkusuzca gitmekten çekinmiyordu.

Doğan Öz'ün en son açtığı dava, 19 Ocak günü öldürülen Ankara Ticaret ve TurizmYüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinden Levent Özyürek cinayeti ile ilgiliydi. Katillerin, ülkücü militanların karargahı durumunda olan Site Öğrenci Yurdu'na kaçtığını öğrenince yurdu aratmış ve kendisinin bulunmadığı ilk aramada polisler herhangi bir suç kanıtı elde edemediklerini söylemişlerdi. Oysa Do-

ğan Öz'ün kendisi yurtta bir tabanca ile bir bıçak bulmuştu. Bunun üzerine 70 öğrenci hakkında Levent Özyürek'i öldürmek, yasalara aykırı toplantı düzenlemek ve yasal olmayan yürüyüş yapmak suçlarından dava açmıştı.

İşte bu olaydan sonra Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz, özellikle ülkücülerin boy hedefi haline geldi. MHP'lilerce Meclis kürsüsünden bile suçlanıyor, evine de tehdit mektupları gelmeye başlıyordu. Kısa bir süre sonra ise öldürdü... Bundan sonra başlayan olaylar dizisi ise akıl almaz bir biçimde sonuçlanacaktı!...

Doğan Öz cinayeti ülkede bir bomba etkisi yaratmış ve derhal soruşturma açılmıştı. Görüldü ki, Doğan Öz'ü vurduktan sonra kaçan kimse ardında tam onsekiz tane tanık bırakmıştı. Özellikle civardaki apartmanlardan birinin kapıcısı olan Hayati Erdoğan'ın tanıklığı çok önemliydi, çünkü silah sesleri üzerine dışarı fırlamış ve o sırada kaçmakta olan katille neredeyse burun buruna gelmişti. Erdoğan kaçan kişiyi o denli tarif etti ki, sonraları askeri mahkemede de belirtildiği gibi, "Verdiği eşgal tarifiyle olay sırasında sanki sanığın fotorafını çekmişti."

Aylar ayları kovaladı...Elde edilen çok önemli ipuçlarına karşın katilleri bir türlü yakalanamıyorlardı.

Bu arada, başka bir nedenle gözaltına alınan ülkücü İbrahim Çiftçi'nin sorgusu sürerken polislerden biri Çiftçi'nin Savcı Doğan Öz'ün katili olarak tarif edilen kişiye çok benzediğini fark ediyor ve tanık Hayati Erdoğan derhal Emniyet Müdürlüğü'ne çağrılıyordu. Çiftçi, beş kişinin arasında Erdoğan'ın karşısına çıkarıldı ve Teşhis Zaptı'na geçen kelimelerle; "Tanık Hayati Erdoğan, beş kişi arasına karıştırılmış İbrahim Çiftçi'yi görünce önce sarardı, sendeledi ve 'Buydu, buydu...Savcıyı vuran buydu..' diye konuştu."

Çiftçi suçu kabul etmiyor, ama tanıklar kendisini teşhis ediyorlardı. Suçunu kabul etmesinin alacağı cezada indirim sağlayacağının polislerce ısrarla vurgulanmasından sonra ise Öz'ü öldürdüğünü itiraf edecekti...Bu konudaki talimatı eski Ankara Ülkü Ocakları ikinci başkanı Hüseyin Demirel ile Hüseyin Kocabaş'tan (-ki, Kocabaş hakkında Muzaffer Üstünel adlı şahsı öldürmek suçundan gıyabi tutuklama kararı bulunuyordu!) almıştı. Demirel, ayrıca kendisine silah temin etmiş, olay sırasında da yanında bulunmuştu!...

Hüseyin Demirel yurtdışına kaçtığı, Hüseyin Kocabaş da yakalanamadığı için sadece İbrahim Çiftçi hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nca 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde "Taammüden adam öldürmek ve yasak silah taşımak "suçlarından idam istemiyle 26 Aralık 1978 günü dava açıldı. Çiftçi tüm suçlamaları reddetmekte, masum olduğunu ileri sürmekteydi. Kendisine bakılacak olursa; ifadesi baskı altında alınmıştı. Ne varki; görgü tanıklarının hepsi kendisini teşhis ediyorlardı. Hatta tanıklardan biri Çiftçi ile yüzleştirilince fenalık geçirerek, bayılmıştı...

Ve 1979 Ağustos'unda Askeri Mahkeme, Çiftçi'yi idam cezasına çarptırdı. Sanık vekillerinin kararı temyiz etmeleri üzerine dava uzuyor, Çiftçi ile (geçen süre içinde yakalanmış olan) Hüseyin Kocabaş dört kez daha yargılanıyorlar, hepsinde de Çiftçi idama mahkum oluyordu... Dördüncü idam kararı da temyiz edilecek ve bu noktadan sonraki gelişmeler acı bir sürpriz ile sona erecekti...

Çünkü bundan önceki idam kararlarının Yargıtay aşamalarında idam cezasının onaylanması yönünde oy kullanan Başsavcılık, bu kez tutum değiştirerek Ceza Dairesi'nin onama kararına itiraz edecek, dosya yeni baştan Daireler Kurulu'na gönderilecekti. Askeri Yargıtay Daireler Kurulu ise, 7'ye 8 oy çokluğu ile kararın bozulmasına ve Çiftçi'nin tahliyesine karar veriyordu!!! Bu şaşırtıcı kararın gerekçesi olarak da, kanıt yetersizliği gösterilmekteydi!... Askeri Yargıtay Daireler Kurulu kararlarına direnilemeyeceğinden, Askeri Mahkeme bu bir oy farka dayanan bozma ilamına hukuksal bir zorunluluk olarak uyacak ve Çiftçi'nin beraatine karar verecekti...

Sonuçta Çiftçi, tam dört kez idam cezasına çarptırılmış olmasına karşın 27 Şubat 1984 günü tahliye ediliyordu. Asli fail olan Çiftçi'nin beraat etmesiyle, olaya ikinci dereceden katılmaktan yargılanan Hüseyin Kocabaş da beraat etmiş oluyordu.

Doğan Öz'ün eşinin ve avukatların kararı temyiz istemleri sonucu değiştirmeyecek ve beraat kararı kesinleşecekti!... (*61)

Konunun başında da belirttiğimiz gibi, gerçekten de Doğan Öz'ün öldürülmesinden sonra gelişen olaylar akıl almaz bir biçimde sonuçlanmıştı. Fakat ne yazık ki bu, akıl almaz bir biçimde sonuçlanan son cinayet olmayacaktı. Günler, acı daha pek çok olaya gebeydi...

Öz'ün katledildiği 24 Mart 1978 tarihinden sonra siyasal amaç-

larla işlenen cinayetler bir çığ gibi büyüyerek sürüp gitmiş ve 1978 yılı bitimine değin tam 879 kişi (çoğu faili meçhul) saldırıların kurbanı olmuştu. Öldürülenlerin arasında 81 yaşındaki bir dede de bulunabiliyordu, 6 yaşındaki çocuk da...

Öte yandan "alışılmış" cinayet yöntemleri dışına da çıkılıyor, örneğin 14 Nisan günü Kahramanmaraş'ın Pazarcık Postanesine gönderilen bir paketin patlaması sonucu bir hat bakıcısı; 17 Nisan'da yine postayla gönderilen bir başka paketin infilak etmesi üzerine Malatya Belediye Başkanı, gelini ve iki torunu yaşamını yitiriyordu.4 Temmuz günü parçalanarak ölen Mehmet Çelik'in başına gelenleri gazetelerden okuyanlar ise hayret ve dehşetten donakaldılar: Antakya'nın Cumhuriyet Mahallesi'nde bir evin alt katını boyayan işçi Mehmet Çelik, sigarası bitince üst katta kalan Eğitim Enstitüsü öğrencilerinden sigara istiyor, ne var ki, komando olan bu öğrencilerden aldığı ve içine fünye yerleştirilmiş olduğu sonradan anlaşılan sigara patlayınca korkunç bir biçimde can veriyordu!...

28 Ekim'de Denizli'de bir arabanın altına yerleştirilen bomba bir kadının ölümüne neden olmuş, 27 Kasım günü de Erzincan'da bir evin önüne patlayıcı madde koyduktan sonra zili çalarak kaçan kişiler bir ev hanımının hayatını yitirmesine yol açmışlardı.

Böylesine tüyler ürpetici saldırıların yanısıra, yine öyle cinayetler vardı ki, işleniş biçimleriyle bile "insanlık dışı" tanımını haketmişlerdi. 18 Nisan 1978 günü Malatya'ya 8 km. uzaklıktaki Beylerderesi Köprüsü dolaylarında demiryolu üzerinde bulunan, Yeşilyurt Lisesi devrimci öğrencilerinden üç genç, geçen bir tren tarafından paramparça olmuş durumdaydı... 1 Mayıs'ta İstanbul Sarıyer Kilyos Sapağı'nda bulunan genç bir erkek cesedinin kimliğinin saptanamamasındaki neden ise, öldürülen kişinin yakılarak kömür haline getirilmiş olmasıydı...3 Kasım'da İstanbul'da, bu kez Silivrikapı Rum Mezarlığı'nda yine kim olduğu belirlenemeyen bir erkek cesedi ile karşılaşılacaktı. Bu cesedin elleri ve başı yoktu. 8 Kasım tarihli gazetelere yansıyan bir olay ise, İstanbul Üsküdar 'da Akşam Ticaret Lisesi öğrencisi bir gencin elleri ve ayakları bağlandıktan sonra boğazı iple sıkılarak boğulduğu şeklindeydi. 16 kasım'da Bursa Sinandede Mahallesi'nde bir kahveyi basan komandolar Eğitim Enstitüsü öğrencisi bir devrimciyi taş ve sopalarla döverek öldürüyorlardı. Eskişehir'de bir ay önce kaybolan devrimci bir lise

öğrencisinin de cesedi Porsuk çayından çıkarılacaktı. Öldürülmeden önce kendisine ağır işkenceler yapılmıştı. Tıpkı 28 Haziran'da İstanbul Fatih Sarıyer Ormanları'nda bulunmuş olan bir işçi ile İktisat Fatültesi öğrencisi devrimci genç ve de 9 Aralık'ta öldürülen Kayseri akşam ortaokulu öğrencisi sol sempatizanı çocuk gibi...

Geçen yıllarda olduğu gibi 1978'de de öldürülenlerin hatırı sayılır bir bölümünü "Davadan dönen ülkücüler" oluşturmaktaydı.

25 Mayıs günü okula giderken kimliği belirlenemeyen kişilerin açtığı ateş sonucu vurulan Maçka Maden Fakültesi öğrencisi komando Ahmet Avlanmaz, ileri sürüldüğüne göre öldürülmeden bir süre önce komando arkadaşlarına "Ben bu işlerden artık çekilmek istiyorum, okumak istiyorum" demişti. 1 Haziran'da Ankara Altındağ'da öldürülmüş olarak bulunan ve komando olduğu saptanan Bilal Öztoprak ile ilgili olarak Ankara Emniyet Müdürlüğü şu açıklamada bulunacaktı: "Öztoprak, solcularla ilişki kurması nedeniyle gene komando olan kendi arkadaşları tarafından öldürülmüştür." 3 Haziran'da Kars'ta vurulan Eğitim Enstitüsü öğrencisi Sabri Aykurt, 9 Haziran'da İstanbul Şehremi'nde öldürülen Vatan Lisesi öğrencisi Zahir Alkan ile komando Süleyman Aslan, 23 Haziran'da komandoların kaldığı Sakarya Öğrenci Yurdu'nda yaşamını yitiren Ahmet Türkgenç, bu tür cinayetlerin örneklerinden yalnızca birkaçıydı. 31 Ekim günü Silivrikapı Mezarlığı'nda başından kurşunlanmış olarak bulunan Şehremini Lisesi üçüncü sınıf öğrencisi Halil Turgut'un annesi de "Oğlunun ülkücü olduğunu, arkadaşlarıyla kendi evlerinin duvarlarına slogan yazılmaması yüzünden tartıştığını, kendi arkadaşları tarafından öldürülmüş olabileceğini" söyleyecekti. 24 Kasım'da da Samsun'un Ladik ilçesinde bir evde toplantı yapmakta olan sekiz komando arasında tartışma çıkıyor ve sonuçta lise öğrencisi ülkücü Metin Yeşilırmak tabanca ile vuruluyordu. Konya'da da bir süre önce yaralı olarak bulunan ve kurtarılamayarak 29 Haziran'da yaşamını yitiren DMMA öğrencisi komando Mehmet Eren ise "Bir araba içinde komando arkadaşları tarafından kaza ile vurulmuş ve sokağa atılmıştı. "Savcılık'ın açıklaması böyleydi... Ankara Balgat Katliamı ile ilgili olarak aranan komando Haydar Şahin de 2 Ekim'de Niğde Aksaray ilçesi Eşkil kasabası yakınlarında ölü olarak bulunmuştu. Şahin'in vücudunda ondört kurşun yarası bulunmaktaydı ve ilgililerin kanısına göre konuşmaması için kendi arka-

daşları tarafından öldürülmüştü.

Lise son sınıf öğrencisi komando Ali Gül ile Buca Eğitim Enstitüsü öğrencisi komando Subay Çiftçi'nin 24 Temmuz günü parçalanmalarının nedeni ise, TÖB-DER binasına atmak isedikleri bombanın kendi ellerinde patlamasıydı...

"İç hesaplaşmalar" yalnızca ülkücüler arasında söz konusu değildi tabii ki...Örneğin 10 Ocak 1978 günü Elazığ'da komandolar ile akıncılar arasında meydana gelen çatışmada, akıncı olduğu bildirilen Selahattin Öndek bir komando tarafından beş yerinden bıçaklanarak öldürülecekti. 28 Temmuz'da ise Rize'nin Güneysu bucağının Yeşil köyünde bulunan Akıncı kampında tabanca ile vurulan Kaya Muradım adlı gencin katili bir başka akıncıydı. 26 Ekim tarihinde Malatya'nın Darende ilçesinde lise öğrencisi komando İrfan Altaş ile öğretmen adayı komando Hacı Abdullah Köse'nin din konusunda giriştikleri tartışma giderek sertleşiyor ve sonuçta Altaş, Köse'yi yumruklayarak öldürüyordu.

Sol kesimde ise işler tek kelimeyle kör döğüşüne dönmüş ve solcuların solcu kisvesine bürünmüş kişiler eliyle katledilmesi olaylarına da sıklıkla rastlanır olmuştu.

11 Eylül 1978 günü Düzce'de İGD'liler ile YDGD'liler arasında çıkan çatışmada İGD'li Ömer Alkan kurşunlanarak öldürülüyor, 17 Kasım'da Adana Erkek Lisesi öğrencisi devrimci Ali Karakız yine sol görüşlü olduğu ileri sürülen bir kişi tarafından vuruluyor, 23 Kasım günü Ankara Necatibey Caddesi'nde ODTÜ servis otobüsünden inerken silahlı saldırıya uğrayan devrimci Ercan Turgut'un yaşamını yitirmesi olayından da TİKP sorumlu tutuluyordu.

Kaldı ki, bu cinayetlerin işleniş nedeni bazen "ideolojik" değil, -bir yoruma göre, "ideot'lojikti!... Örneğin 30 Temmuz günü Adana'nın Dumlupınar semtinde Halkın Sesi ile Halkın Kurtuluşu grupları arasında meydana gelen ve Halkın Kurtuluşu grubundan Faysal Kelleci'nin bıçaklanarak öldürülmesine yol açan çatışma, gazete satma yüzünden çıkmıştı. Söz konusu olayda yaralanan yine aynı gruptan Oktay Çiğdemal da ertesi gün yaşamını yitirecekti. 29 Eylül'de ise Kars'ta bu kez Dev-Genç ile Halkın Kurtuluşu grupları arasında bir çatışma yaşanacak, burada da Halkın Kurtuluşu'ndan Eğitim Enstitüsü öğrencisi Vedat Yılmaz kurşunlanarak öldürülecekti. 19 Kasım'da İstanbul Çağlayan'da iki grup bildiri dağıtma yü-

zünden birbirine girecek, bu da oto tamircisi sol görüşlü Yüksel Bakır'ın ölümüyle sonuçlanacaktı. Urfa Siverek'te 23 Kasım günü Ziraat Mühendisi devrimci Ferit Uzun'un ölümüne neden olan fraksiyonlar arası çatışma ise slogan atma yüzünden patlak vermişti.

Böylesine anlamsız, acı olaylar zaten önünde çok çeşitli zorlu engeller bulunan solun gücünü baltaladığı gibi, kamuoyunda haklarındaki olumlu duyguları da zayıflatıyor, dahası sağ kesime kendilerini karalama yolunda eşsiz bir malzeme sağlıyordu. Nitekim çeşitli açılardan ayrı ayrı görüşleri savunur görünen sol dergiler sağcı kesimde hep aynı kefeye konuyor ve hepsi "sosyalist" diye nitelenerek fikir özgürlüğüne karşı çıkanlara fırsat veriliyordu. Örneğin Tercüman gazetesi başyazarı Nazlı Ilıcak 1 Temmuz 1978 tarihli ve "Anarşi" başlığını taşıyan makalesinde MHP'yi savunduktan sonra, solu karalamak için birtakım dergilerden alıntıları ard arda sıralıyordu. Söz konusu altılarda, bazı sol dergiler öteki fraksiyonlara ağır suçlamalar yöneltmekte, hatta yandaşlarına karşı diğer solcu grup militanlarınca işkence edildiği iddialarına yer vermekteydiler.

Sol, sağ kanada gerçekten de önemli kozlar sunmaktaydı. Bu tür verilerden hareketle Nazlı Ilıcak daha sonra şu savı rahatlıkla ileri sürebilecekti: "Komünizm ve bölücülük tehlikesi güçlü bir devlet özlemini yaratmış, milliyetçi gençler bunun için örgütlenmişti..." (11.7.1978, Tercüman)

Ilıcak'ın savunduğu görüşlerden bir tanesi de şuydu: "CHP hükümeti kurulduğu andan itibaren milliyetçilerin üzerine yürümüştür. Devlet dairelerinde, emniyet teşkilatında, eğitim enstitülerinde girişilen kıyımın amacı; kızılından pembesine, her türlü sol fikir sahibini her sahada hakim kılmaktır. 'Faşistleri devletten, fabrikadan, okuldan temizlemek yetmez. Faşist yuvalar dağıtılmalı, Ülkü Ocakları ve MHP kapatılmalı' şeklindeki görüş TÖB-DER'inden DİSK'ine, Bizim Radyo'dan Aydınlık'a kadar solun her kesiminde benimsenmitir. Ülkücüler dağıtılsın, MHP kapatılsın ki; kızıl faşistlerin önlerinde gençlerin beynini yıkamak, devleti temelinden çökertmek için hiç bir engel kalmasın..." (20.4.1978, Tercüman)

Pek çok kalemin savunuculuğunu üstlendiği, üzerlerine toz kondurmak istemediği "vatansever milliyetçi gençler" bu arada neler yapıyorlardı acaba? İşte bazı örnekler:

7 Ağustos 1978 günü Antalya'nın Aksu ilçesindeki Ant Bir-

lik'e bağlı Aksu İplik Fabrikası'nda çalışan komando işçilerden yedi tanesi, sol eğilimli olarak bilinen bir kadın işçiye tecavüz etmek istemişler ve de suçüstü yakalanmışlardı.

8 Ağustos günü Ankara Mamak Tepecik semtinde üç komando genellikle alevi yurttaşların bulunduğu bir belediye otobüsüne ateş açmışlar ve otobüste bulunanlardan ikisinin yaşamlarını yitirmesine neden olmuşlardı.

3 Eylül'de Sivas'ta aleviler bir başka saldırıya uğruyorlar ve sağcıların alevi vatandaşların oturdukları mahalleri basmak istemeleri üzerine genişleyen olaylar dokuz kişinin ölümüyle sonuçlanıyordu. O gün yaralananlardan birinin daha beş gün sonra ölmesiyle bu sayı 10'a çıkacaktı.

4 Ekim günü ise Taksim-Sarıyer seferini yapmakta olan belediye otobüsü silahlı komandolarca kaçırılıyor ve otobüste bulunan sol görüşlü üç öğrenci yolda kendilerini beklemekte olan bir otomobile bindirilerek Okmeydanı çevresinde bir yere götürülüyorlardı. Kurşuna dizilen bu devrimci üniversitelilerden ikisi o an can verecek, biri ise yaralı olarak kurtulacaktı.

Malatya 'da bir süre önce ağır yaralanan Turan Emeksiz Lisesi odacısı sol görüşlü bir kişi, kurtarılamayarak 29 Ekim'de yaşamını yitiriyordu. Vurulmasının nedeni; komandoların sattığı bir dergiyi almak istememesiydi...

6 Ocak günü Antalya'da komando Emin Kumtepe tarafından tabancayla vurularak ağır yaralanan TSİP Antalya Merkez İlçe Yönetim kurulu üyesi Mehmet Çelik, tedavi için getirildiği Ankara'da da kurtarılamıyordu. Yakalanan sanık ise, cinayeti işlemek için Antalya Büyük Ülkü Derneği ikinci başkanı Davut Gündoğan'dan para ve silah aldığını itiraf edecekti.

Öte yandan, "milliyetçiler" de önemli kayıplar vermişlerdi. Vurulanlar arasında MHP İstanbul il Başkanı Recep Haşatlı ile lise öğrencisi oğlu Mustafa Haşatlı da bulunmaktaydı. 3 Ekim 1978 günü meydana gelen bu olayın ardından Marksist-Leninist silahlı propaganda Birliği (MLSPB) bir bildiri yayınlayacak ve şöyle diyecekti: "Daha yolun başındayız. Bazı MHP yöneticilerini, devrimci kanı dökenleri AZALTTIK! (...) Kararlıyız. MHP'nin bütün kilit adamları azaltılacaktır. (...) Başbuğlarına da sıra gelecektir!" (MLSPB büyük yankılar uyandıran bir başka eylemini de 23 Hazi-

ran'da gerçekleştirmiş ve 12 Mart döneminde Maltepe'de Hüseyin Cevahir'i öldüren deniz yarbayı Cihangir Erdeniz'i av malzemeleri sattığı dükkanında delik deşik etmişti. Olay sırasında dükkanda bulunan Erdeniz'in çırağı da yaşamını yitirmişti)

MHP İstanbul İl Başkanı ile oğlunun öldürülmesi sağ kesimin büyük tepkisine yol açarken, sol kanattan da ağır eleştirilerin yöneltilmesine neden olmuştu. Bu eleştirilerden bir tanesi (-ki son derece önemli saptamaları da içermekteydi) şöyleydi:

"Körcesine egemen sınıfların oyununa alet oluyorlar, varmak istedikleri hedefe daha çabuk yaklaşmalarına hizmet ediyorlar. Dava şu: MHP'nin silahlı törör eylemleri, cinayetleri gerçekte halkı yıldırmayı ve devrimci güçleri belirli bir alanda oyalamayı, dikkatlerini ve güçlerini belirli bir konuya bağlamayı amaçlıyor. Bu konu tabii egemen sınıfların varmak istedikleri asıl hedefi gizleyen ve ona yolu açan ikincil bir konu oluyor. Oyunun çarpıcı ve gözboyayıcı bir hilesi... Herkesin dikkati bu dehşetengiz numara üzerinde toplanmışken, devrimciler faşistleri 'azaltmakla' meşgulken, ama bu arada kendileri de 'azalıyorken' ve halk genellikle can güvenliği derdine düşmüş, seyirci durumunda huzur getirici bir eli sopalı kurtarıcıyı beklerken, geride sessiz ve yavaştan asıl dümen çevriliyor: Faşizmin yasallaştırılması!..(...) Türkiye'de faşizm yukarıdan aşağıya yasallaştıralarak gelecektir; MHP eliyle değil...Hiç değilse varılmak istenen asıl hedef budur. MHP'nin rolü oyunda dikkatleri ve güçleri başka yere toplayan kanlı bir figüran olmaktan, fedailik yapmaktan öte değildir..." (*62)

"İster savunma, ister saldırı için olsun, faşistlerle boğuşmaktan, 'askeri eylem' yapmaktan siyasal çalışmaya güç, fırsat ve olanak kalmıyor. 'Silahlar hergün ölüm kusuyor ve bazıları "Faşistlere karşı elde silah sürdürdüğü mücadelede yükseklerde tuttuğu kızıl bayrağı kanıyla daha da kızılaştırırken" , bazıları da "Satılmış moskof uşağı aşağılık itlerin tek tek hesap verecekleri güne duyulan hasreti perçinleyerek" gencecik yaşlarında yitip gidiyorlardı...

1978 yılı içinde 19 kişi de güvenlik kuvvetleri tarafından öldürülmüştü.

İşveren kesiminin, siyasal sağ partilerin ve onların görüşünde olan yazarların, gazetecilerin söz birliği ettikleri en önemli konu, Ecevit hükümetinin anarşi ve terörü önlemedeki, ülkenin en önem-

li sorunu durumuna gelmiş olan can güvenliğini sağlamadaki yetersizliği, başarısızlığı idi.

Sağın güçlü kalemlerinden Nazlı Ilıcak 14 Nisan 1978 tarihli Tercüman'da "Anarşi devlete karşı savaş açmıştır. Gaye, temeli yerinden oynatmak ve Türkiye Cumhuriyeti'ni çökertmektir. Artık bu noktada 'hürriyetler sıkılacaktır' endişesini hissetmeden en sert tedbirler alınmalıdır" diye yazıyor, 5 Temmuz tarihli makalesinde ise Ecevit'i "Memleketi, ihtirasları yüzünden uçurumun kenarına getirmekle" suçluyordu. Ilıcak'ın "Katil İktidar" başlığını taşıyan 13 Nisan 1978 günkü makalesi ise aynen şu cümlelerle başlamaktaydı "Savcı Öz'ün katili hala yakalanamadı. Doçent Tanilli'yi yaralayıp, felçli bırakan suçlu hala serbest dolaşmakta. Doçent Sanalan ise unutuldu gitti...Ya diğerleri? İçişleri Bakanı'nın 28 Mart'taki açıklamasına göre, 5 Ocak-27 Mart tarihleri arasında 105 vatandaş öldürülmüş ve bu olayların sadece 48'inin failleri tespit edilmiştir. Demek ki, 57 katil hükümetin himayesinde. İçişleri Bakanı Özaydınlı ve Başbakan Ecevit'in müsamahasına sığınmışlardır"!..

Ecevit hükümetinin görev yaptığı süre içerisinde işlenen siyasal amaçlı cinayetlerin, MC'nin işbaşında bulunduğu bir önceki yıla oranla muazzam biçimde artış göstermesine (*63) getirilen bir başka yorum ise şöyleydi: "Terör,içinde bulunduğumuz dönemde iki amaca yönelmiştir. Birincisi; can güvenliğini sağlamada siyasal iktidarı başarısız kılarak devirmek ve bunun sonucu doğacak siyasal bunalımdan yaralanarak, yeniden iktidara gelmektir. İkinci amaç ise, kazanılan mevzilerin korunmasıdır." *64)

"Silahlı mücadelenin, egemen sınıflara (aslında her türlü siyasal saldırı ve cinayetle demokrasiyi o güne dek çiğneyenler kendileri olduğu halde) temize çıkma için gerekçe bulma fırsatını verdiği" de yaygın olarak kabul gören görüşlerden bir diğeriydi.

1978'in genel atmosferini böylece özetledikten sonra şimdi de yılın -özellikle konumuz açısından-büyük önem taşıyan bellibaşlı olayları üzerinde duralım.

V.30) BURJUVAZİNİN BOŞA ÇIKAN BEKLENTİSİ: 1 MAYIS 1978

Gazetelerin "Anarşi bilançoları" vermeye başladığı, "Dün Öldürülenler" başlığı altında her gün uzayıp giden listeler yayınlandığı, İstanbul Devrimci Gençlik Birliği, Dev-Genç Samsun şubesi gibi örgütlerin birbiri ardı sıra kapatıldığı, boykotların, işgallerin, yürüyüşlerin sürüp gittiği, ortaokullar düzeyinde bile silahlı çatışmaların yaşandığı, liselilerin bildirilerinde "Komprador patron-ağa devleti günden güne öğrenciler arasında gelişen devrimci bilinçlenmeyi engellemeyecek. Bizim mücadelemiz faşizme, sosyal faşizme karşı aralıksız sürecektir, ta ki demokratik halk iktidarı kurulana dek... Bizim gerçek öğretim ve eğitimimiz demokratik halk iktidarıyla sağlanacaktır..." türünden satırlara sıkca rastlanıldığı, başkentte bir günde 6 yerde birden bombaların patladığı (30 Mart 1978), Ankara Valisi'nin İncirlik Lisesi'nde ortaokul öğrencilerin elinde tam iki buçuk saat rehin kaldığı (30 Nisan 1978) o kargaşalı günlerde 1 Mayıs'a yaklaşıldıkça tansiyon daha da artmaktaydı. Ve bunda en büyük pay çıkartılan uydurma haberlerdi.

Güya Beyoğlu 1 Mayıs günü yağmalanacak, bütün Mercedesler tahrip edilecek, yüzlerce kişi katledilecekti!... Sağcı gazetelerin manşetleri de bu tür kışkırtıcı yalanlara koşut gidiyordu: "Ortalıkta Görünmeyin", "İstanbul Endişe İçinde"... AP Genel Başkanı Demirel'in şu sözleri de koca koca harflerle ilk sayfalardaydı: "Anarşi Sokağa Çıkma Yasağı Koydu"!...

Böylesine bir koşullandırmanın sonucunu yine gazete başlıklarından öğrenelim: "Herkes Şehirden Kaçıyor", "Dükkanını Kapayan Kapayana", Yağma Korkusu Yüzünden Piyasa Felç"...

DİSK yöneticileri, 1 Mayıs kutlamalarına katılmaya kararlı emekçiler, demokratik kitle örgütleri, bilinçli halk kesimi kopartılan yaygaraya gülüp geçiyor ve 1978 yılının İşçi Bayramı için hazırlıklarını titizlikle sürdürüyordu. Bu arada, pek çok gençlik örgütü de "Ülkemiz proletaryasının oligarşiye karşı gücünü gösterdiği bugünde işçi sınıfının yanında yer almak "kararındaydı.. Çünkü

"Emeğin sermayeye karşı savaşımının ilan edildiği günün kutlanmasının yasallaşması doğrultusunda işçi sınıfının kararlı savaşımını desteklemek bu savaşımda aktif olarak yer almak gençliğin üstlenmesi gereken görevlerin başında yer almaktaydı." ve "1 Mayıs'a katılmak ilerici, yurtsever gençler için bir onurdu..." (21.4.1978, Politika)

DİSK'in kararı kesindi: 1 Mayıs İşçi Bayramı, dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de kitlesel bir gösteriyle kutlanacaktı. Hem de çok daha güçlü bir biçimde!... Öte yandan, bazı CHP'li milletvekilleri de DİSK'in düzenleyeceği gösteriye katılacaklarını açıklamışlardı.

DİSK Yürütme Kurulu 13 Nisan 1978 günü yaptığı toplantıda Maocu gençlik örgütleri ile bazı sendikaların 1 Mayıs'a katılma isteğini reddetti. Başvurularda büyük bir titizlik gösterilmesinden asıl amaç, geçen yılki gösterilerin bitiminde yaşanılan acı tertibin eşine fırsat vermemekti.

Kutlamaların dışında bırakılan kesim, kendi yayın organları kanalıyla DİSK'e çatmaya başladı. "DİSK yöneticileri 1 Mayıs kutlamalarını süslü bir resmi geçide indirgiyordu, halk güçleri arasına çitler çekiyordu, bölücü bir tutum takınmıştı vs..."

DİSK, bültenleri aracılığıyla bu tür suçlamaları yanıtladığı gibi çeşitli yazarlar da bu konuyu irdeleyen makaleler kaleme alıyorlardı... "..Şiddet eylemcilerinin amacı apaçık ortadadır: Demokratik özgürlüklere yüzde yüz bağlı, halktan yana bir düzen kurulması uğruna işbaşına gelen Ecevit hükümetini devirmek ve yerine tüm özgürlüklere düşman, çağdışı faşist kuralları uygulayacak karanlık bir rejimi oluşturmak...

Bunu deneyebilmeleri için yarınki 1 Mayıs bayramı yeni bir fırsat olabilir. Gerçi hükümet karışıklıkları önlemek, düzeni kurmak uğruna her türlü önlemi almıştır. Ama gözü dönmüş faşistlerin ya da aceleci süper solcuların ne yapacağı hiç bilinmez. Onun için gösteriyi düzenleyenler olduğu kadar, bayrama katılacak tüm örgütler ve sendikalar da büyük sorum altındadırlar. Aman bir olay çıkmasın ve 1978 1 Mayıs Bayramı Türk'e yakışır ağırbaşlılık içinde kutlansın. " (30.4.1978, Cumhuriyet / Nadir Nadi)

İstanbul Barosu başkanı Orhan Apaydın da "...Faşist zorbalar (...) bu kez korku ortamı yaratma yöntemine başvurmuşlardır. 1

Mayıs törenlerinde kargaşa çıkacağı, toplu kırımların yapılacağı söylentileri yaygınlaştırılmak, böylece işçi sınıfının güçünü göstermesi engellenmek istenmektedir. Ancak bilinçlenme düzeyi giderek yükselen işçilerimiz belirli mihrakların bu umutlarını da söndüreceklerdir" dedikten sonra şu inancı yineliyordu: "1 Mayıs 1978 geçen yıllardan daha görkemli bir biçimde kutlanacak, işçi ve halk düşmanları bir kez daha yenilgiye uğrayacaklardır..." (30.41978, Cumhuriyet)

Gerçekten de öyle oldu... Katliam, yağma, tahrip söylentileri -elbette- boşa çıkmış, Taksim Alanı'nı hınca hınç dolduran işçilerle omuz omuza yürüyen gençler, köylüler, memurlar, öğretmenler, mühendisler, teknik elemanlar, avukatlar, yazarlar, sanatçılar, hatta kutlamalara altı aylık bebesiyle katılan anneler ve 53 demokratik kuruluş bilinçli emekçileri kötülemeye yönelik peşin hükümlü dedikoduların ne denli asılsız olduğunu gözler önüne sermişti.

Başka bir deyişle, 1 Mayıs 1977'de sıkılan ve 34 kişiyi öldüren kurşunlar, işgücünü satarak yaşayanların ve onların destekçisi kitlelerin sömürüsüz bir dünya ve daha yaşanası bir düzen istemlerini aynı inanç ve kararlılıkla dile getirmelerini engeleyememişti.

Zaten 1977 katliamına yol açan tüm olumsuzluklar dikkatle ele alınmış, son derece yoğun güvenlik önlemleri sağlanmıştı.

Ertesi gün Günaydın gazetesinin birinci sayfasında şu satırlar okunuyordu: "Tahrikler Boşa Çıktı... Olay çıkmasını isteyenler hüsrana uğradılar. Bir yandan polisi, jandarması ile güvenlik kuvvetleri, öte yandan sükunet ve ağırbaşlılığını bir an dahi unutmayan 100.000'i aşkın işçi topluluğu en küçük olaya meydan vermediler. Bu demokrasi gösterisinde yer alan herkesi ve her görevliyi kutlamak gerek..."

Öte yandan MHP yanlısı bir gazetenin sekiz sütuna attığı manşet ve altında yazılanlar, timsah gözyaşı akıtan bir takım çevrelerin asıl arzularını ve saplantılarını olanca çıplaklığıyla gözler önüne sermesi açısından son derece ilginç, bir o kadar da önemliydi. Çünkü söz konusu gazeteye bakılacak olursa, "Yine kan akmıştı!..."

Hiç bir olayın çıkmadığı, tek kişinin bile burnunun kanamadığı kutlamalarla ilgili olarak meslek ilkeleri ve ahlak sınırı da aşılarak kaleme alınan haberde şu satırlar okunmaktaydı: "Sovyet yanlısı işçi kuruluşu DİSK tarafından dün İstanbul'da tertiplenen 1 Ma-

yıs Komünist İşçi Bayramı gösterileri sırasında iki grup arasında yer yer çıkan çatışmalar sırasında yedi kişi yaralanmış ve böylece geçen yıl olduğu gibi bu yıl da, kızıllar birbirlerinin kanını akıtmışlardır."!!!

Haberin yanında yer alan makalede de 1 Mayıs'ı kutlayanların vatandaşı yumrukladıkları, evleri, dükkanları, otomobilleri taşladıkları yazılıydı. "Artık bu büyük tehlike karşısında milletimizin silkinmesi ve kendine gelmesi lazımdı. Devlet elden gitmeden, vatan bölünmeden özümüze sahip çıkmamız gerekmekteydi; kurtuluş bundaydı..."

Oysa, Teoman Erel'in de belirttiği gibi, "Demokratik çerçevenin genişletilebileceğini, rejimimizin daha uygar ölçülerle sürdürülebileceğini gösteren önemli bir işaretti bu defaki 1 Mayıs..."

Erel yazısını şöyle sürdürüyordu: " 1 Mayıs bir gerçeği daha ortaya çıkarmıştır. Soldaki partiler ve gruplar arasında demokratik çizgiyi aşıp, şiddete yönelenler azınlıktadır. DİSK'in geçen yılki olayların müsebbibi olarak gördüğü ve bu defa mitinge almadığı bu gruplar diğer illerde kutlama törenleri düzenlemişler ama bir toplantıda bir kaç bin kişinin üzerinde topluluğu bir araya getirememişlerdir. Ama İstanbul'daki büyük mitingi provoke etmek istemişlerdir. Gece bir polisin ağır yaralanmasıyla sonuçlanan çatışmayı mitinge alınmayan bu grupların çıkardığı bildirilmektedir. Kitleyi yanlarına almayan bu sol sapıklar sağdaki şiddet yanlıları ile aynı paralel düşmekte ve aynı amaca hizmet eder duruma girmektedirler. Ama artık gerçek ortaya çıkıyor: Silahlı eyleme, şiddete başvuranlar küçük ve kitleden uzak gruplardır..." (3.5.1978, Günaydın)

Gerçekten de DİSK'in dışındaki kimi grupların bazı disiplinsiz davranışları, kendi çıkarlarını gözeterek işverenlerden yana kalem oynatmayı yeğleyen sermaye sözcüsü, gerici yayın organlarına 1978 1 Mayısı'nı karalama olanağı sağlamıştı. DİSK tarafından valiliğe aylar önce sunulup, resmi izin alınarak kullanılan slogan ve pankart yazıları bir tarafa bırakılıyor; sadece, rahatlıkla suistimal edilebilecek birkaç slogan ve belge seçilerek "tek bir yanlışın binlerce doğruyu örtmesi için" çaba harcanıyordu.

Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç da bu vesile ile DİSK'e bir kez daha çatma fırsatını bulmuştu. Tunç'a göre; "Mitingin hedefi komünizmi getirmekti" !... Böylesi dehşetengiz saptamaların ard

arda sıralandığı 11 Mayıs günkü basın toplantısında "Taşınan portre ve pankartları, atılan sloganları fikir özgürlüğü olarak değerlendirmeye imkan yoktur" da demekteydi.

İleride açılacak olan DİSK davasından en çok suçlama konusu yapılacak olan 1 Mayıs da, 1978'in 1 Mayısı olacaktı. Ne var ki, hem iddianameye, hem de sağ kesime en güzel yanıt İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın 14.9.1978 tarihli Takipsizlik Kararı ile geldi.

İstanbul Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Muhittin Cenkdağ, hazırladığı kararda aynen şöyle demekteydi: "...Sanıklar (...) bu tip slogan ve pankartların alanda ve miting sırasında aniden çekilip atıldığını, önlemeye kendi olanakları elvermediği gibi, böyle bir çabaya girişmenin ağır ve tehlikeli olaylar doğurmasının muhtemel olduğunu, önlemenin devlet güvenlik kuvvetlerini ilgilendirmesi gerektiğini, belki de işbu slogan ve pankartların DİSK'i yıpratmayı amaçlayan bir provokasyon olduğunu, ayrıca 1 Mayıs ertesinde DİSK'in yürüyüş sırasında Türk bayrağı çekip taşımadığı yolunda bazı basın organlarında ileri atılan savların da gerçekdışı olduğunu, alanın çeşitli yerlerinde, konuşma kürsüsünün etrafında ve yürüyüş kolarının önünde pek çok Türk bayrağının taşınıp teşhir edildiğini, bu noktanın da DİSK'i kamuoyu önünde küçük düşürmeyi ve gerçeği saptırmayı amaçlayan ayrı bir provokasyon örneği bulunduğunu, DİSK olarak Marks, Engels, Lenin ve Nazım Hikmet'in ve aynı düşün doğrultusundaki diğer teorisyenlerin portrelerini taşımadıklarını, muvaffakiyetlerinin de bulunmadığını, bununla beraber işçi sınıfının teorisyenleri bulunan bu şahısların 1 Mayıs'ta portrelerinin taşınmasının suç oluşturacağı kanısında olmadıklarını (...) ileri sürdükleri görülmüştür. (...)

Her ne kadar bu yürüyüş ve miting sırasında "Türkiye Komünist Partisi'ne Özgürlük"... "Onlar Karanlığı Yırttılar, Biz Aydınlığı Getireceğiz" (Altında Kızıldere'de öldürülen on kişinin portresi)... "Mahir-Hüseyin-Ulaş, Kurtuluşa Kadar Savaş"... "Yolumuz Çayan'ların Yoludur"... "Tek Yol Devrim", Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin'in portresi, Che Guevera'nın portresi, Stalin'in portresi, Marks-Lenin-Engels'in portresi..." Yaşasın Sovyetler Birliği", "TKP 1 Mayıs alanında",.."Kürdara Azadı", "Biji Azadı", "Biji de Kurde", "Yaşasın Kürt Halkların Özgürlüğü", "Kızıldere Son Değil, Savaş Sürecek" biçiminde sloganların altıldığı (...) anlaşılmakta ise

de suç teşkil edip etmedikleri noktası bir taraf, içerikleri, kapsamları itibariyle gayrı ciddi ve doğru ve objektif çizgide olup olmadıkları hususu ayrıca çok şüpheli bu sloganlar ve alanda teşhir olunan pankartlar ile sanıklar arasında (...) illiyet bulunduğuna dair herhangi bir elverişli kanıt ve belgeye evrak arasında rastlanmamaktadır..."

Cumhuriyet Savcılığı bu yönde görüş bildirse de, tarafsız gözlemciler ve dürüst yayın organları gerçeklerin çarpıtılmasını engellemeye çalışsa da kamuoyunun bir bölümünde zaten var olan sol düşmanlığı, 1 Mayıs kutlamaları bahane edilerek iyice körüklenmiş, sosyalist dünya görüşünü benimsemiş kişilere karşı duyulan kuşkular daha da yoğunlaşmıştı.

1978'in 1 Mayıs günü Taksim Alanı'nda tanık olunan birtakım sakıncalı girişimler DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar'ın belirttiği gibi "O dönemde bir gerçeklik miydi? Tüm siyasi partilerin, tüm demokratik kuruluşların yaşadığı, istese de önleyemeyeceği bir gerçeklik..." (*65) Yoksa, sinsi ve hain bir plana bilerek ya da bilmeyerek alet olmak mıydı.?

Tüm demokratik hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırıldığı yakın gelecekte, bu baskı rejiminin egemen kılınmasına gerekçe olarak gösterilen başlıca olaylardan birisinin 1978 yılının İşçi Bayramı'nda yaşanan aşırı davranışlar olduğu düşünülürse daha çok ikinci şıkka ağırlık veriliyor ve pek çok kişinin zihninde şu kanı uyanıyordu: Gene bir provokasyona gelinmişti; kullanılanlar da yine gençlerdi.

Üç ay gibi kısa bir süre sonra benzeri bir olay daha görülecek; hızlı öğrenim döneminden dolayı 8 Ağustos 1978 günü yapılan ODTÜ'nün açılış töreninde öğrencilerin o güne değin pek görmediği kişiler İstiklal Marşı söylenirken ayağa kalkmayıp, protesto ederek tüm gerici basının üniversiteyi hedef tahtası yapmasına neden olacaklardı. Öğrenci Temcilsileri Konseyi'nin bilgisi dışında gelişen bu gösteri öğrenci örgütlülüğüne büyük bir darbe indirdiği gibi, ülke çapında bulduğu yankı ile de sağ kesimin amacına ulaşmasını sağlayacaktı. Çeşitli protesto gösterileri arasında en çok dikkat çeken öğretim üyelerinin yürüyüşü olmuştu.

Bazıları bu olayın Türk soluna mal edilmeyeceğini savunurken, sol cephenin bir kanadında ise böylesi olumsuzlukların ardın-

dan şu tür değerlendirmeler yapılmıştı: "1974 sonrasında devrimcilik adına yapılan mücadelenin (...)'71 öncesinin mücadelesinden en büyük farkı ve en büyük gerileyişi 'ulusallığın' bir yana bırakılmasıdır. (...) Devrimci harekete karşı işlenmiş en büyük, en öldürücü cinayet faşistlerin elinden değil, kendi içimizden geldi; hareketin ulusal köklerinin kopartılmasıyla...1960 ertesinde (...) Mahir'iyle, Deniz'iyle, Cihan'ıyla, Sinan'ıyla bütün Dev-Genç mitinglerini, yürüyüşlerini Türk bayraklarının altında yapıyordu. Anti-emperyalist sloganların, 'Halk Savaşı Yenilmez' yazılı pankartların üzerinde aynı zamanda Mustafa Kemal'in resimleri vardı. Elbette o devirde de (...) 'kökü dışarda' suçlamaları gırla gidiyordu ama somut kanıt bulamıyorlardı. Bir yandan ulusallık terkedilirken, bayrak, İstiklal yani Bağımsızlık Marşı, anti-emperyalist mücadelemizin önderi Mustafa Kemal gibi ulusal değerler, daha doğrusu ulusal ideolojik silahlar akıl almaz bir budalalıkla egemen sınıflara bırakıldı" (*66)

Ölüm
Adın kalеş olsun...
ENVER GÖKÇE

V.31)"ÖLÜM ADIN KALLEŞ OLSUN"

1978'in belki de en önemli özelliklerinden biri olarak şunu göstermek olasıydı: Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hiç bir zaman bu yılki kadar çok bilim adamı silahlı saldırıların kurbanı olmamıştı!...

7 Nisan 1978 günü İ.Ü. Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Server Tanilli bir faşist tarafından kurşunlanıyor, ağır yaralanan Tanilli'nin bel kemiğine saplanan bir mermi bu çok değerli bilim adamımızı yaşam boyu tekerlekli sandalyeye mahkum ediyordu.

Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi kürsüsü öğretim üyelerinden Doçent Bedrettin Cömert (11 Temmuz 1978), İTÜ Elektrik Fakültesi dekanı Ord. Prof. Bedri Karafakioğlu (20 Ekim 1978) ile KTÜ Bilgisayar Merkez Yönetmeni, TİP üyesi Yardımcı Prof. Dr. Necdet Bulut (8 Aralık 1978) beş ay gibi kısa bir zaman dilimi içinde birbiri ardına katledilmişlerdi.

İstanbul Atatürk Öğrenci Sitesi Müdürü Avukat Devrim Çe-

lenk de ideolojik amaçlı saldırıların "maktül"leri arasındaydı. (24 Ağustos 1978). Tüm bu değerli insanların ortak yönleri; çevrelerinde ileri görüşlere sahip, demokrat kişiler olarak tanınmalarıydı. Devrim Çelenk'in uzun süredir komandoların tehdidi altında bulunduğu ve "istenmeyen adam" olarak ilan edildiği de bilinmekteydi.

Doç. Bedrettin Cömert'in öldürüldüğü 11 Temmuz günü üniversite çevrelerinden yapılan tüm açıklamalarda da Cömert'in Hacettepe Üniversitesi'ndeki komandoların şiddet ve saldırı eylemlerini inceleyen komisyonda bulunduğu için öldürüldüğü savunulmaktaydı.

Aylar sonra başka bir nedenle gözaltına alınan Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu öğrencisi Selim Gözütok'un anlattıkları ile de bu sav doğrulanmış olacaktı. Gözütok'un itiraflarına göre Cömert'in katilleri Rıfat Yıldırım, Üzeyir Bayraklı ve Ahmet adlı ülkücülerdi. Cömert'i de "sosyalist olduğu için" öldürmüşlerdi.

Bayraklı ile Yıldırım Almanya'da ele geçiriliyorlar, ne var ki, Türk hükümetinin sanıklarının idam edilmeyeceği yolunda güvence vermeye yanaşmaması üzerine serbest bırakılıyorlardı!... Oysa bu kişilerin başka cinayetlerin de failleri oldukları anlaşılmıştı. Fakat yasalarımızda bulunan idam cezası bu katil zanlılarının yargılanması olanağını ortadan kaldırmıştı...(* 67)

Böylece, Cömert'in katledildiğini duyar duymaz Rektörlük Binası önünde toplanan 20.000 Hacettepe Üniversitesi öğrencisinin hep bir ağızdan haykırdığı, tüm demokrat, ilerici kişi ve örgütlerin de candan katıldığı "Katillerin cezalandırılması" isteği yerine getirilememiş oldu. Başbakan Ecevit de kendisiyle görüşen öğretmen, öğrenci ve personelden oluşan heyete verdiği katillerin yakalanacağı yolundaki sözünü tutamamıştı.

Zaten Bedrettin Cömert'in de üyesi bulunduğu Türk Dil Kurumu'na göre Ecevit ve hükümet olaylara yanlış teşhis koyuyor ve gerekli önlemleri almıyordu. Ecevit ise başsağlığı dileklerini iletmek ve üzüntüsünü dile getirmek için geldiği TDK Kurultayı'nda konuşurken "Öğretim üyelerinin ve öğrencilerin bir ihanet çemberi içinde bulunduklarını söylemekte, bu saldırıların amacının yıldırma olduğunu, faşist rejimlerin bu yöntemlerle iktidara geldiğini anımsatmaktaydı. "Tuzağa düşmeyelim" diye de ekliyordu.

Buna karşın Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı Aziz Nesin şunu soruyordu: "...Başbakan tuzağa düşmeyelim dedi. Nasıl? Nasıl tuzağa düşmeyeceğiz?.. Otomobile mi binmeyeceğiz, yoksa yol mu yürümeyeceğiz? Evde oturmayacak mıyız?"

Sahi, ne yapmalıydı? Herkes kendi açısından bu sorunun yanıtını bulmaya çalışıyordu. Çünkü her yeni gün yeni ölüm haberleriyle geliyordu...

Gelen ölüm haberlerinden biri de İTÜ öğretim üyelerinden Ord. Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu'nunkiydi... Bu çok sevilen, insancıllığıyla tanınan değerli bilim adamı 20 Ekim sabahı üniversiteye giderken Bakırköy'de yol ortasında, bir arabadan açılan ateş sonucu yaşamını yitiriyordu.

Öldürülen kişinin ilk kez bir ordinaryüs profesör olması, ayrıca dekanlık gibi son derece saygın bir mevkiide bulunması olayın önemini bir kat daha artırmıştı. Bundan önceki cinayetlerde olduğu gibi, bu kez Cumhurbaşkanı'nın da aralarında bulunduğu çeşitli kişi ve kuruluşlar üzüntülerini belirttiler, olayı lanetlediler. Bedri Karafakioğlu'nun eşini ziyarete gelenler arasında MHP'li bir heyetin de bulunduğu dikkatleri çekmekteydi. Bu heyet, kendilerinin suçlandığını söylüyor ve hemen ardından ekliyordu: "Ama biz yapmadık."

Oysa polise göre Karafakioğlu'nun öldürülmesiyle, komandolar tarafından işlendiği saptanan öteki cinayetler arasında önemli benzerlikler bulunmaktaydı. Pek çok kişi katil olabileceği şüphesiyle aranmakta, çok sayıda insan da soruşturmayı yürütenlerce göz altına alınmakta, çeşitli yerlere baskınlar düzenlenmekteydi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube ekiplerinin Haznedar Ülkü Ocakları eski başkanı İTÜ öğrencisi Hamdi Karakaya'nın evine düzenledikleri baskın sonucu iki adet tabanca, 15 adet mermi ile önemli ipuçları ele geçirilmişti. Ama bulunan bazı fotoğrafların taşıdığı önem çok daha fazlaydı. Çünkü bu fotoğraflar silahlı saldırı, cinayet ve soygunlara karıştıkları sanılan altı ülkücüye aitti ve bunların çoğu ellerinde silahlarla çektirmişlerdi resimleri...

Çok geçmeden, başta Emniyet Müdürlüğü yetkilileri olmak üzere herkesi şaşırtan bir gelişme yaşanacak ve MHP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı Kazım Ayaydın, polisin söz konusu baskından sonra her yerde harıl harıl aradığı Hamdi Karakaya, Nihat Can

ile Tuncay Olgun'u yanına alarak bir basın toplantısı düzenleyecekti!... Ayaydın'ın savına göre, polisin bulduğu fotoraflardaki kişilerin elinde görülen silahlar oyuncaktı ve resimler Kocamustafapaşa MHP İlçe Örgütü'nde oynanan bir piyesten sonra anı olsun diye çekilmişti...Ne ilginçtir ki, hiç biri sahneye çıkıp oynadıkları kahramanlık oyununun adımı anımsayamamaktaydı !...Bu "oyuncak tabancalar", gazetecilerin ısrarlı soruları karşısında Ayaydın'ın bir başka yanıtında "antika tabancalar"a dönüşüyor ve basın toplantısı bu tür ciddi ve tutarlı (!) açıklamalarla sonuçlanıyordu. Basın toplantısının ardından yetkililerin en çok üzerinde durdukları üç zanlı polise teslim olacaktı. Ancak sorgular ve soruşturmalarda hiçbir kanıt elde edilemeyecek; Karakaya, Olgun ve Can'ın suçsuzlukları kabul edilmek zorunda kalınacaktı. Gerek soruşturmayı yürüten Bakırköy cumhuriyet savcıları, gerekse İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube yetkilileri hiç bir zanlının gerçek sanık olduğunu kanıtlayamamışlardı. Ve soruşturma başlangıç noktasına geri döndü...(*68)

1978 yılında Türkiye'nin sahne olduğu iki korkunç olay dahavardı. Bunlardan birincisi, 9 Ekim günü meydana gelen ve sonraları "Bahçelievler katliamı" olarak anılacak olan olaydı.

Silahlı üç kişi, Ankara Bahçelievler semtinde TİP'li yedi gencin kaldığı eve baskın yapmışlar, gençlerin ellerini bağladıktan sonra eter koklatıp bayıltmışlar, sonra da Efraim Ezgin, Latif Can, Hürcan Gürses ile Osman Nuri Uzunlar'ı kurşunlamışlardı. Osman Nuri Uzunlar kurşun yaralarına karşın hayatta kalınca, havlu ile boğularak öldürülmüştü. Katiller evdeki diğer üç TİP üyesi genci; Serdar Alten, Faruk Erşan ve Salih Gevenci'yi otomobile taşımışlar, ancak Serdar Alten'i geri getirerek silahla taramışlardı. Otomobille götürülen diğer iki gencin cesetleri ise daha sonra Eskişehir yolunda enselerine kurşun sıkılmış olarak bulunacaktı. Serdar Alten bu tüyler ürpertici olaydan ağır yaralı olarak kurtulacak, ancak 17 Ekim günü tedavi altında tutulduğu hastanede o da yaşamını yitirecekti. Onun da ölmesiyle hiçbir görgü tanığı kalmamış oluyordu..

Aradan ikibuçuk aya yakın bir süre geçmişti ki, Bahçelievler'dekinden çok daha geniş boyutlu bir katliam daha yaşandı. Bu kez yer Kahramanmaraş'tı... Ve kanlı olaylar tam üç gün sürmüştü...

19 Aralık günü Kahramanmaraş'ın Kıbrıs Meydanı'ndaki Çiçek Sineması'nda gösterilen bir filmden çıkanların üzerine ses bombası atılıyor, bir kişi ayağından yaralanıyor, olay yerine gelen polis ise sinemadan çıkanlar tarafından taşlanıyordu. Çıkartılan dedikodulara bakılacak olursa, sinema komünistler tarafından bombalanmıştı...(Oysa, daha sonraları bombayı Kahramanmaraş Esir Türkleri Kurtarma Ordusu / ETKO davası sanıklarından, Gaziantep Eğitim Enstitüsü öğrencisi komando Ökkeş Kenger'in attığı anlaşılacaktı...) (*69)

"Bombacı komünistlere" (!) yanıt derhal veriliyor ve Endüstri Meslik Lisesi'nin sol görüşlü öğretmenleri olaydan bir gün sonra öldürülüyorlardı!... Öldürülen TÖB-DER'li öğretmenlerin cenazelerini almak için kalabalık bir grup hastane önünde toplanıp, Ulu Cami'ye gitmek için hazırlık yaparken; çembersakallı bazı kişiler de Belediye Fen İşleri'ne ait araçlarla şehirde dolaşarak "komünistler bizi öldürecek, evlerimizi, işyerlerimizi yağmalayacak" söylentisini yayıyorlar, halkı "Allah için savaşa" çağırıyorlardı.

İki devrimci öğretmenin cenaze töreni için toplananlarla, "komünislere bu camide namaz kıldırmamaya kararlı" kitle karşı karşıya gelince, sağcıların başlattığı büyük bir çatışma yaşanıyor ve sonuçta sağ görüşlü iki kişi yaşamını yitiriyordu.

Bu durumda 22 Aralık günü tam dört kişinin birden cenazesi kaldırılacaktı; iki devrimci öğretmenin ve iki sağcının...Belediye hoparlörlerinden sürekli olarak Allah ve Müslümanlık üzerine yurttaşları tahrik eder nitelikte yayınlar yapılmakta, her iki kesim de elektrikli bir ortamda hazırlıklarını sürdürmekteydi. Ama asıl dikkat çekici olan, söz konusu grupların karşı karşıya gelmemesi için belediye yetkililerince ciddi hiç bir önlemin alınmamış olmasıydı.

Bir yerde kaçınılmaz bir biçimde çatışma çıkıyor ve...Ve vahşet başlıyordu!...Sağcılar büyük bir hız ve hırsla şehre yayılıyorlar, konutları, işyerlerini yakıp yıkıyorlar, katliamlarına başlıyorlardı...Fakat en korkunç olaylar sünnilerin bulunduğu mahallelerde yaşandı. Buralardaki neredeyse tüm Aleviler vahşice öldürüldüler, evleri ateşe verildi, işyerleri talan edildi. Olay yerlerine gelen yetkililer, emniyet kuvvetleri, gazeteciler gördükleri manzara karşısında insanlıklarından utandılar; Alevi yurttaşların küçük çocukları,

hatta bebekleri bile parça parça edilmiş, elden ayaktan düşmüş yaşlılar satırla doğranmış, hamile kadınların karınlarına kurşun sıkılmıştı!...

Resmi açıklama Kahramanmaraş olaylarında 105 kişinin yaşamını yitirdiği şeklindeydi. Ayrıca sayısı saptanamayan ağır ve hafif yaralı vardı. 200'ün üzerinde konut ve 70'in üzerinde işyerinin tahrip edilmesiyle de milyarlarca liralık maddi zarar meydana gelmişti.

Evet bir yıl içinde tam üç tane katliam gerçekleştirilmişti Türkiye'de 16 mart katliamı, Bahçelievler katliamı ve Kahramanmaraş katliamı... Görünürdeki piyonların ötesinde gerçek sorumluları kimlerdi bu insanlık dışı olayların ? Bu sorunun yanıtı belki de ünlü tarihçi Augistin Thierry'nin şu sözlerinde yatıyordu "Bir toplumsal eylemi kimin tasarlamış olduğunu doğru olarak bilmek istiyor musunuz? Bunlara özünde kimlerin gereksinmesi olduğunu araştırınız. 'İs fecit qui prodest / Yapılan iş kimin çıkarına ise o işi yapan o kimsedir' aksiyonu hukukta olduğu gibi tarihte de geçerlidir."

V.32) 1979'DA TÜRKİYE

a) Terörün önlenemeyen yükselişi

Yalnızca Türk tarihi için değil, insanlık tarihi için de bir yüz karası olan Kahramanmaraş Katliamı üzerine 26 Aralık 1978 günü İstanbul ve Ankara'nın da aralarında bulunduğu onüç ilde sıkıyönetim ilan ediliyor, 1 Mayıs 1977 ve 16 mart 1978 toplu kırımları da sıkıyönetimin ilan nedenini oluşturan diğer önemli halkaları oluşturuyordu. Böylelikle 1979 yılına her türlü ekonomik, siyasal ve demokratik hakkın askıya alındığı, ilerici demokratik kitle örgütlerinin birbiri ardı sıra kapatıldığı olağanüstü koşullar altında giriliyordu.

Aslında Kahramanmaraş'ta yaşanan ve her zaman acı ile, utanç ile anılacak olan kitle kırımından önce Elazığ, Malatya ve Sivas'ta da aynı nitelikte olaylara tanık olunmuş, buralarda da birtakım çevreler mezhep ayrılıklarını sömürerek kanlı saldırılara bahane yaratmışlardı, fakat Kahramanmaraş'taki vahşet o tarihe değin

yaşananların kuşkusuz en korkuncuydu.

Birbiri ardına gelen benzer karakterdeki olaylarda yüzlerce kişinin öldürülüp, binlercesinin de yaralanması üzerine DİSK Yönetim Kurulu demokratik bir baskı grubu olmanın gereğini yerine getirerek şu kararı alıyordu: "Bugüne dek ölen bütün insanlarımızı, özellikle Kahramanmaraş'ta kaybedilenleri anmak için başta örgütümüze bağlı işçiler olmak üzere, tüm işçileri, tüm demokratik kuruluş üyelerini ve emekçi halkımızı 5 Ocak 1979 cuma günü saat 11.00'de, ölenlerin anısı için beş dakikalık saygı duruşunda bulunarak, faşistlerin lanetlenmeye çağrılmasına..."

Gerçi siyasal partiler, demokratik kuruluşlar, örgütler, öğrenci dernekleri son dönemde kitle kırımlarına dönüşen siyasal nitelikli saldırı ve cinayetleri çeşitli şekillerde kınamışlardı ama en geniş katılımlı kitlesel tepki işçi sınıfından gelmişti. Çeşitli iş kollarındaki DİSK üyesi işçilerin yanı sıra, Türk-İş ve bağımsız bazı sendika üyeleri de bu çağrıya uymuşlar; o gün DİSK üyeleri ile destekçilerinin çalıştıkları tüm fabrikalarda, atölyelerde, iş yerlerinde saat 11.00 ile 11.05 arasında makineler, çarklar, iş araç ve gereçleri durmuş, otellerde, lokantalarda servisler kesilmiş, belediye hizmetlerindeki otobüslerin, ulaşım araçlarının durdurulduğu yerlerde geniş halk kitleleri onlarla aynı amaç etrafında kenetlenmişti. Sağlık işçilerinden haberleşme iş koluna, yeraltından maden çıkarandan banka ve büro çalışanlarına kadar DİSK'in örgütlendiği her yerde faşizm lanetlenmişti...

Ayrıca TÖB-DER, TÜM-DER, TMMOB ile TÜS-DER'li öğretmenler, memurlar, mühendisler, mimar ve teknik elemanlar da ülkenin hemen her kentinde işçilerle birlikte saygı duruşunda bulunmuşlardı. Özellikle yüksek öğrenim gençliği de saat 11.00'de derslere ara vererek, beş dakikalık saygı duruşu için topluca ayağa kalkmıştı. Öğretim üyeleri ve asistanların örgütleri TÜMÖD ve TÜMAS'ın İstanbul Üniversitesi bahçesinde topluca saygı duruşu düzenlemeleri ise ayrı bir anlam ve önem taşımaktaydı. Hemen hiç bir olayın çıkmadığı 5 Ocak Saygı Duruşu olgun ve disiplinli bir eylem olarak mücadele tarihinde yerini alıyordu.

Fakat hiç bir şey cinayetler zincirine her gün yeni halkaların eklenmesine engel olamıyor, Ecevit'in "güçsüz iktidarında" terör baş döndürücü bir hızla yükselişini sürdürüyordu. Siyasal olaylarda

yaşamını yitirenlerin sayısı 1979'un Ocak ayında 47'yi bulmuştu bile...Okullarına, parti binalarına, derneklere, iş yerlerine, kahvelere, evlere düzenlenen bombalı saldırıların yanı sıra, 19 Ocak'ta da Anayasa Mahkemesi'ne patlayıcı madde atılmış, işin bu noktaya varması haklı olarak yoğun tepkilere yol açmış ve gerek sağ, gerekse sol basında yer alan yorumlarda "otorite eksikliğinden" oldukça sık söz edilir olmuştu.

Türkiye'nin son derece olumsuz gelişmelere gebe olduğu da yine hemen her kalemin yazılarında yer verdiği temel görüşler arasındaydı. Örneğin Tercüman gazetesi baş yazarı Nazlı Ilıcak 5 Kasım 1978'de "Memleket gidiyor, ülke parçalanıyor, bir iç savaş her an patlayabilir" diyor, sonra da ikinci olasılığı işaret ediyordu;"...veya demokrasiye bir müdahale olacak!..."

Kontenjan senatörü Prof. Hüseyin Nail Kubalı ise yaklaşmakta olanın duyurucusu idi sanki...Mitolojideki o meşhur tellal Cassandra'ya taş çıkartırcasına demişti ki; "Türkiye'de demokrasi sağlam temellere oturmadıkça, az gelişmişliğin süreci son bulmadıkça kahraman Türk ordusu gerektiği zaman bozulan rotayı düzeltmek ve ona istikamet vermek tarihi görevi ile karşı karşıyadır ve dediğimiz süreç tamamlanıncaya kadar bu görevi ifa ile mükelleftir." (23.11.1978, Tercüman)

Askeri bir madahaleyi böylesine bir yorumla onaylamak tarihsel, ekonomik ve politik gerçeklere ne denli uygun düşmekteydi? Ülke sorunlarını çözümlemek adı altında askeri apayrı bir uzmanlık ve bilgi donanımı gerektiren politika sahnesine çekmek ne dereceye kadar onaylanabilirdi? Biz Kubalı'nın niteleme ve değerlendirilmelerine eleştiri getirmeyi şimdilik bir yana bırakalım ve 1979 Türkiyesi'ndeki gelişmeleri izlemeyi sürdürelim.

Şubat ayının hemen başında işlenen bir cinayet kelimenin tam anlamıyla ortalığı ayağa kaldırıyor, başta basın çevresi olmak üzere; siyasal partilerin, tüm demokratik örgütlerin, aydınların büyük tepkisine neden oluyordu.

Temel hak ve özgürlüklere dayalı demokratik hukuk düzenini ortadan kaldırmak isteyen karanlık (aslında aydınlık!) güçlerin piyonları tarafından sıkılan kurşunlara hedef olarak yaşamını yitiren bu kişi bu kez bir gazeteciydi; Milliyet gazetesi baş yazarı Abdi İpekçi 2 Şubat 1979 günü, daha sonraları adı bugün bile hala tam

olarak aydınlanmamış pek çok olaya karışacak olan ülkücü Mehmet Ali Ağca tarafından öldürülüyordu...

Haber tüm yurtta bir bomba etkisi yaratıyor ve pek çok kişi şu görüş etrafında birleşiyordu: Çoğulcu demokratik düzenin savunuculuğunu yıllardır etkin bir biçimde sürdüren Abdi İpekçi, bu çizgideki diğer yazarlara gözdağı vermek ve bir gün sıranın kendilerine de gelebileceği korkusunu uyandırarak çağdaş, demokratik toplumsal yapının en etkin güçlerinden birini oluşturan basını sindirmek amacıyla katledilmişti.

Ama ne Abdi İpekçi cinayeti dürüst basının gerçekleri yansıtma işlevini aksatabilecek, ne Bedrettin Cömert'e, Bedri Karafakioğlu'na, Server Tanilli'ye yöneltilen hain saldırılar ilerici bilim adamlarını susturabilecek ve ne de Doğan Öz'ün öldürülüp, Anayasa Mahkemesi'ne bomba atılması onurlu hukukçuların görevlerini yerine getirmelerini engelleyebilecekti...

Konunun öteki boyutu ise oldukça düşündürücüydü. Çünkü yıllardır önü alınamayan bir başka olgu ise -ki, artık bu tartışmasız bir numaralı sorun haline gelmişti-"anarşi ve terör" idi. O zamanki yaygın deyimle , "Türkiye'de kardeş kardeşi vuruyor", ülkenin üzerini kaplayan kan gölü her geçen gün biraz daha derinleşiyordu.

"Gençlerin arasında kardeşliğin yeşereceği bir ortamı gerçekleştirmenin başta gelen görevi olduğunu" işbaşına gelir gelmez hükümet programı aracılığıyla açıklayan Ecevit iktidarı, "anaların göz yaşını dindireceği" yolundaki sözlerini yerine getiremiyor ve bir türlü "evlat acısına son" veremiyordu.

Ecevit hükümeti halkın gözünde güvenilirliğini büyük ölçüde yitirmiş durumdaydı. Çünkü başbakanın çeşitli zamanlarda söylediği "Huzur ve güven sağlanmıştır, artık anarşiden söz edilemez", "Anarşi can çekişmektedir", "Facialar dizisi yakında bitecek ve bu mutlu son olacaktır" türünden sözler ne yazık ki ülke gerçekleriyle bağdaşmamaktaydı.

Ecevit bir keresinde de gazetecilere şöyle demişti: "Devletin göstereceği şefkat nice katılaşmış yüreği yumuşatacak, içindeki kini söküp atacaktır." Oysa ne devletin gösterdiği şefkat (?), ne hükümetin hazırladığı "Anarşiye Karşı Önlem Paketi" ve ne de toplumda belirli saygınlıkları bulunan çeşitli kişi ve kuruluşların uyarıları işe yaramayacak; "katılaşmış yüreklerin içindeki kin" sökülüp

atılamayacaktı...Kendilerine seçtikleri inançlar doğrultusunda birbirleriyle acımasızca vuruşan gençlerin geri dönülmez bir noktaya gelen hesaplaşmaları olanca hızıyla sürüp gidiyor ve ülke içinde bulunduğu kanlı batağa gün geçtikçe daha çok gömülüyordu.

Şubat ayının kanlı bilançosu 46 ölüydü. Bu başarısız tablo karşısında hükümete yöneltilen eleştiriler de son derece sertleşmiş, değil sağ; solun önde gelen kalemleri bile sosyal demokrat Ecevit iktidarına ateş püskürür olmuşlardı. Örneğin Uğur Mumcu 3 Şubat tarihli makalesinde şöyle demekteydi: "Ey hükümet, karınca ezmez hükümet uyan artık! İstanbul'da kan kusan çetelerin hakkından gelemiyorsan onurunla çekil git. Senin iktidarında insanlar kurbanlık koyunlar gibi birer birer öldürülüyor ve istihbarat örgütlerin tek satır bile rapor veremiyorsa, bu olaylardan sorumlu olan sensin. Ya çekil git, ya da görevini yap. Ve ey CHP milletvekili ve senatörleri: size verilen oylar haram olsun! Verilen oylar da, aldığınız aylık ve ödenekler de haram olsun sizlere!..."

Metin Toker ise 11 Şubat tarihli Hürriyet gazetesinde şunları yazmaktaydı: "Ankara'da belli olan, kesinlikle ortaya çıkmış bulunan; bu hükümetle Türkiye'nin sorunlarının üstesinden gelinemeyeceği.(...)13 ay 'çok olumlu görüşme oldu', 'çok yararlı bir gezi yaptık', 'Türkiye'nin önünde beklenmedik yeni olan olanaklar belirdi' gibi artık ezberlediğimiz ve şimdi gülünç gelen laflarla geçti.13 ayda anarşi sözde öldü, gerçekte hep dirildi. Sözde can çekişti, sözde son çırpınışlarını yaşadı, gerçekte hiç ulaşmamış olduğu boyutları kazandı. (..) Hazin, zavallı bir bilanço, CHP'nin kendi gruplarından bir üyenin deyimiyle; 'koskocaman bir sıfır'..."

b) **Kördüğüm haline gelen sorunlar yumağı**

Gerçekten de Ecevit iktidarı zamanında iç sorunlar gitgide altından kalkılmaz bir düzeye ulaşmıştı. Gerekli döviz gelirlerinin sağlanamaması hükümeti iç ekonomik ilişkilerde önemli kıskaçlara sokmuş ve temel gereksinim maddelerinin bulunamaması , özellikle de akaryakıt için çekilen ciddi sıkıntı kamuoyunda CHP'nin büyük ölçüde puan yitirmesine neden olmuştu. Oysa CHP ağırlıklı hükümet ilk kurulduğu sıralarda gerek hükümet üyeleri, gerekse iş çevreleri IMF ile kısa sürede anlaşmaya varılacağı ve dış kredilerin

kısa bir süre sonra açılacağına inanmaktaydılar. Ancak kredi beklentileri gerçekleşmiyor, Türkiye'ye pek çok vaadde bulunulmasına karşın vaadler ya hiç yerine getirilmiyor ya da yapılan ekonomik yardımlar umulanın çok altında oluyordu. Enflasyon önlenememekteydi. IMF yeni bir devalüasyon için ısrar ediyor, dahası; yeni devalüasyon yapılmadan kredi vermeyeceğini açıkça bildiriyordu. Sonuçta hükümetin döviz darboğazının aşılacağına ilişkin sözleri boş bir umut olmaktan öteye gidememiş, yapılması kaçınılmaz duruma gelen zamlar da hiçbir sonuç vermemişti. Halkın, özellikle de düşük gelirli sosyal kesimlerin hoşnutsuzluğu gitgide artmaktaydı.

Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik darboğaz öylesine bir noktaya gelmişti ki hükümet, Cumhuriyet tarihinde ilk kez görülen bir uygulamaya gitmek zorunda kalmış ve kredi alabilmek için Wells Fargo bankasına gelecek üç yılın tarım gelirlerini karşılık olarak göstermişti!...Wells Fargo vereceği 175 milyon dolara karşılık tarım ürünlerimizi istediği gibi kullanabilecekti!...Haberin duyulması geniş tartışmalara ve yoğun eleştirilere yol açmış, Hürriyet gazetesi 21 Ocak tarihli sayısında olayı "Bir bu eksikti...Tarım ürünlerimiz rehin edildi." başlığıyla duyurmuştu.

Acaba Ecevit miydi giderek devleşen ekonomik açmazın tek sorumlusu?..Herşey salt onun yetersizliğinden mi kaynaklanıyordu?

17 Mart 1979 tarihli The Economics'in yorumuna göre (-ki, kendisi kapitalist dünyanın en ciddi yayın organlarındandı) "(Ecevit hükümetine karşı oluşturulabilecek demokratik seçeneği) temsil eden Süleyman Demirel bugünkü çıkmazın başlıca sorumlusuydu!..."Yazı şu satırlarla sürmekteydi: "Ecevit'ten önce iktidarda olan Bay Demirel'in muhafazakar hükümeti yabancı bankalardan yüksek faizlerle kısa vadeli büyük borçlar almış ve kamu kesimi açıklarını para basarak finanse etmiştir. Bu politikanın ağır sonuçları şimdi Ecevit'in başına patlamaktadır.(..) Bu olayda gelişmiş ülke ekonomilerinin bunalım içinde bulunduğu dönemde Türkiye'ye çılgınca koşullarla, ödeyebileceğinden fazla borç veren batılı bankaların da önemli sorumluluk payı vardır."

Cumhuriyet gazetesi ekonomi yazarı Osman Ulagay da şunu anımsatmaktaydı "...Bugün bir kabus gibi üzerimize çöken ve kimi ürünlerimizin haczini bile gündeme getiren kısa vadeli, yüksek fa-

izli borçlar sayesindedir ki, MC hükümetleri 1975 ve 1976 yıllarında fiyat artışlarını sınırlı tutabilmiş, yapay bir bolluk ve büyüme dönemi yaşatabilmiştir. (...)IMF sınavını veremeyen hükümet tam transferin tamamen tıkandığı, enflasyonun azmaya başladığı bir dönemde iktidarı bugünkü hükümete devretmiştir. (...) Türkiye'nin yaşamakta olduğu ağır ekonomik bunalımın baş sorumluları kapitalist dünyanın finans çevreleri ve bu çevrelerin savunuculuğunu yaparak, kahraman edasıyla meydanlarda dolaşmakta olan Süleyman Demirel'dir..." (12.4.1979, Cumhuriyet)

İçinde bulunulan korkunç ekonomik krizin gerçek yaratıcıları ve asıl nedenleri çeşitli kişi ve kuruluşlarca pek çok kereler ortaya konmuştu gerçi ama, birtakım gerçeklerin saptanması çözüm için yalnız başına yeterli olmuyordu. Yüzlerce temel tüketim maddesi "yok"lar listesine girerken, karaborsa günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası durumuna gelmişti. Bunun sonucunda da "ilginç" hırsızlık olayları gündeme gelmeye başlamıştı. Örneğin Ankara'da çeşitli genel müdürlükler, üniversite ve yüksek okullardan sonra bakanlıklardaki ampuller de çalınmış, bakanlık odalarının yüzde doksanı ampulsüz kalmıştı!...(24.1.1979, Hürriyet)

Hammadde sağlanamadığı için yaşamsal önem taşıyan ilaçlar bile üretilemez ve bazı fabrikalar çalışmayı durdurmak zorunda kalırlarken, saatlerce süren elektrik kesintileri, motorin bulunamadığı için azaltılan şehir hatları ve iptal edilen arabalı vapur seferleri de halkı canından bezdiriyordu. Öte yandan ülkenin hemen her yanını kaplayan grev dalgasına bazı yeni eylem biçimleri de eklenmekteydi. Türkiye Umum Otomobilciler ve Şoförler Derneği'nin aldığı "Kontak Kapatma Eylemi" ve esnafın dört gün süreyle kepenklerini indirmesi böylesi kitlesel direnişlerin en önemlilerindendi.

Ama tüm bunlardan daha da fazla önem taşıyan o- yaygın deyimle- "anarşi ve terörün" ülkeyi kasıp kavurmasıydı. O kadar ki, bombalı saldırılardan CHP Genel Merkezi de nasibini almıştı...Saldırıya uğrayan bir diğer parti binası da TSİP Genel Merkezi idi. Ayrıca Tunceli'nin Akpazar bucağının CHP'li belediye başkanı ile MHP'nin bazı ilçe başkanları da öldürülmüşlerdi. Adıyaman MSP İl Genel Meclis üyesi ise açılan yaylım ateşi sonucu ağır yaralanmıştı. Uğradığı saldırı sonucu yaşamını yitiren bir diğer kişi ise 12 Mart döneminde İstanbul Siyasi Şube Müdürü olan Ilgaz Aykutlu idi.

Nisan ayının hemen başlarında; 7 Nisan 1979'da bu kez Türkiye'deki sol hareketin önde gelen adlarından, TEP Genel Başkanı Mihri Belli Sultanahmet'te güpegündüz vuruluyor ve Belli TİT ile ETKO adlı gizli iki sağ örgütün üstlendiği bu saldırı sonucu ağır biçimde yaralanıyordu.

Mart ayında 61 kişi siyasal amaçlı cinayetlere kurban gitmişken, bu sayı Nisan'da 78'e ulaşmıştı!...Terör olgusunun günden güne ivme kazanması ve Mayıs'a yaklaşılırken toplumsal gerilimin daha da artması üzerine 26 Nisan'da sıkıyönetimin kapsamı genişletiliyor ve bu uygulama 6 ile daha getiriliyordu.

Sıkıyönetimin uzatıldığının açıklanmasının hemen ertesi günü demokratik hak ve özgürlüklere ters düşen bir karar daha alınıyor; sol kesimin etkin örgütlerinden İKD (İlerici Kadınlar Derneği) 28 Nisan 1979 tarihinde kapatılıyordu. Böylece Ecevit'in başbakanlığı döneminde faaliyetleri yasaklanan derneklere bir yenisi daha ekleniyordu. İstanbul Dev-Genç, Liseli Dev-Genç, Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği de sıkıyönetim komutanlıklarının daha önceden kapattığı dernekler arasındaydı.

Zaten ilerici demokratik kitle örgütleri sıkıyönetimin darbe vurduğu alanların başlıcalarındandı. Sıkıyönetim ilanlarında ilk bildiriler hep bu tür örgütler ile çıkardıkları dergilerin kapatıldığına ilişkin olmuştu...

c) Yasaklanan 1 Mayıs

Aynı günlerde DİSK çok önemli bir kararın arifesinde bulunuyordu. Çünkü 1 Mayıs yaklaşıyordu.

Başta DİSK olmak üzere, sömürüsüz ve baskısız bir düzenin kurulmasını hedefleyen tüm ilerici demokratik kurum ve kuruluşlar ile devrimcilerin arzusu; faşizme, emperyalizme, sömürü ve zulme karşı savaşımı hergün yeni boyutlara ulaştıran işçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma gününü bu yıl da kutlamaktı. "1 Mayıs'ta 1 Mayıs Alanı'nda" bulunmak istiyorlardı. Oysa 26 Nisan günü sıkıyönetim bir bildiri yayınlayarak İstanbul'daki 1 Mayıs gösterilerini yasakladığını duyurmuştu. Halbuki, Fehmi Işıklar'ın da belirttiği gibi; "1 Mayıs'ları faşist diktatörlüklerin olduğu ülkeler hariç, sosyalist-kapitalist tüm ülke işçileri kutlamaktaydı..."

(DİSK Dergisi. Mayıs-Haziran-Temmuz 1979 sayı: 53,54,55)

Ayrıca dernekler aranmış, 1 Mayıs afişlerine el konmuş, pankartlar da toplatılmıştı. Ne var ki, DİSK yöneticileri isteklerinde kararlıydılar. Haklı gerekçelerini dile getirip, açıklamalarda bulundular. Bunun üzerine de 28 Nisan günü gözaltına alındılar!...DİSK Genel Merkezi ile DİSK'e bağlı sendikalar da polis ekipleri tarafından basıldı.

Bu gelişmeler üzerine hava iyice elektriklenmişti. "1 Mayıs günü kamu düzeninin bozulmaması için" güvenlik kuvvetleri her türlü müdalaheye hazır duruma getiriliyorlar, polis ve jandarmada bütün izinler kaldırılıyor, şehir yakınlarındaki askeri birlikler de teyakkuz durumuna geçiriliyorlardı. Ayrıca, "Dur" emrine uymayanlara ateş açılacağı da bildirilmekteydi. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın "aşırı duyarlılığı" bununla da kalmıyor ve 1 Mayıs günü İstunbul'da sokağa çıkılması yasaklanıyordu. 29 Nisan'da yayınlanan 22 numaralı bildiri ise "Pazartesi akşamından çarşamba sabahına kadar İstanbul'a giriş ve çıkışların yapılamayacağı"na ilişkindi. Tüm bunlara ek olarak, işçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma günü için Türkiye'ye gelmekte olan çeşitli ülkelerin işçi temsilcilerine de hükümet tarafından vize verilmiyordu!...

Alınan bu kararlar geniş bir kesimde yoğun protestolara yol açıyor, DİSK yöneticileri ile bazı gençlik örgütlerinin de aralarında bulunduğu bir kısım çevreler yasağa rağmen İşçi Bayramı'nı kutlayacaklarını açıklıyorlardı.

Gerçekten de her köşe başının tutulup, olağanüstü önlemlerin alındığı İstanbul'da 1 Mayıs günü çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu 1000'den fazla kişi korsan bir gösteri düzenliyorlar, TİP Genel Başkanı Behice Boran ile bazı taraftarları bir kınama yürüyüşü gerçekleştiriyorlardı. Hepsi de derhal gözaltına alınacak ve güvenlik kuvvetleri tarafından sıkıyönetime sevkedileceklerdi. Gözaltına alınanlardan biri de TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz'dı.

İçişleri Bakanı'nın açıklamasına göre "1 Mayıs günü otuz il merkezinde ve yirmiiki ilçede miting yapılmış; İstanbul'da 987, Ankara'da 665, öteki illerde de 54 kişi gözaltına alınmıştı. Yurdun çeşitli yerlerinde de olaylara tanık olunmuştu: Artvin'e bağlı Mungul'daki 1 Mayıs mitinginden dönenlere ateş açılmış ve 5'i öğrenci 6 kişi yaralanmıştı. Çorum'da 1 Mayıs'la ilgili gösteri yapmak iste-

yenlerle polis arasında meydana gelen çatışmada da 2'si polis 3 kişi yaralanmıştı. Samsun'da iki ayrı sol grup tarafından düzenlenen mitinglerde çıkan olaylarda yaralananların sayısı 15'i bulmuştu. Rize'de mitingten dönenler CHP İlçe Binası ile hükümet binasını taşlamışlardı. Öte yandan, İzmir'de düzenlenen 1 Mayıs mitingleri olaysız geçmiş, İGD ile Kurtuluş grubu ayrı ayrı alanlarda işçi bayramını kutlamışlardı.

İstanbul ise "1 Mayıs'ı Balkonda Kutlamıştı." 2 Mayıs 1979 tarihli Hürriyet Gazetesi ilk sayfasına bu başlığı atıyor ve değerlendirmesini yapıyordu:"Çocuklar oynayamadı gönüllerinin dilediğince...Ana-babalar Bahar Bayramı'nı yeşil ağaçların gölgeleri altında piknikler yaparak kutlayamadılar.(...) 5 Milyon İstanbullu günlük güneşlik bir havada Bahar Bayramı'nı basık tavanlı apartman balkonlarında kutladılar. Böyle olması gerektirenleri, böyle olmasına neden olanları hatırlayarak..."

Böyle olmasına neden olan, böyle olmasını gerektiren birileri vardı mutlaka ama bu "birileri" kimdi, gerçek işlevleri neydi ve görünürün altında yatan uzun vadeli hesapları nelerdi? Bu soruları yanıtları ise adı geçen gazetenin yüklediği anlam gibi olmasa gerekti!...

Sokağa çıkma yasağına uymadıkları için gözaltına alınanlardan 415'i ertesi gün serbest bırakılırken, "eylemsel gösteride bulunan" 644 kişi savcılığa veriliyor ve bunlardan 100 tanesi Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından tutuklanıyordu. 1 Mayıs'la ilgili olarak yayınladıkları bildiriler nedeniyle daha önceden gözaltına alınan 11 DİSK yöneticisinden, Genel Başkan Abdullah Baştürk'ün de aralarında bulunduğu 7'si 5 Mayıs günü; TİP Genel Başkanı Behice Boran ile 255 arkadaşı ise 6 Mayıs günü aynı uygulama ile karşı karşıya kalacaklardı.

Tutuklamalara yalnızca yurt içinden değil, dünyanın pek çok yerinden de yoğun tepkiler gelecek ve Ecevit hükümeti yabancı sendika yöneticileri ile Avrupa Parlamentosu'nun sosyalist parlamenterleri tarafından da kınanacaktı.

'79 1 Mayısı'nın üzerinden çok az bir süre geçmişti ki, düzenlenen bir başka miting kamuoyunun gündemine geliverdi. Bu; 13 Mayıs pazar günü MHP'nin düzenlediği "Bayrağa Saygı Mitingi" idi. Mussolini'nin kara gömlekli komandolarının Roma üzerine yü-

rüyüşünü çağrıştıran bu gövde gösterisinde MHP, ne denli çağdışı bir düşünce yapısına sahip olduğunu, Cumhuriyet'in temel ilkelerine ve Atatürk devrimlerine nasıl da karşı bir çizgide bulunduğunu bir kez daha gözler önüne sermekteydi.

Bu miting Türkiye'nin son yıllarda sahne olduğu Cumhuriyet'e ve devrimlerine ters düşen ilk gövde gösterisi değildi elbet... 1978'de de Konya'da MSP tarafından "Fetih Mitingi" düzenlenmiş; kara cübbelere bürünmüş, başı sarıklı çember sakallıların Arapça harflerle yazılmış, şeriat istemini dile getiren pankartlar taşıyıp, tekbir getirdikleri bu yürüyüşte de Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerini ve anayasasını çiğneyen bir tutum sergilenmişti.

Oktay Akbal'ın da belirttiği gibi; "MSP ile MHP demokrasi ve özgürlüklere karşı siyasal örgütlerdi. Ülkü'leri birbirine karşıttı ama ikisi de Atatürk devrimlerine karşı çıkmakta birleşmişlerdi." (15.11.1979, Cumhuriyet)

d) Sol'a getirilen eleştiriler ve terör hakkında yorumlar

Sol'da hala kalıcı, gerçek bir birleşme sağlanamamıştı. T.C. tarihinde o güne değin belki de en kargaşalı dönem yaşanmaktayken sol yelpazedeki örgütler birbirine karşı kıyasıya sürdürdükleri ilkesiz savaşımı öyle bir noktaya vardırmışlardı ve öylesine bir iç hesaplaşmaya dalmışlardı ki, her bir sol siyaset daha çok kendi yandaşlarına yönelik yayınlara ağırlık veriyor, bu durumda da sol sempatizanı demokratik kamuoyu içe dönük bu tartışmalardan habersiz kalıyordu. Dahası, bu konulara ilgi iyice azalmaktaydı.

Bir yaklaşıma göre ilgi azalmasının nedeni "teorik lüsk" idi. Teori ve genel olarak kültüre verilen önem hiç kuşku yok ki, gereksiz veya zararlı değildi ama "İngiliz Antropolojisi'nin Bunalımı" ya da "Gramsci'nin Consensus Kavramının Günümüzde Tiyatro Açısından Kazandığı Önem" gibi kuramsal incelemelere veya Afrika Boynuzu'ndan Etyopya'ya, Kamboçya'dan Nikaragua'ya kadar dünyanın dört bucağındaki sosyo-politik mücadeleler hakkında yazılan yazılara sıklıkla rastlanınca insanın aklına "Öncelik sırası bu mu olmalı?" sorusu geliyordu.

Bazılarına göre dünya devrimci hareketinin bütünü üzerinde durmak, Somali'de sol güçlerin karşılaştığı güçlükleri bile titizlikle

ele almak gerekmekteydi. Bazıları ise ağırlığın Türkiye'ye verilmesinden yanaydı. Bu görüştekilere göre Kızıl Khemerler üzerinde uzun uzun durana kadar, bizdeki solun sorunlarının irdelenmesi çok daha önemli ve gerekliydi. Dahası; başka ülke düşünür ve pratisyenlerinin görüşlerinin (telif yazılarda bile!) aynen aktarılması ve yeni, orijinal, yaratıcı hiç bir fikir katmadan aynen bize uyarlanmaya çalışılması yerine; ülke gerçeklerine göre "yerli" görüşlerin üretilmesi yoluna gidilmeliydi. Solun içine düştüğü hatalardan belki de en önemlisi işte buydu. Bu kanıda olanlar daha ileri giderek şu görüşü öne sürmekteydiler: "Yıkacağız dedikleri siyasal düzeni de,değiştireceğiz dedikleri toplumsal yapıya da bilmiyorlar." (*70)

Gazeteci-yazar Mehmed Kemal'in solun son dönemine ilişkin getirdiği eleştiri ise şöyleydi: "Sol cephede bulunanlar aralarında teori tartışmalarını çözümleyemedikleri,bunda bir açıklığa varamadıkları için bu eksiklik eylemde de kendini göstermiştir. Eylem adı altında yapılan hareketler ise, solun teorik ve pratik görüşünün disiplini altına cereyan etmemektedir. Toplum yapısı tahlillerinin, temel çelişkisinin ortaklaşa konamasından ötürü sola mal edilen 'Ulusal Bağımsızlık Savaşı', 'Milli Kurtuluş Savaşı', 'Sosyalizm İçin Mücadele' gibi sloganlar da geniş ve yaygın olarak kitlelerce benimsenmemekte ve anlamı anlaşılmamaktadır. Toplantılarda, kongrelerde,meydanlarda, hatta üniversite hareketlerinde çıkan olayların dayanaksız, boşlukta kalması ve anarşik olarak nitelendirilmesi de bu yüzdendir." (*71)

DİSK Genel Başkan Vekili Kemal Nebioğlu konunun bir diğer yönüne dikkat çekmekteydi:"İşçi sınıfı adına yola çıkan birtakım eğilimlerin faşist teröre ortam hazırlaması ve iç savaş provokasyonuna gelmesi, burjuvaziye faşist terörü 'sağ-sol çatışması' olarak sunma olanağı sağlamaktadır." (26.7.1979, Cumhuriyet)

Ne yazık ki;bu ve buna benzer uyarılar pek bir işe yaramıyor ve "sağ-sol çatışması" Mayıs ayında 108, Haziran ayında ise 83 cana mal oluyordu. Bu kanlı tablo üzerine 30 Haziran günü 252 red oyuna karşılık, 319 kabul oyuyla sıkıyönetim 19 ilde iki ay daha uzatılıyor, ancak şiddet gerileyeceğine büyük bir hızla tırmanışını sürdürüyordu. Nitekim "anarşik olaylarda" yaşamını yitirenlere Temmuz sonuna kadar 85 kişi daha eklenecekti.

Neydi böylesine korkunç bir tablonun ortaya çıkmasındaki ne-

den? Bu soruyu yanıtlarken hemen her kesim farklı noktalara ağırlık veriyor, kişisel görüşler kadar, uzmanlık alanları da ileri sürülen nedenlerin sıralamasını değiştiriyordu.

Toplumbilimcilere göre sosyal çalkantının gitgide dev boyutlara ulaşması ve sınıflararası uçurumun daha da derinleşmesiydi insanları saldırgan davranışlara yönelten, iktisatçılara göre ise "Bunalım" sözcüğünün bile yetersiz kaldığı ekonomik açmazdı temelde yatan neden. Kimileri ceza yasamızdaki gedikleri sözkonusu etmekteydi, kimileri de bazı gazete ve dergileri "olayların kışkırtıcısı" olarak gösteriyordu. Bazı çevreler anayasada yer alan bazı maddelerin demokratik bir tartışma zeminin oluşturulmasını engellediğini savunup, bu görüşü çıkış noktası olarak almaktaydılar.

Öte yandan Doç. Yahya Kemel Kaya son derece kapsamlı incelemesinde insan yetiştirme düzenimizi çeşitli yönleriyle ele alıyor ve eğitim sistemimize ağır eleştiriler getiriyordu:"... Yüzyıllardır hiç bir ciddi değişmeye uğramadan işleyen kırtasiyeci, yavaş, sorumsuz, adam kayırıcı, rüşvet yiyici bir yönetimin çarkına düşüp de isyan etmeyecek kadar sinirleri kuvvetli bir kişi bulmak oldukça güçtür. (...) Diploma sahibi olmakla olmamak arasında bir fark göremeyince bir çok öğrenci için isyankar olmak olağan görülmektedir. Öyleyse asıl problem,Türk politikacılarının ve aydınlarının geçmişte kalan olaylardan ders alarak toplumumuzu bugünkü geri kalmışlıktan kurtarabilme yeteneğinde yatmaktadır."

Kaya değerlendirmesinin son bölümünde şöyle demekteydi:"Kuşkusuz başkalarının görüş ve fikirlerine hoşgörüsüz, kişisel çıkarlarını toplum yararlarının üstünde tutan, dar görüşlü bir kuşak yetiştirmekten her şeyden önce Türk eğitim sistemi doğrudan doğruya sorumludur. Türkiye'nin sürekli sosyal, ekonomik ve politik sorunlarını toplum gerçeklerine uygun yöntemlerle, başkalarıyla işbirliği yapabilerek çözecek liderlerin yetişmesi, kuşkusuz yeni eğitim politikalarını gerektirmektedir." (*72)

Değerli psikiyatrist Prof. Dr.Özcan Köknel ise gençlerin eylemlerinin çıkış nedenlerini sıralarken şu faktörlere de yer vermekteydi:

-Türk ailesinin ortak özelliği olan baskılı çocuk yetiştirme biçimi gençlik döneminde duygusal birikimlere neden olmakta, aileden uzaklaşan gençler baskıdan da kurtulduklarından daha taşkın

ve duygusal tepkiler vermektedir. (...)

-Toplum (...) gençlere somut sorumluluklar vermemekte, gençler ileriye dönük soyut sorumluluklar duyarak yetişmekte, bu yüzden özerkliklerinin sınırlarını iyi çizememektedir.

-Üniversitelerin hızla gelişen yurt ve dünya olaylarını yakından izleyememeleri, her türlü konunun ve sorununun üniversite kürsülerinde yeterince ele alınıp tartışılmaması, öğrenciye aktarılmaması yüzünden gençler özellikle sosyal olaylar hakkındaki bilgileri gerçekçi yönü ve bilimsel değeri çok yetersiz olan genel yayınlardan edinmektedirler.

-Hemen bütün partilerin gençlik kuruluşları aracılığıyla yüksek öğrenimdeki gençlerle ilişki kurmaları ve çoğunlukla bu ilişkiyi ülkenin ve gençlerin yararına değil de, partilerinin çıkarlarına sürdürmeye çalışmaları, parlamentoda yitirdikleri gücü, savunamadıkları fikri bir grup gence mal eden gençlik hareketi olarak ortaya çıkarma çabaları gençliği bölmüştür. (...)

-Demokratik düzenin gerektiği gibi işlemeyişi, kalkınma ve gelişme için gerekli olan sosyal ve ekonomik önlemlerin alınmaması gençleri düş kırıklığına ve umutsuzluğa düşürmekte, demokrasiye güven kaybolmaktadır. (...)

-Yıllardır gençlerin silahlandığını bildiği halde, bunlar için zamanında yeterli önlemlerin alınmayışı yüzünden buraya kadar sayılan nedenler zıt grupların silahlanmasına yol açmıştır.

-Silahlı çatışmaları önlemesi gereken güvenlik kuvvetlerinin değişik ve karşıt görüşlere sahip öğrencilere eşit davranmadığı şeklinde öğrencilerde yaygınlaşmış olan inanış polisin görevini güçleştirmiş, daha sert çatışmalar olmuştur... (*73)

Bu tür yaklaşımların yanısıra, savunulan birtakım görüşler daha vardı ki, savunucuları konuya ekonomik-politik ilişkiler perspektifinden bakarak ve uluslararası iktisadi kurumların bağlantılarını söz konusu ederek, terörün nedenleri hakkında yukarıda aktardıklarımızdan çok farklı etkenler üzerinde durmaktaydılar.

Örneğin, Türkiye Birlik Partisi (TBP)'ne göre "Terör genellikle bizzat emperyalizm tarafından yaratılıp, yönetilmekteydi." TBP Genel Başkanı Mustafa Timisi, "... Yurtsever halkımızın mücadelesini köreltmek, baskı altında tutmak ve sindirmek için terörist hareketler planlı bir biçimde ülkemizde salınelenmiş ve giderek geniş

boyutlara ulaştırılmıştır, hatta bireysel terörizm bugün kitle terörizmine dönüştürülmüştür" dedikten sonra şunu ekliyordu:" Yaratılan böylesi terörler karşısında meşru müdafaaya düşürülenlerin davranışları ve eylemleri elbette ki terörizmle ilgisi olamaz. Kendini savunmak isteyenleri terörist olarak suçlayamayız." (25.7.1979, Cumhuriyet)

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz da "Ülkemizde hızla tırmandırılan terörün amacı bellidir: Mevcut kısıtlı demokratik hak ve özgürlükler askıya alınarak, emekçi halkın mücadelesi bastırılmak istenmektedir" demekteydi. Kaçmaz'a göre "Bazı faşist ve ülkücülerin saldırılara uğramaları kimseyi yanıltmamalıydı. Çünkü hem en yetkili ağız 'Davadan dönenleri vurun' emrini vermişti, hem de şiddet şiddeti davet etmekteydi. Başka bir deyişle; faşist terör sol görünümlü bireysel terörcüler için de elverişli şartlar yaratmaktaydı..." (25.7.1979, Cumhuriyet)

Türkiye Emekçi Partisi (TEP) Genel Başkanı Mihri Belli'nin görüşlerinde de belirli bir koşutluk göze çarpmaktaydı. Belli diyordu ki; " Türkiye'de bugün terörist hareketlerin iki kaynağı var. Bunlardan biri ve başlıcası emperyalist istihbarat örgütleriyle bağıntılı bir merkezden yönetilen faşist cephenin vurucu gücüdür. (...) Amaçları iktidara el koymak ve ülkeyi faşizmin karanlıklarına sürüklemektedir. Öte yandan kolluk kuvvetlerinin can güvenliğini sağlayamadığı bir ortamda faşist teröre hedef olan bazı sol gençlik gruplarının çaresizlik içinde bireysel terörist eyleme sürüklenme durumu var. Birinci kaynak etkisiz duruma getirilince ikinci kaynağın da varlık nedeni ortadan kalkacaktır." (25.7.1979, Cumhuriyet)

DİSK Genel Başkan Vekili Kemal Nebioğlu terör olgusuna şu şekilde yaklaşmaktaydı:"Ülkemizde egemen güçler 1960'lardan başlayarak giderek gelişen sosyalist hareketin karşısında varlıklarını savunabilmek için faşist hareketi doğurmuş ve bizzat sosyalistlere ve işçi sınıfına karşı beslemişlerdir. (...) Hakim sınıflar, kapitalist sisteme karşı gelişen toplumsal muhalefeti ezmek, sindirmek, bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm mücadelesinden caydırmak için faşist örgütleri ve bu örgütlerin kana susamış militanlarını terör gücü olarak kullanmıştır, kullanmaktadır. Ülkemizdeki terörün kaynağı olan faşist hareket ve onun siyasal örgütü, kitle desteğini kapitaliz-

min gelişmesi karşısında giderek yitirmekte olduğundan bugün 'Ya şimdi, ya hiç' diyerek koşullarını oluşturmaya çalıştığı iç savaştan medet ummaktadır." (26.7. 1979, Cumhuriyet)

TÖB-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioğlu ise bir başka gerçeğe değinmekteydi:" Türkiye'de yaşanan olay kimi çevrelerin sunmaya çalıştığı gibi aşırı sağ ile aşırı solun çatışmasından değil, faşist saldırganlıktan kaynaklanmaktadır. Kaldı ki,işçi sınıfı bilimi dünyanın hiç bir ülkesinde bireysel terörizmi sol'dan saymamakta, faşizme karşı mücadelede bu tür yöntemlerin kullanılmasını benimsememektedir. Ülkemizde kimi gruplar bu tür eylemlerle sol adına yola çıkmış olsalar bile, onların solculukla bağdaşmayan bu tür yöntemlerini ve eylemlerini sola mal etmek sadece burjuvazinin çabasıdır. Burjuvazi zaman zaman başvurduğu devlet terörünü meşru göstermek için aşırı sağ eylemciler- aşırı sol eylemciler edebiyatı yapmakta ,özünde emekçi halk kitlelerini boğma yolunda demagojiye başvurmaktadır." (26.7.1979,Cumhuriyet)

e) "Umudumuz Ecevit" değil artık...

Tüm bu fikirler ileri sürülüp, ülkeyi kasıp kavuran terörün nedenleri enine boyuna tartışıladursun, siyasal nedenlerle işlenen cinayetlerin sayısı 1979 yılının Ağustos ayında "rekor" düzeye ulaşıyor ve bir ay içerisinde tam 142 kişi politik görüşleri ve siyasal tavırları nedeniyle yaşamını yitiriyordu.

O kadar ki, olan biteni tanımlamak için artık "anarşi, terör" kelimeleri bile yetersiz kalmaktaydı. Çünkü -İlhan Selçuk'un da belirttiği gibi- "Terör kavramını aşan bir canavarlık salgını ruhları sarmıştı!..." Öylesine olaylar yaşanıyordu ki Türkiye'de, tek yönlü bir açıklamayla terörü anlamaya olanak yoktu. 10 Temmuz 1979 tarihli makalesinde Selçuk şu soruyu yöneltmişti:"Sıradan bir kahvehaneyi taramak, yoldan geçen otobüse ateş etmek, öğrenci dersliğine bomba koymak ne anlama geliyor? (...) Türkiye'de terör eylemlerini incelediğimiz zaman olayın siyasi boyutlarını aşan canavarlık eğilimleriyle karşılaşıyoruz. 18 yaşındaki çocuk, arkadaşlarıyla içtikten sonra keyfe geliyor;

-Haydi, insan avına çıkalım!...

Peki, çocuk yaşta Frankeştaynlar üreten doktor nerede?..."

Yanıtını da hemen eklemişti:" Robotlar canavarlık eylemlerine girişirken doktor, siyasi parti yöneticisi kimliğiyle televizyona çıkıyor..."

Bu arada olaylar öyle bir niteliğe bürünmüştü ki, tek tek cinayetler ve saldırılar yerine artık "misilleme"lerden söz ediliyordu. Örneğin MHP Masina İl Başkanı'nın eczanesinde öldürüldüğü 25 Haziran'ın ertesi günü yine Manisa'da bu kez CHP üyesi eczacı bir genç kız vurulmuş, 23 Haziran'da İstanbul Beyazıt'ta sağ görüşlü gençlerin devam ettiği bir kahvede saatli bomba patlamasına yanıt olarak, 28 Haziran günü İstanbul Ortaköy'de solcuların gittiği bir çay bahçesi bombalanmıştı. Bunlara benzer daha pek çok olayın ardından bazıları tanık olunan anlamsız hesaplaşmayı tanımlamak için şu deyimi kullanmayı uygun bulmuşlardı: İdeolojik Kan Davası!...

Şehirlerde, kasabalarda, köylerde hemen her gün birileri siyasal amaçlı cinayetlere kurban gidiyor; banliyö trenleri, belediye otobüsleri, minübüsler taranıyor; ilkokul dahil öğretim kurumlarına silahlı saldırılar düzenlenip, işyerleri, dernekler, kahveler, evler bombalanıyordu. Ve yaygın olan inanışa göre, Türkiye korkunç bir iç savaşa doğru hızla sürüklenmekteydi. Bu süreci bilinçli işçi kesiminin değerlendirmesi şu şekilde olmuştu: "Kitlelere korku salıp yıldırmak ne sonuç getirecekti? (...) Sindirilmiş, korkutulmuş kitlelerin yeni bir otorite arama arzusu... İşte insanlık ve çağdışı bir rejim olan faşizmin kök salması için uygun olan kitle tabanı budur. Ülkemizde bugün oynanan kanlı oyun da budur! 'Önce sıkıyönetim ilan edilmeli, sonra görev ve yetkiler Silahlı Kuvvetler'e devredilmelidir. Devlet ororitesini sağlamak için olağanüstü mahkemeler derhal kurulmalıdır' yollu demeçler hep o özlemin; faşizm özleminin dile getirilmesidir. Özlemleri gerçekleşirse var olan tüm özgürlükler kısıtlanacak, yurtseverler susturulacak, en önemlisi; yerli ve yabancı tekellerin sömürü çarkının daha iyi dönmesi için işçi sınıfının örgütleri dağıtılıp, bilinçlenmesi ve diğer emekçilerle bütünleşmesi durdurulmuş olacaktır. İşte arzulanan budur!" (Petrol-İş Dergisi, 28.11.1979)

Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Başkanı Dr. Erdal Atabek de aynı doğrultuda saptamada bulunarak şu gerçeğe parmak basmıştı: "Sömürü mekanizmasını kuran ve yürüten dış ve iç ege-

men güçler terörü kitleleri yılgınlığa düşürmenin bir aracı olarak kullanırlar. Yılgın, bezgin kitleler kesin bir otorite özlemine sürüklenir. Politik demokrasinin boyutları daralır. Böylece kitlenin sosyo-psikolojisi bakımından faşizme olanak yaratan bir ortam hazırlanır. Nereden gelirse gelsin terör, son çözümlemede faşizmi getirmek isteyen güçlerin işine yarar."

Faşizmi getirmek isteyen güçlerin yararlandığı tek yöntem terör değildi elbet... Uzun vadede gerçekleştirilmesi düşünülen planı 'haklı' kılacak, onun gerekliliğine zemin hazırlayacak "İstiklal Marşı'nı protesto eylemi" gibi birtakım provokasyonlar da işleme konuyordu.

Halk zaten artık gençlik eylemlerini bıkkınlıkla karşılamakta, uzun yıllardan beri sürdürülen bilinçli karalamaların da etkisiyle özellikle sol'a karşı daha kuşkuyla yaklaşmaktaydı. Geniş öğrenci kitlelerince çoşkuyla gerçekleştirilen, toplumun da destek verdiği yığınsal eylemler artık çok gerilerde kalmış, o büyük mitinglerin yerini üç-beş fraksiyonun kavga ettiği göstermelik yürüyüşler almıştı.

Aslında bu neredeyse yarım yüzyıldır izlenen politikanın denebilir ki, "kaçınılmaz" sonucuydu. Çünkü siyasal iktidarlar "sorun çıkarmayan gençlik" özlemlerini gerçekleştirebilmek için öylesine uygulamalara girişmişlerdi ki, onların "ders kitaplarının dar kalıpları içinde, ülke sorunlarından uzak, eleştirmeyen, tepkisiz, hatta duyarsız gençlik" idealleri ile gençlerin gerçek yapısı -doğal olarak- karşı karşıya gelmiş ve kasıtlı saptırmaların da etkisiyle gençler, sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanacak olan örgütlere ve toplumun onaylamadığı, halktan kopuk birtakım hareketlere itilmişlerdi.

Daha da ileri gidilerek şu bile söylenebilirdi: Yaşanan olumsuz, acı olayların gerçek sorumlusu bizzat devlet eliyle yürütülen politikaydı; iddia edildiği gibi gençler değil...

Sosyal demokrat bir partinin işbaşına gelmesiyle umutlanan ilerici kamuoyu, ne yazık ki çok geçmeden büyük bir hayal kırıklığına uğramış, pek çok anti-demokratik kararın altına imza koyan Ecevit hükümetinin gösterdiği zayıflığı, beklentileriyle çelişen uygulamaları ve sorunları çözmedeki yetersizliği yüzünden üzüntüyle izlemişti.

Gerçi hiç kimse dev boyutlara ulaşan sorunların Ecevit'in baş-

bakan olmasıyla birlikte Musa'nın asası değmişcesine bir anda aşılabileceğini beklemiyordu ama, işler Ecevit'in başbakanlığına denk düşen süre içerisinde her bakımdan daha da kötüye gitmişti.

1979 Eylül'ünde aralarında Pendik TİP binası (18 Eylül), Hergün Gazetesi (19 Eylül), TİP Genel Merkezi (29 Eylül)'nin de bulunduğu onlarca yere silahlı saldırı düzenlenmiş; çatışmalar, işgaller, boykotlar birbirini izlemiş; Konya Selçuk Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Tahsin Uyar 22 Eylül günü uğradığı silahlı saldırıdan şans eseri kurtulurken, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekan Vekili Prof. Dr. Fikret Ünsal (11 Eylül), CHP'li Başkan Vekili Dr. Rauf Yılınazer (17 Eylül) ile Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un da içlerinde bulunduğu toplam 135 kişi hunharca katledilmişti.

Bir kaç yıl sonra açılan MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda "Cevat Yurdakul'un öldürülmesine karar veren ve katilleri azmettiren kişiler" arasında şu isim de yer alacaktı: Alpaslan Türkeş!... Çünkü anarşinin kalesi durumuna gelen ve yalnızca Temmuz ve Ağustos aylarında çoğu sol görüşlü 26 kişinin öldürüldüğü Adana'da Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul bu olayların üzerine korkusuzca giderek o güne değin faili meçhul kalan cinayetleri aydınlatmıştı. Ayrıca Yunus Uzun, Ferhat Tüysüz gibi adı önde gelen sağ eylemcileri yakalamış, onların itirafları üzerine de MHP Adana Merkez İlçe Başkanı Adem Eroğlu'nu tutuklatmıştı.Bütün bunlar Yurdakul'u ülkücülerin boy hedefi haline getirmişti, bu durum MHP'li milletvekillerinin basın toplantısına bile yansımıştı. Örneğin MHP milletvekilleri Cengiz Gökçek ile Ali Gürbüz şunu açıkca dile getirmekten çekinmemişlerdi:"Cevat Yurdakul görevi bıraksa da, yurt dışına kaçsa da yakasını elimizden kurtaramayacak!" Adana Emniyet Müdürü gerçekten de gözü dönmüş canilerin elinden kurtulamayacak ve silahlı dört ülkücünün tabancalarından çıkan kurşunlarla makam arabası içinde can verecekti... (*74)

Yurdakul cinayetinden sonra çok önemli ve hiç beklenmeyen bir olay yaşanıyor; Adana'daki polisler göreve çıkmayarak, olayı protesto için direnişe geçiyorlardı... Ne Adana Vali'sinin, ne de haber duyurulur duyulmaz Ankara'dan gelen İçişleri Bakanı'nın çabaları polisleri görevleri başına döndürmeye yetmeyecekti. Bakan Hasan Fehmi Güneş, bunun üzerine başkentten müfettişler getirtecek,

müfettişler de direnişçi polisleri tek tek saptayarak elli iki kişilik bir liste hazırlayacaklardı. Bu elli iki kişi daha sonra açığa alınacak, yirmi polis de tutuklanacaktı.

Ülkenin içinde bulunduğu ortamın günden güne ağırlaşması toplumun her kesiminde tanık olunan huzursuzluğu iyice körüklüyor ve ortalıkta çeşitli söylentiler dolaşıyordu. 25 Eylül 1979 günü gerçekleştirilen DİSK Yönetim Kurulu 4. Olağan Toplantısı'nı açarken Genel Başkan Abdullah Baştürk şöyle bir yorum getirmekteydi:"... Bugün her yerde 'geçici hükümet', 'Askeri müdahele','ara rejim' sözlerinin tartışılması rastlantı değildir. 12 Mart faşist dönemini büyük bir kararla kapatan tekelci sermaye bugün yeni bir 12 Mart'ların bekleyişi içindedir ..." (DİSK Dergisi, Ekim 1979, sayı:58)

1979'un Ekim ayına gelindiğinde ülkede herkes heyecanlı bir bekleyiş içerisine girmişti. Çünkü 14 Ekim günü Cumhuriyet Senatosu Üçte Bir Yenileme ve 5 milletvekilliği için ara seçim yapılacaktı. Gerçi bir genel seçim değildi gündemde olan ama, sandıktan çıkacak olan oyun nasıl bir tablo ortaya koyacağı büyük bir merak uyandırmaktaydı. Pek çok siyasal yorumcuya göre 14 Ekim'de yapılacak olan seçimler bir referandum özelliği taşıyordu; vatandaş kullandığı oyla bu hükümetin sürmesini isteyip istemediğini belli edecekti.

Ara seçimde elde edilen sonuçlar CHP açısından ancak şu sözcükle betimlenebilirdi: Hezimet!...

CHP öylesine ağır bir yenilgiye uğramıştı ki, oyları 1977 seçimlerine göre bir milyon yüz bin dolayında azalarak, 1965 seçimlerindeki düzeye gerilemişti. Başta CHP yöneticileri olmak üzere, pek çok kimse bu denli büyük bir oy kaybı beklemiyor ve sonuçlar kesinlik kazandıkça şaşkınlık sosyal demokratlar açısından şoka dönüşüyordu... CHP oy oranı %29'a ancak yaklaştırabilirken, sağ partilerin oylarında artış olmuş ve özellikle AP umulanın üzerinde bir başarı kazanarak oy yüzdesini %48'in üzerine sıçratmıştı.

Sosyalist hareketin birliğini sağlamamış bir partiden yoksun olarak girdiği seçimlerde ilerici partiler ve adaylarının aldıkları oylar da iki yüz yetmiş bin dolaylarında kalmıştı.

Sonuçta AP 33, CHP 12, MSP 4, MHP de 1 senatör çıkarmış; 5 milletvekilliğinin tamamını da AP almıştı.

Uğranılan kesin yenilgi üzerine CHP ağırlıklı Ecevit hükümeti ikinci yılını tamamlayamadan 17 Ekim günü istifa edecek, sandıktan çıkan oyların yorumu bir hükümet değişikliğini de beraberinde getirecekti.

22 ay yaşayabilen Ecevit kabinesinin çekilmesiyle ülke bu kez de hükümet bunalımının içine düşüyordu. Ne var ki, çok geçmeden MSP ile MHP'nin dıştan desteği ile AP Azınlık Hükümeti kuruluyor ve Türkiye'nin bu ilk azınlık hükümeti 13 Kasım 1979 günü göreve başlıyordu. Demirel bir kez daha iş başındaydı...

f) Demirel'in başbakanlık dönemi

Yeni hükümeti ivedilikle çözümlemesi gereken son derece önemli pek çok sorun beklemekteydi. "Toplumda huzur ve asayişin tesisi ile vatandaşın can güvenliğinin sağlanması" ise hiç kuşkusuz bu sorunların en başında gelmekteydi. Çünkü Ecevit hükümetinin istifa ettiği 17 Ekim 1979 günü ile Demirel başkanlığındaki AP Azınlık Hükümeti'nin güvenoyu aldığı 25 Kasım 1979 tarihine kadar geçen beşbuçuk haftalık zaman diliminde 168 kişi daha siyasal nedenlerle öldürülmüştü. (*75) Ve öldürülenler arasında ilerici öğretmen Talip Öztürk (17 Kasım), sağın önde gelen yazarlarından ve Komünizmle Mücadele Derneği kurucularından İlhan Darendelioğlu (19 Kasım) ile İ.Ü. Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı Prof. Ümit Yaşar Doğanay da (20 Kasım) bulunmaktaydı.

Birbiri peşi sıra gelen hunharca saldırılar üzerine gazeteci-yazar Uğur Mumcu 21 Kasım 1979 tarihli makalesinde şu satırları kaleme aldı:"... Son günlerde İstanbul'da estirilen kanlı rüzgarlar cinayet salgınını yeniden duyarlı noktalara doğru sürüklüyor. Belli ki birtakım karanlık çeteler cinayet salgınını misilleme yöntemleriyle çok daha duyarlı noktalara doğru tırmandırmak amacındadırlar. Bu son üç cinayet, bu üç alçak,bu üç kanlı silah, kanlı rüzgarların ardındaki karanlık plan ve hesapları da ortaya koyuyor.

Üç kurban: Talip Öztürk, İlhan Darendelioğlu ve Prof. Ümit Doğanay...

Birtakım gizli güçler toplumun duyarlı kesimlerini kanlı eylemlerin içine iyice itebilmek ve misilleme yolunu zorlamak için akla gelen her yönteme başvuruyorlar. Ve biz, çoğumuz bu olayla-

rın ardından öldürülenin kimliğine ve bağlı bulunduğumuz siyasal düşünceye göre 'faşist çeteler' ve 'komünist militanlar' gibi belirsiz kavramlar kullanıp, olayların üzerine pek gidemiyoruz.

Bu olaylar sağ-sol çatışması, ülkücü-devrimci kavgası, karşıt görüşlü öğrenciler gibi genel söz ve kavramlarla açıklanacak boyutları aşmıştır. (...) İstiyorlar ki, olaylar daha da tırmansın. İstiyorlar ki, kan seli daha da azgınlaşarak taşsın ve toplumun her kesimi bu kavgadan, bu uğursuz çekişmeden uzak duran herkes, evet herkes bu kan gölüne zorla itilsin. (...) Ülkemiz sağcısıyla, solcusuyla bu kan gölünde kulaç ata ata bir iç savaşın içine sürükleniyor..."

Hükümet de hemen hemen aynı gerekçeleri öne sürerek çok sert önlemler alma yoluna gidiyor, "devlet yeni kanunlarla gücünü takviye etmeye çalışıyordu." Çünkü Demirel'in sözleriyle;"Hükümet başarılı olmaya mecbur değil, mahkumdu..."

Ne var ki, Türkiye'ye huzur ve asayişi geri getirmek amacıyla girişilen uygulama öyle bir noktaya vardı ki, öteden beri Demirel'i destekleyen Nazlı Ilıcak bile şunları yazma gereği duydu: "... Hürriyetlerin sınırlandırılması yolunda atılan adımlar hepimize üzüntü vermektedir. Türkiye yavaş yavaş polis devleti olmaya sürükleniyor..." (28.11.1979, Tercüman)

Fakat ülkenin dört yanında hala kan gövdeyi götürüyordu. Hele 4 Aralık günü Hatay Kırıkhan'da yaşanan bir olay, daha doğrusu vahşet belleklerde uzun süre yer etti:Sekiz kişilik alevi bir aile üzerlerine benzin dökülüp diri diri yakılmıştı!... Haberi veren Hürriyet Gazetesi'nin "Olaylar çıkması isteniyormuşcasına ..." diye yorum yapması da dikkat çekiciydi.

Demirel hükümetinin güvenoyu almasının üzerinden onüç gün geçmişti ki, kamuoyu değerli bir bilim adamımızın daha uğradığı saldırı sonucu yol ortasında can verdiği haberi ile sarsıldı: İ.Ü. İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü Başkan Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil 7 Aralık sabahı, durakta belediye otobüsünün gelmesini beklerken etrafını çeviren silahlı dört kişi tarafından taranmış ve beyni parçalanarak yaşamını yitirmişti. Gözü kana susamış caniler, yerde kanlar içinde yatan Tütengil'in cesedi üzerine bir de not bırakmışlardı. Notta "Ne Amerika ne Rusya, Bağımsız Türkiye" yazılıydı. Altında da eylemi, gerçekleştiren örgütün adı verilmişti; Anti-Terör Birliği!!! Her geçen gün uzayan cinayetler zincirine ye-

ni bir halka eklenmiş olmasıyla birileri alay ediyordu sanki... Emniyet Müdürlüğü yetkilileri de bu örgütün varlığı hakkında istihbarat olmadığını bildiriyorlar ve bu ismin şaşırtmaca olduğu kanısını taşıdıklarını dile getiriyorlardı.

Elde edilen bazı önemli ipuçlarına karşın yıllar yılı soruşturmada somut hiç bir ilerleme kaydedilmiyordu. 12 Eylül sonrası "Doğu'nun Başbuğu" Yılma Durak yakalanınca Tütengil cinayetiyle ilgili ilk kez ifade alınabilecekti...

Başta Erzurum olmak üzere, yıllarca doğu illerinde MHP ve ülkücü kuruluşların eylemlerini yürütmekle suçlanan ve DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler'in öldürülmesine de karıştığı iddia edilen Yılma Durak, Tütengil'e yöneltilen saldırı hakkında şunları anlatıyordu:"Olaydan birgün önce ÜGD İl Başkanı Recep Öztürk yanıma geldi. İstanbul Üniversitesi'nden bir hocanın öldürülmesini planladığını söyledi. Benden muvafakat istedi. Ben de muvafakat verdim. Ertesi gün Cavit Orhan Tütengil'in öldürüldüğünü duydum. Recep Öztürk'le konuştum, onlar öldürmüştü."

Bu itiraf üzerine Recep Öztürk tutuklanıyor ama "her nedense" tahliye ediliyordu!... O da ifadesi bile alınmadan serbest bırakılır bırakılmaz yurt dışına kaçacaktı...Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, Tütengil ile ilgili dosya da kayboldu! Bu durum ise, Tütengil gibi değerli bir bilim adamının yitirilmesi kadar acı olsa gerekti. (*76)

Türkiye'nin zaten ender yetiştirdiği gerçek bilim adamlarına yönelik saldırıların ard arda gelmesi yüreklerdeki acıları daha da katmerliyor, "nurlu ufuklar"a erişileceğine duyulan inancı günden güne eritiyordu. Üstelik Tütengil'in cenazesinde de kan dökülmüş ve bir işçi aldığı kurşun yaraları sonucu ölürken, sekizi ağır olmak üzere, bir çok kişi de yaralanmıştı. Olayın gelişimi şöyleydi:

Cenazenin 9 Aralık'ta Şişli Camii'nden kaldırıldığı duyurulunca "son görevlerini" yerine getirmek isteyen binlerce kişi o gün Şişli'ye akın etmiş, ancak önleri askerler ve polisler tarafından kesilmişti. Çünkü Sıkıyönetim Komutanlığı'nın aldığı karara göre cenazeye yalnızca Tütengil'in ailesi ile protokol üyeleri alınacaktı. Karar uyarınca Şişli Cami'ne giden bütün yollara barikat kurulmuş, cenazeye katılmak isteyenler engellenmişti. Üstelik slogan atılması da yasaktı. Uzun süre Teşvikiye'de bekletilen kalabalığın "dağılmasını hızlandırmak amacıyla"(!) havaya ateş edilmesi o gergin ortam içe-

risinde büyük bir paniğin çıkmasına neden olmuş, ne olduğunu anlayamayan insanların telaş içerisinde sağa sola kaçışması sırasında bazıları yere düşmüş ve çiğnenmişti... Ama yaralı sayısını asıl artıran olay, tam o sırada kalabalığın içinden askerlerin üzerine molotof kokteyli atılmasıyla patlak vermişti. Gerçi atılan molotof kokteyli ateş almamıştı ama, asker ve polisler ile halk arasında büyük bir çatışma çıkmasına yol açmıştı.

Saygı ve üzüntüsünü belirtmek amacıyla cenazeye katılan sade bir vatandaşın üzerinde patlayıcı maddenin ne işi vardı? Güvenlik kuvvetlerinin daha da sertleşmesine adeta zemin hazırlayan bu hareket kimden gelmişti? Bunlar belirlenemedi. Ama sonuç, hain bir saldırıya kurban giden Tütengil'in cenazesinin de kana bulandığıydı...

Nazlı Ilıcak, İ.Ü. Rektörü Haluk Alp'in cenaze töreni sırasında yaptığı konuşmada yer alan "Vatan sadece üzerinden işgal edilmez, Türkiye yeraltından işgal edilmiştir" sözünü başlık olarak aldığı yazısında olayları kendi sınıfsal konumunun belirlediği bakış açısıyla yorumlarken şöyle diyordu:" ... Suçsuz insanlar katlediliyor, polisimiz, jandarmamız kahbece öldürülüyor... Türkiye'de savaş var. Devletin meşru kuvvetleri ile yeraltına gizlenen kuvvetler harbediyor. Artık her türlü müsamahanın sonu gelmiştir. (...) Devlet bütün imkanlarıyla düşmana vurmak zorundadır." Bu çarpık değerlendirme bir yana, yazıda Ilıcak'ın altını çizdiği çok önemli bir nokta bulunmaktaydı:"Demokratik otorite sağlanamazsa, boşluğu totaliter bir otorite dolduracaktır. Demokratik otorite kurulamazsa, keyfi yönetim asıl o zaman gelecektir."

Ne var ki, Demirel hükümeti de "demokratik otorite"yi sağlayamıyordu.

Siyasal cinayetlerin işlenmediği tek bir gün geçmiyor ve saldırılar sık sık kitle kırımlarına dönüşebiliyordu.Örneğin 15 Aralık günü İstanbul Beşiktaş'ta çoğunlukla sol görüşlü kişilerin gittiği kahvehaneye tahrip gücü çok yüksek bir bomba atılmış ve 5 kişi paramparça olurken, 19 kişi de ağır yaralanmıştı. Gazetelerin yazdığına göre tavan, masalar, duvarlar, beyin, ciğer ve bağırsak parçaları ile kaplanmıştı... Olayı, kendine Türk İslam Birliği adını veren bir örgüt üstleniyordu.

Bu olaydan iki gün sonra Ankara'da güvenlik kuvvetlerince

düzenlenen operasyon üzerine gözler bir kez daha "İslamcılar" üzerine çevrilecekti. Çünkü "MSP Milli Görüş Kültür Sarayı" denen binada gizli bir atış poligonu ortaya çıkmış, ayrıca ülkemizde Humeyni modeli bir ayaklanmayı başlatmayı amaçlayan bildiriler ele geçirilmişti.

Aynı günlerde öteden beri milliyetçileri, dincileri, mukaddesatçıları savunan yüksek tirajlı bir gazetenin baş makalesinde "Türk milliyetçiliğinin demokrasinin harcını oluşturduğu savulunup, şu görüşler ileri sürülmüştü:

"Milliyetçi genç icab ederse vatan için ölür. (...) Eğer ölümü göze alıyorsa sadece ülkesi için değil, milleti bütün fertleriyle hür yaşasın istemektedir. (...) Amacı hürriyetleri ortadan kaldırmak değil, başkasının hürriyetini hiçe sayanı hizaya getirmektir. Kendi vurmaz, devletin vurmasını bekler. Hem faşizme, hem komünizme karşıdır.(...) Çünkü vatanını onu bir ideolojinin esaretine düşürmeyecek ölçüde sevmektedir. (...) Milliyetçi genç (...) kardeşini, aynı vatanın evladını hiç bir zaman vurmaz..." (16.12.1979, Tercüman)

Oysa yıllardır tanık olunan olaylar, elde edilen bulgular kendilerine "milliyetçi" sıfatı yakıştırılanların önemli bir bölümünün savunulan "ulvi" niteliklerle hiç mi hiç uyuşmadığını gözler önüne sermişti. Hele hele "milliyetçi gencin aynı vatanın evladını hiç bir zaman vurmadığı" gerçeklikten o denli uzaktaydı ki... Tam da bu makalenin yazıldığı gün, milliyetçi gençlerin karargahı ÜGD Merkezi ile lokaline bir baskın düzenlenmiş, 5 tabanca ile 6 bomba ele geçirilmişti. Bizzat kendileri güç duruma düşürmekteydi, kendilerini savunmaya çalışanları...

Son onbeş yılda Türkiye'de 45.000 tüfek, 150.000 tabanca ve 32 milyon mermi ele geçirilmişti ama, Emniyet örgütünce hazırlanan raporda belirtildiğine göre bu miktarın en az iki-üç katı halkın elinde bulunmaktaydı. Ortadoğu ülkeleri ile Türkiye'den batı ülkelerine götürülen uyuşturucu madde ve altın, yurda kaçak döviz ve bol miktarda silah şeklinde geri dönmekteydi. (16.12.1979, Cumhuriyet)

Neredeyse her isteyenin kolayca silah edinebileceği bu ortamda siyasal nedenlerle işlenen cinayetlerin sayısında baş döndürücü bir artış gözlenmekteydi. 1979 yılı içerisinde silahlı saldırılar sonucu yaşamlarını yitirenlerin toplamı 1199'a erişmiş olacaktı. Yalnız-

ca Demirel'in başbakanlık görevini devraldığı 13 Kasım'dan yıl sonuna değin geçen birbuçuk aylık sürede bile bu sayı 271 kişiydi!...

Bu durum karşısında hükümetin öngördüğü "Anarşiye Karşı Tedbir Paketi" kamuoyunun tartışma gündeminde yeniden ilk sıraya yükseliyordu. Çünkü iktidar ve yandaşları tarafından ileri sürülen sav, huzur ve güvenin sağlanması için önlemlerin daha da sertleştirilmesinin zorunlu oluyordu. Ne de olsa, "Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmemesi gerekirdi" Oysa sözkonusu tasarı demokratik hukuk devleti ilkelerine taban tabana ters düşen pek çok hükmü içermekte ve de kişi hak ve özgürlüklerine ciddi sınırlamalar getirmekteydi. Değerli hukukçu Turgut Kazan bir yazısında bu durumu işliyor, tasarının gerçek niteliğini gözler önüne seriyordu:

"...Bir kez, tasarı dernek kurma ve derneklerde çalışma hakkı ile bu hakkın memurlar tarafından kullanımını sınırlıyor. İkincisi, toplantı ve gösteri özgürlüğünü kısıtlıyor. Üçüncüsü, mülkiye amirleriyle güvenlik görevlilerinin yetkilerini artırıyor. (...) Hükme göre dernek, örneğin tüzüğünde çalışma biçimi olarak 'imza toplamayı' göstermemişse, kendi amacı doğrultusunda imza kampanyası açamayacak. Eğer açarsa, yasa dışına çıkmış olacak. (...) Öyle bir 'siyaset yasağı' konuyor ki, sonu yok.(...) Anayasa Mahkememiz bir dernek yöneticisinin eylemini bile kapatma nedeni kabul etmezken, tasarı rastgele bir kişinin eylemiyle derneğin kapatılmasını öngörüyor. (...) Tasarının en önemli yanı 'Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'na getirdiği yeniliklerdir. Özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı mülkiye amiri ile polisin insafına bırakılıyor. Artık polis her yeri ve her kişiyi arayabilecek, eşyaları ve belgeleri alabilecek, kuşkulandığı kişileri tutabilecektir. (...) Arama emrinin belli ve somut koşulları bile gösterilmemiştir. Hükme göre emirdeki amaç aşılabilir, tüm evlerden kitap toplanabilir. (...) Toplumumuz tam bir dehşeti yaşıyor. Terör herkesi sarıp sarmaladı. Bir an önce bu karabasandan kurtulmak istiyoruz. Ama aradığımız çıkış yolunu bulamıyoruz. Bu noktada-terörün panzehiri olarak- önümüze bir 'paket' sürülüyor. Neredeyse bu öneriye dört elle sarılacağız. Aman, anayasaya aykırılık olacakmış, varsın biraz olsun, yeter ki kurtulunsun. İşte yaratılan ortam bu. Bizi önce karanlığın ve umutsuzluğun tüneline sokuyorlar, sonra da tünelden çıkacağız diye cehenneme giden yolu gösteriyor-

lar." ("Terörü Konuşmak Bile... "/27.12.1979, Cumhuriyet) (*77)

Bakanlar Kurulu'nun "terörle mücadele için" Meclis'e sunduğu yasa tasarılarının temel hak ve özgürlüklere ilişkin durumuna ilerici kesim duyarsız kalmıyor ve "Demokrasiyi Savunanlar Grubu"nca hazırlanan bir rapor ile kamuoyunun dikkati tasarının gerçek yönü üzerine çekiliyordu.

Türkiye Yazarlar Sendikası, Türk Tabipler Birliği, DİSK, TÜMOD, TÜMAS, İstanbul Barosu, Türk-İş'e bağlı Petrol-İş Sendikası ile Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın da aralarında bulunduğu kitle örgütlerince imzalanan ve de Meclis Başkanı, Milli Birlik ve Kontenjan Grupları Başkanları, MHP hariç siyasal partilerin grup başkanları ile tüm parlamenterlere sunulan "Görüş"te dile getirilenler şunlardı:

"... Gerçekten zor günler yaşadığımız doğrudur. Terör herkesi bunaltmış durumdadır. Kimse için can ve mal güvenliği kalmamıştır. Dehşet ortamı dört bir yanımızı sarmıştır. Elbet bu gidişe bir son vermek gerekir. Ancak herkes şunu bilmelidir ki, terörün kaynağı demokrasi ve özgürlük değildir. Ama görüyoruz ki asıl kaynak bir yana bırakılıyor. Temel hak ve özgürlüklerimiz terörün kaynağı olarak gösteriliyor. Bu açık bir hedef şaşırtmacadır. (...) Polis yargı organı kararı olmaksızın günün veya gecenin her saatinde kadın erkek herkesin evine girebilecek, evlerden kitap, plak toplanması yoğunlaşacak, polis içinde var olan siyasi görüşlerin bu aramalarda etkin olması durumunda çok çeşitli sakıncalar doğabilecek, kendilerine polis süsü veren kişilerce konutlara rahatça girebilecek ve bu hükümle polis, savcının denetiminden uzaklaşacaktır. (...) Bu tasarılar dernekleri iş yapamaz hale getirecektir. (...) (Değişiklikler) toplantı ve gösterileri amaçlarından uzaklaştırabilecek ve anlamsız kılabilecektir..."

Gerçekten de getirilmek istenen tasarıya ne kadar karşı çıkılsa azdı. Çünkü adları, adresleri belirlenmiş, görgü tanıklarınca saptanmış katiller her ne hikmetse (?) bir türlü yakalan(a)mıyor, ele geçirilenlerin çoğu ise (bazen gerekçe bile gösterilmeyerek) salıveriliyorlardı.Binalarında bomba, tabanca ve benzeri silah bulunan dernekler, hatta partiler ciddi hiç bir takibata uğramıyor, faaliyetlerini yine rahatça sürdürüyorlardı. Yani aslında anarşi ve terörün günden güne tırmanmasının nedeni, söz konusu tasarıya gerekçe olarak ile-

ri sürüldüğü gibi polisin görevini yapamaması değil; bir kısmının yapmamasıydı.

Kamuoyunda "Anarşiye Karşı Tedbir Paketi"nin asıl niteliği ve amaçladığı gerçek hedef tartışıladursun, öyle bir gelişme daha yaşandı ki, taşıdığı önem ile öteki tüm konuları gölgede bıraktı.

Yeni yılın ilk günü, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren ve Kuvvet Komutanları siyasal partilere bir muhtıra vermişlerdi!...

Türkiye 1980 yılına Silahlı Kuvvetler'in tüm politikacılara yönelttiği bir uyarı ile giriyordu...

V.33)YENİ YILA YENİ MUHTIRA

Evren'in Cumhurbaşkanı'na sunuş mektubunda şu satırlar okunmaktaydı:

"Sayın Cumhurbaşkanım; Ülkemizin içinde bulunduğu ortamda devletimizin bekası, milli birliğin sağlanması, halkın can ve mal güvenliğinin temini için anarşi, terör ve bölücülüğe karşı parlamenter demokratik rejim içerisinde anayasal kuruluşların ve özellikle siyasi partilerin Atatürkçü milli bir görüşle müştereken tedbirler ve çareler aramaları kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Milli Güvenlik Kurulu'nun muhtelif toplantılarına bu konuda alınan kararların muhalefete mensup siyasi partilerin kısır tutum ve davranışları yüzünden olumlu sonuçlara götürülmediği yüksek malumlarınızdır.

Kuvvet komutanlarıyla yaptığım son gezide ordu ve kolordu komutanı seviyesindeki general ve amirallarle görüşmelerinde milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyduğumuz bu dönemde süratle bir sonuca ulaşabilmek için gerekli tedbirlerinin müştereken tespiti amacıyla tüm anayasal kuruluşlar ve siyasi partilerin bir kere daha uyarılması bütün komutanlarca müştereken dile getirildi. Bu karar ışığında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin görüşlerini Milli Güvenlik Kurulu Başkanı olarak zatıalilerinize sunuyorum. Gereğini yüksek takdirlerinize arz ederim.

Saygılarımla

Orgeneral Kenan Evren
Genelkurmay Başkanı

Bu mektuptan ayrı olarak, kuvvet komutanlarının imzalarını taşıyan "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Görüşü" başlıklı bir de yazı sunulmuştu. Cumhurbaşkanı Korutürk'e... Bu yazının tam metni ise şöyleydi:

"Ülkemizin içinde bulunduğu son derece önemli siyasi, ekonomik ve sosyal ortamda her geçen gün hızını biraz daha arttıran anarşi, terör ve bölücülüğe karşı milli birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimindeki etkili ve sorumlu anayasal kuruluşları ve özellikle siyasi partileri göreve davet etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Kahramanmaraş olaylarının yıldönümünde henüz ilk ve orta öğretim çağındaki evlatlarımızın örgütlü eylemciler (*78) tarafından zorla sürüklendikleri anarşik olaylar ibretle müşahade edilmiştir. Anayasamızın getirdiği geniş hürriyetleri kötüye kullanarak İstiklal Marşımız yerine komünist enternasyonali söyleyenlere, şeriat düzeni davetçilerine, demokratik rejim yerine her türlü faşizmi getirmek isteyenlere, anarşiye, yıkılıcığa ve bölücülüğe milletimizin tahammülü kalmamıştır.

İktidar olan siyasal partinin, bütün devlet kademelerini kendi siyasi görüşleri doğrultusunda hareket edecek kişilerle doldurması, kamu görevlilerinin ve vatandaşların bölünmesini zorunlu hale getirmektedir. Siyasi partilerce yaratılan bu bölünme giderek anarşi ve bölücülüğe destekleyen iç kaynakların şekillenmesine, himayesine, polis, öğretmen ve diğer bir çok kuruluşların birbirine düşman kamplara ayrılmasına neden olmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri ülkemizin siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarına bir çözüm getirmeyen, anarşi ve bölücülüğün ülke bütünlüğünü tehdit eden boyutlara varmasını önleyemeyen, bölücü ve yıkıcı gruplara tavizler veren ve kısır siyasi çekişmeler nedeniyle uzlaşmaz tutumlarını sürdüren siyasi partileri uyarmaya karar vermiştir.

Bölgemizdeki gelişmeler Ortadoğu'da her an sıcak bir çatışmaya dönüşebilecek durumdadır. İçte anarşist ve bölücüler yurt sathında genel bir ayaklanmanın provalarını yapmaktadırlar. Ülkede birlik ve beraberliğin, vatandaşın can ve mal güvenliğinin sağlanabilmesi için gerekli kısa ve uzun vadeli tedbirlerin yüce Meclisleri-

mizce en kısa zamanda kararlaştırılması, bugünkü ortam içinde hayati bir önem taşımaktadır. Diğer yandan, meclislerin açılışından bir buçuk ay sonra komisyonların ancak teşkil edebilmesi ve ülkenin acilen çözüm bekleyen konularının müzakere edilmesi için bugüne kadar müşterek bir gündemin saptanamaması üzüntü ile izlenmektedir.

Atatürk milliyetçiliğinden alınan ilham ve hızla vatandaşımızı kederde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplamanın iç barış ve huzurun sağlanmasında temel unsur olduğu apaçık bir gerçektir.

Ülkenin içinde bulunduğu bu durumdan bir an önce kurtulması hükümetler kadar, diğer partilerimizin de görevleri arasındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde ülkemizin bugünkü hayati sorunları karşısında siyasi partilerimizin bir an önce milli menfaatlerimizi ön plana alarak, anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya gelerek anarşi, terör ve bölücülük gibi devleti çökertmeye yönelik her türlü harekete karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal siyasi partilerimizin, kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir.

Kenan Evren. Orgeneral. Genelkurmay Başkanı
Nurettin Ersin. Orgeneral. Kara Kuvvetleri Komutanı
Bülent Ulusu. Oramiral. Deniz Kuvvetleri Komutanı
Tahsin Şahinkaya. Orgeneral. Hava Kuvvetleri Komutanı
Sedat Celasun. Orgeneral. Jandarma Genel Komutanı

Korutürk 2 Ocak 1980 günü Başbakan Demirel ile CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i Çankaya Köşkü'ne çağırıyor ve kendilerine komutanların muhtıra niteliği taşıyan mektubunu okuyordu.

Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrılır ayrılmaz Demirel, partisinin ortak grubunu toplayacak ve komutanların mektubu hakkında bilgi verecekti. Başbakanın tavsiyesi meydana gelen gelişmelerin soğukkanlılıkla değerlendirilmesi yolundaydı. Çünkü "Ortada ciddi bir durum vardı, hatta yeni durum 12 Mart'tan bile daha önemliydi.!..."

Ancak Başbakan'a göre "Türkiye'nin bugünkü durumunun müsebbibi kendileri değildi. Devletin bütün organlarını anarşi, terör ve

bölücülüğü önlemesi için harekete geçiren de, bunlara karşı amansız mücadeleye giren de onlardı... Yangını çıkartan değil, yangını söndürelim diye çırpınanlardı..."

Ana muhalefet partisi lideri Ecevit ise konuyu daha farklı bir boyutta ele alıyor ve komutanların Cumhurbaşkanı'na yazılı bir metin vermesini "Bunalımda yeni bir aşama" olarak değerlendiriliyordu. Ona göre bu olay "Türkiye'deki bunalımı büyük bir boyuta ulaştırmıştı."

Ecevit ayrıca, kendilerinin şiddet eylemleriyle başa çıkma konusunda AP Genel Başkanı Başbakan Demirel'e çeşitli kereler önerilerde, çağrılarda bulunduklarını, ancak hiç bir olumlu yanıt alamadıklarını anımsatıyordu. CHP Genel Başkanı, hükümetin şiddet eylemlerinin bir kesimini gördüğünü, öteki kesimini ise görmezlikten gelme alışkanlığını sürdürdüğünü de sözlerine eklemekteydi.

Genel Kurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı tarafından imzalanan ve başta siyasal partiler olmak üzere, tüm anayasal güçleri uyaran mektuba kamuoyunun gösterdiği ilgi -doğal olarak- olağanüstüydü. Çünkü Türk siyasal yaşamının yarını söz konusuydu.

Uyarıdan anlaşılan; ordunun parlamentonun yeni bir sürece girmesini, bu arada da "her türlü faşizmi getirmek isteyen" MHP ile "şeriat düzeni davetçisi" MSP'ye yer verilmemesini istediğiydi. Önerilen AP-CHP işbirliğiydi. Bu, iki partinin ortaklığı biçiminde olmayabilirdi fakat birbirlerine destek verme biçiminde belirecek geniş bir işbirliğinin arzulandığı anlaşılıyordu. Uyarı mektubu, bu işbirliğini öteki siyasal kuruluşların da desteklemesini öngörmekteydi.

Toplumun hemen bütün güçleri bu yönüyle muhtırayı içerik olarak olumlu karşılamaktaydı ama yine de önemli bir kesim tarafından söz konusu müdahale demokrasi kurallarıyla bağdaşmadığı için eleştirilmekteydi. Ayrıca 1962 Anayasası'ndan bu yana sürekli olarak her girişimde savunulacağı ileri sürülmesine karşın gerçek anlamda yaşama geçirilmemesi, hatta aksine uzaklaşılmış olmasının yarattığı güvensizlik nedeniyle, burada da sözü edilen "Atatürk ilke ve devrimleri"nin yalnızca bir klişeden ibaret olduğu görüşü de bazı çevrelerde oldukça yaygındı. Ve bu muhtıranın da ötekiler gibi Atatürk ilkeleri doğrultusunda bir girişim değil, başka amaçlar

güden bir müdahale olduğu kanısı taşınmaktaydı.

Demokrasi konusunda gösterilen bu duyarlılık aslında bir mesajdı. Ne de olsa, çok partili yaşama adım attığımız 1950 yılından bu yana bir ihtilal, üç ihtilal girişimi, bu sonuncusuyla birlikte iki de muhtıraya tanık olunmuş, tam sekiz kez de sıkıyönetim ilan edilmişti. Yani ortalama her on yılda bir anayasal düzen askıya alınmış, son derece ciddi toplumsal çalkantılar yaşanmıştı. Öte yandan, özellikle bu son süreçte, kapsamı günden güne genişletilen sıkıyönetime ve güvenlik güçlerinin yüksek rütbeli generallerin emirlerine verilmesine rağmen siyasal nedenli öldürme ve saldırı olaylarının önünün alınamamasının, Türkiye'nin anarşi batağına gömülmesinin ardından birtakım hesapların da katkısı olsa gerekti!.

İşte böylesine kritik bir aşamada hükümet, bu denli önemli bir uyarıyı son derece dar bir açıdan yorumlama yoluna gidiyor ve uyarının amacının "Parlamentoda sıra bekleyen terör ile ilgili yasaların çıkmasını sağlamak olduğunu" ileri sürüyordu. Gerçi uyarı bu yasaların çıkmasını da içermekteydi ama, hiç kuşkusuz kapsamı sadece bu değildi.

Günler geçtikçe komutanların mektubu ile ilgili spekülasyonların hafiflediği gözlendi. Öte yandan, özellikle 12 Mart 1971 muhtırasını alkışlamakta ivedi davrandığını, yaşadığı acı deneyimlerle anlayan sol kesimde kuşkulu bir bekleyiş içine girilmişti. Çünkü Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedoğlu'nun da belirttiği gibi (6.1.1980, Cumhuriyet) ; "Böyle askeri müdahalelerden sonra siyasal durumun ne yolda gelişip hangi evrelerden geçerek, hangi doğrultuya yöneleceği, o müdahaleyi yapanlarca bile kestirilemezdi..."

V.34) ÖZAL DİYE BİR "UZMAN"

Ülkedeki durum ciddiyetini korumaktaydı. İşgaller, boykotlar, grevler dört bir yanı sarmış, halk bir yandan ekonomik bunalımın pençesinde kıvranırken, bir yandan da terör nedeniyle iyice bunalmıştı.

Hükümet yeni arayışlara yönelmiş ve Demirel en "anlamlı" (!) atamasını yapmıştı: İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun en güçlü birimi Madeni Eşya Sanayii İşçileri Sendikası (MESS)'in başkanı Özal Başbakanlık Müsteşarlığı'na getiriliyordu. Demirel'in

ekonomik konularda danıştığı ve güvendiği "uzman"lardan biri olan Özal, Devlet Planlama Müsteşarlığı'nı da vekaleten yürütecekti... Artık ekonominin dümeni Turgut Özal'ın elindeydi...

IMF'nin Türkiye işleriyle görevli temsilcileriyle "oldukça olumlu" görüşmeler yapılmış ve ekonominin yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. Zaten IMF ile aralarında bir görüş ayrılığı yoktu... Özal bu doğrultuda çalışmalara başlamış ve sonuçta bir ekonomik önlemler paketi hazırlamıştı. Öngördüğü değişiklikler IMF'in beklentilerinden daha da geniş ölçülerdeydi. Paketin 1980'in ilk günü açıklanmasını isteyen Özal'a Başbakan Demirel karşı çıkıyor, "Yılbaşı sabahı olmaz. Herkesin yeni yılını zehir etmeyelim bari..." diyordu.

Araya Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları'nın mektubunun girmesi, Özal'ın "Ekonomik Önlemler Paketi"ni açmasını geciktirecekti. Çünkü 12 Mart'ta da ordudan bir uyarı alarak başbakanlıktan ayrılmak zorunda kalmış olan Demirel, gelişmelerin ne yolda seyredeceğini kestirememekteydi.

Özal, Demirel'in karşısına bu kez de askerlerle görüşme önerisiyle gelecekti.Onlara ekonomik durumu anlatıp, alınacak ekonomik önlemler hakkında bilgi vermeyi düşünüyordu. Böylece komutanlar da bu programa alıştırılmış olacaktı... Bu önerisi kabul edildi ve Özal askerlerin karşısına çıktı...

Kendilerine üç saatlik bir konuşma yapıyor ve sorularını yanıtlıyordu. Turgut Özal'ın toplantı üzerine izlenimleri son derece olumluydu. Görüşlerini iletince Demirel 22 Ocak günü Cumhurbaşkanı Korutürk'e gidiyordu. Hazırlanan ekonomik önleınler paketini kendisine anlatıyor ve kararların hemen onaylanmasını rica ediyordu. Cumhurbaşkanı, başbakanın isteğini kabul edecekti...

Ve 24 Ocak'ta "bomba patlıyordu"; ekonomide yeni düzenlemelere gidilecekti... 24 Ocak Kararları olarak adlandırılacak olan bu kararlar öylesine ürkütücüydü ki, bakanlar tarafından bile tepkiyle karşılanmaktaydı. Ama Özal, kararların tümünü onaylatmayı başarıyor ve Türkiye bu yeni zam furyasıyla birlikte ekonomik bir maceraya daha sürükleniyordu. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in sözleriyle; "Bu model demokrasi yok edilmedikçe, işçi hakları yok edilmedikçe herhangi bir ülkede uygulanamazdı." (28.1.1980, Cumhuriyet)

Yeni ekonomik model en başta sendikal hak ve özgürlüklere karşı çıkmaktaydı. Çünkü bu kararların uygulanabilmesi için ilk koşul, sendikaların denetim altına alınmasıydı. İş yaşamına getirilen yeni düzenlemeler de işte bu amaca yönelikti.

Dönemin Deniz Kuvvetler Komutanı Bülent Ulusu bile şunları söylemekten kendi alamamıştı. "Türkiye'yi bu toplu sözleşme düzeni batırmadığı takdirde hiç bir şey batıramaz"!.

Gündeme gelen ve yaklaşık bir milyon işçiyi ilgilendiren toplu sözleşme görüşmeleri, hükümetin ücretleri dondurma uygulamasını fiilen başlatması üzerine uyuşmazlıkla sonuçlanıyor ve çeşitli iş kollarında birbiri ardı sıra grev kararları alınıyordu. Ne var ki, hükümet bu kez de "kamu düzeni" gerekçesiyle grevleri erteleyecekti. DİSK haklı olarak bu duruma büyük bir tepki gösterirken, Türk-İş'in dengeci bir tutum izlediği gözleniyordu. Ancak Türk-İş içindeki bazı sendikalar da çok geçmeden hükümetin bu uygulamalarına karşı çıkacaklardı.

"24 Ocak Kararları'nın mimarı", MESS eski başkanı, Başbakanlık Müsteşarı ve DPT Müsteşar Vekili Turgut Özal'a göre ise, "Sendikaların çoğunun grevi ideolojikti..."

V.35) SENARYONUN SONUNA YAKLAŞILIRKEN...

Bu arada Demirel hükümeti somut bir başarı elde edememiş, korkunç gidişe bir türlü "Dur" denememişti. O dönemde yayın organlarından yaygın olan deyimle "anarşi canavarı" istisnasız her gün birilerini daha yaşamdan çekip almaktaydı. O kadar ki, Demirel hükümetinin kurulduğu 12 Kasım'dan Ağustos 1980 sonuna değin siyasal cinayetlerde ölenlerin sayısı 2723'e ulaşacaktı!... Aslında bu sayının bile gerçeği yansıttığı kuşkuluydu. Yaygın olan kanı, siyasal nedenlerle öldürülenlerin sayısının çok daha fazla olduğuydu...

Bu korkunç bilançonun dikkat çeken bir yönü de, Demirel'in başbakanlık görevine başladığı günden Eylül'ün ilk haftasına kadar tam 29 CHP yöneticisinin öldürülmüş olmasıydı!... (7.9.1980, Cumhuriyet)

1980 yılının en önemli sorunlarından birini de yeni cumhurbaşkanının seçilmesi (daha doğrusu seçilememesi) oluşturdu.

Anayasa'ya göre yedi yıllık görev süresini dolduran Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün 7 Nisan'da görevinden ayrılmasıyla TBMM'nde cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili çalışmalar başlayacak, ancak her partinin farklı görüşler ileri sürmesiyle yeni cumhurbaşkanı seçmek bir türlü mümkün olamayacaktı. Bu durum 12 Eylül'e kadar sürüp gitti. O zamana kadar da Anayasa gereği, Senato Başkanı ve AP Senatörü İhsan Sabri Çağlayangil göreve vekalet etti. Bu bunalımı generaller, özellikle de Evren ileride sık sık işleyecekti...

Mayıs ayının yaklaşmasıyla gözler DİSK'e çevrildi. DİSK'te İşçi Bayramı'nı kutlama çalışmaları hızla sürüyordu. Ancak sıkıyönetim bulunan illerde Sıkıyönetim Komutanlıkları, öteki illerde de valiler bu kutlamalara izin vermeyeceklerini açıkladılar. Hatta bazıları o gün sokağa çıkma yasağı da koyacaklardı. Ama DİSK isteğinde ısrarlıydı. Bu amaçla yasal başvurusunu yapıyor, gerekli izni alabilmek için çeşitli girişimlerde bulunuyordu. Ama yetkililerin aldıkları karar kesindi:1 Mayıs kutlanmayacaktı!...

Bunun üzerine DİSK "30 Nisan'da işçilerin üretimden gelen güçlerini kullanacaklarını" açıkladı. Bunun üzerine DİSK yöneticileri tutuklanırken, çeşitli sendikalarından da toplam 43 sendikacı gözaltına alınıyordu. Ayrıca, 30 Nisan eylemine katılanlardan da çok sayıda kişi gözaltına alınacaktı.

Mayıs ayı bitmeden son derece tehlikeli gelişmelerin habercisi bir dizi olay daha başlıyordu. Bu kez yer Çorum'du... 29 Mayıs'ta cuma namazı sırasında bir caminin yakınında bomba patlamış, çevreye ateş açılmış ve halk "Komünistlerin cami yakıp yıktıkları" (?) haberi üzerine galeyana gelmişti. Ne var ki, kısa bir süre sonra olaylar renk değiştirerek Kahramanmaraş olaylarını çağrıştırır bir niteliğe bürünecekti. Çünkü izlenen yöntem Kahramanmaraş'taki soykırımın başlamasına yol açan yöntemle aynıydı. Sonuç da hemen hemen aynı oldu. Yine yüzlerce ev ve işyeri yakılıp yıkıldı, talan edildi. 26'nın üzerindeki insan öldürülürken, yüzlerce kişi de yaralandı. Yollara kurulan barikatlar, yakılan arabalar, çatılardaki silahlı gözcüler ve toz duman içindeki görünümüyle Çorum, adeta bir savaş alanıydı. Ancak, Çorum olayları henüz sona ermemişti.

Çorum'dakine benzer olaylar Türkiye'nin daha pek çok yerinde, özellikle de Merzifon ve Amasya'da yer yer boy gösteriyor,

Temmuz ayına girilmesiyle birlikte de "sıcak yaz", "kavurucu bir yaz"a dönüşüyordu...

İki aydır "bir şeylerin" (?) habercisi kanlı olayların yaşandığı Çorum'da 4 Temmuz günü yine o bildik senaryo sahneye konuyor, "Alaattin Camii'ne bomba atıldığı, camiinin yandığı" haberinin cuma namazı kılanlara ilginç bir rastlantıyla (?) aynı anda ulaşmasıyla kentin çeşitli yerlerinde "Camiyi Aleviler yaktı, biz de onları keseceğiz!" bağırışları yükselmeye başlıyordu. Oysa ne sözü edilen camiye bomba konmuştu, ne de Çorum'da yanan herhangi bir cami vardı!.. Ama tertip başarıya ulaşmış ve yüzlerce kişi ellerinde taşlar, sopalar, demir çubuklar, zincirler ve bıçaklarla "Alevi avına" çıkmıştı...

Tam anlamıyla bir katliamdı yaşanan... İnsanlar dövülüyor, binbir hakaretle aşağılanıyor, Alevi kadınların külotları çıkarılarak değneğe takılıp sallanıyor ve Aleviler kadın-erkek, yaşlı-genç, hatta çocuk denmeden tüyler ürpertici bir biçimde öldürülüyordu. Bu arada, biri kadın, sekiz kişi de rehin alınmıştı... Rehineler bir inşaatın bodrum katına götürülmüşler, hava kararınca da oradan çıkarılarak Hıdırlık mevkiindeki bir tarlaya sürüklenmişlerdi.

Bu aşamadan bir kaç saat önce ise, Çorum'da büyük olayların çıktığını haber alan Karapürçek ve Hacıpaşa köylerinden bir grup traktörleriyle kente doğru yola çıkmışlar ve kent girişinde yüzü maskeli kişilerce kimlik kontrolü için durdurulmuşlardı.Sünni oldukları anlaşılınca da korkunç bir ortaklık düşmüştü paylarına...

Çünkü 1980 yılının Ülkü Yolu Derneği Çorum Başkanı ve yöredeki ülkücü hareketen sorumlusu Seydi Esenyeli'nin (-ki, kendisi o sıralar 22 yaşındaydı henüz!) emri ve yüzü maskeli kişilerin zorlamasıyla rehinelerle birlikte şehirden 2 km. ötedeki bir tarlaya götürülmüşler, rehinelere ateş etmeye zorlanmışlardı. Böylece suça ortak edilmişler ve açıklama yapmaktan kaçınmışlardı. Oysa köylülerin ateş ettikleri birer cesetti!... Kendilerinden önce yüzü maskeli ülkücüler sekiz Alevi yurttaşın "işini bitirmişler", sonra da ölüleri el ve bellerinden inşaat demir ile bağlayarak ayakta durmalarını sağlamışlardı. Hava karanlık olduğu için, ayaktaki insanların ölmüş oldukları, MHP'li Uğur Özkiremitçi'nin "salak herifler" diye nitelediği köylülerce farkedilmemişti. (8.6.1986, Nokta. Sayı:22)

Öte yandan TRT, 4 Temmuz'da yaşanan bu insanlık dışı olay-

larla ilgili olarak affedilmez bir gaf yapmış; saat 19.00'daki haber bülteninde "Olayların Alaaddin Camii'ne patlayıcı madde atılması ve dışarıdan ateş açılmasıyla başladığını" milyonlarca kişiye duyurmuştu. Gerçi bir süre sonraki bültende bu ifade geri alınacak ve "Olaylar bugün Çorum'daki bir cami civarında silah atıldığı yolundaki haberlerin yayılmasından sonra başladı" denecekti ama artık iş işten geçmişti. Çorum'da büyük bir dikkatle dinlenen ilk yorum üzerine, zaten fitili, aylar öncesinden alevlenmiş olan barut fıçısı hepten patlamıştı... Ayrıca TRT, Çorum Cumhuriyet Savcısı Ertem Türker'in caminin yanmadığı yolundaki açıklanmasına da yer vermemişti. Tüm bunlardan hareketle , Çorum'un yerel gazetesi manşetini şöyle çekecekti:"Olaylarda TRT kışkırtıcılık yaptı!.."

Temmuz ayının geniş yankılar uyandıran bir diğer olayı da Fatsa Operasyonu'ydu. 11 Temmuz 1980 günü Ordu'nun Fatsa ilçesinde geniş çaplı bir operasyon düzenlenmiş, bazı silahların ve aranan bazı kişilerin ele geçirilmesinin yanı sıra, haklarında herhangi bir yasaklama kararı bulunmayan kitaplar da toplanmıştı. Ayrıca, içlerinde Fatsa Bağımsız Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in de bulunduğu 300 kişi gözaltına alınmıştı.

Bazı çevrelerin "faşist" olarak nitelediği, Türkeş'e bağlılığını her fırsatta dile getiren Ordu Valisi Reşat Akkaya'nın belirttiğine göre operasyona bir mekanize piyade taburu, üç jandarma komando birliği ve alay komutanlığı takviye kuvvetleri, emniyet toplum polisleri ve de Ordu emniyet müdürlüğü ekipleri katılmıştı. Fakat valinin sözünü etmediği birileri daha yer almıştı aramalarda... Yüzleri siyah bez maskelerle örtülü sivil giyimli bu şahısların özellikle sakındıkları şey, foto muhabirlerinin makinaları olmuştu her nedense!...

Fatsa Operasyonu'nun tepkileri olanca şiddetiyle sürerken, sekiz gün içerisinde birbiri peşi sıra üç siyasal cinayet, aynı günlerdeki ölüm haberlerini gölgede bırakıyordu.

14 Temmuz'da CHP İstanbul milletvekili Abdurahman Köksaloğlu öldürülüyor, bunu 19 Temmuz günü 12 Mart döneminin Başbakanı Nihat Erim'in yaylım ateşine tutulması izliyor, 22 Temmuz'da ise DİSK'in eski Genel Başkanı ve Türkiye Maden-İş Sendikası başkanı Kemal Türkler hunharca bir saldırıya kurban gidiyordu... (Daha sonraları, Kemal Türkler'i öldürmeye azmettirmek

suçundan yargılanacaklar arasında şu isim de yer alacaktı: MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş!...) (*79)

DİSK'in kurucuları arasında yer alan ve DİSK'in Genel Başkanlık görevini 11 yıl süreyle yürütmüş olan Türkler'in gözü dönmüş caniler tarafından delik deşik edildiği haberi duyurulur duyulmaz DİSK'e bağlı tüm sendikalar, Türk-İş'e bağlı sendikaların bir bölümü ve bağımsız sendikalar işi bırakma kararı kararı almışlardı. Üretim 34 ilde tamamen, diğer illerde de kısmen durmuştu. Böylesine gergin bir ortamda patlak vermesi "an meselesi" olan olaylardan çekinen İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı peşpeşe açıklamalarda bulunuyor ve halkı sukünete çağırıyordu.

Başbakan Demirel de Bakanlar Kurulu'nu olağanüstü toplantıya çağırmıştı. Ama asıl önemli olan, Demirel'in basın toplantısında söylediği şu sözlerdi:"Olayları yapanları ve yaptıranları devlet olarak biliyoruz." Ne var ki Demirel, bu sözlerden sonra kollarını bir çaresizlik göstergesi olarak iki yana açacak ve "Sıkıyönetim komutanlarının yetkileri az ne yazık ki... Biz komutanlarının yetkilerini artırmak istiyoruz" diyecekti.

Bu AP Genel Başkanı'nın öteden beri savunduğu bir görüştü. Olağanüstü Hal ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri gibi yasa tasarılarının bir an önce çıkartılması için yoğun çaba harcamakta ve yığınla anti-demokratik hükmü içeren bu tasarıları "bunalımdan çıkış yolu" olarak sunmaktaydı.

Bu arada olaylar, cinayetler, saldırılar olanca şiddetiyle sürmekteydi. Ve bir yoruma göre;"(Özellikle adam kaçırarak öldürme gibi canice yöntemlerle) genel bir pasifikasyonu amaçlayan faşist çeteler, aynı zamanda ordunun- kendi doğrultusundaki generaller aracılığıyla- bir darbe yapmasının siyasal koşullarını oluşturmaya çalışmaktaydı" (*80)

Zafer Bayramı'nın 58. yıldönümünü kutlama hazırlıkları sürerken kulislerde, toplantılarda bir çok kişi aynı olasılıktan söz etmekteydi: Askerler 30 Ağustos'ta müdahalede bulunabilirlerdi...

1979'un son günlerinden başlayarak (bu doğrultudaki görüşlere belki de en son dayanağı oluşturmuş) yoğun gelişmeler yaşanmıştı. Örneğin komutanların uyarı mektubu vermeleri olayı öncesinde, generaller arasında yapılan uzun tartışmalara sırasında Evren'in "Bizim müdahelemizin son çare olduğu, başka hiç bir çare

kalmadığı iyice anlaşılmalı" dediği kulaktan kulağa yayılmıştı. Evren'in bu sözlerini destekleyici şu yaklaşım da son derece dikkat çekiciydi:"Komutan haklıdır. Bırakalım bir süre daha toplum bizim haklılığımızı iyice görsün. Bırakalım bu politikacılar biraz daha batsın ki, biz müdahale ettiğimiz zaman ne içeriden, ne dışarıdan kimse bir şey diyemecek duruma girsin. Haklılığımız yüzde yüz biçimde anlaşılmış olsun..." (*81)

Evren Paşa, 24 Mayıs 1980 günü ise karargah etüdü istediği üç kişilik özel bir ekiple yaptığı toplantıdan sonra not defterine şu satırları düşmüştü:"1. Ordu-Selimiye. Bugün görüştüğüm kuvvet komutanları artık müdahele etmekten başka çare kalmadı dediler." (*82)

Amerikan Silahlı Kuvvetler Dergisi (US Armed Forces)'nin Haziran 1980 sayısında da aşağıdaki yorum yer almıştı:"Türkiye'deki gelişmeler öyle bir noktaya gelmiştir ki, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin müdahalesinden başka bir çıkış yolu görülmemektedir. Ordu müdahale edecek, ancak gelişmeleri uzun vadede o da düzeltemeyecektir." (*82)

Darbe beklentisi 30 Ağustos günü gerçekleşmeyecek, ancak Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in Zafer Bayramı dolayısıyla yaptığı konuşma zihinlerde çeşitli soru işaretleri yaratacaktı. Evren mesajında "Meclislerimiz aylardır çalışamaz ve cumhurbaşkanı seçimi gibi çok önemli bir görevini yapamaz duruma getirilmiş olmasından ulusumuz derin ızdırap duyarken, ülkede huzur ve sükunun sadece sıkıyönetim komutanlıklarından beklenmesinin ve kısa sürede gerçekleşmemesi üzerine de onların suçlanmasının insafla ve sağduyu ile bağdaştırılması elbette mümkün değildir" demekteydi. Sonra da ekliyordu:"Unutmamak gerekir ki, vatandaş devlet otoritesinin etkinliğini ve suçluların süratle cezalandırıldıklarını görmek ister. Ancak o zaman devletine güvenir, yardımcı olur ve beklenen bütünleşme de bu suretle sağlanabilir."

Evren mesajının bir başka yerinde şu cümleler yer vermekteydi:"Yurtta doğmasını düşledikleri kargaşa ile demokratik düzenin ve ülke bütünlüğünün yok edilmesini amaçlayan anarşinin idrakten yoksun vatan haini yaratıcıları, elbette layık oldukları cezayı bulacak, tarihimizde bir zamanlar türemeye yeltenen benzerleri gibi

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kahredici yumruğu altında ezilerek, akıttıkları kardeş kanlarının günahları içinde boğulup gidecekler ve yüce Türk Ulusu bağrında doğan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yarattığı güven ortamı içinde sonsuza kadar daha bir çok bayramları refah ve mutlulukla kutlayacaktır..."

Evren'in 12'ye beş kala söylediği bu sözlerin gerçek anlamı çok kısa bir süre sonra anlaşılacak ve "yüce Türk ulusunun bağrından doğan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yarattığı güven ortamı içinde" (?) yüzlerce, binlerce kişi o "kahredici yumruktan"tan nasibini alacaktı!...

"Ne iyi ettin de geldin"
Komşumuz böyle diyor kapısını çalana.
Damları kiremitsiz bırakan,
çiçeğe durmuş en körpe dalları
kırıp geçen rüzgara da böyle demişti
ilk esintilerini duyduğu vakit
bunaltıcı bir günün sonunda

KEMAL ÖZER

V.37) "NE İYİ ETTİN DE GELDİN"(!)

1980'in Eylül ayının ortalarına doğru gelinirken gazetelerde pek çok okuyucunun gözünden kaçan minik bir haber yer aldı. Haber "Yabancı gazeteciler Ankara'ya geldi. Otellerde yer bulunamıyor. Oteller yabancı gazetecilerle doldu" denilmekteydi.

Ve 12 Eylül 1980'de insanlar gözlerini yeni güne radyo ve televizyonlardan dalga dalga yayılan askeri marşlarla açtılar.

Genel Kurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren imzasıyla yayılan 1 numaralı bildiriyle "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iç hizmet kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama görevini, yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararı aldığı ve ülke yönetimine bütünüyle el koyduğu" duyuruluyordu.

Parlamento ve hükümet fesh edilmiş, parlamento üyelerinin dokunulmuzlıkları kaldırılmış, bütün yurtta sıkıyönetim ilan edilmiş, yurt dışına çıkışlar yasaklanmış ve sokağa çıkma yasağı konmuştu.

Girişilen harekatın amacı bu ilk bildiride şu şekilde açıklanmaktaydı:"Ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak..."

Birkaç saat sonra ise ordunun bir numaralı adamı Evren Türk milleti'ne şu açıklamalarda bulunuyordu:"... Ülkemizin halen içinde bulunduğu hayati öneme haiz siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlar devlet ve ülkemizin bekasını tehdit eder boyutlara ulaşmış ve bu hal devletimizi Cumhuriyet tarihimizin en ağır buhranına sürüklemiştir.

Hepimizin gördüğü ve bildiği gibi; anarşi, terör ve bölücülük her gün 20 civarında vatandaşımızın hayatını söndürmektedir. Aynı dini ve milli değerleri paylaşan Türk vatandaşları siyasi çıkarlar uğruna çeşitli suni ayrılıklar yaratılmak suretiyle muhtelif kamplara bölünmüş ve birbirlerinin kanlarını çekinmeden akıtacak kadar gözleri döndürülerek adeta birbirlerine düşman edilmişlerdir. (...)

İktidara gelen siyasi partiler(...) anarşi ve bölücülüğü destekleyen kaynakların şekillenmesine ve kamu kuruluşlarında çalışanlarla, polis ve öğretmenlerin dahi birbirine düşman kamplara ayrılmasına neden olan partizan tutum ve davranışlardan vaz geçmemişlerdir. (...)

Bir kısım bedbahtlar Türk milletinin bağımsızlığını, birlik ve beraberliğini temsil eden İstiklal Marşı'mıza koyu taassup ve ideolojik amaçlarla protesto maksadıyla oturarak veya İstiklal Marşı yerine Enternasyonal'i söyleyerek açıkca saygısızlık gösterebilmişler ve buna doğrudan sorumlu kişiler tevil yoluna sapmak suretiyle savunmalarını yapabilmişlerdir. (...)

Anayasamız Türk vatandaşlarının dini inançlarından ötürü kınanamayacağını açıkça belirtmiş olmasına rağmen, tek bir oyun peşinde koşan siyasi partilerimiz yüce Atatürk'ün cumhuriyet döneminde unutulmuş olan mezhep ayrılıklarını kışkırtmakta faydalar görerek Erzincan, Sivas, Kahramanmaraş, Tunceli ve Çorum illerinde siyasi çıkarlar uğruna vatandaşlarımızın birbirlerini katletmelerine neden olmuşlardır. (...)

Son iki yıllık süre içinde terör 5.241 can almış, 14.152 kişinin yaralanmasına veya sakat kalmasına sebep olmuştur. İstiklal Har-

bi'nde Sakarya Savaşı'ndaki şehit miktarı 5.713, yaralı miktarımız 18.480'dir. Bu basit mukayese dahi Türkiye'de hiç bir insanlık duygusuna değer vermeyen bir örgütlü harbin uygulandığını açıkca ortaya koymaktadır.

İşte bütün bunlar ve buna benzer sayılabilecek ve hepiniz tarafından yakinen bilinen daha bir çok sebeplerden dolayı Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkenin ve milletin bütünlüğünü, milletin hak, hukuk ve hürriyetini korumak, can ve mal güvenliğini sağlayarak korkudan kurtarmak refah ve mutluluğunu sağlamak, kanun ve nizam hakimiyetini, diğer bir deyimle; devlet otoritesini tarafsız olarak yeniden temin ve idame etmek gayesiyle devlet yönetimine el koymak zorunda kalmıştır. (...)

... Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ve yeni yönetime karşı yapılacak her türlü direniş, gösteri ve tutum anında en sert şekilde kırılarak cezalandırılacaktır.

Yurtta kan dökülmemesi için bütün vatandaşlarımızın tahriklere kapılmaksızın sükunet içinde, yayınlanacak bildiriler doğrultusunda hareket etmelerini ve ikinci bir bildiriye kadar sokağa çıkmamalarını rica ederim..."

Türkiye artık yeni bir köşe başındaydı; tedirgin bekleyişin kol gezdiği bir köşe başı...

V. 37) SON SÖZ, YERİNE...

Sözleri ulaştı uzaklığımıza perde perde
Tanyerinde yükselen buğusu gibi toprağın
Ama elleri, yürekleri, yüzleri
Sert miydi sıcak mı, dost muydu düşman mı?
Birgün olsun dokunup kendi ellerimizle
Aklımızla, yüreğimizle, duygulanmızla
Anlamadık...
Uyup yükseklerden gelen bir sesin buyurgan tonuna
Bizim olmayan bir ağızla konuştuk haklannda.
(...)
Bilmem ki, bilmem ki nerelerden
Çıkıp geldiler birden o çocuklar ufkuma
Yedi renkli türküler, bayraklar, pankartlar..
Bir yalnızlık duydum ta içimin derininde
Bir ses sağanağı, bir özlem..
Düşünüyorum da, farkına varmadan
Sessizce, kendiliğinden
Sevmişim meğer onları ben, inanmışım.
Katılmışım hatta türkülerine kendimce
Uzaktan uzağa...
Yoksa niye kanasın değil mi
Bunca yıldan sonra sesim
Böyle durup dururken?..

(Şükrü Erbaş)

AÇIKLAMALAR VE DİPNOTLARI
(1.KİTAP)

(X I) Okuldan atılan dört profesör (müderris) ve bir öğretmenin (muallim) adları şunlardı: Peyam-ı Sabah ve Alemdar gibi Ulusal Kurtuluş Savaşı'na karşıt gazetelerde yazılar yazan, İttihatçı aleyhtarı, eski bakanlardan ve Darülfünun'da "Avrupa-Osmanlı Devlet İlişkileri" üzerine ders veren Ali Kemal, Metafizik ve Estetik derslerine giren Rıza Tevfik ,Yunanlılar'ın "ülkeyi haydutlardan temizlemeye uğraştığını" ileri süren Türk edebiyatı hocası Cenap Şahabettin, Osmanlı Hanedanı'nın kurucusu Ertuğrul Gazi'den "Tatar yavrusu" diye söz eden "İran Tarihi ve Edebiyatı" derslerini okutan Hüseyin Dâniş ve de Behbut Han Cevahir'in katili Tarlakyan'ın İngiliz mahkemelerinde avukatlığını üstlenen Barsamiyan Efendi. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Mete Tunçay, Haldun Özen. "1933 Tasfiyesi'nden Önce Dürülfünun", Yapıt, Ekim-Kasım 1984, sayı:7)

(X 2) Sabiha Sertel, Roman Gibi, Ant Yayınları, 1969 s:69-70

(X 3) Nitekim, gerçekleştirilen büyük eğitim seferberliği sonucunda 1923-33 yılları arasındaki 10 yıllık dönem sonunda darülfünun öğrencilerinin sayısı 2.088'den 2.778'e; lise öğrencilerinin sayısı 1.241'den 4.152'ye; Öğretmen Okulu öğrencilerinin sayısı 2.528'den 2.778'e; ortaokul öğrencilerinin sayısı 5.905'ten 24.835'e, ilkokul öğrencilerinin sayısı ise 336.061'den 492.894'e yükselmişti. Bu gelişimin sağlanmasında Latin Alfabesinin kabülünden (1927) hemen sonra açılan "Ulus Okullarının payı büyüktü. Çıkartılan bir kanunla 15-45 yaşlarında bulunan ve okuması-yazması olmayan kadın-erkek tüm vatandaşlar bu okullara devama zorunlu tutuldular. Buralarda okuma-yazma ve basit hesap derslerinin yanı sıra, sağlık bilgisi ile iyi bir vatandaş olmak için gerekli medenî bilgiler de öğretilmekteydi.

(X 4) Türk düşün yaşamının önemli adlarından gazeteci-yazar Sabiha Sertel kadın hakları konusunda gerçekleştirilen atılımların kökenlerini Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık dönemlerine dek götürür. Anılarını kaleme aldığı "Roman Gibi" adlı yapıtından şu bölümü birlikte okuyalım: "Şeriatçılar'ın bütün karşı koymalarına

rağmen, ekonomik yıkılışın yarattığı zorunluk kadınları (sosyal) hayata çekmişti. 27 Mart 1919'da gazetelerde, dergilerde büyük bir tartışma başlamıştı: Kadınlarla erkekler aynı Darülfünun'da okuyabilirler mi, okuyamazlar mı? (...) Hocalar, şeriatçılar hemen baş kaldırdılar: 'Asla!...Kadınlarla erkeklerin aynı çatı altında ders görmeleri şeriata aykırıdır.' fetvasını verdiler. Şeriatçılara göre kadınlar üniversiteye gidebilirlerdi ama sınıfları ayrı olmak şartıyla...Profesörler her gün aynı dersi ayrı sınıflarda verecekler, kadınlar labaratuvarlarda erkeklerle birlikte çalışamayacaklardı. (...) Kız ve erkekler sınıflarda birleşemiyorlarsa da koridorlarda, genel konferans salonlarında birleşiyorlardı. Gericiler bunu da önlemek için erkek öğrencilerin üniversiteye girdikleri zaman kadınların dışarıda beklemesini, kadınlar sınıfa girdiği zaman erkeklerin üniversiteye girmelerinin yasak edilmesini istiyorlardı. (...) Gericilerin bu gülünç, gülünç olduğu kadar acıklı durumlarına rağmen üniversite öğretmenleri meclisi bundan böyle kız ve erkek öğrencilerin bir arada okumasını bir tek muhalif oya karşı kesin bir çoğunlukla kararlaştırdı. (...) Çökmekte olan imparatorluğun içinde yenileşmeye doğru olan bu kapırdamalar Türk toplumunun ne pahasına olursa olsun eski kalıplarda kurtulma çabasının işaretiydi..."(s:20-21)

(X 5) Atatürk'ün Bursa Nutku olarak anılan bu ünlü ve çok önemli konuşmayı yapmasının nedeni şuydu: 22 Aralık 1930 tarihinde Menemen'de Derviş Mehmet'in ele başlığını yaptığı yobazlar "dinin elden gittiği" savıyla ayaklanmışlar, Cumhuriyet devrimlerini karalamaya yönelik bu hareketi önlemeye çalışan Kubilay adlı genç bir yedek subayı da öldürmüşlerdi. Sonra da Kubilay'ın başını testere ile keserek bir bayrağın ucuna takıp, yollarda gezdirmişlerdi.

1933 yıllında Atatürk Bursa'da ezanın Türkçe okunması emrini verdi. Kendisi şehirden ayrıldıktan sonra 30-40 kişilik bir grup ezanın yeniden Arapça okunması için ayaklandı. Menemen olayını çağrıştıran, Cumhuriyet ilkelerine aykırı bu eyleme kimsenin -hele gençlerin- tepki gösterememesi Atatürk'ü çok hiddetlendirdi. Ve yeniden Bursa'ya dönerek yukarıda sözünü ettiğimiz biçimde seslendi gençliğe...

1958 yılında Ulus gazetesinde yayınlanınca yeniden gündeme gelen ve faşist yönetimlere özenenleri rahatsız eden bu söylevin

Atatürk'e değil, Stalin ile Lenin'e ait olduğu ileri sürüldü!...Göya metnin aslı şöyleydi: "Komsomollar (Komünist gençler) Sovyet rejiminin sahibi ve bekçisidir. Bunların doğruluğuna ve lüzumuna herkesten çok inanmıştır. Sovyet rejimi ve reformlarını benimsemiştir. Komünist rejimi zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu, 'bu memleketin milisi vardır, adliyesi vardır, ordusu vardır' demeyecektir. Hemen müdahale edecek, elle, taşla, sopa ve silahla nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Milis gelecektir, asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. (...) Onu hapse atacaklar. Kanun yolunda itirazını yapmakla beraber, Meclis'e telgraf yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek. (...) İşte benim anladığım konünist genci ve komünist gençliği..."

İleriki dönemlerdeBursa Nutku'ndan alıntı yapan gençler bu gerekçeye dayanılarak yargılandılar. Oysa bu söylevin Atatürk'e ait olduğu, başka bir deyişle; Lenin veya Stalin tarafından söylenmesinin olası bulunmadığı apaçık ortadaydı. Şöyle ki;

a) Atatürk konuşmasının birinci cümlesinde Türk gencini iki şeyin; rejim ve devrimlerin bekçisi yapmıştır. Bunun içindir ki, ikinci cümleye "Bunların" diye başlamıştır. Stalin ile Lenin'e ait olan (!) konuşmada ise "devrimlerin" kelimesi yer almamaktadır. Yani komünist gençler bir tekşeyin "Sovyet rejimin" sahibi ve bekçisidirler. Dolayısıyla, "Bunların" değil, "Bunun" kelimesinin kullanılması gerekir.

b) Marksist kurama göre sınıf mücadelesi esastır. "Gençlik" ise bir sınıf değil, insan yaşamının geçici bir yaş dönemidir. Lenin ve Stalin için komünist rejimin yaratıcısı ve koruyucusu işçi sınıfıdır. Dolayısıyla, onlar rejimin ve devrimin korunması görevini verseler verseler işçi sınıfına verirler.

c) Metnin üçüncü cümlesinde "Komünist gençler Sovyet rejimi ve reformlarını benimsemiştir" denmektedir. Salt bu cümle bile metnin Lenin veya Stalin'e ait olmadığını kanıtlamaya yeter. Çünkü Marksist-Leninistler reformcu değil, devrimcidirler. Reformları ve reformculuğu işçi sınıfını kandıran bir burjuva yutturmacısı olarak algılarlar. Onlara göre toplumsal sorunlar devrim ile çözümlenebilir.

d) Dördüncü cümlede ise "milis" kelimesi geçmektedir. Lenin'in kurduğu toplumsal sistemde milis örgütü yoktur, olamaz da...Çün-

kü milis örgütü faşistlere özgüdür.

e) Bu söylevin Lenin ile Stalin'le bir ilgisi bulunmadığını metindeki "Meclis" sözcüğü de gözler önüne sermektedir. Çünkü Sovyetler Birliği'nde Meclis yoktur.

(X 6) Bu örgütün konumuzla ilgili en çarpıcı eylemi 1929 yılında Nazım Hikmet'in Resimli Ay dergisinde yayınlanan "Putları Kıralım" başlıklı yazı dizisine gösterdiği tepkiydi.

Derginin Haziran sayısındaki kapağında şair Abdülhak Hamid'in resmi yer almaktaydı. Ama üzerine çarpı işareti çizilmişti. Başlık ise "Abdülhak Hamid Bey Dâhi değildir" şeklindeydi. Aynı derginin temmuz sayısında da yine kapakta şair Mehmet Emin'in resmi çarpı işaretiyle yer almış ve "Mehmet Emin Millî Türk şairi midir?" diye sorulmuştu. Nazım Hikmet yazılarında dahi olmanın, "millî şair" olmanın kendi anlayışına göre yorumunu yapıyor ve Hamid'in dahi, Mehmet Emn'in de milî şair niteliği taşımadığı sonucuna varıyordu.

Bu yazılar Türk Ocağı'nda toplanan üniversiteliler tarafından şiddetle protesto edildi. Onlara göre Nazım Hikmet'in yazdıkları bir edebiyat tartışması değil, "Komünizm ruhunu asil Türk gençliğine mâl etmek küstahlığından çekinmeyen bir yayın" idi...Kaleme aldıkları bildirilerinde şu satırlara da yer vermişlerdi: "...Şahsî menfaatleri ve ihtirasları için ecnebî fikirlerini utanmadan yazan bu vatansızlar bilsinler ki, nazarımızda yalnız menfur şahsiyetlerdir.(...) Vatandaş efendiler! Sevgili vatanperver büyüklerimize tecavüz cesaretini bir kere daha göstermeyin. İcap ederse müessir surette görürsünüz ki, Türk vatanının saydığı bu büyükler vatansızların tecavüzüne uğrayacak gibi yalnız değillerdir. Onlara uzatılan her mütacaviz kalem ve eli kırmak borcumuzdur."

"Putları kıralım" başlıklı yazılar nedeniye bir grup "milliyetçi" genç de Resimli Ay dergisini basmak istedi. Kendilerini karşılayan, derginin sahibi Zekeriya Sertel amaçlarının lâyık olmadıkları halde put yapılıp tapılan kimseler üzerindeki kutsal örtüyü kaldırmak olduğunu, yayının da milliyetçiliğe aykırı, hele gençleri hedef tutan bir yanı bulunmadığını açıkladı gençler de olay çıkarmadan dergiden ayrıldılar.

(X 7) 1944 yılında 4619 sayılı kanunla Mühendis Mektebi İTÜ haline getirilerek, İstanbul'daki üniversite sayısı 2'ye çıkartıldı.

1945 yılında Tıp Fakültesi kurulunca Ankara'daki bağımsız fakültelerin sayısı dörde ulaştı. Hukukta yapılacak devrimler için gene Ankara'da 1925 yılında Hukuk Mektebi oluşturulmuştu. 1946'da Ankara'daki fakülteler birleştirilerek Ankara Üniversitesi kuruldu. 1948'de Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kapatılarak, Ziraat ve Veteriner Fakülteleri açıldı. Orman Fakültesi de İ.Ü'ne bağlandı. 1951-52'de Gazetecilik Enstitüsü ve Basın Yayın Okulu öğrenime başladı. 1955'te İzmir'de Ege Üniversitesi, 1956'da da Ankara'da, ABD'nin maddî desteğiyle ODTÜ kuruldu. 1958 yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesi açıldı. 1938 yılında yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi adını alınış olan Ticaret Mektep-i Âlisi, 1959'da bir reform ile İstanbul İktisadî Ticarî İlimler Akdemisi haline getirildi. 1961-62 yıllarında Florance Nightingale, Sağlık İdaresi gibi Yüksek Sağlık Okulları ile Polis Enstitüsü ve Sosyal Hizmetler Akademisi kuruldu. Eczacılık Okulu 1962 yılında, Diş Hekimliği Okulu 1964 yılında, Kimya Yüksek Okulu da 1967 yılında fakülte haline getirilerek İ.Ü.'ne bağlandı. Gene 1967'de Cerrahpaşa tıp ile bir yıl sonra da İşletme Fakülteleri kurularak İ.Ü'nin fükültelerinin sayısı arttırıldı. 1963'te Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1967'de Ankara'da Hacettepe Üniversitesi, 1971'de de İstanbul'da Boğaziçi Üniverstesi öğretime başladı. İleriki on yıl içersinde ülkede 10 yeni üniversite daha kurulacaktı. Bunlar; Diyarbakır Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Bursa Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi ve I9 Mayıs Üniversitesi idi.

(X 8) Öğretmen okulu çıkışlı ama şehir kökenli eğitimciler kırsal kesime gitmede isteksiz ve de köy yaşantısına yabancıydılar. Bu nedenle öteden beri en yaygın kabul gören görüş, "köy çocuklarının, köy yaşantısı içinde köy öğretmenleri olarak yetiştirilmeleri" idi. Böylelikle köy öğretmenleri genel kültürlerinin yanı sıra, pratik tarımsal bilgilere de sahip olacaklardı.

Bu konudaki tartışmalar Genç Türkler dönemine dek uzanmaktaydı. Örneğin 14 Temmuz 1914 tarihinde Kastamonu milletvekili İsmail Mahir Efendi şu önerileri getiriyordu: "...Sancakların çiftlik olan bir yerinde yatılı ilkokullar kurunuz. O sancak içersinde kaç tane köy varsa hesaplayınız. Nerelerde okul yapacak isek, oralarda

bir kız çocuğu ve bir erkek çocuğu alıp okula koruz. (...) Bunlara 4 yıl ilköğretim gösterelim, üç yıl da ilk öğretmen okullarının programını bunlara gösterelim. Bir yıl da mükemmel uygulama görür. (...) Bu okullara pek çok harcama gidecek sanmayınız. Bu okullara pirzola, kıvırcık eti değil, köylü ne yiyorsa onu vereceğiz..."

1916 yılında da"Maarifte Bir Siyaset" adlı broşürde İsmail Hakkı Baltacıoğlu şu görüşü ileri sürmekteydi: "...Şehir öğretmen okulları bütün azamet ve üstünlükleriyle birer memur okulu gibi yaşar dururken, mezunlarını fakir, cahil köylere göndermeyi düşünmek pek yanlıştır. Öğretmen okulları bilgileri şişkin, ukalâ ve enayi öğretmenler yetiştirmekten uzaklaşmadıkça ürünleri eksik olacaktır. 'Biz nasıl okul yapalım?' diye değil 'köy ya da köylü bizden nasıl okul istiyor?' diye düşünmeliyiz."

Köylere gidecek öğretmenlerin özel biçimde yetiştirilmesi gerektiğini savunanlardan biri de öğretmen okulu müdürlüğü yapmış Ethem Nejat idi. "Terbiye-i İptidaiye İslahatı" (İlköğretimin Düzeltilmesi) başlıklı yazısında köy öğretmenleri için tarım bilgisinin gerekliliği üzerinde duruyordu."Bunun için, diyordu, açık hava eğitim ve öğretimi uygulanabilmeli ve okulu ziraat dersleri toprak üzerinde araç ve gereçlerle uygulamalı ve görerek verilmelidir."

1924'te Cumhuriyet hükümetinin davetlisi olarak Türkiye'ye gelen ve incelemelerde bulunarak eğitimsel bir rapor hazırlayan Amerikalı tanınmış eğitimci Dewey, köyler için ayrı köy öğretmen okullarının gerekliliği üzerinde durmuştu. Mezunlarının "toprağa aşina olmasını" da öğütlemekteydi.

Mart 1935'e gelindiğinde ise, ünlü eğitimcimiz Halil Fikret Kanat, Kurum gazetesindeki yazılarında "yarının öğretmeni nasıl yetiştirilmeli?" sorusunun yanıtını aramaktaydı. Kanat'a göre, Türkiye'nin kökleri köylerdeydi ve bu kökler köyden gelip eğitilen yeni bir çeşit öğretmen ordusu aracılığıyla kuvvetlendirilmeliydi. Şehir ve kasabaların dışında yeni öğretmen okulları kurulmalı ve köy çocuklarından oluşan öğrenciler, buralarda her türlü tarımsal bilgi ve becerilerle, köy lideri olarak yetiştirilmeliydi.

Aynı yılın haziran ayında ise İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanıyordu. Ve O'nun köye yaklaşımı, uygulamaya koydukları T.C. eğitim tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturacaktı...

(X 9) İsmail Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, Remzi Kitabevi, 1947. s:478

(X 10) Engin Torguç, Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç, Ant Yayınları, 1970.s:34

(X 11) İleriki yıllarda, enstitü mezunu gençlerden bir çoğu sanat yaşamına atıldı ve özellikle yazın dünyamızda saygın birer yer edindi. Yani, Köy Enstitüleri toplumcu-gerçekçi anlayışta ürünler ortaya koyan değerleri yazar ve ozanlarımızın da yetiştikleri kurumlar oldu. Bu sanatçılarımızın önde gelenleri şunlardır: Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Behzat Ay, Hasan Kıyafet, Mahmut Makal, Osman Şahin, Ali Yüce, Mehmet Bayrak, Dursun Akçam, Yusuf Ziya Bahadınlı, Mehmet Başaran, Adnan Binyazar, Kemal Burkay, Ümit Kaftancıoğlu, Emin Özdemir, Şevket Yücel, Mevlüt Koca, Cesarettin Ateş, Mehmet Bayrak.

(X 12) Doğan Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi (3. Kitap), İstanbul Matbaası, 1974. s:1399-1400

(X 13) Yeni Toplum Dergisi, Köy Enstitüleri Özel Sayısı, Nisan I976, sayı:5. s:53

(X 14) Yeni Toplum Dergisi, a.g.s. s: 102

(X 15) Amacı "Köy eğitim ve eğimbilimini sistemleştirmek" olan ve de üç yıllık bir yüksek öğretim veren bu kurumların görevleri şunlardı: Köy Enstitülerinde çalışacak öğretmenleri, Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlerin çalışacakları köy bölgelerinde görev alacak gezici başöğretmen ve bölge ilköğretim müfettişlerini yetiştirmek; Köy Enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenleri açılacak kurslarda yetiştirmek, köy incelemelerine merkez olmak üzere köy okullarını ve enstitülerini ilgilendiren her konu üzerinde gereken araştırmaları yapmak ve bunları ilgililerin yararlanabilecekleri şekilde yaymak: Köylerin zamanla daha çok belirecek gereksinimlerini göre; Köy Enstitülerinin gelecekte alacakları karakterin şekli için çalışmalar yapmak...

(X 16) Yeni Toplum Dergisi, a.g.s. s: 107

(X 17) Yeni Toplum Dergisi, a. g.s. s: 104

(X 18) Yahya Kemal Kaya, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Gül Yayınevi, 1981. s: 317

(X 19) Engin Tonguç, a.g.e. s: 559-560

(X 20) Yahya Kemal Kaya, a.g.e. s: 319

(X 21) Yeni Toplum Dergisi, a.g.e. s:15

(X 22) Behice Boran, Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, Gün Yayınları, 1968. s: 36

(X 23) MTTB 1924 yılında, yüksek öğrenim gençliğinin milliyetçi bir örgüt etrafında birleştirilmesi amacıyla kurulmuştu. Şoven niteliği gitgide ağır basan ve içinde Nihal Atsız gibi tanınmış ırkçıları barındıran örgüt, 1933 yılında ilk kongresini yapmış, kongrede örgütün simgesinin ay içinde bozkurt olarak belirlenmesi ve üniversie öğrencilerinin bu simgeyi taşıyan şapka giymeleri kararlaştırılmıştı.

MTTB'nin o güne dek başlıca eylemleri şunlardı: İstanbul tramvay şirketini elinde bulunduran Belçikalılar'ın öğrencilere indirimli tarife uygulamak istememesi üzerine tramvay şirketinin boykot edimesi (15 Kasım 1924), 1928'de yürüttüğü "Vatandaş Türkçe Konuş" ve "Yerli Malı Kullanalım" kampanyaları, 1933'te Yataklı Vagonlar Şirketi Müdürü'nün Türkler'e hakaret etmesinin ve Türkçe'yi aşağılamasının protesto edilmesi (Wagon-Lit Olayı), 1934'te Bulgaristan'da Razgrat'taki Türk mezarlığına saldırılmasına tepki gösterilmesi. Bu son eylemde olaylar büyümüş ve 80'den fazla öğrenci tutuklanmıştı. Bunun üzerine hükümet MTTB'yi kapatmıştı. Ancak, Türk siyasal yaşamında gerici ve soven eğilimlerin 1940'lardan sonra ağır basması üzerine MTTB yeniden canlandı.

(X 24) Zekeriya Sertel, Hatırladıklarım, Yaylacık Matbaası, 1968.s:271

(X 25) Behice Boran'la kocası çeviri bürosu açtılar. Adnan Cemgil bir süre sakalık yapmak zorunda kaldı. Pertev Boratav ise matbaa kurdu. Ama polis bu matbaanın çalışmasına bile olanak tanımadı. Baskının zulüme dönüşmesi üzerine içlerinden bazıları çareyi yurt dışına gitmekte buldu. Ve hepsi de yabancı üniversitelerde saygın birer statü sahibi oldular. Örneğin Boratav'a Fransa'da, Berkes'e ise Kanada'da kürsü verildi. Muzaffer Şerif'in eserleri Amerikan Üniversitelerinin psikoloji bölümlerinde yardımcı kitap olarak okutuldu. Adnan Cemgil ise Bab-ı Âli'de demokrasi rüzgarları esmeye başlayınca değerli yazıları ve çevirlileriyle Türk kültürüne hizmetini sürdürdü.

(X 26) Mustafa Kemal'e, Cumhuriyet'e karşı olan bu kişiler padişahçılığı savunmaktaydılar. Bir kısmı ise yabancılarla işbirliği

yapmıştı. Yeni rejimin kurulması üzerine çareyi yurtdışına kaçmakta bulan 150'liklerin Türkiye'ye dönmeleri yasaklanmıştı. Cumhuriyet'in 15. yılında aftan yararlananlar arasında 150'likler olarak adlandırılan işte bu Atatürk aleyhtarları da bulunmaktaydı.

(X 27) Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Sülker, Nazım Hikmet Dosyası, May Yayınları, 1967.

Mehmet Ali Sebük, Korkunç Adlî Hata ve Nazım Hikmet'in Özgürlük Savaşı, Cem Yayınevi, 1978

(X 28) Daha sonraları Bekir Berk uzun yıllar Said-i Nursî ve şeriat düzenini savunan Nurcular'ın avukatlığını yapacaktı. Bir iddiaya göre Said-i Nursî'nin ölümü üzerine Nurcular'ın başına geçmişti. (3 Mayıs 1987, Nokta)

(X 29) Yeni Baştan, 24 Temmuz 1950

(X 30) Bkz. SSCB Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti, Kızılırmak Yayınevi, 1979 s:204

(X 31) Said-î Nursî'nin kurduğu Nurculuk tarikatına göre T.C. bir askerî istibdat ve sapkınlıktır. Türkiye devleti yalnız ahlaka değil, İslam dinine de aykırıdır. Nurcuların ödevi ise teokratik düzeni sağlamak ve şeriata dayalı bir toplumsal yapıyı kurmak yolunda çaba göstermektir. Halkçılık karşısında Ümmetçilik akımını güçlendirmek ile Atatürk düşmanlığını yaymak da Nurcular'ın dayanak noktaları arasındadır.

(X 32) Oldukça taraftar toplayan bir yoruma göre, bazı çevrelerin açık isteksizliğine karşın İnönü'nün çok partili yaşama geçişi teşvik etmesinin ardında, batı kamuoyunda tek partiyle yönetilen ülkelere duyulan antipatinin etkisi ve Amerika'nın bu yoldaki telkinleri bulunmaktaydı.

(X 33) Doğan Avcıoğlu, Türkiye'nn düzeni c:II, Cem Yayınevi, I973. s:557

(X 34) Doğan Avcıoğlu, a.g.e. s:545

(X 35) Orhan Erkanlı, "Türk Ordusu Yeniden Düzenlenmelidir", 19.2.1968, Milliyet

(X 36) Doğan Avcoğlu, a.g.e. s:592

(X 37) 1801'de Fas'ta Ahmet Ticanî tarafından kurulmuş olan Ticanî Tarikatı, Cumhuriyet rejiminin karşısına silahlı Nakşibendiler'den sonra, 1949 yılında çıkmıştır. Amaçlarının "Tanrı emirlerini yerine getirip, Peygamber'in ahlakını temsil etmek" olduğunu ileri

sürmelerine karşın asıl gerekleri şuydu: Atatürk devletini benimsemeyip, teokratik bir sistem kurmak ve laikliği şiddetle yadsımak...Ticanîler'e göre Türk devrim ve eserleri dinsizlikten başka bir şey değildir. Osmanlı Halifeliği'ni tanımayan Atatürk ise mel'undur ve dinsizdir. Hükümet dini tanımazsa, ona isyan etmek de bir haktır.

(X 38) Örneğin, ülkeyi bir uçtan bir uca sarmış bulunan imam-hatip okullarının öğretmen gereksinimini karşılamak için 1959 eylülünde İstanbul'da ilk Yüksek İslam Enstitüsü açıldı. "İslam Enstitüleri İslam dininin çağdaş bilim ve sosyal ilkeler ışığı altında incelenmesini ve Kur'an ilkelerinin mevcut yasalar ve sosyal koşullar açısından yorumlanmasını" sağlayacaktı...Ne var ki, bu kurumlardaki eğitimin söz konusu amacı gerçekleştirmede yeterli olmadığı çok geçmeden anlaşıldı. Çünkü nitelikli bir öğretim kadrosu oluşturmada güçlük çekiliyordu. Ama Millî Eğitim Bakanlığı üzerindeki politik baskılar sonucu, tüm eksikliklerine karşın Yüksek İslam Enstitüleri 1962'de Konya'da, 1965'te Kayseri'de, 1966'da İzmir'de ve 1969'da da Erzurum'da kuruldu. Öte yandan bakanlığın din eğitimiyle ilgili raporunda ise "Yüksek İslam Enstitüsü mezunu yeteneksiz ve bilgisiz öğretmenlerle dolması nedeniyle İmam-Hatip okullarındaki öğrenimin kalitesinin iyice düştüğü" açıklanıyordu.

(X 39) Türk yetkilileri imzaladıkları Truman Doktrini ile ülke güvenliğinin sağlandığı kanısını taşımadıkları için olsa gerek, NATO'ya girmeye uğraşıp duruyorlardı.Türkiye NATO'ya 1952 yılında kabul edildi. Amerika'nın bunu sağlamasında, Türk topraklarında askerî üsler kurma gereksinimini hissetmesinin payı çok büyüktü. Oysa Türk hükümet yetkilileri NATO'ya alınmamızı kendilerinin büyük bir siyasal zaferi olarak nitelendiler. Samet Ağaoğlu'na göre; "Kore'de bir avuç kan vermiştik ama, büyük devletler arasına da katılmıştık"!..

(X 40) TBC 21 Mayıs 1950 tarihinde şu amaçla kurulmuştu:Türk halkının barış gereksinimine tercüman olarak onurlu ve sağlam bir barışın kurulması için yasalarımızın sınırları içinde gerekli çalışma ve yayınlarda bulunmak ve tüm demokratik davalarda olduğu gibi, en yaşamsal bir önemi olan barış davasında da halkımızın iradesini belirtecek her türlü yasal girişimde bulunmak...

(X 41) İlhan E. Darendelioğlu, Türkiye'de Milliyetçilik Hare-

ketleri, Toker yayınları, 1968 s: 268-273

(X 42) Çoğunluk sistemi uyarınca örneğin bir ilde oyların % 49'unu CHP, % 51'ini DP almış olsa, tüm milletvekilleri DP'den seçilmiş oluyor, yani halkoyunun % 49'u temsilsiz kalıyordu. Ve bu kanun CHP iktidarı döneminde çıkartılmıştı!...

(X 43) Yahya Kemal Kaya, a.g.e. s: 348

(X 44) 27 Mayıs konusuna son vermeden önce bir de şu eklemede bulunalım: 27 Mayıs 1960'tan sonra Halkevleri'nin yeniden canlandırılması eğilimi belirdi. Bakanlar Kurulu 12 Nisan 1961 tarihli ve 561066 sayılı karamameyle halkevlerinin yerini alacak olan Türk Kültür Dernekleri'nin kurulmasına karar verdi. Türk Kültür Dernekleri Genel Kurulu 1963 yılında kurumun adının yeniden Halkevleri'ne dönüşmesini kararlaştırdı. Aynı toplantıda kabul edilen bir diğer konu da "Siyasetle uğraşılmaması ve de hiç bir siyasal partiye bağlanılmaması" idi.

Halkevleri'nin yeniden kurulmasında gönüllü hizmet esası benimsendi ve şu kollarda etkinliğe geçildi: 1) Köycülük ve Halk Eğitimi 2) Dil, Tarih ve Edebiyat 3) Plastik Sanatlar 4) Müzik 5) Gösteri (Tiyatro, Film, Opera, Bale) 6) Folklor 7) Spor 8) Turizm ve Gezi.

Bu yeni dönemde 1970'e kadar Londra ve Frankfurt'takiler de dahil olmak üzere 250 halkevi ve halkodası açıldı.

(X 45) Yüksek Adalet Divanı'nın "Anayasayı İhlâl Davası ve bu dava ile birleştirilen diğer davalar hakkındaki kararı" ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rasih Nuri İleri, 27 Mayıs Menderes'in Dramı, Yalçın Yayınları, 1986

(X 46) Referandumda anayasa aleyhine 4 milyon oy çıkmasında, 27 Mayıs'ın haklılığını ve yasallığını savunmayanı, bünyesinde bir çok eski DP'liyi barındıran Adalet Partisi'nin "Anayasaya Hayır" kampanyası süresince işlediği şu asılsız temanın etkisi küçümsenemezdi: "Evet derseniz komünistler gelecek. Bakın, evet yazılı pusula kırmızı, hayır ise beyaz. O halde, komünistlere değil, müslümanlara oy verin. Hayır'da hayır vardır..."

(X 47) Süleyman Genç, 12 Mart'a Nasıl Gelindi?-Bir Devrin Perde Arkası, İleri Yayınları, 1971. s: 16

(X 48) Joseph s. Szyliowicz, Students and Politics in Turkey, Middle Eastern Studies (London) 1970. s: 159

(X 49) Saldırıların arttığı dönemde, İsmet İnönü'nün de uyarılarıyla, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Komünizm ile Mücadele Derneği'nin fahrî başkanlığından ayrıldı.

(X 50) El attığı az gelişmiş ülkeleri rahatlıkla sömürebilmek için emperyalist devletlerin en güvendiği güçlerden biri olan ve toplumun kendi yapısından geldiği için de yayılmacı devletler ordularından çok daha tehlikeli sayılması gereken gericilik yuvalarına karşı Atatürkçü kuruluşlar 1968 yılında "Türkiye Devrimciler Güçbirliği" adı altında bir araya geldiler. Genel Başkanı Prof. Bahri Savcı, Genel Sekreteri ise Senatör Kadri Kaplan olan ve 30 kadar dernek ile sendikayı bağrında toplayan kuruluş, amaçlarını şu şekilde sıralıyordu: Din sömürücülüğü ile savaş, emperyalizmin her çeşit yaptırımı ile savaş, kapitalist kurumların ve toprak ağalarının yarattığı her çeşit sömürü ile savaş , keyfi idare ile savaş, cehalet ve mevcut eğitim düzeni ile savaş..."

Aslında bunlar Atatürk zamanında gerçekleştirilmesine çalışılan, 1961 Anayasası ile de yöneticilerin omuzlarına birer görev olarak yüklenen amaçlardı. Ve Cumhuriyet'in kuruluşundan yıllar, yıllar sonra ilerici kuruluşların yeniden aynı amaçlar etrafında örgütlenme gereğini duymaları bile, iş başında bulunan hükümetin ana karakterini ortaya koymaya yeterliydi...

(X 51) MDD'nin eleştirisi için bkz. Yıldız Sertel, Türkiye'de İlerici Akımlar ve Kalkınma Davamız, Cem Yayınevi,1978. s:71-106

Sol içerisindeki tartışmalar, görüş ayrılıkları, nedenleri, TİP'teki kutuplaşmalar, MDD hareketinin değerlendirilmesi, mücadelenin niteliğine ilişkin tartışmalar vb. ile ülkemizdeki sol hareketin genel bir eleştirisi için bkz. Çetin Yetkin, Türkiye'de Soldaki Bölünmeler (1960-1970), Toplum Yayınları, 1970

Ayrıca bkz . Mehmet Kemal, Sol Kavgası, May Yayınları, 1975 ile YÖN ve ANT dergileri kolleksiyonları.

(X 52) Süleyman Genç, a.g.e. S:43

(X 53) Prof. Neşet Çağatay, Türkiye'de Gerici Akımlar, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1972. s: 61

(X 54) Üniversite yönetimi öğrencilerin isteklerine büyük ölçüde hak vermekteydi. O, sorunların çözümünü iktidara devretti, iktidar ise sorumluluğu üniversiteye yıktı. Ve hiç bir çözüm getirilemedi...

(X 55) İktidarın, polisi tek yanlı kullanması karşısında polisin kendisi bile dayanamayıp tepki gösterecekti. 27 Kasım 1969 günü Ankara'da gerçekleştirilen polis boykotlarından birinin gerekçesi "İktidarın değil, halkın polisi olmak istiyoruz" şeklindeydi.

(X 56) Süleyman Genç, a.g.e. s:271-272

(X 57) Sinan Doğan, THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri, Kaynak Yayınları, 1987 (2. Basım) s:9-10

(X 58) Sinan Doğan, a.g.e. S: 11

(X 59) -ki, bu dergiyi Yıldız Sertel şöyle değerlendiriyordu (a.g.e. s: 97-98): "FKF ve Devrimci Öğrenci Birliği gibi Dev-Genç de ideolojisini Türk Solu dergisinden almıştır".

(X 60) Aclan Sayılgan, Türkiye'de Sol Hareketler, Otağ Yayınlar, 1976 (3. Basım) s: 559

(X 61) Türkiye Proleter Devrimci Solu, Genel Hesaplaşma, Çağdaş Politika Yayınları, 1980. s:80

(X 62) Erdal Öz, Deniz Gezmiş Anlatıyor, Cem Yayınevi, 1976.s:23

Erdal Öz, Gülünün Solduğu Akşam, Can Yayınları, 1986 (I. Basım) s: 25

(X 63) Deniz Gezmiş kendilerinin kır gerillası olduğunu söylüyordu, Erdal Öz böyle aktarıyordu ama, Yıldız Sertel'e bakılacak olursa (a.g.e. S:99) THKO şehir gerillacılığını benimseyen bir örgüttü. Süleyman Genç'in değerlendirmesi de aynı doğrultudaydı. O da "12 Mart'a Nasıl Gelindi?" adlı kitabında (s: 345) THKO'yu THKC ile birlikte "Şehir Gerillacıları" başlığı altında ele alıyordu. Bu iki örgüt için getirdiği yorum da şu şekildeydi: "Gerçekte aralarında teorik farklılık yoktu. Eylemin sürdürülmesi için taktik sonucu ayrılmışlardı. İki cepheyi birleştiren, yönlendiren bir de THKP vardı. Eylemin genel yönetimi parti kanalıyla yürütülür ve yönlendirilirdi. 'Cehpe' ile 'Ordu' arasında gerilla taktiği ve mevzi pratikler yönünden görüş ayrılığı vardır."

Öte yandan FKF/ Dev-Genç iddianamesi'nde THKP-C hakkında şu satırlara rastlanılıyordu: "Mahir Çayan'ın önderliğini yaptığı Çayanist grup denilen ve bilahare THKP ve Cephesi'ni oluşturan grup (...) devrimin işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde emperyalist boyunduruğun en az zayıf olduğu kırlardan şehirlerin fethi rotasını izleyen bir halk savaşı ile zafere erişeceğini savunmuş ve köylülü-

ğü temel güç, proleteryayı önder güç, proletaryanın önderliğinin ideolojik öncülük olduğunu ileri sürmüşlerdir."

(X 64) Harun Karadeniz, Olaylı Yıllar ve Gençlik, May Yayınları, 1975 (3. Baskı) s: 140-141

Gene aynı konuyla ilgili olarak bkz. Ant, 23 Temmuz 1968. Sayı: 82

(X 65) Harun Karadeniz, a.g.e. s: 199

(X 66) Üniversite baskınları toplumsal bunalımı ve gençler arasındaki gerginliği arttırmaktan başka bir işe yaramadı. Polise duyular tepki ise artık doruk noktasındaydı. Örneğin SBF'nin 25 Ocak 1971 günü polis tarafından basılması üzerine çıkan korkunç çatışma karşısında Dekan, Cumhurbaşkanı'ndan yardım istemek zorunda kalmış, tarafsız gazeteler 22 kişinin yaralandığı, 500 öğrencinin "teslim alındığı" bu olayı, olay sırasında polisin takındığı tavrı tek kelime ile özetlemişlerdi: "Vahşet'..." Özellikle kız öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları uygulamalar üzerine özgürlükçü basında şu değerlendirme yapılmıştı: "Toplum polisi kızlarımıza işgal kuvvetlerinin yapmadığını yaptı..."

7 Mart günü ODTÜ'ye düzenlenen ve 2 kişinin ölümüyle sonuçlanan polis baskını üzerine de Prof. Erdal İnönü rektörlük görevini bırakacaktı.

(X 67) Erdal Öz, Deniz Gezmiş Anlatıyor. s: 33
Erdal Öz, Gülünün Solduğu Akşam. s:36-37

(X 68) Yıldız Sertel, a.g.e. s: 101

(X 69) Harun Karadeniz, a.g.e. s: 254

AÇIKLAMALAR VE DİPNOTLAR
(2.KİTAP)

(* 1) 12 Mart Muhtırasından üç gün önce hazırlandığı söylenen, fakat radikal subayların tasfiyesi hareketinden çok sonra "Türkiye Devrimci Ordusu"nun bir başka bildirisine ek olarak halka dağıtılan ültimatomda şu istekler yer almaktaydı:

-Taraflı olduğu kesinlikle kanıtlanmış bulunan cumhurbaşkanı çekilmelidir.

-Yoksul halkımızın sırtına yük olmaktan başka bir işe yaramayan Parlemento dağıtılarak işçi, köylü ve devrimcilerden bir Halk Konseyi kurulmalıdır.

-Düşük hükümet üyeleri ile parlementerler ve suçlulukları bilinen yöneticiler yargılanmalı, suçları kesinleşenlerin tüm mallarına el konulmalıdır.

-Bankalar, dış ticaret, sigortalar, ağır sanayii, petrol ve madenler ile tüm yabancı sermaye devletleştirilmelidir.

-Ağaların elinde bulunan topraklar alınarak, kurulacak toprak komitelerince topraksız köylülere parasız dağıtılmalıdır.

-Ülkemizin bağımsızlığına gölge düşüren Amerikan üsleri derhal millileştirilmelidir.

-Atatürkçü aydınlara yapılan baskı ve işkenceler derhal durdurulmalıdır.

-Öldürülen gençlerin katilleri bulunarak yargılanmalıdır.

-Ülkemiz NATO'nun ucuz asker deposu olmaktan çıkarılarak, NATO ve CENTO andlaşmaları gözden geçirilmelidir.

-Ceza kanununda gerekli değişiklikler yapılarak tutuklu bulunan aydınlar ve devrimciler derhal serbest bırakılmalıdır.

-Köklü dönüşümleri gerçekleştirecek bir devrim hükümeti kurulmalıdır. (ANT, Mayıs 1971)

(*2) Kontr-Gerilla (Counter-Guerilla) Amerikan emperyalizminin, ezilen ülke halklarının günden güne güçlenen bağımsızlık ve sosyalizm savaşımını bastırmak amacıyla oluşturduğu örgütün adıydı.

Kore ve Hindiçini gibi ülkelerde ulusal kurtuluş savaşlarında ard arda yenilgiler alması üzerine Amerika, bu ülkelerde genellikle gerilla savaşı şeklinde gelişen halk savaşlarını bastırmada düzenli ordu birliklerinin yetersiz kaldığını anladı ve yeni bir kuvvet geliştirdi. Bu "yeni kuvvet" Kontr-Gerilla idi...Bu örgütlenme hızla bir çok Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesinde yaygınlaştırıldı. Bundan amaç; "Amerika'nın desteklediği hükümetlerin otoritesini sağlayarak, düzeni kuvvetlendirmekti.! "(Peter Paret, John W. Shy. Guerillas in 1960. s:42) Çünkü " "Birleşik Amerika hoşuna gitmeyen solcu ve solcu olmayan hükümetleri devirmek için gerilla taktiği kullanabilirdi ve kullanmalıydı. Onların amacı hoşa gitmeyen ve kendileriyle dost olmayan hükümetlerin yerine dost hükümetleri geçirmek olmalıydı." (Peter Paret, John W. Shy. a.g.e s:66)

Türkiye'deki Kontr-gerilla'nın merkezi olarak bilinen "Özel Harp Dairesi" 1965 yılında kuruldu. Başka ülkelerden olduğu gibi Türkiye'den de çok sayıda subay ve güvenlik görevlisi gerek Amerika'ya giderek gördükleri "ders'"lerden, gerekse Türkiye'ye gelen yabancı "uzman"lardan devrim mücadelelerin nasıl bastırılacağını, işkence ve sorgu yöntemlerini en ince ayrıntısına kadar öğrendiler. Ayrıca, "Eğitim metni olarak yararlanabilmeleri için" Amerikan ordusunun çeşitli cep kitapları kelimesi kelimesine Türkçe'ye çevrildi.

Yeryüzündeki ilk anti-emperyalist halk savaşımını gerçekleştiren bir ülkenin bazı çocukları "acımasız birer sorgu uzmanı" olarak emperyalizmin hizmetindeydi artık...

Kontr- gerilla hk. Ayrıntılı bilgi için bkz. Resmi Belgelerle Kontr-Gerilla ve MHP (CIA'nın Türkiye'deki Kontr-Gerilla Teorisi ve Uygulaması.) Aydınlık Yayınları,

1978 Kemal Yücel, Kontr-Gerilla, Yar Yayınları, 1973

(*3) Nihat Behram, Sol Kendini Anlatıyor, May Yayınları, 1977 s:13-14

(*4) Nihat Behram, a.g.e. s: 56-57

(*5) Nihat Behram, a.g.e. s:99

(*6) Nihat Behram, a.g.e. s: 233

(*7) Nihat Behram, a.g.e. s:293

(*8) İsmail Cem, Tarih Açısından 12 Mart (c:2), Cem Yayınevi, 1977 s:72

(*9) Yarın-Aylık Sanat Edebiyat Dergisi, Mart 1987 sayı:17

(*10) Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erdal Öz, Gülünün Solduğu Akşam, Can Yayınları, 1986. ayrıca bkz. Orhan İyiler, Öldükleriyle Kalmadılar, May Yayınları, 1978

(*11) Çayan'ın sözleri mahkemedeki ifadesinden aktarılmıştır.

(*12) TKKO Davası İddianame ve avukatların savunmalarıyla ilgili geniş bilgi için bkz. I.THKO Davası(Mahkeme Dosyası) I. Cilt, Yöntem Yayınları, 1974

(*13) Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ile diğer THKO Davası sanıklarının sorgulamaları ve de ortak savunmaları ile ilgili bilgi için bkz. a.g.e.

(*14) Ankara 1 no.lu sıkıyönetim mahkemesi tarafından verilen idam kararı, Askeri Yargıtay 2. Dairesi'nin Gezmiş, Aslan ve İnan'ın idamını onaylayan kararı, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu kararı ve de son karar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Halit Çelenk, İdam Gecesi Anıları ve Kararlar, Ülke Yayınları, 1978

(*15) Ahmet Kahraman, Darağacında, Milliyet Yayınları, 1986. s: 334-335

(*16) Senato görüşmeleri ile ilgili bölüm hazırlanırken Ahmet Kahraman'ın yukarıda sözü edilen kitabından yararlanılmıştır.

(*17) CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne açtığı dava dilekçesi ile ilgili olarak bkz. Halit Çelenk, a.g.e. 107-118

(*18) Böylesine önemli ve çok ciddi bir konuda oylamaya katılmayanlar arasında, daha sonra DİSK Genel Başkanı olacak Abdullah Baştürk, DİSK Genel Başkan Vekilliği görevini üstlenecek olan Rıza Kuas, CHP döneminde Ecevit kabinesinde Çalışma Bakanlığı'na getirilecek Bahir Ersoy ile sonra Türk-İş Genel Başkanı olacak olan Şevket Yılmaz gibi sendikacılar da, -ne yazık ki bulunmaktaydı.

(*19) İnfaz gecesi, idam edilen gençlerin son sözleri, son mektupları ve ölüm infaz tutanağı hakında bilgi için bkz. Halit Çelenk a.g.e.

(*20) Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Faik Muzaffer Amaç Çayan Davası, Yücel yayınları, 1971

(*21) Sinan Doğan, THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri, Kaynak Yayınları, 1987(1. Baskı) s:98

(*22) Sinan Doğan, a.g.e. s:103

(*23) Sinan Doğan, a.g.e. s:105
(*24) Sinan Doğan, a.g.e. s:116
(*25) Sinan Doğan, a.g.e. s:125
(*26) Sinan Doğan, a.g.e. s:126
(*27) Sinan Doğan, a.g.e. s:127
(*28) THKP-C hareketine yöneltilen başka eleştiriler için bkz. Nihat Behrem, a.g.e.
(*29) Nihat Behram, a.g.e. s: 142 ve 145-146
(*30) Genel Kurmay Başkanlığı 1'nci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, Komünistler Gençlerimizi ve İşçilerimizi Nasıl Aldatıyor?, s:15
(*31) Türkiye Gerçekleri ve Terörizm / Beyaz Kitap, s:22
(*32) a.g.e. s: 21
(*33) Bünyesinde çeşitli ideolojik görüşlere sahip kişi ve grupları barındıran bu derneğin etkinlikleri ilk zamanlarda özellikle öğrenci gençliğe yönelik bildiriler dağıtmak şeklinde olmuş, çok geçmeden gençliğin akademik ve demokratik sorunlarının yanı sıra anti-faşist, anti-emperyalist ve anti-oligarşik temalar da bildirilerinde yaygın biçimde yer almaya başlamıştı.

İYÖKD'nin asıl önemli etkinliği 1974 Nisanı'nda NATO'nun kuruluş yıldönümü nedeniyle başlattığı kampanya idi. Bu kampanya yalnızca öğrenci kesimine yönelik olarak tasarlanmamış, NATO'nun emperyalist karakteri geniş halk kesimlerine de anlatılmaya çalışılmıştı. Bildiri, pul, afiş, yazılama gibi yöntemlerle sürdürülen bu çalışma yanında, "Tüm Siyasi Tutuklulara Koşulsuz Özgürlük" kampanyası da İYÖKD'nin etkinlikleri arasındaydı.

1973 sonrasında İstanbul'da düzenlenen ilk izinsiz gösteriyi de bu örgüt gerçekleştirmişti.Gösterinin gerekçesi ise oldukça ilginçti: 1974 buharında İETT, otobüs biletlerine zam yapmış, İYÖKD de bunu, "öğrencileri parasal açıdan daha zor durumlara düşürücek ekonomik bir sorun" olarak gündeme getirmişti. " Kitap, harç vb. sorunların yanı sıra özellikle ulaşım sorunu, hiç bir geliri olmayan, ana-baba eline bakan ve çoğunluğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelip çok az miktardaki kredilerle geçinmeye çalışan öğrenci gençlik için önemli masraf kapılarından birisiydi..." Ve dernek "Tüm İstanbul gençliğini kucaklama, gençliğin her türlü sorununa sahip çıkma" kaygısındaydı. (Celalettin Can, Bağımsızlık-Demokrasi-

Sosyalizm Mücadelesinde Gençlik, Haziran Yayınevi, 1988 s: 88) Miting amacına ulaşıyor, öğrencilerin sorunları kamuoyuna duyurulduğu gibi, İETT'nin öğrenci biletlerine getirdiği zam da geri alınıyordu.

Başarı kazanılan bir diğer konu da paralı yüksek öğrenim yapan özel okullara karşı düzenlenen "Ayrıcalıklı ve Paralı Eğitime Son" kampanyasıydı. İYÖKD bir boykot eylemi başlatıyor, önce birkaç birimde başlayan boykot, çok geçmeden tüm yüksek okulları kapsamına alıyordu. Devrimci öğrenci temsilcileri de ayrıca Ankara'ya gidecekler, dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ ile yaptıkları görüşme sonunda da isteklerini kabul ettirmeyi başaracaklardı...

(*34) Söz konusu 27 kişinin 20'si 11 Aralık 1974 günü Urfa Viranşehir'de jandarmalar tarafından öldürülen "kaçakçılardı". Resmi açıklamaya göre çatışmada 8 kişi yaşamını yitirmişti. Ama CHP milletvekillerinin verdiği önergede bu sayının gerçekle bağdaşmadığı bildiriliyordu. Ayrıca bu kişiler çatışma sırasında değil, pusuya düşürülerek arkalarından vurulmuşlardı.

(*35) Çetin Yetkin, Türkiye'de Soldaki Bölünmeler (1960-1970), Toplum Yayınevi, 1970. s:201

(*36) Çetin Yetkin, a.g.e. s:202

(*37) Çetin Yetkin, a.g.e. s:206

(*38) Türkiye Proleter Devrimci Solu, Genel Hesaplaşma, Çağdaş Politika Yayınları, 1980 s:214-215

(*39) 1975 Mayısı'nda yeniden kurulan TİP hk. geniş bilgi için bkz.

-Yıldız Sertel, Türkiye'de İlerici Akımlar ve Kalkınma Davamız, Cem Yayınevi, 1978, s:176-185

-Türkiye İşçi Partisi Program ve Tüzüğü, TİP Yayınları, 1977

-Yerel Yönetimler Demokratikleştirilmelidir, TİP Yayınları, 1977

-Her Ne Pahasına Birlik Değil (Seçimlerde Güçbirliği Konusunda TSİP'le Yazışmalar) TİP Yayınları, 1975

(*40) Türkiye Sosyalist Partisi hk. geniş bilgi için bkz. Yıldız sertel, a.g.e. s:186-198

Mehmet Ali Aybar, Neden Sosyalizm? BDS Yayınları, 1987

(*41) Örneğin Mao'nun kitapları dilimize çevrilirken Türkiye'ye ait bölümlere hiç yer verilmiyor, zaman zaman da basit bir tercüme hatası olarak kabul edilemeyecek değişiklikler görülüyordu. Kitabın orijinalinde yer almayan bölümlere ise Türkçe çeviride rastlamak olasıydı!...

(*42) Mehmed Kemal, Sol Kavgası, May Yayınları, 1975. s:228

(*43) Bu bölüm Harun Karadeniz'in Yaşamından Acı Dilimler (May Yayınları, 1975) adlı kitabından derlenmiştir.

(*44) Yukarıdaki kısım Orhan Apaydın'ın Kim Öldürüyor, Niçin Öldürüyor? adlı kitabının "Sağ Terörde İstanbul Örneği" başlığını taşıyan bölümünden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(*45) Türkiye'de 1 Mayıs ilk kez 1909 yılında kutlanmasına karşın, büyük ve açık gösteriler 1921'den sonra Ankara, İzmir, Adapazarı ve o yılların işgal altındaki İstanbul'u ile bazı büyük kentlerde yapılabilmişti. İlk yığınsal 1 Mayıs kutlaması ise 1922 yılında İşçi Çiftçi Partisi kurucusu Şefik Hüsnü Değmer tarafından düzenlenmişti. 1923'te İstanbul'da Reji (tütün) işçileri ile Adapazarı'ndaki İmalat-ı Harbiye (Savaş Sanayii) işçileri gösterilerde bulunacaklar, ancak dağıtılan bildiriler İstanbul Miletlerarası İşçi Birliği'nin kapatılmasına ve de bir çok işçi ile aydının yanı sıra Şefik Hüsnü'nün de tutuklanmasına yol açacaktı. 1924 yılı 1 Mayısı'nda yürüyüşe geçen topluluğa esnaf ve aydınlardan da katılım olacak, aynı gece düzenlenen kapalı salon toplantısında da bir işçi piyesi oynanacaktı. Ve bunu da tutuklamalar izleyecekti. Bazı gazete ile dergilerin yayını da yasaklanacak, ayrıca Amele Teali Cemiyeti kapatılacaktı. 1935 yılı 1 Mayıs gösterileri sonrasında ise 2739 sayılı yasa ile 1 Mayıs günü "Bahar Bayramı" olarak yasalaşacaktı. Artık 1 Mayıslar özel toplantılarda kutlanabiliyor, yığınsal gösteriler görülemiyordu. 1976'da DİSK işte bu suskunluğu kırmaktaydı...

(*46) Celalettin Can, a.g.e. s:144-152

(*47) Celalettin Can, a.g.e. s: 144

(*48) İGD sendikalarla, demokratik yığın ve meslek örgütleriyle yakın ilişkiler kurdu. 1 Mayıs kutlamalarında DGM'lerin protesto edilmeleri eylemlerinde, "MHP-ÜGD Kapatılsın, Can Güvenliği Sağlansın" kampanyasında yer aldı. Ulusal Bağımsızlık ve Demokrasi Gecesi, kurtuluş yıldönümü kutlamaları gibi kapalı salon toplantıları, Ulusal Bağımsızlık Haftası adıyla bir dizi yığınsal eylemi

(Ağustos-Eylül 1978) yaşama geçirdi. 18 yaşındakilere seçme, 21 yaşındakilere seçilme hakkı, can güvenliği, öğrenim özgürlüğü, ders kitaplarının demokratikleştirilmesi gibi konularda kampanyalar düzenlendi. İlerici Liseliler Derneği, Çırak-Der ve Amatör Sporcular Derneği ile ortak eylemler gerçekleştirdi.

Gençliğin eylem birliği doğrultusundaki yoğun çabaları sonucunda Genç Öncü, Sosyalist Gençler Birliği ve Devrimci Demokratik Kültür Derneği ile eylem birliği platformuna yönelik adımlar attı. İGD, 10-17 Kasım Dünya Gençlik ve Öğrenci Haftası'nın Türkiye'de kutlanmasına öncülük etti. Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu (WFDY) ve Uluslararası Öğrenciler Birliği (IUS)'nin düzenlediği dayanışma eylemlerinin Türkiye'ye yansımasını sağladı. 1978 yılında WFDY ve IUS'a üye oldu. Aynı yıl Havana'da yapılan 2. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'nde Türkiye gençliğini temsil etti. (Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, May Yayınları, 1980. C:VII s:583)

(*49) Tek Gıda-İş Sendikası, Karadeniz Çay Sanayii Rize Merkez Şubesi 3. Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu. 15 Nisan 1977, Rize. s:35

(*50) Nail Güreli, İki 1 Mayıs, Gür Yayınları, 1979. s:175-176

(*51) Nail Güreli, a.g.e. s: 164-165

(*52) Nail Güreli, a.g.e. s: 206

(*53) Nail Güreli, a.g.e. s: 171

(*54) En kaba halarıyla özet olarak verdiğimiz 1 Mayıs 1977 ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz.

-Nail Güreli, İki 1 Mayıs, Gür Yayınları, 1979

-Abdullah Baştürk, Yargı Önünde Savunma, Çağdaş Yayınlar, 1986

-Fehmi Işıklar, DİSK Davası'nda Savunma, Gür Yayınları, 1986

-Can Işık, 1 Mayıs Olayının Sosyalist Hareket Açısından Tarihi, Siyasi, İdeolojik Önemi ve Sonuçları, Sosyal Klasikler Yayınevi, Sosyalizm Sorunları Dizisi I, 1977

-DİSK Dergisi, Mayıs-Haziran 1977 sayısı

-1 Mayıs olayının savcısı Çetin Yetkin'in hazırladığı yazı dizisi, 1 Mayıs 1987, Hürriyet

-Ayrıca dönemin gazeteleri, dergileri ile parti ve sendikaların yayın organları

(*55) Seçimlerin normal zamanda yapılması beklenirken, AP Millet Meclisi Grup Başkan Vekili Oğuz Aygün tarafından 26 Aralık 1976'da erken seçim önerisi ortaya atılmış ve uzun tartışmalar sonunda AP ve CHP'nin oylarıyla 5 Haziran 1977 günü erken seçime gidilmesi kararı alınmıştı.

5 Haziran seçimleri büyük önem taşıyordu, çünkü can güvenliği, ekonomik bunalım ve sosyal huzursuzluk başta olmak üzere, ülkenin tüm sorunları kurulacak yeni hükümete yüklenmişti.

Seçim hazırlıkları sırasında parti içi ve partiler arası çekişmeler doruk noktasına ulaştı. Özellikle seçimlerin öne alınmasına karşı çıkan MSP, basının nitelemesiyle "içinden çatırdamaya başlamıştı." Genel Merkez'e karşı olan 14 milletvekilinin Parti Genel Başkanı Erbakan tarafından yeniden aday gösterilmemesi üzerine, Türk siyasal yaşamındaki "İkinci 14'ler" MSP'den ayrılarak Nizam Partisi adını verdikleri kendi partilerini kurmuşlar, MSP de böylece Nurcular'ın desteğini yitirmişti. Bunun üzerine oy gücünü artırabilmek amacıyla MSP'nin çalışmaları Süleymancılar ile Nakşibendiler üzerinde yoğunlaştı.

Öte yandan, MSP'den ayrılan bir diğer grubun MHP'ye, MHP'den ayrılan "Hilalcilerin" ise MSP'ye geçmesi partilerarası transferi hızlandırmıştı.

Bu arada DİSK kayıtsız şartsız CHP'yi destekleme kararı almış, CHP ayrıca Türk-İş içindeki sosyal demokrat eğilimli sendikların da desteğini sağlamıştı. TİP de seçime gireceği 15 il dışında CHP'yi destekleyecekti. TBP içerisindeki çekişmeler sonucu Gençlik Kolları istifa etmiş ve seçimlerde CHP'ye destek vermek kararı almıştı. TSİP ile VP'nin de desteği kazanılmıştı.

Ve 5 Haziran'a gelindi... Seçim sonçlarına göre 1973'te 149 sandalye kazanan AP, bu sayıyı 189'a çıkarmış, MHP ise bir önceki seçimlerde 3 olan milletvekili toplamını 16'ya yükseltmişti. Seçim propagandaları için gittikleri ayrı ayrı yerlerde günde bir kaç kez öğle,ikindi namazı eda edip, oruç tutmadıkları halde iftar sofralarında dualarla oruç açan, konuşmalarında Allah sözcüğünü sık sık kullanan politikacıların dinsel duyguları sömürmeye dayanan taktikleri ise önceki seçimlerde olduğu kadar işe yaramamıştı. Bu zavallı davranışları, kandırmaya çalıştıkları halkın alay konusu olmuş ve MSP milletvekillerinin yarısını 1977 seçimlerinde yitirmişti.

Seçimlerde en fazla oyu alan parti CHP idi. Ecevit'e göre bu sonuç "ulusumuzun fiilen iktidarda bulunan faşizmi oylarıyla yenmesi demekti. Türk ve dünya kamuoyunun faşist olarak damgaldığı MHP ile onun dümen suyuna giren ve faşizme kayan AP'nin toplam oyları % 43.3'te kalırken, Türk seçmenleri faşizme karşı çıkanlara % 56.7 oranında oy vermişti." Ne var ki, CHP'nin çıkardığı milletvekili sayısı (213) tek başına iktidara gelmesine yetmemekteydi. Doğal olarak aynı durum diğer partiler için de geçerliydi. 1977 seçimleri hiç bir partiye tek başına iktidara gelme olanağı vermemişti.

Cumhurbaşkanı Korutürk Anayasa'nın 102. maddesi gereğince hükümeti kurmakla ilk önce Ecevit'i görevlendirdi. Toplam 229 milletvekiline sahip AP'nin, MHP'nin ve MSP'nin tavırları kesindi: CHP hükümetini desteklemeyeceklerdi! CGP'nin onayı ise şarta bağlıydı. Bağımsızlar da CHP hükümetine güvenoyu vermek için bazı koşullar öne sürmekteydiler. Cumhurbaşkanı, Ecevit'in sunduğu Bakanlar Kurulu listesini onaylıyordu ama, mecliste hükümet güvenoyu alamıyordu!....

Bunun üzerine Ecevit, hükümeti kurma görevinden istifa edecek, bu görev Demirel'e verilecekti... Çeşitli görüşmeler, uzun pazarlıklar sonunda Demirel "Üçlü Koalisyon"u oluşturdu. AP, MHP ve MSP'den oluşan 2. MC yeniden işbaşındaydı....

(*56) Bu bölüm Ümit Sezgin'in Aydınlanmamış Cinayetler (İletişim Yayınları, 1987) adlı kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır. Doç. Orhan Yavuz cinayeti ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s: 50-58

(57) 2. MC ve Bugünkü Durum, Kurtuluş Yolu Yayınları, 1977. s:23-24

(*58) Türkiye Proleter Devrimci Solu, a.g.e. s:69-70

(*59) Celalettin Can, a.g.e. s: 38

(*60) "20 Mart Faşizme İhtar Eylemi"ni değerlendiren müteferrik kararı aynen şöyleydi: "...Olayda işçinin veya sendikanın işveren ile bir çıkar çatışması olmadığı gibi , siyasi bir amacı da bulunmamaktadır. Toplu imhaya karşı koymak siyasi amaçlı eylem değildir. Herhalde toplu öğrenci imha hareketine karşı çıkmayı bu karşılığı belli ederek toplumun, devlet organlarının dikkatini olay üzerine çekerek iki saat sonra işe dönmeyi grev olarak nitelememek ge-

rekir. Aksi halde; işçisiyle, işvereniyle toplumun tüm özel tüzel kişilerinin ölüme, zulüme boyun eğmesi, herhalde işten kafasını kaldırmama zorunluluğunu da kabul ile toplumun demokratik bir toplum ve ulus olma niteliğini inkar olur. (...) İnsani olup, toplumun siyasi olarak niteleyemeyeceği, kötü bir olaya dikkat çekmek için yapılan iki saatlik işi bırakma sonucu doğan protesto eylemi, siyasal amaçlı grev olarak kabul edilmemek gerekir. Bu gerek, kişilerin insan olma niteliğini kabul ile aynı noktadadır."

Aynı kararda eylemin ertesi günü meydana gelen silahlı çatışmalara da değinilmekte ve şöyle denmekteydi: "(Bunun) özellikle protestoyu engelleme ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Protestoya demokratik bir eylem olarak bakılabilse idi,bu çatışmalar olmayacaktı..."

(*61) Doğan Öz cinayeti ile ilgili bölüm Ümit Sezgin'in kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s:17-31

(*62) Türkiye Proleter Devrimci Solu, a.g.e. S: 276

(*63) 1977 toplamı 319 kişi iken, bu sayı 1978'de 879'a fırlamıştı.

(*64) Orhan Apaydın, a.g.e. s:48

(*65) Fehmi Işıklar, DİSK Davası'nda Savunma, Gür Yayınları, 1986. s:218

(*66) Türkiye Proleter Devrimci Solu, a.g.e. s:230-231

(*67)Doç. Bedrettin Cömert cinayetiyle ilgili geniş bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s:111-120

(*68) Ord. Prof. Dr Bedri Karafakioğlu cinayeti ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e s: 102-110

(*69) Orhan Apaydın, a.g.e. s:239

(*70) Türkiye Proleter Devrimci Solu, a.g.e. s: 221

(*71) Mehmed Kemal, a.g.e. s: 213

(*72) Yahya Kemal Kaya, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Gül Yayınevi, 1981. s:362

(*73) Özcan Köknel, Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, Cem Yayınevi, 1979. s:136-139

(*74) Cevat Yurdakul cinayetiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s:65-80

(*75) Kaynak. Cumhuriyet Yıllığı 1979-1980. (Kitabımızın öte-

ki bölümlerinde yer alan 1979 yılına ait siyasal amaçlı cinayetleri saptamada da aynı kaynaktan yararlanılmıştır.)

(*76) Prof. Cavit Orhan Tütengil cinayeti ile ilgili olarak kapsamlı bilgi için bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s:81-91

(*77) Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'nda, Dernekler Yasası'nda, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nda getirilmek istenen değişiklikler için bkz. 3.1. 1980 tarihli Politika gazetesi.

(*78) Komutanlarca kaleme alınan yazıda "örgütlü eylemciler" olarak nitelenenler TÖB-DER yöneticileriydi!... TÖB-DER yalnızca Türk tarihi için değil, tüm insanlık tarihi için de bir yüz karası olan ve bir yıl önce yaşanan Kahramanmaraş katliamının yıldönümünde -izin alarak- yasal bir gösteri düzenlemiş ve bellekleri tazeleyerek, kamuoyunun dikkatini faşist saldırı ve cinayetler üzerine bir kez daha çekmeye çalışmıştı.O gün, kitle kırımını protesto gösterileri nedeniyle pek çok yerde okullarda dersler yapılmamıştı. Bazı gruplar da eyleme sızmışlar, bu arada ne idüğü belirsiz kişilerce korsan mitingler düzenlenmiş ve şiddetli çatışmalara neden olunmuştu. Kimi gazetelerin yorumuna göre "Özellikle Ankara'daki olaylar zaman zaman savaş görüntüsünü almış", olaylar sırasında ölen ve yaralananlar olmuştu.

Aynı gün TÖB-DER ve diğer tüm öğretmen dernekleri Sıkıyönetim'in emriyle kapatılmış, Ankara'da 439, İstanbul'da ise 1000'den fazla öğrenci gözaltına alınmıştı. Türkiye çapındaki bu direniş olayıyla ilgili olarak 147 öğretmen açığa alınacak, bir kısmı gözaltında bulunan 208 öğretmen hakkında da soruşturma açılacaktı.

(*79) Kemal Türkler'in öldürülüşü olayıyla ilgili olarak bkz. Ümit Sezgin, a.g.e. s:41-49

(*80) Celalettin Can, a.g.e. s:225

(*81) Örsan Öymen, Bir İhtilal Daha Var, Milliyet Yayınları, 1986 (3. Baskı)s:464

(*82) Mehmet Ali Birand, 12 Eylül Saat 04.00, Karacan Yayınları, 1984. s:33

(*83) Yıllar sonra ortaya atılan bir iddiaya göre 12 Eylül'ü CIA önermişti!... İspanyol araştırmacı Prof. Miguel Angel Cabrera'nın yazdığı "Avrupa'da Güvenlik: Yunanistan Konusu" adlı kitapta şu görüşe yer verilmekteydi: "12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ar-

kasında ABD bulunuyordu ve darbe Pentagon ile CIA'nın ısrarıyla uygulamaya konmuştu. Beyaz Saray, başlangıçta müdahaleyi istemiyordu ama, Pentagon ve CIA darbede ısrar edince operasyona onay vermek zorunda kalmıştı..." (15.10.1988, Hürriyet)

CIA'da 11 yıl çalışmış olan eski ajan Philippe Agee de aynı doğrultuda değerlendirmelerde bulunmaktaydı. "Firar" adlı kitabında şunları yazıyordu: "Askeri darbe konusunda CIA kadar uzman bir örgüt bulunamaz. CIA istediği zaman bir ülkede büyük huzursuzluklar yaratır ve bunu finanse eder. Bu da tüm silahlı kuvvetlerin darbe yapmak için arzuladığı ortamdır. Askerler her zaman ülkenin tam bir çıkmaz içinde olduğunu ve sonunu ancak kendilerinin çözebileceği bir atmosferin yaratılmasını isterler. Bu da CIA'nın görevidir. (...) Askeri darbe yapan subaylar, generaller, genellikle CIA'nın adamlarıdır." (13.10.1988, Hürriyet)

YARARLANILAN KİTAPLAR

I) ALTUĞ, Kurtul: 27 Mayıs'tan I2 Mart'a, Koza Yayınları, I976

2) AP Hükümeti'nin 1970'te Hazırladığı MHP Raporu, Aydınlık Yayınları, I978

3) Aybar, Mehmet Ali: Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm (Seçmeler I945-I967) Gerçek Yayınevi I968

4) AYDEMİR Şevket Süreyya: İkinci Adam (Cilt II) Remzi Kitabevi, I967

5) AYDEMİR Şevket Süreyya: İkinci Adam (Cilt III) Remzi Kitabevi, 1968

6) AYDEMİR, Şevket Süreyya: İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli, Remzi Kitabevi, I973

7) AVCIOĞLU, Doğan: Millî Kurtuluş Tarihi (Üçüncü Kitap) İstanbul Matbaası, I974

8) AVCIOĞLU, Doğan: Türkiye'nin Düzeni (Cilt I) Cem Yayınevi, I973

9) AVCIOĞLU, Doğan: Türkiye'nin Düzeni (Cilt II) Cem Yayınevi, I973

I0) BAŞGÖZ, İlhan-WILSON, Howard E. : Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim Ve Atatürk, Dost Yayınları, I968

II) BAYKURT, Fakir: Türk Kültür Ve Eğitiminde Emperyalist Etkiler, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası Döküman No: 3

I2) BERKES, Niyazi: Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu-Batı Yayınları, I978

I3) BORAN, Behice: Türkiye Ve Sosyalizm Sorunları, Gün Yayınları, I968

I4) CEM, Hasan: Deniz Gezmiş Olayı, Habora Kitabevi, I974 (3. Basım)

I5) CEM, İsmail:I2 Mart (Cilt I), Cem Yayınevi, I973

I6) CEM, İsmail: Tarih Açısından I2 Mart (Cilt II), Cem Yayınevi, I977

I7) ÇAĞATAY, Neşet: Türkiye'de Gerici Akımlar, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, I972

I8) ÇALIŞLAR, Oral:'68; Başkalarının Yedi Rengi, Milliyet Yayınları, I988

I9) ÇAVDAR, Tevfik: Türkiye I968, İzlem Yayınları, I969

20) ÇETİNKAYA, Hikmet; Sancılı Yıllar, Tekin yayınevi, I986

21) DARENDELİOĞLU, İlhan E.: Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri, Toker Yayınları, I968

22) DOĞAN, Sinan: THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri, Kaynak Yayınları, 1987

23) DÜZGÖREN, Koray: THKP-C ve Kızıldere, BDS Yayınları, 1988

24) ERDEMİR, Sabahat: Muhalefette İsmet İnönü, Sıralar Matbaası, 1956

25) Fikir Kulüpleri Federasyonu İstanbul Sekreterliği III. Kurultay'a Sunulan Çalışma Çizelgesi, 1968

26) GENÇ, Süleyman: 12 Mart'a Nasıl Gelindi? Bir Devrin Perde Arkası 1960-1971, İleri Yayınları, 1971

27) GÖLDAŞ, İsmail: İstanbul İlkokul Öğretmenlerinin Grevi, Kardeşler Basımevi, 1984

28) İLERİ, Rasih Nuri: 27 Mayıs Menderes'in Dramı, Yalçın Yayınları, 1986

29) İLERİ, Rasih Nuri: Mihri Belli Olayı 1 (MDD-Yön Tartışmaları Sosyalist Aydınlık Davası) Anadolu Yayınları, 1976

30) İLERİ, Rasih Nuri: Mihri Belli Olayı II (Marksist-Leninist Haziran Hareketi) Anadolu Yayınları, 1976

31) İLERİ, Rasih Nuri: Mihri Belli Olayı III (Özeleştiri. Türkiye Emekçi Partisi) Anadolu Yayınları, 1976

32) İstanbul Üniversitesi İşgal Komiteleri Konseyi, İ.Ü. Genel Reform Tasarısı ve Fakültelere Özgü İstekler, 1968

33) İstanbul Üniversitesi'nin Belgelere Dayanan Açıklaması, Üniversite Olayları, 1969

34) İTÜ İşgal Konseyi Raporu (Eğitimde Devrim-Öğrencilerin Yönetime Katılması), 1968

35) İTÜ Talebe Birliği 21. Dönem Çalışma Raporu, 1968

36) İTÜ Öğrenci Birliği 22. Dönem Çalışma Raporu, 1969

37) KARADENİZ, Harun: Olaylı Yıllar Ve Gençlik, May Yayınları, 1975

38) KARTEKİN, Enver: Devrim Tarihi Ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Sinan Yayınları, 1973

39) KAYA, Yahya Kemal: İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Gül Yayınevi 1981

40) KEMAL, Mehmed: Sol Kavgası, May Yayınları, 1975

41) KEMAL Mustafa: Söylev, Örgün Yayınları, 1980

42) KÖKNEL, Özcan: Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, Cem Yayınevi, 1979

43) KURAN, Alp: Burada Atatürk Yargılanıyor, Haşmet Matbaası, 1972

44) NADİ, Nadir: 27 Mayıs'tan 12 Mart'a, Sinan Yayınları, 1971

45) ÖZ, Erdal: Deniz Gezmiş Anlatıyor, Cem Yayınevi, 1976

46) ÖZ, Erdal: Gülünün Solduğu Akşam, Can Yayınları, I986 (I. Baskı)
47) ÖZDEMİR, Kaya: Seyfi Demirsoy, Türk Metal Sendikası Yayınları, I973
48) ÖZTÜRK, Kazım: Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri Ve Programları, Ak Yayınları, I968
49) PRICE, Philips (Çn: Selahattin Atalay): Türkiye Tarihi, Ararat Yayınevi, I977
50) SAYILGAN, Aclan: Türkiye'de Sol Hareketler, Otağ Yayınları, I976 (3. Baskı)
5I) SERTEL, Sabiha: Roman Gibi, Ant Yayınları, I969
52) SERTEL, Yıldız: Türkiye'de İlerici Akımlar Ve Kalkınma Davamız, Cem Yayınevi, I978
53 SERTEL, Zekeriya: Hatırladıklarım, Yaylacık Matbaası, I968
54) Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, May Yayınları, I980
55) SSCB Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti (I9I7-I974) (Cilt II), Kızılırmak Yayınevi, I979
56) SÜLKER, Kemal: Nazım Hikmet Dosyası, May Yayınları, I967
57) SÜLKER, Kemal: İki Konfederasyon: Türk-İş Ve Disk, Koza Yayınları, I976
58) TAYLAK, Muammer: Saltanat, 2. Meşrutiyet Ve 1. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri, Başnur Matbaası, I969
59) T.C Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı, İddianame (FKF/Dev-Genç) , I972
60) THKO Davası (Mahkeme Dosyası) Yöntem Yayınları, I974
61) THKP-C Davası (İddianame) V Yayınları, I988
62) TMTF I9. Dönem Çalışma Raporu, I965
63) TMTF I9. Dönem (Basın-Yayın, Folklor, Kültür-Sanat, Tiyatro, Trafik, U.K.O.K.) Çalışma Raporları
64) TMTF Eğitim Raporu
65) TMTF I9. Dönem Dış İlişkiler Çalışma Raporu
66)TMTF Turizm Müdürlüğü I9.Dönem Çalışma Raporu
67) TMTF XIV. Dönem Genel Merkez Çalışma Raporu. I965-I966
68) TOKER, Metin: Solda Ve Sağda Vuruşanlar, Akis Yayınları, I97I
69) TONGUÇ, Engin: Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç, Ant Yayınları, I970
70) TONGUÇ, İsmail Hakkı: Canlandırılacak Köy, Remzi Kitabevi

71) TUNA, Orhan: Türkiye'de Meslekî ve Teknik Eğitim, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: I9, I973

72) TUNÇKANAT, Haydar: İkili Anlaşmaların İçyüzü, Ekim Yayınları, I970

73) Türkiye Proleter Devrimci Solu , Genel Hesaplaşma, Çağdaş Politika Yayınları, I980

74) Türkiye Spor Yazarları Derneği, Atatürk Gençlik Ve Spor, TSYD Yayınları, I98I

75) Türkiye'de Devrimci Mücadele Ve Dev-Genç, I97I

76) VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türkiye'de Üç Devir (Cilt II) Sinan Yayınları, I973

77) Yeni Toplum Dergisi, Köy Enstitüleri Özel Sayısı (Sayı:5), I976

78) YERASİMOS, Stefanos (Çn: Babür Kurucu) : Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, Gözlem Yayınları, Bilim Araştırma Dizisi 3,1976

79) YETKİN Çetin:Türkiye'de Soldaki Bölünmeler (I960-I970) Toplum Yayınevi

Sendikacı, gazeteci-yazar Kemal Sülker'in kızı olan Tanzer Sülker Yılmaz 1962 doğumludur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Pedagoji bölümünden Genel-Deneysel Psikoloji, Sosyal Psikoloji, Genel Sosyoloji ve psikiyatri sertifikalarını da tamamlayarak 1983 yılında mezun olmuştur.
Milliyet, Yeni Yüzyıl gazeteleri ile Nokta, Somut, Varlık, Edebiyat '81 dergilerinde çeşitli yazıları, yazı dizileri ve röportajları, 1985 yılında ise Süreç Yayıncılık'ın "Niçin Değil?" başlıklı dizisinde Niçin Uyuşturucu değil? adlı kitabı yayınlanmıştır.

Elinizdeki araştırma, yeryüzündeki ilk anti-emperyalist halk savaşımının başladığı 1919 yılından 12 Eylül 1980'e uzanan süreci kapsamaktadır. Türkiye'de bu zaman dilimi içerisinde yaşanan sosyo-politik olayların genel atmosferi verilirken gençlik hareketlerinin çıkış noktalarının, gerekçelerinin, eylemlerin amaçlarının ve varılan sonuçların derli-toplu bir biçimde sunulması hedeflenmiştir.
Yaşananlar değerlendirilirken çeşitli görüşleri, inançları taşıyan kişilerin, grupların, örgütlerin birbirinden farklı yorumlarına yer verilmiş, taban tabana zıt düşünceleri ileri sürenlerin dile getirdikleri bir arada sunulmaya çalışılmıştır. Bunlardan bir kısmına yazarın katılması olası olmasa da, değişik perspektiflerin okuyucuya yansıtılması için bu gerekli görülmüştür.
Eksikleri tamamlamak için getirilecek yapıcı eleştirilere saygımız sonsuz... Önyargılı, sığ görüşlü, dar çerçeveli "üstadlar" ise gölge etmesinler, başka ihsan istemez.

ISBN 975-10-1113-2
9 789757 244592